BOEKENSCHOUW

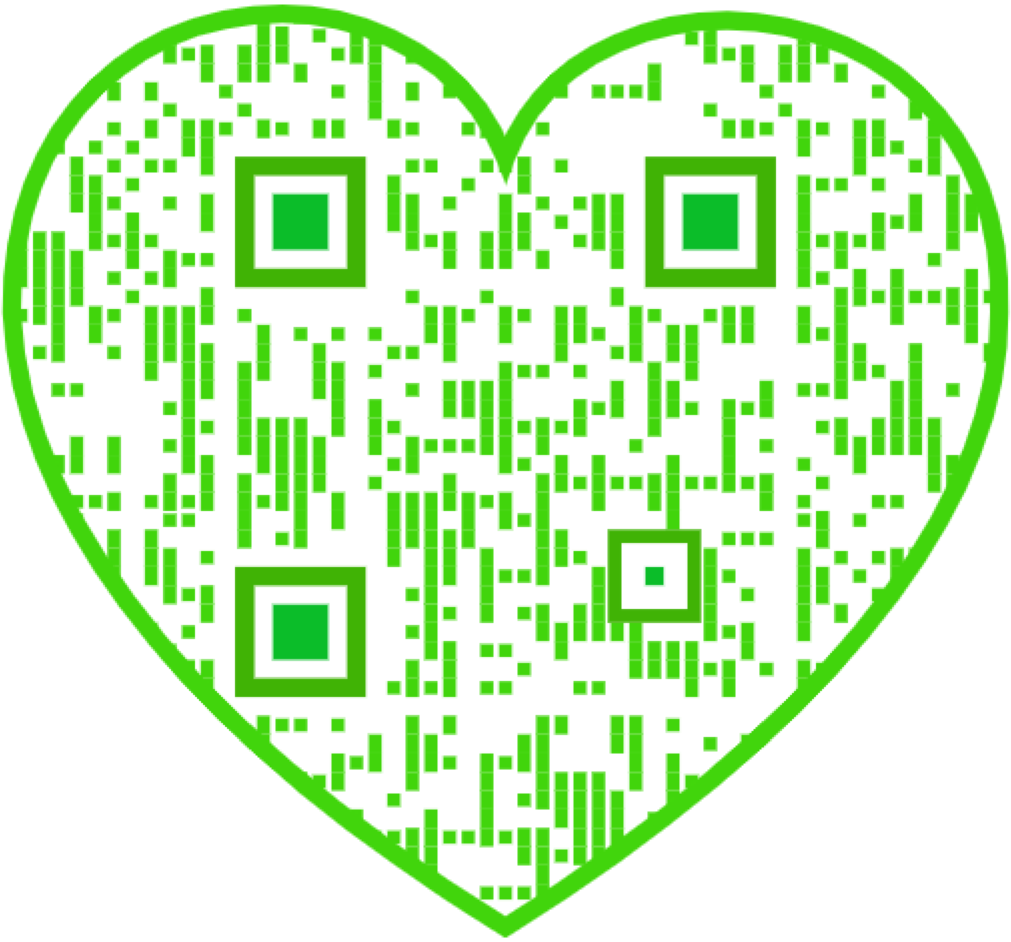

BOEKENSCHOUW

□ MAANDSCHRIFT □

HOOFDREDACTEUR: A. B. H. GIELEN S.J., HEERENGR. 415, AMSTERDAM
MEDEWERKING VAN NEDERLANDSCHE EN BUITENL. SCHRIJVERS

ZEVENDE JAARGANG
:-: 1913—1914 :-:

UITGAVE:
E. VAN DER VECHT, MARNIXSTRAAT 372, AMSTERDAM

LEESBIBLIOTHEKEN.

Een verblijdend teeken mag het heeten, dat met den reusachtigen vooruitgang op stoffelijk gebied, ook de intellectuëele vooruitgang gelijken tred houdt.

Een bewijs daarvan is onder meer het oprichten, uitbreiden en subsidieeren van gemeente-bibliotheken.

Te Rotterdam moet zelfs een kerk plaats maken voor zulk een restaurant des verstands.

Op de grondvesten waar weleer tusschen de muren van een Gotiek gebouwtje hulde werd gebracht aan den Heer der Heeren zal nu een tempel verrijzen waar rijkelijk zal geofferd worden op het altaar van kennis van goed en kwaad.

De mensch leeft niet van brood alleen: kunst en wetenschap illustreeren het dorre zakenleven, verlichten de zware, steeds in dezelfde orde terugkeerende dagtaak.

Dat ook de Katholieken niet achterblijven bij dezen intellectueelen vooruitgang spreekt vanzelf.

Zij hebben o.a. een openbare leeszaal geopend in een hoekhuis aan de Weste Wagenstraat.

De belangstelling daarvoor scheen vooralsnog hoofdzakelijk te komen van den kant der bezoekers, wier aantal steeds crescendo is.

Met de andere soort van belangstelling, n.l. het instandhouden van deze nuttige en noodige instelling ging het decrescendo.

Alras prijkte naast het uithangbord nog een tweede, waarop te lezen stond het prozaïsche: ,.Een winkelhuis te huur".

„Red ons, wij vergaan" had men daaronder moeten schrijven. Doch dat schijnt men reeds van Katholieke zijde tusschen de regels gelezen te hebben, want de dreigende arm van den verderfengel verdween, en de reddende engel is nedergedaald om het vergaan te verhoeden.

Doch het is niet voldoende dat het goede in stand wordt gehouden. De moraal is een medaille met twee zijden: het goede doen en het kwade laten.

Het is niet voldoende, het goede zaad uit te strooien, daar moet ook onkruid, veel onkruid worden gewied.

En hier wil ik wijzen op een groot kwaad, een gevaarlijk soort onkruid, dat ook hier ter stede welig voortwoekert.

Dit kwaad is des te erger, naarmate er minder de aandacht op gevestigd wordt; doch dat het kwaad niet minder is dan het bestaan van zekere verdachte huizen, is niet weg te redeneeren.

Ik bedoel hier de boekwinkels, annex leesbibliotheek

Schier elke wijk heeft naast haar apotheek zoo'n intellectueele inrichting.

Het verschil tusschen die twee is, dat in een apotheek de ordelijk gerangschikte potjes en fleschjes middelen bevatten, weldadig voor het menschdom, terwijl die planken vol eentonig geordende boeken zwaar vergift inhouden tot groot nadeel van het menschdom en vooral van domme menschen.

Dat die boeken, langs de muren in slagorde opgesteld daar niet staan „ad ornatum" bewijzen wel hun vuile, bevingerde banden, het symbool van hun vuilen inhoud.

Het zijn meestal ook vuile, vunzige duffe wikkels, en een zwarte heer of juffrouw troont daar tusschen die afgodengalerij, bezwangerd met een giftige Sodoma-atmospheer.

De klanten, ook veel kinderen, komen en gaan even stil als de boeken die daar staan. Haastig wordt de cataloog nageslagen. De keus is gauw genoeg gemaakt, het nummer spoedig gevonden, 5 centen betaald, en daar gaat de lezer' schuw z'n boek verbergend, om over een paar dagen weder terug te keeren.

Zoo zendt die bibliothecaris z'n apostelen de wereld in om de volkeren te ondermijnen.

Welk een verderfelijken invloed slechte lectuur vooral op de jeugd uitoefent behoeft hier geen betoog, dat is reeds zoo dikwijls bewezen, en iedereen is daarvan voldoende overtuigd.

Wil men echter het kwaad tegengaan, dan dienen die instellingen als oorzaken van dat kwaad in de vrije uitoefening van haar verderfelijk bedrijf beperkt.

Aan de kinderen onder de zestien jaar mag niet worden getapt of sterke dranken worden medegegeven: hier komen kinderen van tien, twaalf jaar hun stuiver besteden voor nog zwaarder vergift dan alcohol.

Al die bibliotheken moesten eens duchtig en radicaal herzien worden.

Er rijdt hier dagelijks een Auto-Stoomspuit door de stad, ik geloof om hare snelheid te beproeven: laat deze haar straalkracht eens probeeren op die moderne mesthoopen, zooals in de oudheid

een rivier werd verlegd om den reusachtigen Augiasstal schoon te stroomen.

Laat men die bibliotheken aan het toezicht van een daarvoor benoemde commissie onderwerpen, evenals vreemdelingen zich een onderzoek moeten laten welgevallen tijdens een epidemie.

Erger besmettelijke ziekte dan die bibliotheken bestaat er mijns inziens niet.

Om u eenigszins te bewijzen dat ik niet overdrijf, wil ik nog in 't kort een cataloog bespreken van een dergelijke inrichting.

Ik heb er mij verscheidenen doen bezorgen en doe een onpartijdige keus.

Alleen reeds het lezen van zoo'n prul vervult met walging.

Bedoelde cataloog is van het seizoen 1911—1912. Leesprijs per deel per week 4 cent. Elken dag langer 1 cent. Statiegeld wordt niet verlangd. In de duurte zit het dus niet.

1e Afdeeling: Jongens en Meisjesboeken, ± 200 nrs.

2e Afd. Detective verhalen, ± 100 nrs.

3e Afd. Boeiende romans en sensatiewerken, ± 1600 nrs.

4e Afd. Realistische werken, ± 300 nrs.

Ofschoon afd. 3 voor afd. 4 niet behoeft onder te doen, zit hier toch het venijn in den staart. Deze afdeeling is „de" pikante.

De rij wordt geopend met A. Alvensleben, Maria Monk en gesloten met Z. Zola.

Daartusschen, krioelt het van allerlei prikkelende titels, te vies om op te noemen.

Nu er schier in elk beschaafd land meer en meer openlijk tegen de kwaal der kwalen, tegen den eeuwigen afgod wordt opgetreden, kan het zijn nut hebben ook deze donkere hoekjes eens sterk te belichten en te betichten.

Dit kan aanleiding geven, dat de overheid zich met de zaak gaat bemoeien om het kwaad te besnoeien.

En dat zou ieder Christenmensch hoogst welkom zijn.

Rotterdam. JOS. JUTTE.

We lezen in het avondblad van De Maasbode van 26 April, l.l.:

„De Rechtbank te Dordrecht eischte gisteren tegen W. B., houder van een *leesbibliotheek* te Gorinchem, beschuldigd van het in voorraad hebben van onzedelijke lectuur, f 100 boete of 50 dagen hechtenis.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

door J. VAN RIJCKEVORSEL

PIERRE LOTI.

Den 7den April 1892 opende de Fransche Academie hare deuren voor de opvolgers van Octave Flaubert. Talrijke nieuwsgierigen waren onder den Verheven Koepel vereenigd. 't Gold immers een sensationeele keuze. Emile Zola had zich candidaat gesteld, maar de onsterfelijken gevoelden, dat de schrijver van Assommoir een slecht figuur zou maken op een eerbiedwaardigen Academie-fauteuil. Andere letterkundigen zooals Bourget en Maupassant hadden geen tegencandidatuur durven aanvaarden. Je faisais grand' peur, zegt de meester van 't naturalisme. De naam van den zee-officier-romanschrijver Pierre Loti werd genoemd, doch les Académiciens se roulaient sur les canapés (Zola). Een zekere populariteit, en die nog niet eens van 't zuiverste alooi, geeft immers geen recht op den lauwer der onsterfelijkheid! Uit vrees voor erger vereenigden zich echter ten slotte de noodige stemmen op hem en, zonder dat hij zelfs de gebruikelijke bezoeken had afgelegd, werd Pierre Loti op zijn oorlogsbodem in de haven van Algiers met zijn benoeming tot Académicien verrast.

Loti is een schuilnaam.

Loti fut baptisé le 25 Janvier 1872 à l'âge de 22 ans et onze jours. Dit doopsel, d. i. die naamverandering, greep plaats op een eiland in den Grooten Oceaan, waar de jonge scheepsluitenant Julien Viaud de charme was van 't hof van koningin Pomaré. De maorische hofdames verkozen den bloemennaam Loti boven de voor haar kelen barbaarsche klanken der Westersche taal, en Julien Viaud heeft sedert dien al zijn werken als Pierre Loti geteekend.

Loti werd geboren te Rochefort in 't jaar 1850. Gesproten uit een oud-protestantsche familie werd hij opgevoed met echt protestantsche stugheid. Niet tevreden met de gezamenlijke Bijbellezing des avonds las hij iederen morgen vóór 't opstaan in de Schrift; vroeg men hem wat hij worden zou, dan was 't antwoord: je serai pasteur, en later, toen de zucht naar den vreemde in hem begon te ontwaken, je serai missionnaire. Streng werd over 't kind gewaakt, 't groeide op als „een te goed verzorgde kasplant.... onbekend met struiken en doornen", 't werd „een kruidje-roer-mij-niet", uiterst gevoelig, ontvankelijk voor den minsten indruk. Geen wonder dat 't gevoelsleven sterker en sterker ontwikkelde,

dat natuurschoon, zee en bosschen, diepen indruk op hem maakten ; 't impressionisme van den romanschrijver kiemde reeds op in die eerste jeugd.

Doch ook 't pessimistisch ongeloof van later begon zich te vertoonen. In de kerk was alles zoo kil, de preeken waren zoo alledaagsch, de gebeden schenen hem ijdele klanken. C'ètait là..... au temple, que ma foi ne cessait de recevoir les atteintes les plus redoutables, celles du froid et de l'ennui. 't Was hem of „dwars over zijn levensweg een looden sluier hing, welks zware plooien 't onmogelijk was op te lichten". De angst voor den dood, welke in al zijn boeken doorstraalt, deed hem reeds huiveren in die eerste jaren, te vergeefs „wierp het kind zich, om er aan te ontsnappen, meer dan vroeger op luidruchtig vermaak en scherts", die angst bleef en ontaarde meer en meer in vertwijfeling.

Hij dacht er niet meer aan *Pasteur* te worden; het werd hem zelfs te benauwd in die strenge omgeving, hij voelde een onweerstaanbaren drang naar verre gewesten en besloot 't voorbeeld van zijn ouderen broer te volgen en dienst te nemen bij de marine. Veel tegenkanting moest hij ondervinden, alvorens hij tot *le Borda* werd toegelaten en ook daar moest de schuchtere, gevoelige adelborst harde uren doormaken.

Als Marine-officier heeft Loti nagenoeg over alle zeeën gekruist en van de landen, die hij bezocht, heeft hij zijn indrukken in zijn romans vastgelegd. Constantinopel, China, Japan, Jeruzalem, Indië, Africa, de Groote Oceaan, 't land der Baskers, de Bretonsche visschers, Perzië en Egypte, dat alles leeft in zijn boeken. 't Exotisme, dat een zoo gewild thema is geworden in de litteratuur, vindt zijn Urheber in hem.

Een kunstig ineengezette roman met fijngesponnen intrigue is zijn genre niet. 't Is alsof personen voor hem van minder belang zijn dan natuurtafereelen; zeer juist schetst hij de omgeving, het milieu, waarin zijn personen optreden, maar hun psychologische toestand schijnt hem bijzaak, trouwens hij spot met hen, die den roman psychologique als 't eenig ware voorstaan, meestal leveren zij niets, zegt hij, dan een „indigeste pathos."

In de opdracht van zijn Japanschen roman *Madame Chrysanthème*, schrijft Loti, dat de voornaamste personen, welke in 't boek optreden, zijn: *Moi*, le *Japon* et l'*Effet* que ce pays m'a produit. Leest men naast *le Japon* de namen der andere landen welke hij beschrijft, dan geeft deze opmerking ons den sleutel van al zijn werken. Zijn *Ik* en den indruk door de omgeving op hem gemaakt

geeft Loti ons weer, toovert hij ons voor met wonderlijk talent. Geen schrijver bezit zooals hij de gave, om zijn lezers kleur en vorm te doen zien gelijk hij ze zelf zag met zijn oogen waaraan niets ontgaat, en vooral, om anderen te doen meevoelen de ontroering waarvan 't natuurschoon zijn eigen gevoelig-besnaarde ziel heeft doen trillen. Hij is natuurbeschrijver zooals Chateaubriand en zooals bij dezen krijgt ook bij Loti het proza soms een rythme en cadence, welke de poëzie nabij zijn. Wanneer hij in herhalingen vervalt, dan is het omdat de visie voor zijn machtig aangegrepen geest telkens weder opdoemt en hij vergeefs naar de „warme kleuren" zoekt, welke zijn emotie kunnen weergeven. Er ligt iets bedwelmends in die beschrijvingen, ik zei bijna, in de zangen van dien dichter. Je viens de relire les six volumes de Pierre Loti, zegt Jules Lemaître, et je me sens parfaitement ivre. Men betast als het ware de zee en haar uitgestrektheid, de woestijn, zoo brandend heet, 't peuterig-kleine van 't Japansche interieur.... Hoe echt waar „gezien" en „gevoeld" b.v. deze enkele regels:

> Au trot facile, par une route plane, nous nous en allons à travers le mystère des arbres, sous leurs dentelles noires; des racines descendent de leurs rameaux étendus pour se rejoindre, des flots de racines comme de longues chevelures. Au-dessus des feuilles, dans les moindres trouées claires, scintillent au ciel des myriades de mondes, tandis qu'en-dessous, jusque sur les herbes, voltigent les innombrables petites mouches de feu qui, dans les pays chauds, simulent chaque soir des jeux d'étincelles; et tous ces scintillements, toutes ces lueurs se confondent, au point que nous ne savons plus, dans notre course rapide, quelles sont les lucioles, ni quelles sont les étoiles.

Maar een romanschrijver is meer dan stylist. Men zoekt bij hem ideeën! Hoe belicht hij de groote vragen, waarvoor geen mensch onverschillig kan zijn? Hoe denkt hij over hetgeen ligt buiten den kring onzer experimenteele gewaarwordingen?

De eerste *profession de foi* van Loti is diep treurig. Il n'y a pas de Dieu, il n'y a pas de morale... il y a une vie qui passe, à laquelle il est logique de demander le plus de jouissances possible, en attendant l'épouvante finale qui est la mort.

... J'ai pour règle de conduite de faire toujours ce qui me plaît; en dépit de toute moralité, de toute convention sociale.

De toestanden, welke hij beschrijft zijn misschien, zooals hij zelf 't uitdrukt, wat de bewoording betreft wel niet al te stootend, maar wat de zaak zelve aangaat zijn ze dikwijls verre van correct. Te recht heeft men opgemerkt, dat het exotisme aan die toestanden iets ver-afs geeft, dat den indruk bij den lezer verzwakt.

In eigen omgeving zou men al heel weinig indulgent zijn voor die verbintenissen even gemakkelijk afgebroken als aangeknoopt. Je l'ai prise pour me distraire, zegt Loti van zijn Japansche „echtgenoote" Madame Chrysanthème. *Le Mariage de Loti* verhaalt de samenwerking van Loti en Rarahu, een Polynesische; *Le Roman d'un Spahi*, die van Jean Peyral en Fatou-gaye, een negerin, „zwart naar lichaam en naar ziel." Behalve in de diepgevoelde Bretonsche romans, *Mon Frère Yves* en *Pêcheur d'Islande*, de reisverhalen zooals, *l'Inde (sans les Anglais)*, *Escales au Japon*, *Vers Ispahan*, *Un pèlerin d'Angkor*, *la Mort de Philae*, 't aangrijpende *Livre de la Pitié et de la Mort*, brengt de schrijver ons herhaaldelijk in een gewaagd milieu en alleen reeds het feit daar te zijn werkt bedwelmend, ontzenuwend.

Hierbij komt nog 't pessimistisch ongeloof van Loti. Ook voor hem geldt het: malgré moi l'infini me tourmente. Heeft hij zichzelf geteekend in zijn *Ramuntcho*, wiens ziel „erfelijk was voorbereid voor twijfel en angst"? Zeker is het dat het Christelijk geloof zijner kinderjaren spoedig was uitgewischt. Vooral het hiernamaals foltert hem, „het geheimzinnig onbekende van den dood", „het eeuwige niet."

Hij huivert „bij 't vooruitzicht van dood en vergetelheid." Wat een kwelling voor hem te moeten denken, dat ook zijn moeder eens zal terugzinken in het niet! Hij kan 't zich niet voorstellen en zegt, dat hij inconsequent genoeg is, om „bijna te hopen voor hare ziel aan gindsche zijde van het graf een bestaan zonder einde." Maar ook met hem zelf zal 't eens gedaan zijn! Hij klemt zich vast aan 't leven, hij schrijft, „om in zijn boeken althans na zijn dood te doen voortleven alles wat hij geweest is, alles wat hij beweend en bemind heeft." Maar dit is niet genoeg. Den Christenen benijdt hij „hun droombeeld ... 't voortbestaan van 't eigen wezen, geheel, zelfbewust", niet alleen in de herinnering van anderen, maar „in zich." Een oogenblik meent hij bij de Theosophen van Indië rust te vinden voor zijn ziel; Annie Besant wijdt hem in hun geheimen in. Maar de *somme de consolation* welke de wijzen van Benares geven kunnen is niet voldoende om de leegte van zijn hart te vullen. Hij blijft twijfelen, zelfs Jeruzalem is hem een ontgoocheling. Teruggekeerd uit de heilige stad waant hij zich „incrédule à jamais".

Is er een kentering gekomen in de godsdienstige gevoelens van Loti? Zijn laatste boek, *un Pèlerin d'Angkor*, geeft eenige hoop. „Ik heb den beker der avonturen geledigd," zegt hij. „Was dan

dat slechts de wereld? Was dan dat slechts 't leven?" Uit al mijn omzwervingen, zoo gaat hij voort, is één vrucht mij bijgebleven, één overtuiging, één zekerheid, nl. dat er een God bestaat. Alle volkeren zag hij zich buigen voor 't Opperwezen. En hoewel hij de philosophische deugdelijkheid niet erkent van het Godsbewijs, steunend op den consensus universus, de algemeene overtuiging, het feit van die algemeene overeenstemming heeft hij met eigen oogen gezien en dat feit heeft voor hem een dringende bewijskracht. Maar, zoo redeneert hij verder, die God die bestaat moet zijn een „God van barmhartigheid". Is het een dwaasheid te veronderstellen, dat de handen van al die millioenen zich opheffen naar een hersenschim, even dwaas zou het zijn, zich dat Opperwezen anders voor te stellen dan een God van liefde, luisterend naar de smeekbede der volkeren.

Al is deze erkenning een kleine lichtstraal, op de werken van Loti blijft rusten de schaduw van ongeloof en de daarmee zoo vaak gepaard gaande immoraliteit. Zelfs *Mon frère Yves* en *Pêcheur d'Islande*, — de autobiographie van zijn jeugd, *le Roman d'un enfant*, — en de boven vermelde reisverhalen, in één woord, zijn zoogenaamde „goede" boeken, moeten met omzichtigheid ter hand worden genomen. Zijn andere werken zijn te zeer besmet dan dat men ze alleen als uitspanningslectuur zou kunnen open slaan.

Moge Pierre Loti, die door de erkenning van de *Pitié suprême* zegt zich te scharen aan de zijde van alle groote geesten van onzen tijd, ook eenmaal zich scharen bij hen, die ten volle de dwaasheid begrijpen van zijn vroegeren stelregel: il n'y a pas de Dieu, il n'y a pas de morale.

Wij achten, en dit zij gezegd ter aanvulling van het oordeel dat hier boven (blz. 7) staat uitgedrukt, *Le livre de la pitié et de la mort* een gevaarlijk boek vooral omdat Loti zijn wanhopige levensbeschouwing daar zoo krachtig opdringt.

De Revue des Deux-Mondes (1 Juni 1907) zegt zelfs van *Pêcheur d Islande*, een zijner beste boeken wellicht: „Ik ken geen boek dat sterker en subtieler predikt de ijdelheid van alle daad, de nuttelooshheid van elke inspanning, de volkomen waardeloosheid van het leven." REDACTIE.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE.

Collection Liturgique onder redactie van Dom Cabrol. Bloud et Cie., Paris, 1912—'13. Per nummer 16⁰. fr. 0.60, dubbele nummers fr. 1.20.

Baudot (J.) O. S. B. L'Antiphonaire (No. 657.)
Dit boekje behandelt de geschiedenis van de *gezongen deelen* der *H. Mis* tot op 't tijdstip, dat die teksten een plaats kregen in het Missaal. Men leert er uit in hoeverre onze H. H. Boeken, en vooral het Psalmboek, gebruikt werden bij de viering der H. Mis.

Baudot (J.) O. S. B. Le Céremonial (No. 660.)
Een studie over de riten onzer H. Officies, bizonder over de plechtige H. Mis in den tijd van St. Gregorius. Wij leeren kennen de romeinsche kerkgebruiken bij de pontifikale Mis, het ontstaan van 't ceremonieboek der bisschoppen. Het werkje sluit met 'n hoofdstuk over 't symbolisme der ceremoniën.

Baudot (J.) O. S. B. Le Missel Romain (No. 631-632).
Dit dubbele nummer geeft ons een plan-vaste en heldere samenvatting van de nieuwste werken over de wording van ons tegenwoordig Missaal. Ook kunnen wij hier duidelijk nagaan de vorming van onzen tegenwoordigen Mis-ritus.
Behandelt dit deeltje „Les origines — Les Sacramentaires" een tweede deel in dezelfde collectie behandelt „Le Missel plénier", als vervolg. 't Is eveneens van Dom Baudot.

Cabrol (F.) O. S. B. La Réforme du Bréviaire et du Calendrier (No. 646-647).
Geschreven met het bekende talent van den Hoogwaardigen Abt van Farnborough, behandelt dit populair-wetenschappelijk werkje de laatste Brevier-hervorming.
Schrijver schat de waarde daarvan op hare juiste waarde, geeft er de gronden van aan, en wijst op nog andere veranderingen door de liturgisten wenschelijk geacht. De liturgische beginselen hier in 't spel, worden ons duidelijk gemaakt. Bovendien komen meerdere historische kwesties over het ontstaan en de kracht van sommige kerkgebruiken en gebeden ter sprake.

Desbrus (L.) Cas de conscience à l'usage des personnes du monde P. Téqui. Paris. 16⁰ (408) 3 fr. 50.
Deze „cas de conscience" zijn oorspronkelijk verschenen in *l'Apôtre du Foyer* en, daar de meeste gesteld waren door de lezers van dit tijdschrift, zijn zij de uitdrukking der levende werkelijkheid.
't Is geen volledige, methodische cursus; 't zijn meest vragen, aan het christelijk leven ontleend,
Zonder geleerdheid, maar niet minder nauwkeurig en duidelijk worden zij behandeld.
Voor wie het boek nuttig kan zijn worde het best door geestelijke leidslieden beoordeeld.

Eenvoudig en gemakkelijk leesbaar is het. Dat de kerkelijke goedkeuring niet ontbreekt, spreekt. Anders zweeg ik. R. U.

Gatterer (Prof. Dr. M.) S. J., Annus Liturgicus, Innsbruck, Felizian Rauch, 3de edit. (15 en 424), 8° M. 2.90, geb. M. 3.75.

Een zeer zakelijk en degelijk naar de laatste rubrieken bijgewerkt wetenschappelijk handboek voor priesters en seminaristen. Vooraf gaan vijf hoofdstukken, waarin een even soliede als beknopte „Introductio ad disciplinam liturgicam" de grondbeginselen der Liturgie behandelt, waarbij ook rekening wordt gehouden met de niet romeinsche en de geschiedenis. Wenschelijk ware misschien geweest, dat de geleerde Schr. sprekend van „oude tijden" deze wat meer bepaald had aangegeven.

Na de „Introductio sive principia liturgica" begint Schr. met de behandeling van het „Annus Liturgicus" eerst „in genere" (blz. 95-234) en daarna „in specie" (blz. 234-403).

Een „index Rerum" besluit het werk. Jammer, dat deze niet al te nauwkeurig is. Gaarne vestig ik de aandacht op wat deze Liturgie-professor aan de Universiteit van Innsbruck op blz. 20 zegt over de *„Explicatio symbolica privata"* : „Tales explicationes, dummodo sanae rationi regulisque sentiendi cum ecclesia sint conformes, *non sunt reprobandae, immo laudandae"*.

Ten zeerste aanbevolen ! OSCAR HUF S. J.

Haer (W. G. J., de) — **Holtslag** (H. J.) Praktisch Kerkboek, (12 en 626) geb. in linnen : fl. 0.90; in leer fl. 1.50 en fl. 2.—.

Dit nieuwe kerkboek dient zich aan als : „Volledig gebedenboek met raadgevingen aangaande het geloof, de burgerplichten, de plichten als echtgenoot en de opvoeding der kinderen".

Het is dus bestemd voor een bepaalde klasse : den katholieken echtgenoot en vader.

De gel. inleider Dr. Th. H. van Oppenraay noemt het daarom en om z'n inrichting „eenig in zijn soort", — en mij dunkt terecht. Toch vestig ik hier de aandacht meer bepaald op nog iets anders n.l. op zijn terdege rekening houden met de Liturgische Beweging. Wil deze laatste haar toekomst verzekerd hebben, den zal dat zeker ook voor 'n zeer groot deel afhangen van de medewerking der Ouders. Zijn zij beter op de hoogte van de beteekenis der kerkelijke plechtigheden, heeft dezer schoonheid ook hèn gepàkt, dan zullen zij niet alleen in staat zijn om daarvan mede te deelen aan hunne kinderen, maar 't zeker ook doèn. En daarom lijkt 't me zoo juist gezien, dat dit gebedenboek *ook op liturgisch gebied* „practisch" werd gemaakt door 't opnemen eener (verklarende) vertaling van: Misgebeden, Uitvaart en Trouwmis, Begrafenisgebeden, de gebeden bij de bediening der H. Sacramenten : Doopsel, Vormsel, Huwelijk, Communie der zieken, H. Oliesel- en Pauselijken zegen in het sterfuur.

Verder treffen we onder liturgisch opzicht nog de : Zondag-Vespers, waarbij de psalmen worden voorafgegaan door een korte verklaring-, en een afdeeling „Gebeden gedurende het Kerkelijk

Jaar", waarvan meerderen ontleend zijn aan het Roomsch Misboek. Dit alles drukt op dit gebedenboek den stempel „van onzen tijd" in den besten zin des woords en maakt het zijn titel „praktisch kerkboek" wezenlijk waardig. Rijke inhoud, handig formaat en niet duur! OSCAR HUF S.J.

Jonckers (Albericus) De H. Mis als voorbereiding tot de Heilige Communie. Nijmegen, Malmberg. (1913).

Een zeer nuttig boekje dat veel kan bijdragen tot het begrijpen der Mis-liturgie. Wie dit werkje leest, en den daarin gegeven raad opvolgt, zal ondervinden, dat het waar is, wat de schrijver zegt: „Ons verstand voedt zich elken dag meer en meer met degelijken kost, ons hart verwarmt zich door het in aanraking komen met de groote waarheden. Onze ziel wordt waarlijk Christen en Katholiek.

Het boekje is geschreven voor eenigszins onkwikkelden.

AUG. VAN SASSE VAN YSSELT. PR.

Klug (Dr. J.) Ideal und Leben. Eine Sammlung ethischer Kulturfragen. Paderborn, Schöningh.

1 Band, Wirth (Dr. A.) Vergangenheit und Gegenwart (8^0 57.) M 1

2 Band, Zach (Dr. T.) Das religiöse Sehnen und Suchen unserer Zeit (8^0 92) M 1.—

3 Band, Erzberger (M). Duell und Ehre. (8^0 97) M. 1.—

Met groote ingenomenheid begroeten wij deze uitgave, én om het hooge nut van het werk, dat wel noodzakelijk mag heeten in een tijd, waarin vrijdenkers van alle soort de wereld met hun verderfelijke boekjes over „Ethische Kulturfragen" overstroomen, én omdat de uitgever Dr. Klug (ook in ons land geen onbekende) met zijn stof van inderdaad „hervorragende" medewerkers ons borg blijft voor goed en degelijk werk.

Van de eerste drie deeltjes, die voor me liggen, is m. i. ondanks het vele goede en interessante, het eerste werkje wel het zwakste.

Het is, zooals de titel reeds aanduidt, een vergelijking tusschen onzen tijd en de oudheid, met name de Grieksche en Romeinsche oudheid, een vergelijking, die niet altijd ten voordeele van onze moderne wereld uitvalt. Meer eenheid in opvatting en bewerking zou het boekje geen kwaad hebben gedaan. Het is nu een reeks van min of meer interessante opmerkingen over onzen tijd en over de maatschappij in 't begin onzer tijdrekening, waarbij dikwijls het verband tusschen de verschillende feiten niet genoeg uitkomt.

Het tweede deeltje „Das religiöse Sehnen und Suchen unserer Zeit" van Dr. Zach is een juweeltje. Afgezien van het bekende „Mehr Freude" van den Bisschop van Rottenburg is mij geen boek uit de laatste jaren bekend, dat ik met meer voldoening gelezen heb. Wat Dr. Kuhn over werk van Klug zeide: „Wer es liest in dessen Seele muss es Sonntag werden, heller, strahlender Sonntag" geldt nog in hooger mate van dit werkje. Het is dan ook mijn hartewensch, dat dit kostelijk boekje, dat zich bescheiden aandient als een „Beitrag zum Verständnis unserer rätselvollen

garenden Zeit" in de handen van velen moge komen. Het zal hun rijken zegen brengen en in ons wekken dat gezond optimisme, dat we allen zoo noodig hebben.

„Duell und Ehre" van het bekende lid van den Duitschen Rijksdag, M. Erzberger had aan geen beter handen toevertrouwd kunnen worden.

In het eerste der vier hoofdstukken, dat tot titel heeft „geschichtliches" geeft ons de schrijver een beknopt overzicht van de geschiedenis van het duel, weerlegt dan helder en afdoende in een volgend hoofdstuk alles wat door de voorstanders van den tweestrijd wordt opgeworpen en geeft daarenboven nog eenige positieve argumenten.

In de twee laatste hoofdstukken, die uitsluitend betrekking hebben op het duel in Duitschland, werpt de schrijver een blik op het heden en op de toekomst, waaruit blijkt dat het duel in het land onzer naburen veel aanhangers heeft verloren, uit het leger meer en meer verdwijnt, zoodat de bewering, dat het einde dezer eeuwenoude onzinnigheid nabij is, niet te gewaagd schijnt.

Met verlangen zien wij de nog volgende afleveringen te gemoet.

J. GIELEN, LEERAAR M. O.

Levelt S. J. (L.) Katholiek Leven in Frankrijk — Geloof en Wetenschap — Studiën voor onzen tijd. Serie IX no. 1. Nijmegen Malmberg.

Dit boekje zij bij deze aan ieder warm aanbevolen. Vooral evenwel aan de vele zuurzoete zwartkijkers in ons vaderland, die enkel met ten hemel geslagen oogen en drie diepe obligaat-zuchten, over Frankrijk kunnen spreken. „Kijk maar naar Frankrijk" is als een refrein van ellende geworden. En àl het goede wordt er roekeloos bij vergeten. Frisch en boeiend en verblijdend geschreven is dit nieuwste grijsje. En dat de inhoud in hoofdzaak zeker uitmuntend juist gezien is, waarborgt ons niemand minder dan de historicus Georges Goyau in persoon, die er de voorrede voor schreef. DR. AL. SLIJPEN S. J.

Nabuurs (M.), Korte verklaring der H. Mis, in vragen en antwoorden, 2de druk, Bussum, Paul Brand, (53) kl. 8°.

Deze tweede, veel vermeerderde druk van Kapelaan Nabuur's bescheiden maar inderdaad deugdelijke bijdrage voor 't liturgisch volksonderricht zij met warmte aanbevolen.

Het boekje heeft velerlei verbeteringen ondergaan en zal zeker veel goed doen. Jammer alleen dat blz. 8 en de daarbij behoorende noot der 1ste editie kwam te vervallen. (Zie Boekenschouw, Januari 1913 No. 9, blz. 280)

Moge het in duizendtallen worden verspreid en veel bijdragen tot de echt *liturgische* godsvrucht bij het H. Misoffer, die daar behoort te bloeien. OSCAR HUF S. J.

Vacandard (E.) Etudes de Critique et d'Histoire Religieuse. 3e Série, 2e édit. Paris. Lecoffre. 12°. (380). 3 fr. 50.

Dit 3de deel van Vacandard's critische studiën op kerk-historisch

gebied mag wel bizonder interessant genoemd worden voor hen, die belangstellen in de Liturgie.

Blz. 3—56 zijn gewijd aan de ontstaans-geschiedenis en de vieringen van Kerstmis en Driekoningen.

Blz. 59—212 behandelt onder den hoofd-titel „Les origines du culte des Saints": den oorsprong der vereering van Martelaren, relieken, Heiligen niet-martelaars (asceten, bisschoppen, Mariafeesten, Alle-Heiligen) de samenstelling der martelaarsboeken en opname van on-echte Heiligen, de overblijfselen des heidendoms in de Heiligen-vereering en ten slotte de vereering der Heiligenbeelden. In deze uitvoerige studie wordt afgerekend met de talrijke niet-katholieke schrijvers, voor wie onze Heiligen-vereering eigenlijk niets anders is dan een „paganisme Liturgique" en onze Heiligen niets anders dan opvolgers der heidensche goden.

Blz. 215—310 volgt de ontwikkelingsgeschiedenis van het dogma en 't feest der Onbevlekte Ontvangenis vanaf de eerste tijden (2e helft der IIe eeuw) tot St. Bernardus..... tot Duns Scotus..... tot Sixtus V..... Pius IX 8 Dec. 1854.

Blz. 313—377 vormen een studie over den „Meurtre Rituel chez les Juifs" en brengen tot de conclusie: „Il serait donc temps „d'en finir, comme disait Mgr. Duchesne, avec cette accusation de „meurtre rituel. C'est là un héritage des siècles sans critique.... „Ayons le courage d'y renoncer une bonne fois..... la simple „équité naturelle nous en fait..... un impérieux devoir".

Jammer dat dit inhoud-rijke werk een naam- en zaak-register mist.

OSCAR HUF S.J.

Vigourel (A.) Cours Synthétique de Liturgie, Paris, Roger & Chernoviz, 12° (6 en 264; 36*) Fr. 2.50.

Bernard (B.) Lecons Elémentaires de Liturgie, Paris, Berche et Tralin, 2de edit. (12 en 695) 120 Fr. 4.

Twee handboeken der Liturgie, beiden berekend „à l'usage des Séminaires", beiden beknopt en overzichtelijk terwijl toch no. 2 aanmerkelijk uitgebreider is ofschoon 't slechts inhoudt: Prolégomènes. — Bréviaire, — Missel — Rituel, terwijl 't Année Liturgique enz., hier ontbrekend, in no. 1 wèl behandeld wordt.

Ik meen beide boeken ook voor ontwikkelde leeken te mogen aanbevelen, want al zal veel over rubrieken hen minder interesseeren, daar buiten blijft genoeg belangwekkends over.

Is no. 2 een gewoon handboek, no. 1 draagt om z'n opzet een meer eigen, oorspronkelijk cachét. Schrijver beoogt namelijk een synthese: „Puisque le centre et l' âme de la liturgie est l'Eucharistie, ne suffirait- il pas de mettre en relief les liens qui rattachent chaque détail à ce centre; puis de montrer que cette Eucharistie, à laquelle tout aboutit, trouve dans le récit de la Cène le germe de chacun des dévéloppements que la messe présente aujourd'hui à notre admiration? Eh bien! on se persuade que cette unité de plan existe.—"

In hoeverre het Schr. gelukt is zijn opzet met goed succes door

te voeren, waag ik niet uit te maken. Interessant is het boek in allen geval, daarvoor getuigt ook 't feit, dat het in 't engelsch vertaald werd. Het volgen zijner synthese is echter niet ieders werk. Het behoeft eigenlijk een naderen uitleg volgens de veelvuldig aangegeven literatuur. Dat is des Schr. bedoeling. Maar ook kan men van die synthese afzien en dan zal het boek als beknopt-overzichtelijk liturgisch handboek aan meerderen goede diensten kunnen bewijzen. OSCAR HUF S.J.

Schäfer (Dr. Bernh.) Liturgische Studien I. Die Advents- und Weihnachtszeit. 8°. (12 en 352.) Friedr. Pustet. Regensburg. M. 3.80; geb. M. 4.80.

De ondertitel beduidt dit, naar ik gis, op 4 deelen berekende werk als „Beiträge zur Erklärung des Breviers und Missale". In zijn woord-vooraf betreurt Schr. het, dat de Kerk, nu bijna 2000 jaar oud, nog altijd mist een commentaar op heur heerlijke Liturgie: Een exegese van den liturgischen tekst in Brevier, Missale, Rituale en Pontifikale bezitten wij, helaas, nog niet.

De middeleeuwsche verklaringen voldoen niet meer: eenerzijds om een te-kort n.l. aan gezonde exegese van het Schriftuur-woord, anderzijds om een te-veel n.l. aan symbolischen uitleg.

Dit werk is hoofdzakelijk: exegese van den liturgischen tekst van Missaal, en Brevier-historische uitweidingen vinden slechts plaats in zoover zij voor het verstaan der teksten beslist noodzakelijk zijn.

Aangezien echter dit arbeidsveld de werkkracht van één man verre te boven gaat, heeft Schr. zich beperkt, en wel tot diè Brevier-teksten, welke tot heden nog geen dieper gaande verklaring vonden n.l. Antiphonen, Responsoria en Versicula, die toch voor een goed begrijpen van Psalmen en Lecties allesbehalve van ondergeschikten aard zijn.

Ofschoon dit geen boek is om achter elkander te worden uitgelezen, zal een veelvuldig raadplegen ons zeker dèze groote voldoening schenken, dat wij het Brevier hoe langer hoe beter gaan verstaan. Dat onze godsvrucht daarbij zal winnen, behoeft geen betoog, en is zeker de schoonste en rijkste vrucht van Dr. Schäfer's mooie werk. OSCAR HUF S.J.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Ayscough (John). (Author of „San Celestino", etc. etc.) Saints and Places. New-York, Benziger Brothers 8°. (477). Illustrated Linen 1 $, 50 cts.

„Het reizen met zevenmijlslaarzen, die over alles heenstappen, behalve over de meest algemeen bekende plaatsen, laat iederen toerist, als hij zijn taak heeft afgewerkt, met dezelfde oudbakken ervaringen en herinneringen. Voordat de spoorwegen waren uitgevonden, waren dergelijke geforceerde marschen niet mogelijk; de eene toefde hier, de andere ginds, en ieder weefde zich zijn

eigen tapijt van veelkleurige reisherinneringen. Wij willen hopen, dat de auto nu opnieuw oude sinds lang verwaarloosde wegen moge openen, en zoo aan de belangstelling der reizigers duizenden van steden, dorpen en „*paesi*" weergeven, waarmede de historie even innig is verbonden als de zoete geur met de roos." — Aldus uit zich de schrijver dezer schetsen bij gelegenheid van zijn bezoek aan „Aquino van St. Thomas".

Het lezen van dit boek was ons een waar genoegen. Met de pieteit van een pelgrim, de kennis van een geschiedvorscher, den fijnen smaak van een kunstenaar leidt de schrijver ons rond door het heerlijk schoone Italie. Het eerste bezoek gold het Vatikaan, (nog bij Leo XIII) dan het Pantheon en het Coliseum, de kerken van de Minerva, Santa Sabina en Santa Pudenziana te Rome. Dan voert hij ons langs een reeks van merkwaardige plaatsen, waarvan zoo menige helaas! in vergetelheid zijn geraakt, omdat... de groote sneltreinen er niet stoppen; en hij verhaalt ons in levendigen en ongekunstelden stijl, waarin ernst en luim elkaar afwisselen, van de kunstschatten en heiligdommen, die zij bevatten, van de heiligen en groote mannen die er hebben geleefd, van de heerlijkheden van Gods schoone natuur en de eigenaardigheden der bewoners. Als toegift volgen een 25-tal bladzijden gewijd aan den H. Franciscus Xaverius. — Een meesterstukje in zijn soort lijkt mij de beschrijving van het bezoek aan het oude Paestum (Posidonia) met zijn vermaarde tempelruines. Lees en mediteer die bladzijden met aandacht en gij zult deelen in het hoog aesthetisch genot van den bezoeker en den onuitwischbaren indruk, dien de aanblik dier majestueuze ruinen en de eenzame vlakte van Paestum heeft gegrift in zijn geest.

Talrijke afbeeldingen luisteren den tekst op.

Aan hen, die belangstellen in de geschiedenis van kerk en kunst in Italie, zal dit boek menig uur verschaffen van rein genot, in 't bijzonder, indien zij 't voorrecht genoten van eenige der hier beschreven heiligdommen en kunstschatten met eigen oogen te aanschouwen. DR. J. STEIN S.J.

Du Bois (Netty) Souvenirs de la Combe. (Mgr. Dupanloup à la Combe) 16° (XV. 326) P. Téqui, Paris 3 fr. 50

De edele figuur van den grooten Franschen bisschop komt hier in het helderste licht en die ze kende uit de studie van welsprekendheid, politiek, geschiedenis en polemiek, moge ze nader bestudeeren uit deze intieme herinneringen, door den bisschop van Nice ten zeerste geprezen en aanbevolen.

Als alle boeken van dezen uitgever is dit net uitgevoerd en gezet in eene lekker leesbare type. H. F. VAN M.

Drijver (F. W.) Historie en Legende. Groningen. P. Noordhoff 250 blz. 8° Pr. 1.95 geb. 2.50.

Ofschoon de schrijver, helaas, niet is vrij te pleiten van vaak in 't oog springende oppervlakkigheid, blijft zijn boek niettemin voldoende interessant. Voor niet al te streng-wetenschappelijke folk-

loristen een echt rijke ruif. Tal van onderwerpen (een verdienstelijke bladwijzer maakt ze goed overzichtelijk) als Nollepootjes, Billiken, Koppesnellen, het manneke in de maan en nog een ander manneken enz. enz. worden er min of meer uitvoerig in besproken. Jammer maar weer, dat a priori, absoluut a priori alles en nog wat verlegendiseerd wordt, ook al heeft men voor „bewijs" slechts ál te goedkoope gissingen. Enfin, dat is de mode. De schrijver zelf beijvert zich den gepasten eerbied te bewaren. Voor Katholieken, die uit hun oogen kunnen kijken kan dit boek dus weinig kwaad. Meer zeggen mag ik niet. DR. AL. SLIJPEN S. J.

Martin S. J. (M.) The Roman Curia as it now exists. Cincinnati, Benziger, 1913. f 3.75

De geleerde professor van kerkelijk recht en moraaltheologie aan de St. Louis University geeft onder bovenstaanden titel een werk te lezen, dat de vrucht is van veel nauwgezette studie, en tevens, wat niet het geval is met de meeste boeken over kerkelijk recht, ook door den ontwikkelden leek met groote voldoening zal worden gelezen. De bekende Constitutie „Sapienti Consilio" van 29 Juni 1608 immers, met de daaropvolgende algemeene en bijzondere Normen en nog later verschenen decreten, hebben een zeer groote verandering gebracht in de geheele organisatie der Romeinsche Curie, welke den Paus in zijn veelzijdig bestuur der Kerk over de gansche wereld van nabij bijstaat.

In de vele jaren sinds het verschijnen der Constitutie „Immensa" van 22 Januari 1587, door den grooten Paus Sixtus V uitgevaardigd tot regeling vooral der Romeinsche Congregaties, was, vooral ter oorzake der zoogenaamde accumulatie van macht, de bevoegdheid van iedere Congregatie, van ieder Officie en ieder Tribunaal, zeer gewijzigd geworden, zoodat sommige dezer zedelijke lichamen met gewichtige bezigheden overladen waren, terwijl andere hunnen vorigen luister geheel en al hadden verloren. Denkt slechts aan de uitgebreide bevoegdheden van de Heilige Congregatie van het Concilie en aan de werkloosheid waartoe de vroeger zoo schitterende Sacra Romana Rota gebracht was vooral door het feit, dat vele Congregaties ook in den vorm van een rechterlijk geding verschillende punten beslisten. Door deze nieuwe Constitutie echter van Paus Pius X is het recht van accumuleeren om zoo te zeggen geheel ontnomen, het rechterlijk behandelen van zaken in den vorm van een proces met oproeping van getuigen, is, behoudens eenige kleine uitzonderingen, aan de bevoegdheid der Congregaties niet meer toegekend. De macht van iedere Congregatie, van ieder Officie van ieder Tribunaal is duidelijk bepaald, sommige dezer hooge kerkelijke inrichtingen zijn verdwenen, b.v. de H. Congregatie van Aflaten en Relieken, van Bisschoppen en Regulieren, andere zijn door deze Constitutie nieuw opgericht b.v. de heilige Congregatie der Sacramenten, der Religieuzen. Ook de rechtstreeksche onderhandelingen tusschen de geloovigen en den H. Stoel zijn vergemakkelijkt geworden.

Velen zullen derhalve tevreden zijn hier in het kort op een 300 bladzijden, in eene levende taal bijeen te vinden de geschiedkundige ontwikkeling van elk dezer afdeelingen der Romeinsche Curie, de wijze van het afwikkelen der zaken in iedere afdeeling gebruikelijk, de machtsbevoegdheid van elk dezer organen en eindelijk de samenstelling van het personeel, van de hoogste waardigheids bekleeders, de Cardinalen, tot de eenvoudigste beambten of officiales, in een dergelijke Congregatie, Officie enz. werkzaam. De lezing is ook volstrekt niet zwaar; want, terwijl andere commentatoren van de Constitutie „Sapienti Consilio" zooals Osetti, Capello, Monin meer vakkennis veronderstellen in de vele ingewikkelde besprekingen van twijfels, welke ook na deze Constitutie nog overig blijven, is het doel van Pater Martin geweest, niet al te zeer in bijzonderheden af te dalen, maar te geven zooals hij het zelf in de voorrede uitdrukt „some knowledge of the Roman Curia", zoodat zijne grondige bewerking voor iederen ontwikkelden lezer toegankelijk is. DR. H. BEIJERSBERGEN S. J.

Schrijnen (Dr. J.) Konstantijn de Groote en het Edikt van Milaan. Feestschrift van de Apolog. Vereenig. Petr. Canisius No. 48. (57).

Van harte hoop ik dat dit Geschrift door velen zal worden gelezen en bestudeerd. Het Edikt van Milaan beteekende de vrijwording der Kerk, de bekeering van Konstatijn de troonverheffing des christendoms. Met bewonderenswaardige klaarheid en groote scherpzinnigheid behandelt de Hoogleeraar dit stuk geschiedenis, dringt de valsche voorstellingen uit den weg, en schift legende en historie. Vooral teekent hij ons de reuzenfiguur van Konstantijn, in zoo krachtige lijnen, dat zijn beeld niet licht uit de herinnering zal gaan. En wij vergeten al spoedig de poging om den keizer tot een karikatuur of huichelaar te maken, welke eenige zonderlinge geleerden zich veroorloofd hebben, en wij blijven zien Konstatijn als een die zijn naam ten volle verdiende: *de Groote!* A. GIELEN.

Vieillard-Lacharme (D.) L'Eglise catholique aux Premiers Siècles. 16° (XIX—376) P. Téqui, éditeur, Paris. 3 fr. 50.

't Zijn conferenties uit de Vasten van 1912, gegeven door den abbé Vieillard-Lacharme in Saint-Louis-des-Français te Rome. 't Is het eerste deel, behandelt *la Vie extérieure de l'Eglise catholique aux premiers siècles* en bestaat uit vijf hoofdstukken: Origine divine de l'église catholique, Primauté de Saint-Pierre, Primauté de l'Eglise romaine, Propagation de l'Evangile en les Martyrs.

In het jubeljaar 1913 zal men met belangstelling naar dit boek grijpen en zich meer en meer doordringen van den goddelijken oorsprong onzer H. Kerk, van hare bovennatuurlijke levenskracht; en dat is hoogst nuttig en noodig in onze dagen van „démolisseurs stupides". 't Boek is kerkelijk goedgekeurd. H. F. VAN M.

Wilhelm s. J. (B.) Over het land der Bergen gevlogen. 16 portr. plattegr. vergezichten. Naar het Duitsch door K. van Pelt. 1913. Leuven, Keurboekerij — Amst. R.K. Boek-Centrale. (76). f. 0.75.

Dit is het verhaal van Chavez stoute vlucht over de Alpen en zijn tragisch einde. Het gevaarlijkste deel zijner reis van Brig tot Domodossola had hij reeds afgelegd, op een hoogte van 10 Meter vliegt hij boven de plek waar hij landen zal — daar zinkt een zwarte nacht over zijn oogen.... En als hij na eenige minuten zijne oogen weer openslaat, ligt hij naast een hoop stangen en linnen, met ledematen die trillen van pijn, en staart in het doodsbleeke gelaat van zijn vriend Duray. Het was zijn laatste tocht, een doodenrit. Door fraaie foto's opgeluisterd en goed geschreven, verdient dit boekje aanbeveling voor Bibliotheken.

WILLEM MERKELBEEK.

Zichy (Geza Graf von) Aus meinem Leben. Stuttgart Deutsche verlags-anstalt 2 dln : 8⁰ (169-149) 32 pln. f 3.25.

De Zichy's behooren tot een oud adellijk Hongaarsch geslacht, en waren steeds de leiders der Katholieke partij. In 1200 komt de naam der graven van Zichy voor in de geschiedenis van Hongarije.

Geza, Graf von Zichy, mag zeker wel worden gerekend onder de groote mannen, die zijn geslacht tot eere waren.

Reeds als driejarig knaapje toonde hij eene bizondere liefde voor de muziek en op vijf jarigen leeftijd slaagde hij erin Willmers Venetiaansch gondellied, met één vinger op de piano te spelen.

„Ik was, zoo zegt hij, een zenuwachtig-teergevoelig kind, in alles mijne ouders gehoorzamend. De jacht en het pianospel behoorden tot mijne liefste bezigheden". Op 16jarigen leeftijd verloor hij door een jacht-ongeluk zijn rechterarm. „Van toen af, zoo schrijft hij, had er een geheele omkeer in mij plaats. Een menschelijke ziel is een ondoorgrondelijk raadsel. Het ongeluk veranderde in enkele weken een blindelings gehoorzamend kind in een jongeling vol moed en energie. Mijne hulpbehoevendheid maakte mij radeloos. De blanke toetsen der piano grijnsden mij tegen als waren ze doodshoofden. Ik vermeed er een blik op te slaan".

Toen probeerde hij te schrijven met zijn linkerhand en legde er zich op toe met zijn eenen arm alles te verrichten wat anderen met beide handen tot stand brengen. Zijn wilskracht en energie hebben gezegevierd.

Onder leiding van Frans Liszt (die tot zijn intieme vrienden behoorde) is hij geworden een groot musicus.

Koningen en Keizers noodigden hem uit. Overal concerten gevend trok hij rond door Duitschland en Oostenrijk. Alleen voor liefdadige doeleinden verleende hij zijne medewerking. (Nederland heeft hij ook bezocht alhoewel hij daar geen melding van maakt).

Hij componeerde verschillende opera's als „Alar, Meister Roland, das Panzpoêm, Geneva, Liederen, ètuden en solostukken voor de linkerhand.

Ook als dichter en roman-schrijver heeft hij zich goeden naam verworven. Daarbij is hij een bekwaam jurist en heeft in die hoedanigheid menig eervol ambt vervuld.

Niet alleen de liefhebbers van muziek, maar een ieder kan ik dit boek ten zeerste aanbevelen.

De bladzijden, die hij wijdt aan zijne voorouders geven een interessanten kijk in het leven van vroegere tijden. En de onderlinge liefde in deze adellijke familie evenals het verlangen van dezen man der kunst naar den huiselijken haard, kan velen ten voorbeeld strekken. M. WALRE.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Helpman (Dr. L.) Rheumatiek, genezen door eenvoudige en gemakkelijk toe te passen methode. (63). f 0.40.

Constipatie, genezen enz. (64). f 0.40. Baarn, Hollandia-drukkerij.

Wij hebben deze boekjes gezonden aan een onzer geneeskundige vrienden, die ons o.a. schreef: Goede, eenvoudige wenken worden gegeven, en gevaar dat de menschen met zich zelf gaan kwakzalveren bestaat niet. Of evenwel genezing kan worden gewaarborgd, zooals de ondertitel vermeldt, is eene vraag die niet steeds bevestigend zal mogen beantwoord worden. De oorzaken der genoemde ziekten kunnen zoo verschillend zijn, en elk organisme is weer zoo verschillend van het andere, dat voor ieder mensch een zelfde methode niet altijd bruikbaar is. De raadgevingen van dr. Helpman zullen echter in vele gevallen van nut zijn, en wij kunnen daarom de boekjes wel aanbevelen.

Kelman (John) Among famous Books. London, Hodder and Stoughton. (324).

Voor ontwikkelden is dit boek zeer lezenswaard. De schrijver heeft, om de keuze eenigszins te beperken, genomen „for the general theme of the book that constant struggle between paganism and idealism which is the deepest fact in the life of man...

Om dit doel te bereiken heeft hij rondgezien en gezocht onder de oude klassieken, de schrijvers der zestiende eeuw en van den modernen tijd. In dit werk staat zooveel wetenswaardigs dat wij ons voornemen met een uitvoerige bespreking te komen, en zoodoende den lezer ook nader in kennis te brengen met de „famous Books", welke door den schrijver in studie werden genomen.

REDACTIE.

Poiteau (Emile) Quelques écrivains de ce temps, B. Grasset, Paris, 3 fr. 50.

Bordeaux, Faguet, Déroulède, Clémenceau, Lemaître, Aicard, Doumic, Maeterlinck, Bazin, Mirbeau, Barrès, de Régnier, Loti, Judith Gauthier, P. et V. Margueritte, Brisson, Richepin, L. Daudet, Marc Sanguier, Mgr. Duchesne, C. Lecigne en nog meerderen worden in deze ruim driehonderd bladzijden behandeld ; 't zijn dus maar schetsen.

Doch deze schetsen mogen er wezen en zij zijn mij heel wat liever dan de praatjes van vele moderne letterkundigen, welker onbeduidendheid „met lang nat is begoten."

Destijds toen ik, vóór de groote Fransche tijdschriften, twee romans van dezen schrijver aanbeval, noemde ik hem om zijn stijl en factuur een leerling van Bazin. Dat blijkt hij hier uit eigen getuigenis en het gezond oordeel van den meester houdt in den leerling de sierlijkheid, welluidendheid en gemakkelijkheid van uitdrukking gezelschap.

Herinnert hij in deze critieken aan Lecigne, 't is geen wonder; hij eert hem en acht hem zeer hoog.

In bijzonderheden treden laat de ruimte niet toe, maar dat mag mij niet weerhouden den letterkundigen en den studeerenden — voor eerstbeginnenden zijn ze niet — deze artikelen met warmte aan te bevelen. *En toute cordialité*, zooals de geachte schrijver in het mij gezonden exemplaar aanteekende. H. F. VAN M.

Rozier (Mgr.) L'Art d'être Maman. Paris, Librairie Victor Lecoffre. 8° (245) f 1.65.

Ik zie wel dat de taak van Jong Mamaatje niet zoo gemakkelijk is als men wel denkt. Mgr. Rozier heeft een verdienstelijk werk verricht, en voor vele Moeders zal dit boek een goede raadgever zijn.

Het kind opvoeden, aldus zegt de schrijver, is het kind hooger voeren, het brengen tot God. In eenige hoofdstukken toont hij aan op welke wijze die vorming ten goede moet worden verricht en hoe men gevaar loopt een kind geestelijk te misvormen.

Kinderen bederven is hunne ondeugden ontwikkelen. Hoogmoed en zinnelijkheid treft men verreweg het meest aan bij bedorven kinderen. Omtrent het leeren gehoorzamen der kleinen geeft Mgr. Rozier een paar aardige staaltjes die ik hier wil vertalen:

Er zijn Moeders die nooit duidelijk haar wil kenbaar maken. Eerst geven ze op dubbelzinnige wijze haar verlangens te kennen, dan schijnt het alsof ze een besluit hebben genomen. Ze geven een bevel om het bijna terzelfder tijd weer te herroepen; geven dan weer datzelfde bevel en door zoo'n warboel van bevelen en tegenbevelen weet het kind niet waaraan het zich houden moet. De arme kleine leert zoodoende niet oogenblikkelijk gehoorzamen; hij kan geen onderscheid maken tusschen een verbod of bevel en raakt verdwaald in een doolhof van vragen.

„Kijk Lieveling, als Je nu eens zoo deed... Je moest daar eens heengaan".... Neen toch niet ik zal 't anders regelen.... Ja toch als ik er over denk is 't misschien beter.... Ja, doe dat.... Ga daarheen.... Neen, blijf liever hier, later zal ik er nog eens over denken"....

Hoe kan men nu verlangen dat het kind gehoorzaamt aan de bevelen der Moeder, wanneer die Moeder zelve niet weet wat ze eigenlijk wil? Nog een voorbeeld wil ik hier weergeven:

Wie kent niet die lieve, ongedurige Mamaatjes. Haar woorden zijn als ijdele klanken.

Ze praten voortdurend zonder vooraf te denken en van de twintig woorden die zij spreken zijn er bij toeval twee die raak zijn. „Zusje kom hier!... Ga daar zitten Zus".... En in één adem gaat het door, en de meest onbeduidende waarschuwingen klinken als een bevel.... Zusje speelt nu in Mama's nabijheid. Maatjes zenuwen worden aangetast en voor dat de kleine ergens op bedacht is, klinkt het vrij ruw: „Je hindert me, ga buiten spelen".... Twee minuten later.... „kom hier, kom bij mij Je spelletjes doen".

Dan heerscht er eenige oogenblikken een weldadige kalmte, tot op eens Mama zich weer laat hooren: „Schei toch uit, Je maakt me zenuwachtig"....

En dat gaat zoo maar voort. Door al die tegenstrijdige bevelen weet het kind niet waaraan zich te houden, het kan niet gehoor zamen en leert zoodoende ongehoorzaam zijn. Wellicht zegt deze of gene nu: dat is overdrijving; maar ik verzeker U die Mgr. heeft het aan het rechte eind. Menigmaal heb ik Mamaatjes ontmoet die juist zoo deden met haar lievelingen.

Waarlijk vele nuttige wenken en raadgevingen bevatten deze bladzijden. De Moeders, aan wie de heerlijke taak is toevertrouwd jonge zieltjes te vormen en te brengen tot God, haar kan ik dit boek ten zeerste aanbevelen. 't Is heusch niet kwezelachtig, maar echt degelijk en vol ervaring, zooals men verwachten kon van den Directeur général de l'oeuvre de l'Adoption. M. WALRE.

Volbeda (R.) 1 A second Years course of English Grammar, Idiom and composition (174) f 1.25.

2 A. third Year's course of English Grammar and composition. (137) f 1.25

Nog even voor het afdrukken vinden wij gelegenheid deze twee boeken, ons door den uitgever van Goor te Gouda toegezonden, in te voegen. Wij zien dat de methode degelijk en deugdelijk is en bevelen beide werken aan voor gebruik in H.B.S. en Gymnasium.

LEERAAR M. O.

KUNST

Aman (J.) Velasquez. 23 reproductions hors texte. Paris; Felix Alcan. 8° 3 fr. 50.

Holst (H. von) Modern American homes. London, Lockwood. Obl. fol. 10 sh. 6. d. net.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH

d'Annunzio (G.) Uit het leven van Giovanni Episcopo. Amsterdam, van Holkema en Warendorf. (126.)

In 1911 werden „alle romans" van G. d'Annunzio op den Index geplaatst, en daar het oorspronkelijk van bovengenoemde vertaling vóór 1911 verscheen, moet ook deze derhalve als verboden worden *beschouwd*, totdat iemand van gezag heeft bewezen dat wij hier met een uitzonderingsgeval hebben te doen. Daar zullen wij derhalve

maar op wachten, en wij verliezen er weinig bij. 't Is de geschiedenis van een dronkaard, niet half zoo belangwekkend als de verwaande inleiding van den auteur.

d'Annunzio is de grootste literaire „Protz", dien men zich denken kan. In zijn kleeding, in zijn zoeken van genot, in zijn spreken en schrijven, in alles is de man gemaakt en overdreven; en hij laat zelden een gelegenheid voorbijgaan om van zich zelven te spreken of te doen spreken. Hij zal allicht zijn naam overleven en niet hooger worden geschat dan de meest gewone snob van zijn tijd en zijn land. Hij schrijft aan Mathilde Serao over bovenstaand boek het volgende:

„Hooggëeerde mevrouw, lieve vriendin, dit boekje, dat ik U opdraag, heeft voor mij geen belangrijke kunstwaarde; maar het is een eenvoudig letterkundig document, waaraan bekendheid gegeven is, om de eerste poging van een rusteloos kunstenaar (dit is hij zelf!) tot een volkomen hernieuwing uit te drukken." . . . .

„De geheele methode bestaat uit de volgende simpele formule: *De menschen en de dingen moeten rechtstreeks bestudeerd worden, niet langs omwegen.*

Maar wie wil bestudeeren? Hoevelen zijn er nog in Italië, die de beteekenis van dit werkwoord vatten? Hoevelen voelen, dat het noodig is, zich te hernieuwen? Hoeveel gelooven in hun kracht en voelen zich zeker van hun oprechtheid?

Toch was de keuze: *Of zich hernieuwen of sterven*, nog nooit zoo gebiedend als vandaag."

„Aan u, mevrouw enz. enz., draag ik dus op een document, waaraan bekendheid gegeven is, om de eerste onbewuste poging uit te drukken van een rusteloos kunstenaar, die de kunst zoo hartstochtelijk liefheeft, dat hij er niet in berusten kan te sterven. Ave." . . . .

Muziek voorop! Dat is nogal wel. A. GIELEN.

Banning (H. A.) Ko Folkes. Eene Amsterdamsche Geschiedenis. Nijmegen, Malmberg. (139). f 0.90.

Ja, dat is nu wel niet nieuw en verrassend, maar toch in elk geval boeiend. En men kan zeggen wat men wil: deze romans worden nog gaarne en gretig gelezen; een bewijs dat zij den volkstoon weten te pakken. Conscience, Snieders, Banning, Mathilde en Vesters zullen bekend blijven, daar ben ik van overtuigd.

WILLEM MERKELBEEK.

Gezelle (Guido) Gelegenheidsgedichten 13de en 14de deel. Amsterdam, L. J. Veen. (148 en 145).

Hiermede is de uitgave van Gezelle's dichtwerken gesloten. Vier kloeke deelen vol gelegenheidsgedichten, waarvan wij de twee eerste reeds hebben besproken. Het behoeft niet te worden gezegd dat volstrekt niet alles goede kunst en poezië is. Het komt mij zelfs voor dat Gezelle in zijn gelegenheidsverzen dikwijls maar heel gewoon is, en nog al vaak heeft gebroddeld. Toch vind ik het goed gezien van den uitgever alles te openbaren en niet alleen

een keur te geven. Want Gezelle willen wij kennen in zijn kracht en in zijn zwakheid; en menig geestig rijmpje, ondeugend liedeken en gevoelig dichtje komt ons toch weer vertroosten en getuigenis afleggen voor de kunst van den grooten dichter. A. GIELEN

Hocking (Silars K.) Eindelijk hereenigd! Of wat God doet, is welgedaan. Doetichem, C. Misset. (272) f 0.75.

Dit boekje is goed in alle opzichten en kan gemakkelijk een gezellig onderhoudend uurtje maken.

Jörgensen (Joh.) Roomsche Heiligenbeelden, uit het Deensch door P. Stanislas v. d. Velde. Minderbroeder. Uitgave der R. Kath. Boek-Centrale, J. Jansen en L. Winkeler, Amsterdam. Huis Pollet Doorns, Thielt.

Misschien is Jörgensen, de beroemde schrijver en bekeerling wiens werken ook bij ons te lande zulk een welkom onthaal vinden, het gelukkigste in zijn kort „Woord vooraf" dat deze serie Heiligen levens inleidt. In het eenzame nachtelijke Rome ontdekt hij de Romeinsche Heiligenbeelden. Het zijn fresco's in barokstijl, het zijn schilderijen in nissen met glasruiten er voor, 't is nog soms een enkele, kleurige majolica uit Della Robbia's werkhuizen. En voor al deze beelden branden lampen — een stille olievlam, die door Rome's stille lucht niet wordt uitgewaaid, dan een petroleumlicht en rood glas, soms ook een stadslantaarn, vernuftig onder het beeld geplaatst. Zij zijn hem beelden der idealen, de uiting van alle kunst en de kunst uit zich thans niet meer in schilder- of beeldhouwkunst maar in boeken. Deze hebben de plaats ingenomen van de oude beelden op de hoeken der straten; zij staren ons aan uit de ramen der boekhandelaars stom maar gereed tot spreken en tusschen deze vele idealen, deze ontelbare, elkaar tegensprekende antwoorden op de vragen, die een ieder aan de wereld en zijn tijd stelt, waagt hij het zijn „Roomsche Heiligenbeelden" te zetten. Het zijn vijf beelden van groote Heiligen. Petrus opent de rij, dan de twee zoo geliefde Maagden-Martelaressen Cecilia en Agnes, de Zweedsche Brigitta en de groote Philip Neri. Hij boetseerde ze met vaste hand, scherp oog en groote liefde. Wellicht zal het beeld van de H. Brigitta ons het minst bekend, de meeste belangstelling wekken. Haar geheimzinnige roeping en zonderlinge levensloop heeft ook groote historische beteekenis.

De vertaling is over het algemeen vloeiend en verraadt slechts hier en daar haar vlaamschen oorsprong. MELATI.

Savornin Lohman (Anna de) Zedelijkheids-Apostelen. Amsterd. Veen.

Men heeft mij gevraagd over dit boek een oordeel te spreken, en ik kan het slechts doen in deze twee woorden: een pamflet vol hoon en haat. Een juffer die haar bewondert, Albertine de Haas, schrijft in den Gulden Winckel van verleden maand. „Zooals ze daar in Zedelijks-Apostelen zijn neergelegd, zijn deze uitingen (van smaad en hoon) te meeslepend, te veel van echten haat door-

woeld, om hun overtuiging op den lezer te missen." Dat is juist wat wij op dit, en op de meeste boeken der freule tegen hebben. Zij haat met een doodelijken haat de „kinderen Gods" — de zoogenaamde schijnvroomen, hare vroegere Geloofsgenooten. En deze onvrouwelijke vrouw, die misschien zich en anderen wijs maakt een goed werk te verrichten, is vervallen tot een soort van colportage roman, waardoor zij een kleinheid van karakter toont, die zeer bedroevend is. WILLEM MERKELBEEK.

Linger (Evert) Vergeef en vergeet. Naar het Duitsch. Leesbibliotheek van de Maatschappij de Katholieke Illustratie. 2dln 1913.

Een boek dat wij gaarne aanbevelen. Voor alle bibliotheken is het geschikt niet alleen wijl het is gevaarloos en onschadelijk, maar ook omdat het geprezen mag worden als bizonder boeiend.

M. WALRE.

Stemrecht voor vrouwen. Oorspronkelijke novelle. Utrecht, Bruna. (48) f 0.10.

No. 235 der Serie *Voor de Coupé*. Schrijver onbekend. Inhoud: De vrouw van een professor doet aan actie voor stemrecht en nog wat. Ze kleedt zich als een jordaanvrouw, versmadend allen tooi, der vrouw onwaardig. Komt een erg lichtzinnig-doende vriendin, die met den jongen professor op ongegeneerde wijze begint te flirten.

De vrouw van het kiesrecht wordt jaloersch en daardoor weer vrouw. Op blz. 15 staat een tamelijk onkiesche aardigheid, die gerust had kunnen wegblijven. Het dingetje heeft met literatuur natuurlijk niets te maken. M. WALRE.

Werbizkaja (Anastasia). Als de stormwind waait. Uit het Russisch door Jo Arenberg. 2 dln. 1713. Amsterdam, H. Becht. (304 en 263). f 4.50.

Arenberg schrijft een „voorwoord", en deelt ons het volgende mede: „Wie dit boek ten einde heeft gelezen, zal een nieuwe gedachten-wereld zijn binnengetreden en veel van hetgeen hem duister was in het wezen en werken der bevolking van het Czarenrijk, zal hem duidelijk worden. Hij zal met verdubbelde belangstelling de voorstelling volgen, die — nu eens in stilte, dan weer in felle laaie uitgebroken — onophoudelijk plaats vindt tusschen de machten der duisternis, welke heerschen en verderven, en de zoekers naar het licht, de strijders voor de meest primitieve rechten van den mensch. Boven allen, die daar leven, zweeft steeds de engel des doods; geen enkel bezit is daar veilig. Men kent daar geen rechten — slechts plichten. En het eenige dat rijk en arm, jong en oud gemeen heeft, is de zwoele, ongebreidelde sensueele begeerte." — „En onvergetelijk zullen den lezer blijven de gedeelten van het boek, die de politieke omwenteling behandelen en ons helden en heldinnen voor oogen tooveren, naamloos en onbekend, maar levend met één groot, heilig doel. — De Bevrijding der Menschheid!"

Wat twee personen die eenzelfde boek lezen toch een gansch verschillenden indruk kunnen ontvangen. In mijn oogen zijn de

leiders der Revolutie, gelijk zij hier worden voorgesteld menschen zonder eenig gevoel van verantwoordelijkheid, echte volksverleiders wien het een passie is geworden onrust te stoken en oproertje te spelen. En de zoogenaamde intellectueelen, die ook al meestrijden voor „de meest primitieve rechten van den mensch", zijn in bun zedelijk leven zoo verdierlijkt, dat zij eerst zich zelven wel eens mochten herzien en verbeteren op dat punt. En wat nu betreft de stakkers „levend met één groot, heilig doel. — De Bevrijding der Menschheid?" Och 't zijn dronken studenten, dienstboden en naaistertjes, opgeruide werkmenschen, die klaarblijkelijk niet eens begrijpen wat de mooipraterij van Bevrijding en Menschheid moet beduiden. 't Is als onder de Fransche revolutie, hetzelfde soort van bedriegers en bedrogenen. En de eenigen wier karakter wij kunnen waardeeren en wier plichtgevoel wij hoogschatten zijn juist degenen die vijandig staan tegenover de misdadige woelingen: Katja, de vrouw van dien mallen Andrei Tobolzew en zijne Moeder. Wat deze roman alles behalve aanbevelenswaardig maakt is het vuile en vunzige liefdeleven van die zoogenaamde ideaalmenschen. Op dat punt geven zij elkaar niets toe, en leveren inderdaad een schouwspel van weerzinwekkende verlaging. A. GIELEN.

FRANSCH

Batilliat (M.) LA LIBERTÉ. Goed bedoeld, maar vol dwalingen. Bovendien veel te sensueel en hartstochtelijk, te brutaal in voorstelling en onthulling om werkelijk iets goeds te kunnen bereiken. — **Benda** (J.) L'ORDINATION; malle gedachten, slechte verbeelding, opgeschroefde taal, een drievoudig slecht boek. — **Binet-Valmer.** LE COEUR EN DÉSORDRE. Bij den schrijver is alles en Désordre: vooral echter zijn zedelijkheids-begrippen en verantwoordelijkheidsgevoel tegenover de lezers. Volstrekt te verwerpen, dit boek.

Bordeaux (Henry) La Maison, roman. Plon Nourrit et Cie., Paris. 3 fr. 50.

Een vader en moeder, een groot gezin, een grootvader, eene tante, knechts, een huis, dat van geslacht op geslacht in dezelfde familie bleef, *la maison*. En dan gaat de kunstenaar aan het werk en als met een tooverstaf doet hij deze menschen en deze omgeving leven, zóó, dat men aan het einde, den roman toeslaand, weemoedig als 't ware het eigen huis verlaat.

Grootvader deugt niet, hij is doortrokken van het gif van Rousseau, vader is een reus in eigenlijken en figuurlijken zin, een koning in zijn huis en onder de menschen; François, een der zoons, komt onder grootvaders invloed en wordt vervreemd van zijns vaders traditie, totdat de heldendood van dezen tijdens eene epidemie hem terugbrengt.

En die degelijke, die brave moeder! Die opofferende zoons en dochters, die tante, dat sluipend gif der valsche beginselen, die krachtige traditie, dat geloof van de daad!

Mooier roman schreef Bordeaux niet, mooier las ik er in geen jaren, edeler kunstvorm ontmoette ik nooit in een roman.

Als motieven in de muziek der groote meesters, zoo keeren daar de leidende gedachten ongedwongen weer en zingen haar eeuwig lied.

Jammer dat er een of twee zinnen in staan, wat realistisch, anders mocht ieder, die hem begrijpen kan, dezen roman lezen.

Maar kan men daar niet over heen wippen, of.....?

't Is toch zoo'n echt schoon werk. Gave God ons zoo'n romanschrijver om ook de tradities van de Nederlandsche familie te zingen! H. F. VAN M.

Cachons (Des J.) La Valleé bleue. Paris, Fontemoing. 3 fr. 50.

Dit boek is goed. Laat zien wat een moordenden invloed het Parijsche leven heeft op karakter en geest. Daartegenover stelt hij het werkzame, rustige en vruchtbare leven van een die zich weet te houden ver van het zenuwachtig jachten en begeerlijk genieten. L. DAURIAC.

Daudet (Leon) Le lit de Procruste. Paris, Fasquelle 3 fr. 50.

Met zijne gewone scherpte en geestigheid hekelt de schrijver de in onze samenleving voorkomende: aanstellerij. Hij zelf is echter uiterst ruim van moraal, en gaat zelfs zoover dat hij de vrije liefde weet te verontschuldigen. Ik vermoed dat het boek ontwikkelde volwassenen geen kwaad zal doen; voor anderen is het zonder twijfel ongeschikt. DR. L. DAURIAC.

Montaudry (Antoinette) Leur Fille, roman. B. Grasset, Paris. 3 fr.50.

Twee gehuwden en eene dochter, Laura. De gehuwden zijn „van elkaar af", de man scheen zijne lusten te stellen boven zijne plichten en staat zijne dochter aan de moeder af, op voorwaarde dat de dochter hem blijft liefhebben en elke week bezoekt.

De dochter maakt kennis met een degelijk jongmensch, doch diens moeder heeft bezwaren tegen het huwelijk wegens den toestand der ouders. Als ten slotte de weggeloopen man door eene onwaardige wordt bedrogen, keert hij terug: verzoening volgt en Laura zal trouwen.

't Is een Fransch onderwerp en 't is net behandeld.

Edele figuren worden in dezen roman geteekend en goede beginselen naar voren gebracht; daarom kan hij gelezen worden door hen, die voor het onderwerp, op deze wijze behandeld, niet behoeven te schrikken.

De stijl is zeer goed, herinnert hier en daar aan het beste op dit gebied en de afwikkeling van den opzet zeer logisch en eenvoudig.

Neemt men nu in aanmerking, dat de roman in de eerste plaats voor Franschen is, dan zal men mij toestaan de schrijfster, die mij haar boek welwillend zond, te huldigen en haar te begroeten onder de letterkundigen, die betere, Roomsche banen gaan betreden. Exelsior! H. M. VAN M.

Soulié (Henry) La Route s'éclaire, roman, B. Grasset. Paris. 3 fr. 50.

Van dezen roman vond ik eene aanbeveling voor Roomschen. De recensent had blijkbaar het boek niet gelezen.

't Is van het begin tot het eind protestant en christendom boven geloofsverdeeldheid komt herhaaldelijk om den hoek kijken.

De held, iemand tusschen de dertig en veertig, die zoo wat raak geleefd heeft, wordt daar vies van en ontmoet een fatsoenlijk meisje, door wier geestelijken invloed hij geheel verandert.

Trouwen doen zij niet, want „zij" sterft aan tuberculose en „hij" komt om onder een sneeuwval.

Toch wordt het doel bereikt, waarmede het boek was geschreven; de bekeering schijnt volkomen; een vaag gebed en iets dergelijks, klaar is het. Of er bemerkingen te maken zijn... Gelukkig is het boek ten minste rein.

Maar dat is alles. Voor onbestudeerden is het gevaarlijk.

H. F. VAN M.

DUITSCH

Greinz (R.) Gertraud Sonnweber. Leipzig, Staackmann. (338) M. 4, geb. M. 5.

Dit is gewoon een afschuwelijk boek! Ik vind het wat betreft verbeelding en uitvoering zoo erbarmelijk voor het grootste deel, dat alleen daarom het reeds verwerpelijk is. En de armoede van den opzet wordt werkelijk niet goed gemaakt door den veelal schitterenden stijl van den schrijver, die alleen hier en daar wat slordig en dof is. De fabel is deze: Gertraud is de dochter van een Tyroolschen kroeghouder, en wordt bij een vechtpartij zoo zwaar verwond, dat zij in haar hersens gekrenkt blijkt. Van luchtig leven slaat zij over tot godsdienstwaanzin. Op een mooien dag meent ze dat haar de Moeder Gods verschijnt; een monnik exploiteert deze verschijning. In het dorp wordt ze als een heilige vereerd.

Als echter de gevolgen van haar verwonding verdwijnen, en zij weer gezond is, keert zij terug tot haar lichtzinnig bestaan. Zij verleidt en laat zich verleiden, en als haar schande bekend wordt, dreigt haar de woede des volks. Zij vlucht naar een vroegeren minnaar, sterft daar met haar kind; en de jongeman schiet den verleider, die zelf verleid was, dood. Dat is de verkwikkelijke geschiedenis, die goed is voor colportageroman. A. GIELEN.

Kaboth (H.) Der Sonnenburg. Roman aus dem Mittelalter. Dresden, Reiszner. (332) M. 4.

Ik vind het onnoodig breed uit te zeggen over dezen roman. Daar komen dingen in over priesters, die zeker bevreemding zullen wekken. En daaruit blijkt tevens voldoende dat de auteur zich waagt in een tijdperk, dat hij niet genoeg heeft bestudeerd en waarschijnlijk ook niet genoeg begrijpen kan. Eene liefdesgeschiedenis is nogal kras geteekend. Het best is dit boek ter zijde te leggen, daar er toch waarlijk geen gebrek aan betere lectuur is.

FEDERER.

Lilienfein (H.) Die Grosze Stille. Stuttgart, Cotta'sche Buchh. (430) M. 4.50 geb. M. 5.—.

Het boek mag er zijn; doch jonge menschen zullen goed doen het vooreerst nog niet te lezen. De inhoud is heel eenvoudig, en door zijn eenvoud en gemakkelijkheid der ontknooping niet geheel natuurlijk.

Een jonge dokter wendt zich af van de ideale (?) Marga en trouwt met een andere, die meer zijn zinnen beweegt. Hij bemerkt spoedig dat zij haar eer en plicht vergeet — laat zich scheiden, en wendt zich weer tot Marga. Men ziet dat de schrijver de onverbreekbaarheid van het huwelijk niet erkent, en men zal mij toegeven dat zulke boeken geen aanbeveling verdienen van Katholieke zijde. FEDERER.

Müller de la Fuente (E.) Der liberale Kaplan. Berlin, Zehlendorf.

Een gemeen boek. Heeft allen schijn door een apostaat te zijn geschreven. Al wat erin voorkomt is een pleidooi voor het modernisme, of beter gezegd voor de Anarchie in de Kerk. Men zal goed doen den naam van dezen uitgever te onthouden, want hij schijnt er een specialiteit van te maken dergelijke schunnigheidjes de wereld in te zenden. Ik ken tenminste nog eenige van zijn uitgaven, die even schandelijk zijn als dit libel, en ook geschreven als pamfletten tegen de Kath. Kerk. FEDERER.

ENGELSCH

Ermite (Pierre l') The Mighty Friend. Authorized translation bij John. Hannen. New-York, Benziger Brothers, 1913 8⁰ (618) Illustrated. Linen 1 dollar, 50 cts.

Het origineel van dit werk behoeft goedkeuring noch aanbeveling. De boeken van Pierre l' Ermite zijn een degelijke, gezonde en tevens aangename lectuur. Hier hebben we voor ons een boeiend verhaal met sociale strekking, verdedigend de rechten van het plattelands wezen tegen het indringend commercialisme. Hier en daar tintelt er gezonde humor doorheen. De vertaling is voortreffelijk en sierlijk uitgegeven. In een rijk bandje gestoken, gedrukt met mooie letter op zwaar papier, en overvloedig voorzien van prachtige platen heeft het boek in- en uitwendig zijn aantrekkelijke bekoorlijkheid. Moge het tal van lezers vinden. Dergelijke lectuur veredelt en verheft! H. D.

Formont (Maxime) the Wolf (La Louve), London. Stanley Paul. 8⁰. (304) linen 6 sh.

De wolvin van Romulus en Remus is den schrijver een zinnebeeld van het onsterfelijke Rome. De gloriestralen van die zon konden de donkere wolken, die ten tijde van Alexander VI den Italiaanschen hemel verduisterden, wel rood en onheilspellend somber kleuren, verdrijven konden zij haar niet. Toch is de geschiedenis van dien tijd, en bovenal de misdadige levensloop van Caesar Borgia geen verkwikkelijk onderwerp voor een roman. Een verhaal dat met den

geheimzinnigen moord op Juan Borgia aanvangt en door een onafgebroken doolhof van lage intriges, van schaamtelooze misdaad en van moord voortkronkelt, om slechts te eindigen bij het uitgeschudde en naakte lijk van den roemloos gevallen Caesar moge de verbeelding prikkelen, maar het is ongezonde lectuur. Ik vraag me af, waarom de uitgevers het goed vonden dit ziekelijk Fransch product op Engelschen bodem over te planten. Het zal wel onnoodig zijn dit boek verder af te raden. L. V. D. BIESEN.

Outram (Mary Frances). In the Van of the Vikings. London, Religious Tract Society (316) 8vo gilt cover 2 sh. 6 d.

Dit boek kan wedijveren met Branan the Pict een roman van dezelfde schrijfster, die we in de vorige aflevering bespraken. Aan het verhaal ligt een geschreven sage ten grondslag, en de schrijfster, die zegt dat ze zich nauwkeurig daaraan gehouden heeft, wist ze uit te breiden tot een boeiend boek.

Wat we zegden over haar niemand stootende behandeling van Christen, — en hier dus Katholieke — personen en zaken blijft grootendeels waar, ook al zal menig Katholiek lezer eenigszins verwonderd opzien over het schrikkelijk beeld van de Kerk in de 10e eeuw, gegeven in de noot op pag. 241 en 292 om haar held zoo niet te verontschuldigen, dan toch zijn gedrag te verklaren.

Een opmerking: „Gods woord, zooals 't geopenbaard is in den Bijbel, was een gesloten boek voor hen (de half woeste en onwetende bekeerlingen uit het Noorsche heidendom") moge waar zijn in den zin, dat zij zelven den Bijbel niet konden lezen; maar dat zij geen van allen wisten, wat het was volgens het Evangelie te leven, is toch zeker meer dan Mary Outram zou willen verdedigen.

De eenige persoon, die onaangenaam aandoet is de priester Thangbrand, een bijfiguur, die in 't geheel driemaal voorkomt en ook niet meer pagina's vraagt. 't Is een allesbehalve edel karakter. Hij moet vluchten wegens manslag, begaan in een tweegevecht om een mooie slavin. Later maakt hij zich schuldig aan afpersing ten nadeele der heidenen, en verklaart: „Als zij mij bespotten moeten zij 't desnoods met hun leven boeten"; waarop de koning antwoordt: „Gij zijt trotsch en vol aanmatiging, en het bloed van vele mannen kleeft aan uwe handen, welke slechts in gebed omhoog geheven moesten worden". Meer wordt van hem niet gezegd; maar 't is genoeg, dunkt me, ook al houden we in het oog, dat hijzelf een bekeerde barbaar was. J, V, DRIEL,

Rita (Mrs. Desmond Humphreys), A Grey Life, A Romance of Modern Bath. London. Stanley Paul & Co. 8⁰ (347) linen. 6 sh.

Rosaleen zelve verhaalt, hoe zij op veertien-jarigen leeftijd haar ouders verloor en uit Ierland naar Engeland overkwam, alwaar zij bij hare drie tantes in het triestige stadje Bath een onderkomen vond. Met kunst en vliegwerk en vooral door het schrander beleid van Theresa slagen deze drie reeds ietwat uitgebloeide schoonen in de moeielijke taak, het houden van een pension met het op-

houden van hun stand te vereenigen. Zij worden steeds in deftige kringen ontvangen. Op een bal mocht het tante Joanna gelukken hare laatste kans te benutten en een minnaar te vinden. Deze echter wordt haar door hare jongere zuster, die jaloersche en gewetenlooze Fanny, wederom afhandig gemaakt. Men begrijpt den huiselijken twist, die hier mede gepaard gaat. Te midden van al dit kleinsteedsche en kleingeestige gedoe in een vervallen stadje van pleizier begint Rosaleen's grey life. Haar eenigen troost vindt zij bij Madame Odylle. Op een Fête de Charité had deze dame door een ongeluk al haar schoonheid verloren. Nu had zij zich voor de wereld en haar minnaar verborgen en leefde zij geheel alleen in de bovenvertrekken van het groote huis der Tantes. Daar vond Rosaleen deelneming en troost. Toch zou haar leven in de eenzaamheid waarlijk een somber bestaan gebleven zijn. Maar nu ontmoet zij den Chevalier O'Shanghnessy. Ik behoef niet te zeggen dat hij een Ier is, en zooals gewoonlijk wordt hij niettegenstaande al zijn goede eigenschappen als een allerdwaaste zonderling geteekend. Rosaleen wordt nu een leerling op het Instituut voor meisjes, dat de Chevalier opricht. Daar zij eigenlijk de eenige leerlinge is, bestaat de cursus uit lange wandelingen maken en een gewillig luisteren naar de nimmer eindigende redevoeringen van haar geleider. De Chevalier hoort door haar tusschenkomst over het bestaan dier geheimzinnige dame, herkent zijn vroegere beminde en biedt haar wederom zijn hand aan. Madame Odylle echter weigert en ontslaat hem van al zijne beloften. Nadat wij het ongelukkig huwelijk en de dood van tante Jeanne hebben medegemaakt en ook Madame Odylle hebben zien sterven, huwt Rosaleen gelukkig met haar vroegeren leermeester.

Over het geheel is het een aantrekkelijk verhaal, al laat deze schrijfster zich door haar vaardige pen nu en dan tot breedsprakigheid verleiden. Zelfs den zetter werden die driehonderd en vijftig dicht opeen gedrukte bladzijden wel eens te machtig. Jammer dat dit leven wezenlijk 'grey' en dor blijft door dien verschroeienden wind des ongeloofs, welke er over heen waait.

Madame Odylle in haar smart roept uit; „God is unjust! He is cruel" en overal regelt en beslist een blind noodlot alle gebeurtenissen. Daarom is het boek niet zonder eenig voorbehoud aan te bevelen. L. V. D. BIESEN.

TIJDSCHRIFTEN

La France illustreé. JOURNAL HEBDOMADAIRE, ARTISTIQUE, LITTERAIRE ET SCIENTIFIQUE. Paris—Auteuil. Rue la Fontaine. 40. Abonn. voor het Buitenland fr. 30.

Dit weekblad, verschijnend met 16 blz. en rijkelijk geïllustreerd bestaat reeds sinds 1873. Wij kunnen deze periodiek wat tekst en platen betreft ten zeerste aanbevelen. Zij mag gerust in ieders handen komen.

La Revue populaire, journal littéraire illustré. 16 pages. Verschijnt elken Zaterdag. Abonnem. ± fr. 12. Inhoud: roman; actueele

gebeurtenissen; uitvindingen en ontdekkingen; portretten van beroemde personen; practische raadgevingen. Aantrekkelijk en inderdaad populair. Zonder voorbehoud aanbevolen.

VARIA

Amvels. Hoe kan ik mijn brood verdienen? Positie verbeteren? Bijverdienste verkrijgen? Spoediger betrekking bekomen? Baarn, J. F. van de Ven (83) f 0.35.

De schrijver noemt over de honderd manieren, waarop men zijn brood kan verdienen. Zoo o.a. door het opknappen van Lijsten — Avondoppassen (op kinderen of inboedel — Het verkoopen van eierlegpoeder. — Het verkoopen van tooneelkijkers (inkoop f 0. 60 en verkoop f 1.50!!) — Adressenschrijven of Copieerwerk. — Het innen van huren voor opzichters. — Het werken met den Amerik. Gezondheidshersteller!! enz. enz.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

Vraag: *Welk is uw oordeel over de werken van* STREUVELS; bizonder over ZONNETIJ, KERSTEKIND, STILLE AVONDEN?

Antwoorden:

In het algemeen bewonder ik Streuvels schrijftrant zeer. Welk een gloed is er in zijne schilderingen, hoe levendig stelt hij ons zijne personen voor oogen en welk een talentvolle beschrijvingen geeft hij ons van het hem zoo dierbare Vlaamsche land!

„Zonnetij" lijkt mij zijn beste werk. Prachtig vind ik de beschrijving van de korenvelden in den laaienden zonnegloed en aangrijpend de figuur van den jongen maaier, die door een zonnesteek getroffen wordt.

„Kerstekind" is mij nog niet bekend.

In „De Witte Zandweg". „Zomerland" „Stille Avonden", vind ik ook veel moois. Toch dunkt mij, dat laatstgenoemd werk waarin hij veel over zich zelf vertelt, als geheel toch minder geslaagd is dan zijne vroegere bundels schetsen. Er komen wel stemmingsvolle stukjes in voor, doch alles bij elkaar genomen maakte „Stille Avonden" geen blijvenden indruk op mij.

Hoewel de werken van Stijn Streuvels naar mij voorkomt, onder de rubriek goede lectuur te rangschikken zijn, schijnen zij mij toch, om de nu en dan nog al realistische beschrijvingen, voor jongeren niet altijd even geschikt te zijn; ik geloof echter niet dat deze laatsten Streuvels' boeken ook heel gaarne zullen lezen, daar er wel eenige ontwikkeling en meerdere belezenheid vereischt

wordt om den grooten Vlaamschen woordkunstenaar naar waarde te schatten. E. T.

Eene huismoeder, die zoowat alle werken van Stijn Streuvels ter lezing kreeg voordat deze in een openbare R. K. Bibliotheek werden geplaatst, en aan welke verzocht was de ongeschikt bevondene te merken, bleek, toen de boeken terug werden bezorgd, ze allen gemerkt te hebben. P. R. K. PR.

Wij vinden dat erg radikaal. En hopen spoedig, sprekend over Streuvels, te bewijzen dat het ook onjuist gezien is. REDACTIE.

A. Voor jongelingen, die nog niet volledig gevormd zijn keur ik de boeken van *Stijn Streuvels* áf. Zij zijn te zéér doortrokken van 'n pessimistiese geest.

Ik heb van 'm gelezen de bundels: *Lenteleven*, *Zonnetij*, *Doodendans*, en de aaneengesloten schetsen *De Vlaschaard*.

1e. Het laatste boek is bij uitzondering wèl aan te bevelen, tenminste voor 18-jarigen en ouderen, omdat et blijer van opvatting is.

2e. Uit *Lenteleven* zijn goed: *De witte Zandweg*, *Van ongroei*, *Lente* (behalve 'n passage op et einde), *In de Vlage*, *Een pijpe of geen pijpe*, *'s Zondags*; de meeste anderen zijn te pessimisties, en dus aanstekelik voor jonge naturen, óf ze voeren tooneelen of zaken op, die tot ongeschikte gedachten aanleiding geven.

3e. Uit den bundel *Doodendans* kunnen m. i. gelezen worden: *Jongenstijd*, *In de wijde wereld*, *Een Speeldag*. Ziedaar, kort en zakelik, wat de eerste drie boeken betreft.

B. Over den bundel *Zonnetij*.

1e. *De Oogst* 'n zeer geslaagde schets, 'n stuk fijn ontleed zieleleven. Voor onze aankomende jongelingen niet goed. De held is een droomerige natuur; en ik stel aan een boek, dat opvoedende waarde zal hebben, als *eerste* eis, dat de held 'n levendige, Hollandse jongen is met z'n deugden en gebreken; moet-ie perse 'n tikje buitengewoonheid hebben, laat et dan van de goeie kant zijn.

2e. *In 't Water*. 't Hoofdthema is geen onderwerp, om met jongelingen te bepraten, dunkt mij. Somber pessimisties. Ik las tusschen de regels, dat Jan Boele, alleen onder de pressie van een onverzettelik „fatum", z'n boze daad uitvoerde. Totaal ongeschikt.

3e. *Zomerzondag*. Boer Kasteele, de oude vrijgezel, vindt z'n leven eentonig, benijdt de lachende Romme, begint na te denken over zijn oud bestaan, wordt 's nachts gek en worgt z'n kwezelende zuster Lina.

4e. *Avondrust*. Drukkend fatalisme; geen enkele verheffende gedachte. Et oud gesloof van 'n arm wijf, dat geiten fokt, met de geit naar den bok gaat, en noodlottig aan haar einde komt. Naturalisme heeft voor onze jongelingen *geen* waarde!

Opmerking. Zal door die fijne zifting, de keuze van leesstof voor onze jongelingen misschien te beperkt worden? Ik geloof et niet en dan, wàt ik wenste, dat allen leerden, *tweemaal* te lezen. 'n Twede lezing is tweemaal zoveel waard als de eerste! BR. FL.

VRAAG VOOR 'T VOLGEND NUMMER: *Welk is uw oordeel over* BIJ ONS *en* AAN DEN OVERKANT *van* MAX V. RAVENSTEIN.

OVER DE VROUWENKWESTIE

Men vertelde, het is waarschijnlijk uit de *Fliegende Blätter* overgenomen, dat in Artis een kiesrecht-juffrouw te zien was. Boven of onder de kooi stond het verklarend opschrift: *Suffragette; vrouwel. geslacht; komt in Engeland in het wild voor.*

De ernstige misdaden dezer malloten, in den laatsten tijd gepleegd, beginnen nu echter den lust tot lachen en schertsen te bederven, en wekken algemeene verontwaardiging. Doch men behoeft dit gevoel niet te bedwingen totdat vrouwen uiting geven aan zulke hysterische razernij en bootwerkersruwheid; ieder die eerbied heeft voor de vrouw mag en moet reeds zijne verontwaardiging uitspreken over de onbeschaamde wijze, waarop sommige voorvechtsters ook hier te lande meenen de emancipatie te bevorderen.

Het kan geen kwaad de manier, waarop een zekere dame Dr. J. VAN DEN BERGH VAN EYSINGA—ELIAS. te keer gaat, eens in het volle licht te zetten. Zij heeft kort geleden een boekje van 46 blz. uitgegeven: *Het Ultramontanisme en de Vrouwenbeweging.* Hoe het iemand in zijn hoofd krijgt te gaan schrijven over een onderwerp, waarvan zij toont niet het allerflauwste begrip te hebben, zou een raadsel wezen, als men niet wist dat de haat tot alles in staat is. En deze vrouw haat de katholieke kerk tot den dood; dat bewijst al heel duidelijk dit schandelijk pamflet.

Heel listiglijk wil zij het doen voorkomen alsof ultramontanen eń katholieken verschillend zijn, doch al spoedig blijkt dat zij het heeft tegen de katholieken in het algemeen (behalve, gelijk zij herhaaldelijk laat klinken, tegen de liberale katholieken, dus de slechte). Boven het eerste hoofdstuk schrijft zij: *het ultramontanisme* **en** *de R. K. Kerk*, doch boven hoofdstuk II staat: *Het wezen der Vrouw volgens Roomsch-Katholieke opvatting*, gevend alzoo verklaring van de bedoeling der voorafgaande woorden:

> Daar de ultramontanen (lees: Katholieken, Red.) de heerschers in de Kerk, thans in ons land inderdaad *heerschen*, en ons maatschappelijk en familieleven *willen* beheerschen, is het van actueel belang de vraag te stellen en te beantwoorden: wat heeft de vrouw hiervan te wachten, hoe staan de ultramontaansche (lees: katholieke) opvattingen tegenover de bedoelingen van de vrouwenbeweging (blz. 10).

Dat dit onderzoek niet ten gunste van het christendom uitvalt behoeft geen betoog. Maar hoe een academisch opgevoede den draad van haar redeneering kan kwijt raken, willen wij even van nabij aanschouwen. Haar stelling is:

> Deze historische pretentie, dat de roomsche kerk den toestand der vrouwen verbeterd zou hebben, is beslist onjuist (blz. 12.)

Dit is flink en kordaat gezegd, maar als het op bewijzen aankomt krijgen wij dezen onzin te hooren:

> Omstreeks den tijd van Alexander den Grooten heeft het Hellenisme een eersten stap gedaan om den toestand der vrouw te verheffen, en daardoor het huwelijk op hooger peil te brengen; aan de meisjes van de hoogere standen begon men dezelfde opleiding te geven als aan de jongens. Het Hellenisme is dan ook de tijd geweest, waarin het Grieksche huwelijk het meest ideëel was.
>
> Deze ontwikkeling echter is geknakt door de politieke gebeurtenissen: de onderwerping aan (het heidensche) Rome van een deel der Grieksche wereld en het grove wanbestuur in de Hellenistische Rijken (12).

Omdat een groep Grieken een volkomen mislukte poging waagde tot verheffing van den toestand der vrouw, en wel ten tijde van Alexander den Grooten (dus 4 eeuwen vóór het bestaan der katholieke kerk) is het derhalve *beslist onjuist* dat de Kerk verbetering zou hebben gebracht???

Of ging die verheffing uit van het heidensche Rome? Neen, want daar

> was de huwelijkstoestand even weinig verheffend als in Griekenland. Maar de Romeinsche vrouwen hebben zich een groote mate van maatschappelijke vrijheid weten te verwerven sinds de laatste tijden der republiek. Zij genoot vele vrijheid en oefende veel invloed in het politieke leven en in regeeringszaken. Maar ook kon de vrouw zich vrij ontwikkelen; vele wijdden zich aan dichtkunst, philosophie en kritiek. Ook mochten zij hare belangen bepleiten voor de rechtbanken. *De schaduwzijde dezer vrouwenemancipatie was de verregaande onzedelijkheid: ook in deze veroorloofden de vrouwen zich dezelfde vrijheden als haar echtgenooten* . . . (blz. 12).

Wij hebben de laatste woorden onderstreept om eens duidelijk te laten zien dat zelfs volgens deze schrijfster de emancipatie der Romeinen eenvoudig een verlaging was van de vrouw. En zij wilde bewijzen dat Griekenland en Rome reeds voor het Christendom gunstig waren geweest voor hare verheffing?

Ten einde raad komt zij dan met de volgende bewering, die wij gaarne willen aannemen:

> Intusschen heeft het in dien tijd (van Grieksche en Romeinsche heerschappij, Red.) niet ontbroken aan ernstige mannen en vrouwen,

> die met kracht opkwamen tegen het zedenverval: daartoe heeft de vrouw niet op het Christendom hoeven te wachten. Tusschen Aristoteles en Paulus ligt de Stoa (eene wijsgeerige school. Red.), die veelzijdiger en zuiverder opvatting van het vrouwenleven heeft verkondigd dan de heidensche wijsgeer en de Christelijke apostel. (blz. 13).

Op de eerste plaats zij hier aangemerkt dat de school der Stoicijnen denzelfden algemeenen zedelijkheidsnorm aannam als Aristoteles, maar het goede beginsel zeer slecht heeft toegepast. Dat is trouwens te lezen in elk boek over de geschiedenis der wijsbegeerte. Maar ik wilde wel eens weten welken invloed de Stoa heeft gehad op de menigte? Mij dunkt, de algeheele verwildering welke er heerschte tijdens het bloeitijdperk dezer wijsgeerige richting geeft een duidelijk antwoord op die vraag. En wij kunnen derhalve moeilijk begrijpen hoe de schrijfster van het pamflet, dat wij hier bespreken, zegevierend de gevolgtrekking durft neerschrijven, waarvoor zij geen enkel bewijs bracht.

> Zoo blijkt het dat in den tijd, voordat de Roomsche Kerk zich ontwikkelde, de vrouw zich vrijer kon bewegen en ontwikkelen, dat hare waardigheid door de Stoa beter werd begrepen en het huwelijk reiner werd opgevat. (blz. 14). WAARUIT BLIJKT DAT?

En nu gaan wij vernemen hoe de Roomsche Kerk de vrouw onderdrukt heeft: Ik schrijf hier de lijst der grieven eenvoudig over, als een illustratie van moderne bekrompenheid:

1. Van de uitspraken in de Paulus-brieven en van Tertullianus af, tot aan Leo XIII toe, luidt onveranderlijk de uitspraak: de vrouw staat tot den man als de gemeente (Kerk) tot Christus. (blz. 11).

2. In de R. K. Kerk mag de vrouw martelares of diacones zijn, maar aan den geestelijken arbeid mag zij geen deel hebben.

De R. K. Kerk leert haar zich te sluieren, — heilige mannen blozen, als ze eene ongesluierde jonkvrouw zien — enz. (blz. 15).

3. Tertullianus stelt jonkvrouwen boven weduwen. (blz. 15).

4. In de Paulijnsche brieven lezen wij, dat de vrouw den man gehoorzaamheid is verschuldigd (blz. 15.) (Dit schijnt deze dame erg dwars te zitten. Red.)

5. De vrouw was door de Roomsche Kerk tot huiselijken ar-arbeid beperkt; van ontwikkeling geen sprake meer. (blz. 16).

6. De heksenprocessen! „Dit is een ramp geweest voor de vrouwenwereld, over haar gekomen door de Ultramontaansche macht en de Ultramontaansche moraal". (blz. 19). Waarover zij maar eens het standaardwerk moet nalezen van den allesbehalve katholiek gezinden Dr. A. Lehman, Directeur van het psychologisch

Laboratorium aan de Universiteit van Kopenhagen. De titel is: Aberglaube und Zauberei, von den ältesten Zeiten an bis in die Gegenwart: (Stuttgart, Enke 12 Mark.)

7°. De moraal-theologie van Alph. de Liguori, „niet alleen door hetgeen zij als geoorloofd voorstelt — fnuikend voor de vrouw, ook door het ongeoorloofde, dat zij leert vergoelijken!" (blz. 31)

Hier zullen wij Mevrouw maar met rust laten, want slag op slag slaat zij de plank mis: een leek, die in een doktersboek zit te knoeien! In een voetnoot vertelt ze verder dat „eerbiedwaardige mannen als Chiniqui en Hyacinthe" hebben gewaarschuwd tegen deze Ultramontaansche moraal! De lezer wete dat de „eerbiedwaardige man" Hyacinthe niemand anders is dan een geëxcommuniceerde, afgevallen, getrouwde priester — die verder zijn heele leven lang van godsdienstige meening veranderde, alsof het een overjas betrof.

8°. „Daar is een schrijnende tegenspraak tusschen Ultramontaansche huwelijksmoraal en de voorschriften der moderne sexueele hygiene." (blz. 27.) (Goddank, Ja!)

9°. De Kerk verbiedt kindermoord, namelijk den abortus provocatus, ook als dit beslist noodig is om de moeder van een wissen dood te redden. (blz. 29.)

10°. „We hebben reeds ervaren, dat roomsche wetgevers zullen trachten echtscheidingen zoo moeielijk mogelijk te maken." (blz. 33).

11°. „In de Encycliek Rerum Novarum wordt gepoogd de vrouw met zachten druk uit de werkplaats te dringen." (blz. 35.)

Men zou waarachtig bij het nagaan dezer grieven niet zeggen dat de aanklaagster de vrouw is van een dominee. Want men meent te mogen verwachten dat deze wel kon weten dat ook buiten de Ultramontanen nog heel wat anderen worden gevonden, die gruwen van echtscheiding (vrije liefde op kontrakt), van de ontaarding der moderne sexueele hygiène; van vrouwenarbeid in de fabrieken, van abortus en dergelijke wansmakelijkheden en misdaden.

Doch het schijnt dat deze dame het zich tot taak heeft gesteld bij gelegenheid van de Tentoonstelling „De Vrouw" tevens van hare onkunde een volledige expositie te houden. Dat mag blijken uit het haastig saamgelezen bundeltje van enormiteiten, dat wij hier nog even aanbieden:

Met ds. Snijders neemt ze aan dat de Paus niet alleen onfeilbaar is in zaken betreffende geloofs- en zedenleer, want hij alleen heeft het recht te bepalen wat al of niet op geloof en zeden betrekking heeft.

> Zoodat ieder slechts te berusten heeft, als hij goed zal vinden eene zuiver staatkundige of burgerlijke of huishoudelijke aangelegenheid eene geloofszaak te noemen. (blz. 8.)

Zij spreekt van „de *Kerkvader* Tertullianus" (blz. 15) ofschoon deze nooit dien titel heeft verworven. Zij schijnt ook niet te weten dat Tertnllianus tot de ketterij der Montanisten is overgeloopen.

Op blz. 16 verklaart zij letterlijk: Het Concilie te *Alençon* in de vroege middeleeuwen, maakte uit, dat de vrouw *wel* een ziel heeft! Had volgens haar dan moeten verklaard worden, dat de vrouw *geen* ziel heeft? — Overigens bedoelt ze waarschijnlijk de synode van *Macon*, waar, gelijk verhaald wordt, een dwaas deze dwaze vraag zou hebben gesteld en natuurlijk een bevestigend antwoord ontving. Maar als in de Fransche Académie een gek of zonderling vroeg of Molière wel ooit bestaan had en de andere onsterfelijken „ja" antwoordden, mag men dan gaan verkondigen dat in 1913 aan het bestaan van Molière nog getwijfeld werd in de Académie française?

Nog erger: De Summa van Thomas van Aquino, de geschriften van Bernard van Clairveaux, Bonaventura — de moraaltheologie van Alph. de Liguori hebben in de Roomsche Kerk *dezelfde authoriteit als de Bijbel!!* (blz. 17, 20, 21.)

Zij doet een beroep op den Duitschen *Roomsch-Katholiek* Döllinger, waar deze zich uitspreekt tegen Alph. de Liguori, maar zij voegt er niet bij dat Döllinger toen al lang een *afvallige* was, die de Kerk op alle wijzen bestookte!

Al verder schrijvende raakt deze dame zoo deerlijk alle bezinning kwijt dat ze ook de Calvinisten rekent tot de Ultramontanen. Want zij verkondigt zonder blikken of blozen:

> Ook in zake de sociale wetgeving heeft de vrouw van *Ultramontaansche* staatslieden weinig te wachten. Zoowel het *Roomsche* beheer der posterijen en telegraphie als het *Calvinistische* van Binnenlandsche zaken is fnuikend geweest voor menige vrouwencarrière. (blz. 35.)

En dan het verschrikkelijke decreet: Puis IX heeft in een gesprek met Marie Maugeret verklaard, dat de vrouw nooit theologie *mag* studeeren. (blz. 39) De Red. kan op het oogenblik vrouwen noemen, die het wel doen en uitmuntend Katholiek zijn.

Volgens haar is Maria Viola, redactrice van *Vragen van Onzen Tijd.* (blz. 44)??

Zij deelt ons bovendien mede dat van den onlangs gestichten R. K. Vrouwenbond de presidente is *Mevrouw Aengenent!!* en toen haar gewezen werd op dezen nonsens verklaarde zij een grapje

te hebben bedoeld. Doch als Mevr. van den Bergh van Eysinga een geestigheid heeft bedoeld overal waar zij eene lompheid heeft neergeschreven, is heel haar boekje wel te beschouwen als één enorme grap.

De H. Maagd heeft volgens den Bijbel meerdere zonen gehad, (blz. 19,) altijd volgens onze geleerde, die waarschijnlijk nooit gehoord heeft dat deze bewering onhoudbaar is voor iemand die de beteekenis kent der Grieksche en Hebreeuwsche woorden, en een enkele plaats der H. Schrift niet zóó tracht te verklaren dat twintig andere geen zin meer zouden hebben bij eenzelfden uitleg.

Daar is nog meer van dit allooi te vergaderen. Maar het is genoeg, en bovendien vraagt onze aandacht een afschuwelijk aapje, dat reeds in het begin uit de mouw der schrijfster kwam kijken, maar op 't einde dezer brochure er heelemaal uitspringt. Het wordt nu klaar als de dag dat zij de ernstige vrouwenkwestie verlaagt tot het onderwerp van een verachtelijk verkiezingspamflet. Zij, die hier staat als strijdster voor de verheffing en ontwikkeling der vrouw, is doodsbenauwd dat die verheffing der roomsche te voorspoedig zal gaan. Zelve *moet* zij de feiten erkennen, die iedereen weet. Ziehier hare bekentenissen, letterlijk aangehaald:

> Sociaal werk achten vele roomschen voor de vrouw uit de hoogere standen zeer gewenscht: met zulk een gematigd feminisme kunnen zij zich vereenigen. (blz. 36).
>
> De algemeene drang (van Rome uit wel te verstaan) naar roomsch Middelbaar en Hooger Onderwijs begint reeds op het gebied van vrouwenstudie merkbaar te worden. (blz. 39.)
>
> Het aantal roomsche werkende vrouwen is zeer toegenomen: er zijn dan ook reeds vele roomsche vrouwenvakvereenigingen tot stand gekomen (een vier-en-twintigtal volgens het vrouwenjaarboekje voor 1913.) (blz. 36).
>
> In Amerika worden nog grootscher plannen beraamd: de H. Vader heeft zijn warme goedkeuring gehecht aan het plan om te Brookland in Washington een zustercollege in de nabijheid der Kath. Universiteit op te richten: Universiteits-onderwijs en kloosterlijke eenzaamheid zullen daar een gelukkige samenkoppeling en oplossing vinden. Het doel is gezaghebbende gidsen voor de opkomende jeugd in Amerika te vormen. (blz. 40).
>
> De drang naar ontwikkeling, naar kennis tracht de Kerk zoo in roomsche banen te leiden. (blz. 40).

Zou men niet zeggen uit het bovenstaande dat de Roomsche Kerk de beweging nogal bevordert? En kan men haar een grief ervan maken dat zij den drang naar kennis leidt in „Roomsche banen", en niet b.v. in Mohammedaansche, of Chineesche of, wat

vrijwel op hetzelfde neerkomt wat betreft de gevolgen, in modern-heidensche?

Maar de schoen knelt op een andere plaats. Mevrouw v. d. B. verraadt zich zelve. Op blz. 40 onthult zij dat:

> De drang der vrouw naar staatkundige rechten vindt voorloopig nog meer tegenstand dan goedkeuring. De gedecideerde toon der roomsche feministen... wordt weifelend als vrouwenkiesrecht ter sprake komt: onze Ultramontaansche bladen zijn er vierkant tegen... (blz. 40).

Een bladzijde verder lezen wij evenwel:

> Uit zelfbehoud zullen de Roomschen nog verder gaan, als de nood dwingt. En daar ligt mijns inziens het groote gevaar van vrouwenkiesrecht! Om toch vrouwenkiesrecht aan te nemen, hebben ze zich twee wegen opengehouden (blz. 41).

Maar als de roomschen het willen, wenscht deze dame het niet meer, en wordt zoo zenuwachtig, dat zij eindelijk het aapje heelemaal uit de mouw laat springen. Hier is het: *Als de vrouwen hare belangen goed begrijpen, zal actie voor vrouwenkiesrecht steeds gepaard gaan met strijd tegen een clericale en Ultramontaansch beïnvloede regeering; ook de roomsche feministen moeten er zich bewust van worden, dat hare bedoelingen in strijd zijn met die van het Ultramontanisme, dat is van de politieke aspiraties van de roomsche Kerk* (blz. 42).

Nu weten wij het! Maar nu weten wij tevens dat van de zijde, waar deze scribente wordt gehuldigd en haar onsamenhangend, zich telkens tegensprekend en schaamteloos pamflet gretig wordt gelezen en als een wetenschappelijk en logisch betoog aanvaard, niets, hoegenaamd niets voor de verheffing der vrouw is te verwachten.

Onze Katholieke vrouwen staan torenhoog boven dit lage peil van ontwikkeling!

---

[1]) Dat ik niet zonder grond het verwijt van onkunde heb gedaan, blijkt bovendien uit het volgende. Uit het weekblad *De Vrouw in de XXste Eeuw* (25 April 1913) vernam ik dat Mej. O. Bahlmann in Utrecht een lezing had gehouden, waarin zij de scheeve voorstellingen van Mevr. v. d. B. v. E. recht zette. Ofschoon Mej. O. Bahlmann mij geheel onbekend is, nam ik tòch de vrijheid bij haar en „eene debatster", welke bleek te zijn Mej. A. Kuyer, eenige ophelderingen te vragen. Onderstaand antwoord bevestigde mijne vermoedens:

„Het is ons zeer duidelijk gebleken, vooral uit het debat na de lezing, dat Mevr. v. d. B. v. E. was: 1° niet berekend voor de taak, die zij zich gesteld had; 2° slecht op de hoogte van de door haar behandelde stof. — Wetenschappelijk niet berekend voor hare taak: immers het bleek dat Mevr. v. d. B. een der eerste regels van het moderne historische onderzoek, die een grondige

studie van de gebruikte bronnen voorschrijft, òf niet gekend, òf verwaarloosd heeft. — Slecht op de hoogte van de stof: zelfs de meest elementaire kennis van Katechismus en dogmatiek ontbrak"

was get.: OTTILIE BAHLMANN, Cand. Arts.
ANNIE KUIJER, Litt. docta.

Ichenhaeuser (Eliza). Frauenziele. Aufgaben der Frauenbewegung. Berlin, A. Schall — f 1.90 — 1913.
Dit is een heel ander werk, ofschoon beslist te ontraden. Het kan niet worden ontkend dat hier ergerlijke toestanden, vooral geldend onder hen die met den christelijken godsdienst hebben gebroken, flink en krachtig worden bestreden. Doch de schrijfster staat zoo ver van ons verwijderd, dat haar boek onbruikbaar is. Zij verdedigt inzichten en strevingen, welke volstrekt als onchristelijk zijn te verwerpen, en ongetwijfeld noodlottig zijn voor de vrouw.

Aengenent (J. D. J.). De Sociale taak der Roomsche vrouw in onze dagen. Amsterd. C. L. v. Langenhuysen 1913 — (35) — f 0.25
De schrijver geeft een scherp antwoord op de volgende vragen. 1. Bestaan er in onze dagen bijzondere redenen, die de activiteit der Roomsche vrouw in het openbaar wenschelijk maken? 2. Welke is dan de taak, die de Roomsche vrouw in onze dagen in het openbare leven heeft te vervullen? 3. Wat wil de Roomsche Vrouwenbond in dit opzicht verrichten? — Ik hoop dat alle katholieke vrouwen zich den inhoud van dit boekje door en door eigen zullen maken. Het geeft klaar en duidelijk de beginselen, waarop haar werk en streven steunen moet.

Dosz—Scheid, S. J. (Von). Levenswijsheid voor onze ontwikkelde jonge Dochters. Amsterd. C. L. v. Langenhuysen 1913, geb. f 1.35.
Als de jonge dochters godsdienstig goed, vooral *degelijk* onderlegd zijn, is grootendeels het goede verloop der beweging reeds verzekerd. — Het geslacht der liberaal-katholieken — die veel praten van moderne kultuur en weinig weten van roomsche ontwikkeling — is ook onder de vrouwen vertegenwoordigd en behoort tot de meest gevaarlijke, ofschoon minder uitgesproken vijanden der kerk. Zij, die zich tijdig toeleggen op eene soliede godsvrucht, (geen flauwiteiten en uiterlijkheden) hebben weinig lust tot die ongelukkige decadenten over te loopen. Von Dosz—Scheid, gelijk hij het in een ander roemvol bekend boek voor de jongelingen was, zal voor haar een betrouwbare en wijze gids wezen.

A. B. H. GIELEN.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

door M. WALRE

HALL CAINE LONDON, 7 Jan. '13

... Hoe gaarne zou ik voldoen aan uw verzoek om een uitvoerig artikel te schrijven over HALL CAINE. Maar als ik in Juni weer terug ben in mijn kliemerig vaderland, kan ik het daar minstens even goed als hier. Het gaat in Engeland juist als in Holland en waarschijnlijk overal elders. Vraag je naar een schrijver, dan weten ze wel eenige van zijn boeken, die ze gelezen hebben, maar zoo goed als geen levensbizonderheden van den mensch.

Ja, natuurlijk als het heel druk besproken persoonlijkheden geldt als Oscar Wilde of Ouida of Byron... en dan nog! Gewoonlijk kent men dan alleen hunne extravangtie's en onhebbelijkheden.

Hall Caine, geboren in Runcor, leeft op het eiland Man, dat een heel romantische geschiedenis heeft. Ruim 17 jaren geleden, toen ik nog niets wist van Hall Caine, heb ik met mijn oom een week lang op dat eiland doorgebracht. Ik herinner mij uit dien tijd vooral dat ik al die dagen niet kon eten of slapen, het land had aan hun kleine paardjes en aan de volkstaal der Manxmannen, waarvan ik geen woord kon verstaan. Toen ik later de boeken van Hall Caine onder de oogen kreeg, mocht ik echter zijn beschrijvingskunst beter genieten, omdat ik mij land en volk, hoe vluchtig ook gezien, weer kon voorstellen.

Ze zeggen dat Hall Caine vroeger in de architectuur is geweest, en op dat gebied ook bijdragen leverde aan vaktijdschriften. Maar niemand wist mij te vertellen of hij zich daarin eenigen naam had verworven. Het zal wel niet, want hij houdt zich al lang uitsluitend bezig met literatuur. Als roman- en novellenschrijver staat hij hoog aangeschreven, en wordt ook onder het volk nogal druk gelezen. Vreemd, hetzelfde vernam ik verleden jaar van een bibliotheekhouder in Holland!

Maar ook door de ontwikkelden en door bekende schrijvers wordt hij zeer gewaardeerd, en van Rosetti was hij een boezemvriend. Voor mij zelven heb ik de herinnering, dat hij dikwijls geweldig tragisch is, maar ook vaak onuitstaanbaar langdradig. Ik heb gewoonlijk genoeg aan een roman van een enkel deel, maar als een verhaal zich uitspint tot meerdere deelen, wordt het mij te machtig.

The Eternal City (De Eeuwige Stad) heeft mij geërgerd om zijn aanvallen en hatelijkheden tegen den Paus. De Engelsche Staatskerk heeft hij overigens ook niet met rust gelaten, maar vinnig

gehekeld in *The Christian*, waardoor de ontzaggelijke en geruchtmakende opgang wordt verklaard, dien het boek in deze landen gemaakt heeft. Hij moet bovendien een drama hebben geschreven, *Mahomet*, waarvan ik echter nooit een exemplaar zag; de opvoering schijnt vroeger op verzoek van voorname Mohamedanen verboden te zijn; tegen wie hij dus ook al niet vriendelijk gestemd was. Daar zit ook inderdaad een strijdbare natuur in den man, zooals herhaaldelijk uit zijn boeken blijkt.

Ik wil op zijn werk nog wel wat nader ingaan, doch voor het oogenblik is dat onmogelijk, daar ik overmorgen voor een poosje naar buiten ga. Zoodra ik weer terug ben in Farmstreet, schrijf ik, als het maar eenigszins kan, het een en ander.

LONDON, 16 Febr. '13

... Maar genoeg over mijne ongesteldheid. Ik ben nu, na die instorting, ten minste weer zoo ver dat ik lezen kan en schrijven. Vriendelijk dank voor het toezenden van den *Verloren Zoon;* ik had het vroeger reeds gelezen, maar de titel trok mij, als een verloren zoon van huis en vriend verwijderd, toch weer opnieuw.

Het verhaal is zwaar hartstochtelijk, en voor jonge, ontvlambare verbeeldingen volstrekt ongeschikt. Maar, eerlijk gesproken, ik vind het wel een van de mooiste boeken van Hall Caine.

Steven Magnusson, Gouverneur van IJsland en Factoor Neilson waren twee echte vrienden, en daar de een twee zonen en de ander twee dochters had, lag het voor de hand...! De eene jongen, Magnus, is stil van aard, goed van hart, krachtig van wil en zelfbeheersching. Oscar, muzikaal aangelegd, is het tegendeel van zijn broer. Met de meisjes is het eveneens gesteld: Thora, een lief eenvoudig meisje, dat wel even denken doet aan Raymonds vrouw in La Robe de Laine van Bordeaux; Helga, een schitterende schoonheid, doch tevens een wuft en behaagziek ding.

Magnus en Thora hebben elkaar lief... totdat enkele dagen voor de officieele verloving Oscar thuis komt en onmiddelijk begint te flirten met Thora. Het onervaren kind laat zich inpalmen door den luchtigen jongeman en spoedig is er binnenbrand in haar hart. Magnus, wien het niet verborgen bleef, doet afstand van zijne geliefde en zij wordt de vrouw van Oscar. De lichtzinnige Helga is onderwijl teruggekomen uit Denemarken, en hare verschijning brengt terstond de zinnen van den karakterzwakken Oscar in de war. Reeds op de huwelijksreis ondervindt Thora, dat zij verwaar-

loosd en bedrogen wordt; gebroken keert zij terug naar IJsland, en sterft kort na de geboorte van haar dochtertje Elin.

Met Oscar gaat het al dieper den afgrond in. Op aandringen van Helga heeft hij in Nizza speelschulden gemaakt, en een valschen wissel geteekend ten name zijns vaders en van den factoor.

Daarna vinden wij Oscar in de bitterste armoede te Londen. Helga zoekt hem op, brengt hem in de kunstenaarswereld, en Oscar wordt benoemd tot dirigent. Ten slotte belanden zij weer in Nizza waar Oscar zich laat verleiden tot valsch spel, en in een overhaaste vlucht zijn heil moet zoeken. De kranten hebben het gerucht verspreid van zelfmoord, en Oscar is dood voor allen, terwijl hij in werkelijkheid onder den naam van Christian Christianson een wereldberoemd componist is geworden.

Na verloop van 10 jaren bezoekt hij zijn vaderland, en hoort hoe zijn naam gehaat en heel de familie door zijne schuld tot armoede is vervallen. Het is de dag dat de hoeve zijns broeders zal verkocht worden. Door sneeuw en storm spoedt hij zich ter plaatse en ziet zijne moeder en broeder en Elin, zijn dochtertje; niemand herkent evenwel den teruggekeerde. Aan Elin geeft hij eene portefeuille die zij vóór den verkoop aan den schout moet overhandigen; het is de koopsom der hoeve. Dan sluipt hij 's nachts stil weg en wordt gedood door eene lawine.

Het verhaal is aangrijpend en tevens pijnlijk. Het predestinatiebegrip is verstrengd tot een Grieksche Noodlotsleer. En de opschriften der hoofdstukken verraden duidelijk den harden geest, waarin heel het boek geschreven is. Zoo lees ik:

't Is alles een schaakbord van nachten en dagen;
Als schaakstukken speelt met ons menschen het Lot,
Zet hier ons, zet daar ons, biedt schaak en neemt weg,
En bergt stuk voor stuk ons in 't kistjen tot slot.

Diezelfde gedachte drukt hij elders uit op andere wijze:

De bal geeft niets om „ja" of „neen", maar gaat
Naar rechts of links gelijk de speler slaat.
En Hij, die u hier nederwierp op aarde,
Hij weet, hoe Hij u sloeg; Hij kent uw waarde.

Nu geloof ik wel dat het verhaal van *den Verloren Zoon*, de ontzettende rampen, die zijn wangedrag en lichtzinnigheid na zich slepen, een dreigende waarschuwing zijn, maar door het hopeloos fatalisme van den schrijver verliest zij alle kracht. . . . .

LONDON. 27 April '13.

Vandaag heb ik bij de Jezuieten in Farmstreet de H. Mis gehoord, en ik hoopte Pater Vaughan eens te hooren preeken; maar die wensch is niet vervuld. Nu zit ik weer op mijn kamer en zal den Zondagmorgen besteden aan dezen brief.

Uit de Times Book Club in Oxfordstreet heb ik eenige second-hand's laten halen; dat scheelt enorm in prijs. Nu heb ik *The White prophet* voor het eerst gelezen en met Shakespeare's Antonius uitgeroepen: „O, Wat een val was dat!"

Ik heb nog eens dezelfde teleurstelling ondervonden. Het was toen ik The Lord of the World van Hugh Benson in handen kreeg. The King's Achievement — The Queens tragedy — By what autority? — hadden hem in mijn schatting heel hoog verheven, en als de schrijver van The Lord of the World tuimelde hij eensklaps naar beneden.

The White prophet zal ook niets bijbrengen tot den schrijversroem van HALL CAINE. Het is eenvoudig spektakellectuur met politieke strekking. Daar komen natuurlijk wel heel mooie bladzijden in voor, en door zijn vroegere reizen in Marokko, bevindt de schrijver zich op bekend terrein, maar het riekt alles naar „Schund", speculatie op de nieuwsgierigheid der lezers, en . . . Sarekat Islam-Vrees! Maar als ik even het romannetje vertel, zult u zien dat voor katholieken en Christenen het boek iets stuitend heeft.

Ismael is de zoon van een timmerman en schuitenmaker in Lybië, die kort vóór de komst van den Madhi met zijne familie naar Kartoum verhuisd was. De jongen ontving zijne opleiding in El Azhar, de Arabische Universiteit te Cairo. Hij was steeds een dweper en had het voornemen gemaakt zich uitsluitend te wijden aan het heil zijner landgenooten en nooit in het huwelijk te treden. Doch in zijne gevangenschap en ziekte werd hij opgepast door een jong meisje, dat hij daarna tot vrouw nam. Zij stierf; hij trok redevoerende het land rond.

De Engelsche Consul-Generaal, de oppermachthebbende in Egypte, besloot Ismaël uit den weg te ruimen; men zag in hem een gevaarlijken opruier des Volks.

Gordon, de eenige zoon van den gouverneur kreeg last den man gevangen te nemen. Alvorens hier toe over te gaan wilde hij echter eerst onderzoeken of de beschuldigingen waarheid bevatten, en toen hij overtuigd was dat Ismaël slechts sprak over de ontaarding van den Islam en de verheffing der vrouw, als een middel

om ook den man op een hooger voetstuk te brengen, weigerde hij beslist de opdracht uit te voeren.

Ismaël meent het goed volgens hem; hij zendt zelfs apostelen uit tot bekeering der zondaren — maar wil niets tegen de heerschappij van Engeland. Hij is een profeet onder zijn volk.

De generaal van het Engelsche leger in woede ontstoken over Gordon's weigering, rukt hem de ordeteekenen van de borst en breekt zijn degen in stukken. Helena, de dochter van den generaal en Gordon's verloofde, geeft hem zijn woord terug.

De jongeman, door allen verlaten en gesmaad, sluit zich nu aan bij Ismaël's volgelingen. Voor zijn vertrek evenwel heeft hij nog een heftige woordenwisseling met den generaal en vraagt hem rekenschap over de aangedane vernedering. De vuurvreter, buiten zich zelven van woede, wil zich op Gordon werpen, doch afgeweerd door dezen valt de oude man en sterft ongelukkiglijk.

Helena verdenkt Ismaël van den dood haars vaders en besluit wraak te nemen. Zij begeeft zich naar het kamp van den profeet en wordt zijne secretaresse. Na eenigen tijd stelt hij voor dat zij „pro forma" zijne vrouw zal worden, en zij stemt toe in de verwachting beter zijne geheimen te kunnen ontsluieren. Dat pro-forma huwelijk wordt Ismaël echter te lastig; de hartstocht ontbrandt en de schrijver vindt gelegenheid zeer prikkelende tooneeltjes op te voeren.

Helena ziet eindelijk kans haar slag te slaan; zij stuurt een vertrouwden bode naar Cairo, die de komst verraadt van den „witten profeet". Maar op hetzelfde oogenblik verschijnt Gordon, haar vroegere verloofde, en bekent dat hij schuld heeft aan den dood haars vaders. Nu heeft zij berouw over haar ongegronde verdenkingen en zoekt Ismaël te redden. Want zij begint eerbied te krijgen voor dezen wondervollen man. Hij vertoont dan ook sterke toeren: met een staf slaat hij de metalen rots en een bron ontspringt — hij wekt een dochtertje, dat reeds werd uitgedragen ter begrafenis, weer op ten leven door haar eenvoudig bij haar naam te noemen — de omstaanders roepen dan uit: Gezegend de vrouw, die u gedragen heeft!

Ten slotte doet Ismaël afstand van Helena, die Gordon's vrouw wordt. En Gordon zelf wordt in eere hersteld door den koning van Engeland.

Het ernstig hinderlijke in dit boek, behalve de zwoele passie van den profeet, zijn de oneerbiedige herinneringen aan de H. Schrift. Ismaël wordt voorgesteld als een andere Christus, en het

beeld van den Verlosser wordt daardoor geschonden. Ik acht het dan ook allerminst aanbevelenswaard. De literaire waarde van het geheel is bovendien zeer gering; het is alles te feuilleton-achtig. En zoo lang, zoo lang! — — — — —

LONDON, 12 Mei '13.

... Ja, ik vind het wel vleiend dat u mijn korte aanteekeningen kunt gebruiken. Het spijt mij alleen dat ik niet meer kan geven; een uitvoeriger en diepergaande studie. Ik heb nu van hem gelezen: *De Witte Profeet* — *De dweper* — *De Eeuwige stad* — *De zondebok* — *De Vrederechter* — *De Verloren Zoon*, en misschien nog het een of ander; ik herinner mij dat voor het oogenblik niet.

Het talent van dezen schrijver is waarlijk niet gering te schatten. Zijn kracht ontaardt echter dikwijls in hardheid; zijn personen zijn veelal stug en ruw en wreed. De Voorzienigheid is het niet minder volgens zijne opvattingen. Ik voor mij beschouw al de genoemde boeken als voorbehouden lectuur.

Voor Katholieken, die niet genoeg ontwikkeld zijn, is er soms ook gevaar van verwarring. Waar hij spreekt over zijn priesters en bisschoppen (zooals in de Vrederechter) zouden allicht deze lezers denken dat hij het heeft over de Roomsche geestelijkheid, en als zij dan hun leven en daden en karakter zien onthuld, zullen zij zich grootelijks ontsticht gevoelen. Dat ligt nu wel niet aan den schrijver, maar 't gevaar is er toch!

Ik kan nu ook juist niet beweren dat de sterke en plichtgetrouwe menschen van Hall Caine de deugd beminnelijk maken. Daar mag in hen veel zijn te bewonderen, maar men zou hen toch niet gaarne tot vriend hebben voor het meerendeel.

Hall Caine wil „de hoop op loon" of „vrees voor straf" uitschakelen; en ik geloof dat voor een verloren zoon hij geen bizonder gemakkelijke vader zou zijn.

Anna, Thora, Elin en de broer van den Vrederechter zijn wel sympathiek, doch daarnaast staan zoovele anderen met hun zonden, hartstochten, ruwheid, bijgeloovigheden en dergelijke eigenschappen, dat men van zelf een pessimistische stemming over zich voelt komen. Dat zijn tenminste gewoonlijk mijn indrukken.

De schaduw eener misdaad vind ik een prul, omdat de onmogelijkheid of zachter gezegd de onwaarschijnlijkheid van het heele verhaal ons geen oogenblik loslaat. Alles is gevolg van „toevallige omstandigheden", wier toevalligheid dan ook werkelijk niets te wenschen overlaat.

Ik hoorde hier *Capt'n Davy's honeymoon* nogal dikwijls noemen, dat bij ons minder bekend is. Ik geloof dat er niet eens eene hollandsche vertaling van bestaat, of het moest zijn onder een anderen titel. Dit kan ik echter niet achterhalen omdat ik het boek niet heb gelezen. Het voornemen om het te doen was er wel, maar het zal wel geruimen tijd bij voornemen moeten blijven. Want overmorgen kom ik weer terug in het Vaderland en heb dan de eerste maanden wel weer wat anders te verrichten, waardoor Hall Caine en zijn werk op den achtergrond raakt.

Maar „die geeft wat hij heeft, is waard dat hij leeft", en overtuigd in mijn toestand te hebben gedaan wat ik kon om aan uw verzoek te voldoen, leg ik dezen avond met rustig geweten het moede hoofd ter ruste en hoop niet te droomen van een ontevreden redacteur.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Aengenent (J. D. J.) en **Wesseling** (Ch. L.) Handboek der Zielkunde, met toepassing op onderwijs en opvoeding. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen, ing. f 2.50, geb. f 3.—.

Een werk van 350 bladzijden, met warmte aan te bevelen aan al die belang stellen in zielkundige en paedagogische vragen. Onderwijzers, met name Katholieke, vinden hier een tegengif tegen zoovele moderne paedagogische handleidingen, vruchten eener ongezonde, averechtsche wijsbegeerte. Het is de kerngezonde scholastiek-wijsgeerige zielkunde, met de noodige soberheid en gewenschte volledigheid helder en duidelijk uiteengezet, behoorlijk toegelicht en beredeneerd; — met nuttige practische wenken en toepassingen op onderwijs en opvoeding. Met name zouden we willen wijzen wat op blz. 207—222 te lezen staat over den invloed, dien de onderwijzer kan en moet oefenen op de vorming van verstand en wil in het kind; — het is een deugdelijke weerlegging van het verderfelijk modern beginsel, dat kennis hoofdzaak is voor de opvoeding, omdat kennis noodzakelijk de streving veroorzaakt, een beginsel, dat geen rekening houdt met den vrijen wil en de natuurlijke neiging tot het kwaad. Afgezien van enkele wellicht minder juiste punten, — het geheel kan niet anders dan èn den onderwijzer zelf èn zijn verheven taak ten goede komen.

G. J. J. LOUWERENS, S. J.

I **Callewaert** (C.) La réforme du Bréviaire, son esprit, ses préscriptions nouvelles. Documents et commentaires. Bruges, Beyaert (63) gr. 8°. fr, 0.50.

2 **Gatterer** (Dr. M.) S. J. Wie betet man das neue Brevier? Erklärung des Reformbreviers, seiner Einrichtung und Gebetsweise. Dritte, verbesserte aufl. (36) 18⁰ Innsbruch, Rauch (Pustet) M. 0.25.

3 **Gruber** (Dr. P.) Anleitung zum Breviergebet und zur Feier der heil. Messe nach der Konstitution „Divino afflatu". Graz. Moser (Meyerhoff) (16) 18⁰. M. 0.20.

4 **Oppenraay** (Dr. Th. H. v.) De recitatione privata officii divini juxta rubricas a Pio X reformatas. Utrecht, Decker & v. d. Vegt. (82.)

5 **Rasche** (B.) Das Breviergebet nach der Konstitution Pius' X „Divino afflatu" 2te verbess. Aufl. Bonifaciusdruckerei, Paderborn. (40) 12⁰. M. 0.50.

6 **Schilgen** (H.) S. J. Das neue Brevier. Bachem. Köln (32) 16⁰. M. 0.50.

Allen korte en zeer goede wegwijzers voor het nieuwe brevier. Van no. 2, dat binnen nauwelijks één maand twee uitgaven (9—12de duizendtal) beleefde, ligt de derde editie ter perse. No. 1 wil meer een inleiding zijn in den geest der brevier-hervorming. In menig opzicht vullen deze zes brochures elkander aan.

Het boven aanbevolen werkje van Prof. Dr. M. Gatterer S. J. heeft onderwijl z'n *6de editie* gekregen. Ze komt zoo juist van de pers.

De vorige 5 uitgaven veronderstelden in 't Breviergebed ervarene lezers. Deze 6de editie is geheel omgewerkt en richt zich vooral tot oningewijden. De nieuwe bepalingen over de H. Mis zijn nu ook uitvoeriger behandeld.

Donat (J.) S. J. Summa philosophiae christianae. II Critica, IV Cosmologia. Oeniponte, typis et sumptibus F. Rauch (L. Pustet) 1912.

In „Studie", 75ste deel, werden door G. L. te O. de vroeger verschenen deelen dezer summa met zeer veel lof besproken. De thans voor mij liggende deelen, Critica en Cosmologia, munten eveneens uit door duidelijkheid en bondigheid. Wil men, om iets te noemen, een kort en zaakrijk overzicht hebben over de verschillende theorieën omtrent het ontstaan der anorganische en organische wereld, met de bewijzen pro en contra, dan vindt men in P. Donat's Cosmologia een veiligen gids. Ook de nieuwste hypothesen op dat gebied worden u door den geleerden schrijver helder en klaar voorgesteld en naar verdiensten geprezen of gelaakt.

E. V. H.

Doncoeur (P.) S. J. Synopsis scriptorum ecclesiasticorum, ab a. D. 40 ad a. D. 460 ad usum scholarum descripta. Keurboekerij, Leuven. Amsterd. R. K. Boekcentrale, 2 fr.

Deze tabel, in 5 kleuren, geeft een duidelijk overzicht van de kerkelijke schrijvers en hun werken van af 't jaar 40 n. Chr. tot 460 n. Chr. Verder vindt men er op aangegeven de regeeringsjaren der pausen en keizers, de concilies (locale zoowel als oecumenische) en verder de voornaamste feiten uit de kerkelijke geschiedenis van die dagen. Zeer aan te bevelen voor Seminaria en en die inrichtingen van hooger onderwijs waar een meer uitgebreid godsdienstonderricht gegeven wordt. DRS. J. F. WETERINGS.

Duplessy (Abbé E.) Matutinaud lit la Bible. 16⁰ (VIII-272). P. Téqui, Paris. Prix: 2 fr. 50.

't Is de 5e serie van „Les Idées de Matutinaud" van den Zeer-Eerw. Directeur van „La Réponse", wiens werken eene algemeene bekendheid verdienen. Zij getuigen van enorme belezenheid, groote slagvaardigheid, tintelen van geest uit gezonde logica gegroeid en hebben hun helderen vorm zeker mede te danken aan de groote geleerdheid van den schrijver.

Ik heb dit deel dan ook met zeer veel nut en genoegen gelezen en menige zoogenaamde moeilijkheid uit de H. Schrift verklaard gevonden.

De ruimte laat mij niet toe den inhoud op te sommen, maar alle ontwikkelde leeken, die eenige leerzame en toch hoogst gezellige uren willen slijten, moeten dit boek koopen; dan koopen zij de andere vast ook; ze zijn uniek.

En met de kerkelijke goedkeuring gaat men veilig.

H. F. VAN M.

Estrade. De verschijningen te Lourdes. (Naar het Fransch) Utrecht. Wed. v. Rossum. 's Hertogenbosch. C. Teulings.

Dit boekje verschijnt als no. 50 der serie uitgegeven door de Apologetische Vereeniging Petrus Canisius.

De schrijver was ontvanger te Lourdes in de tijden der verschijningen; aanvankelijk sloeg hij geen geloof aan de wonderbare feiten die in zijne nabijheid plaats hadden, maar, gewonnen door de niet te weerleggen zekerheid van wat er gebeurde, begon hij zich voor de zaak te interesseeren en volgde de gebeurtenissen voet voor voet; zóó kon hij als ooggetuige eene menigte belangwekkende bijzonderheden verzamelen; hij geeft een goedgeschreven verhaal van de 18 verschijningen, van het leven en den dood der zoo bevoorrechte Bernadette en van de groote moeilijkheden, die de wonderbare gebeurtenis reeds aanstonds moest ondervinden van den kant der vijanden van het bovennatuurlijke.

Zeer aan te bevelen voor volksbibliotheken. F. V. HOECK.

Groot (Prof. Dr. J. V. De) Wedergeboorte 3e uitgave Amsterdam. C. L. van Langenhuysen. (112 bl.) gr. 8⁰.

Item Levenswijding. 4e uitgave Amsterdam. C. L. van Langenhuysen. (125 blz.) gr. 8⁰. Prijs afzonderlijk f 0.60. Te zamen f 1.— geb. f 1.50.

Welk ander bijschrift zou nog passend kunnen wezen bij de titels der bovengenoemde, overbekende boeken, dan een zeer warme aanbeveling aan ieder, die ze nog niet las, of een even warme aansporing tot herlezing aan hen, die ze kenden? Aan ieder ernstig denkend mensch waarborgen deze geschriften eenige mooie uren van verheffend genot. DR. AL. SLIJPER S. J.

Höller (Dr. Jos.) C. S S. R., Die Epiklese der griechisch-orientalischen Liturgien. Wien, Mayer & Comp. (20 en 139) gr. 8⁰. M. 2.50.

In deze zeer helder geschreven wetenschappelijke studie behandelt Dr. Höller de nog immer op oplossing wachtende Epiclesisvraag. In 1895 te Weenen gepromoveerd op 'n proefschrift over hetzelfde onderwerp, bleef deze stof den Schr. steeds bizonder interesseeren en na in den loop der jaren de literatuur nauwkeurig te hebben bijgehouden, de tot nu toe zgn. oplossingen te hebben bestudeerd, komt Dr. Höller, als vrucht van die jarenlange studie, zelf met „Ein Beitrag zur Lösung der Epiklesisfrage". Zich volstrekt niet vleiend de zaak nu voorgoed te hebben uitgemaakt, hoopt Schr. toch, dat hij nieuwe gedachten heeft gewekt en zóó de wetenschap een schrede nader brengt tot de oplossing van dit lastige en duistere vraagstuk.

Overtuigd, dat deze kwestie niet een zuiver-dogmatische, maar een dogmatisch-historische is, bewandelt schr. een dubbelen weg: Wat de Epiklese niet is, dat zij nl. geen consecratie-kracht heeft, leert hem de Dogmatiek; voor 't antwoord op de vraag „wat zij dan wèl is" raadpleegt hij de Historie, en hij vervolgt haren loop nauwkeuriger dan dit tot nu toe werd gedaan.

In 'n korte „Einleitung" wordt de Epiclesis-vraag scherp gesteld. Daarna houdt Schr. zich in Hoofdstuk I (blz. 5-25) bezig met den historischen loop van 't twistgeding en de positie door de H. Kerk daarbij ingenomen, van af 1254 tot Pius X's „Ex quo" van 26 Dec. 1910.

Hoofdstuk II (blz. 25-57) behandelt de *onjuiste* verklaringen van het Epiclesis-gebed door Niet-geünieerde, Protestantsche, Oud-Katholieke en Roomsch-Katholieke geleerden in den loop der tijden gegeven.

Alvorens nu over te gaan tot zijn proeve van een bevredigende oplossing, geeft Schr. twee onderzoekingen, vóór-onderzoekingen, teneinde de ware beteekenis der Epiclese vast te stellen.

Daarvoor moeten wij: 1° een nauwkeurige kennis hebben van het Consecratie-moment bij 't laatste avondmaal, 2° vaststellen, welk sinds den oorsprong des Christendoms het Consecratie-moment in de H. Mis was.

Daarover worden (blz. 58-74) de H. Schrift, H. H. Vaders, Conciliën, Liturgieën en Theologanten geraadpleegd.

Na nu in Hoofdstuk IV (blz. 74-106) nog de *onbevredigende* oplossingen, die tot nu toe door verschillende geleerden werden voorgesteld, te hebben behandeld, brengt Hoofdstuk V (blz. 106-134) als slot des schrijvers „Versuch, eine befriedigende Lösung der Epiklesis-frage anzubahnen".

Een ernstig wetenschappelijk werk. Wie zich voor het onderwerp interesseert, zal het om zijn heldere uiteenzetting met groote voldoening.... ja, „lezen" mag ik niet zeggen, want de stof vraagt wel wat meer, dan men gewoonlijk onder „lezen" pleegt te verstaan.

OSCAR HUF S.J.

Kemper (V.) O. F. M., Laien-Brevier in Bildern, III Teil: Das Leben Mariae. München-Gladbach, B. Kühlen, 4°. Fl. 0.65.

Onlangs verscheen de 3de aflevering van 't boven aangekondigd

plaatwerk. Keurig uitgevoerd, met mooie reproducties van groote meesters en begeleid van een door R. P. Kemper poëtisch geschreven tekst is dit een zeer aantrekkelijke en wezenlijk goedkoope uitgave.

Reeds verschenen dl. I, Kindheit Jesu en dl. II Das Leiden Christi.

Een mooi gelegenheids-geschenk voor iemand die voelt voor Christelijke kunst.

Rechtvaardigheid en Naastenliefde. Voordrachten, gehouden ter 7e sociale week te Breda. Leiden 1913, Centraal Bureau voor de Kath. Soc. Actie. *f* 0.70 fr. p.p.

Een degelijk boek, waardoor men zich op de hoogte kan stellen van een goed deel der sociale kwestie. Het zij ten zeerste aanbevolen aan iedereen die zich beweegt op sociaal terrein. Wie zich heeft laten boeien door de sprekers te Breda, weet dat het boek niet droog of vervelend is. AUG. VAN SASSE VAN YSSELT PR.

Steinbach (Fr. K.). Die menschliche Stimme im Dienste der Kirche (7 en 113), kl. 8°, geb. M 1.—. (Seelsorger-Praxis No. 24. Paderborn, Ferd. Schöningh).

In deze „*Sammlung praktischer Taschenbücher für den Katholischen Klerus*" is dit boekje geheel op z'n plaats: 't is 'n „Taschenbuch für den Kath. Klerus" en inderdaad zeer „praktisch". Een alleraardigst boekje, geschreven door een geestig, soms wat ondeugend pastoor, maar die 't heusch goed voorheeft met zijn collega's, en met hunne hoorders niet minder!

Men behoeft niet bang te zijn hier met een fanatiek doordrijver te doen te hebben: hier spreekt een man, die zijn onderwerp volkomen bezit, die het gewicht er van op 'n bezadigde maar niet minder ernstige wijze aantoont, met volle overtuiging en gepasten scherts.

Hij kent bijna geheel de oude en nieuwe literatuur over de stemvorming, heeft de school doorloopen en de lessen, daar geleerd, reeds meer dan 20 jaar in praktijk gebracht als verkondiger van Gods Woord: mag dus meespreken, en geeft hier een praktisch compendium. Hij vat de resultaten der Phonetiek kort samen en past ze toe op preek en kerkzang: theorie en praktische wenken. Ik hoop dat het ideale van den titel — want iets verheffends ligt daar toch wel in! — er het zijne toe bij zal dragen om dit boekje in veler handen te brengen.

Ik geloof niet, dat iemand, die bij Pfarrer Steinbach schoolgaat en volhardingsvermogen genoeg bezit om zich te oefenen en nog eens te oefenen en te blijven oefenen, spijt zal hebben van de gedane moeite.

Wellicht vind ik elders gelegenheid het boekje uitvoeriger te bespreken. Hier moge de inhouds-opgave volstaan:

Geschichte der Stimmbildung — Spezielle Gesundheitslehre für Redner und Sänger — Atemgymnastik — Von der Bedeutung der Stimmbildung — Stimmwerkzeuge — Bildung der Laute, Wörter, Sätze — Missbildungen, Fehler, Krankheiten des Stimmapparates

und ihre Beseitigung — Die Kunst des Vortrages — Der „Fluss" des Vortrages — Das Tempo — Die Kraft des Vortrages — Die Modulation — Die Biegsamkeit.

Moge de wensch des Schrijvers in vervulling gaan en zijn boekske er toe bijdragen — 't kan het zeker! — „dass die kirchlichen „Sprecher und Sänger *gesund*, *verständlich* und *schön* predigen und „singen!"

Dat de *gezondheid van den predikant*, *het heil der zielen* en de *eer van God* daar als *motieven* in liggen besloten, behoeft geen betoog. OSCAR HUF S. J.

Stieglitz (H.) Mea Culpa. Met een inleidend woord bewerkt door W. van den Hengel. Amsterdam. C. L. van Langenhuysen. (155)

„Het blijft bij alle ijveren voor de dagelijksche H. Communie der kinderen toch ook van belang een waakzaam oog te houden op de *voorbereiding* tot dit H. Geheim. Om in deze het werk der zielzorgers en katecheten te verlichten, heeft de bewerker gemeend — en te recht — een verdienstelijk werk te doen, door de veel geroemde en zich zelf aanbevelende „Reue-Motive" van H. Stieglitz in het Hollandsch over te brengen." In deze woorden der „Inleiding", liggen aanleiding, inhoud en doel van dit nuttige boekje uitgedrukt. Het echte ijveren voor de dagelijksche Communie eischt niet minder voorzichtigheid dan vurigheid, wil men het woord van den Apostel: *probet autem seipsum homo, et* sic *de pane illo edat*, ja, van het Decreet zelf in beoefening brengen en de H. Communie vrucht doen dragen naar de mate harer veelvuldigheid. Het werkje, dat herinnert aan die van Mother Loyola, door kinderlijken toon en pakkende voorstelling, kan, goed gebruikt, d.w.z. door den katecheet zelven in zich opgenomen en verwerkt en te pas gebracht naar de omstandigheden van zijn jeugdig gehoor, zeer veel bijdragen ter voorkoming van lichtzinnigheid, sleur en verwaarloozing der steeds gewenschte, soms noodzakelijke zuivering des harten bij het veelvuldig en dagelijks aanzitten der kinderen aan het gastmaal der Engelen. Moge het zich spoedig in de boekerij, maar vooral in geest en hart van iederen katecheet een welverdiend plaatsje veroverd hebben! J. ALB. THIJM S. J.

Thomson (Dr. William Hanna), Leven, Dood en Onsterfelijkheid, (naar het Engelsch) door W. van Dieren. Nijmegen, Tiemesen-Verkuijl.

Een brochure van ruim 60 bladzijden, met veel goeds, maar met veel verstand te lezen. Een Oud-Hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Universiteit te New-York, geloovig Protestant, geeft op grond zijner eigen wetenschappelijke bevindingen, over de groote vragen als leven, ontwikkeling, onsterfelijkheid, enz. eenige beschouwingen, waarin de katholiek eene bevestiging zijner christelijke overtuiging zal vinden. Maar niet alles wat blinkt is goud. Ook hier dient men het kaf van het koren te scheiden. Daarom worden aan het einde eenige aanteekeningen gemaakt, om te wijzen op menige onjuistheid, waarmede een katholiek

moeilijk kan instemmen; en o. i. had men die aanteekeningen nog kunnen uitbreiden. — Het werk, voorzien van de Kerkelijke goedkeuring, bevat veel goeds, maar moet met het noodige oordeel des onderscheids worden gelezen. G. J. J. LOUWERENS S. J.

Vandeur O.S.B. (Dom Dr. E.) La Messe du Sacré Coeur de Jésus, préparant à la Communion Eucharistique. Louvain, Abbaye „Mont César" (160) kl. 8⁰.

Dezen commentaar, die ons de Mis van het H. Hart als communie-oefening leert gebruiken, bevelen wij ten zeerste aan.

Ten einde niet in noodelooze herhaling te vervallen, verwijs ik naar 't over deze methode en over twee soortgelijke nummers gezegde in „Boekenschouw" no. 10, 1912, blz. 321-322.

OSCAR HUF S. J.

Vitry O.S.B. (Dom Ermin) In Christus hernieuwd. Wat hij was en wat hij werd door de veelvuldige H. Communie en de Liturgie. (Naar het Fransch) door W. van den Hengel. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 8⁰. f 0.40, bij getallen korting.

Zeer aan te bevelen voor opvoeders, die uit deze levensgeschiedenis van een knaap kunnen leeren, welk een machtigen invloed de H. Liturgie, en vooral de H. Communie, hebben op het kinderhart.

Jammer, dat het „sympathiek ventje" niet wat meer leeft voor het oog van den lezer. Dan was het een interessant kinderboek geweest. Het origineel heeft wat geleden door de vertaling.

AUG. VAN SASSE VAN YSSELT, PR.

Wagner (C.) Wat onmisbaar is. Uit het Fransch vertaald door Louise Stuart. Amsterdam, Van Holkema en Warendorf.

Dit boek van den bekenden franschen Dominé — voor zoovelen onder de vrijzinnig godsdienstigen gelden zijn verhandelingen voor een soort van leeken-brevier — is voor Katholieken beslist af te raden. Zij kunnen er niets nieuws, dat tegelijk goed is, uit leeren. Wat er in mocht zijn aan mooie, edele, verheffende gedachten is sedert lang ons gemeen goed. Dit wisten wij reeds van jongs af, en de heer Wagner behoeft het ons niet in het Fransch te zeggen en juffrouw Stuart in het Hollandsch na te vertellen.

Verder vinden wij er de gewone moderne of wil men liever modernistische „waarheden" in. Zoo vaag en onbestemd dat wij ze niet kunnen vatten. Zij vervliegen tusschen de vingers als ijle lucht. Er wordt zeer fraai gesproken over God en godsdienst maar de God van deze ongelukkigen is niet veel meer dan een woord, een idee. Hij mist alle persoonlijkheid; zoo ook wordt het onsterfelijkheidsgeloof verlaagd tot een groote onzekerheid, al zegt hij er ook prachtige volzinnen over.

Arme schrijver, arme lezers, die zich met deze holle woorden moeten voeden op hun weg naar de eeuwigheid. MELATI.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Douwes (G. F. J.) Het Ministerie—Heemskerk. Zijn regeeringsprogram omgezet in daden! Amsterd. R. K. Boekcentrale 1913. (41)

Ik vind dit boekje uitnemend. Ook als de verkiezingstijd voorbij is, blijft het zijn waarde behouden. Het geeft zooveel, dat men moeilijk onthouden kan en dus gaarne in een beknopt overzicht bij elkaar ziet. Waar de daden der tegenwoordige Regeering worden herdacht, de wetten die tot stand zijn gekomen, heeft men gelegenheid nog eens terug te denken aan de schandelijke onwaarheden, waarmede vooral een groot liberaal blad de geschiedenis heeft vervalscht. A. GIELEN.

Goulmy (Paul) Stembus-kansen. Leiden, Futura. (32). f 0.30.

Als deze aankondiging verschijnt zal het pleit welhaast beslist zijn. Het boekje zal echter ook voor de volgende jaren nog zijn waarde behouden, daar het een duidelijk inzicht geeft in de politieke gesteldheid van ieder district.

La Tour du Pin (Marquise) Journal d'nne femme de einquante ans 1778—1815. Publié par son arrière petit-fils le colonel Comte Aymar de Liedekerke Beaufort. 2 dln. 1913. Paris, Chapelot. (405 en 391). f 6.60.

Dit boek leest men met belangstelling. Ik zal niet beweren dat het veel nieuw licht verspreidt over personen en gebeurtenissen, maar het heeft in elk geval de aantrekkelijkheid van het persoonlijk getuigenis. P. A.

Lenotre (G.) Bleus, Blancs et Rouges, récits d'histoire révolutionnaire d'après des documents inédits. In 16⁰ (XXIII-390) avec un portrait et sept dessins. Perrin et Cie, Paris. Prix: 5 fr.

Ook uit deze verhalen blijkt, dat de „roman" in de geschiedenis der revolutie voor het grijpen ligt. De geleerde schrijver besteedt zelfs meerdere bladzijden der voorrede om hen te weerleggen, die zijne historische tafereelen als „du roman" beschouwden. Van daar ook de tallooze voetnoten.

Eene analyse laat de ruimte mij niet toe, maar, dat neemt niet weg eene aanbeveling van dit boek te schrijven voor hen, die de revolutie wat beter willen leeren kennen dan uit geschiedboekjes met beschavingsbladzijden. Zij zijn hier aan de bron. Dat dit boek alleen voor grooteren geschikt is, spreekt. 't Was een „rare" tijd, die groote Fransche Revolutie! H. F. VAN M.

Loewengard (Paul). La Splendeur catholique. Du Judaïsme à l'Eglise. 16⁰ (X-300) Perrin et Cie, Paris. 3 fr. 50.

In een stijl, die den bewonderaar van Barrès verraadt, verhaalt de schrijver zijne bekeering onder Gods hulp na in allerlei stelsels o.a. ook dat van Nietsche te hebben rondgedoold.

't Is een prachtig boek, soms vol Oosterschen gloed als de boeken van Mgr. Lémann, zijn peet, eveneens een bekeerling.

Binnenkort hoop ik het nieuwste werk van dezen schrijver te

bespreken en als ik *dit* thans met warmte aanbeveel, wil ik er toch bijvoegen, dat het alleen voor grooteren en meer ontwikkelden geschikt is, die zich aan de beschrijving, soms wat volledig, der bekoring niet ergeren. H. F. VAN M.

Sloet (D. A. W. H.) Heeft Jezus het Pausschap niet gesticht? Uitgaven v. d. Apolog. Vereen. „Petrus Canisius" n. 49 (232) Utrecht, Wed. J. R. van Rossum; 's-Hertogenbosch C. N. Teulings.

In 1910 gaf de afgevallen priester Dr. Jos. Schnitzer eene brochure uit: *Hat Jesus das Papsttum gestiftet?* Nog in hetzelfde jaar diende hem Dr. Fritz Tillmann, Privatdozent an der Universität Bonn, van antwoord in een populair geschreven, maar degelijk boekje: *Jesus und das Papsttum*. Köln (Bachem). De tweede druk van Schnitzer's brochure werd het jaar daarop in het Nederlandsch vertaald door W. F. C. van Laak, emeritus-predikant, met een aanbevelend woord van Ds. J. H. Maronier. Pastoor Sloet heeft het noodig geacht een waarschuwend woord te richten tot zijn katholieke en protestantsche landgenooten, wien dit boekje in handen zou kunnen komen, dat niet slechts het geloof aan de onfeilbaarheid van den paus ondermijnt, maar ook de echtheid en inspiratie der Evangeliën en zelfs de Godheid van Christus aantast.

Pastoor Sloet weerlegt de tegen de petraplaats bij Mattheus 16, 17-19 ingebrachte moeilijkheden en geeft tevens een heldere uiteenzetting van de katholieke leer omtrent menig vraagstuk van dogmatischen, exegetischen of kerkhistorischen aard uit de eerste eeuwen van het christendom. Zijn boek doet dikwijls denken aau Batiffol's *L'église naissante et le catholicisme*, dat de schrijver terecht hoogschat om zijn diep doordringen in de oud-christelijke literatuur en zijn klemmcnd betoog. Drie hoofdstukken handelen over den tekst, die zoo teekenend „die Stiftungsurkunde des Papsttums" genoemd is. Met zijn beslist Arameesche, speciaal Joodsche kleur en wijze van gedachtenuiting, innig samenhangend met het voorafgaande (v. 13 enz.), draagt de petratekst den stempel der echtheid. Schnitzer evenwel en met hem zooveel andere moderne bijbelverklaarders, voor wie het Pausschap nu eenmaal niet tot Christus teruggaat maar een instelling van lateren datum is, kunnen zich hiermee niet vereenigen. Dat Christus nooit er aan gedacht heeft een kerk te stichten, moet volgens hen blijken uit heel de eschatologie van het Nieuwe Testament (vgl. Denz.[11] 2052). Christus immers was er van overtuigd — beweren ze — dat zijn persoonlijke terugkomst onmiddellijk nabij was; dat lezen de modernisten uit de talrijke parousieteksten (vgl. het in Boekenschouw VI, 349 besproken werkje van Bartmann, *Das Reich Gottes in der heiligen Schrift)*. Volgens Schnitzer staan Mt. 16, 17-19 op zijn vroegst sedert ongeveer het jaar 200 op hun plaats; deze verzen zijn te Rome ingelascht en vandaar over de katholieke wereld verspreid. De twee eerste eeuwen kennen den tekst niet. Het argumentum e silentio derhalve! Pastoor Sloet betoogt, dat dit argument geen

critische waarde heeft, tenzij het bewijs geleverd wordt, dat de schrijver in een werk, dat wij bezitten, den betreffenden tekst had *moeten* aanhalen of zeker zou aangehaald hebben, als hij hem gekend had. Op zijn beurt plaatst hij tegenover Schnitzer's argumentum e silentio een dergelijk, maar van betere soort, n.l. dit: dat Tertullianus en Origenes geen flauw vermoeden uiten van de onechtheid der petraplaats, wat anders ten zeerste te verwachten was bij Origenes wegens zijn zelfstandige exegese, bij Tertullianus wegens zijn scherpe oppositie tegen den bisschop van Rome. Dan legt hij er natuurlijk den nadruk op, dat de tekst in *alle* Grieksche handschriften voorkomt, waarvan eenige reeds in de 4e en 5e eeuw geschreven zijn, handschriften, die tamelijk ver uiteengaande „familiën" van oudere tekstrecensies vertegenwoordigen; dat de tekst staat of stond in *alle* oude vertalingen, b.v. in de oude Latijnsche door Cyprianus en Tertullianus gebruikt. In het Sinaïetische handschrift ontbreken wel is waar in de oud-Syrische vertaling meerdere bladen, waarbij onze tekst. Maar Schnitzer mag volstrekt niet van lacune spreken, zonder te wijzen op den Curetonschen codex, waarin de tekst wel staat. Om kort te gaan, Sloet's duidelijke, belangrijke bewijsvoering overtuigt den lezer, dat geen der argumenten van de tegenpartij de authenticiteit der petraplaats aan het wankelen heeft gebracht.

Bij de behandeling van de historische echtheid van den tekst wijst de schrijver van pas op het art. van Dom Chapman in Revue bénéd. April 1912, waarin aangetoond wordt, dat Paulus de belijdenis van Petrus en diens zaligprijzing door Christus in den vorm van Math. 16, 16—17 kende en dat hij in den Galatenbrief onderstelt, dat die plaats aan zijn lezers bekend is.

Zoo heb ik slechts een klein gedeelte van den rijken inhoud van het boek van Pastoor Sloet aan de lezers van B. S. voorgegelegd. Laat ik eindigen met een wensch, dat dit nummer van de apologetische uitgaven bestudeerd worde door priesters en leeken, die belangstellen in de kennis van den oud-christelijken tijd en het antwoord niet schuldig willen blijven op de talrijke moeilijkheden, door de school van Harnack en de modernisten tegen de goddelijke stichting der kerk met meer vooringenomenheid dan wetenschappelijkheid ingebracht. DR. A. J. DANIELS S.J.

ONDERWIJS EN OPVOEDING

Humaniora. Uitgave Keurboekerij, Leuven en R. K. Boekcentrale Amsterdam. 1ste Reeks: Philologische verzameling voor het middelbaar onderwijs, onder redactie van A. Geerebaert, S. J.

I **Geerebaert** (A.) S. J. Het verklaren der Oude Schrijvers in de Humaniora. Toepassing op de Aeneis. Lezingen gehouden op de Nederlandsche Vacantieleergangen te Leuven. (110 p.) 8°, prijs ing. f 1.10.

Na een korte uiteenzetting van de methodiek der hermeneutica aan de hand van August Boeckh's standaardwerk, past referent

de vooropgezette theorieën toe op Vergilius' Aeneis, vooral op plaatsen uit het 2de en 3de Boek. Het werkje getuigt van groote belezenheid en scherp critisch oordeel, maar vooral de aangename, onderhoudende wijze, waarop, in gelukkige tegenstelling met de „Deutsche wissenschaftliche Methode", ons de wetenschappelijke kost wordt opgediend, maakt het tot een uiterst practische handleiding. Een rijke literatuuropgave verhoogt nog de bruikbaarheid. Alleen de opsomming der algemeene werken is wat al te beknopt. Waarom is bijv. de „Griechische Literaturgeschichte" van Christ. Schmid en 't mythologische standaardwerk van Gruppe achterwege gelaten? Wij zouden dit boek in handen van allen wenschen, qui docent humaniora.

II **Heyrman** (J.) S. J. Chrysostomus' rede op Eutropios; vertaling van W. Bilderdijk, voor het schoolgebruik opnieuw uitgegeven. (VIII en 14) 8⁰ prijs ingen. f 0.20.

Een gelukkige gedachte deze uitgaaf. Zoo worden de schatten, die begraven liggen in dikke folianten, waar niemand ze meer zocht — wie toch heeft nog den moed den geheelen Bilderdijk door te worstelen? — aan het geestelijk bezit van ons volk hergeven. De krachtmensch Bilderdijk, met zijn absolute heerschappij over de taal, is er juist de man voor, ons het machtig geluid van den Griekschen Kerkvader te vertolken. Om diezelfde reden zagen wij dan ook liever de veranderingen, die de uitgever van wege een minder nauwkeurige vertaling meende te moeten aanbrengen, in de noten ondergebracht en den tekst ongeschonden gelaten. Ook een goede vertaling is een kunstwerk, waaraan men niets moet veranderen!

III **Geerebaert** (A.) S. J. Horatius' Liergedichten. Lezingen, gehouden op de Nederlandsche Vacantieleergangen te Leuven. (176 pag.) 8⁰ prijs ing. f 1.40.

Dit is zeker wel het interessantste werkje uit de geheele reeks. De schrijver vond hier gelegenheid zijn groote eruditie, zijn critische bekwaamheid en fijn gevoel voor poëzie in 't algemeen ten volle te ontplooien. Op geestige wijze neemt de schrijver in 't 1ste hoofdstuk een loopje met zijn eerwaarde ordebroeders uit de vorige eeuwen, die Horatius op gruwelijke manier hebben mishandeld en verminkt, onder den pakkenden titel: Horatius en de Jezuieten.

Na een uitgebreid overzicht der Horatius-literatuur volgen dan een 5-tal hoofdstukken van groote paedagogische waarde. De lang niet malsche critiek aan verschillende Horatius-verklaarders geoefend, draagt den stempel van een kerngezonde objectiviteit. Vooral tegen de „monisten" wordt te velde getrokken. Zeer suggestief werken Schrijver's beschouwingen over Horatius' kunst en poëtische waarde, waarbij treffende parallellen worden getrokken tusschen passage's uit Horatius en uit middeleeuwsche en hedendaagsche dichters. Natuurlijk is er op verschillende punten plaats voor een afwijkend gevoelen en is, sedert de uitgave van het werkje,

weer heel wat Horatius-literatuur verschenen, die in een volgende uitgave verwerkt zal moeten worden (wij wijzen slechts op de belangrijke dissertatie van Dr. A. Slijpen S. J. Disputatio critica de Carminibus Horatii Sex, quae dicuntur odae Romanae) doch daarbij kunnen wij niet stilstaan.

IV **Geerebaert** (A.) S. J. Vier Eclogen van Vergilius (I, IV, V, IX) Bibliographie, Inleiding, Vertaling, Aanteekeningen (146 pag.) 8⁰ ingen. f 1.25.
Geheel volgens dezelfde methode, als de boven besproken werken ingericht, is ook dit boekje een voortreffelijke bijdrage voor het onderwijs in de klassieke auteurs.

V **Claeys-Boúúaert** (Dr. M.) S. J. Tacitus als Kunstenaar en Geschiedschrijver. Ingen. f 1.75. Zie bespreking Boekenschouw, blz. 323, vorige jaargang.

VI **Geerebaert** (A.) S. J. Cicero's pleitrede voor Milo. Inleiding, Vertaling, Aanteekeningen (XIII en 153) 8⁰ ingen. f 1.40.
Eerst wordt ons een uitvoerig historisch exposé gegeven van de gebeurtenissen, die aan het Milo-proces voorafgingen, voornamelijk in den vorm van een vertaling van Asconius' Scholiën. Daarna volgt een voortreffelijke vertaling, voorzien van een rijke schat van aanteekeningen. Het boekje is een uitstekende leiddraad bij de behandeling van de vermaarde rede. Van de vele gewichtige uitgaven, die na het uitkomen van dit boekje verschenen zijn, willen wij alleen nog even vermelden het Standaardwerk van Thomas Stangl: Ciceronis orationum Scholiastae, waardoor alle vroegere uitgaven van Cicero's scholiasten waardeloos geworden zijn.

IIde Reeks: Voorbereidingsboekjes op Grieksche en Latijnsche schrijvers, onder redactie van A. Geerebaert, S. J.

I **Geerebaert** (A.) S. J. Voorbereidingsboekje op de Ie, IVe, Ve en IXe Ecloge van Vergilius (12 pag.) 8⁰ ingen. f 0.15.

II **Geerebaert** (A.) S. J. Voorbereiding op het IIe boek van Vergilius' Aeneis (22 pag.) 8⁰ ingen. f 0.15.

III **Geerbaert** (A.) S. J. Voorbereiding op het Ie boek van Xenophon's Anabasis (42 pag.) 8⁰ ingen. f 0.40.
Zeer practische commentaren. DRS. J. F. WETERINGS.

Kleine Texte für Vorlesungen und Uebungen. Herausgegeben von Hans Lietzmann. O. Prof. Jena. Bonn, A. Marcus und E. Weber's Verlag.
De hier reeds vroeger aangeprezen serie boekjes is weer met eenige vermeerderd. Zoo bijv.:
Supplementum Sophocleum ed. E. Dietsl (33 blz.) 0.90 M.
Historische Attische Inschriften ed. E. Nachmanson (82 blz.) 2.20 M.
Lateinische Altchristliche Inschriften ed. E. Dietsl (82 blz.) 2.20 M.
Alles handig, keurig en wetenschappelijk vertrouwbaar.

DR. AL. SLIJPEN S.J.

Kroes (H. W. J.) Auswahl aus der deutschen Literatur mit einem Abriss der Literaturgeschichte (8^0. 456) Gouda. G. B. van Goor f 2.60 geb. f 2.90.

Het is te betreuren, dat de Heer Kroes niet een goeden vriend heeft gehad, die hem het samenstellen dezer bloemlezing heeft afgeraden, want het is en blijft jammer, dat dit boek is uitgegeven.

Welke gedachten den schrijver bij de keuze der stukken hebben geleid is mij niet duidelijk. Ik kan toch moeilijk veronderstellen, dat de Heer Kroes gedichten als o.a. „Unter der Linde" van Walther von der Vogelweide, „Lilis Park" en „Frau von Stein" van Goethe als gezonde lectuur beschouwt voor onze leerlingen der H. B. S.

Zijn er dan geen gedichten van Goethe te vinden, die èn wat vorm èn wat inhoud betreft, heel wat hooger staan. Meer dan de helft van het boek beslaan drama's van Goethe, Schiller en Lessing, die met uitstekende inleiding, verklaring enz. overal voor weinig geld verkrijgbaar zijn.

Ook de Abriss der Litteratuurgeschiedenis die aan het leesboek is toegevoegd, kan ik niet aanbevelen. Ik verwijs slechts naar de geschiedenis der Middeleeuwsche Litteratuur, naar de verklaring, definitie of hoe men 't noemen wil der Romantiek.

Wat gezegd wordt over de wetenschap in de Middeleeuwen en over de „Vermittlung des Priesters zwischen dem Individuum und Gott" is niet juist en al eenige eeuwen geleden weerlegd. Dit zij genoeg. Andere grieven, zooals o.a. wat gezegd wordt over Frau von Stein en Goethe laat ik onbesproken. Het werk, dat trouwens door de uitgaven van 't leesboek van Bouwman en Verdenius overbodig is geworden, is niet aan te bevelen.

Het is jammer dat de o.a. door zijn woordenboeken zoo gunstig bekende uitgever dit boek het licht heeft doen zien.

LEERAAR M. O.

Oppenheimer (Dr. Franz.) De Sociale Questie en het Socialisme, een kritiek op de Marxistische Theorie. Vertaald door J. Stoffel, Rotterdam. 1913, W. L. & J. Brusse. 269 in-8^0 f 0.90.

De schrijver van dit boek is naief genoeg te meenen dat hij een eenvoudig middel heeft gevonden, om de sociale kwestie op te lossen, nl. afschaffing van het groot-grondbezit, dat de oorzaak zou zijn van meerwaarde. Mitsdien verlangt hij onteigening van den grond „op groote schaal en in versnelden pas", *met* schadevergoeding „om duizend redenen".

Als er nu iets zeker is, dan is het toc h wel dit, dat de oplossing van het sociale vraagstuk *niet* eenvoudig is. Elke medicijn, die aangeprezen wordt als een panacee tegen alle maatschappelijke kwalen, behoort onder de rubriek : kwakzalverij,

Het negatieve deel van het werk, de critiek op het stelsel van Marx en op de pogingen van Kautsky om dat stelsel nog te redden, is op vele punten goed geslaagd, laat zich — behoudens enkele hinderlijke germanismen in de vertaling — prettig lezen, en kan

door hen, die van het Marxisme eenigszins op de hoogte zijn, met vrucht worden geraadpleegd. DR. CH. RAAIMAKERS S. J.

KUNST

Waal (Anton de). Ein Besuch im Vatikan. m. 56 Abbild. — No. 15: Die Kunst dem Volke. München. V. f. Chr. Kunst. Rotterdam, Boekhandel v. d. Maasbode. (44) f 0.55.

Een prachtige aflevering. Eerst worden beknopt en toch volledig „Kunstgeschichtliche Vorbemerkungen" gegeven, en dan leidt de vriendelijke gids ons rond door het Vatikaan en toont ons de wondervolle kunstschatten.

Wie zelf de reis niet kan maken, zal blij zijn op zoo weinig kostbare wijze het voornaamste te mogen bezichtigen.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Badeux (Mia) De freule van den Dennenhof, vrij bewerkt naar het Fransch. G. Mosmans Sr. Venloo. f 0.90

Dit boekje is niet het minste der serie en de vertaling zeer voldoende. Het verhaal is geheel naar het fransche model der „bons romans" in elkander gezet — een allerliefste, vrome, weldadige freule, die geluk boven rijkdom stelt en daarom haar talrijke handvragers afwijst, daar zij de waarborgen voor dit geluk niet kunnen geven en bovendien veel last heeft van haar onhebbelijken vader en door hem bijna dat moeilijk bevochten levensgeluk verliest. Twee edele doktersfiguren, de eene Hervé haar uitverkorene, de andere de Deus ex machina, die alles in orde brengt, een lieve douairière en dan een afschuwelijke italiaansche intriguante, in wier netten het oude kind, Marguerite's vader, voor den tweeden maal invliegt.

De vader bewijst weer voor den zooveelsten maal, dat het niet altijd de ouders zijn, die leed beleven van hun kinderen maar het omgekeerde ook vaak gebeurt en kinderen niet altijd even gelukkig zijn in de keuze hunner vaders. Marguerite is veel te volmaakt. Hervé kon even braaf en nobel zijn maar iets flinker, hij had zijn meisje nooit naar Nice mogen laten vertrekken met de onwaardige stiefmoeder, maar op het huwelijk met haar moeten aandringen. Dokter Rieder is niet minder ideaal. Met de tonnen gouds wordt echt op zijn fransch gespeeld maar het spelen der ouders met de harten hunner kinderen komt ons Hollanders nog vreemder voor. Overigens een aardig, onschadelijk boekje. M. S.

Bertram (Paul) Schaduw van Macht. Rotterdam, Nijgh & v. Ditmar's Uitgevers Maatsch. 8° (360) f 3.25.

Op blz. 263 van den vorigen jaargang heeft de Redactie reeds een oordeel gegeven over de in die dagen als feuilleton der N.

Rotterd. Courant verschenen roman Schaduw van Macht. Ten gerieve der nieuwe abonné's herhaal ik dit oordeel: „Hier hebben we het gewone poppenkast-apparaat van anti-clericale romans. Vuilaardige priesters, Inquisitie, brandstapels met onschuldige slachtoffers en dergelijke lekkernijen... en wij zijn pas in 't begin. Het heeft er wel iets als wilde men de Protestanten nog eens goed bang maken voor het Roomsche spook; want op de komende verkiezingen zou dat invloed kunnen hebben." Ik voeg hierbij, dat ik 't volkomen eens ben met de Red. De verminking der historie in geheel dat boek is pijnlijk voor ons Katholieken. M. WALRE.

Cuyck (Frans van), Verloofd. Amsterdam, v. Holkema & Warendorf. (203) f 2.50.

Of deze schrijver talent heeft, blijft een open vraag ook na lezing van dit boek. Hij toont het in alle geval niet.

De fabel is deze: Twee menschen zijn verloofd, en wegens de troebele tijden van oorlog en oproer, blijven zij het 15 jaren lang. Allerlei rampen vallen neer op beider familie's en eindelijk als de dag van het huwelijk is bepaald en het geluk nabij is, wordt Jacques door zijn vijand en mededinger gedood. Op de laatste bladzijde verschijnt Napoleon en deelt mede dat deze roman lijkt op de geschiedenis van „Paul en Virginie".

Daar komt een enkele maal in dit boek iets voor over „geestesontvoogding", d.w.z. wegblijven uit de kerk. Overigens is het heel onschadelijk; maar geen enkel karakter boeit ons — — 't is alles te onbeduidend en zelfs een weinig zeurachtig. A. GIELEN.

Eysten (Mr. J.) Naast den Troon. Historische roman uit den tijd van den stadhouder Willem III. Utrecht, Honig. 1913 (224) f 2.75.

Het verhaal van Monmouth's mislukte onderneming tegen Engeland. Monmouth, een zeer onsympathiek mensch, was de onechte zoon van Karel Stuart (later Koning Karel II) en van eene actrice, die in ellende en armoede stierf.

Monmouth zelf sterft een verschrikkelijken dood op het schavot. Voor volwassenen misschien! WILLEM MERKELBEEK.

Hay (Marie) De Winterkoningin. Elisabeth Stuart, koningin van Bohemen en haar verblijf in die Haghe. Histor. roman 1613—1632. Utrecht, H. Honig. (445). f 3.25.

Dit boek brengt ons terug naar eigenaardige tijden: van oorlog en geloofshaat. En te midden van die bloedige en wreede woelingen zien wij Elisabeth, altijd vroolijk en opgeruimd, zoeken naar vermaak en ontspanning — maar toch altijd flinker in de ure des gevaars dan haar echtgenoot Frederik. Het liefdeleven, bandeloos en ongegeneerd, wordt in deze bladzijden ook beschreven of ten minste besproken. En het boek is dan ook juist geen lectuur, die wij zouden willen aanbevelen. Vooral hare minnarij met den Halbestadter is een allesbehalve stichtende geschiedenis.

WILLEM MERKELBEEK.

Langenscheidt (Paul) Liefste mijn. Roman vertaald door Free Hart. C. Morks en Co. Dordrecht. f 1.90 geb. 2.40

Is het waarlijk een roman of het verhaal van zelf doorleefd diep treurig gebeuren, dat Langenscheidt ons hier geeft?

De opdracht aan zijn „Martha" gevolgd door een tamelijk lang gedicht aan de nagedachtenis der lieve, innig betreurde gewijd vol van een geluid van bitter, nooit overwonnen leed, behoefte voelend zich in vele woorden uit te storten en zich dus wat te veel herhalend doet vermoeden, dat het korte huwelijksgeluk en de lange scheidingssmart van den schrijver zelf hier worden uitgezegd.

't Was wel een groot, rein geluk dat voor de beide jonge menschen in de schilderachtige Thuringsche Universiteitstad opbloeide. Hij, Otto Haardt, privaatdocent in de geschiedenis, ruim dertig jaar oud, zij, Susi het kindvrouwtje van nauwelijks achttien lentes. 't Is tusschen hen beiden niets dan een eeuwigdurende verrukking van jonge liefde en teer geluk, een kussen en streelen, een vleien en koozen met zoete namen; hij de ernstige man wordt niet moede zich te zonnen in den vroolijken gloed door haar blauwe oogen uitgestraald, haar, die hem kind is en vrouw tegelijk met bloemen en geschenken te overladen, het leven voor haar tot een langen feestdag te maken, niets anders van haar vragend dan het vroolijke, blije licht in haar vergeet-mij-nietjes-oogen, dan haar parellach en de vertrouwvolle overgave van haar zwakheid aan zijn kracht.

Zou die heerlijke droom altijd duren, zou dat suikerzoete geluk Otto niet eens verveeld hebben zooals Dora, het kind-vrouwtje van David Copperfield hem bijna tot wanhoop had gedreven door haar onverstoorbare lieftallige zwakte?

Helaas! Of misschien gelukkig, de tijd ontbrak Otto zijn illusien te zien verdoezelen; midden in haar volle levensvreugde, in haar geluk, te groot misschien voor haar klein meisjes-hart, kon zij schreien, onrustig worden, zij wist zelf niet waarom, totdat kort na het toppunt van aardsche zaligheid onverwacht alles ineenstortte, het jonge moedertje weg werd geroepen van haar radeloozen man en haar kind.

„Liefste mijn" liet haar armen Mannie alleen en Otto doorworstelde vreeselijke dagen van rouw, smachtend, vruchteloos verlangend naar de zon, het licht van zijn leven, en toen hij meende dat het ergste was geleden kwam juist het bitterste. Hij hoopte een nieuw leven, zoo niet van geluk dan toch van kalmte en berusting voor zichzelf en zijn kind op de bouwvallen van het oude te kunnen herbouwen, — hij trouwde met de degelijke, flinke die hem reeds vóór zijn huwelijk met Susi had liefgehad en maakte haar diep ongelukkig en zich zelf nog rampzaliger. Hij kon „liefste mijn" niet vergeten, zij kwelde zich zelf en hem door haar jalouzie op de doode — totdat haar eindelijk woorden ontsnapten, die de kloof tusschen hen onoverbrugbaar maakten. Toen besloten zij minnelijk te scheiden; de edele Hedwig echter bleef het zoontje van haar voorgangster moederlijk verzorgen! Hij keerde terug in de eenzaamheid met de herinnering aan „Liefste mijn".

Het is een droevig, aangrijpend verhaal, misschien te somber, te veel in mineur geschreven; de lezer is geneigd den rouw en de smart van den Duitschen professor te overdreven, te onmannelijk tegenover Hedwig die alle deugden bezit maar alleen de bekoorlijkheid schijnt te missen om ze aantrekkelijk te maken, zelfs onrechtvaardig en ergerlijk te vinden. Zoo wij Susi persoonlijk kenden of in haar zonnig wezen zoo vast geloofden als haar ontroostbare man, zou zijn gedrag ons wellicht dieper treffen en sympathieker zijn.

In elk geval moeten wij den armen weduwnaar, wiens leven gebroken werd door den wreeden dood zijner liefste, dubbel beklagen omdat hij, hoewel niet ongeloovig, toch in dat vage gevoel de kracht niet kon vinden om zijn verdriet te overwinnen en zijn Susi te betreuren in God. MELATI.

Steketee (Johanna) Van tweeërlei ras. Utrecht A. W. Bruna en Zoon 8⁰ (244) f 2.90.

Nora Nellens is 24 jaren oud. Ze wil zijn: een vrije vrouw. Het ouderlijk huis heeft ze verlaten en een pension voor vegetariërs opgericht. 't Is nog in 't begin en de éénige vacante plaats zal worden ingenomen door een Jood.

Nora is ook schilderes. Bram heeft hare schilderijen gezien en bewonderd. Ze gaan veel samen uit en ten slotte engageeren ze zich. Bram vertrekt, hij keert terug naar zijn familie. Nora komt op bezoek bij de moeder van Bram. Drukke correspondentie tusschen de twee verloofden. Bram komt enkele dagen over; 't gevolg daarvan is dat Bram zich verplicht voelt zoo spoedig mogelijk Nora te huwen. Hun kind wordt geboren. Van lieverlede begint bij Nora een wrevel op te komen tegen den jodennaam, die nu ook den naam zal zijn van haar kind. En als Bram's zuster, die na den dood zijner moeder bij hem komt inwonen, twist en tweedracht zaait tusschen de echtgenooten, dan begint Nora pogingen aan te wenden om te scheiden van Bram.

Hij vertrekt weder naar Hoorn en zij blijft achter met haar kind, nu pas waardeerende wat zij bezat in haar Bram. Dit is in 't kort den inhoud weergegeven.

Maar dit boek zit vol van zulke schandelijke levens-theorieën en blz. 78 is zoo grof realistisch dat ik geen woorden genoeg kan vinden om dit boek af te keuren. Wilt ge weten hoe Nora denkt over 't huwelijk luister dan naar haar brief aan Bram (blz. 105):

.... Ik ben niet ongerust, dat jij ooit misbruik zult maken van mijn gehoorzaamheidsbelofte; desniettemin is 't voor mij als vrije vrouw vervelend zoo'n belofte te moeten afleggen, al beteekent die dan ook inderdaad weinig. Dit zul je begrijpen?

Op blz. 152 lees ik in haar dagboek:

.... De dagen gaan en komen. Ik vind berusting meer en meer. Het is alles goed zooals het is. Er heerscht een eeuwige wet van oorzaak en gevolg, waaraan niet te ontkomen is. Het moet alles gaan zooals het is. Hij die ons aller lot bestuurt, zal het naar zijn beste weten doen. Is hij God en Almachtig? Ik weet 't niet, maar hoop en geloof het zielsgaarne.

't Is een verderfelijk boek. De schrijfster schermt met socialisme, teosofie en zionisme. Slecht en oppervlakkig! M. WALRE.

Swarth (Hélène). Thea Lelie. Amsterd. Van Holkema & Warendorf (288) f 2.50.

Hélène Swarth wil nu eenmaal de zon niet zien schijnen. Altijd is zij triestig en somber, en de droefheid schijnt haar grootste blijdschap te zijn. Zoo hier ook weer: *Thea Lelie* zit op blz. 1 „in het dreinerig-grijze licht van den fletsbleeken December-namiddag", en als er straks wat geluk *dreigt* te komen, haast zij zich een ongelukkigen droom te droomen.

Zonnejongen is de tweede novelle; 't gaat over een meisje, dat door haar geliefden jongen wordt verlaten. Dit stukje eindigt aldus: „En op den *zwarten* schoorsteenmantel sloeg de *zwarte* pendule twee uur..." Is dat niet verschrikkelijk? *Najaarsbloei:* de historie van een fijnen man, die getrouwd is met een dronken vrouw. *Olivia* (de laatste schets) verhaalt van eene schilderes, die haar kunst hartstochtelijk liefheeft, en eensklaps blind wordt door haar eigen kind. Zij zat te werken, en de knaap komt aanloopen; buigt een tak ter zijde, die losspringt en de moeder in de oogen slaat.

Foei! Wat 'n dreinerig boek. Ook om de levensbeschouwing deugt het allerminst. A. GIELEN.

FRANSCH

Batilliat (Marcel). LA LIBERTÉ. Niet slecht bedoeld. De schrijver wil aantoonen dat bandelooze vrijheid het geluk niet kan geven. Maar de wijze, waarop dat geschiedt, de valsche theorieen die hij in zijn boek samenbrengt, maken het verwerpelijk — **Maizeroy** (R.) L' INCONSTANT, CONFESSIONS D'UN AMANT. Overloop van passie. Een brutale liefde-scéne heeft plaats in een Kerk!!! slecht! — **Margueritte** (P.) LA MAISON BRÛLE. Een man, die ongelukkig is door zijn slechte en schaamtelooze vrouw, vraagt echtscheiding om te kunnen huwen met een jong meisje. Het wordt hem geweigerd en hij troost zich in „vrije vereeniging." — **Valmy** (Pauline) LA CHASSE à L'AMOUR. Eenvoudig te noemen een schandelijk boek. Liefde beduidt hier het instinkt. —

Daudet (Ernest). Les Aveux d'un terroriste, roman. Bernard Grasset, Paris. Prix: 3 fr. 50.

Dat Ernest Daudet het revolutie-tijdvak om zoo te zeggen kan droomen, is bekend. Dat daaruit romans te halen zijn, kant en klaar, blijkt eveneens. De bovenvermelde is n.l. de drie en twintigste van de door dezelfde pen geschreven serie.

En de schrijver houdt zich aan de geschiedenis, zoodat wij ware figuren te zien krijgen en een stuk geschiedenis voor ons opleeft.

De roman geeft het dagboek van een der revolutionnaire „helden", die zijne misdaden en zijne wroeging erkent en bekent en aldus

zijne zielerust tracht te hervinden. Ten slotte trekt hij zich in boete en gebed in een klooster terug. Een boek voor allen, goed gedacht en goed geschreven, boeiend zonder overdrijving in de tooneelen. H. F. VAN M.

Levray (Margueritte). Par les rudes Sentiers. Paris, Haton. fr. 3.

Een meisje wordt haar erfdeel ontfutseld, en moet bovendien van haar gewetenloozen voogd nog allerhande smaad en hardheid verduren.

Zij is een voorbeeld van stille onderwerping. Het boek is voor iedereen. DR. L. DAURIAC.

Maryan. L'Echo du Passé. Paris, Hachette. 3 fr. 50.

Geschiedenis van eene verloofde, die haar plicht en eer boven schijngeluk stelt. Werkelijk mooi. Voor allen. DR. L. DAURIAC.

Maryan. Roman d'Automme. Paris, Gautier. 3 fr. 50.

De liefde eener moeder, die zich opoffert voor haar ongelukkigen zoon. Een zeer goed boek. DR. L. DAURIAC.

Mauriac (François). L'Enfant chargé de chaînes. Roman. Bernard Grasset, Paris. Prix 3 fr. 50.

L'enfant chargé de chaînes, natuurlijk, als men te laksch is om ze af te schudden, hoewel men den weg weet. Deze roman teekent zoo'n larie-figuur, die denkt, dat de wereld om hem alleen is geschapen en dat hij het goede en gelukkige, waar hij naar haakt, verkrijgt door er philosofisch gemelijk op te zitten wachten.

Anderen (er komen enkele wat realistische regels in, waar men echter licht over heen kan) mogen het lezen om te zorgen, zoo niet te worden.

De schrijver schijnt ook niet met de figuur te dweepen, maar had ze niet alleen moeten uitteekenen, maar ook moeten uitlachen. H. F. VAN M.

Mélia (Jean) Le Triomphe de l'argent. Paris, Fasquelle. 3 fr. 50.

Twee meisjes bedrijven dezelfde fout. De eene, een arme werkster, ziet geen anderen uitweg dan zich te zelfmoorden ; de andere een rijke, wordt niettegenstaande alles geëerd en gevierd. Dat is de macht van het geld . . . waar geen godsdienst meer is. Dit laatste zegt Mélia er niet bij, jammer genoeg. Het boek is niet aan te bevelen. DR. L. DAURIAC.

DUITSCH

Hennig (A.) Die Bombe und andere Humoresken. Regensburg, Habbel. (156). M. 1.—.

Korte, humoristische schetjes, die men leest met genoegen. Ze mogen er zijn. HERMANN REITH.

Huppertz (H.) Christ und Mohammedaner. 2 Bde. Regensburg, Habbel. (392 en 438) geb. M. 5.

Ten tijde van den dertig-jarigen oorlog. De vrouw van een zigeuner, en de vrouw van den houtvester Waldner worden ver-

moord door vijandelijke soldaten. De een wil bloedwraak, de ander denkt aan het gebod van den Meester: Gij zult uwe vijanden liefhebben. Waldner was echter nog zwaarder getroffen, wijl hem door die vermoorde zigeunerin zijn eenig kind was ontroofd. Hij vindt het terug ten laatste en sterft aan zijne wonden. De taal is hier en daar wat opgezweept, en veel episoden leiden de aandacht een weinig af; overigens goed, maar liefst voor eenigszins rijpere lezers. FEDERER.

Pauli (Karl.) Der Richtige und andere Humoresken. Regensburg, Habbel. (156) M. 1.—.

Wie eens hartelijk lachen wil, moet deze opstelletjes lezen. Sommige zijn voortreffelijk. Met hooge literatuur heeft dit simpele boekje natuurlijk niets te maken; maar laag bij den grond, zooals sommige farcen kunnen zijn, is 't zeker niet. HERMANN REITH.

Anders (Fr.) Doktor Duttmüller und Sein Freund. 3. Aufl. Leipzig, Grunow. (431) M. 5. geb. M. 6.

Deze roman is omgewerkt en heeft er niet op verloren. Maar, wat men den schrijver vroeger reeds had verweten, is natuurlijk gebleven, nl.: dat hij te veel karikaturen maakt van zijn menschen. Ja, tot lachen geeft het menigmaal wel aanleiding, doch het werk had hooger gestaan als de uitbeelding niet zoo dikwijls overladen was. De inhoud kan ik moeielijk weergeven met een enkel woord. Het komt hier op neer dat een boerenbevolking door ontdekking van phosfaatlagen in de nabijheid, plotseling op ander werk wordt aangewezen. Met de industrie is het geknoei gekomen: opdrijven der aandeelen, werkstakingen, revolutionnaire daden, en eindelijk ondergang.

Het boek is goed, maar ik herhaal nog eens, wat al door anderen gezegd werd: meent de schrijver nu waarlijk dat „Jezuiet" àls een scheldwoord bestorven ligt in den mond van protestanten. Wel neen! Kom toch; ik geloof dat hij hier door woordenboeken op een dwaalspoor is gebracht. FEDERER.

ENGELSCH

Hundredfold (A.), by the Author of „From a Garden Jungle", London. Washbourne. 8°. (213). Cloth 2 sh. 6 d. net.

Dit rustig en eenvoudig schoon verhaal doet ons telkens denken aan de kunstvoortbrengselen van vroegere tijden, welker kalme soberheid van kleur en vorm ons zoo onweerstaanbaar aantrekt. Heeft het tooverachtig schoone stadje Brugge met zijn grijzen klokkentoren en eigenaardige torentjes en spitse geveltjes en schilderachtige grachten zijn stille bekoorlijkheid medegedeeld aan deze levensgeschiedenis, welke grootendeels binnen zijn wallen werd afgespeeld? Honora, evenals zoovele andere Engelsche meisjes, leerde voor het eerst het ware geloof kennen, toen zij het afgespiegeld zag in de liefdevolle zelfopoffering der zusters van een pensionaat te Boulogne. Haar bekeering vond veel tegenwerking bij haar Anglikaansche verwanten; maar tevergeefs trachtte men haar overtuiging

te schokken. In Brugge legt zij zich met ijver op de schilderkunst toe en wordt zij vereerd door haar meester Van Brunnen en een dichterlijken Rotterdammer Jörg Jörgsens, welke laatste protestant is. Maar geen van beiden kunnen haar hart winnen. Hier ook toont zij — op welke wijze wil ik niet verraden — haar edelmoedige vergevingsgezindheid. Geen wonder dan ook, dat later haar hart groot genoeg blijkt om den lageren hartstocht van de begeerlijkheid der oogen te overwinnen, en zij het Honderdvoudige loon verkiest, dat de Zaligmaker aan zijn uitverkoren zielen belooft. Tod, haar half-broeder, is een echte guit, maar zijn ondeugende kijkers verraden een warm hart en een gezond verstand, en ook hij weet heel goed, wat hem te doen staat.

Het is een degelijk katholiek boek. Al is het geen devotie-boekje, toch zullen jeugdige lezers menigen nuttigen wenk omtrent de keuze van een levensstaat er in aantreffen. Moge het veel lezers vinden, dit is mijn innige wensch. L. V. D. BIESEN.

Brentwood (Evelyn) Henry Kempton. London, John Sane 8°. (328) linen 6 Sh.

Vader Josiah Kempton, een rijke Londensche winkelier heeft door een gril van het lot ook het aanzijn geschonken aan Henry. Te midden van zijn tot in merg en been plebejische zusters en broeders, schijnt deze knaap een echt wisselkind, een koekoek in het nest van een veldmosch. In gelaat en stem, smaak en aanleg is deze jongen een geboren gentleman. De eenige levenswijsheid van den vader kan men het beste samenvatten in de woorden: „jongens, geld verdienen en vooruit komen." Deze zware kost, welke in de gezonde burgermaag zijner broeders tot goed koopmansvleesch gedijt, verwekt bij Henry niets dan gal. Want uit die wijsheid putte hij een onverwinlijken afkeer voor kantoor, lessenaar en toonbank, een walg van al het burgerlijke in het vaderlijk huis. Hierin toch ziet hij den sluitboom om hem den toegang te versperren tot de hoogere rangen der maatschappij; en vooruit komen heeft voor hem, kan voor hem hebben slechts een beteekenis: op gelijken voet te leven met de aristocratie.

Josiah en de zijnen gevoelen zich erg gevleid als, bij gebrek aan beter, hun buitenverblijf tot het houden van een bloemententoonstelling wordt uitverkozen. Henry kookt van woede bij de gedachte alleen, dat zijne moeder, eene eerzame kruideniersdochter, zich onsterfelijk belachelijk zal maken, als zij die deftige gasten ontvangt. Hij weigert te verschijnen of zelfs zijn beste plunje voor de gelegenheid aan te doen en trekt zich terug in een der ledige serres. Lady Violet, de dochter van den hertog van Edinborough ontsnapt, zoo haast zij maar kan, aan de vulgaire attenties der familie, en zij ook zoekt haar toevlucht in diezelfde serre, waar zij een netten jongen man aantreft, verdiept in zijn lievelingsauteur, Shelley. Al spoedig na de eerste kennismaking opent Henry zijn hart en Violet raadt hem aan het kantoor te verlaten en in 't leger zijn carrière te maken. Henry is

al besloten. „Omdat U het wil, ga ik". Zijn stalen wil breekt alle tegenkanting van zijn vader en zijn hoop bouwende op de voorspraak van Violet wordt hij officier. Zijn allesverwinnende, gewetenlooze eerzucht bezorgt hem de gunst van een zijner officieren, Carados genaamd. Diens raad luidt: Adverteer u zelf. Doe een heldendaad, maar alleen dan als iedereen toeziet. Getrouw aan deze les voert Henry een roekeloos waagstuk uit en krijgt het Victoria Cross met de belofte op spoedige bevordering. Als hij gewond naar huis terugkeert, bezoekt hij Lady Violet, en de opzienbarende verloving vindt plaats. Wederom door haar voorspraak wordt hij lid van den staf in den Boerenkrijg en wint hij zich den titel van brigadier-generaal. In Afrika echter zwicht zijn vaste wil en zijn eerzucht voor de verleiding eener vrouw. Nu is zijn drijfveer niet langer hoogmoed, maar een verblinde liefde voor deze Dalilah, die hem zijn eer ontrooft, en hem zelf en zijn afdeeling in de handen der Boeren overlevert. Hij vecht tot hij zwaar gewond nederstort. Violet is op het schip, dat den stervende naar huis voert, zij troost hem en vergeeft hem alles en hun huwelijk wordt voltrokken. Ik kan niet zeggen dat ik deze oplossing artistiek vind. Er ligt iets weerzinwekkends in, de edele Violet in zulke handen over te leveren, ook al is Henry's achting nu in liefde veranderd. Ook de tooneelen met de verleidster en de levensloop van Carados zijn van dien aard, dat ik het boek niet mag aanraden. Zelfs aan ouderen zou ik het slechts met weerzin en met groot voorbehoud in handen geven.

Golding (Harry —, editor; various authors) The Wonderbook of Ships for boys and girls. Ward Lock & Co. London, linen back, paper covers (264), 12 coloured plates, 320 illustrations. 3 sh. 6 d.

Ziehier een boek, dat in elke jongensbibliotheek wezen mag, en waar het komt voortdurend afwezig zal zijn. Om de kennis van het Engelsch, die de lezing ervan vereischt — en ontegenzeggelijk ook bevordert — is het alleen geschikt voor de hoogere klassen van onze Gymnasia en H. B. S. De prachtige platen, de aantrekkelijke band, de duidelijke druk, en de groote menigte goedgeslaagde afbeeldingen in den tekst zullen onze jonge lezers met onweerstaanbaren drang tot lezen uitnoodigen, en bij hen een groote belangstelling wekken voor 't leven op zee. Enkele verhalen zorgen voor afwisseling. Als prijs is het dan ook zeer aan te bevelen; en 't zou geen wonder zijn als zelfs de ouders van zoo'n gelukkigen prijswinner zich erop betrapten van de lezing van eene pagina ongemerkt tot vele andere te zijn overgegaan. J. VAN DRIEL.

Robert (Louis De) London. Stanley Paul linen 6 sh.

Dagboek van een invalide. Een vertaling van een zeer middelmatig Fransch werk. Bovendien stootend voor ieder rechtschapen man, die zich aan God en gebod nog laat gelegen liggen. L. V. D. B.

Sabatine (Rafael) The Strolling saint. Londen. Stanley Paul. linen 6 sh.

Een boek vol lage beschuldigingen tegen de H. Kerk en de geloovigen, zooals slechts sektenhaat en sectarische eenzijdigheid die kan ingeven. V. L. D. B.

Skinner (Henrietta Dana) Their Choice. New York, Benziger Bros. 1913. (180, 8°. gilt cover) 1 dollar.

In den vorm van aanteekeningen in haar dagboek verhaalt ons een 35-jarige vrouw, hoe zij eindelijk den man harer keuze vindt, maar — ook niets anders; 't is liefdesgeschiedenis van de eerste tot de laatste pagina. Hoewel het door een Katholieke voor Katholieken geschreven is, en geen enkel onvertogen woord bevat, is het boek toch geen lectuur voor kinderen. Dat Scheveningen de plaats der handeling is, zal den roman voor Hollandsche lezers een nieuwe aantrekkelijkheid geven. J. VAN DRIEL

Spender (Harold). The Call of the Siren. London. Mills and Boon, (389) linen 6 sh.

„Some there be that shadows kiss.
Such have but a shadow's bliss".

Deze waarschuwing van den grooten dichter had Jack Ardley voor veel ellende kunnen bewaren. Deze onze held was een begaafde, doodgoede man. Aan de Universiteit en later op een bureau aan het minsterie is hij de stoere werker. Maar hij verwoest zijn levensgeluk door een onberaden huwelijk aan te gaan met een beeldschoon meisje, zonder te letten op haar hoedanigheden van hart en ziel. „Some there be that shadows kiss".

De gevolgen blijven niet uit. De argelooze, nooit jaloersche Jack die zijn vrouw aanbidt, wordt op de schandelijkste wijze bedrogen en uitgebuit. „Such have but a shadow's bliss".

Ja, zijn blindheid en zwakheid zijn er de oorzaak van, dat zijn vrouw voor velen een steen des aanstoots wordt. Oliver Martin, zijn beste vriend komt ook onder den invloed van die Sirene. En de bekoring was toen dubbel gevaarlijk voor hem. Wegens het wangedrag eens vaders, wiens gelaat hij zelfs nooit aanschouwd had, kleefde er een smet op zijn naam. Ruiterlijk bekent hij zijn afkomst aan den man, dien hij als schoonvader had uitgekozen. Het gevolg was dat de deur hem in 't aangezicht werd dichtgeworpen. Half wanhopig laat hij zich verleiden en luistert naar de nu eens openlijke dan weer bedekte liefdesverklaringen van die trouwelooze echtgenoote. En Jack in zijn onkreukbare trouw ziet nergens gevaar, dwingt zijn vriend te blijven, als deze in de vlucht zijn eenig heil zoeken wil.

Maar Olivier vindt op het laatste oogenblik in zijn edel hart en de vermanigen van zijn vriend en schoonbroeder O'Brien de kracht, om van den afgrond terug te treden.

De katholieke O'Brien wordt wel wat belachelijk voorgesteld, krijgt zelfs een spotlach voor zijn geloof. Maar toch is hij de eenige, die juist in dat geloof de sterkte vindt waardoor hij zich zelf en zijn vriend voor zedelijk misdrijf behoedt. Het boek heeft geen geringe letterkundige waarde. Het heeft iets deftigs over

zich. De karakters zijn kloek opgezet en fijn uitgevoerd. Toch is het niet geschikt voor jeugdige lezers, voor ouderen en meer ontwikkelden wil ik het niet verwerpelijk noemen.

L. V. D. BIESEN.

VOOR DE JEUGD

Robert Hugh Benson. A Child's rule of life. 1 sh.

Een prentenboek van den grooten bekeerling Robert Hugh Benson! Als een schrijver van zooveel talent en groote geleerdheid het niet beneden zich acht om een prentenboek te dichten, dan moet hij toch wel innig overtuigd zijn, dat er door zulk een eenvoudig boek groote invloed op het kind kan worden uitgeoefend. En waarom zou die invloed niet dienstig worden gemaakt voor de godsdienstige vorming van het kind? Zou de schrijver niet juist daarom zich tot dit nederig werk hebben gezet, omdat hij bij ondervinding weet, hoe betreurenswaardig het gemis aan godsdienstigen invloed is bij de opvoeding van het kind? Wat daarvan ook zij, hij heeft zijne talenten voor dat doel besteed en heeft het meesterlijk gedaan. In eenvoudige, duidelijke versjes geeft hij een levensregel voor het kind, een soort van dagorde, waarin hij al zeer weinig overslaat wat een kind zooal kan te doen hebben. De „prenten" zijn keurig verzorgd en in overeenstemming met de woorden.

De aanprijzing van dit prentenboek is niet eene veroordeeling van de andere; daarmede wordt niet bedoeld dat van *alle* prentenboeken een godsdienstige invloed moet uitgaan, dat alleen dit soort van boeken met godsdienstige strekking de kinderen in handen moet worden gegeven. Ik voorkom deze beweringen omdat ik voorzie dat zij gemaakt zullen worden door hen, die zoo weinig willen hooren van godsdienstigen invloed bij de opvoeding van het kind en altijd spreken van uitstellen tot later. Laat de kinderen behouden hunne sprookjes, hunne vertellingen enz. (zij doen heusch! zoo veel kwaad niet als sommigen beweren!) maar geef hun tusschen al dat kleurlooze ook een prentenboek als het hier besprokene, en het zal hen spelend zeer veel leeren, wat later nog heilzaam zal nawerken. Een enkel proefje van hetgeen *het kind* wordt geleerd om het *later* nog in praktijk te brengen.

No. 13. Indien de duivel mij bekoort,
Dan kniel ik wel niet neer,
Als and'ren tegenwoordig zijn;
Maar 'k vlucht toch tot den Heer.
En ongezien maak ik een kruis,
En bid: „Heer, sta mij bij,
„Bewaar mij rein naar lijf en ziel,
„Verdrijf dit kwaad van mij".

CHR. D. G.

Children's Classics (The) Londen Macmillan (80) paper $3^1/_2$ d. limp cloth $4^1/_2$ d.

Als modellen van aardige schoolverhalen durf ik deze drie leesboekjes, welke Macmillan mij toezond, gerust aanbevelen. Natuurlijk zullen Hollandsche jongens wel het meest vallen in „True Tales", bij Sir S. W. Baker. „The Story of Sylvie & Bruno" bij Lewis Carroll is te door en door Engelsch, om in Holland nuttig te kunnen zijn. „The Legends of the North" zal menigen jeugdigen gast met wat verbeelding, wel aanstaan. Waar ik echter vooral op wilde wijzen is het volgende. Hier biedt men ons 80 bldz. helderen druk op goed papier en net geïllustreerd voor $17^1/_2$ ct. en hier zoekt men het spannende niet in een of andere onmogelijke liefdesgeschiedenis. Vooral in de hoogere serie (20 cts. voor 96 bldz.) zullen de Tales from Dickens, The Story of Little Nell, en Quentin Durward aan onze jeugdige lezers bevallen. L. V. D. B.

TIJDSCHRIFTEN.

De Prins. Van geachte zijde gewerd ons een aantal knipsels uit „De Prins" met de vraag: „kan men zulk een blad nog neutraal noemen". Al wat het woord „neutraal" op het voorhoofd draagt is ons reeds van verdacht allooi. Een neutralen nabuur houdt men 't best tot vriend met de wapenen in de hand. De *platen* in „De Prins", al geeft nu en dan de ietwat groote vrijheid ook hier aanstoot, bewaren over het algemeen een eerlijke neutraliteit.

De ons toegezonden *verhalen* echter van datzelfde blad toonen, dat „neutraal" ook hier weer eensluidend is met boerenbedrog; verlokkend voor de onnoozelen, dommerik of ijdeltuit, die graag met een liberaal veertje op den hoed pronken.

Romans toch als *Verkocht* van A. v. Gersdorff; *Mooi Duyveke* door Thérèse Hoven; *De Nalatenschap eens Konings* door Emile Lasoeur, zijn beslist slecht. Echtbreuk en zondige liefde worden daarin geschilderd, ja, goedgekeurd.

Het Minnebriefje; Gescheiden; Getemde Vogels of *een Moderne Schaking*; *De gevolgen van een Flirtation* zijn laf, flauw en onkiesch; geen lezing die vader of moeder in het heiligdom van hun Katholiek huis mag dulden. Laat het toch uit zijn, en laten wij bladen als „*De Prins*" en dergelijk zoogenaamd neutraal goedje, als ongezond en giftig gekleurd suikergoed uit de handen onzer kinderen houden. L. V. D. B.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ■ ■ ■ ■ ■ ELKE MAAND ■ ■ ■ ■ ■

Vraag: *Welk is uw oordeel over* BIJ ONS *en* AAN DEN OVERKANT *van* MAX V. RAVESTEIN?

Antwoorden:

Bij ons van MAX VAN RAVESTEIN. Een zeer boeiend geschreven boek. Evenwel vind ik de gevoelens van den schrijver wat raadselachtig. Is hij wel echt katholiek? Men zou het niet zeggen, te oordeelen naar de vele onaangenaamheden, die hij zijn protestantsche helden aan de Roomschen laat zeggen.

Evenzoo betreur ik het dat hij zoo weinig sympathieke Roomsche typen wist te schilderen; en des ondanks wil hij, geloof ik, den indruk vestigen, dat hij een gemengd huwelijk afkeurt.

Aan d'overkant, vervolg van het voorgaande, bevalt mij beter. In dezen roman kan men ten minste bemerken dat de schrijver goed katholiek is. Immers de wijze, waarop hij den naar waarheid zoekenden dominee's zoon, niettegenstaande allen tegenstand van zijn vader tot het katholicisme laat overgaan, geeft dit te kennen. Ook het slot is bevredigend, waar hij de protestantsche maar ongeloovig geworden moeder, wier dochter Karmelites wil worden, laat erkennen, dat de Gekruisigde overwonnen heeft! M. D. H.

Bij ons geeselt de lamlendige katholieken, zooals er in massa voorkomen — daarom vind ik het boek goed —; *Aan d'overkant* is niet vleiend voor de protestanten en zegt aan hun adres rake dingen. J. M. — H.

Ik heb alleen gelezen *Bij Ons* en vind het zeer mooi. Ik kan zelfs niet begrijpen waarom het van Katholieke zijde zoo weinig is geprezen. Ik was flauw Katholiek, doch ben gelukkig veranderd door de lezing van dit boek. Het wemelt in onze Maatschappij van half-Roomsche en slechte Katholieken, zooals hier worden beschreven; maar het is niet goed dat te willen verbergen. Onthullen en de wonden blootleggen is oneindig veel beter! Ik heb hieraan te danken een groot geluk. MINA V. D. W.

VRAAG VOOR 'T VOLGEND NUMMER: *Wie geeft titels van mooie humoristische boeken voor volwassenen?*

Correspondentie staat op den omslag.

ROOMSCH TEKORT (?) IN ENGELAND.

Naar aanleiding der mooie, zakelijke rede onlangs in G. en W. gehouden door Pater Gielen, waarin de spreker duidelijk aantoonde, hoe het zoo vaak beweerde *Tekort* der katholieken naar het rijk der legende behoorde verwezen te worden, is het zeker de moeite waard te wijzen op de belangrijke plaats, die kath. dichters en schrijvers van beider geslacht in Engeland zich veroverd hebben.

Evenals in ons land, begonnen de katholieken aan de overzijde van het Kanaal pas in de laatste honderd jaren langzaam op te leven na eeuwen van weergalooze achteruitzetting en verdrukking. Het duurde niet lang of hun kunst mocht zich in een heerlijken opbloei verheugen en durfde zich vrij tegenover de praestaties uit het andere kamp stellen.

Beeldende kunsten kan men vrij uitschakelen, want onder de artisten van wereldreputatie op dit gebied zal men nauwelijks een Engelschman noemen.

Onder de weinige Engelsche componisten echter, wier groote naam in eigen land onbetwist blijft en wier roem de grenzen overschreden heeft, vinden wij slechts één van meer dan middelmatige beteekenis nl. den schepper van het oratorium *the Dream of Gerontius* (het gedicht van kard. Newman), den katholiek ELGAR.

In de literatuur der laatste jaren behoort echter de arbeid door katholieken geleverd tot het beste, zoo niet het allerbeste op de welvoorziene, niet zelden overladen boekenmarkt van Engeland.

Over de werken van NEWMAN, WISEMAN, MANNING, FABER, LADY FULLERTON, LADY HERBERT, (niet te verwarren met de Duitsche schrijfster M. HERBERT) COVENTRY PATMORE, AUBREY DE VERE e. a. die tot een vorig geslacht behooren, willen wij niet eens spreken.

Zeker is het, dat zij de Engelsche literatuur in de ware beteekenis des woords verrijkt hebben. Het feit dat de meesten hunner bekeerlingen waren, doet er niet toe. Integendeel het strekt hun tot grooter eer, dat zij hun talenten hebben gewijd aan de Waarheid, door hen na lang zoeken in Gods Kerk gevonden.

Maar ook aan de literatuur onzer dagen levert Roomsch Engeland een belangrijk deel. Wat men den katholieken zoo gaarne verwijt, dat hun werk hoewel niet onverdienstelijk toch verre

achterstaat bij dat der andersdenkenden, zóó dat het reeds bij voorbaat tot inferioriteit is gedoemd, maken onze talentvolle Engelsche broeders en zusters zeker tot een legende, tot een door niets gemotiveerde bewering, om niet te zeggen een handtastelijke onwaarheid.

De vóór eenige jaren overleden jonge dichter FRANCIS THOMPSON vond eerst na zijn dood algemeene erkenning en de geheele pers betreurde het, hem, wiens gedichten zij op den allereersten rang plaatste, niet eerder te hebben gekend en gewaardeerd. Zijn werk behoort thans ontegenzeggelijk tot de klassieken, een bezit waarop geheel Engeland trotsch is. Ondanks vele betreurenswaardige zwakheden was en bleef THOMPSON steeds overtuigd katholiek en zijn gedichten zijn doordrongen van zijn godsdienstig geloof en zwaren strijd. De Engelsche VERLAINE heeft men hem genoemd, maar zijn Muze is veel reiner, zuiverder en krachtiger.

Wie hem „ontdekte" was een andere dichteres, eene vrouw met teerbesnaarde ziel, wier eigen gedichten onlangs in één bundel verzameld onder den eenvoudigen titel van *Poems* dadelijk grooten opgang maakten en door alle partijen om strijd geprezen werden. Wij bedoelen MRS. ALICE MEYNELL, de vrouw van den Hoofdredacteur van het bekende, uitstekend geredigeerde weekblad „The Tablet" die door een protestantsch beoordeelaar in „the Atheneum" de grootste dichteres van Engeland na GEORGE MEREDITH wordt genoemd.

Onder de romanschrijvers, die ruime populariteit genieten en naar wier werken bij hun verschijnen alle handen reiken, staat MGR. ROBERT H. BENSON het hoogst. Deze zoon van den vorigen Anglikaanschen Aartsbisschop van Canterbury, zelf eerst predikant, later katholiek geworden, is evenals zijn beide broeders, ook schrijvers van naam, hoogbegaafd. Onbegrijpelijk wat deze wonderbare Magiër met zijn staf weet voort te tooveren.

Zijn fantasie is onuitputtelijk, zijn geest onvermoeid; niets schijnt hem inspanning te kosten. In de eerste plaats is hij een welsprekend redenaar; zijn preeken en conferentiën door geheel Engeland, in Rome en zelfs Amerika gehouden, trekken steeds overvolle kerken en zalen. Alle jaren verschijnen van hem twee of drie romans, ascetische en polemische werken. Hij dicht mysteriespelen, die met groot succes worden opgevoerd. Zijn boeken worden in alle talen overgebracht; geen genre is hem vreemd. Wie kent niet zijn pracht-romans uit den tijd der Engelsche Kerkvervolging, door Mevr. STEENHOFF SMULDERS zoo fraai in onze taal overgebracht: de triologie van *The King's Achievement*, *A Queen's Tragedy*, *By*

What Authority, waarbij zich onlangs weer heeft gevoegd de schitterende apologie van den Zaligen Edmond Campion: *Come Rope, come Rack!* dan zijn diepzinnige toekomstromans *The Lord of the World* en *the Dawn of All.* Toekomst noch verleden schijnen geheimen voor hem te hebben. Zijn Engelsche huiselijke *novels*, waarvan het lijstje reeds een zeer respectabele lengte bezit, trekken aan door hun eigenaardige intrigue, hun zeldzame karakters, vooral door een mystiek-godsdienstig waas. In alle kringen van lezers, katholieke en onkatholieke, is de verschijning van een nieuw boek van BENSON een évènement.

Voor fijnproevers misschien nog aantrekkelijker, om hun forsche òf teere karakter-analyse, hun scherpte van teekening en vooral om het schitterende vuurwerk van geestige invallen en gezegden is het „oeuvre" van JOHN AYSCOUGH, over wiens levensomstandigheden en zelfs godsdienst men lang in het onzekere verkeerde, maar wiens werken, naar algemeene erkenning, ver boven de middelmaat uitstaken.

Eerst kort geleden openbaarde hij zich als een ijverig dorpspastoor, en prelaat: MGR. BICKERSTAFFE DREW. „De Katholiek" vestigde in ons land het eerst de aandacht op zijn romans, die, ondanks hun gebrek aan goeden opbouw en hun onwaarschijnlijk verloop, toch groote qualiteiten vertoonen van karakter- en milieuteekening, maar vooral boeien door diepte van zielkundige analyse, die zich zelfs tot de duizelingwekkende hoogten der mystieke schouwing van God door bevoorrechte zielen, verheffen. *Marotz, Mezzogiorno* en vooral *San Celestino* maakten veel opgang en verhieven JOHN AYSCOUGH tot een der eerste-rang-schrijvers.

Ofschoon zijn laatste werken niet op hetzelfde plan staan als zijn eerste romans: *My new Curate* en *Luke Delmege,* zoo behoort toch de kannunik SHEEHAN ook tot de algemeen gelezen en geliefde Engelsche auteurs, niet minder dan MRS. WILFRID WARD, door velen op één lijn, zoo niet hooger gesteld dan haar vruchtbare, protestantsche naamgenoote, Mrs. HUMPHREY WARD. Misschien hebben haar latere werken ook niet geheel en al de hoop gerechtvaardigd, gewekt door haar eersteling *One poor Scruple* — met recht *de* katholieke roman bij uitnemendheid genoemd — toch genieten zij om hun beschaafden stijl, prettigen verhaaltrant en goede typeering de hoogste waardeering zelfs in het tegenovergestelde kamp.

Na deze algemeen erkende talenten komen nog vele katholieke auteurs, die echter in hun werken niet altijd even geprononceerd katholiek zijn, maar toch zoo noodig, onbevreesd kleur bekennen.

MRS. CRAIGIE (John Oliver Hobbes) de schrijfster van *Robert Orange*, *The School for Saints* enz.), is evenals MRS. KATH. THURSTON reeds overleden, maar KATH. TYNAN, gedistingueerde dichteres en schrijfster, ROSA MULHOLLAND, de beminnelijke Iersche vertelster, LUKAS MALET, de bekende dochter van den zeer antikatholieken schrijver-dominé CHARLES KINGSLEY, MRS. HENRY DE LA PASTURE, MARGARET FLETCHER, HILAIRE BELLOC, Dr. BARRY, SIR FRANCIS BURNAND, langen tijd hoofdredacteur van *The Punch*, waaraan hij langzamerhand zijn geest wist mede te deelen — zijn goed bekende namen van zeer succesvolle Engelsche schrijvers.

Wij zwijgen nog van den beroemden CHESTERTON, die, hoe dicht ook genaderd bij de Katholieke Kerk, tot den beslissenden stap nog niet is overgegaan, maar in wiens werken het allerbeste juist datgene is, waarin hij katholiek denkt, voelt en schrijft.

Het bovenstaande zal wellicht voldoende zijn om te bewijzen hoe men in Engeland, nog minder dan ergens anders, het recht heeft te spreken van een *tekort* aan Roomsche dichtkunst en literatuur. MELATI.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS.

door J. GIELEN. Leeraar M. O.

FRIEDRICH HEBBEL.

Eenige maanden geleden heeft men in Duitschland allerwegen den 100sten geboortendag van FRIED. HEBBEL herdacht, al is 't ook niet met die geestdrift, welke de talrijke vrienden van den dichter hadden verwacht.

In heel de geschiedenis der Duitsche Dichtkunst is er nauwelijks een dichter aan te wijzen, wiens leven, vooral zijn jeugd, zoo arm aan vreugde en zoo rijk aan ontberingen was als 't zijne. Zijn leven, afgezien van het laatste tiental jaren, is een ware lijdensgeschiedenis.

Den 18den Maart 1813 te Wesselburen in Ditmarschen geboren uit arme ouders, die dikwijls gebrek hadden aan 't allernoodzakelijkste, moest hij als kind zijn vader, die metselaar was, helpen bij den arbeid. Hetgeen hij later over zijn vader schreef laat ons een blik werpen in zijn troostelooze kinderjaren.

„Mein Vater hasste mich eigentlich, auch ich konnte ihn nicht lieben. Er, ein Sklave der Ehe, mit eisernen Fesseln an die Dürftigkeit, die bare Not geknüpft; ausser Stande trotz des Aufbietens aller seiner Kräfte und der angemessensten Anstrengung auch nur einen Schritt weiter zu

kommen, hasste aber auch die Freude; zu seinem Herzen war ihr durch Disteln und Dornen der Zugang versperrt, nun konnte er sie auch auf den Gesichtern seiner Kinder nicht ausstehen; das frohe, brusterweiternde Lachen war ihm Frevel, Hohn gegen ihn selbst; Hang zum Spiel deutete auf Leichtsinn, auf Unbrauchbarkeit, Scheu vor grober Handarbeit auf angeborene Verderbnis, auf einen zweiten Sündenfall. Ich und meine Brüder hiessen seine Wölfe, unser Appetit vertrieb den seinigen, selten durften wir ein Stück Brot verzehren ohne anhören zu müssen, dass wir es nicht verdienten..... Die Armut hatte die Stelle seiner Seele eingenommen".

Vriendelijker spreekt hij over zijn moeder, die dan ook, toen hij op 14 jarigen leeftijd zijn vader verloor, er voor zorgde, dat hij voortaan van allen handenarbeid bevrijd bleef. De eerste ambtenaar of administrateur van het kleine Kerspel Wesselburen nam den talentvollen knaap in dienst als loopjongen, later als klerk. Tot zijn twee-en-twintigste jaar bleef Hebbel daar in dienst, een tijd, dien hij later wel met eenige overdrijving „das grösste unglück meines Lebens" noemde. In deze acht jaren leerde de knaap Schiller, Klopstock, Lessing en Wieland kennen; las de werken van Heinrich von Kleist, Goethe's Faust; verslond de gedichten van Uhland, dien hij tot het einde zijns levens liefhad en vereerde. Eindelijk in 't jaar 1835 schenen betere dagen voor hem te komen. Eenige kleinere gedichten hadden de aandacht getrokken van Amalia Schoppe, die te Hamburg de „Pariser Modeblätter" redigeerde. Zij nam eenige proeven van zijn dichterlijk pogen in haar blad op en maakte het hem mogelijk zijn gymnasiale studies te Hamburg te beginnen, om later aan een Universiteit den graad van doctor in de rechten te kunnen verkrijgen. Voor dit plan had zij, daar zij zelve onbemiddeld was, eenige weldoeners gewonnen. Later heeft HEBBEL, wiens grootste deugd niet de dankbaarheid was, haar met ondank beloond. Het heele plan viel spoedig in duigen. Het was HEBBEL onmogelijk zijn poëtische droomen voor een tijd vaarwel te zeggen, om zich de beginselen der Latijnsche taal eigen te maken. Reeds het volgende jaar verliet hij Hamburg en begaf hij zich naar Heidelberg, waar hij rechtsgeleerdheid studeerde zonder zich als student te laten inschrijven. Ook hier was zijn verblijf van korten duur, want nog in 't zelfde jaar (1836) gaf hij zijn studie op en ging naar München waar hij zoo goed als heel zijn tijd aan litterarische studies besteedde.

De drie jaren, die hij in de kunststad aan de Isar doorbracht, zijn, hoe vruchtbaar ook voor zijn ontwikkeling, de door nijpende armoede hardste jaren van zijn leven. Toen hij nog te Hamburg

studeerde had hij in het huis, waar hij inwoonde, Elise Lensing leeren kennen, een arm meisje, dat met naaien in haar onderhoud voorzag. Een innige liefde, die niet onbeantwoord bleef, vatte deze voor den dichter op. Jaren lang heeft het arme meisje met de grootste zelfopoffering haar armen geliefde ondersteund, zoowel te Heidelberg als te München. Van een huwelijk, waarop Elise aandrong, wilde HEBBEL niet hooren, ook niet toen hem in 1840 een kind werd geboren. In 1839 keerde de dichter armer dan hij was heengegaan, naar Hamburg terug. In zijn dagboek zegt hij niet zonder zelfverheffing:

> „Das grösste Talent der damals jungen deutschen Dichtergeneration schlug sich wie ein Handwerksbursche durch sein deutsches Vaterland, ungenügend Geld in der Tasche und zerrissene Stiefel an den Füssen, in den Wirtshäusern mit misstrauischem Blick begrüsst und auf den schneebedeckten Höhen des Thüringerwaldes in Gefahr von einen Strolch überfallen zu werden."

Verschillende pogingen om een uitgever voor zijne gedichten te vinden, mislukten aanvankelijk. Nog in hetzelfde jaar voltooide hij zijn eerste treurspel *Judith* en het volgende jaar zag *Genoveva* het licht, maar vrij van zorgen voor de toekomst werd hij daardoor niet. Van Koning Christiaan VIII, (Ditmarschen maakte toen nog deel uit van Denemarken) trachtte hij een ondersteuning te krijgen, hetgeen na een audientie te Kopenhagen gelukte.

Voor den tijd van 2 jaren werd hem een jaarlijksche som van 600 Taler geschonken.

Hij vertrok naar Parijs, dat een diepen indruk op hem maakte. Hier voltooide hij zijn drama *Maria Magdalena*. Rome, dat hij na zijn bijna eenjarig verblijf te Parijs bezocht, liet hem tamelijk onverschillig. „Rom ist nur als Ganzes etwas für mich und die höchste Poesie, die ich daraus mitnehmen werde, ist der Gedanke da gewesen zu sein" teekent hij aan in zijn dagboek. Zijn reisstipendium was op, de twee jaren waren voorbij, een verzoek om verlenging werd afgeslagen; hij ontving slechts eenig geld voor de terugreis. Weer ging hij een donkere toekomst tegemoet.

Begin November 1845 kwam hij, op de terugreis naar Hamburg, te Weenen aan, waar hij slechts eenige dagen wilde vertoeven. Alles zou anders geschieden dan hij gedacht had. Na veel teleurstelling te hebben ondervonden door ijdele beloften van den kant van dichters en directeurs van verschillende theaters, wilde hij Weenen juist verlaten, toen hij Christine Enghaus, eene gevierde actrice van het Hofburgtheater, leerde kennen. „Ich sah sie",

schrijft hij aan zijne vriendin Charlotte Rousseau „und schon beim vierten Sehen verlobten wir uns mit einander". Elise Lensing, die hem jaren lang gevoed en gekleed had, die zich voor hem geheel had opgeofferd, de moeder zijner kinderen werd verlaten. Eenzaam stierf zij acht jaren later te Hamburg. Dat is en blijft de grootste schandvlek, in het ook overigens niet vlekkelooze leven van den dichter. Ik weet 't, men heeft zijn gedrag verontschuldigd, zelfs geprezen, men heeft gezegd:

> Man hat es hier mit einem singulären Fall zu tun, der nicht nach den dogmatischen Grundsätzen der Sittenlehre, sondern nach genauer Kenntnis des Individuellen zu beurteilen ist

en dergelijke fraaiigheden meer. Hoe weinig waarde de dichter aan de „dogmatischen Grundsätze der Sittenlehre" hechtte, blijkt maar al te zeer uit de brieven, die hij juist in dezen tijd schreef. Christine had als tooneelspeelster een inkomen van f 5000, zoodat hij aan hare zijde een zorgeloos leven kon leiden.

De zeventien jaren die hem nog restten, heeft hij te Weenen doorgebracht. Het zijn de vruchtbaarste van zijn leven, zijn talent was tot rijpheid gekomen. Den 10 November 1863, toen de laatste ziekte hem onder vreeselijke pijnen aan 't ziekbed hield gekluisterd, ontving hij uit Berlijn de tijding, dat hem, voor zijne trilogie *die Nibelungen* de Schillerprijs was toegekend. Op weemoedigen toon sprak hij toen: „Das ist Menschenlos. Bald fehlt uns der Wein bald der Becher". Den 12 December nam hij op roerende wijze afscheid van vrouw en kind, liet zich zijn lievelingsgedicht „der Spaziergang" van Schiller voorlezen, en in 't vroege morgenuur van den 13^{en} is hij gestorven.

Toen een vijf en twintig jaar geleden eenige naturalistische schrijvers te Leipzig voor den strafrechter stonden en een van hen de opmerking maakte, dat een der geincrimineerde plaatsen bijna woordelijk in de *Judith* van HEBBEL te lezen was, vroeg de rechter: „Wie is Hebbel". Dit woord is sindsdien veel geciteerd. Inderdaad, in wijden kring was Hebbel toen nog weinig gekend. Thans wijst de theaterstatistiek jaarlijks op 4 à 500 Hebbelopvoeringen. Wel een teeken, dat de dichter in de laatste jaren meer populair is geworden.

Zijn werk als dichter omvat 24 jaren. In 't jaar 1839 verscheen zijn eerste tragedie *Judith*, toen hij in 1863 stierf was *Demetrius* bijna voltooid. Daartusschen zijn geschreven *Maria Magdalena* — *Herodes und Mariamne* — *Agnes Bernauer* — *Gyges und sein Ring* en *die Nibelungen*. De overige werken, waaronder ook de

Diamant, dat HEBBEL voor zijn beste werk hield, zijn in vergetelheid geraakt en met recht. HEBBEL is zonder twijfel een der grootste treurspeldichters na Schiller. Hij beschikt over een rijke phantasie, krachtige taal en meesterlijke compositie. Naast die goede eigenschappen zijn er andere, die oorzaak zijn dat geen enkele zijner scheppingen ons een onverdeeld genot schenkt.

De gebreken, die HEBBEL als mensch aankleefden, hebben zich ook aan zijn werken meegedeeld. Zijne grove zinnelijkheid, zijn onbuigzame trots, zijn egoïsme hebben zijn kunst groot nadeel gebracht. Hij zelf zeide eens, dat een dichter, wil hij waarlijk onvergankelijke werken scheppen, zijn eigen leven tot een kunstwerk moet maken. Dat laatste is hem, zooals hij zelf bekent, niet gelukt.

Wat ik zooeven zeide over HEBBEL'S eigenschappen als mensch, verklaart ons zijne voorliefde voor dat walgelijke en moreel weerzinwekkende, dat we in zijn werken vinden, zijne voorliefde voor problemen en enormiteiten op sexueel gebied.

Zijn eersteling *Judith* was van dien aard, dat men het te Weenen niet wilde spelen en de opvoering te Berlijn slechts plaats had, nadat de dichter zulke ingrijpende veranderingen had aangebracht, dat van zijn oorspronkelijk stuk zoo goed als niets overbleef. Hij zelf noemde deze tragedie later „das übermütig wilde Jugendwerk." Dat is het inderdaad. Judith is volstrekt niet de sterke vrouw, die den vijand van haar volk doodt en op die wijze Israël van zijn vijanden bevrijdt, zooals de H. Schrift ons verhaalt.

Hebbel's Judith is eene zwakke, die in liefde ontbrandt voor den vijand van haar geslacht, die Holofernes doodt om haar eer te wreken en haar volk smeekt haar te dooden, daar zij Holofernes geen zoon wil baren.

Dat het werk te Weenen en in zijn oorspronkelijken vorm ook te Berlijn werd geweigerd, kan niet bevreemden, want in heel het drama walmt een zinnelijkheid, die elk kunstgenot stoort.

Van het treurspel *Maria Magdalena*, dat de dichter in het jaar 1843 voltooide, zegt Krumm, een van zijn grootste vereerders, zeer juist: Dieses Werk bekundet nichts weniger als einen Fortschritt in seiner poetischen Entwicklung". Men heeft dit drama dikwijls met de producten der latere naturalisten vergeleken m. i. ten onrechte.

Van een breed aangelegde milieuschildering, zooals die de werken der naturalisten karakteriseert, is hier geen sprake. De compositie van het geheel is zoo eenvoudig, alles is zoo streng gegroepeerd om het centrum der idee, die aan het stuk ten gronde

ligt; ook de taal verschilt zoo hemelsbreed van die der naturalistische periode, dat het onbegrijpelijk blijft hoe men tot zulk een vergelijking is kunnen komen. Maar al legt de uitvoering ook luide getuigenis af van HEBBEL'S groote dichtergave, het motief van Klara's val is zoo stuitend en stootend, dat de weigering van het „Berliner Hoftheater" om het stuk op te voeren, allerminst verwondering baart.

De opinie, dat deze tragedie het begin is geweest van een nieuw bloeitijdperk van het burgerlijk treurspel is wel ijverig door de „Hebbelgemeinde" gepropageerd, maar zal wel nooit algemeen worden.

Van het jaar 1848 af, dateeren HEBBEL'S grootste meesterwerken op het gebied der tragedie, want een blijspel van eenige beteekenis heeft hij nooit tot stand kunnen brengen. In hetzelfde jaar voltooide hij „*Herodes und Mariamne*", met „*Agnes Bernauer*" wel het schoonste van HEBBEL'S werken.

De ondergang der heidensche wereld en de opkomst van het Christendom vormt den achtergrond van dit familiedrama. Herodes van alle zijden door vijanden omringd, bemint met ijverzuchtige liefde zijn trotsche vrouw Mariamne, uit het land der Machabeën, als de eenige waarop hij nog kan bouwen.

Om politieke redenen heeft hij haar broer laten dooden en van dien tijd af heerscht er wantrouwen tusschen de beide echtgenooten, die elkaar hartstochtelijk liefhebben en toch behoedzaam hun hart voor elkaar gesloten houden.

Herodes moet naar Egypte reizen om zich tegenover Antonius, bij wien hij op leven en dood is aangeklaagd, te rechtvaardigen. Hij laat het bevel achter zijne vrouw te dooden, als hij niet mocht terugkeeren, want hij wil niet, dat zij na zijn dood aan een ander zal toebehooren.

Ongedeerd keert hij echter uit Egypte terug; zijn positie is sterker dan ooit te voren, maar zijne vrouw, die toevallig van het geheime bevel heeft gehoord, is doodelijk beleedigd. Zij is evenwel bereid voor dit maal hem te vergeven. Herodes, wiens diepgeworteld wantrouwen in de trouw zijner echtgenoote niet wil wijken (wel het zwakste punt in het geheele treurspel) begaat nog eens dezelfde fout, als hij bij het uitbreken van den oorlog tusschen Octavianus en Antonius weer afwezig moet zijn. Ook nu blijft het geheim niet bewaard, daar men den koning voor dood hield. Mariamne wil van geen verzoening meer weten en gaat in haar gekrenkten trots zoo ver, dat de onverhoeds teruggekeerde Herodes

haar voor ontrouw moet houden en bevel geeft haar om het leven te brengen. Voor haar dood openbaart zij haar onschuld aan den Romein Titus en Herodes bezwijkt op het oogenblik dat hem de geboorte van den Zoon der Maagd, van den zoo vurig verbeiden Verlosser der wereld wordt medegedeeld.

Met zijn grootsche historische opvatting, zijn meesterlijke karakterteekening behoort dit drama zeker tot de waarlijk roemvolle tragedies der Duitsche litteratuur.

Ook *Agnes Bernauer*, dat in 't jaar 1851 verscheen, „ein Deutsches Trauerspiel" zooals de dichter het noemde, mag wel, ofschoon het slechts zelden gespeeld wordt, tot de beste werken van HEBBEL gerekend worden. De inhoud is de bekende geschiedenis van de schoone Agnes van Augsburg, de barbiersdochter waarmede Albrecht van Beieren in 1428 zich in het geheim liet trouwen en die op bevel van Albrecht's vader in 't jaar 1435 om politieke redenen te Strauburg in den Donau werd verdronken. Reeds menig dichter had deze stof vóór HEBBEL behandeld, maar niemand deed het met grooter meesterschap.

Dit treurspel toont ons duidelijk HEBBEL'S opvatting van het tragische. Zooals hij zelf zegt, heeft hij de schoonheid willen voorstellen zonder ook maar het geringste van wat zweemt naar schuld. Aan den eenen kant het recht der liefde in het arme burgermeisje, aan de andere zijde het recht van den staat in Hertog Ernst, den vader van Albrecht.

Uit het conflict dezer twee factoren ontstaat de catastrophe, wier offer Agnes is. „Das reinste Opfer das der Notwendigkeit je gebracht wurde" zegt de schrijver. Agnes gaat ten gronde, niet omdat zij schuldig is, maar omdat haar bestaan in strijd komt met het welzijn van den staat.

> Durch den Zusammenstosz der Persönlichkeit mit den Gesetzen, die das All regieren, ergibt sich der Begriff des Tragischen.

Men moge het met deze opvatting van het Tragische eens zijn of niet, zeker is het, dat de dichter ons in zijn *Agnes Bernauer* een treurspel van hooge schoonheid heeft geschonken en de spottende opmerking, dat wij hier een moderne Antigone hebben, die lijdt, waar haar zuster uit de Oudheid handelt, laat den dichter geen gerechtigheid wedervaren.

Het treurspel *Gyges und sein Ring*, dat na *Agnes Bernauer* in 't jaar 1854 het licht zag, verwerkt een verhaal, dat Herodotus ons meedeelt. De inhoud is zoo stuitend en afzichtelijk, dat het

niet goed mogelijk is dien mee te deelen; met recht zegt Bossert: „Un conte oriental qui devient choquant et presque ridicule sur une scène moderne. Cela est si vrai, que les trois personnages principaux se veulent successivement donner la mort, comme s'ils avaient conscience de la situation fausse où le poète les a mis." HEBBEL schijnt zelf het indecente van zijn werk te hebben gevoeld; hij heeft ten minste nooit de minste poging aangewend dit stuk te doen opvoeren.

Twee jaren voor zijn dood verscheen de trilogie *die Nibelungen*, het hoofdwerk van den dichter, waaraan hij met tusschenpoozen zeven jaren lang had gewerkt. „Der Zweck dieses Trauerspiels war den dramatischen Schatz des Nibelungenliedes für die reale Bühne flüssig zu machen", zegt de dichter zelf in een voorrede.

Onder al de kunstenaars, die hetzelfde plan hebben willen uitvoeren, neemt HEBBEL zonder twijfel de eerste plaats in.

Het is echter ook hem niet gelukt deze ontzaglijke stof te verwerken; wel zijn er in zijn *Nibelungen* tooneelen die niet anders dan meesterlijk kunnen genoemd worden, wel is het een geniale gedachte van hem geweest den ondergang van het Heidendom en het Christendom, dat diens plaats inneemt, tot achtergrond van zijn trilogie te nemen, maar daar tegenover staan scenes zooals bijvoorbeeld het eerste bedrijf van Siegfried's dood; verder alle tooneelen die betrekking hebben op Etzel en Dietrich von Bern, die mislukt zijn.

HEBBEL had zich tot taak gesteld „in einer groszen Kette von Tragödien den Welt- und Menschenzustand in seinem Verhältnis zur Natur und zum Sittengesetz auszusprechen". Dat dit plan niet tot uitvoering is gekomen of liever niet gelukt is, blijkt genoegzaam uit zijn besproken werken.

Ten slotte wenschte ik nog een enkel woord te zeggen over HEBBEL'S verhouding tot het Christendom.

Op 24 jarigen leeftijd schreef hij aan Elise Lensing:

> „Ich hasse und verabscheue das Christentum. Christliche Demut ist die einzig-mögliche menschliche Sünde, und christliche Gnade wäre eine Sünde Gottes. Die edelsten und ersten Männer stimmen darin überein dasz das Christentum wenig Segen und viel Unheil uber die Welt gebracht hat. Es ist die Wurzel alles Zwiespalts, aller Schlaffheit, der letzten Jahrhunderte vorzüglich".

Het ergste heb ik weggelaten omdat het me walgt al die lasterlijke aantijgingen te herhalen. Dat schreef de mateloos hoovaardige jongeling in een tijd, toen hij zelf nog niets

had tot stand gebracht, toen zijn leven een gestadige overtreding der zedewet was, toen hij leefde van de armoede van het meisje, aan wie hij die woorden schreef en die hij later, toen hij Christine Enghaus had leeren kennen, op zoo wreede wijze zou verstooten. Later op rijperen leeftijd spreekt hij én in zijn werken én in zijn brieven aan Dominee Luck van Wolfskehlen veel gunstiger over het Christendom, bekent echter, dat hij allen positieven godsdienst verwerpt en zijn eenige religie de poëzie is.

Van onzen Katholieken Godsdienst heeft HEBBEL nooit een juist begrip gehad, zooals blijkt uit tallooze plaatsen van zijn dagboek en uit zijne brieven. Om deze reden en ook om de zwoele zinnelijkheid die ons tegenwaait uit bijna al zijn werken is de lezing van HEBBEL'S tragedies te ontraden.

Over dezen dichter is het laatste woord nog niet gesproken. Vele jaren zullen waarschijnlijk nog verloopen alvorens een juist oordeel over zijn werk alle valsche meeningen, die nu nog in omloop zijn, zal hebben verdrongen. Dat oogenblik echter, zal zeker niet verhaast worden door den „Hebbelkult" zijner vereerders, die ons aan de onverkwikkelijke dagen van den „Goethekult" herinnert.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Bellarminus. „Het onze Vader" vermeerderd met „Het Wees gegroet". Uit het latijn en Italiaansch door V. M. Dircks. Amsterd. R.K. Boekcentrale. geb. f 0.50.

Wij hebben kort geleden dit boekje besproken, dat nu vermeerderd met eene verklaring van „Het Wees gegroet" andermaal verschijnt. Wij wenschten hier nog bij te voegen dat deze uitlegging ons zeer voldoet, omdat zij is zoo bevattelijk en degelijk, en niet lijdt aan gevoeligheid en valsche mystiek. Hetgeen men van al dergelijke boekjes heusch niet zeggen kan. W. V. D. E.

Bourceau (E. P.), La sainte Messe, 2e édit. Paris G. Beauchesne Cie (8 en 231) 8⁰., Frcs. 2.50.

Gihr (N.) Dr. Das hl. Messopfer, 11e—13e Aufl., Freiburg i. B., Herder, (19 en 687), gr. 8⁰., M. 7.50.

1. 'n Eenvoudig, beknopt, helder werkje over de H. Mis.

Het pluimpje dat Schr. ons katholiek Nederland welwillend heeft bedacht in zijn „Dans les pays protestants, la Hollande en parti- „culier, les catholiques affirment résolument leur foi par l'assistance „quotidienne à la Messe" — kan mij echter niet weerhouden te zeggen: dat een wijdsche titel als „*La Messe. Etude doctrinale*,

historique et liturgique" wel wat meer doet verwachten dan hier geboden wordt.

Zij daarmee op het gegevene zelf al niets afgedongen, Dom Vandeur levert in zijn bescheiden betiteld „La Sainte Messe. Notes sur la Liturgie" toch heel wat meer, en 't is alles dieper doorwerkt, en de prijs is heel wat schappelijker! Bourceau is, dunkt me, bepaald te duur.

Op blz. 18-19 lees ik over de Consecratie-woorden: „Mais ces „paroles opèrent davantage encore. Elles agissent à la facon d'un „glaive mystique, en séparant le corps de Jésus-Christ sous l'espèce „du pain et son sang sons l'espèce du vin, de sorte que le Christ „se présente sur l'autel, comme au calvaire, dans l'état d'une „victime immolée, dont le sang est réellement separé d'avec le „corps" — wat aan scherpte van uitdrukking wel iets te wenschen overlaat.

2. Bourceau wordt verre overtroffen door het inderdaad prachtige werk van Mgr. Dr. Nik. Gihr. Dat is 'n dogmatische, liturgische, ascetische behandeling der H. Mis die nog altijd eenig is.

In 't Fransch en Engelsch vertaald te zijn en in 't oorspronkelijk dertien edities te beleven is zeker 'n aanbeveling op zich.

Dit boek zal den priester, die 't *bestudeert* en *bemediteert*, — Schr. zelf stelt deze eischen — overvloedig stof bieden om in preek en onderrichting de hem toevertrouwde zielen een rijker en vruchtbaarder begrip te geven van het hoogverheven Offer des Nieuwen Verbonds. De leek, — de meer ontwikkelde wel te verstaan — zal het onder dezelfde voorwaarden met vrucht ter hand nemen en er zich zelf veel deugd mee doen. Gihr is een dier weinigen, die het benijdenswaardig talent bezitten om puur wetenschappelijke gegevens van Theologie en Schriftuur in 'n vorm te steken, die luide spreekt tot geest en hart van die deze wetenschappen niet zoo bestudeerden.

De ascese, die hij geeft, rust op den meest solieden grondslag der godgewijde wetenschappen en bekoort door diepte, klaarheid, warmte en poëtischen vorm.

Al staat de Historie hier geenszins op den voorgrond, verwaarloosd is zij toch niet. Waar het noodig is of pas geeft, spreekt zij haar woordje mee.

Wie 'n meer uitvoerig, heerlijk mooi boek over de H. Mis wil hebben, waar hij z'n leven lang van kan genieten, hij koope Dr. Gihr's „Das hl. Messopfer". OSCAR HUF S. J.

Cagin (Dom P.; — O. S. B.), L'Eucharistia, Canon primitif de la Messe ou formulaire essentiel et premier de toutes les Liturgies, Tournai, Desclée Cie (334) gr. 8°., Frcs. 12.

Het Roomsch Missaal, dat wij nu gebruiken, werd in 1570 door Paus Pius V uitgegeven. Sindsdien treffen wij ook in alle Roomsche missaals den Canon der H. Mis in den vorm zooals hij nu wordt gebeden, en het is ten strengste verboden er door bijvoeging, weglating of anderszins iets aan te veranderen. Toch is deze

redactie van den Canon niet de oorspronkelijke, zij 't dan ook dat zij reeds in enkele Sacramentaria der VIIe eeuw: letterlijk, woord voor woord wordt teruggevonden.

Ligt dus de vraag voor de hand: Welke was dan de eerste, de oorspronkelijke redactie van den Canon, de „*Canon Primitif de la Messe ou formulaire essentiel et premier de tontes les Liturgies*"?

Ziedaar het allerlastigste en hoogst ingewikkelde vraagstuk, waaraan de geleerde liturgist Dom Paul Cagin, O. S. B. het tweede deel van zijn „*L'Euchologie Latine étudiée dans la Tradition de ses Formules et de ses Formulaires*" wijdt.

Aangezien uitwendige gegevens omtrent den eersten Canon der Apostolische Tijden zoo goed als geheel ontbreken — wat de zaak natuurlijk zeer lastig maakt — tracht Dom Cagin door vergelijking van 'n overvloed van verschillende liturgische teksten, — door uitschakeling van later ingevoegde stukken, — en door omzetting van in den loop der tijden verschoven gedeelten op hun oorspronkelijke plaats, — den oorspronkelijken Canon-tekst te reconstrueeren. In verschillende gekleurde en ongekleurde tabellen, waar de verschillende redacties staan afgedrukt, laat hij ons zijn ingewikkelde studie volgen.

Met verbazende eruditie en bewonderenswaardige scherpzinnigheid tracht Dom Cagin het zware vraagstuk naar mogelijkheid op te lossen, en komt tot de conclusie dat de kortste lezing nl. die der latijnsche palimpsesten van Verona, waarschijnlijk de oorspronkelijke is.

Dat veel op onweerlegbaar bewezen feiten berust, maar veel ook op vernuftig gebouwde hypothesen, behoeft geen betoog. Wie immers weet wat nog niet ontdekte handschriften ons verbergen!

Een interessante conclusie waartoe Dom Cagin nog komt, betreft de Epiclese: „D'institution apostolique, pour tout dire, pas plus que d'institution dominicale, il n'y a d'Épiclèse". (blz. 209-210).

Een heel geleerd werk, dat natuurlijk alleen voor vaklui bestemd is, 'n veelzijdige kennis van allerlei vreemde Liturgieën en liturgiekwesties, liturgie historie enz. als het veronderstelt. OSCAR HUF S. J.

Destrée O. S. B. (Bruno) Op onze Levensreize halverwegen. Legendarische, zinnebeeldige en godsdienstige gedichten. Met een brief van Z. E. Kardinaal Mercier. Uit het Fransch door H.van Haastert. Bussum, Paul Brand (202) f 1.50, geb. f 1.90.

In *De Katholiek* (1911, blz. 151) staat een opstel, door Van Haastert geschreven, waar de lezer bijzonderheden kan vinden over Destreé.

Hij is een bekeerling. In 1867 te Marcinelle geboren, werd hij ongelukkig opgevoed buiten allen godsdienst. Ook gedurende zijn studententijd aan de Brusselsche Universiteit bleef alle geloof hem vreemd. Hij verwierf zich spoedig een naam als literator en scherpzinnig kunstrechter, en zelfs zond de Belgische Regeering hem uit (in 1894) als jury-lid naar de tentoonstelling van *Arts en Crafts* te Londen. Langzamerhand openbaarde zich aan hem de schoon-

heid van het Christendom, en na langen strijd brak hij met zijn vroegere levensaanschouwingen.

Hij koos de monnikspij van den H. Benedictus, en is thans Novicenmeester in de Abdij van den Keizersberg te Leuven.

En nu geeft hij in deze prozagedichten: *Au milieu du chemin de notre vie,* het verhaal zijner bekeering, beschrijft hij op prachtvolle wijze het drama eener ziel, die zoekt naar licht en vindt. Het is een innig mooi boek, waarvan men moeielijk een denkbeeld kan geven. Men moet het lezen en overwegen. De vertaling is van een subtiel en klankvol Nederlandsch. A. GIELEN.

Graaf Pr. (J. J. de) Het Jubeljaar 1913. Onderrichtingen en Gebeden voor hen, die het buitengewoon jubilé willen verdienen. Leiden, Futura. (126). f 0.10.

Daar de jubilé-aflaat kan worden verdiend tot en met 8 Dec. is er nog alle reden de aandacht op dit boekje te vestigen. Het voorafgaande onderricht over aflaat en jubilé is klaar en zakelijk en zal met vrucht worden gelezen. Verder is het boekje uiterst practisch door gebeden bij de verschillende kerkbezoeken en andere gelegenheden, alsook door de opgenomen gezangen en liederen.

R. K. PR.

Kok (David de) O. F. M. Het Huwelijk van den Zaligen Franciscus met vrouwe Armoede. Uitg. Paul Brand, Bussum (IX en 57).

't Is een merkwaardig hoewel zeer begrijpelijk verschijnsel dat in dezen tijd van egoïsme en zucht naar weelde en genot geen figuur meer aantrekkelijkheid bezit dan de heilige Franciscus. Vooral Jörgensen heeft met zijn werken die Franciscus-vereering bevorderd. Het bovenstaande werkje is een nieuwe bijdrage tot de Franciscaansche poëzie. Het schildert ons in middeleeuwsch-allegorische vorm hoe St. Franciscus uitging om de Armoede te zoeken en haar eindelijk vond en tot zijn levensgezellinne maakte. Het is de vertaling van een dertiende-eeuwsch werkje, in 't Latijn geschreven kort na den dood van St. Franciscus door een tot nog toe onbekend auteur. De vertaling is zeer verdienstelijk en tracht den Latijnschen text in al zijn zoetvloeiendheid en natuurlijken eenvoud zoo getrouw mogelijk weer te geven. Ook technisch is het werkje goed verzorgd. J. F. W.

Kwakman (Th.). Het Wees Gegroet in het kort omschreven. Bussum, Paul Brand. (207).

De bedoeling van dezen schrijver is: bij de lezers het bewustzijn wakker te roepen, tot wie ze, het WEES GEGROET biddend, spreken, wiens woorden ze gebruiken en wat ze zeggen. Het kan niet ontkend worden dat de warme toon en eenvoudige godsvrucht, welke uit dit boekje ons te gemoet komen, den lezer zal brengen tot stille en vrome overweging.

Een enkele maal echter valt de meditator een weinig uit den toon; vooral op blz. 34, waar hij bitter wordt en den schijn wekt als wilde hij bij voorbaat eene onvriendelijke kritiek van zich af-

slaan. Bij een volgende uitgave mag heel die uitval (het woord is misschien wat hard, doch benadert het meest mijne gedachte) gerust wegblijven.

Ook op blz. 2: „Als ik neerkiel voor U en U aanspreek in den Hemel, dan laad ik den schijn op mij, alsof de wereld mij vreemd ware" — en eindigend: „tegenover U zou het belachelijk zijn, vertoon van geestelijke grootheid te maken". Dat is toch stellig verkeerd en onaangenaam uitgedrukt.

Daar zijn nog eenige van die plaatsen, waar de blijdschap van het toeven niet onverdeeld is. Overigens ontmoeten wij oorspronkelijke en verheffende gedachten, op eenvoudige wijze uitgesproken. En wij noemen het boekje een goede inleiding tot zelfstandige overdenking van het Wees Gegroet! A. B. H. GIELEN.

Licht und Schatten. Zeitgemäsze Plaudereien. Herausgegeben von mehreren Volksmissionaren, Kevelaer, Butzon & Bercker. Preis jedes Bändchen 10 pfg. (kl. 8°.)

Gelijk de oscische volksklucht vier karaktertypen uit het toenmalige volksleven ten tooneele voerde onder de typeerende namen van Maccus, den veelvraat, Bucco, den opsnijder, Pappus, den onnoozelen oude en Dossennus, den slimmen bochel, zoo voert ons pater Max Kassiepe in deze vier eerste deeltjes van bovengenoemde serie vier typen voor oogen uit het hedendaagsch maatschappelijk leven onder de sprekende namen van „DER FLAPPES, DER LAPPES, DER TAPPES en DER SCHLAPPES. Der Flappes, dat is de man, die in zoo veel gezelligheids- en sport-vereenigingen is, dat alle kans verkeken is hem over te halen om lid te worden van een Katholieke congregatie of vakvereeniging: Jantje Pleizier. Na met hem verwant is der Lappes: van Boemelen, die al zijn geld er door brengt met drinken en uitgaan en vrouw en kinderen verwaarloost. Der Tappes, dat is Jan Snul, die zich door den eersten den besten liberalen of Socialistischen schreeuwer bij den neus laat nemen en alles gelooft wat die heeren hem op religieus of sociaal gebied believen wijs te maken. De laatste van het nobele viertal: der Schlappes is niet met een paar woorden te definieeren. Jan Salie zouden wij hem noemen. Daarmee worden bedoeld die slappe beginsellooze menschen, die te laf zijn om voor hun overtuiging uit te komen; die het menschelijk opzicht stellen boven plicht en geweten. Vooral dit laatste deeltje bevat rake waarheden en legt meedoogenloos den vinger op de wonden van onze hedendaagsche katholieke maatschappij. Wij wenschen deze moderne „fabulae Atellanae" een ruime verspreiding toe. Mogen zij in alle talen vertaald en met honderdduizenden onder de oogen van het Katholieke volk gebracht worden! DRS. J. F. WETERING.

Schermann (Th.) Ägyptische Abendmahlsliturgien des ersten Jahrtausends in ihrer Überlieferung dargestellt. Paderborn. F. Schöningh (8 en 258), 8°. M. 8.40.

Naar aanleiding van 'n reeks kostbare vondsten en publicaties daarvan in de laatste jaren op het gebied der „Ägyptische Abend-

mahlsliturgie" gedaan, tracht de geleerde Schr. de ontwikkeling der oostersche liturgieën na te gaan. Vooraf zij gezegd, dat we hier te doen hebben met een geleerd studiewerk, dat 'n goed-op-de-hoogte-zijn veronderstelt. Het is evenals eenige los verschenen studies over „Der Aufbau der ägyptischen Abendmahlsliturgien vom 6 Jhrh an" (*Katholik* 1912, I, 229-254, 325-354, 396-417) en „Die Abendmahlsliturgie der Neophyten nach ägyptischen Quellen vom 2.-6. Jhrh." (*Zeitschrift für kath. Theologie*, 1912, 464-488) een onderdeel van 'n groot studiewerk, dat „wegen äusserer (verlegerischer) Umstände" niet in zijn geheel verschijnen kon.

Van de zeven hoofdstukken:

1. Quellen der Liturgie vom 2-4 Jhrh., *2.* Der Wortgottesdienst und seine Bestandteile im 3 Jhrh., — *3.* Die Abendmahlsliturgie nach einer synoptischen Zusammenstellung der Quellen vom 2—4 Jhrh., — *4.* Die Liturgien vom 4—6 Jhrh. unter syrischem Einflusse, — *5.* Systematische Übersicht über den Verlauf der Liturgie vom 4—6 Jhr. — *6.* Die Überlieferung der ägyptischen Abendmahlsliturgien vom 6 Jhrh. an., — *7.* Die Sprache der griechischen Liturgien, sekundäre Denkmäler; zijn alleen Hfdst. 3, 5 en 6 van uitsluitend liturgisch-historischen aard; Hfdst. 1, 2, en 4 zijn ook voor literatuur-historici van belang; Hfdst. 7 voor hen die zich bezighouden met godsdiensten-geschiedenis.

Een korte samenvatting van een en ander onder het vele, dat hier als bekend wordt verondersteld, vindt men in „Griechische Liturgien." Ubersetzt von R. Storf, mit Einleitungen versehen von Th. Schermann. Jos. Kösel. Kempten. 1912. OSCAR HUF, S. J.

Telch (C.) Epitome Theologiae moralis universae per definitiones, Divisiones et summaria principia pro recollectione Doctrinae Moralis et ad immediatum usum confessarii et parochii, excerptum ex. Theol. mor. R. P. H. Noldin. S. J. Oeniponte, F. Rauch (XXXII en 540), geb. M. 3.40.

Het moraalboek van Noldin is bekend genoeg om elke aanprijzing overbodig te maken. Daardoor is het goed recht van dit epitome ook reeds bevestigd. Een degelijke studie der moraaltheologie wordt natuurlijk verondersteld, en als deze voorwaarde is vervuld, zal dit kort begrip onschatbare diensten kunnen bewijzen. Men heeft hier klaar en helder al de principia voor zich, waaruit het juiste oordeel moet worden gevormd. De zeer uitgebreide index maakt het uiterst gemakkelijk onmiddellijk den weg te vinden tot de oplossing van een bepaalden casus. Wij gelooven dat dit werk door Geestelijken veel zal worden gevraagd.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Belt (J. C. van den). De Balkanoorlog. Uitg. Mavors, Velp (Gld.) 1913. (95 pag met kaart) 8⁰. Prijs: Nederland f 0.75, Buitenland f 1.—.

Van zeer deskundige zijde worden wij hier ingelicht over alles,

wat op het eerste gedeelte van den Balkanoorlog betrekking heeft. Zeer systematisch is de schrijver hierbij te werk gegaan. Eerst geeft hij ons een overzicht van de strijdkrachten en de bevolking in de oorlogvoerende Staten, om vervolgens de operatieterreinen en de concentratie der troepen in oogenschouw te nemen. Nadat aldus om zoo te zeggen het „Statisch" gedeelte van den oorlog is behandeld, gaat hij over tot het dynamisch, d.w.z. de geschiedenis der krijgsverrichtingen, welke besloten wordt door eenige algemeene beschouwingen. Het boekje eindigt met een zeer uitvoerige bespreking van de mémoires van een drietal oorlogscorrespondenten, waaruit ons het interessantste wordt meegedeeld. Een kaart met oleaat en een kalender der gebeurtenissen verhoogen de practische waarde van het werkje. Een voortreffelijke bijdrage voor de geschiedenis van dezen wereldoorlog. J. F. W.

Boulger (D. C.) Holland of the Dutch. London, Pitman (268), geb. f 4.20.

Deze schrijver heeft veel gezien en gehoord, maar... Ja, er is een maar bij. Het blijkt dat hij zich te spoedig heeft tevreden gesteld, en daardoor vergist hij zich slag op slag.

Ik wil gaarne toegeven dat ik den schrijver niet overal kan controleeren, maar het is toch een feit, dat ik herhaaldelijk stoot op onjuistheden en dikwijls van ernstigen aard.

Het hoofdstuk *Education* (onderwijs) is niet in orde, wat betreft de kennis van het karakter der verschillende scholen.

Dat een H. B. S. gelijk is aan een „grammar school" is niet waar; en dat alleen een Gymnasium toegang geeft tot de Universiteit evenmin. Dat in Limburg de voertaal bij het onderwijs het plat-limburgsch is, heb ik nog nooit gehoord.

Als tekst van het *Wilhelmus* geeft hij Duitsche woorden, en verkeert blijkbaar in de meening *dutch* te schrijven. Zijn hoofdstuk over Literature and Journalism (portretten van Boissevain en Kuyper) zit vol grove fouten. Alles is ijverig bijeenverzameld, misschien veel van hooren zeggen, doch de ijver is grooter dan de nauwkeurigheid. Hij spreekt van *Tollem* (Tollens) en beweert dat *Schaepman* op 't oogenblik nog schrijft in *Tijd* en *Centrum*. Dat zullen hemelsche artikelen zijn. — Het is een curiosum dit boek, en als zoodanig heeft het waarde! FRITS SNELDERS.

Fouchier (L. A. Ch.) Au Pays hollandais. Paris, Hachette 60 grav. (224) 4 fr. rel. 5 fr. 50.

Ik was nieuwsgierig heeren van „het volk, dat geen aardrijkskunde kent", door ons land te zien reizen. En het is mij bizonder meegevallen. Over het algemeen weten ze te spreken over ons land met waardeering niet alleen, maar ook met groote juistheid. De indrukken, die zij hebben ontvangen van land en volk, pleiten voor den goeden zin dezer menschen. Hun kodak heeft werkelijk mooie stukjes gekiekt, en 't blijkt dat zij niet *alleen* hebben gezocht naar wijde broeken, hoofdijzers, rijke mutsen en windmolens. Ook door nauwkeurige opgaven over alles en nog wat, wordt dit

boek voor den buitenlander een veilige en onderhoudende gids, waarvan wij, Hollanders, zelfs nog kunnen leeren.

FRITS SNELDERS.

Hartog (J.) Richard Wagner. Met afbeeldingen en facsimile. Amsterdam. Meulenhoff. (344) — f 0.95.

22 Mei j.l. was het de 100ste geboortedag van Richard Wagner, en voor deze gelegenheid is heel wat over den Bayreuther Meester geschreven. De schrijver van dit werkje meent „dat het boekske den leek een beknopt overzicht zal geven en het beeld tamelijk duidelijk is ontworpen". Die meening getuigt niet van onbescheidenheid inderdaad. Hartog heeft geput uit goede bronnen, en niettegenstaande door een anderen uitgever is gezorgd voor eene vertaling van het boek van Julius Kapp, zal bovengenoemde uitgave hare waarde toch behouden. WILLEM MERKELBEEK.

Laveille (S. J.) Le P. De Smet. (1801—1873). Introduction par G. Kurth. Liège, Dessain. — Lille, Desclée. (561).

Waar de hoogleeraar en roemvolle historicus KURTH eene inleiding wil schrijven, mogen wij vermoeden dat het onderwerp en de behandeling niet al te gewoon is. En dat is het waarlijk niet. Wat P. de Smet betreft: sa gloire n'est pas seulement belge ou americaine, elle appartient à l'humanité tout entière.

De wilde, ontembare knaap van voorheen, dien men Samson noemde om zijn geweldige kracht, heeft zijn energie en onversaagden moed gewijd aan de uitbreiding van Gods Rijk in de Nieuwe Wereld. Onvermoeid heeft hij de wildernissen van Far-West doorloopen, niet bezwijkend voor de grootste ontberingen en martelingen. Dit leven is boeiend als een roman, indrukwekkend als een heldendicht, glorievol als het bestaan van een Franciscus Xaverius.

Wie een groot en prachtig mensch wil leeren kennen en bewonderen, leze dit boek. En hij zal begrijpen waarom men in Termonde een standbeeld heeft opgericht voor dezen eenvoudigen maar tevens subliemen werker in het Rotsgebergte. DR. S.

Nederland (Atlas van) voor wandelaars, wielrijders en automobilisten. Schaal 1 : 400.000. — Bussum, Sleeswijk. f 0.90.

Het beste dat wij kennen op dit gebied. Volledig zelfs voor den meest eischende; prachtig duidelijk door het weglaten van alle overtolligheden; uiterst gemakkelijk door de lijst van plaatsnamen met verwijzing naar de kaart; buitengewoon handig door goede keuze van het langwerpig formaat. Daarom onmisbaar voor genoemde personen, en om zijn lagen prijs een bereikbaar bezit voor iedereen.

Noord-Nederland (Kaart van). Schaal 1 : 200.000. — Bussum, J. Sleeswijk. f 0.50.

Deze uitgave verdient denzelfden lof als boven werd gegeven. Door haar grooter formaat is zij geschikt als hangkaart in huiskamer en kantoor.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Faber (J. M.) Hoe maak ik zelf een telefoontoestel met electrische schelverbinding voor huiselijk gebruik; en hoe werken zij. Amsterdam, J. Ahrend. (45) f 0.35.

Met dit handboekje tot gids zullen onze jongens (en volwassenen) een aardig stukje werk kunnen leveren. De schrijver had ter wille der volledigheid nog even kunnen zeggen met welke oplossing een Leclanché gevuld wordt. Aanbevolen. W. R.

Geerebaert S. J. (A.) Bloemlezing uit de Grieksche lierdichters. I Deel; tekst. II Deel: inleiding en aanteekeningen. (56 en 87) Luik, Dessain.

Het is jammer dat de inrichting onzer gymnasiale studie het bijna onmogelijk maakt de leerlingen tot eenige kennis der Grieksche lierdichters te brengen. Waar een leeraar kans er toe ziet, vindt hij hier een paar mooie, eenvoudige boekjes, die hij kan doorwerken met zijn auditorium.

Kritiek op het verslag van de staatskommissie in zake de spellingskwestie 2de gedeelte. Zwolle, La Riviere en Voorhoeve. (109).

Bij beoordeeling van het 1ste deel (vorige jaargang blz. 252) zeide ik: daar is ongetwijfeld veel goeds in de nieuwe spelling, en zij verbaast meer het oog dan het oor. Bij dit gevoelen blijf ik. De voorstanders ontzenuwen menig tegen-argument, dat valt niet te ontkennen. Maar ik geloof toch niet dat de voorgestelde hervorming rationeel en logisch genoeg is om bijval te verdienen zonder voorbehoud.

Slagter e. i. (W.) De Toepassingen der Electriciteit. Amsterdam. J. Ahrend. (63) f 0.35.

Een populair boekje, waaruit zij die zoo goed als niets weten van de geheimzinnige electriciteit, heel wat kennis kunnen opdoen. Hier en daar zal hij echter nog een harden dobber hebben. W.R.

Wismans (J. H.) Overzicht der Engelsche Letterkunde. Bussum, Paul Brand. (114).

Dat trof toevallig. Toen MELATI VAN JAVA haar artikel voor dit nummer ons reeds had opgezonden, ontvingen wij dit boek ter bespreking. Het is een goed en degelijk overzicht, geschreven door een katholiek. De Roomsche schrijvers en dichters worden derhalve niet in het duister gelaten, doch eerlijk genoemd en geroemd.

Hier en daar kan men in waardeering van den auteur verschillen, maar men moet overigens toegeven dat men te doen heeft met iemand die tot spreken en oordeelen bevoegd is.

Eene vraag echter: Zou men *Gulliver's Reizen* een „heerlijk kinderboek" kunnen noemen? Ik geloof dat geen kind ter wereld iets zal begrijpen van SWIFT'S fijnen spot en bittere satire, en slechts de oppervlakte zal zien van deze vernuftige en geestige verhalen.

Voor katholiek onderwijs wordt dit boek ten zeerste aanbevolen.

R.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Caine (Hall). De Wittebroodsweken van Kapitein Davy. Naar 't Engelsch door Mevr. v. Heuvelinck. Utrecht, Honig. (187).

In het vorig artikel schreef ik over HALL CAINE, en zeide niet te weten of *Capt'n Davy's honeymoon* in 't Hollandsch was vertaald. Nu zendt mij de uitgever dit boekje, en zoo komt het dat onder de nieuwere dit oudje (1908) nog even wordt aangekondigd.

Het is een grappig stukje, en zelfs de groote onwaarschijnlijkheden van het gebeuren maken het nog grappiger.

Na lang wachten, en na een flink fortuin te hebben verworven, mag Davy de uitverkorene zijns harten zijne vrouw noemen. Na tien dagen loopt hij echter al weg, en gaat zijn geld in braspartij en allerlei verkeerde philantropie verkwisten. Hij wil arm worden, want hij heeft ineens het idee gekregen dat zijn jonge vrouw, die hem standjes maakte om zijn vierkante manieren, hem genomen heeft ter wille van zijn geld. Een andere heer en dame, begrijpend hoe lief eigenlijk die twee elkaar hebben, trachten hen weder te vereenigen door hen jaloersch te maken.

En 't lukt. 't Lukt zelfs zoo bizonder goed, dat ook de goede vrienden, die de vereeniging bewerkten, een gelukkig paartje worden. M. WALRE.

Hans (A.) Langs diepe wegen. 's-Bosch: Mij. de Kath. Illustratie.

Een prettig geschreven verhaal, en daardoor een boek dat wij best kunnen gebruiken. M. WALRE.

Koenen (Marie) Het Hofke. Bussum, Paul Brand. (210).

Het is een fraai hofke, waardoor wij binnentreden in de Witte Bibliotheek, ofschoon het brengt in droeve stemming.

Marie Koenen weet wonderfijn haar ontroeringen weer te geven in stille, zachte vertelwoorden. En al is het nog zoo eenvoudig wat zij mededeelt, door hare wijze van zeggen komt de hoorder onder den indruk.

En daarom vraag ik of *het hofke* en *Dolf's zonde* niet te veel smart zoeken en bijeen dringen; of zij de levens, waarvan zij verhaalt, niet te troosteloos en somber gemaakt heeft?

Met haar taal en zegkunst kan zij bereiken wat zij wenscht, en het onderwerp mag haar vrijwel onverschillig zijn. Hier heeft zij de gebeurtenissen te dof en moedeloos-makend gewild, en in het laten geschieden de soberheid niet gehuldigd, die wij bewonderen in haar taal. — Maar het is en blijft een zeer aanbevelenswaardige lectuur. De bespottelijke kritiek van een onzer liberale bladen doet er niets aan af. A. GIELEN.

Larsen (Karl) Een moderne huwelijksgeschiedenis. Vertaald door Claudine Bienfait. Amsterd. P. van Kampen. (252) geb. 3.25.

De Deensche schrijver Larsen staat bekend als een fijn psycholoog, en het meerendeel zijner boeken bewijst dat hij dien roem niet ten ontrechte verworven heeft.

Bovenstaand boek geeft een gansch eenvoudig maar fijn uitgesponnen verhaal, dat terstond den lezer vasthoudt tot het einde.

Antonie's eenige dochter was getrouwd, en de moeder begon zich eenzaam te voelen in haar woning. Haar man ging op in zijn studie; haar kind dacht vooral aan haar eigen huishouden, en zij voelde zich verlaten met haar overvloed van liefde, die zij niet wist te plaatsen. — Toen kwam een onverlaat, met malle paganistische principiepen; een moderne held, die van zijn eigen vrouw en kinderen gescheiden, onmiddellijk de handen uitstrekt naar de vrouw van een ander.

Die vrouw was Antonie; en zij zag het gevaar, en stootte het af. Toen begreep zij eindelijk dat er liefde genoeg was in haar huis en in 't hart van haar man. En wederom werd zij gelukkig. Het boek is niet voor kinderen, natuurlijk. A. GIELEN.

Rátosi (V.) De klokken die verklonken. Uit het Hongaarsch door Jenö Sebestyén en J. A. Raabe Jr. Amersfoort, Valkhoff. (327) f 2.50 geb. f 2.90.

't Is een treurige geschiedenis, maar ik heb er vreeselijk om moeten lachen in 't begin. Een gedeelte van 't verhaal speelt namelijk in Utrecht, en het blijkt dat de schrijver van Holland en Utrecht en onze wijze van leven evenveel weet als van het voorgeborgte en dergelijke afgelegen plaatsen. Het is dan ook kostelijk hem bezig te hooren. Vooral „de geheimen van de Hollandsche keuken" zullen menige huisvrouw verwilderde oogen doen opzetten. Maar ze moeten het boek maar liever niet lezen — 't is toch zoo'n onzin en bombast. Ik heb dit ding (het is een pleidooi voor de Gereformeerde en tegen de Grieksche Kerk) tot het einde gelezen, maar ik deed het uit plicht, en ik ben blij dat ik eraf ben. Hartstochtelijk, sentimenteel en ongaar. A. GIELEN.

Reineke v. Stuwe (Jeanne) Geef ons heden... Amsterdam, L. J. Veen, 8°. (302) ing. f 3.90, geb. f 4.50.

Jeanne Reineke voert ons nu niet als gewoonlijk in de woning van den aristocraat of in het boudoir der jonge wereld-dame, ze heeft thans de arbeidende klasse genomen tot voorwerp van haar schrijverstalent.

Want talent heeft ze, wat compositie van haar werken betreft; in taal en opmerkingszin behoort ze tot de besten.

Jammer, dat ze zoo veel schrijft, want daarin ligt wel de oorzaak, dat ze geen gansch-bevredigend werk levert. In dezen bundel verhaalt zij ons van stoeiende jongens en meisjes, van mannen en vrouwen, die toegeven aan opwellende hartstochten.

Ze schetst ons de diepgevoelde schaamte der ouders en het stil gedragen leed om het wangedrag hunner kinderen. Jonge meisjes mogen dit boek niet lezen. Den volwassenen echter, in onzen democratischen tijd bijzonder verlangend naar volkstafereeltjes, kan ik het aanbevelen.

Het meest bevalt mij N. VII en ik kan de bekoring niet weerstaan er een enkele bladzijde uit over te schrijven.

Hein is een weergaloos optimistische kerel, die zijn veel oudere zuster langzamerhand geheel haar kapitaaltje ontfutselt. Nu heeft hij een wonderhoenderpark aangelegd en zus is op bezoek bij hem (blz. 199). Kijk, zei Hein, zie je die zwart en wit gespikkelde... dat ben houdan-kippe, die legge wel 'n kleine tweehonderd eiere in 't jaar, en groote. En zie je die blauwe, kijk gauw, die staat te drinke... dat is 'n leghorn.

'n Leghorn? vroeg zij. Zeker heet die zoo. omdat ie veel legt?

Ha! ha! schaterde Hein. Die is goed! Nee, dat is toeval zeg! Dat heb *ik* ook an de koopman gevraagd! Maar daar heb die naam niks mee te make, 't mot 'n iteljaans woord zijn; — dat ben beste kippe, de iteljane; 'k heb ook minorka's, die zwarte, kijk, wip! daar is ie 't loopgat in, gaat 'n ei legge... nou gaan we straks 's kijke.

Zij vond het een aardig gezicht, die pikkende, in het rond krioelende kippen en zij kon het zich best begrijpen dat Hein er zoo'n schik in had.

Maar Hein wat hebbe ze toch om hun poot, dat zie ik nou pas... wat ben dat, ringe?

Ja, dat ben ringe om d'rlui ouerdom te kenne wete... as 'n kip ouer is as twee jaar ken je d'r niet wijs meer uit worde... en langer as vier jaar mot je 'n kip niet houe, zei Hein trotsch op zijn kennis. En nou 's 'n witte ring één jaar, 'n rooie twee jaar, 'n blauwe drie jaar en 't jaar dat ze uitgebroeid zijn, staat d'r op... Zoo ken je je nooit vergisse... begrijp je?

En later bleek dat de koopman hem schandelijk bedrogen had.

'k Zou nog meer willen overschrijven van No. VII, maar ik heb al te veel plaatsruimte gebruikt en voor niets ter wereld wil ik 't te kwaad krijgen met onzen hoofdredacteur. M. WALRE.

Soer (Elise) Tot hoogen prijs. Amsterdam. L. J. Veen (188) f 0.50.

Eene geschiedenis van twee Amsterdamsche jonkvrouwen. Beiden zijn op geheel verschillende wijze ongelukkig geworden door toedoen van Napoleon.

Dit werkje is niet onverdienstelijk geschreven. De inleiding bevat eenige bizonderheden, uit Napoleon's intiem leven. Jonge meisjes zou ik daarom dit boekske niet in handen willen geven,

M. WALRE.

Straeten (E. v. der) Alexander. Tooneelspel. Brugge, Kerlinga. (117).

Ik heb dit tooneelspel met genoegen gelezen, en den krachtigen, kernachtigen dialoog bewonderd. Het is echter, geloof ik, meer om te lezen dan om te aanschouwen.

De reden hiervan ligt hoofdzakelijk in gebrek aan constructie. Het is feitelijk een overzicht van gebeurtenissen, waardoor het karakter van Alexander en zijn hongerige, maar nooit gestilde eerzucht, worden belicht. In zooverre als dit de bedoeling was van den schrijver is hij geslaagd.

Wilde hij echter een tooneelspel, dat gespeeld moet worden, dan moest er meer beperking zijn, en een enkele episode: bv.

Alexander in zijn strijd met Darius, ware wel voldoende geweest. Wij hopen dezen auteur nog menigmaal te ontmoeten; vast overtuigd dat zijn talent bij elke ontmoeting rijper zal geworden zijn.

WILLEM MERKELBEEK.

Toussaint-van Boelaere (F. V.) De bloeiende verwachting. Bussum, van Dishoeck. (266) f 2.90.

Landelijk Minnespel van dezen schrijver hebben wij verleden jaar verworpen om de brutale zinnelijkheid, welke daar hoogtij viert. We mochten echter niet ontkennen dat een schrijver aan 't woord was, die blijk gaf van een mooi talent vooral in zijne beschrijvingen.

Door dezen bundel van proza-gedichten en schetsen wordt het bevestigd. Er mag veel staan, dat onbeduidend is van vorm en inhoud, er zijn ten minste twee bladzijden van meesterlijk zien en zeggen. Ik bedoel; *in het schuine zonnelicht*, dat stukje is heerlijk mooi en meer waard dan de overige 264 bladzijden. A. GIELEN.

Verschaeve (C.) Ferdinand Verbiest. Brugge, Kerlinga. (153).

Ferdinand Verbiest had zijn vurigsten wensch bekroond gezien, en mocht arbeiden op het missieveld van Xen Si. Doch de keizer roept hem naar Peking, waar hij werkzaam moet blijven als geleerde, sterrekundige. Hij gehoorzaamt met tegezin, doch hoopt door zijn diensten aan het hof der Missie nuttig te kunnen wezen. Maar de naijver der geleerde Chineezen op zijn kennis en verheffing, brengt het ten slotte zóóver dat hij wordt gevangen, en de andere missionarissen worden verbannen.

In eere hersteld begint zijn wetenschappelijk leven opnieuw. Hij wordt door den Keizer zelfs belast met het gieten van kanonnen, die dood en verderf gaan brengen onder de Christenen zijner geliefde, vroegere Missie Xen Si.

De harde tragiek dezer tegenstelling tusschen levensroeping en levensloop brengt de dichter ten tooneele. Het drama is aangrijpend dikwijls, en vooral de (verzonnen) episode van Coelin, dien hij bekeerd had, en die nu zijn geloof verliest en stervend zijn haat uitspreekt tegen het Christendom, wijl hij in den vroegeren Apostel nu een vijand van zijn volk meent te moeten zien, is geweldig. WILLEM MERKELBEEK.

N. B. Dat Verbiest aan Coelin het voorstel doet hem te dooden, opdat hij door zijn sterven bewijze de echtheid zijner apostolische gevoelens, is even onhistorisch als onkatholiek.

Voss (Richard), Als Goden liefhebben. Een verhaal uit den tijd van Tiberius. Amsterdam L. J. Veen. (253) f 2.90 geb. f 3.50.

Het oorspronkelijke: *Wenn Götter lieben* werd geschreven in 1906. In dit boek vinden wij veel phantasie en jacht naar effekt, zooals gewoonlijk bij dezen auteur. Van den lezer wordt ondersteld dat hij den schrijver weet te corrigeeren, want van VOSS is natuurlijk alles zoo maar niet blindelings te aanvaarden.

In zijn *Selbstbiographie* zegt hij: Ich war ein ganz sonderbar geartetes kind: phantastisch bis zum Bizarren, erregbar bis zum

Krankhaften, traümerisch und trübsinnig. — Later schreef hij: Wäre ich Katholisch, so würde ich heute Mönch, Schwärmer, Aszet sein. Nu Schwärmer is hij ook zonder Katholiek te zijn; overigens is zijn zedeleer allesbehalve ascetisch! In Duitschland werden eenige zijner werken verboden. Hij heeft zelf van zijn vroegere boeken gezegd: So war denn auch alles was ich schrieb „krankhaft". — Waar hij liefdesgeschiedenissen vertelt, wordt hij bijna altijd gemeen. Bovengemeld boek maakt daarop eene uitzondering, misschien met behulp van den vertaler.

De Duitsche kritiek heeft hem zoo goed als dood gemaakt, maar in den laatsten tijd wordt hij door een kliek weer warm gewreven. M. WALRE.

Witte (H.) Op den Terpenberg. Amersfoort, Valkhoff. 2 dln. (215 en 245) f 4.50.

Het verhaal is heel eenvoudig, zonder pretentie of aanspraak op letterkundige waarde. Het is erg onwaarschijnlijk echter. De eene vriend kaapt het meisje van den anderen, en neemt haar als zijn vrouw naar Indië, waar zij door zijn wangedrag ongelukkig wordt en spoedig haar man volgt in het graf. De beroofde vriend wordt later gered door een jongen man, dien hij als rentmeester meeneemt naar zijn buitengoed. Deze vindt op zekeren dag een twaalfjarig meisje voor zijn deur, dat is afgedwaald van een zigeunertroep. Na beraad met een ouden vriend, een dokter, voedt hij het kind op, en als het is geworden een schoone maagd vraagt hij haar ten huwelijk. Dan blijkt ten slotte nog dat deze vondelinge het onwettig kind is van den ouden dokter en eene gouvernante, die *hem* had verleid in een onbewaakt oogenblik. Bovendien blijkt dat de jonge rentmeester de zoon is van den vroegeren vriend en de geliefde vrouw. De oude heer overlaadt nu het jonge paar met weldaden en laat een prachtig huis voor hen bouwen.

Jammer dat over een halve bladzijde, die dokter al te nauwkeurige beschrijving geeft van de wijze, waarop de gouvernante hem verlokte tot de slechte daad. WILLEM MERKELBEEK.

FRANSCH

Adam (Paul). Stéphanie. Paris, Fasquelle. 3 fr. 50.

Een vuil boek. Het gaat niet aan dezen roman hier te ontleden uit eerbied voor den lezer. Zelfs *Le Matin* heeft den auteur afgestraft, en dan moet het al heel grof zijn. L. DAURIAC.

Bangor (N.) Les deux Ivresses. Paris, Perrin. 3 fr. 50.

Paul Bourget schrijft eene inleiding, waardoor het boek nog meer tegenvalt vanwege de verwachting, die wordt opgewekt.

Slecht is het werk niet in moreelen zin, maar literair heeft het buitengewoon weinig waarde. L. DAURIAC.

Clermont (Emile) Laure, roman. Bernard Grasset, Paris. 3 fr. 50.

Deze roman was op de voordracht geplaatst voor den „grand prix de littérature" van de Académie. De gehouden stemming gaf

hem No. 2. Als hij echter bekroond was geworden, had dit geene verwondering gewekt; de schrijver toch munt uit in fijne psychologische ontleding; het grootste deel van de meer dan vierhonderd bladzijden is er aan gewijd, al komen er ook mooie stukken natuurbeschrijving en goed afgewerkte tooneelen in voor. De stijl is ietwat ouderwetsch.

Laura en Louise wonen samen buiten met hun vader en hun grootvader. Marc komt en wordt op Laura verliefd; tot een huwelijk echter komt het niet. Laura gaat naar een klooster na eerst bij het sterfbed haars vaders gezorgd te hebben dat Marc Louise tot bruid nam.

Waarom?

Marc was gewoon als een ander mensch; maar Laura had altijd den mond vol van hooger geluk, van idealen, 't alles echter gehuld in wat nevelachtige zinnen.

Het positieve daarin, dat met de nederigheid begint en met vertrouwen op God groeit, ontbreekt echter te veel.....

't Blijft zoo vaag, ook waar het duidelijker schijnt te gaan worden; meer kan ik in een paar regels niet zeggen.

Ik besluit: deze roman, waar geene „onbetamelijke" dingen in voorkomen kan gelezen worden door zeer goed onderlegden.

Anders brengt Laura, die uit het klooster gaat, voor zij tot hare geloften komt, hen geheel van streek met hare wispelturigheid en meer nog. H. F. VAN M.

Michaux (Baronne) Le Bandeau. Paris, Grasset. 3 fr. 50.

Een flink stuk werk, psychologisch zuiver. Het verhaal van twee menschen, die elkaar liefhebben, doch door aanleg, geboorte eu volksaard worden gescheiden totdat de liefde zegeviert. Het boek is goed, maar niet voor kinderen. L. DAURIAC.

Montandry (Antoinette) Leur Fille. Paris, Grasset. 3 fr. 50.

Het zelfde onderwerp werd al honderd malen behandeld. Man en vrouw willen van elkaar, doch de gedachte aan hun kind houdt hen bij elkaar niet alleen doch vereenigt hen ook weer in geest en waarheid.

Het boek is niet kwaad, maar het talent der schrijfster blijkt nog niet heel rijp te zijn. L. DAURIAC.

Prévost (Marcel) Les Anges Gardiens. Paris, Lemerre. 3 fr. 50.

Dit voortbrengsel van PRÉVOST heb ik gelezen, toen het verscheen als bijlage der *Illustration*, die hare lezers in deze bijvoegsels allerminst respecteert.

Het is nu uitgegeven in boekvorm, waardoor het aantal slechte en gevaarlijke boeken weer met een is vermeerderd. PRÉVOST heeft een goede, godsdienstige opvoeding ontvangen, maar geen spoor is daarvan overgebleven. Geen enkel zijner werken is lectuur voor ernstige en behoorlijke menschen.

Onder „Anges gardiens" verstaat hij de „institutrices", welke uit den vreemde komen en zelf misbruikt en verleid, ook de

families, waarin zij haar intrede houden, rampzalig maken. Het boek is vet van ontuchtigheden, die met merkbaar genoegen en onkuischen lust worden verhaald en beschreven. Het geheel is slecht. A. GIELEN.

N.B. Een medewerker, die volkomen op de hoogte is van Fransche toestanden schreef: „Deze Anges zijn geen typen van de âme étrangère, maar straatmodellen".

Robert (André) Le combat dans les tenèbres, Paris, Grasset. 3 fr. 50.
Een deel *schundliteratuur* met de belofte van een vervolg op den koop toe. L. DAURIAC.

Romains (J.) Les Copains. Paris, Figuière. 3 fr.50.
Plat, grof en herhaaldelijk obsceen en smerig. Meer niet.

DUITSCH

Handel-Mazzetti (G. von), Brüderlein und Schwesterlein. Kempten, Kösel. (321). M. 4.— geb. M. 5.
Nu heeft deze groote katholieke schrijfster ons iets gegeven, dat geheel en al buiten haar vroegere werken valt. Reeds in 1898 heeft zij een concept gemaakt van dit boek, en het is dus zeker geen werk van overijling.
Wij kondigen het hier slechts aan met een enkel woord en zullen over dit boek en een ander van FREIIN VON KRANE: *Das Schweigen Christi* in het volgend nummer een uitvoerig relaas geven. R.

Klieba (M.) Mein Wien. Gröszstadtmärchen. Wien, Konegen, (119) f 1.50.
Ik heb jaren lang in Weenen gewoond, en vind dit een echt Weensch boek. Voor den hollandschen smaak tamelijk sentimenteel, en van den anderen kant zoo krachtig vooruitstrevend dat men ineens een paar eeuwen zich ouder voelt worden. J. V. D. G.

Petzold (A.) Memoiren eines Auges. Skizzen eines Sehenden. Wien. Anzengruber-Verlag. (112) f 1.50.
De schrijver is een socialist, maar niet van het venijnige soort, dat op de nekken van den arbeider treedt om zelf opwaarts te klimmen. Het is echter duidelijk dat ook dit boek voor geestelijk onvolwassenen geen lectuur is. Daar zit te veel levensbeschouwing in zonder eenig fundament! En het talent van den schrijver weegt niet op tegen zulk een gemis. FEDERER.

Supper (A.) Die Mühle im kalten Grunde. Heilbronn, Salzer. 4 M. — geb. 5 M.
Een krachtige, sterke roman, treffend door oorspronkelijkheid. De vrouw, die zielegemeenschap zocht in het huwelijk voelt zich teleurgesteld op onbarmhartige wijze.
Zij kan het niet dragen en gaat heen. Maar zij overwint die eerste zwakheid en keert terug tot haar plicht, sterk, moedig, vol zelfopoffering. Daar waait door deze bladeren een tocht van levenssmart zonder sentimentaliteit. FEDERER.

ENGELSCH.

Ayscough (John), Levia Pondera. An Essay Book. London, Longmans. 5 sh.

Eindelijk mag ik John Ayscough aan de lezers en lezeressen van B S. voorstellen in zijne ware gedaante. Met de verschijning van dit boek heft hij niet alleen zijn incognito op, maar hij geeft ons zelfs zijn portret, zoodat de kennismaking tamelijk volkomen wezen kan. En wie is nu John Ayscough, de schrijver die zooveel nieuwsgierigheid wekte, om zijne eigenaardige maar ook uitmuntende schrijfwijze, die in zijne „Saints and Places" zulk een geleerde gezellige en devote reisgezel was gebleken? Onder dien „nom de plume" heeft zich tot nu toe verborgen Monseigneur Bickerstaffe-Drew, „Senior Chaplain to the Force", Protonotarius van Leo XIII z.g. en van Pius X. Hij is een man van zeldzame geestesgaven, een scherpe opmerker met een breed en juist oordeel, met een onuitputbaren schat van kennis op elk gebied, met eene uitgebreide belezenheid en een gevoelig hart. Hij heeft een open oog voor de feilen en gebreken van de tegenwoordige maatschappij, maar weet die met den mantel der liefde te bedekken en het goede, waar ook gevonden, ten zeerste te waardeeren.

En waar een man van zulke talenten met eene fijn versneden pen zich aan het schrijven zet, weet men wat te verwachten is. Voor de lezers van „The Catholic Universe" was hij reeds lang de lievelings-auteur, naar wiens artikel wekelijks het eerst werd gezocht, om het vóór al het andere te lezen.

„Levia Pondera" noemt de schrijver zelf een „Essay Book", en de keuze van den titel doet vermoeden dat hij zich bewust is van den durf, noodig om in onze dagen „essays" te schrijven.

Wie leest er in onze dagen nog „essays"? Voor ontspanning een „essay" lezen is niet meer van onzen tijd. Pondera (lasten) zijn zij voor de zwakke verwende hersenen van ons lezend publiek. Aan den fijnen opmerker John Ayscough is dit niet ontgaan en daarom koos hij tot titel: „Levia Pondera" (d. i. lichte lasten).

Lichte lasten, die niet vermoeien, die niet neerdrukken, maar die licht en aangenaam worden voor die ze dragen. Ja, zoo is het met deze „essays"!

Maar men moet ze weten te waardeeren, men moet eenen onbedorven smaak hebben, vooral moet men letterkundig ontwikkeld zijn om ze te kunnen genieten. Dit boek is van geene waarde voor onze jongelui van „sweet seventeen", die het mooie van een boek niet kunnen smaken omdat zij veel te oppervlakkig lezen en te haastig de boeken verslinden. Deze levia pondera zijn voor fijnproevers op letterkundig gebied. Dit boek moet niet in een paar dagen worden „uitgelezen", men moet er lang over doen om er lang van te genieten. En wanneer men zich de moeite getroost van aan te teekenen wat het beste beviel, dan is dit boek een bron van ontspanning, kennis, ontwikkeling en genot jaren lang.

Ik zou allen, die zich dit boek aanschaffen, aanraden om eerst

te lezen: „An Essay on Essayists", dan weet men wat John Ayscough te genieten geeft, want al het goede wat hij daarin zegt van Mr. Herbert Paul en Mr. Boirell heeft hij zelf nagestreefd met het grootstc succes. De eischen, die hij anderen stelt, heeft hij zelf zorgvuldig voldaan.

Het valt moeielijk om eenigszins aan te geven den overvloed en het geheele van hetgeen dit boek bevat. Het overschrijven van de inhoudstafel helpt alleen maar om de rijke verscheidenheid der stof aan te geven, waarover zoo zaakrijk en aangenaam geschreven wordt.

Om toch iets te zeggen wat vermoeden doet op hoeveel schoons men zich kan voorbereiden, moge het volgende volstaan.

Zelf verdeelt John Ayscough zijne „essays" in drie klassen:

1. Litterary Criticisms. 2. A novellist's sermons. 3. Everyday papers.

De eerste serie omvat een uitgebreid gebied der Engelsche letterkunde. Hij bespreekt en keurt de meeste romans van Sir Walter Scott en komt zelfs tot John Galt, die den meesten lezers nauwelijks bij naam bekend is. Van dezen tijdgenoot heeft hij zooveel goeds te zeggen, dat hij een tweede essay noodig oordeelde en tot nadere kennismaking opwekt. In deze serie is „A Scamp's Probation" ontwijfelbaar het beste. Het is een pleidooi voor eene eerlijke beoordeeling van Karel II, wiens karakter hij scherp ontleedt en vergelijkt met dat van Hendrik VIII. Beter werk vindt men in den geheelen bundel niet.

Van zijne „preeken" zal ik alleen maar zeggen dat zij èn godsdienstig èn rijk aan gedachten zijn. Toch zijn het geen preeken in den overdrachtelijken zin, die gewoonlijk veeleer ontstemming dan ontspanning schenken. Meesterstukken zijn zij op geschieden letterkundig gebied en zij schenken bij diepe overtuiging ook waar genot. In deze serie roem ik vooral „Of Old Ways" en „Laxity or Sanctity".

De „Everyday Papers" zijn krant-artikelen, reeds verschenen in „The Catholic Universe", maar door de Engelsche Katholieken zoo gewaardeerd, dat men zich algemeen verheugt, dat zij hier bijeen geplaatst weer opnieuw kunnen genoten worden. Daar zijn er onder die voor ons, Nederlanders, minder belangrijk en minder genietbaar zijn; maar dat ligt niet aan de „papers", doch aan ons, wijl wij niet kunnen meeleven het bedrijvige, vooruitschrijdende leven der Engelsche Katholieken.

Heusch! de ontwikkelden, de fijnproevers zal het nooit berouwen zich dezen bundel te hebben aangeschaft.

NB. Hoe „John AYSCOUGH" moet worden uitgesproken is nog niet uitgemaakt. In Engeland heerscht daaromtrent geene eenstemmigheid. Zelfs de Redactie van de „Catholic Universe" die toch voortdurend met den schrijver in aanraking komt durft geen uitspraak te doen. Niet lang geleden werd in The C. U. de raad gegeven om zich tot Mgr. Bicherstaffe-Drew te wenden, om te speuren hoe Z. H. E. aan zijn „nom de plume" was gekomen en zoodoende eenige zekerheid te verschaffen omtrent de uitspraak. Of de raad is opgevolgd heb ik niet vernomen.

CHR. D. G. S. J.

O'Donovan (Gerald) Father Ralph. London. Macmillan & Co., cloth. 6 sh.

Corruptio optimi pessima. Hoe kon een Ier, een kind van het katholieke Ierland, van het geestige Ierland met zulk dom anti-godsdienstig, met zulk saai, vervelend en zouteloos geschrijf zooveel goed papier bederven. L. V. D. BIESEN, M. O. ENGELSCH.

Ymal (Oswin). The Spanish Crucifix and other Tales, C. T. S., (253), wrapper 1 s., cloth 2 s.; Celestine's Trials and other Stories, S. Andrew's Press (139) cloth 2 s.; Thora, An Artist, Washbourne (112) stiffboards 1 s. 6 d., wrapper 1 s.; A Lady in Crimsom, Art and Book Company, (122) stiffboards 1 s. 6 d.; Inez: A Romance of Ecuador, (32) 1 d.; The Pilgrims, A Morality Play in one act, (15) 2 d.; The Unknown Duchess, A Drama St. Andrew's Press (8) 2 d.; A Zealous Lover of the Sacred Heart, Louise Thérèse de Montaignac, Manresa Press, (16) 3 d.;

Al deze werkjes werden mij toegezonden door het Publishing Office Cann-Cot, Shaftesbury, waar zij voor de boven aangegeven prijzen te verkrijgen zijn.

The Spanish Crucifix, etc. in zijn rood linnen bandje en net formaat ziet er bekoorlijk uit; de drie andere eerst genoemde werkjes steken wel in een eigenaardig kleedje, maar hun uiterlijk bevalt mij iets minder. Wellicht deed men wijzer ze oningebonden te koopen. Doch dit is slechts bijzaak en misschien geheel een kwestie van persoonlijken smaak. Wat het voornaamste, den inhoud aangaat, zijn het aardige, door en door Katholieke verhalen, die een ieder ter hand mag nemen. Men zal er zijn tijd nuttig en aangenaam mede doorbrengen. Want in keurig Engelsch weet de schrijfster haar ervaringen en de lotgevallen van anderen uiteen te zetten. Zij is een geboren vertelster, en ik vind het maar jammer, dat zij met die den romanschrijver zoo noodige gave, zich nooit aan stouter werk gewaagd heeft. Of ligt misschien haar kracht in die zelfkennis? Want ik moet het bekennen, de kortste der verhalen bevallen mij het best. Een andere reden van aantrekkelijkheid is de groote afwisseling en verscheidenheid in de plaatsen, waar zij ons in haar verhalen heenvoert. Spanje en Frankrijk, Rusland, Polen en Hongarije, zelfs de Klondijke en Ecuador, alle worden bezocht, al schijnt de Fransche hoofdstad en de tijd der revolutie haar geliefkoosd terrein te wezen.

De meeste dezer boekjes zijn niet gedateerd; natuurlijk zijn ze niet alle even nieuw, maar mocht ook al de een of ander er kennis mede gemaakt hebben, voor het meerendeel zullen zij nieuwe, en wat meer is aangename en nuttige lectuur zijn.

L. V. D. BIESEN, M. O. ENGELSCH.

TIJDSCHRIFTEN

Het Midden. Algemeen Staat- en Letterkundig Weekblad. Hoofdredactie Mr. P. Tideman. Abonnem. f 1.25 per 3 maanden.

Het eerste nummer van dit weekblad is verschenen Zaterdag 7 Juni 1913. Als het ding blijkt te kunnen bestaan, hebben wij een sterk bewijs dat ons volk, een deel van ons volk ten minste, onverbeterlijk blijft behooren tot het treurig ras der dompers. Want dit uitsel van onvolwassenen naar den geest is zoo buitengemeen oppervlakkig, dat het in ons land onder dergelijke schrifturen onmiddelijk een eerste plaats heeft verworven. En dat wil wat zeggen!

Het blaadje opent met eene verklaring van *Ons Program.* Onder heel veel andere deklamatie heet het daar: *„Edelsten van Nederland, vereenigt U". zou onze kreet kunnen zijn.* Nu wekt het terstond eenige bevreemding dat geen van die *edelsten* een eigen naam durft schrijven. Onder ieder artikel vonden we slechts een kwistige uitstalling van voorletters, die den indruk van het gelezene nog versterken: dat men hier te doen heeft met menschen, die ook wel eens willen beproeven iets te zeggen.

Die poging mislukt evenwel — ze hebben volstrekt niets te zeggen. De rubriek *Buitenland* vertelt van Turkije, Frankrijk Pruisen wat wij al lang uit de dagbladen wisten. In *Binnenland* is klaarblijkelijk een afvallige aan het woord: *Dikwijls stel ik mij de vraag: zullen de vrijzinnige kiesvereenigingsbesturen partij weten te trekken van wat het heden hun leert? Zullen zij het heerlijk anti-papistisch karakter van ons volk erkennen en geluid willen geven?* — Besluitend met de verklaring dat hij niet kan zeggen hoe de uitslag der verkiezing zal wezen, roemt hij tevens op deze gedwongen bescheidenheid: *moge de lezer hieruit tevens de zekerheid ervaren, dat als mijn werkmethode kan worden verwacht; niet meer te zeggen dan te weten!!* —

Onder het hoofdstuk *Cultuur* wordt verdedigd *Het goed recht der excentriciteit* d. w. z. der anarchie op alle gebied ongeveer. Deze man vertelt: *De meest opvallende of „excentrieke" consequenties van het religieus-anarchistisch beginsel zijn: afkeer van kapitalisme, militarisme en van in de in zwang zijnde rechtspraak.* En verder: *Nu zou ik het, hoewel zelf anarchist, volstrekt geen zegen voor 't volk vinden als morgen aan den dag het anarchisme vrij spel had. Er zou dan een ongehoorde verwarring ontstaan, en de boel vloog stuk, evenals 't geval zou zijn bij een locomotief die men in volle vaart tegenstoom zou geven.* En dan komt de schrijver tot de merkwaardige gevolg trekking dat *wellicht juist die anarchistische tegenkracht noodig is om te voorkomen dat het midden afglijdt naar een een al te drukkende gezagsslavernij.* Wij zien hier derhalve het afschuwelijk beginsel in praktijk gebracht dat het doel de middelen heiligt. Want met dezelfde redeneering kan men vervallen tot dit besluit: Om woningnood in Amsterdam te voorkomen is het noodig ieder jaar een 30.000 menschen op te hangen of levend te begraven.

Rome handelt over Katholicisme, Ultramontanisme en Jezuietisme. Hier wordt het katholicisme genoemd eene *staatkundige instelling* sinds de hervorming, wier doel en streven wereldbeheersching is. Onmiddellijk onder dit vulgaire kletspraatje staat een feuilleton: *De ineenstorting van het Vaticaan.*

Met dit verslag ben ik zoowat op de helft van het weekblad gekomen en voel geen lust verder te gaan. Tot inlichting van den lezer omtrent aard en strekking van het geschrift zal dit ook wel overbodig zijn.

Een pijnlijke teleurstelling gaf het ons, in het prospectus den naam van een Katholiek Belgisch literator te zien onder de medewerkers. Wij gelooven dan ook voorloopig dat hij misleid werd omtrent de bedoeling en het karakter van dit weekblad, en feitelijk ervoor zal bedanken zijne medewerking te verleenen aan dit wekelijksch, luguber bedrijf onder toezicht van den beroemden Tideman. (Ingezonden).

Intimités: Revue catholique de Poésie in -12 (32). Paris, F. Prénat, 104, rue de Vaugirand. Abonnement: France 5 fr. Etranger 6 fr. Le Numéro 0.50 fr.

De heer Prénat schreef mij: „Ne pensez pas que notre épithète soit un vain qualificatif littéraire. Notre inspiration est foncièrement religieuse en raison de nos convictions et de notre façon d'envisager la vie."

Ik heb de eerste vier maanden van 1913 doorgezien (het tijdschrift verschijnt den 20sten van elke maand) en hier is het klein, rein en fijn van toepassing.

Het eeuwig gejammer der modernen is hier door een gezonden, vaak krachtigen toon vervangen en onze Roomsche dichters zullen er menige bladzijde vinden, die hun naijver zal gaande maken; er zijn werkelijk meesterstukjes onder.

„Intimités" is in-Roomsch, zonder eene bepaalde letterkundige richting den voorrang te geven. H. F. VAN M.

The Catholic Junior, edited bij Fr. Herbert Vaughan and Ambrose Willis, London, Washbourne 1 d. Monthly.

De Katholieke uitgevers R. & T. Washbourne zenden ons een aankondiging van een nieuw rijkelijk geïllustreerd katholiek maandschrift voor de Jeugd, zoowel voor jongens als meisjes.

Als alle nummers ons aanbieden, wat de prospectus als menu van de eerste aflevering voorlegt, dan is het weelde, en dat voor één stuiver! Fr. Gerrold begint een doorloopend verhaal en alsof dit nog maar een voorgerechtje was, krijgen wij een vliegeniers geschiedenis, en artikels over postzegels, penteekenen voor meisjes, grappen, levens van heiligen en verhalen van missionarissen. En als toegerecht discht de uitgever op: een Katholiek Wereldverbond voor de jeugd, met correspondentie voor de leden onderling en natuurlijk het onmisbaar ruilen van prentbriefkaarten en postzegels. Wat wil men nog meer voor zijn 60 centen?

L. V. D. BIESEN, M. O. Engelsch.

VARIA.

Verbetering. Het boek, dat wij aankondigden en loofden in ons vorig no. (blz. 40): **Dosz-Scheid:** *Levenswijsheid voor onze ontwikkelde jonge Dochters* is uitgegeven bij **Paul Brand** te **Bussum**.

Op onze prijsvraag zijn een tiental handschriften ingezonden. De namen der beoordeelaars zullen worden bekend gemaakt te gelijk met den uitslag. Daar zal echter nog eenige tijd mee heengaan.

Pamfletten. Daar is nooit zoo'n weerzinwekkende en voor ons volkskarakter zoo vernederende campagne gevoerd als bij de verkiezingen. Allen, die belangstellen in de moreele waarde van ons volk, worden verzocht de verkiezingspamfletten, welke zij hebben ontvangen, aan onze Redactie op te sturen (Heerengracht 415, Amsterdam).

Men vergete vooral niet de vervalschte prijscouranten door sommige winkeliers verspreid. Ook schriftelijke mededeelingen omtrent abominabele knoeierijen, mits onderteekend door drie getuigen, worden gaarne door ons ontvangen. *Het grootste volksbedrog, dat ooit in Nederland heeft plaats gehad, moet worden onthuld.* Wij rekenen op den steun van allen (ook niet katholieken) die nog iets voelen voor de Nederlandsche reputatie.

Maandblad voor den R.K. Boekhandel. Sinds 1 Mei verschijnt dit Maandblad als bijvoegsel van Boekenschouw, onder Redactie van *B. F. M. Mensing* (Amsterdam) en *Paul Brand* (Bussum). Het wordt gratis aan de leden der Vereeniging toegezonden.

Hugo Verriest. Het comité, dat dezen kunstenaar-priester zal huldigen is voor een deel samengesteld uit zulke individuen, die in hunne letteren de moraliteit hebben geschonden, dat voor katholieken het eenigszins pijnlijk wordt daaraan mede te doen: In België mocht men op dàt punt wel iets meer principieel zijn —.

IN EIGEN KRING	WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

Vraag: *Wie geeft titels van mooie humoristische boeken voor volwassenen?*

Antwoorden: Een allerleukst boek, waarop nog wel eens de aandacht mag worden gevestigd is: JEROME K. JEROME, *Drie man in een boot* (gezwegen van den hond) Utrecht, H. Honig f 0.90. Van denzelfden: *Drie man op een fietstocht.* f 0.90. H. F. V. M.

—— Mij dunkt dat voor humor ook de klassieke, maar sarcastische: *Gulliver's travels into several remote nations of the world* van Jonathan Swift in aanmerking komen; eveneens als de meeste werken van *Mark Twain*, waarvan ook Holl. vertalingen bestaan.

—— Door meer dan een wordt opgegeven het bekroonde werk *Mon oncle et mon Curé* van Mevrouw JEAN DE LA BRÈTE (zij heet: Alice Cherbonnel.) Ook nog: *Frix* en *Kätchen* (van Hoffman v. F. Ballestrem ?)

VRAAG VOOR 'T VOLGEND NUMMER. *Uw oordeel over de werken van* INA BOUDIER—BAKKER *bizonder over* ARMOEDE?

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.

Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.

In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

M. te den H. Wat denkt u van *Claudine*?
HENRI GAUTIER VILLARS (pseudo-naam WILLY) geboren in 1859, heeft een riool geopend in de Fransche literatuur. Hij zelf beweert dat zijn werk zedelijk goed is, maar honderd anderen noemen het *pornografie*. Zeer *onverdachte* getuigen zeggen van „Les quatre *Claudine* (= *Claudine à l'école*, — *à Paris* — *en ménage*, — *S' en va.*) dat het zijn boeken „d'une volupte inavouable" — systématiquement immoral, — malsain, pervers, sabreux; — litterature pornographique. Is dat genoeg? —

v. D. B. te A. Wij hebben dat oordeel ook gelezen, en hartelijk gelachen. Wij zijn echter niet van plan de extravagantie van volledig onbevoegden te verbeteren. Dan hadden wij dagwerk.

W. M. te N. Neem dan een andere krant, dat is toch al heel eenvoudig; in dit geval is 't misschien plicht.

L. te BR. Ons antwoord komt misschien wat laat; doch wij hebben iederen dag brieven en vragen te beantwoorden, en doen wat wij kunnen. Als wij een antwoord geven, moeten wij het kunnen verantwoorden.

W. J. W. Een *zeer* waardeerend stukje over *Het Hofke* van MARIE KOENEN kwam voor dit nummer te laat. Voor een volgenden keer.

AAN DE LEZERS. Het verwonderde ons *In Eigen Kring* zoo weinig antwoorden te ontvangen op de laatste vraag. Allen zijn welkom en overdreven bescheidenheid moet niemand terug houden.

COLETTE YVER OVER ROMANS.

Deze beroemde romanschrijfster heeft kort geleden hare meening eens gezegd over dit soort lectuur. Zij begint met de verklaring: „Nooit heeft men zooveel romans geschreven, nooit zooveel gelezen als tegenwoordig. Ieder wil den zijne maken. Wie voelt dat hij nergens bizonderen aanleg voor heeft, waant zich toch knap genoeg om een tienduizend regels te leveren over de een of andere liefdesgeschiedenis."

Iederen dag verschijnen weer nieuwe. Het is een „groothandel" geworden en de waar noemt men eenvoudigweg „Le papier", niet zonder eenige geringschatting natuurlijk.

Vroeger vormden zich scholen, thans niet meer. Een ieder beproeft het op zijn maniertje, en laat zich alleen leiden door zijn temperament.

De een wil „woordkunst", een ander „slaafsche navolging van het leven", een derde „feiten zonder zielkunde", een laatste niets dan „psychologie". „Autant de romans, autant de conceptions différentes du roman, autant de genres."

Maar toch, al stoort men zich nu zoo weinig mogelijk aan vaste regels en wetten, een volslagen anarchie mag er niet heerschen. Daar zijn meesterwerken, welke de wetten in zich zelf brengen — zij zijn en blijven modellen. Dan verklaart zij: „La lecture du roman est un divertissement." Voor haar moet de roman een boek zijn: dat mij ontrukt aan het werkelijk leven, en het mij terug doet vinden in een wereld, zoo kunstig saàmgesteld, dat zij waar lijkt te zijn. En daar moet ik vinden wat is het meest aantrekkelijk, uitbundig, overstelpend van alle menschelijke hartstochten: de liefde. Zeker, zij geeft toe, dat de romanschrijver voor ons kan opvoeren een gewetensdrama; ons uitbeelden de woelingen van andere hartstochten, nijd, gierigheid, haat; ons schilderen den strijd eener reine ziel tegen het kwaad.

Maar! — L'amour est la seule qui puisse ravager un homme sans l'avilir, la seule qui puisse parfois le diviniser. Elle est la plus diverse et la plus commune, celle qu' éternellement le romancier pourra peindre sans se répétèr.

Dat is onwaar! Door die eeuwige liefdesgeschiedenissen heeft men een geslacht gevormd, dat op erotiek belust is geworden,

en de belangstelling is dus niets anders als de onleschbare dorst van een gealcoholiseerde door hartstochtelijke lectuur. Dat de verheffende liefde aantrekt van nature, zal niemand ontkennen; dat echter de zinnelijke wordt gezocht, en de boeken, die haar weten voor te stellen op de meest ruwe en brutale of bedwelmende wijze, het meest worden gelezen, is voor een groot deel het gevolg eener perverse kultuur.

De gevoelens, door zulke boeken opgewekt, hebben met kunst en schoonheid zoo bitter weinig te maken. La bêté humaine wordt gekitteld, en bij slot van rekening zoeken op dergelijke lectuur verzotte lezers dezelfde voldoening als de nachtraven.

Want door zuivere, wonderschoone, niet louter materieele liefde (om het zacht uit te drukken) worden zij niet ontroerd.

Als een groot talent een roman schrijft, heeft hij zulke hulpmiddelen niet noodig om te behagen, daarvan ben ik overtuigd. En het feit dat een goed deel der literaire werken, die onsterfelijk zijn gebleken, vrij zijn van die bedwelmende erotiek geeft mij gelijk.

Wij hebben te zorgen dat men op het gebied der kunst de waarheid niet komt vertroebelen; en naar eigen fantasie met beslissingen en besluiten praalt, die inwendig voos en valsch zijn. Wat den ganschen, harmonisch aangelegden mensch voldoet, is kunst; wat streelt den bedorven zin en speculeert op de hartstochten, kan verlokkend zijn als het kwaad, maar de *zuivere* kunst is het niet.

Zoo is te verwerpen, als huldigend een niet gaaf begrip van kunst, wat ik lees bij FRANS ERENS: „Voor de zuivere wetenschap heeft de Katholieke levensleer niet te vreezen; als Katholiek kan iemand den hoogsten graad van het menschelijk weten bereiken en daarin hetzelfde presteeren als de ongeloovige of andersdenkende. Iets anders is het wat de kunst betreft. Voor den echten Katholiek is de toegang tot de kunst voor een groot deel gesloten, daar deze hoofdzakelijk uit de kwade menschelijke passies wordt gevormd; dat wil zeggen uit de zonden. Zoo is het in gedachten naleven en weergeven daarvan voor het intieme godsdienstig gevoel niet bevorderlijk en te vermijden en zal het bereiken van het beste in de kunst voor den Katholiek moeilijker zijn, dan voor hem, die niet is gebonden. Er zijn heiligen geweest, die dichters waren, maar dichters, die heilig verklaard werden zijn er niet geweest."

Het eerste achten wij onjuist. Het allerlaatste is een paradox, want er zijn ook geen schoenmakers geweest die heilig werden verklaard in hun kwaliteit, en toch zijn er die beter werk leveren dan ongeloovigen of andersdenkenden.

M. WALRE.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

door A. B. H. GIELEN.

DAS SCHWEIGEN CHRISTI, roman aus dem 13. Jahrhundert — von ANNA FREIIN VON KRANE. Een Duitsch kritiker heeft eens gezegd van een werk dezer schrijfster: ein Gemisch von Zigarrendampf und Weihrauch — een ander (geen Katholiek) meent dat zij: gewagte Experimente unternimmt, en de „Kölnische", bij het verschijnen van haar laatsten roman: *Das Schweigen Christi*, verklaart te verwachten dat niemand karig zal wezen met zijn lof.

Ik waag het deze verwachting teleur te stellen. Het is mij niet te doen om stemming te maken tegen dit boek; nog veel minder om mijn persoonlijk oordeel op te dringen; maar ik ben gewoon mijn gevoelen eerlijk en onomwonden te zeggen en mag mij dus niet onthouden nu het betreft eene Katholieke schrijfster. Wat ik beweer, zal ik trouwens trachten te bewijzen.

Mijne grieven zijn: 1°. De samenstelling van den roman is buitengemeen zwak. 2°. De karakters van verschillende personen, vooral der hoofdfiguur, bijna onmogelijk. 3°. De indruk, dien het geheel nalaat, is pijnlijk voor een Katholiek gemoed.

Dat staat daar wel een weinig requisitoirachtig, maar 't is goed bedoeld en zakelijk, wat ook iets waard is.

De geschiedenis loopt aldus: Magister Bartholomaüs is sedert een jaar volijverig pastoor des dorps, en hij verneemt van een knaap dat boven op de bergen eene jonkvrouw woont, die in roep van heiligheid staat. Weinig tijds later hoort hij van een oude vrouw een treurige geschiedenis, die hem 't geheim der eenzame maagd verklaart en tevens een droevig licht werpt op de kasteelvrouwe, zijne strenge en uiterlijk godvruchtige pleegmoeder.

De gravin was gehuwd met den vroolijken, wat luchthartigen graaf Heinrich; zij zelve was koel en terugstootend, maar geweldig ijverzuchtig. Vanaf den eersten dag had zij vermoeden dat haar gemaal ontrouw was, en zij liet zijn gangen door handlangers overal nagaan: und hat bei sich nur häszliche Mägde geduldet, je häszlicher, desto lieber! Zij verbood allen vrouwen tooi of sieraad, alleen uit jalouzie. Maar 't zou erger worden. De graaf had een voedsterbroeder Eberhard, en deze was gehuwd met een mooie boerin. Natuurlijk bleef Heinrich zijn broederlijken vriend bezoeken, doch toen er een dochter geboren werd, maakte de gravin zich wijs dat haar man de vader was van dit meisje, zij was zelfs zoover van streek, „dasz sie, überall ein Kind ihres

Mannes vermutet hat. De graaf werd ten strijde geroepen, en zijne vrouw maakt gebruik van deze afwezigheid en laat door hare trawanten het huis van Eberhard 's nachts in brand steken, hopend ook alzoo de onschuldige vrouw en het arme kind te vermoorden. Eberhard komt om, zijne vrouw leeft nog eenigen tijd, en eindelijk blijft het kind, door een kluizenaar opgevoed, alleen over. Dit is de heilige jonkvrouw, die zich schuil houdt, en van wier bestaan bijna niemand weet. De graaf is niet weergekeerd uit den strijd; de gravin zet haar streng leven van bidden en waken en boete doen en ijveren voor de zuiverheid des geloofs (zooals zij beweert) maar immer voort.

De arme Magister kan niet gelooven wat hij gehoord heeft; hij bezoekt het meisje en is overtuigd van hare heiligheid, hoe langer hoe meer. Doch aannemen dat zijne pleegmoeder, de gravin, zoo'n barbaarsche vrouw is, dat al haar vroomheid dus gehuicheld is, hij kan het niet. Hij geeselt zich ten bloede en vraagt zelfs een wonder aan Christus om hem de waarheid te doen kennen . . . maar Christus zwijgt!

Als de burchtvrouwe eindelijk hoort dat de Magister onder den invloed is gekomen van dat meisje en haar vereert als een heilige, krijgt zij weer slechte gedachten. Zij verneemt wie die maagd is, en zweert dat de dochter der gehate vrouw haar den zoon niet ontrooven zal, gelijk de moeder haar den man afhandig maakte, volgens haar dwaas en liefdeloos vermoeden, waarvoor zij geen enkelen grond heeft.

Zij laat het arme kind oplichten en in een kerker sluiten, en eischt van haar oom, den Bisschop, dat zij als heks zal worden verbrand. Deze weigert en spreekt het meisje vrij. Maar de gravin laat door hare spionnen de boerenbevolking in oproer brengen, en ten slotte wordt de maagd toch gegrepen en verbrand.

Intusschen keert Heinrich terug uit het land, waar hij gevangen was gehouden. De waarheid wordt ontdekt, en de graaf, die zooveel ontberingen had verdragen, sterft dan zoo spoedig mogelijk. Het dorp, wegens zijn stout verzet, is getroffen door den ban. De gravin is bekeerd en doet boete, en zij blijkt, naar de uitspraak van den Bisschop, even groot in het goede als in het booze.

Dàt is de geschiedenis. En iedereen ziet wel reeds uit dit kort verslag hoe alles van onwaarschijnlijkheden aan elkaar hangt. Het bestaan van het meisje dat voor de kasteelvrouw, die overigens alles wist, een geheim blijft. Dat tijdig vertrekken naar den strijd door graaf Heinrich; en zijn gevangenschap in den vreemde. Het

verbranden der arme onschuldige door de dorpelingen, die hare partij hadden moeten kiezen. De plotselinge bekeering der gravin. 't Lijkt feitelijk nergens op.

En als men leest het heele boek, wordt die indruk nog versterkt. De Magister was reeds een jaar in het dorp en dan eerst verneemt hij alles plotseling te gelijk. En zoo toevallig!

De karakters zijn al even onmogelijk. De Magister is een wonderbaar mensch, wel edel en braaf, maar zoo vreemd in zijn vroomheid, zoo zonderling in al zijn doen en laten, zoo naief vertrouwend, waar hij als ervaren man toch niet met open oogen in de strikken moest loopen.

En de gravin . . . . foei, foei, wat een mensch! De innigste vroomheid bij de gruwelijkste boosheid. En die zou dan nog kunnen denken gedurende een halve seconde dat het zoo behoort. Ook die plotselinge ommekeer van misdadige vrouw tot heilige boetelinge kan men zoo maar niet aannemen.

Heel de omgeving van de gravin is van hetzelfde kaliber. De boosdoeners, die zij gebruikt om haar doel te bereiken, zijn dan ook de grootste schurken die een ijverige verbeelding kan uitdenken. 't Is alles in 't groot, deugd en ondeugd! Het schijnt dat de schrijfster daarin vooral het middeleeuwsche gezocht heeft. Gruwelijk banaal.

En ten laatste: het boek laat een pijnlijken indruk na! Men krijgt zoo onwillekeurig de gedachte: het was een rommeltje in die tijden. De ridderlijke, maar weinig eerbiedwaardige bisschop —, de booze, alles beheerschende vrouw, die eigenlijk Staat en Kerk stout vertegenwoordigt in haar graafschap —, de twee goede, maar zwakke priesters —, de misdadige gemakkelijkheid waarmede een arm meisje verbrand en mishandeld wordt —, dat alles is weinig opwekkend.

Ik voor mij wil gaarne bekennen, dat de middeleeuwen heel wondere en onbegrijpelijke, ook heel weinig stichtende gebeurtenissen en toestanden kunnen openbaren; maar daar zijn ook lichtzijden. Moeten wij Katholieken nu vooral het leelijke aan den dag brengen? Waartoe dient het? Daar zijn honderden anderen, die met lust en liefde daarvoor zorgen en hun haat en onkunde hebben om het nog erger te maken.

Daarom viel mij *Das Schweigen Christi* verschrikkelijk tegen. Van een historischen roman heeft het overigens zoo goed als niets, en 't wekt de gedachte als heeft de schrijfster haar verhaal zoover mogelijk in het verleden willen wegschuiven, om hare zonderlinge personaadjens een glimp van mogelijkheid te geven.

Nu moet men echter niet denken, dat ik het talent van de schrijfster te kort wil doen. Neen, er zijn prachtvolle bladzijden, tintelend van leven; maar zij zijn zeldzaam. Het begin is verrassend van eenvoud, en doet denken aan een vers uit Gorter's Mei: Ein Knabe lief vorüber und sang. Dat wekt terstond de aandacht. Jammer, dat de volgende samenspraak tusschen dezen knaap en den Magister niet gelukt is. We zijn dadelijk verbaasd over de onwetendheid van den pastoor omtrent de zaken, die hij bijna zeker weten moet, als hij niet een jaar lang zijn ooren en oogen gesloten heeft gehouden.

De liedjes van Ilselein, het meisje dat straks als eene heks wordt verbrand, zijn innig mooi, zuiver van toon en gevoel.

En zoo zou ik nog veel kunnen noemen en aanwijzen met blijdschap. Maar tenslotte moet ik toch telkens weer erkennen dat het boek diep, zéér diep beneden mijne verwachtingen is gebleven.

Mij dunkt in die richting is de Katholieke roman niet te zoeken.

De stervende dichteres HENRIETTE BREY heeft naar aanleiding van dit boek een mooi vers geschreven, waaruit wij enkele regels overnemen:

„Und Jesus schwieg!"
Auch mir, mir schwieg der Herr!...
Da ich den frühen Todesweg musz wandeln
Und zitternd harre vor den ew'gen Toren,
Da alles Licht auf meinem Pfad erloschen,
Und alle Wunden meiner Seele bluten,
Und meines Lebens tieffste Schmerzen brennen,
Die liebste Menschenhand aus meiner gleitet
Und mich verlitt'ner Tage Schatten schrecken:
Wie hab' ich aus den bangen Dunkelheiten
Zu ihm gestreckt die todesmatten Hände!
Herr, sprich ein Wort, o Herr, erbarm dich meiner!
Herr, aus der Tiefe hör' mein banges Rufen
O wollest meiner Schwachheit nicht gedenken,
Wenn ich vor deinem Angesicht erscheine!
O rette mich in meiner letzten Not!"
Doch Jesus Schwieg.

Maar eindelijk klinkt het haar troostvol en bemoedigend tegen:

Getrost, mein Kind, bald wirst du ruh'n in Frieden,
Verzage nicht! Ich lasz' dich nicht versinken!
— — — — — — — — — — — —
Nun schlieszen bald die müden Augen sich,
Die Augen, die so viel gewacht, geweint.
Und stille will ich harren, bis am ew'gen Tor
Das *Veni Sponsa* Christi Schweigen bricht.

FRANCIS THOMPSON,
DE GROOTE KATHOLIEKE DICHTER VAN ENGELAND.

Op bladz. 74 van dezen jaargang schreef onze medewerkster MELATI VAN JAVA: „De vóór eenige jaren overleden dichter FRANCIS THOMPSON vond eerst na zijn dood algemeene erkenning en de geheele pers betreurde het, hem, wiens gedichten zij op den allereersten rang plaatste, niet eerder te hebben gekend en gewaardeerd. Zijn werk behoort thans ontegenzeggelijk tot de klassieken, een bezit waarop geheel Engeland trotsch is."

Het zal wellicht niet onwelkom zijn een weinig nader kennis te maken met den dichter, wiens werk thans zoo geroemd is, wiens naam wordt genoemd „among the supreme poets of sur land."

Hij werd geboren in 1859 dicht bij PRESTON, en bezocht later verschillende colleges, totdat eindelijk zijn vader, die geneesheer was, hem zond naar OWEN COLLEGE om in de medicijnen te studeeren. FRANCIS verwaarloosde echter zijn studie en besteedde bijna al zijn tijd aan de lezing van geliefkoosde dichters.

Het kon wel niet anders of daar moesten oneenigheden rijzen tusschen FRANCIS en zijn vader, die zich niet vereenigen kon met de werkeloosheid van zijn zoon. Het treurig gevolg was dat de jonge THOMPSON zich plotseling uit de voeten maakte en vertrok naar Londen, vast besloten zijn literaire roeping te volgen. Dit roekeloos plan getuigt wel niet van de wereldervaring en den praktischen zin des dichters, die gelijk alle idealisten de materieele eischen des levens een weinig te gering schatte.

Het viel hem moeielijk in de woelige grootstad een bestaan te vinden, en beurtelings was hij winkel- en loopjongen om zijn karig stukje brood te verdienen. Maar dichters zijn weinig geschikt voor zulke dor-prozaïsche betrekkingen, en die ongeschiktheid was oorzaak dat Thompson weer spoedig op straat stond.

Hij trachtte het knagen van den honger te stillen door overmatig gebruik van opium, hetgeen zijn teringachtig lichaam nog zwakker maakte. Hij sliep in het park op een bank, of in een hoek tusschen de huizen, totdat de nachtpolitie hem wekte en verder dreef, en hij een nieuwe schuilplaats moest zoeken voor zijn vermoeide leden.

Hij was blij in die dagen als een medelijdende hand zich uitstrekte en hem een aalmoes reikte.

Maar te midden van al die ellende bleef de kunstenaar levend in hem; en op een armzalig stukje papier schreef hij heerlijke verzen, die hij opzond aan WILFRID MEYNELL, den directeur van

Merry England. Deze verlangde den armen vagebond persoonlijk te spreken, en hij ontdekte in hem het genie. In zijn eigen huis nam hij hem op als vriend, den arme die de kiemen des doods in zijn bloed droeg, en de zangen der schoonheid in zijn kinderlijke ziel.

Want deze zanger van sublieme grootschheid en duizelingwekkende verbeeldingen is altijd een kind gebleven en kon spreken met den eenvoud der kleinen:

Little Jesus, wast Thou shy
Once, and just as small as I?
And what did it feel like to be
Out of Heaven, and just like me?

Zoo gaarne zou ik eenige zijner gedichten voor kinderen vertalen, doch dat vraagt meer rust en tijd dan waarover ik nu beschikken kan. Dat alles is zoo teer, zoo fijn gevoeld, zoo wondervol naief — en alleen een zeer zorgvuldige vertolking zal iets kunnen weergeven van de subtiele heerlijkheid.

The Making of Viola is als een beurtzang van hemellingen, die op bevel van den Eeuwigen Vader opbouwen het lichaam van kleine Viola. Zij spinnen het bruine haar, zij weven het sterfelijk omhulsel, zij plukken de sterretjes, die znllen schitteren in de oogen van de nieuwgeborene.

En dan moeten zij het brengen bij gezang en vreugdelied op aarde, waar de moeder het wacht.

Even verrassend is de dichter als hij de natuur bewondert, en der Lente het welkom zingt. De woorden dansen en trippelen in het blij-bewogen vers, en zijn stem klinkt als het gejubel van uitgelaten kinderen:

The leaves dance, the lcaves sing,
The leaves dance in the breath of spring;

of als de breeduitgehaalde toon van een klaroen:

The great-vanned Angel March
Hath trumpeted
His clangerous 'Sleep no more' to all the dead —
Beat his strong vans o'er earth and air and sea
And they have heard;
Hark to the *Jubilate* of the bird.

En hoort hem, als hij ziet het Kruis in de stralen der ondergaande zon

Thy straight
Long beam lies steady on the Cross. Ah me!
What saret would thy rodiant finger show?
Of thy bright mastership in this the key?
Is *this* thy secret then and is itwoe?

Thou dost image, thou dost follow
That king-maker of Creation
Who ere Hellas hailed Apollo
Gave thee, engel-god, thy station;

Thou art of Him a type memorial.
Like Him Thou hangst in dreadful pomp of blood
Upon thy Western rood;
And His stained brow did veil like thine to night.

Now, with wan ray that other sun of Song
Sets in the bleakening waters of my Soul.
One step, and lo! the Cross stands gaunt and long
'Twixt me and yet bright skies, a presaged dole.

Even so, O Cross! thine is the Victory,
Thy roots are fast within our fairest fields;
Brightness may emanate in Heaven from Thee:
Here Thy dread symbol only shadow yields.

Uit deze proeven, die reeds daarom onvertaald moesten blijven, blijkt duidelijk wat een meesterschap THOMPSON bezat over den vorm; en wat een overweldigende stoute verbeelding zijne Muze had, kan men zien in dat eenig gedicht *The Hound of Heaven* waarmede hij bedoelt de genade, die opspoort de dolende en verdwaalde ziel. En hoe is hij daar, in zijn hoogst moderne woordkunst en schitterende visioenen, de katholieke dichter bij uitnemendheid.

Men heeft wel eens gefluisterd dat in THOMPSON'S poëzie de overspannen imaginatie merkbaar was, opgewekt door het gebruik van morphine.

Het is een feit dat THOMPSON, niettegenstaande zijn streven en pogen, nooit geheel die treurige gewoonte overwonnen heeft. Hij vond in dit middel verlichting zijner smart en lichamelijke uitputting, en kon helaas! aan de verzoeking nimmer geheel weerstand bieden. Maar zij, in wier midden hij vertoefde, en die hem kenden als niemand anders, hebben getuigenis gegeven ten zijnen gunste. Op zijn hoogst — beweert Mrs Meynell, is er een kort gedicht — *Dream-Tryst* —, dat eenige sporen vertoont van ziekelijke (en kunstmatige) inspiratie.

Het waren overigens maar enkelen, die de glorie van dezen prachtigen dichter, zochten te verkleinen. Heel weinigen en bovendien zeer middelmatige kritikers, die zijn werk niet verstonden en het daarom belachelijk wilden maken.

De anderen, ook de niet-katholieken, erkenden hem aanstonds als een groot kunstenaar en gaven hem eene plaats onder de eerste dichters van Engeland. Zijn *Hound of Heaven* werd geprezen als behoorend tot de machtigste dichtstukken, die ooit waren geschreven.

En deze man had tijdens zijn leven geen eer en roem gezocht. Schuw als een kind, had hij zich teruggetrokken; stil en bescheiden had hij gewerkt en geleefd in het verborgen.

Hij overleed in het hospitaal. Niet als een verstooteling uit het huis zijner vrienden. Neen, de verzorging, die noodig was in zijne ziekte, maakte het wel noodig dat hij werd opgenomen in het ziekenhuis, waar hem de meest liefdevolle verpleging te beurt viel.

En daar stierf hij 13 November 1907 — en een kleine schare vergezelde hem naar zijn laatste rustplaats op het kerkhof van Kensal Green.

En bij zijn dood vond men onder zijne geschriften een vers, dat klaarblijkelijk onvoltooid was gebleven; een kreet van verlangen naar den hemel, waar hij voor zich had gewenscht te mogen zijn onder de kleinen en eenvoudigen van harten in de „nurseries of Heaven."

Yes, in the night, my Soul, my daughter,
Cry; — clinging Heaven by the hems;
And lo, Christ walking on the water,
Not of Genesareth, but Thames.

KOPIE VOOR DE VRIJZINNIGE KRANTEN.

Bijna gansch het jaar door, maar vooral in de lasterdagen der verkiezingen, levert *Handelsblad*, *N. R. Courant* of *Arnhemsche Courant* pamfletjes bij wijze van hoofdartikelen. Zij deklameert tegen hare onnoozele lezers over *Ultramontanisme* en *priesterheerschappij*. En waarachtig, het is bijna niet te gelooven in deze eeuw van geroemde verlichting, daar zijn duizenden in den lande die zulke bakerpraatjes gretig aannemen. In het gewone, kalme leven, lachen ze een beetje met den opgewonden redacteur, wiens politieke koers wordt geregeld door de overweging dat het heil des vaderlands en zijn veete tegenover Kuyper twee gansch onafscheidelijke belangen zijn; halen ze de schouders op voor den

oud-dominee, die éénkolommige artikeltjes zit te bakken, en kans ziet in zóó kort bestek door vulgariteit van uitdrukking en gedachte, door blijk van volslagen gemis aan politiek inzicht telkens en telkens weer zich glorieus te blameeren; maar op dén duur komt wel ieder, die zich de moeite niet gunt door eigen studie en onderzoek de leugens te achterhalen, onder den indruk van dat brutale bestaan.

Dat weten de zoogenaamde leiders wel en daarom is hunne taktiek steeds dezelfde gebleven. Ik heb in oude geschriften zitten bladeren dezer dagen en vond hoe de katholieken gansch in 't begin der vorige eeuw zich hadden te verdedigen tegen dezelfde aanvallen als heden.

Daar bestond zelfs een Roomsch tijdschrift *De Ultramontaan*, dat er een vast werk van maakte de lasteringen van vijandige kourantiers aan den kaak te stellen. *Rotterdamsche Courant*, *De Arnhemsche Courant*, *Algemeen Handelsblad* werden bijna eene eeuw geleden reeds ter verantwoording geroepen. Het is verrassend te vernemen hoe zij toen reeds dezelfde cliché's gebruikten, welke thans ook nog opgeld doen. Zoo vertelt o.a. *De Arnhemsche* (4 Aug. 1829): „Overal steken ijveraars in de *Roomsche* kerk het hoofd op, om haar weder tot de alleenheerschende, — tot de gebiedster over andere genootschappen te verheffen", — „Heeft niet reeds Pius VIII een besluit der inquisitie laten bekend maken, hetwelk ons volkomen in de dertiende eeuw terug brengt?" — „Wordt daarin niet gezegd, dat minachting jegens de heilige *Maagd vooral*, en dus zwaarder gestraft zal worden dan jegens God?" — De verdrukte katholieken werden ook beschuldigd van baantjesjagerij: „men roept en schreeuwt om de *Roomschen* ook in de noordelijke provinciën toch bij *voorkeur* in alle ambten te dringen..." De Protestanten worden bang gemaakt met het Roomsche Spook: „Mogten de geloofsverschillen, die nog de protestanten in ons midden, omtrent meer of min gestrenge rechtzinnigheid verdeelen, wijken voor het *algemeene* belang *aller* Protestanten, om tegen het opkomende gevaar met alle krachten te waken!" — Het bizonder onderwijs mag niet vrij meedingen met het openbare, en daarom moeten allen zich vereenigen als een man: „opdat niet, tot eeuwige schande onzer dagen, die heilzame wet (op het onderwijs, RED.) door een Napoleon zelf geeerbiedigd, voor Jesuiten bezwijke, of door de zoogenaamde *vrije mededinging* geheel krachteloos worde gemaakt!"

De Vrijzinnigheid kan haar hoofdredacteurs gerust afdanken; de kopie ligt al klaar sinds 80 of 90 jaren! Wat een vooruitgang!!!

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Famulus (Th.) Over het Wonder; het wezen, de mogelijkheid, de werkelijkheid, de kenbaarheid en de bewijskracht van het wonder (80). Tweede druk 1913. De R. K. Boek-Centrale, A'dam.

Deze uitgave der Apologetische Vereeniging verscheen 1909 in eersten druk bij G. Borg, Amsterdam. In den helderen, degelijken betoogtrant, die Famulus eigen is en waarvan ook zijn overige apologetische geschriften blijk geven, wordt het wonder behandeld, dat onder de bewijzen der goddelijke openbaring volgens het Vaticaansch Concilie (DE FIDE, c. 3; vgl. can. III, 4) een eerste plaats inneemt. Alles, wat de titel belooft, komt uitstekend tot zijn recht, zoowel de definitie van het wonder als zijn veritas philosophica, historica en relativa. Moeilijkheden van oudere en jongere tegenstanders worden beantwoord, o.a. die van Prof. Bavinck, die beweert, dat de wondergave niets bewijst voor de waarheid van een leer, die iemand verkondigt. Tegenover hem handhaaft Famulus de veritas relativa van het wonder. DR. A. J. DANIELS S.J.

Fortescue (Adrian). The Mass, A Study of the Roman Liturgy, London, Longmans, Green, 8⁰ (428) cloth 6 sh.

Deze degelijke studie maakt deel uit van de serie handboeken voor Katholieke priesters en studenten. welke onder den titel van „The Westminster Library" door Mgr. Bernard Ward en Fr. Herbert Thurston S.J. wordt uitgegeven en reeds een tiental nummers telt.

Dit werk is in twee gedeelten gesplitst. Het eerste hoofdstuk van het eerste gedeelte bevat de wordingsgeschiedenis van den ritus der H. Mis gedurende de drie eerste eeuwen; de volgende hoofdstukken geven in 't kort een overzicht der verschillende ritussen, zooals wij ze in de vierde eeuw aantreffen. Daarna volgt een meer bijzonder onderzoek naar den oorsprong van den Romeinschen ritus en de ontwikkeling daarvan.

In het tweede gedeelte beschouwt de schrijver het H. Misoffer, zooals het nu door ons in het Westen gekend wordt. Hiervoor neemt hij terecht de plechtige Hoogmis door den priester, niet die door den bisschop opgedragen, als standaard. De verschillende onderdeelen der H. Mis en hun onderlinge opeenvolging komen dan ter sprake. De Epiklesis wordt in een afzonderlijke bijlage behandeld. Het boek is recht wetenschappelijk uitgegeven, de aanhalingen zijn een voor een nauwkeurig bij de schrijvers zelve nageslagen en aan den voet der bladzijde telkens helder aangegeven. Een beknopte bibliographie en een ruime alphabetische inhoudstafel maken dit boek tot een gemakkelijken en veiligen leiddraad voor den minnaar en den student der wonderschoone Katholieke Misliturgie. L. V. D. BIESEN.

Kempf (C.) Die Heiligkeit der Kirche im 19 Jahrhundert. Ein Beitrag zur Apologie der Kirche. Benziger & Co. A. G. Einsiedeln. Mk. 3.60.

Een boek, dat ons duidelijk toont, dat de Katholieke Kerk in onzen tijd nog even vruchtbaar is aan heiligen, als zij dat vroeger was.

In een klein brochuurtje behandelde Dr. M. Scheeben in 1867 dezelfde stof. Maar een veel ruimer bewijsmateriaal werd in deze 378 bl. bijeengebracht. Na een inleiding over de heiligheid der kerk als kenteeken der ware Kerk van Christus vinden we de levensschetsen van een Pius IX, van een reeks van heilige bisschoppen, vele heilige wereldgeestelijken, tal van heilige religieuzen, mannen als vrouwen, meerdere heilige leeken en eindelijk talrijke martelaren.

En daaronder staan niet alleen namen als Anastasia Ni-Pongkeumi, een meisje van 12 jaar, uit Korea, waarvan we wellicht nooit gehoord hebben, maar ook namen van meer bekenden als van een Contardo Ferrini, van wien Pius X enkele jaren geleden tot een pastoor van Suna zeide: „Met de grootste vreugde zou ik een universiteitsprofessor de eer der altaren toekennen", een pater Petrus Donders, in 1887 in geur van heiligheid gestorven, en den bekenden Mgr. Hamer, in 1900 gemarteld.

Geen dorre opsomming echter is dit boek, maar 't is frisch en prettig geschreven, 't is een boek vol opwekking (o. a. heerlijke bladzijden over jeugdige martelaren) en vestigend een hechte overtuiging. 't Is een boek van hooge apologetische waarde. De schrijver bond tot een schoonen ruiker samen de bloemen door anderen reeds gevonden en geplukt, doch de kleurenpracht en de aangename geur van dezen bouquet overtuigen den lezer, dat zulke bloemen slechts gedijen in een tuin, welke door den goddelijken dauw bevochtigd wordt. G. V. BIJNUM S. J.

Kunz (Chr.) Das katholische Kirchenjahr, Regensburg, Fr. Pustet, (4 en 200), 8⁰, M. 2,10, geb. M. 2,80.

„Populariseering van den katholieken godsdienst" — ziedaar wat den Eerw. Schr. als ideaal voor oogen stond. Zijn boek, dat het Kerkelijk Jaar in zijn *opbouw* en *wordingsgeschiedenis* populairwetenschappelijk behandelt, en daarbij ook de *ascetische* elementen verwerkt, — richt zich vooral tot hen, die verhinderd zijn om grootere werken te consulteeren, en streeft daarom naar volledigheid in 'n klein bestek.

Mij dunkt, dat het werk geslaagd mag heeten, en 't feit dat Schr. met zijn historische gegevens doorgaans op de uiterst soliede *Heortologie* van Dr. Kellner steunt, geeft er een betrouwbaarheid aan, die niet ieder „Kerkelijk Jaar" in historisch opzicht voor zich op kan eischen. Dat ik hier en daar 'n aanmerking zou willen maken bv. op juistheid of volledigheid van hetgeen Schr. zegt over het „honger-doek" (blz. 60), het „bedekken der beelden" (blz. 65-66), den naam „Gründonnerstag" (blz. 77) de „Litanie van Alle Heiligen" (blz. 105), de Mis der H. Drieëenheid (blz. 107) en enkele andere plaatsen, belet mij geenszins Kunz' werk aan te bevelen als een in den juisten toon geschreven, vooral onder historisch opzicht zeer goed compendium van het „Kerkelijk Jaar". OSCAR HUF S.J.

Lesconhier (D.) 1 Explication des principales Cérémonies et Fêtes, Ch. Beyaert, Bruges, (16 en 264), kl. 8° Fr. 1.50.

2 Feestdagen en Plechtigheden der R. K. Kerk, t. a. pl. 2de editie (8 en 173) kl. 8°, Fr. 1.—.

3 Korte uitleg over de Feestdagen en Plechtigheden der R. K. Kerk, 2de editie, (8 en 91) kl. 8°, Fr. 0.40.

4 Het H. Sacrificie der Mis uitgelegd voor de kinderen der lagere scholen, (20) kl. 8°. Fr. 0.15.

No. 1 geeft ons naast een algemeene inleiding over bestaansreden der plechtigheden, liturgische houdingen, gebaren, enz. een beknopt handboek over heel de H. Liturgie. Schrijver volgt vertrouwbare bronnen als: Cabrol, Duchesne, Funk, Guéranger en Kellner.

Zeer geschikt om op patronaat of in 'n cursus door te werken, waarbij de uitvoerige vragenlijst (blz. 235—252) goede diensten zal bewijzen.

Ook met historische gegevens wordt kort rekening gehouden.

No. 2 is een nederlandsch uitreksel van No. 1, geeft eveneens 'n inleiding over den „oorsprong en het nut der ceremoniëen en plechtigheden", is als *handboek der leerlingen* bedoeld en behandelt eveneens heel de H. Liturgie. Verdere uitleg kan er dan door den leeraar uit No. 1 worden bijgevoegd.

Bij blz. 23 zou ik willen opmerken, dat de Passie door 3 diakens wordt uitgevoerd of door celebrant en 2 diakens!

Of, wat op blz. 30 omtrent de Vuurwijding beweerd wordt, zoo zeker is? Zie „Van Palmzondag tot Paschen" blz. 390, no. 4.

Op blz. 33 zal met „Armeniaansch" wel „Arameesch" bedoeld zijn, en op blz. 37 wordt de H. Mamertus, Bisschop van *Vienne* in Frankrijk bij vergissing Bisschop van *Weenen* genoemd.

Op blz. 61 mis ik de aangifte van het verschillend karakter der *twee* feesten van „O. L. V. van de Zeven Weeën". Zie: Van Palmzondag tot Paschen", blz. 323, no. 2.

Met dit al kan dit boekje goede diensten doen. Ook hier is de vragenlijst wèl aangebracht.

No. 3. Is 'n verkorte editie van No. 2 voor de leerlingen der *Lagere School.* Behandelt eveneens heel de H. Liturgie, en heeft ook 'n vragenlijst.

No. 4. Is een uittreksel van no. 2, bestemd voor de kinderen der *Lagere School.* Groote en kleine letters scheiden de stof voor min en meer gevorderden af, welke indeeling ook bij de vragenlijst wordt doorgevoerd.

Als bescheiden maar deugdelijke bijdragen tot het liturgisch volksonderricht mogen de werkjes van den ZEerw. Heer Lesconhier dankbaar worden aanvaard en aanbevolen. Het „Vlaamsch" moge der verspreiding in Nederland niet in den weg staan.

OSCAR HUF S. J.

Milligan (George) D. D., Professor of Divinity and biblical Criticism in the University of Glasgow. The New Testament Documents,

their origin and early history. With twelve facsimiles. Macmillan and Co. London, 1913 (XVIII + 322) 8°, 10/6 net.

Dit boek bevat een zestal lezingen over het ontstaan en de oudste geschiedenis van het Nieuwe Testament, tegen het einde van 1911 te Edinburg in opdracht van de Croall-stichting gehouden, en hier met tal van aanteekeningen en bijlagen verrijkt en met een dozijn fraaie platen opgeluisterd.

De eerste lezing handelt over *de oorspronkelijke handschriften*, d.i. feitelijk over stof en vorm der toenmalige boeken (papyrusrollen) en de destijdsche wijze van schrijven en dicteeren. Met recht wordt (bl. 26 v.) nadruk gelegd op de omstandigheid, dat wij vrijwel in het onzekere verkeeren omtrent de mate van vrijheid en zelfstandigheid, die een auteur bij gelegenheid aan zijn snelschrijver toestond om de opgegeven gedachten op zijne manier uit te werken — natuurlijk behoudens eigen herziening en, zoo noodig, wijziging. Waar echter later de vragen ter sprake komen, of de Hebraeërbrief met de oude oostersche overlevering aan den H. Paulus, en of de tweede Petrusbrief aan den apostel Petrus is toe te schrijven, had het hier gezegde tot grooter omzichtigheid kunnen manen.

In nommer II komen de eigenaardigheden van het *nieuwtestamentische grieksch* ter sprake. Het is een zeer lezenswaardig overzicht van den merkwaardigen vooruitgang der hedendaagsche wetenschap op dit gebied, aan de studie van nieuw ontdekte opschriften en vooral van papyri te danken. Hier beweegt schrijver zich trouwens op een studieveld, waar hij, zooals maar weinigen, tehuis is. Allen lof verdient met name de bezadigdheid, waarmede hij waarschuwt tegen de eenzijdige overdrijving van sommigen zijner vakgenooten, die thans letterlijk alles wat men vroeger voor semitismen hield uit de grieksche spreektaal willen afleiden, als had noch de grieksche vertaling van het Oude Testament, noch de arameesche moedertaal der nieuwtestamentische schrijvers hier eenigen invloed geoefend.

Volgt de bespreking van het *letterkundig karakter* der nieuwtestamentische geschriften: vooreerst van de Brieven en de Openbaring (lezing III), dan van de Evangeliën en de Handelingen (IV). Ook hier worden verschillende papyrusbrieven ter vergelijking aangehaald. Zeer terecht wordt aan de Brieven van Paulus eene middelstelling aangewezen tusschen den „brief" met persoonlijk karakter en de „epistel" of verhandeling in briefvorm. Maar anderzijds zien we hier den tweeden Petrusbrief, aan een onbekenden tweede-eeuwschen-schrijver toegekend, die hem zelf onder Petrus' naam de wereld zou hebben ingezonden. In vele andere vraagstukken van dit soort — ook omtrent den Joannes der Openbaring — schijnt schrijver nog niet tot een besliste meening gekomen.

Wat den oorsprong en de onderlinge verhouding der Synoptici betreft, pleit hij voor het z.g. „twee-bronnenstelsel", maar in een zeer gematigden vorm, waarmede men ook op katholiek standpunt vrede zou kunnen hebben, indien hij den inhoud der arameesche

bron van de hand van Matthaeus niet willekeurig tot woorden en toespraken des Heeren beperkte, maar er minstens den hoofdinhoud van het grieksche Matthaeusevangelie in wilde terugvinden. (Vgl. D. A. W. H. Sloet, HEEFT JESUS HET PAUSSCHAP NIET GESTICHT? bl. 158). Bij het vierde Evangelie en de Handelingen ontvangt men een eerlijke uiteenzetting van den stand der vraagstukken met min of meer aarzelende beslissing — doch deze in behoudsgezinde richting.

Veel wetenswaardigs omtrent de *verbreiding* der apostolische geschriften — op papyrusrollen, later op papyrusbladen in boekvorm (codices), nog later in perkamentboeken — leest men in nommer V. In min of meer rechtstreeksch verband hiermede zijn bl. 181—186 en in de bijlagen bl. 274—280 eenige vragen van tekstcritischen aard behandeld. Onder meer wordt daar vrij beslist het verhaal van de overspelige vrouw (Joan. 7, 52—8, 11) aan den evangelist Joannes ontzegd — en de onechtheid van het canonieke Marcus-slot (16, 9-20) althans als „een niet onredelijke gissing" voorgesteld. Dat beide stukken oorspronkelijk van andere hand afkomstig zijn, laat zich werkelijk vrij waarschijnlijk maken, doch waarom ze niet reeds door de evangelisten zelven kunnen zijn overgenomen, valt moeilijker in te zien. Aan deze laatste onderstelling schijnt MILLIGAN zelfs niet gedacht te hebben.

Meer bedenkingen wekt de zesde en laatste lezing, over de *verzameling* der nieuwtestamentische geschriften. Ten deele door wat er gezegd, maar nog meer door wat er verzwegen wordt. Het geldt hier een ingewikkeld en veelszins nog duister onderwerp, waarover, bij gebrek van voldoende geschiedkundige gegevens, ook de dogmatiek geroepen is, haar woordje mee te spreken. Doch zelfs de schaarsche getuigenissen der geschiedenis zijn hier onvolledig en eenzijdig benuttigd. Men krijgt den indruk, dat de heilige boeken van het Nieuwe Verbond, in den apostolischen tijd en zelfs later, nog niet als ingegeven of als heilige Schrift golden. Het oudste getuigenis omtrent de Brieven van den H. Paulus (II Petri 3, 16) wordt naar de tweede eeuw verwezen. Wanneer Papias verklaart, dat hij voor zijne verklaring van „uitspraken des Heeren" minder hulp van boeken verwacht had dan van de mondelinge overlevering, wijl hij nog vele leerlingen der apostelen gekend had, dan wordt dit (bl. 209) voorgesteld, alsof hij onder die boeken ook de Evangeliën begreep — terwijl hij toch ongetwijfeld de uitspraken zelf waarvan hij de verklaring zocht in de eerste plaats aan de Evangeliën ontleende, en dus hier uit den aard der zaak noodwendig andere boeken bedoelde. Schrijver erkent, dat het Nieuwe Testament reeds vroegtijdig naast het Oude in den kerkdienst ter voorlezing gebruikt werd. Doch dit zou niet hieraan te danken zijn, dat die boeken in de schatting der Kerk met het Oude Testament op éene lijn stonden. Integendeel: omdat zij naast den ouden Bijbel werden voorgelezen, zou men ze later, langzamerhand, daarmede op éene lijn gesteld en dus voor heilig en ingegeven hebben gehouden. Nog later heeft de Kerk die leer

plechtig bevestigd. Maar dat ze hierbij op goede gronden steunde, blijkt hier niet. Nog minder, dat het bovennatuurlijk feit der ingeving door apostolisch gezag is gewaarborgd. Hoogstens wordt één enkele maal (bl. 227) gewaagd van „the divinely guided instinct of the whole Christian community". Zeker, de Kerk heeft ook volgens MILLIGAN de lijn, die het N. T. van alle andere oud-christelijke geschriften scheidt, met juistheid getrokken, en „uit de vroegste christelijke letteren voor ons bewaard wat het meest bewarenswaard was" (blz. 228). Doch het goddelijk gezag der ingeving is daarmede niet erkend. Anders kon hij niet onmiddellijk laten volgen, dat al de deelen van het N. T. „do not stand on the same level of... authority", zoodat „the teaching of 2 Peter cannot be put on the same footing as the teaching of the Epistle to the Romans." Gelijkerwijs wordt het onfeilbaar leergezag der H. Kerk — de eenige grond waarop ten slotte het geïnspireerd karakter van al de H. Boeken volkomen vast staat — eenvoudig uitgeschakeld in de bewering: „The Gospels come to us more fully attested than some of the Epistles". Dit geldt namelijk alleen van de geschiedkundige bewijzen voor den ouderdom en de echtheid der geschriften — maar het getuigenis der Kerk voor de ingeving spreekt bij alle boeken even duidelijk.

Het geheele werk is trouwens meer van philologischen dan van theologischen aard, al is de philologie hier ook voor den godgeleerde hoogst belangrijk. De veertien bijlagen in het aanhangsel wijzen den weg naar vele verdere, meestal engelsche en protestantsche, studiebronnen. Zeer leerzaam zijn ook de platen: alle op één na reproductie's van beroemde handschriften of van in den jongsten tijd ontdekte papyri. (Nommer één, tegenover bl. 11, volgens den index: een papyrusrol uit de 1ste eeuw met een gedeelte van Thucydides IV 36—41, is in mijn „presentation copy" niet te vinden).

Jammer, dat er voor den niet theologisch geschoolden philoloog hier en daar voetangels en klemmen liggen. Zooals gezegd, geldt dit met name van geheel den opzet der zesde lezing. Doch ook hier en daar elders is er in dit opzicht „à prendre et à laisser". Reeds in den aanhef (bl. 4) staat een korte beschouwing over de verwachting van Christus' nabijzijnde wederkomst bij de eerste Christenen, die tot ernstig misverstand aanleiding kan geven — te meer wijl men van ongeloovige zijde soms die uitzichten op rekening van Christus' eigen prediking stelt. (Vgl. de degelijke verhandeling van Sloet, t. a. p., bl. 141—192). 't Is trouwens een zeldzaamheid, dat een onkatholiek werk op Bijbelgebied aan den katholieken leek zonder voorbehoud kan worden aanbevolen.

Dit mag en moet gezegd met alle waardeering van het vele goede dat hier op geschied- en oudheidkundig terrein geboden is, en tevens van de oprechte hoogachting tegenover het Bijbelwoord, die in protestantsche kringen vaak ook daar nog voortduurt, waar het begrip der bovennatuurlijke ingeving reeds aan sterke verduistering blootstond. Geen Christen, die niet met instemming aan het slot der zesde lezing de bede leest:

Merciful Lord, we beseech Thee to cast Thy bright beams of light upon Thy Church, that it being enlightened by the doctrine of Thy blessed Apostles and Evangelists may so walk in the light of Thy truth, that it may at length attain to the light of everlasting life; through Jesus Christ our Lord. Amen.

Maastricht, 21 Juli 1913. J. P. VAN KASTEREN S. J.

Pannier (E.) Le Nouveau Psautier du Bréviaire Romain. Paris, Lethielleux; — Lille, René Giard; 2e édit., (25 en 360) 8⁰. Fr. 4.—.

Een nieuwe psalm-vertaling, die de orde volgt van het nieuwe psalterium. In tegenstelling met het werk van Fillion in den zelfden geest, mist zij den latijnscheu tekst, — en is zij niet naar de Vulgaat doch naar het Hebreeuwsch vervaardigd, geeft echter de voornaamste varianten der LXX, van Vulgaat en de vertaling van St. Hieronymus. De „Introduction" geeft 'n fransche vertaling van de „Divino afflatu", — de beslissingen der Bijbel-Commissie aangaande de auteurs der psalmen en den datum van hun ontstaan, — verder een woord over: tekst en vertalingen van het psalterium, — zijn nieuwe aanpassing aan 't nieuwe brevier, — en de noodzakelijkheid eener psalmen-studie tot een vruchtbaar psalm-gebed.

Als aanbeveling van dit werk diene: wat wij achter Schr.' naam op het titelblad lezen: „Consulteur de la Commission Biblique".

H.

Picart (Dom O.S.B.) 1 De la Terre au Ciel, (16 en 839) gr. 8⁰, Fr. 5.—
2 Les Grands Actes de la Fin, (350) gr. 8⁰, Fr. 2.—.
3 La Liturgie en une leçon, (27) 8⁰, Fr. 0.20.
4 Pater Familias, (55) 8⁰, Fr. 1.—.

Uitgave: Abbaye de Maredsous, Belgique.

No. 1 wordt voldoende verklaard door zijn onder-titel: Les morts et les mourants dans toute l' Eglise Catholique: Théologie, Liturgie, Ascèse, Art, Histoire: depuis les premiers siècles jusqu' à nos jours.

Een boek waarin verbazend veel interessants, opwekkends en stichtends bijeengegaard is, vooral ook uit de niet-romeinsche en oude Liturgieën, geschreven met een heilig enthousiasme. Populair moet het genoemd worden, in zooverre het zich van wetenschappelijke verwijzingen onthoudt.

No. 2 is een uittreksel van No. 1, dat zich echter in hoofdzaak bepaalt tot de romeinsche Liturgie. Enkele nieuwe hoofdstukken zijn ingelascht.

No. 3 is 'n aardige, warm geschreven brochure over de groote lijnen der Liturgie. Jammer alleen dat Schr. hier en daar op de grondbegrippen zelf niet wat dieper ingaat. Daarbij zou het geheel zeker aan zakelijkheid gewonnen hebben, waar de geestdrift ons nu dikwerf onbevredigd laat.

No. 4 een „Rapport fait au Congrès Familial tenu à Maredsous": handelend over den „Chef de Famille" — „le Prince Chrétien". Breed opgezet maar niet altijd scherp genoeg omlijnd, geput uit de geschiedenis der oudste volken tot de christen tijden, dikwerf interessant, maar dikwerf ook minder bevredigend om dezelfde reden als No. 3. OSCAR HUF, S. J.

Remery (F. T. C.) De Schepping volgens den Bijbel (32) Amsterdam C. L. van Langenhuysen.

Eene brochure, waarin de schrijver kort en duidelijk samenvat, wat hij gelezen heeft bij geleerden als Zapletal, Peters, Von Hummelauer e. a. over de scheppingsgeschiedenis. Hij deelt de ruime opvatting zijner zegsmannen, maar houdt behoorlijk rekening met de bepalingen der Pauselijke Bijbelcommissie over de drie eerste hoofdstukken van Genesis. Het boekje sluit met een vertaling van Gen. I en II en een reeks aanteekeningen, waarin de literatuur over het onderwerp opgegeven en enkele termen, inspiratie b.v., verklaard worden. DR. A. J. DANIELS S. J.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Boer, (Dr. M. G. de) Van oude Voyagiën II De wereld om. Amsterd. H. Meulenhoff. 1913. (111 m. afb. portr. enz.). Oblong. form. *f* 1.50. geb. *f* 1.90.

De eerste bundel *Op weg naar Indië* werd besproken in vorigen jaargang (blz. 249) van dit tijdschrift, en tevens de bedoeling van den uitgever verklaard. Hij wil de oude verhalen, ontdaan van alle onnoodige aanhangsels, weer na vertellen, en wij hoopten dat DE BOER vele aandachtige toehoorders mocht vinden. Of onze wensch vervuld is, weten wij niet, doch wij kunnen verklaren dat het de moeite loont naar deze eenvoudige, onopgesmukte verhalen te luisteren.

De nieuwe bundel *De Wereld om* bevat een drietal merkwaardige reisverhalen. De ongelukkige tocht van Mahu en de Cortes, waarbij van de vijfhonderd opvarenden maar een heel klein gedeelte huis en land terug zag. De even rampzalige reis van Olivier van Noort. En de uitvaart van Le Maire naar het onbekende Zuidland. W.

Goyau (Georges) Bismarck et l'Eglise. Le Culturkampf (1870—1887) 12⁰ T. IIIe (XXX, 323) T. IVe (350). Paris. Perrin Prix: 7 fr.

De naam van den schrijver is voldoende en met eere bekend. Dus ter zake.

In de twee eerste deelen worden de maatregelen besproken, door Bismarck tegen het Duitsche episcopaat genomen; in de beide voorliggende vindt men de navolgende hoofdtrekken: Les premiers pourparlers; la retraite de Falk (1878—1879); nouveaux pourparlers; la première loi réparatrice (1879—1880); un exemple decisif: la rèsipiscence de l'Etat badois (1879—1880); le rétablissement des rapports avec Rome; la deuxième loi réparatrice (1880—1882); la troisème loi réparatrice; l'affaire des Carolines 1883—1886); la première revision des lois de Mai (1886), le Septennat; la seconde revision des lois de Mai; le lendemain du Culturkampf; épilogue: les effets du Culturkampf sur la vie du catholicisme allemand. Als ik nu hier nog bijvoeg den tekst der meiwetten, een zeventigtal pagina's met „notes", waarin talrijke werken worden aangehaald, twee en twintig pagina's met geciteerde

namen, dan heeft men eenigszins een denkbeeld van den rijken inhoud.

Het werk verder te prijzen is onnoodig; 't zou slechts herhalen zijn; er eene studie over te geven is niet de bedoeling; het aan te bevelen, vooral in onzen tijd, is ten eenenmale overbodig; ieder ontwikkelde zal de zeven francs voor deze twee mooie deelen samen over hebben en zich daarmede een werk hebben aangeschaft, dat lang nog getuigen zal van een der schoonste triomfen onzer H. Kerk, die de poorten der Hel niet overmogen.

H. F. VAN M.

Lecigne (C.) Louis Veuillot, 4e édition. in. 12 (442) P. Lethiellieux, Paris. 3 fr. 50.

Weldra zal het honderdjarig feest der geboorte van Veuillot gevierd worden. Men viere dan vooral zijne grootste deugd, de gehoorzaamheid, de deugd, die vrij maakt en doet heerschen, die van den dienaar den gebieder, den koning maakt.

't Zij voldoende te zeggen, dat ons hier een Veuillot wordt geteekend door een athleet, zoo lichamelijk als geestelijk, door den bekenden professor in de Fransche litteratuur der katholieke faculteiten van Rijssel, den abbé C. Lecigne, die het voorbeeld bij het woord voegend, zijn werk kerkelijk heeft doen goedkeuren. Een werk, dat bestudeerd moet worden, opdat men „les Origines, l'âme chrétienne, l'esprit, le coeur, le catholique intégral, le gentilhomme, le Français, le poëte, le romancier, l'opportunité van of in Veuillot leere kennen, opdat men navolge, opdat men wete, hoe degenen, welke Veuillot niet kennen, een der grootste onzer kampioenen niet kennen, een machtig voorbeeld missen en . . . eene groote leemte hebben in hunne kennis der Fransche litteratuur.

Want ook in dit opzicht was Veuillot groot, een der grootsten, zooals zijne felste vijanden erkenen, . . .

Opdat men lache met het leeraartje aan het gymnasium, dat hem geene plaats gunde in zijne samenlezing. . . .

Opdat . . . .

Maar men leze, het boek is mooi, en wat erin staat hebben wij allen noodig.

H. F. VAN M.

Simoens (A) Na den Storm. Ronsse, Goebeert. (247).

Simoens vertelt hier uit eigen ervaring en ondervinding, bij de Socialisten opgedaan.

't Is in treurig te hooren hoe de arme „zelfbewuste" werklieden worden bedrogen door eerzuchtigen en „goedlevers." Een brokje geschiedenis dat heerlijk hartelijk smaakt. Wij konden onmogelijk in zoo uiterst korten tijd een volledig verslag geven van al wat Simoens ons te vertellen heeft, maar de redactie heeft toegestaan dat wij er nog eens uitvoerig over spreken bij de volgende gelegenheid.

MR. W.

En volgaarne zelfs. We hopen dat onze medewerker dan ook eens den kostelijken toon van dit boekje zal laten klinken. Die is zoo lekker, oprecht Vlaamsch! En de verrassende uitdrukkingen die wij telkens te hooren krijgen. Simoens begint met te verklaren:

„Wie niets te zeggen heeft zwijge, of vege zich den mond af en denke dat hij gesproken heeft." Nu hij had iets te zeggen, en neemt geen blad voor den mond. De partijgenooten zullen het wel niet aangenaam vinden, maar Simoens beweert dat hij de waarheid verhaalt en „Als ze ervan niezen is 't mijn schuld niet." RED.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Keppler (Mgr von) Gedachten en Raadgevingen voor den Kansel; vert. door Fr. Martinus Hack, O. Cist. Sint-Nicolaas, E. van Haver-Martens (122).

Het oorspronkelijke boek heet *Homiletische Gedanke und Ratschläge*, en had in 1911 reeds een zesden druk. Te verwonderen behoeft dat niet, want werken getuigend van zoo'n praktisch verstand en tevens ideale opvatting, vinden gewoonlijk hun weg — ook zonder dat de vrienden kostelooze reclames schrijven in bladen en blaadjes.

Voor jonge geestelijken is dit boek uitmuntend, ik zou bijna zeggen noodzakelijk. Het geeft hun verstandige wenken over: „vorm van de preek" — en „voordracht". Het houdt hun met nadruk voor: „Uw eigen werk is uw beste werk." Zoodat zij zich wel tweemalen zullen bedenken alvorens zich met tweedehandsch werk tevreden te stellen. In de 22 hoofdstukken van dit boek wordt zoo goed en degelijk raadgeschaft, liggen zoo kostbare opmerkingen verborgen, dat wij het boek zouden wenschen in handen van alle priesters en seminaristen. De vertaler was berekend voor zijn taak, en in klaar en zuiver Hollandsch vertolkt hij de gedachten van Mgr von Keppler. Als ik ooit een boek van ernstig geestelijke strekking met geestdrift mag aanbevelen, is het wel op de eerste plaats dit bundeltje Gedachten en Raadgevingen.

A. GIELEN.

Leeuwen (Prof. J. van), Homerus. Gestalten en tooneelen van het Oud-Grieksche heldendicht. Leiden, A. W. Sijthoff's Uitgevers-Maatschappij (15 en 202 m. 1 pl.) gr. 8° *f* 2.25, geb. *f* 2.75.

Dit werk dankt zijn ontstaan aan een reeks populaire avondvoordrachten door Prof. van Leeuwen in de wintermaanden van 1910 en 1912 aan de Leidsche Universiteit over Ilias en Odyssee gehouden. Men verwachte hier dus geen streng wetenschappelijk werk in den trant van Paul Cauer's Grundfragen der Homer-Kritik of van het Encheiridion van Prof. van Leeuwen zelf. Het doel is het niet-klassiek ontwikkelde, beschaafde publiek in te leiden in de beide groote literaire kunstwerken, die ons de 9de eeuw vóór Christus heeft geschonken. En wij mogen zeggen dat de schrijver volkomen geslaagd is. Juist zulk een populair boek eischt van den auteur dat hij zijn stof volkomen beheerscht. De schrijver moet in het epos geheel en al thuis zijn om ieder oogenblik van de plaats, die hij behandelt te kunnen overgrijpen naar andere gedeelten van het gedicht ter vergelijking en verduidelijking. Achtereenvolgens voert Prof. van Leeuwen ons de verschillende heldengestalten uit Ilias en Odyssee voor oogen, op kunstige wijze

losgemaakt uit hun omgeving en geplaatst onder de loupe van een geestige, rake, psychologische analyse. Door een gelukkige verbinding van paraphrase en eigen beschouwingen weet de groote Homeruskenner heel die antieke wereld voor ons te doen leven. Aan die afzonderlijke typeeringen sluiten zich aan algemeene beschouwingen over de cultuurtoestanden, godenwereld, taal en stijl, om ten slotte nog even de netelige Homerische kwestie aan te roeren. Gelijk reeds uit de artikelen in de Mnemosyne bekend is, heeft Prof. van Leeuwen het Lachmanniaansch standpunt geheel verlaten en is tot de Unitariërs overgegaan. Zoo zien wij langzamerhand den strijd zijn einde naderen, die gedurende een eeuw de klassieke philologen tegen elkaar in 't harnas joeg.

Een zeer lezenswaard werk, dat ook menig oud-gymnasiast met genoegen zal inzien. DRS. J. WETERINGS.

Post (B. J.) Wat vroeger gebeurde II. kl. vaderl. Geschiedenis voor de middelklassen van scholen met R.K. Bevolking. Met talrijke illustraties. Leiden, Théonvielle 1913. (135). f 0.50.

Een zeer aanbevelenswaardig boekje, dat de jonkheid met genot en voordeel zal lezen. De schrijver is een man van de praktijk; 't valt terstond op. Voorin een kaartje van *Nederland ten tijde der Batavieren* en verder prentjes van belangrijke zaken en personen, helpen het voorstellingsvermogen. Korte vragen vorderen rekenschap over het gelezene. En eenige zwaargedrukte feiten aan het einde van elke les dringen zich op aan het geheugen. Een goed boekje. J. M. R.

Vrieze (E.) en **Bloemink** (F. H. N.) Geschiedkundig Leesboek. Bloemlezing uit de Historische Kinderlectuur, voor het Lager en Uitgebr. Lager Ond. Met omslagteekening en (6) platen van J. J. Midderigh en B. Midderigh-Bokhorst. Gouda. G. B. van Goor zonen. Twee stukjes, (112 en 118) à f 0.40.

Inzicht in toestanden en kennis van den volksgeest kan dit boekje zeker aanbrengen. Voor onze katholieke scholen kunnen we 't echter niet gebruiken. 't Roomsche element: prediking van het christendom, Karel de Groote, enz. ontbreekt ten eenenmale en eenige lesjes van het 1ste stukje geven een kijk op personen en zaken, die wel wat subjectief en dus historisch onjuist is. De eerlijkheid vraagt, dat het stukje van Molt, waarin als type van: burchtheer-contra-lijfeigene een slinksche, inhalige abt optreedt — lijnrecht in strijd met de historie — bij herdruk uit den bundel worde verwijderd. In dat geval kunnen we beide deeltjes — nu slechts het 2de voor het gebruik op neutrale scholen aanbevelen.

H. A. M. DOUWES.

KUNST

Doering-Dachau (Dr.) Die Künstlerfamilie della Robbia. m. 60 Abbild. No. 14. Die kunst dem Volke. München. V. f. Chr. Kunst. Amsterdam, R. K. Boek-Centrale. (40) f 0.55.

De afbeeldingen, die zeer scherp zijn, geven een groot aantal reliefs te zien — een uitmuntende illustratie bij uitmuntenden

tekst. Want DOERING-DACHAU kwijt zich van zijn taak op eene wijze, die boven allen lof is verheven. Na eene historische inleiding, weet hij ons het werk van Luca, Giovanni en Andrea zóó te laten zien, dat wij het begrijpen en waardeeren.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Buysse (Cyriel), Per Auto. Bussum, C. van Dishoeck. (138) f 0.90

Buysse gedraagt zich behoorlijk in dit werkje, en het leest heel prettig. Wat hij van MAETERLINCK vertelt is wel aardig, al zal het met een greintje zout moeten genoten worden. Want Buysse is zijn vriend en bewonderaar en „de Meester" is natuurlijk zijn man. Onder de varia staan enkele oordeelvellingen over Maeterlinck, die heel anders klinken. A. GIELEN.

Bruggen (Carry van) Heleen. Een vroege winter. My. voor goede en goedk. lectuur. (309) f 1.90.

Een onderwijzeresje.... ja, zoo wilde ik beginnen en vertellen wat er in dit boek staat. Maar ik zie er geen kans toe. Carry van Bruggen heeft Heleen vooruitgeschoven om haar eens alles te laten zeggen, wat zij op het hart voelde.

Het meisje, Heleen, kan maar niet buiten haar gedachtenwereld treden; „bij dag en bij nacht redetwistte ze met zich zelf, ook in de meest onbeteekende en alledaagsche dingen, weerlegde alles wat ze dacht en zeide, onmiddellijk met het tegendeel en voelde zich wanhopig en verlamd, wanneer ze bevond, dat al het op deze wijze omvergeworpene evenveel recht van bestaan behield en eveneens verdedigbaar was". Natuurlijk kan zoo iemand moeilijk gelukkig worden. Een leven van ongeloof en droeven twijvel, van ziekelijk gemijmer en ongezond gefilozofeer.... werkelijk „een vroege winter".

De groote fout van dit boek (als literair werk beschouwd; want de theoriën van Heleen deugen geen van allen) ligt mijns inziens wel hierin, dat wij Heleen ons moeten voorstellen als een zwakzinnig schepseltje. — Het boek acht ik voor jongere meisjes verderfelijk. A. GIELEN.

Frencken (F. B. J.) Pr. Gekruisigd, Bijbelsch tooneelspel in drie bedrijven. Kerkel. goedgekeurd. 's-Hertogenbosch, C. N. Teulings. (Met inleid. en aant. 96 blz.).

De schrijver wil: „een voorstelling geven van den toestand te Jerusalem bij Jezus' Lijden en Dood en van de hartstochten, die het volk der Joden konden voeren tot een Godsmoord": We achten die poging geslaagd en begroeten ook hier weer met vreugde het verschijnsel, dat tegenwoordig tooneelstukken worden geschreven en opgevoerd, waardoor niet alleen de katholieken hun geloof beter leeren kennen, begrijpen en liefhebben, maar waaraan ook een apologetische waarde niet valt te ontzeggen.

Wij vereenigen ons met den lof, gegeven in de uitvoerige recensie van Pater Molkenboer. H. A. M. DOUWES.

Hocking (Silas K.) Eindelijk hereenigd. Doetinchem, Misset (272) *f* 0.75.

De ondertitel luidt: „of wat God doet, is wel gedaan"; waaruit blijkt dat dit boeksken uit een vroom gemoed is voortgekomen. Het is heel goed, en slechts hier en daar valt het meer protestantisch karakter een weinig in het oog. WILLEM MERKELBEEK.

Peerke de Belg Lustige Liedekens. G. Borg Amsterdam 1912 (80 pag.) kl. 8° prijs ingen. *f* 0.30 geb. *f* 0.50.

De schrijver is geen onbekende voor het publiek. Reeds menig versje van zijn hand prijkte in onze tijdschriften. Deze allen zijn thans gebundeld en in een aardig kleedje gestoken. 't Zijn vroolijke, pretentielooze liedekens; geen hooge poëzie, maar dat bedoelde de schrijver ook niet. Met Vondel zegt hij: „Wat op des harten grond leit, dat welt mij naar de keel." En al zijn dit nu ook geen heldenzangen of dieptreffende lyrische ontboezemingen maar slechts het ietwat prozaïsche lief en leed van het alledaagsche leven, wij luisteren er toch gaarne naar, als het ons wordt voorgedragen door iemand als de oolijke Peerke. De Indische zon heeft zijn humor niet uitgedroogd. J. F. W.

Reijneke van Stuwe (J.) Het vroolijke leven. Amsterd. Veen. (158) *f* 0.50.

Het 7de nummer der gele blibliotheek. Nogal onwaarschijnlijk. De jongen man die geen uitkomst meer weet, en direct maar een Blad voor Dames opricht, en met zijn wilde vrienden volschrijft. 't Ging prachtig; 't moest gaan, een damesblad door jongelui geschreven.... hm! Ik geloof dat de „dames" in dit boek zich wel wat vulgair aanstellen over 't algemeen. Max maakt den indruk van een kwibus te zijn; en ik vermoed dat hij 't na zijn huwelijk ook wel blijven zal. Zulk soort van menschen zijn gewoonlijk onverbeterlijk. WILLEM MERKELBEEK.

Saltarino (Signor.) Circussterren (en) Satanella, op waarheid gegronde circus verhalen. Utrecht. W. de Haan (109) elk deeltje f 0.35

't Doen en laten der ongelukkige schepselen die met een glimlach op 't gelaat en vol grievende smarten dikwijls ons vermaken in het circus. In no. 5 *Een Koningszoon*, verhaalt Saltarino een hofschandaaltje waarin Napoleon III en Alphonsus XII een minder schitterende rol spelen. In Duitschland wordt de schrijver nogal gelezen, maar allen erkennen dat zijn werk behoort tot het meer gewone soort. Wie zijn naam wil weten kan dien met eenige scherpzinnigheid uit het boek zelf opdiepen. En eenige bizonderheden wil ik wel geven in het volgend nummer. M. WALRE

Stratz (Rudolf). De laatste Stem. Bewerkt door Mevr. Nuys-Posthumus, Alkmaar, Gebr. Kluitman (316) f 1.10.

Handelsraad Bannes lid v. d. Rijksdag heeft twee dochters. Ellen gehuwd met den stafofficier v. Haldern, heeft een huwelijk uit liefde gesloten. De schitterende Mary heeft haar hand (niet haar hart) geschonken aan Graaf Oscar de Grain. Zij hoopte dat

de Gravinnetitel haar toegang zou geven tot de kringen der Berlijnsche „highlife". Doch zij heeft zich vergist; de omgang van haar man bepaalde zich alleen tot beursspeculanten.

Eene stille, steeds aangroeiende genegenheid ontstaat tusschen Mary en haar zwager v. Haldern, hetgeen op zich zelf al weinig eerbaar is. Doch beiden bewaren het geheim hunner liefde en ontwijken elkaar.

De Grain heeft de genegenheid zijner vrouw geraden en een hevigen haat koestert hij nu tegen v. Haldern.

Beide zwagers stellen zich candidaat voor den Rijksdag. De Grain neemt eene kleinigheid te baat om v. Haldern zijne getuigen te zenden. De angst voor het leven van v. Haldern doet Mary haar geheime liefde verraden. En na een hevigen woordenstrijd verlaat zij haar echtgenoot en vlucht naar haren vader. Een tijdelijke schuilplaats wordt haar geboden door een predikant. Op 't oogenblik dat zij haar vader verwacht, treedt plotseling v. Haldern binnen en nu spreekt hun lang verzwegen liefde zich uit in vurigen hartstocht. En samen ondernemen zij een levensgevaarlijken sledetocht door de met ijs bedekte bergen. Gekomen aan een gevaarlijke helling viert v. Haldern de teugels en beiden verzinken door de dunne ijskorst in het meer (deze zelfmoord was eene stilzwijgende overeenkomst). Als lid v. d. Rijksdag wordt nu gekozen de vroegere huisonderwijzer der Banner's met wien Mary in haar meisjesjaren eene kleine amourette gehad heeft.

Dit is in 't kort weergegeven de inhoud van den roman. Rudolf Stratz verstaat in hooge mate de kunst zijn lezers te boeien zoowel door zijn prettigen dialoog als door de scherpte waarmede hij het leven in alle kringen blijkt waargenomen te hebben. Handelsraad Banners, de selfmade man, die het door ijverig werken gebracht heeft tot groote welvaart; v. Haldern, de gewezen, kranige stafofficier en Oscar de Grain, de weergalooze optimist die door zijne speculaties het vermogen zijner vrouw verkwist heeft, zijn krachtig geteekend. De lieftallige, haar man vergodende Ellen, zich koesterend in de liefde van haar echtgenoot, dien zij meent geheel en onverdeeld te bezitten, en de naar roem en aanzien zuchtende Mary zijn tamelijk banaal; vooral de eerste. Diep dóórdringen in vrouwenkarakters schijnt voor Rudolf Stratz een moeielijke taak.

Die fiere Mary en von Haldern hebben een treurig einde gemaakt aan den vijf jaren lang volgehouden strijd hunner liefde. Dat dit boek niettegenstaande het vele mooie geen jonge meisjes lectuur is, zal een ieder wel begrijpen. Zelfs voor volwassenen raad ik het niet aan. De groote fout zit hierin: De eerste helft is bijzonder goed, het tweede gedeelte lijkt afgeraffeld en is erg feuilletonachtig. De moreele fout ligt in den zelfmoord, die overigens door niets werd voorbereid. Het hoogstaand karakter van Mary en v. Haldern vraagt een andere oplossing dan deze stupiditeit en misdadige onderneming. M. WALRE.

Vallotton (Benjamin) Hunne werken volgen met hen. Uit het fransch vertaald door J. G. Steenbeek Jr. Neerbosch. Neerbosch-boekhandel 8°. (216) f 1.50.

Evenals ik zal de lezer wel direct merken dat hier zeker een vroom protestant aan het woord is. Het boek is goed, de strekking uitmuntend. 't Ware te wenschen dat ook in ons kamp werken van dergelijken aard, maar dan in Roomschen geest, het licht zagen.

M. WALRE.

Williamson (C. N. en A. C.), Miss Barrie's Huwelijk, Utrecht A. W. Bruna & Co., (322) *f* 1.90.

Barrie's vader was gehuwd met eene actrice. Een jaar na Barrie's geboorte verliet de liefhebbende moeder haar man en kind. Toen nu Barrie op 9 jarigen leeftijd ook haar vader verloor, nam grootmoeder Mac-Donald de verzorging voor Barrie op zich. Ze waakte zorgvuldig over haar kleinkind; de naam der gehate schoondochter mocht nooit genoemd worden.

In een onbewaakt oogenblik vond Barrie het portret harer moeder. Het artistenbloed begon nu ook in haar te bobbelen, ze verliet grootmoeder en ging haar Moeder zoeken. Een miskende neef der Mac-Donald's (zich noemende Somerled) dien zij toevallig ontmoette, trad nu op als haar beschermer, en was haar behulpzaam in 't ontdekken der verblijfplaats harer Moeder. In zijn auto reden ze naar Edinburg. De ontmoeting tusschen Moeder en dochter was alles behalve roerend. Barrie stond Moeder, die op 't punt was eene schitterende partij te veroveren, leelijk in den weg.

Met behulp van Aline Wat, eene intrigante die Somerled voor zich wenschte, werd besloten Barrie uit te huwelijken aan Basil Norman. 't Arme kind geloofde de woorden dezer intrigante en ze vertrokken naar Gretna Green alwaar het voldoende was elkander in tegenwoordigheid van twee getuigen het jawoord te geven. Het huwelijk was dan geldig voor de Schotsche wet.

Doch nu verscheen plotseling Somerled juist op 't oogenblik der vreemdsoortige huwelijksvoltrekking. Tot wanhoop van Aline Wat, vroeg hij Barrie zijne vrouw te worden en toen zij „ja" antwoordde was hun huwelijk gesloten. Punctum! M. WALRE.

FRANSCH

Adam (Paul), JEUNESSE ET AMOURS DE MANUEL HÉRICOURT, slecht voor de consumptie. — **Berger** (M.) L'HOMME ENCHAÎNÉ; de stelling, die wordt verdedigd, is immoreel. — **Broquetons** (J. des.) L'AMOUR MEURT. Niet alleen l'amour maar ook de dichter sterft, ten minste wat betreft zijn reputatie van schrijver. — **Champeaux** (L.) L'EXPERIENCE DU DOCTEUR FORGUES. Afschuwelijk en monsterachtig; een dokter die proeven neemt niet op kikvorschen en schildpadden, maar op zijn vrienden en eigen kind. Daarna pleegt hij zelfmoord. — **Cyril-Berger**, CRI-CRI; schunnigheidjes. — **Derennes** (Ch.) LES ENFANTS SAGES; corruptie! — **Dormise** (Paul), L'IDÉAL AU FIL DES JOURS; Paul is

een dame; het boek is een prulletje! — **Erlande** (A.), L'ENFANT DE BOHÈME; vrije liefde en wat daar aan vast zit! — **Flameng** (L.), DERRIÈRE LE MASQUE; een roman voor opiumschuivers; misdadig; de auteur behoorde in de gevangenis te zitten. — **Hamp** (P.), LA PEINE DES HOMMES, MARÉE FRAICHE, VIN DE CHAMPAGNE. Niet voor degelijke menschen, zelfs niet voor acteurs die Champy drinken. — **Pourtalès** (G. de), SOLITUDES; echtbreuk. — **Provins** (M.), L'ART DE ROMPRE; beter en juister: l'art de corrompre. — **Salmon** (A.), LES TENDRES CANAILLES; echte canaillerie. — **Zaidan** (G.), LA SOEUR DU CALIFE. Het heet dat deze roman uit het arabisch vertaald is; wij hebben het oordeel gevraagd van iemand die even goed het arabisch kent als zijn moedertaal, en volhoudt dat hij den roman niet in 't arabisch zou kunnen terug vertalen, omdat er over zooveel dingen wordt gesproken, waarvoor het arabisch geen woord heeft. Dus een smoesje! Overigens is heel het ding een pamflèt tegen het Christendom.

Audigier (C.) Palavas de Bédarieux, Le Bluff. Paris, Calmann-Lévy. 3. fr. 50. Satirieke roman over verkiezingsbedrog. Niet onaardig en soms bepaald geestig. L. DAURIAC.

Alberich—Chabrol. La Maison des dames. Paris, Ollendorff 3 fr. 50
Uit het leven van vrouwelijke studenten, twee zusters. De eene laat zich verleiden en vlucht —. Na een slecht leven ten slotte een treurige dood — zelfmoord! De andere brengt het er beter af. De schrijfster schijnt niet tegen echtscheiding te zijn. Misschien voor volwassenen? L. DAURIAC

Bellanger (J.) Une héroine champenoise. Paris, Lemerre. 3 fr. 50
Een vijftal novellen, eenvoudig, boeiend en goed. L. DAURIAC.

Bruyère (André). Le Château du Mystère, roman. In. 12 (320). Paris. Gautier. Prix. 3 frs.

Het kasteel Araval, in de Pyreneeën, verbergt een geheim, dat eene geheele familie daar gevangen, van de wereld afgesloten houdt.

Paulette Eugarelle, eene wees, uit de school gestooten door de banwet, die de kloosterzusters verjoeg, komt er aan en ontdekt het.

Eene spannende geschiedenis, vol poëzie, die door jonge meisjes van twintig jaar en ook oudere graag zal gelezen worden.

Hier en daar wat onwaarschijnlijk; maar hoe anders den naam van den roman te handhaven?

En dergelijke opmerkingen zouden bij de grootste schrijvers te maken zijn. Maar waartoe?

't Boek is boeiend, zeer boeiend en zal de jongelui van genoemden leeftijd veel genoegen doen. H. F. VAN M.

DUITSCH

Bock (Alfred) Die Oberwälder. Berlin, Fleischel (218) M. 3.
In een verafgelegen dorp heerschen nog harde gebruiken. De rijken zijn oppermachtig, de armen feitelijk een soort van slaven.

Een nieuwe dominee komt, een edel mensch. Hij richt op eene leenbank, spaarcassa enz. Alles wordt beter in korten tijd, en hij zelf zal ook zijn geluk wel vinden in eene liefde, die . . . Maar plotseling een Krach! De leenbank lijdt een gevoelig verlies; de bevolking verliest haar vertrouwen; de ruiten worden verbrijzeld bij den „nieuwlichter" zooals hij nu heet; de man moet vluchten Dat alles is goed verteld, en krachtig geschilderd. FEDERER.

Lagerlöf (Selma) Der Fuhrmann des Todes. München, Alb. Langen (117) M. 2 geb. 73

Pauline Kleiber heeft het boek vertaald uit de Zweedsch. Het werk gaat uit van een Noorsche Sage: dat hij, die om twaalf uur sterft op den laatsten dag des jaars, „der Fuhrmann des Todes" wordt voor het nieuwe jaar, d.w.z. hij moet met den dood door het land gaan, en hem behulpzaam zijn bij het opladen der gestorvenen. Nu gebeurt het dat David Holm in dien nacht door drinkebroers wordt mishandeld en voor dood blijft liggen. David is een dronkaard, die vrouw en kinderen ongelukkig heeft gemaakt; gansch zijn afschuwelijk leven trekt hem voorbij, alvorens hij sterven gaat. Sidderend van angst, God smeekend om vergeving ... wordt hij wakker. Het was een droom, die hem echter aanspoort zoo spoedig mogelijk een ander en beter mensch te worden Het is een prachtig mooi boek van groote kunstwaarde. FEDERER.

Salus (Hugo) Seelen und Sinnen. Leipzig, Xenien-Verlag (215) M. 3.

Mooi van vorm, leeg van inhoud. Meer dichtstukjes in proza dan eigenlijke novellen. Alleen voor rijpere lezers. FEDERER.

ENGELSCH

Gaughan (J. A.) The Plucking of the Lily. London, Washbourne. 6 sh.

Een roman uit den tijd van Koningin Elisabeth. Nogal boeiend en in allen geval zuiver en rein.

Phillpotts (E. den). The Forest on the Hill. London, Murray. 6 sh.

Mooie, doch tamelijk lange beschrijvingen. Karakterteekening goed; het verhaal zelf treurig en moedeloos.

Wood (Michael). The House of Peace. London, Longmans. 4/6.

Dat huis des Vredes is een soort van Anglikaansch kloostertje. Geloften werden echter niet afgelegd en regels waren er maar weinig. Naast dit klooster is een gastenhuis. En in deze omgeving speelt een roman, waarvan ik maar weinig begrijp. 't Is alles zoo singulier, en zoo'n geheimzinnige hoogere of lagere machten werken met de personen meè, dat men niet meer weet op het eind, wat er eigenlijk gebeurt.

VOOR DE JEUGD.

Vletter (A. C. de) Zeven jongens in de knel. Utrecht A. W. Bruna 8⁰ (161) 4 pln. f 1.90

Wat waren mijn jongens blij toen ik hun vertelde dat de Redactie me zoo'n mooi boek van de Vletter gestuurd heeft. Ze vochten er om. En 't grootste genot hebben ze dat die 7 vrienden van de oude schuit en van Arendskop nu weer zulke leuke avonturen op hun reis beleven. Dit boek van de Vletter is voor onze jongens een ware traktatie en zal hun in de komende vacantiedagen menig aangenaam uurtje bezorgen. Daar ben ik vast van overtuigd, wat anderen dan ook mogen beweren. M. WALRE.

VARIA.

Over Maurice Maeterlinck: Ce qui l'irrite, c'est tout ce qui est dèmêlé, tout ce qui est clair, tout ce qui se comprend, tout ce qui se sait. EMILE FAGUET.

Maurice Maeterlinck a reçu la consécration officielle du prix Nobel. Le voilà sacré grand homme!... Il est l'enfant chéri des foules. Tout le monde l'applaudit et l'encense. Personne ne le comprend, ni en le lisant, ni en essayant de disséquer sa pensée, ses images, ses symboles. Mais personne n' a le courage, ni la franchise de l' avouer. EMILE POITEAU.

En littérature, comme en toutes choses, il n' y a que les oeuvres qui demeurent et ce ne sont pas les jurys, même suédois, qui décernent la gloire éternelle. PIERE HERVELIN.

De Witte Bibliotheek. Sta mij toe in „Boekenschouw" een klein woord te wijden aan de Witte Bibliotheek van den ondernemenden uitgever Paul Brand te Bussum.

Deze Bibliotheek, die zich ten doel stelt boeken van Roomsche letterkundigen voor weinig geld en zoo goedkoop mogelijk in het bereik te stellen van het lezend publiek, is geopend met een werkje van MARIE KOENEN, getiteld *Het Hofke.*

Het is juist door dit boek, dat reeds bij haar geboorte deze bibliotheek op mij een goeden, zéér goeden indruk heeft gemaakt.

Het Hofke is een geweldig mooi boekje. Het heeft in mij een aandoening teweeg gebracht, welke ik niet licht zal vergeten.

De simpel-ernstige, maar nobel-sterke figuur van MILIA is in één woord keurig.

Marie Koenen heeft met dit boekje het lezend publiek een juweeltje geschonken van zuiver-literaire waarde. *Het Hofke* is een boekje, dat men iedereen in handen kan geven en voor mij is het een zoete voldoening, dit boekje met warmte aan te bevelen.

In een Roomsche bibliotheek, zooals DE WITTE zich voorneemt te zijn, is dit werk „the right book in the right place."

De strekking is zuiver Roomsch en toch vrij van tendenz, daarom is het werkje voor iedereen genietbaar.

En met dit korte woord over het eerste nummer van de Witte Bibliotheek, die ook een W. B. zal zijn, roep ik deze Bibliotheek een hartelijk welkom toe en hoop ik dat zij bij het geheele Nederlandsche publiek en bij de Katholieken in 't bijzonder een warme belangstelling moge vinden.

Het is voorwaar een kloeke onderneming van den heer Brand, die recht heeft op waardeering.

Moge de WITTE BIBLIOTHEEK den toon, dien zij bij dit eerste nummer heeft aangeslagen, blijven volhouden, dan zal voorzeker haar werk zijn weg vinden en het edel doel van den uitgever bereikt worden. W. J. WESTERHOF.

Nagekomen antwoorden op de vraag naar humoristische boeken. Het verwonderde me dat op een vorige vraag omtrent humoristische boeken voor volwassenen F. DE SINCLAIR niet genoemd werd.

Daar is b.v. „*De van Berkels en hun vrienden*" een dol gezellig boek, dat ik allen die van humor houden ten zeerste zou aanraden. Verder *Om Papa's Principe* een leuk vlot geschreven verhaal, vol komische toestanden. Werkelijk naast JEROME K. JEROME, MARK-TWAIN e. a. mag m. i. met recht DE SINCLAIR genoemd worden. KR.

Als *Mon Oncle et mon Curé* onder de humoristische boeken wordt gerangschikt, kan men ook nog wel andere van JEAN DE LA BRÈTE noemen. Zoo ook *La neuvaine de Colette* (naam van auteur vergeten). Vervolgens van JULES PRAVIEUX: *Un vieux célibataire*, *Séparons-nous. Autour du presbytère*, *Mon mari.* Van SHEHAN: *My new Curate* (in 't hollandsch vertaald). E. T.

Nog ontvingen wij in dank opgaven, veelal van dezelfde boeken als boven reeds genoemd zijn.

Vervolgens K. HOWARD: *Love and a cottage*, minder aardig maar ook humoristisch: F. DE SINCLAIR, *Baron Selderie.* ST. B.

IN EIGEN KRING	WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

Vraag: *Uw oordeel over de werken van* INA BOUDIER—BAKKER, *bizonder over* ARMOEDE?

Antwoorden:

Van Ina Boudier—Bakker was mij alleen bekend een tooneelstuk „Verleden" waarin op aangrijpende wijze geschetst wordt hoe een jonge man, door eene vroeger begane oneerlijkheid, zijn geheele leven versombert en hoe dit verleden als een vloek op zijn eigen

bestaan en dat zijner familieleden blijft drukken. Ik vond veel moois en waars in het stuk en het beviel mij veel beter dan haar roman „Armoede" die mij, na al de goede recensies, welke ik er van neutrale zijde over las en hoorde, verbazend tegenviel. Ik vond het eene langdradige, weinig beduidende familiegeschiedenis, een soort pendant van „De gelukkige Familie" van Herman Robbers, welk laatste werk mij — ook al mist men daarin helaas evenzeer eenige hoogere gevoelens of verheffende gedachten — echter veel meer boeide dan dit. De stijl van „Armoede" vind ik lang niet kwaad, de dialoog meestal vlot: toch is er iets in het boek dat mij niet bevredigde.

Het boek draagt te recht zijn naam: het zijn echt armoedige karakters welke hier geschilderd worden. Dit was ook blijkbaar het doel der schrijfster; jammer alleen dat zij, zoo de werkelijk armoedige levensbeschouwing der door haar geteekende personen haar zóó trof, zij dan niet als tegenstelling eenige meer rijke, dieper aangelegde karakters daar tegenover plaatste, of dat zij niet bij machte was ons te toonen in welk milieu deze laatsten te vinden zijn. Ongetwijfeld zou dan haar, nu aan verheffende ideeën zoo armoedig boek, daardoor rijker zijn geworden en een meer weldadigen indruk dan thans het geval is, hebben achtergelaten.

E. T.

INA BOUDIER BAKKER is een diepvoelende schrijfster. Uit haar boeken spreekt een zachte, teere vrouwenziel. Wanneer zij over kinderen schrijft, lijkt me haar talent op zijn best en ik geloof niet dat er velen zullen zijn die ons de prachtwereld van het jonge volkje met al z'n leed en blijdschap zóó hadden kunnen voorschilderen als zij. Wat laat zij ons niet dikwerf een blik werpen diep in het zoo vaak bewogen kinderzieltje en met wat een liefde en meesterschap schetst zij ons tooneeltjes uit die kleine kinderwereld.

Ja, slechts een vrouw kan zóó over dat heerlijk wonderbaar deel der vrouw schrijven. Ik las van haar *Kinderen*, *Grenzen* en *Zorgen* en zou die werken volwassenen gerust aanbevelen. *Armoede* ken ik niet.

PIET KR.

VRAAG VOOR 'T VOLGEND NUMMER. *Van welk moreel gehalte is de schrijfster* BLICHER CLAUSEN en *wat denkt men van haar werk* INGA HEINE?

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:

Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.

Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.

In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

E...H. Van FOGAZZARO zijn alleen verboden *Il Sancto* en *Leïla*, de andere werken niet. Ja, dat is dezelfde Brémond. Maar het door u genoemde boek is niet veroordeeld.

MEDEDINGSTER H. Op de prijsvraag zijn zooveel antwoorden ingekomen dat wij niet spoedig klaar kunnen zijn met de beslissing. En dan in die maand Augustus, is er wel veel goede wil maar weinig werk te verwachten. De menschen hebben het zoo druk met reizen.

Aan de Redactie wordt gevraagd of het geen overweging verdient den tijd ter beantwoording der vragen in „eigen Kring" wat ruimer te stellen? Dat heeft toch nogal bezwaren, wijl dan slechts om de andere maand een vraag beantwoord wordt. En 14 dagen is zoo kort niet!

W. DE V. Volkomen waardeloos. Veel spektakel, maar dat is ook alles. Als u niet geheel uw oordeel wilt vervalschen, raden wij u aan die grapjes maar ongelezen te laten.

L. S. — R. Nu ja; een beetje concurrentie kunnen wij wel verdragen. Dat u 't echter vreemd vindt . . . . . is begrijpelijk. Wij vinden het nog wat anders.

R. P. TE STR. — Ja, INGA HEINE was reeds besproken in vorigen jaargang (blz. 401). We hebben echter de voorgestelde vraag opgegeven, vooral om nog wat ruimer antwoord te ontvangen omtrent hare boeken over 't algemeen.

M. TE DEN H. — Wij gaven u reeds antwoord op uwe vraag naar de waarde der „quatre *Claudine*" in het voorgaand nummer (blz. 106). Thans ontvangen wij nog de volgende opmerkingen van den Z.Eerw. Heer J. DE KR.: In correspondentie van BOEKENSCHOUW las ik iets over de *Claudines*, die zijn naar 't schijnt, — (ik laat me hierbij voorlichten door FRANS COENEN die in de WILLY-LECTUUR ervaring(!) aan den dag legt) de vrucht eener literaire samenspanning tusschen man en vrouw. Uit een ander tijdperk der familie Willy dateert *La Vagabonde* door COLETTE WILLY, de „geschiedene Frau". De Claudine heet daar Renée.

Van de *Claudines* wist FRANS COENEN in de neutrale(!) Telegraaf veel goeds te vertellen. Hij noemt ze „ongewoon frissche en levendige Fransche boekjes". Alleen wordt later terloops gezegd — als een wijsvinger heel van verre gericht op een vuile plek — dat ze te aanschouwen geven „druk vertoon van scabreuze toestanden en bijzonderheden". Doch dat was bij uitstek *zijn* werk. Dat blijkt uit *La Vagabonde* geschreven door *haar* los van *hem*. „In COLETTE-WILLY'S werk *La Vagabonde* is dat vertoon nu geheel opgehouden",

Dat is *niet waar!* Als ook de COLETTE-WILLY-ROMANS alle zijn van het gehalte der *Vagabonde*, behooren ze tot de slechte en verboden lectuur. Dat verheft zich niet boven het gewoon brutaal-sensueele; dat mist elk zelfrespect en eerbied voor de reinheid van anderen.

Zijn de boeken van WILLY slecht, de romans van COLETTE-WILLY behooren evenmin tot de bruikbare lectuur.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS.

door J. VAN RIJCKEVORSEL

LÉON BLOY.

In *Van Onzen Tijd* (Jaarg. XII, 1911—1912, no. 26 en volg.) heeft P. VAN DER MEER DE WALCHEREN vijf geestdriftige artikelen gewijd aan LÉON BLOY, „den grooten Katholieken schrijver, die door zijn boeken, welke ik reken tot de allerschoonste der wereldliteratuur, niet alleen een zeer groote en zeldzame intellektueele vreugde in den lezer wekt, doch bovenal de zielen treft, wakker roept, haar doet opstaan en zich storten naar het Licht." — „Dat ik Katholiek geworden ben," voegt hij er bij, . . . „heb ik voor een groot deel te danken aan den wonderen invloed, dien dit werk en deze man op mij uitgeoefend hebben."

In dienzelfden jaargang (no. 38) wordt echter heel wat schaduw geworpen op dit onder menig opzicht al te helle schilderij. Op de vraag: Is LÉON BLOY een bevoegd gids in geestelijke zaken? antwoordt een „ascetisch priester": „voor Katholieken . . . kan het lezen zijner boeken verderfelijk zijn. En deze lezing zal verderfelijk zijn voor een ieder, die ze eenigszins, d. w. z. zelfs in geringe mate, beschouwen wil als een geestelijken leiddraad bij de beoordeeling van de beginselen der volmaaktheid of van de toestanden in de Kerk."

Neen, een gids in geestelijke zaken is LÉON BLOY beslist niet. De vraag moet echter ruimer gesteld worden. Is LÉON BLOY in 't algemeen een gids, een betrouwbare leidsman, hetzij op godsdienstig of historisch terrein, hetzij op den weg van levenswijsheid? Kan men in zijn ethische en christelijke levensopvatting een veilig richtsnoer vinden? En ook hier luidt 't antwoord: beslist neen.

Niet dat 't hem aan oprechtheid ontbreekt. Dat is wel zijn moindre défaut. Maar zijn grillig voorstellingsvermogen en zijn stoute zeggingsdurf drijven hem herhaaldelijk te ver, bezijden de waarheid. Uw oogen knippen bij dien verblindenden gloed, uw ooren tuiten bij al dat gebeuk en geknal, maar uw verstand? „Ge begrijpt het niet, ge voelt bij oogenblikken een vlaag van licht over uw ziel", zegt P. VAN DER MEER, een zijner boeken aanbevelend. Een aanbeveling, welke voor kalm doordenkende verstanden klinkt als een waarschuwing.

LÉON BLOY overdrijft, heeft of althans geeft geen juisten kijk op personen en toestanden en daarom moet men met al zijn geschriften op zijn minst uiterst voorzichtig zijn.

Dit neemt niet weg, dat de letterkundige waarde van zijn geschriften groot is. „Een schitterende stijl, zegt hij, is geen weelde maar noodzakelijkheid", en dien stelregel past hij toe. Zonder eenigen twijfel is deze zoogenaamde pamfletschrijver een geniaal stijlvirtuoos, zooals Louis Veuillot dat was, Veuillot wiens beeld hij onophoudelijk voor den geest roept, zonder evenwel diens meesterschap in denken en uitdrukken ooit te evenaren. BLOY toovert met beelden, is spontaan, zich-zelf, beschikt over een rythmischen vorm en een machtige taalkennis, maar ook als stylist speelt de overdrijving hem parten. Terecht heeft men hem zijn voorliefde verweten voor woorden, welke de dictionnaire als „bas" of „vulgaire" brandmerkt, voor „cette langue canaille abhorrée de l'homme de goût", zooals hij het zelf uitdrukt. Hij toont een onbedwingbare zucht om allen, waartegen hij te velde trekt te bespatten en te besmeuren met straatvuil... en erger. 't Moge pikant zijn, maar overdreven Rabelesianisme heeft op den duur een onfrisschen bijsmaak.

LÉON BLOY tracht zijn schrijfwijze te rechtvaardigen. Ze is in volkomen overeenstemming met zijn „mission", zijn zending. Dat hij een zending heeft, daarvan is hij zich volkomen bewust. „Sa mission est de vomir", zei men van hem, en hij beaamt het ten volle: „Je suis le vomisseur de tout le monde à peu près".

Die „zending" behoeft eenige verklaring.

Katholiek is LÉON BLOY in merg en been, niet alleen vurig practiseerend (reeds voor 't decreet van Pius X naderde hij dagelijks tot de H. Tafel) maar ook goed theoretisch ontwikkeld. Al zijn werken zijn doorgloeid van Katholieke ideeën, herhaaldelijk zelfs nemen zijn beschouwingen een mystieke vlucht. 't Verwaterde Katholicisme dat hij rondom zich ziet walgt hem, 't drijft hem in 't harnas, en geboren strijder als hij is, trekt hij zijn zwaard en links en rechts vallen de slagen. Maar de vechtroes bedwelmt hem. Hij gaat er groot op te zijn een *homme d'absolu*, een *chrétien d'absolu*, en, in de starheid van zijn onplooibare overtuiging, ziet hij vijanden waar er geen zijn, voelt hij zich tot hevige woede geprikkeld door 't geringste wat indruischt tegen zijn eenmaal opgevatte meening, zonder zich de moeite te gunnen die meening zelve te toetsen aan de waarheid. „Il n'écrit pas, il gronde, il rugit". Hij meent, dat 't zijn zending is te geeselen allen, die minder „absoluut" denken dan hij, vriend of vijand, ja, ze te overladen met vuil en venijn. *Sa mission est de vomir*. „Les incroyants me détestent parce que je bafoue leurs sophismes et

les croyants m'abhorrent parce que je conspue leur lâcheté."

Zeker, er ligt iets nobels in 't verschijnen van dien ontembaren kruisridder en 't is niet te verwonderen, dat convertieten (zooals de schrijver in *Van Onzen Tijd* en zooveel anderen, die bij hem steun vonden voor hun bekeering) geestdriftig die Roomsche onversaagdheid toejuichen. Maar voor „iemand die de Katholieke waarheid bezit" is 't gevaarlijk hem tot leidsman te nemen; hier wordt hij een dolende ridder, die op dwaalwegen brengt.

Ieder weet dat de H. Kerk is een goddelijke instelling, waarvan 't bestuur aan menschen is toevertrouwd en dat 't goddelijke de menschelijke zwakheden niet buitensluit. Maar ongepast en onrechtvaardig is het tegen de geestelijken uit te varen, zooals LÉON BLOY zich dat veroorlooft. Zelfs personen als Kardinaal Richard en Kardinaal Amette worden niet ontzien. Leo XIII is een „obstacle à Dieu". De seculiere priesters zijn een „monde pourri". De religieuse orden zijn alle „dégradés irrémédiablement". De Romeinsche Congregaties zijn een „Cloaca maxima", „la honte et la misère de l'Eglise depuis deux ou trois siècles". De Zaligverklaring van Jeanne d'Arc was voor de Congregatie der Riten een geldzaakje. Veroordeelingen van den Index moeten worden geminacht.[1])

Men meene niet dat dergelijke uitlatingen zeldzaamheden zijn. Integendeel, 't is schering en inslag. Verdere aanhalingen wil ik den lezer besparen. 't Is genoeg om te doen zien, dat LÉON BLOY, den Sensus Catholicus, 't echte Katholiek gevoel totaal mist. Bovendien, voor 't ergste schrikt hij niet terug. Op 't eerbiedwaardig kleed der bestuurders van Gods Kerk wordt door geen scribent van 't laagste schendblad meer vuil geworpen dan door dezen *chrétien d'absolu.*

Voegt daarbij zijn spotten met grootsche Katholieke werken, b.v. het dagblad La Croix, met Katholieke voormannen als Montalembert, Veuillot en de Mun; zijn gewaagde, paradoxale stellingen en onjuistheden op theologisch gebied; zijn mysticisme, dat soms tot walgelijke onkieschheden vervalt, en ge zult 't met mij eens zijn, dat wij zijn boeken gerust onder gevaarlijke lectuur kunnen rangschikken.

Zeker, 't streven om in onze materialistische maatschappij den mensch op zijn hoogere bestemming te wijzen en hem een meer christelijke levensopvatting te doen omhelzen is lofwaardig, maar LÉON BLOY eischt van den Christen veel meer dan 't Evangelie.

[1]) Zijn eigen boeken zijn „approuvés non par un évêque, ni par un docteur, mais par l'Esprit-Saint".

Ieder Christen zou wonderen moeten doen, zegt hij. Allen moesten bezield zijn met een zelfde minachting als hij voor 't relatieve, d.i. voor 't tijdelijke, 't aardsche, voor wat zich niet beweegt in de hooge sferen van 't absolute. Daarbuiten is slechts de duivel. „Tout ce qui est moderne est du démon". „Wanneer wij met iemand spreken, kunnen wij niet weten of 't niet de duivel is, die ons antwoordt".

Ook wanneer hij geschiedenis schrijft, vervalt hij in soortgelijke overdrijving, — zoo b.v. in *L'âme de Napoléon*. Dat Napoleon een werktuig is geweest in de handen van Gods Voorzienigheid, wie zal 't loochenen? Maar alle vroegere regeerders neersmakken om Napoleon te verheffen; den grooten Keizer zóó tot een middelpunt maken, dat 't verleden enkel voorbereiding is van zijn verschijnen en de toekomst op hem voornamelijk rusten moet; zijn rol in de wereldgeschiedenis zóó in alle onderdeelen voorbeschikt noemen, dat zelfs zijn fouten gepredetermineerd schijnen; van Napoleon maken „la Face de Dieu dans les ténèbres" — ziet, dat is geschiedenis meer voortspruitend uit eigen speculatie dan gegrondvest op de nuchtere waarheid.

Eenzijdig zijn die beschouwingen op zijn minst; — mag men hier zelfs niet denken aan geestelijke overspanning, wat niet te verwonderen zou zijn bij iemand, die meermalen 's nachts wakker schrikt, omdat hij zich duidelijk bij den naam hoorde noemen?

Al te exclusief ook is zijn vereering van Notre Dame de la Salette, wier ridder en kampioen te zijn hij zich rekent tot een levenstaak. Wat kan hij toornen tegen Paus en Bisschoppen, die volgens hem niet genoeg waarde hechten aan de vermaningen der H. Maagd tot Mélanie, 't herderinnetje aan wie zij verscheen en een groot geheim toevertrouwde. Iets bijzonders treft hem in *Celle qui pleure*. De droefheid der Moeder Gods en haar waarschuwingen te La Salette schijnen hem een „weerklank van zijn eigen geestesgesteltenis". „Vooral echter is het Mélanie's zoogenaamde geheim met zijn grove woorden tegen de geestelijkheid, met zijn zwarte schildering van overal bederf... dat hem aantrekt".[1]) In zijn laatste boek, 't leven van Mélanie, door haar zelf beschreven, met een inleiding van zijn hand, wedijveren Mélanie's gekrenkte hoogmoed en zijn eigen zwartgalligheid om alles wat eerbiedwaardig is in Gods Kerk te hekelen en een nieuw „absoluut" christendom te prediken, dat niet gebouwd is op de rots maar op 't losse zand der dweepzucht. [2])

[1]) Van Onzen Tijd, t. a. p. blz. 615. [2]) Vgl. Van Onzen Tijd. Ibid.

Ongetwijfeld heeft BLOY ondanks dat alles groote verdiensten. Zijn onversaagde roomsche overtuiging en zijn onvermoeid strijden tegen de vijanden Gods, tegen Zola in 't bizonder, dwingen eerbied af. Ook wanneer hij op rake wijze de devotie gispt van hen, die 't inwendige verwaarloozend, in uitwendige dikwijls kleine praktijken hun heil zoeken, kan men hem meermalen gelijk geven. Oorspronkelijke, rijke gedachten, grootsche gezichtpunten vindt men bij hem onophoudelijk; maar dit alles maakt de gebreken niet goed.

Te meer zijn die te betreuren, wijl de persoon van LÉON BLOY sympathiek is.

Geboren in 1846 te Périgueux, wijdde hij zich na een bewogen jeugd op 38-jarigen leeftijd aan de letteren. Hij had rijk kunnen worden, als hij zijn pen had willen verkoopen; maar dan had hij zijn ziel veil moeten hebben. Liever koos hij de armoede. Tegenspoed en gebrek zijn sedert zijn deel geweest. Daarbij kwam de haat van hen, die getroffen werden door zijn felle slagen en, wat vaak nog erger is, 't halstarrig doodzwijgen van zijn literairen arbeid. Eenigen zijner kinderen zag hij omkomen van ontbering. Met zijn vrouw, — een vrouw edel naar hart en geest zooals hij, — een dochter van den Deenschen letterkundige Christiaan Molbech, nam hij voor een tijd de wijk naar Denemarken. Daar gaf hij fransche les. Zijn werken,vooral zijn *Dagboek* in vijf deelen [1]), zijn een aaneenschakeling van jammerklachten. Telkens steekt de „Bedelaar", zoo noemt hij zich zelf, de hand uit, en zoo dikwijls te vergeefs. Medelijden krijgt men met dien ongelukkige. In werkelijkheid : corpus aggravat animam. Bijstand mist hij in 't tijdelijke en waardeering in zijn geestesarbeid.

Jammer dat zijn boeken met groote omzichtigheid, — en door velen liever niet, — gelezen moeten worden. Onze sympathie voor den man en zijn werk zou zoo gaarne onverdeeld zijn.

Katwijk aan Rijn, 17 Aug. 1913. J. VAN RIJCKEVORSEL S. J.

[1]) *Le Mendiant Ingrat*, — *Mon Journal*, — *Quatre ans de Captivité à Cochons-sur-Marne*, — *l'Invendable*, — *Le Vieux de la Montagne*. Voor zijn Levensgeschiedenis, zie verder: *Le Désespéré*, — en *La Femme pauvre*. — Andere voorname werken: *Le Salut par les Juifs*, — *Exégesè des Lieux Communs* etc.

HET TOONEEL

In de *Stimmen aus Maria-Laach* (LXXXV. 3.) schrijft JAKOB OVERMANS een merkwaardig artikel: *Unser Kampf um die Bühne.* Daar de toestanden, betrekkelijk de tooneelkunst, niet zoo heel veel verschillen met de onze, kan het eenig nut hebben de gedachten en opmerkingen van den schrijver in wijder kring te verspreiden, doch niet zonder onze kantteekeningen te maken bij zijne „erötterungen".

Hij begint met de verklaring dat het zoo lang nog niet geleden is sinds ook in Duitschland „hervorragende Katholiken" werden gevonden, die het theater volstrekt verwerpelijk achtten. In 1808 beweerde de groote FRIEDRICH LEOPOLD STOLBERG in een schrijven aan de moeder van ANNETTE DROSTE—HÜLSHOFF dat alle dramatische opvoeringen, hoe goed en onschuldig zij innerlijk ook mochten wezen, toch steeds min of meer gevaarlijk waren. Als reden gaf hij: *das blosze Vorstellen sei jedem Menschen gefährlich.* Ook MÖHLER hoopte (zie *Symbolik*, § 70) dat het tooneel eerlang zou verdwijnen; en uit deze hoop wordt zijne gezinning onmiskenbaar duidelijk.

Thans denkt men onder Katholieken wel anders, en veler bemoeiingen gaan uit om „deze moderne volksschool zoo mogelijk te reformeeren of minstens onschadelijk te maken." Nadat het treurspel *Dido*, gedicht door den Katholieken priester AUSZERER, met goed gevolg was opgevoerd in het stedelijk theater van Salzburg, meenden sommigen een gansch eenvoudig middel gevonden te hebben om het theater te verheffen: men behoefde slechts te zorgen voor goede tooneelstukken.

In deze voorgestelde oplossing ligt een schat van naïeviteit. Want ik geloof toch werkelijk niet dat het ontbreekt aan stukken, die moreel en literair goed zijn; doch zij worden niet of zelden gespeeld. Het tooneel is een commercieele onderneming, en als de directie geen fijngevoelig geweten heeft, weegt de winst spoedig zwaarder dan de waarde van het stuk. Wij hebben in Nederland al het treurige voorbeeld gehad van den man, die roem oogstte door vertolking van Vondels werken en later voor den dag kwam met het weinig verkwikkelijke *Le petit Café* en met het perverse, door en door gemeene *Rubicon.* Denkt men aan dezen geest, den gewonen van schouwburg-directeurs, en bovendien aan het feit dat van de 1000 aangeboden tooneelspelen hoogstens een tiental wordt opgevoerd, dan begrijpt men dat het schrijven van goede werken geen

aanmerkelijken invloed kan oefenen. Die zijn er; maar zij worden niet gebruikt.

Wil men iets positiefs bereiken, dan behoort de strijd te gaan tegen het verderf onmiddellijk. DR. ARMIN KAUSEN schreef weinige dagen voor zijn dood: „Vele Katholieke bladen staan onverschrokken op wacht en vervullen hun plicht, niettegenstaande dreigende onvriendelijkheden en ergere dingen van de zijde der theaterdirecties te voorzien zijn. Maar van den anderen kant neemt de laksheid van een deel der Katholieke pers in zulke mate toe, dat daartegen wel eens een krachtig woord mag gesproken worden".

Als vroeg of laat ook in ons land de katholieke bladen in de noodzakelijkheid komen van tooneelkritiek te geven, dan behooren zij niet te vergeten hoe machtigen invloed zij op den duur kunnen oefenen op de keuze der stukken. Als de schrijvers, wien deze taak, zwaar van verantwoordelijkheid, wordt opgedragen, altijd maar blijven bedenken dat de zedelijkheid boven de kunst staat en van dubbele moraal nooit en nergens sprake kan zijn. Maar ook de lezers moeten eischen een goede voorlichting: „jeder Leser einer Christlichen Tageszeitung solle die Redaktion dazu anhalten, dasz ihre Theaterkritiker nicht nur dramaturgisch hin = und herreden, sondern in erster Linie auch sittlich Maszstabe anlegen, und das nicht nur mit jener liebenswürdigen Milde, die immer an das Freibillet denkt, sondern mit dem Ernst und mit der Strenge des Richters, der einer Unerbittlichen Pflicht gerecht wird". Het spreekt van zelf, dat katholieken, die jaren lang *Handelsblad*, *Telegraaf* enz. hebben gelezen om te zien of een stuk geschikt is voor hunne kinderen, wel zooveel van hunne moreele fijngevoeligheid zullen hebben ingeboet dat zij de katholieke kritiek enghartig moeten vinden. Van hen kunnen wij dus ook niet verwachten dat zij persoonlijk gemakkelijk zullen te bewegen zijn tot eenig protest.

En toch, open protest tegen schandelijke stukken is een uitnemend middel om het kwaad zijn weg minder gemakkelijk te maken. Ik veronderstel dat een katholiek, die naar „de komedie" gaat, vooraf inlichting zoekt omtrent het gehalte van het stuk. Maar trots deze voorzorgsmaatregelen kan het geschieden dat hij iets voor zijn oogen ziet opvoeren, waaraan hij wel aanstoot nemen moet. In dit geval behoort hij heen te gaan, zoodra hij de slechtheid bemerkt. President Taft heeft in 1909 te Washington op die wijze zijne afkeuring te kennen gegeven, en de Duitsche Keizerin deed het op gelijke wijze. Waarom zouden andere dames en heeren

hetzelfde middel niet aanwenden; een bond van menschen, die hun fatsoen willen bewaren, behoeft men daarvoor niet op te richten; bonden zijn er toch al te veel; maar ieder individu, dat de kloekheid heeft voor zijn beginselen uit te komen in het publiek, beginne en handele op eigen gelegenheid en hij zal spoedig bevinden hoevelen het eens zijn met hem. „Die anständigen Leute (sind) doch nicht so gering an Zahl, dasz sich ein Theaterdirektor, wenn sie nur einig vorgehen, um sie nicht zu kümmeren brauchte — — —" —.

Dus moet dan allengs van deze beweging tegen de onzedelijke tooneelliteratuur zoo groot een kracht uitgaan, dat de verschillende directies rekening houden met het betere deel der burgerij, en slechte theaters in een zelfden roep van ondeugd komen als slechte huizen. Is dat genoeg?

Men heeft gevraagd, ook in ons land, of het niet goed zou zijn een eigen katholiek *beroepstooneel* op te richten? OVERMANS, sprekend voor Duitschland, geeft naar mijne meening een antwoord, dat ook in Nederland overwogen verdient te worden. „An eigene Theater brauchen wir dabei vorerst noch nicht zu denken. Alleen zouden die in groote steden eenige kans van mogelijkheid hebben. Zelfs in Berlijn heeft de Vereeniging der „Neuen Freien Volksbühne", welke tienduizenden leden telt, jarenlang hare voorstellingen in andere theaters moeten geven, en eerst in 1910 kon zij huren een tooneel, uitsluitend voor haar doel. Thans is zij in staat een eigen gebouw op te richten, nadat de stad haar 2 milioen Mark geleend heeft.

Wij kunnen niet *beginnen* met wat deze ijverige lieden, die overigens in heel wat gunstiger omstandigheden zich mogen verheugen, eindelijk bereikt hebben. Wir müssen bereits bestehenden Theatern oder Truppen für die nötige Zahl von Zuschauern bürgen, dann bieten sie uns willig und billig die Kunst, die wir brauchen."

Ik kan mij niet ontveinzen dat in de laatste woorden van OVERMANS een aanbiddelijke hoeveelheid optimisme schuilt, maar toch geloof ik dat zijn plan nog het minst onuitvoerbaar is van de velen, die reeds aan de hand werden gedaan. Een club van dilettanten kan op den duur, door verhindering en voortdurende wisseling der personen, geen goed werk leveren. Beroepsspelers, die gedurende het seizoen optreden in verschillende groote steden, zouden *misschien* kans hebben op voldoend succes en zich een behoorlijke recette verzekerd zien.

BAUMGARTNER schreef in *Staatslexicon der Görresgesellschaft*:

„Es würde bei weitem richtiger und fruchtreicher sein, durch Pflege und Förderung guter Theater die Schauspielkunst ihrem wahrem Ziel zuzuführen, als durch blosze Abwehr und Abstinenz den Miszbrauch der Kunst teilweise zu hinderen oder einzuschränken und das Theater selbst in weitem Umfang feindseligen Kreisen zu überlassen".

Nu langzamerhand de meesten overtuigd beginnen te worden van de waarheid, mocht het bovenstaande wel eens overdacht worden. Verzet tegen het kwade uit alle kracht en macht, en beproeven wat wij zelf kunnen binnen de grenzen, die maar ineens niet wijder kunnen uitgezet worden. *Een* groep derhalve van beroepsspelers, die tevens eminente menschen moeten zijn, *voor alle* plaatsen waar zij gewenscht worden.

KATHOLIEK NEDERLAND 1813—1913.

Onder dezen titel zal over eenige dagen het *Gedenkboek* verschijnen, dat de geleidelijke ontwikkeling beschrijft der katholieken op alle gebied, sinds het begin hunner vrijmaking. De samenstelling der commissie, die de taak der uitgave heeft aanvaard, is een waarborg voor de degelijkheid van het werk. Wij hopen dan ook dat ieder katholiek, die daartoe in staat is, het boek in eigendom wenscht te bezitten en het geven zal een eereplaats in zijn huis.

Het zal voor hen en het opkomend geslacht eene blijde herinnering zijn aan den arbeid en het streven der vaderen; bijdragen tot ontwikkeling van eerlijk zelfbewustzijn, noodzakelijke voorwaarde van alle daad en vooruitgang; maar tevens een einde maken aan het al te lichtzinnig en veel te vaak geloofde sprookje onzer *achterlijkheid*. Het wordt hoog tijd dat die valsche nederigheid, in den grond niets anders dan de hoogmoed van den man die niet licht tevreden wil schijnen, zoo spoedig mogelijk verdwijne. Gezonde kritiek van werk en leven der huisgenooten is uitmuntend; geringschatting echter is het werk van den „Streber", die op de teenen van anderen gaat staan om zelf opgemerkt te worden. —

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Dausch (Dr. P.). Die Wunder Jesu (Biblische Zeitfragen, 5. Folge, herausg. von Dr. P. Heinisch und Dr. Ignaz Rohr, Heft 11/12) 8^0 (92). Münster i. Westfalen, Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung. 1 M.

Dit laatste nummer der Bibl. Zeitfr. van 1912 is wederom van de hand van Dr. Dausch, den grondigen kenner van het Nieuwe Testament. In vier hoofdstukken bespreekt hij de voornaamste kwesties over de wonderen van Christus. Het eerste is van philologischen aard; ter sprake komen de N. T.-woorden over wonder, het doel der wonderen, de verschillende soorten, hun aantal. In het tweede hoofdstuk worden de tegenstanders van het wonder behandeld, van de Joodsche en heidensche wonderbestrijders af tot de modernen als Harnack en Loisy. Het derde hoofdstuk pleit voor de mogelijkheid, de historische, philosophische en bewijzende waarheid van het wonder. In het vierde hoofdstuk ten slotte worden Christus' wonderen in chronologische volgorde bijeengezet, terwijl telkens gewezen wordt op de wanhopige pogingen vooral der nieuwere tegenstanders, om langs rationalistischen weg de Evangelie-verhalen uit te leggen. DR. A. J. DANIELS S. J.

Driessen (Dr. H.) God en Godsdienst bij Emmanuel Kant (239). Uitg. van de Apologetische Vereeniging. No. 51. Utrecht, Wed. J. R. van Rossum; 's-Hertogenbosch, C. N. Teulings.

De geest van Kant's Criticisme heeft op de wijsgeerige stelsels van den lateren tijd zulk een invloed uitgeoefend en leidt tot zulke averechtsche oordeelen over God en Eeredienst, dat het een verdienstelijk werk is na te gaan of den Königsberger de lof toekomt, die hem van vele zijden wordt toegezwaaid. Na bestudeering van het boek van Dr. Driessen zal men het eens zijn met de vernietigende kritiek van P. Pesch, die het criticisme bestempelde met den weinig eervollen naam „eines grossartigen Geistes grossartiges Delirium".

Al geeft de praktische rede bij Kant een soort van objectieve realiteit aan de waarheid van Gods bestaan, voor de theoretische of speculatieve rede is deze z.g. grondwaarheid niets anders dan een onbewijsbare meening. Het bestaan van God kan volgens Kant niet metaphysisch bewezen worden.

Immers met empiristen en positivisten neemt hij aan, dat het causaliteitsprinciep zich slechts tot de zinnelijke waarneming uitstrekt. Wie dat leert, kan nooit de kloof tusschen het zinnelijk waarneembare en het metaphysische overbruggen. Het menschelijk verstand wordt door Kant's systeem niet bevredigd, want van een godsdienst met objectieve realiteit en verplichtende kracht kan bij hem geen sprake zijn.

Dr. Driessen heeft zich in Kant's niet altijd heldere theorieën goed ingedacht; daardoor was hij in staat dit moeilijk vraagstuk geleidelijk, degelijk en begrijpelijk te behandelen. DR. A. J. DANIELS. S.J.

Famulus (Th.) Multatuli's „Gebed van den onwetende". Met aanteekeningen voorzien. 3de dr. Amsterdam, Borg (24).

Het malle poëem van Multatuli wordt door den scherpzinnigen Famulus zoo uiteengerafeld, dat voor iedereen, die zien wil, het leugenweefsel komt bloot te liggen. In vrijzinnige onderwijzerskringen wordt het stuk van Multatuli nogal voor echt aangezien en meent men dat die groote woorden zwaar zijn van gedachten. Wie deze „aanteekeningen" heeft gelezen, zal verbaasd staan over den schamelen inhoud van dat godlasterend gebed. DR. S.

Famulus (Th.) Geen God? of Gods bestaan aangetoond uit eenige sprekende feiten in de natuur. 4de dr. Amsterdam. G. Borg (45).

Dit werkje is zoo algemeen en zoo gunstig bekend, dat wij volstaan kunnen met eene aankondiging die tevens een oprechte aanbeveling is.

Hagen (M. van der) Waar is de Kerk van Christus? 43e—53e duizendtal. 9de dr. bezorgd door G. v. Bynum. s. j. Amsterdam. G. Borg. 192.

„Men beveelt geen boekjc aan", zegt de bezorger van dezen nieuwen druk, „dat in korten tijd in eenige tienduizendtallen verspreid is". Maar wij mogen er even op wijzen dat dit boekje tot eigen leering in elk katholiek huisgezin behoorde te zijn, en onmisbaar is als wegwijzer voor hen, die de waarheid zoeken.

R. K. PR.

Jansen (P. Fr. E. J. B. Ord. Praed.) Rechtuit! Utrecht, Electrische drukkerij v. h. St. Gregoriushuis (407) 16° *f* 0.65.

Levenswijsheid is de titel van een der hoofdstukken van dit boekje, en ik geloof wel, dat het de bedoeling des schrijvers is geweest zijn lezers een schat daarvan aan te bieden. Men zal gaarne toestemmen, dat hij geslaagd is. In een reeks van 102 hoofdstukken, leert hij, hoe het geheele leven van den Christen in al zijn doen en laten door den godsdienst moet beheerscht worden.

Daar schr. terecht de noodzakelijkheid van orde betoogt, zou ik hem in bedenking willen geven herhalingen als in hfdst 31, 36, 37, 43 liever te vermijden.

Eenvoud in den stijl voegt een werkje van dezen aard. Maar de schr. is, m. i., wel wat al te huiselijk. Uitdrukkingen als „dikke maatjes", „dat is doodeenvoudig onzinnig en dol", „ik vind niets misselijker" enz. zou ik gaarne bij een tweede uitgave vervangen zien.

J. F. DE GROOT S. J.

Kane S. J. (Robert). God or Chaos. London, Washbourne (243).

Dit boek, oorspronkelijk reeds voor 25 jaar geschreven, maar gerijpt als het ware en vervolmaakt tijdens het langdurig professoraat in de wijsbegeerte van dezen vermaarden Ierschen kanselredenaar, is geen spoorweglectuur. Wie oppervlakkig leest zal den draad van 't scherpzinnig betoog wellicht vaak laten glippen. Maar langzaam en aandachtig lezende — mits gij matig Engelsch kent

en niet schroomt nu en dan een woordenboek of een leeraar M.O. te raadplegen -- wordt gij 't spoedig eens met „The right Honourable Christopher Palles, Lord Chief Baron of the Excheques" — aan wie 't werk is opgedragen: „When one reads it slowly and thoughtfully, it is very simple. Any ordinary person, who gives the time and takes the trouble, ought to be able to understand it". Gij zult uw tijd en moeite niet betreuren. De grondslagen van geloof en geloofsverdediging, dat God bestaat en wat God is worden hier onwrikbaar vastgelegd. Bijzonder gelukkig schijnt het mij dat hier de eigenlijke bewijzen van Gods bestaan in het second book, worden voorafgegaan door een degelijke behandeling van „the First Fact of our own existence; the First Principle of Contradiction, en vooral van „the First Condition that our mind can recognise truth" — geen bewijsvoering, welke „would be to beg the question" (= petitio principis) maar een „reasonable explanation" om een goede kijk te krijgen op de klaarblijkelijkheid dezer uitgangspunten. Dit tractaat, onmisbaar m. i. tegenover de hedendaagsche scepsis en het aloude agnostisch dogmatisme, dat stokstijf volhoudt van niets zeker te zijn, wordt in onze beste apologieën te dikwijls gemist.

De logische deductie der Goddelijke eigenschappen in het vierde boek lijkt mij zeldzaam goed — terwijl in het vierde en laatste boek: A Triple Touchstone in drie wanbegrip werende hoofdstukken Free-will, The origin of Evil, Hell — nog drie leelijke struikelblokken worden opgeruimd, die den weg tot Godserkenning en Geloof kunnen belemmeren. DR. J. VAN VESSEM.

Mosmans C. SS. R. (H.). God is mij genoeg. Aan de vereerders van het Eucharistisch Hart van Jezus. Vrij naar het Fransch. Nieuwe druk. Venloo, G. Mosmans Senior. (160).

Niet alleen voor kloosterlingen, maar voor allen en iedereen, die naar hooger streven. Dit boekje zal inderdaad voor de bedroefden een balsem zijn; een verwijt voor de middelmatigen, een zoete openbaring voor de armen van geest, een leiddraad en een stuwkracht voor de zwakken, een gids voor die tot hooger zijn geroepen. Dat deze woorden geen ijdelen lof beduiden, blijkt uit het opschrift der verschillende afdeelingen: I. God is genoeg voor mijn naar liefde dorstend hart. II. God is genoeg voor mijn eergierig hart. III. God is genoeg voor mijn bedrijvig hart. IV. God is mij genoeg bij mijne zwakheid. A. GIELEN.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Hedin (Sven) Van Pool tot Pool. Tweede Reis. Van de Noordpool tot den Aequator. Utrecht, W. de Haan. (272).

Bladzijde 250 van Jaargang 1912 *(Boekenschouw)* bracht eene aanbeveling van de eerste reize. Ook dit boek moeten wij loven om zijn goeden toon en belangrijken inhoud. Het vertelt van de Noordkaap en van Hagenbeck in Hamburg, brengt ons door Londen, Parijs en bij Paus Pius X. Wij gaan dwars door Italië,

vertoeven in Egypte; vernemen van Franklin, Nansen, Andrée; van Gordon, Stanley, Livingstone en Emin Pacha. In een woord het is een mooi, onderhoudend en leerzaam boek vol afwisseling. V. ST.

McCarthy, Ph. D. (Charles H.). Columbus and his Predecessors; A Study in the Beginnings of American History. — Philadelphia (1229 Arch Street), J. J. McVey, 1912 (XIV en 224). 12⁰. Cloth (\$ 0.50net = 1.25 gld.).

Dit boekje mag gelden als een verblijdend teeken van den vooruitgang der wetenschappelijke geschiedbeoefening in Amerika. En dat niet alleen, wijl we hier in gecompendiëerden vorm bijeen zien, wat door 's schrijvers landgenooten over deze stof in boek werd gebracht, doch ook wijl we hier de vruchten van oorspronkelijken arbeid te genieten krijgen. Voor menschen, die het tijdperk der ontdekkingen niet reeds à fond bestudeerden, bevat dit werkje veel belangrijks. Aan eenige veel-verspreide dwalingen toch omtrent de beteekenis van de vestiging der Noormannen in Amerika b.v., of omtrent de Europeesche bekendheid met Aziatische toestanden in de 15e eeuw, wordt hier voor goed een einde gemaakt. De stijl gaat niet uit boven dien van andere wetenschappelijke werken, doch het boekje leest pleizierig, en is duidelijk en helder geschreven. Dat uit alles een Katholieke overtuiging spreekt, zal niemand verwonderen, die weet, dat de schrijver zich noemen mag „Professor of American History in the Catholic University of America". De uitgave is voortreffelijk, en de éditeur wijst er met nadruk op, dat hij een grooten voorraad van Katholieke werken bezit, zoowel uit de tweede als uit de eerste hand. Moge dit geschriftje veel aftrek vinden, en de uitgever een goede klandizie!

Nijmegen. H. DUURKENS S. J.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Knippenberg (Dr. H.), Pieter Cornelisz. Hooft en Constantijn Huygens. Een studie voor school en huis. Roermond, J. Rome (66)

Dit boekje zij welkom. Eene keuze uit de poezie der beide dichters is moeielijk, wijl zij vaak plat en onkiesch zijn in beschrijving en uitdrukking. Deze moeielijkheid heeft Dr. Knippenberg overwonnen en te recht mag hij beweren: „wat aanstoot geven kan aan of gevaar opleveren kan voor de leerlingen der hoogere klassen van H. B. S. en Gymnasium" heb ik trachten te vermijden. Het geheel geeft eene goede historische schets en een beste bloemlezing. Dr. S.

Kroes (H. W. J.) Zur Wiederholung. Kleine Deutsche Grammatik mit Übungssätzen. Gouda — van Goor. (47) *f* 0.45.

Als iemand een greep doet uit de Grammatik, zal er licht een ander zijn, die beweert dat niet het voornaamste is gegrepen. Door zulke persoonlijke opvattingen mag ik mij echter niet laten leiden, en verklaar liever dat dit boekje voor repetitie wel bruikbaar is.

LEERAAR M. O.

Lockington S. J. (W.) Bodily Health and Spiritual Vigour. London, Longmans, Green & Co., 8° (128) cloth 2 sh. 6 d. net.

„The first requisite of good generalship is good health". Ik meen geheel in den geest van den schrijver te spreken, als ik deze woorden, welke hij Napoleon in den mond legt, op zijn onderwerp toepasselijk maak, en dus vertaal: Het eerste vereischte voor een goed leeraar of predikant is een goede gezondheid.

De eerste acht hoofdstukken van dit krachtig (een kracht die soms is op het ruwe af) geschreven boek bevatten een klemmend betoog van deze waarheid. In breede rijen monstert hij zijn bewijzen. De getuigenissen van groote leiders, van een Ignatius, een Teresia en Franciscus van Sales worden gesteund door het woord of voorbeeld van Cicero, Caesar, Napoleon, Gladstone, Garcia Moreno; de H. Paulus staat schouder aan schouder met den H. Carolus Boromeus en Lacordaire; de kluizenaars van 't Oosten en 't Westen in hun afzondering naast den ijzersterken Xaverius op zijn wereldreizen. En om hen heen een leger van bekende en onbekende getuigen, allen roepend: „Wilt gij veel werken, groote dingen tot stand brengen, mat dan uw lichaam, den ezel die u dragen moet, niet af, maar houdt het in eere; het is de lantaren die het licht uwer ziel draagt, het werktuig, noodig om den naaste te helpen, Gods eer te bevorderen". Wel mocht zijn bewijsvoering onomstootbaar zijn, want de halsbrekende toeren en slangenbewegingen, waarmede hij zijn boek opluistert, zijn genoeg om menig dik heer den schrik om 't hart te doen slaan.

Maar laat u niet afschrikken. Met veel lichtere oefeningen, welke de schrijver aangeeft, zult gij volstaan, zonder uw ruggegraat, of die uwer stoelen door er roekeloos op heen en weer te zwaaien, in gevaar te brengen.

En vergeet niet, dat dorheid in gebed en overweging, neerslachtigheid en bekoring dikwijls het gevolg zijn van een overwerkt, afgesloofd lichaam. Laat de zielsbestuurder dit ook voor anderen gedenken en laat hij zelf, door zich den noodigen tijd voor een goede wandeling te gunnen, in plaats van dat voortdurend jachten in trein en tram, zijn lichaam de noodzakelijke beweging en onmisbare gezondheid schenken. L. V. D. BIESEN.

Möller Pr. (J. B. W. M.) Christelijke Democratie en R. K. Vrouwenbond. Den Haag, Frentrop. (59) *f* 0.20 (bij 200 ex. 10 ct.).

De ijverige en alleszins bevoegde schrijver geeft een klaar antwoord op de volgende vragen: 1. Is de vrouw de gelijke van den man? 2. Is zij de gelijke in het economische leven? 3. Welke moet haar opvoeding zijn? 4. Welke is haar taak in het sociale leven? 5. En in de politiek? Allen die belang stellen in deze kwestie, zullen natuurlijk het boekje koopen en lezen. Ik vestig gaarne de aandacht op blz. 49; wat de rector daar zegt over *Vrouwenkiesrecht* is zéér juist en duidelijk, en behoort bij alle polemiek over dit vraagstuk in het oog gehouden te worden. A. B. H. GIELEN.

Stoorvogel (A. C.) Opstelverhaaltjes. Een verzameling van 195

verhaaltjes voor opstellen, bestemd voor de hoogste drie leerjaren en vervolgklassen der Lagere School. Gouda, G. B. van Goor Zonen (167 blz.) *f* 1.—, geb. *f* 1.30.—

De bundel is verdeeld in drie afdeelingen; een alphabetisch register maakt het overzicht gemakkelijk. In de prospectus werd opgemerkt: „De 195 opstelverhaaltjes zullen dus ongetwijfeld voorzien in een behoefte". Wij zijn het hiermee volkomen eens en meenen, dat het werkje ook als „vertelselboek" van nut kan zijn. Gelukkig is de keuze ruim genoeg, om de drie avonturen van Baron Von Münchhausen (1ste afd.) en de geschiedenis van Roodkapje en Klein Duimpje (3de afd.) — wat zeker geen kost meer is voor hoogste leerjaar en vervolgklas — ongebruikt te laten.

H. A. M. DOUWES.

KUNST

Kroon (Simon) Huwelijks-marsch voor Orgel. opus 28. Amsterd.-Rotterd. Langenhuysen *f* 0.60.

Van levendige plechtigheid en ingehouden blijdschap; zal voor vele organisten eene uitkomst zijn.

Schafstall (J.) Neerlands Taal. woorden van J. P. Heye. opus V, voor gemengd koor a Capella. Amsterd.-Rotterd. Langenhuysen. partituur *f* 0.60. stemm. *f* 0.15.

De compositie is goed. De muziek deint op 't gevoel der woordbedoeling. Gang van 't geheel natuurlijk, hier en daar met temperamentvol beweeg en versnelling.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Caine (Hall). De vrouw die Gij mij gegeven hebt. Vertaald door G. W. Elberts, Leiden. A. W. Sijthoff. (328) 2 dln. f4.20 geb. f 5.20.

Daniël O'Neill had er vast op gerekend dat zijn kind een jongen zou zijn. En . . . 't was een meisje. Sinds dien tegenvaller verwaarloosde hij Mary zijn kind en zijn ziekelijke echtgenoote. Toen Mary zich zoo'n beetje begon te voelen als dochter des huizes, deed hij haar naar een Pensionaat van het Heilig Hart in Rome. De eerzuchtige plannen van Daniël namen steeds vaster vorm aan. Nu hij geen zoon had die als afstammeling der O'Neills kon optreden, wilde hij zijn kind uithuwelijken aan den Heer van Raa, een alombekenden losbol.

Met Bisschop Walsh trok hij naar Rome om zijn dochter terug te halen. Een audiëntie bij den Paus bekrachtigde de volmacht, noodig voor het gemengd huwelijk. Hall Caine laat hier den Paus deze woorden spreken: „Dus dit is de jonge dame bestemd om, *in de handen der Voorzienigheid, het werktuig te zijn, om een afgedwaald geslacht in den schoot der Moederkerk terug te voeren?*

De dagen welke het huwelijk voorafgingen bracht Mary door in zenuwachtigen angst. Ze voelde een geheimen afkeer voor Lord Raa, nog versterkt door eenige minder vleiende uitdrukkingen aan zijn adres, vernomen van een vriend harer kinderjaren Martin Conrad. Deze gaf inlichtingen omtrent Lord Raa aan Mary's biechtvader en den Bisschop. Alle waarschuwingen werden overboord geworpen. Men praatte Mary voor dat zij de gelukkigste aller stervelingen was; tot zij ten laatste er zelve aan begon te gelooven. Zij werd met lord Raa in den echt verbonden. Zijne groote onverschilligheid ten haren opzichte en de schandelijke onthullingen, welke hij haar deed op hun huwelijksdag, brachten haar er toe te weigeren zich als zijne echtgenoote te gedragen. Zij ging met hem een overeenkomst aan, waarin hij zich verbond zijn rechten als echtgenoot slechts dan te doen gelden wanneer Mary hem zou kunnen liefhebben. Deze dag is nooit gekomen. Lord Raa leefde voortdurend in ongeoorloofde betrekkingen met Alma, eene vroegere kostschoolvriendin zijner vrouw. En alle pogingen welke Mary aanwendde om de liefde van haar echtgenoot op zich te vestigen, leden jammerlijk schipbreuk. In die dagen ontmoette zij Martin Conrad en de stille vriendschap hunner kinderjaren veranderde in vurige genegenheid. Martin wilde haar overreden hem te volgen en den ontrouwen echtgenoot te verlaten. Zij weigerde, wel wetend dat de Kath. Kerk geen scheiding erkent. Ook volgens de Wet kon zij geen echtscheiding bekomen, het huwelijkscontract waarbij Mary was verkocht aan lord Raa maakte dit onmogelijk. „Nog vernederender dan de boeien waarmee de Kerk mij aan mijn gelofte bond, waren de voorwaarden waarop de Wet mij ervan wilde ontslaan". Alleen kwaadwillige verlating van den echtgenoot kon haar vrij maken volgens de wet.

Mary had een harden strijd te voeren. Verraden door dengene aan wien zij met onverbreekbare banden was gebonden, begon zich de liefde tot Martin Conrad dieper te vestigen in haar hart. Zij wilde blijven een getrouw kind der Katholieke Kerk en weerstand bieden aan den drang van hartstochtelijke liefde; daarom vluchtte zij in haar persoonlijke vertrekken. Daar ontdekt zij een avondblad en ziet voor haar oogen eene betuiging van Mgr. den Bisschop, die openlijk dank brengt voor een weldadigheidsfeest gegeven door Lord Raa ten bate der Katholieken. Z.D.H. noemde in het bizonder Alma, die aller oogen bekoord en aller harten gewonnen had door haar erpentine-dansen. De Bisschop was tegenwoordig geweest bij deze vertooning!! Op blz. 327 zegt Mary: „Dat maakte een eind aan alles en joeg plotseling mijne gewetenskwellingen op de vlucht."

„Was dàt de moraliteit der Kerk, diè mij bedreigde met haar straffen, omdat ik de reine aandrift van mijn hart wilde volgen (weggaan met Martin) maar geld aannam van een vrouw als Alma, een vrouw, die de geestelijkheid omkocht, om een oog dicht te doen voor haar wangedrag en dit te bedekken met hun genadige

welwillenheid! En mijn man ook! Zijn overtredingen en uitspattingen waren algemeen bekend, en toch achtte de Kerk zich geroepen, door haar dienaar zijn ijdelheid te streelen, al zijn beleedigingen vergevende. Hij kwam weer naar huis die overspelige echtgenoot, en als hij kwam, zou de Kerk van mij eischen dat ik, hoe immoreel zijn gedrag ook mocht wezen — hem trouw zou blijven, en mezelf de reine liefde, die nu in mij ontwaakt was, ontzeggen".

„Maar neen, neen, neen! Nooit meer. Het zou een levende dood zijn. Vervloekt zij de macht, die een vrouw daartoe kan doemen."

„Misschien was ik niet meer geheel toerekenbaar — niet meer zedelijk en geestelijk gezond — en indien dit zoo geweest is, mogen God en de Kerk mij vergeven. Maar ziende, dat de Kerk noch Wet mij konden bevrijden van den band, dien ik zelf niet begeerd had, en dat beide den schuldigen man beschermden en de slechte vrouw duldden, kwam heel mijn ziel in heftigen opstand. Ik hield mezelf nu voor, dat ik een schandelijk voor een eervol leven zou verwisselen, wanneer ik mijn man voor Martin verliet".. En terwijl allen in huis genoten van hun nachtrust, trad Mary de particuliere vertrekken van Martin binnen....

Met een bede tot de reine gelukkige vrouwen Mary niet te veroordeelen maar de woorden te herdenken gesproken tot de „zondares die veel bemind had", eindigt dit eerste deel.

Het tweede deel is nog niet verschenen, doch ik heb hier voor mij het Engelsch origineel: *The woman thou gavest me, being the story of Mary O'Neill.*

Het blijkt dat Mary moeder zal worden, en door anonieme brieven van de laaghartige en slechte Alma wordt dit bekend aan haar ruwen en even laaghartigen echtgenoot. Hij slaat haar, en zij vlucht. Nu komt de tijd van ellende, vooral als het kind van Martin Conrad geboren is. De kranten brengen het bericht dat zijn schip de „Scotia" verloren is; zij staat nu alleen in de wereld. Zij lijdt ellende en gebrek, en als ook het kind van armoede zal omkomen, besluit zij tot het ergste. Zij wil zich verkoopen.

En dan verschijnt de verloren gewaande Martin Conrad op het tooneel; alles gaat veranderen, het lang verwachte geluk komt nu tot haar.

Haar eerste (protestantsche man) heeft echtscheiding aangevraagd en verkregen, en Mary zal nu in het huwelijk treden met Martin. Daar verneemt zij dat het onmogelijk is; de katholieke kerk beschouwt haar huwelijk als wettig bestaande niettegenstaande de burgelijke scheiding. Mary wil goed katholiek blijven, en met gebroken hart onderwerpt zij zich... kwijnt weg en sterft. Van katholiek standpunt is er zeer veel aan te merken op dit boek. Hall Caine mishandelt hier en daar de Roomschen, vooral den Bisschop. Hij toont weinig te begrijpen van onze zedelijksbegrippen, en zijn heele boek, overigens van geweldige ofschoon opzettelijk gezochte tragiek, is een pleidooi voor de verbreekbaarheid van het

huwelijk en tegen de „zoogenaamde vooroordeelen" der wereld ten opzichte der ongehuwde moeder. Geen twijfel, of dit boek kan veel, zeer veel kwaad stichten. M. WALRE.

Cosinus Kippeveer of het geschaakte meisje. 2 dln. Amsterd. Meulenhoff.

Den prijs heb ik niet opgegeven want niemand behoeft dit ding te koopen. Sommigen vonden 't geestig, maar het is bot-grappig. Na de verkiezing heeft het volstrekt geen waarde meer, vóór dien tijd kon het tenminste nog dienen als een pamfletje tegen Roomschen en Anti-revolutionnairen.

Dostojefsky (F. M.) De gebroeders Karamazow. Vert. door A. van Gogh-Kaulbach. Amsterd. v. Holkema & Warendorf. (422). *f* 4.90.

Een verhaal vol ruwheid en zedelijk bederf. Maar ook als dat er niet in zat, geloof ik dat nog niemand het verder zou brengen met lezen dan de eerste vijftig bladzijden. Men krijgt het gevoel of men in een gekkenhuis rondwandelt, zoo mal praten al de minderwaardige menschen, die de schrijver ons voorstelt. A. GIELEN.

Drachman (Holger). Tot den Dood. Naar het Deensch door R. Crous. Amsterd. H. Becht. (210) *f* 2.50.

Van een ongezonde sentimentaliteit. Een jong meisje verlieft op een ouden organist, sterft met hem op den dag voor haar gedwongen huwelijk bestemd. De organist speelt met zoo vol geluid dat het bouwvallig kerkje (ze wisten dat dit zou gebeuren) ineeenstort en beiden onder de ruïne begraaft.

Behalve deze dwaasheid staan er heel leelijke dingen in dit boek! J. BERGER.

Eeckels (C.) Bloeitijd. Antwerpen, L. Opdebeek. — Amsterd. R. K. Boekcentrale (329) geb. *f* 3.50.

Een zware bundel gedichten. Dat de schrijver talent heeft zal niemand betwijfelen, geloof ik. Dat zijn talent met de jaren krachtiger is geworden, kan evenmin worden ontkend. Maar, gelijk zoovelen, verhindert ook hem de aanbidding der luiden van '80 om een groot, onafhankelijk dichter te worden. Mooie verzen vind ik nu reeds in overvloed, doch als hij zich losmaakt van „die beroemden" en eigen vorm en gedachten kiest, zullen wij hopelijk hem spoedig mogen begroeten als een der beste Katholieke dichters uit Vlaanderenland. A. GIELEN.

Genderen Stort (R. van) Paul Hooz en Lambert Brodeck. Rotterd. Brusse. (177) *f* 2.90.

Een bundel vreemde verhalen in vreemden stijl geschreven, die vervolgen schijnen te zijn van andere reeds verschenen *Idealen en Ironiën* en waarvan ook nog weer vervolgen zijn beloofd. Een dunne draad verbindt ze door het telkens weer optreden van dezelfde personen, die nu eens een meer, dan weer minder belangrijke rol spelen.

De atmosfeer is zwaar van zwoele zinnelijkheid. Er worden dingen gezegd, soms in zeer zonderlinge taal, nu eens heel subtiel, dan

weer haast kinderachtig met niet altijd even gelukkige pogingen om grappig te zijn, dingen ook *a faire rougir un singe!* Er worden toestanden beschreven, zoo plat en weerzinwekkend, dat zij eenige jaren geleden in geen fatsoenlijk gezelschap uit de verte aanduiding zouden verdragen; er worden gesprekken gevoerd door wereldmoede jongelui, en beginselen verkondigd, waarvoor men geen oude juffer hoeft te zijn om de haren ten berge te voelen rijzen.

Iets geheimzinnigs en plechtigs schijnt bestemd om zooveel platheid en dwaze aanstellerij aantrekkelijk te maken. Veel blijft er ondanks de vaak ragfijne uitpluizerij onbegrijpelijk en onverklaard. Wie vat b.v. iets van de drakerige historie van den zoogenaamd genialen Lambert Brodeck, van zijn nachtelijken tocht in de duinen en den moord dien hij in den blinde pleegde? Onnoozele geschiedenis ook van „het Blakertje" met zijn pedanten, loggen aanloop en petieterig slot, dat misschien juist door zijn contrast den *clou* van deze voorstelling moet vormen, weerzinwekkend wreede intrigues van juffrouw Molb en haar ongelukkigen pensionheer. Daartusschen een parel op den mesthoop: het Vaderschap van Paul Hooz — zelfs de namen zijn gezocht, onwaarschijnlijk, zoo niet onmogelijk. — Hoe brutaal en ongegeneerd op sommige plaatsen, zoo is het toch treffend en aandoenlijk den invloed te zien door een onschuldig kind uitgeoefend op de ziel van een egoïstischen, lichtzinnigen, oververzadigden wereldling. De langzame verfijning en veredeling van het innerlijk leven van den jongen pleegvader, wien zulk een groote verantwoordelijkheid werd opgelegd door zijn plichten jegens het ouderlooze nichtje, is diep gevoeld en daarom fijn, zelfs teer geteekend.

Wat wij er over zeiden zal wel voldoende zijn om de lectuur toe te staan — niet aan te raden — alleen aan zeer hoogstaanden, die er door zullen versterkt worden in hun overtuiging, dat hetgeen de moderne wereldbeschouwing *levensgenot* noemt en de christelijke *zonde*, niets achterlaat dan een bitteren nasmaak, zelfverwijt, verwoesting in lichaam en ziel, ontgoocheling en zelfs wanhoop.

MELATI.

Hoeven (J. H. van der) Galerij van beroemde Fransche tooneelspelers, anecdotisch beschreven. Amsterd. Meulenhoff. (276) *f* 0.75

Levensbizonderheden, kort en vluchtig verteld, van een achttien spelers en speelsters. Dat het bestaan van eenige dezer vrouwen niet stichtend zou zijn, was te verwachten. Het stuit echter ze als een koopwaar te zien overgaan in handen van den een na den anderen zedeloozen kerel. En of zulke vuilebrassen nu al de mooiste historische namen dragen, maakt de zaak natuurlijk niet beter.

J. BERGER.

Jouan (Eva) Het verlaten kind. Mij. de K. Illustr. 's Hertogenbosch. 2 dln. (109 en 123).

Wel mag de een of ander misschien zeggen: „de geschiedenis van een kind, gestolen door kermisreizigers, is een reeds tamelijk afgezaagd onderwerp!" Dat is waar! doch na lezing van dit ver-

haal zal men eerlijk moeten bekennen, dat het goed behandeld is. De karakters van kleine luidjes zoowel als van aristocraten zijn juist geteekend. Het boek kan in elke bibliotheek worden opgenomen.

M. WALRE.

Kaldekerke (B. van). Uit donkere dagen. J. van Lantschoot Moens, Dendermonde.

Dr. méd. Alb. van Driessche te Greinbergen, zich zelf noemend specialiteit in zeur- en zanik-ziekten, met eersten assistent Berto van Kalderkerke, leidt deze schetsen met een „Voorwoord" in. Hij verklaart den titel — hetgeen eigenlijk overbodig was want de verhaaltjes spreken voor zich zelf — op deze wijze: Over de stukken hangt een grijze sluier van zwaarmoedigheid, op sommige wel een gewichtje van donker der tragiek.

Nu deze donkere, sombere stemming valt ons reeds bij de eerste schets op en hoe verder wij voortgaan hoe treuriger en zwarter het om ons schijnt te worden. Toch blinkt er licht tusschen deze verhalen van ziekte en dood, want het Geloof laat zijn stralen door de dichte wolken schijnen. Wat de schrijver zelf denkt weten wij niet, maar zijn personen zijn vrome, ten minste geloovige boeren en zij strijden hun strijd tegen de leelijke zwarte prij met de wapenen, door den godsdienst hun in de hand gegeven.

Het vele akelige maakt deze lectuur niet opwekkend, toch is het knap werk. De eerste vertelling vooral, van den stoeren boer, die zich niet wil laten kerven door de doktoren en de verradelijke ziekte langzaam voelt voortwoekeren in zijn sterk lichaam totdat hij eindelijk den strijd moet opgeven en een christelijken dood sterft.

Men zegt wel eens, alle litteratuur gaat over liefde en trouwen, deze schetsen zijn dan zeker een uitzondering. Lijden, krankheid, sterven is van allen het onderwerp. Gelukkig dat het gemoedelijke, prettige, bijna kinderlijke Vlaamsch het al te tragische belangrijk verzacht en verdoezelt. MELATI.

Mathilde Juliaan en Juliane. Nijmegen, Malmberg. (37) *f* 0.90.

Ik kende dit boek van Mejuffr. Sloot niet en las het nu voor 't eerst. Ik las het met genoegen en geloof dat velen met mij zich zullen verblijden dat Malmberg het opnam in zijn Roman-Bibliotheek. Maar ik zou gaarne eene opmerking maken, niet alleen voor Mathilde doch voor een overgroot deel van schrijvers en schrijfsters. Waarom aarzelen ze dikwerf zoo in de aanspraak? Zoo vind ik hier op blz. 40 een dialoog, waarin voortdurend door afwisseling onzekerheid heerscht. Het varieert tusschen: Je—Jij—ge—U! Dat is maar een kleinigheid, maar voor den lezer verandert daardoor herhaaldelijk de verhouding, die hij zich gedacht heeft tusschen de sprekende personen. Daarom is het een fout, ofschoon heel gemakkelijk te vermijden. A. GIELEN.

Molkenboer (B. H.) Vondelschetsen. Paul Brand, Bussum.

Het zal wel niet noodig zijn deze schetsen van den zoo welbekenden literator en Vondelkenner pater Molkenboer aan te bevelen. Vergissen wij ons niet dan verschenen drie hunner reeds

elders. Zij doen aan de beroemde *Vondelportretten* van Alberdingk Thijm denken, al overtreffen zij deze niet. Het echt oud Hollandsche Vondeliaansche in de „Portretten" met zoo zekere fijne toets door onzen „Oud-meester" weergegeven, missen wij hier noode.

Toch is ook de milieuteekening buitengewoon goed getroffen, al is zij meer 20e eeuwsch dan bij Thijm. Zij zijn in hun moderne woordkunst meer van onzen tijd, minder archaïsch hoewel somtijds nog wel zoo precieus.

Mooi is de beschrijving der natuur van het Hollandsche landschap, onveranderd sinds Vondel's dagen, maar hier gezien door een colorist met moderne visie en dus zoo eigenaardig belicht als vader Joost en de zijnen land en water zeker nooit zagen.

„De veerschuit was Halfweg reeds voorbij en in de wazige verte „zag Sybrich opblauwen den Blinkert, het hoogste duin van Holland „op zijn smalst. Het morgenweer was helder en van een klare „doorzichtigheid. De wind, die de grauwe wolkstapels met hun „schitterende sneeuwkoppen en zilveren benedenranden had opge- „dreven naar het Noorden, was langzaam-aan neergestreken, zoodat „het koud blauwe water minder bol stond dan in de vroegte en „nu in getemperde kabbeling oplobberde tegen den hollen schuit- „romp. Ver in 't verschiet stond een verlaten molen zijn zwarte „armwieken te zwaaien tegen teergetinte lucht en naderbij wisselde „in sobere varieering een reeks droomerige populieren, schraal in „'t blad, met een bleekgroen boschage hoog hout, welig opschietend „oeverkruid,gele wuivende riethalmen langs donker water en slin- „gerende lischplanten te midden van blinkende plekken nat kroos, „door wilde eendvogels slobberend en snaterend doorploegd met „zwarte watervoren enz.

Behalve in het hollandsche landschap brengt schr. ons in de deftige patriciërswoning van den Drost en zijn Helionora, in „de Trou" Vondels bescheiden huis, of in de ziekenkamer van den jongen Van der Goes. Wij hooren wat er gebeurde: „Rond Palamedes" wij zien „Gijsbreght onsterfelijck" worden ondanks bittere tegenwerking, wij gaan mede in „Lucifers opgang" den nijdigen predikanten ten spijt, wij luisteren met ontroerd gemoed naar het troostgesprek tusschen den krachtigen 80er en zijn zwakken Vondelzoon — niet den allesbehalve in reuk van heiligheid staanden Joost II, maar zijn bewonderaar en navolger Antonides, den Y-stroom dichter.

Pater Molkenboer met niet minder liefde voor den grooten Vader bezield dan zijn oudere broeders Antonides Johannes van der Goes en Josef Alberdingk Thijm, Vondelzonen als hij, heeft zijn schetsen door en doorvondeld.

Dat hij zelf ze „schetsen" bescheidenlijk maar verrassend juist noemde in tegenstelling met de „Portretten" — want hiervoor zijn ze te vluchtig van opzet en te vaag van omtrek ook, brengt het nadeel dat hij in zijn L.S. bij een vergelijking met zijn groot model vreesde, tot een minimum terug.

Met recht kan men hier zeggen: Vondel op deze wijze leeren kennen is hem liefhebben.

Noordwal (Cornélie). O, die lastige Juf. Utrecht A. W. Bruna en Zn. (325) 6 pltn.

Ik heb wel eens hooren beweren dat dit boek verkleinend werkt op den eerbied, verschuldigd aan onderwijzeressen en opvoedsters. Nu Ja, 't gedrag van Artha, dat kwelduiveltje, is soms erg onaardig. Doch de goede leiding van haar verstandigen vader en het oprechte berouw van Artha geven toch ook een voorbeeld ten goede.

Bakvischjes verslinden dat boek. Zeker is het, de personen zijn allen naar het leven trouw weergegeven. Mijn grootste aanmerking op dit boek is het veelvuldig en noodeloos gebruik van O. L. Heer's naam. Dat is een fout. M. WALRE.

Saridjem. De Kazernehuishoudster. Roman uit het Indische concubinaat. Utrecht, de Haan.

De titel reeds duidt aan dat dit boek in ons tijdschrift voor eene bespreking niet in aanmerking komt. De Schr. acht het vrije huwelijk in de Indische kazerne een noodzakelijk kwaad. Zijn verhaal loopt zwaar, omslachtig. Afwisselend is het hoogdravend en plat, makend het betoog nog minder genietbaar dan het uit den aard der zaak reeds zijn moest. Hoe minder erover wordt gezegd, hoe beter.
MELATI.

Schultz (J.) Colette's Novene. Uit het Fransch door Wilhelmina Seiffert. 2de dr. 's-Gravenh. Blankwaardt & Schoonhoven (192) f 0.65.

Dit boekje der „Blauwe Bibliotheek" is wel wat fransch-luchtig, maar overigens geestig geschreven. Een 18-jarig meisje woont diep in de eenzaamheid, op een oud kasteel en in gezelschap van een onuitstaanbare tante. Zij doet eene novene ter eere van den H. Josef, dat een man moge komen en haar verlossen uit deze gevangenis. Als haar bede niet verhoord is na het verstrijken van den negenden dag, werpt zij in een opwelling van oneerbiedige lichtzinnigheid en teleurstelling het zwaar-zilveren beeldje door het raam naar buiten en brengt een graaf, die zeer toevallig zich daar bevond, een ernstige wonde toe aan het hoofd. Bewusteloos wordt hij binnengebracht en wekenlang verpleegd. Men begrijpt de rest. De graaf en Colette worden een paartje. Daar gelaten de oneerbiedigheid met het beeldje, komt er niets in voor dat iemand kan hinderen. Niettegenstaande den briefvorm is het zeer onderhoudend en aantrekkelijk. A. GIELEN.

Sophocles. Koning Oedipus. Tragedie vertaald uit de Duitsche bewerking van Hugo von Hofmannsthal door Willem Royaards. Amsterdam, Mij. voor goede en goedk. lectuur. (64) f 0.25.

Iemand, die geen Grieksch kent, had zich niet moeten wagen aan eene vertaling van Sophocles. Hij is dan gedwongen eene vertaling te maken eener vertaling en raakt zoo natuurlijk verder van het oorspronkelijke af. In dit geval is er nog een ander euvel; de Duitsche vertaling van Hofmannsthal heeft geen waarde, en Royaards heeft er ellendig Hollandsch van gemaakt. Het spelen mag hij zelf doen, het schrijven behoort hij aan anderen over te laten. A. B. H. GIELEN.

FRANSCH

Ardel (Henri) La nuit tombe... Paris Librairie Plon 8 rue Garancière (310) *f* 1.90.

Dit is het dagboek eener dertig-jarige vrouw. Viva is gehuwd met Robert Doraines. De kunst heeft hen tot elkander gebracht. Zij had een mooie stem, hij was een beroemd musicus. Voor het oog der wereld leven zij als twee elkaar liefhebbende echtgenooten. En toch, sinds 3 jaren zijn aan hun huwelijkshemel donkere wolken gerezen — in huis leven ze als twee elkaar geheel vreemde personen.

Voor „Tout Paris" is het een publiek geheim, de intieme omgang van „den meester met de vertolkster zijner Danaïde". Viva blijft zich gedragen als onberispelijke(?) echtgenoote. Iedere intieme omgang met de bezoekers harer salons wordt door haar onverbiddelijk afgewezen.

Kort vóór Roberts vertrek naar Amerika, alwaar hij zelf de opvoering der Danaïde gaat dirigeeren, ontmoet zij den tijdelijk met verlof uit Canada teruggekeerden Jacques Meillane. Zij sluiten een verbond van vriendschap. In moeilijke oogenblikken blijven beide trouw aan hun voornemen: slechts vrienden te zijn. Doch in dien tijd van aangroeiende genegenheid verkonden de nieuwsbladen een duel tusschen Robert Doraines en een millioenenkoning, ter wille der prima donna. Nu is Viva's kracht gebroken, wijl dit tweegevecht het schandaal openbaar maakt. Ze eischt echtscheiding en zal de vrouw worden van Jacques. Een toeval doet haar ontdekken de sporen eener alles vernietigende ziekte, erfelijk in haar familie. Een dokter bevestigt haar vermoeden. En niettegenstaande ze weet dat elken dag uitstel haar dood kan vervroegen, weigert zij zich te verzorgen: ze wil de laatste maanden van Jacques' verlof doorbrengen, genietend van zijn liefde. Zij blijft echter weigeren zich geheel aan hem te geven.

3 weken na zijn vertrek ontvangt hij een door haar achtergelaten brief, hem meldend den toestand zijner Viva. Dien brief moest hem worden nagezonden in geval eener noodlottige afloop der operatie.

Een enkele greep uit dien brief:

Blz. 309. Et pour avoir les jours incomparables que nous avons connus, n'est ce pas, mon ami chèri, je me suis tue. Ne le regrettez pas, surtout, Jacques. Je vous jure que tout ainsi est bien... Je referais ce que j'ai fait.

Voor jonge meisjes totaal ongeschikt. Volwassenen? Misschien onder streng voorbehoud! Oordeel zelve naar hetgeen ik hier nog laat volgen. Jacques' moeder is een vurige Katholieke. In haar dagboek schrijft Viva, wel begrijpend den tegenstand dier moeder in het huwelijk van haar zoon met een gescheiden vrouw, blz. 205.

„Peut-être, moins difficilement, ils admettraient que je devienne, sa maîtresse; la faute alors n'est pas irrèparable!" Wat een opvatting over het huwelijksleven.

En verder als zij overweegt de redenen, die haar hebben genoopt haar gereserveerde houding te handhaven: blz. 206. „Mais ce n'est pas de la vertu cela, puisqu'il n'ya eu dans ma sagesse, ni effort, ni tentation, ni lutte. Je le sais bien que j'ai refusé mon corps, mes lèvres même, simplement parce que les livrer m'aurait fait horreur. Et l'impression est si vivace en moi, que même de *lui* (Jacques) jusqu'alors... j'aime pardessus tout la caresse des mots..." Ziekelijkl! M. WALRE.

Baraude (Henri). Le Glas des Monarchies. Roman. Bernard Grasset, Paris. 3 fr. 50.

Een goede gele, voor volwassen ontwikkelden. De Portugeesche omwenteling wordt er in beschreven en de vrijmetselarij in haar werken voor de zooveelste maal in het licht gesteld.

Dat is nuttig, ook voor ons land, als men ten minste oogen heeft, goed genoeg om ook haar werk hier in de laatste maanden te onderkennen. Eene idylle, voor zoover er in zulke omstandigheden daarvan kan sprake zijn, is er mede saam geweven; alleen is 't jammer, dat er een duel in voorkomt, dat rechtvaardig „lijkt".

Alles te zamen een uitstekend geschreven historische roman, die van veel studie getuigt en alleen zijn vorm aangenomen heeft om zijn leerzamen inhoud te doen lezen. H. F. VAN M.

Davignon (Henri). Un Belge, roman. Plon-Nourrit et Cie, Paris. 3 fr. 50.

Een goede gele, voor volwassenen. François Chantraine meent de scheiding tusschen het Vlaamsche en Waalsche in België noodig, zelfs in eigen familie. Eene liefdeshistorie, door hem beleefd, brengt hem geheel van streek, totdat hij in het Vlaanderenland de geschikte bruid voor zich vindt en een ander denkbeeld krijgt dan dat der scheiding, waarmede hij dweepte.

Henry Bordeaux heeft voor dezen roman eene „Préface" geschreven en dat zegt genoeg.

Deze jonge Belgische schrijver, ik bedoel natuurlijk Davignon, neemt meer en meer de eereplaats in onder de beste van den tegenwoordigen tijd. H. F. VAN M.

Bornier (Henri de) de l'Académie française. Ouvres choisies, Grand in 8⁰ (XI, 563) Paris. Bernard Grasset. Prix: 10 fr.

La Fille de Roland. L'Apôtre, Les Noces d' Attila. le Fils de l'Arétin, Mahomet, France d'abord, dat zijn de zes stukken door Dorchain in deze uitgave opgenomen en van eene eenvoudige zakelijke voorrede voorzien.

Het is wellicht niet ondienstig te herinneren, dat la Fille de Roland in Amerika meer dan achthonderd maal is opgevoerd, en dat de schrijver in eene „dédicace á sa fille" zegt:

Nos livres puissent, sur la table, Aux yeux de tous, rester ouverts

en verder:

Jammais, d'une lèvre flétrie, je n'outrageai pas même un jour, La liberté, Dieu, la patrie, L'art sévère et le chaste amour.

Had hij anders gedaan,

Je sais qui me louerait peut-être, Toi, ma fiile, que dirais-tu?

Den studeerenden, mede om den mooien druk, met warmte aanbevolen. H. F. VAN M.

Chrestien (Noël) L'Ouvrier de Paix, roman in 12 (170). J. Duvivier, Tourcoing. 1 fr. 50.

No. 3 van de „Romans apologétiques et sociaux" van dezen uitgever. Pas verschenen.

De „Ouvrier de Paix" is de nieuwe pastoor van een klein plaatsje met een paar duizend inwoners, meest rood en die daarom van zelf niet meer naar de kerk gaan.

't Is de oude geschiedenis: opgestookt door een paar luilakken en schreeuwers gaan zij over tot staking en sabotage. Maar langzaam worden zij overwonnen en als de pastoor aan eene besmettelijke ziekte sterft, wordt zijn doodstrijd verzacht door de gedachte aan de kentering door hem bewerkt.

Een nuttig, practisch boek, vooral ook om de methode van werken, daarin beschreven, steunend op de Pauselijke voorschriften en getuigenis gevend van een helderen blik. Een boek voor sociale werkers, patroons, ondergeschikten; van Godsvertrouwen in volhardend streven en bidden. Men verspreide het, plaatse het in onze bibliotheken en doe er naar. Dan helpt men ook den katholieken uitgever in zijn werk van lust en moed. H. F. VAN M.

Estaunié (Ed.) Les choses voient, roman. Paris, Perrin, (434) 3 fr. 50.

Les choses (een klok, een portret, een spiegel, de vier muren, een schrijftafel) vertellen wat er gebeurde in het oude huis. Ik geloof niet dat veel menschen nog genoegen vinden in zoo'n procedé, wijl het al te onwerkelijk is. De geschiedenis. loopend over een paar geslachten, is anders realistisch genoeg. Maar mooi is dit boek niet en ook niet aanbevelenswaardig. A. GIELEN.

Vallery-Radot (Robert) L'Homme de désir, roman. Plon-Nourrit et Cie, Paris. 3 fr. 50.

Een synthetische roman. Bij den aanvang zien wij den hoofdpersoon als priester, geheel overgegeven aan God. In den roman beschrijft hij zijn streven, zijn verlangen, hoe God hem tot zich heeft getrokken. De eerste bladzijden zijn heerlijk. Verder op zijn ze ietwat nevelachtig. Mysticisme, tegenwoordig aan de orde van den dag, vertoont zich er in en geeft aanleiding tot opmerkingen, tot voorbehoud. Gewijde uitdrukkingen worden er op minder gewijde manier in gebruikt. De priester beschrijft zijne bekoringen wat te volledig. Men doet niet goed, geloof ik, met die later te gaan uitpluizen, vooral, waar zij lokten tot onreinheid: een priester zal zulks a fortriori niet doen.

Toch is het een Roomsche roman en voor ontwikkelden zie ik er geen bezwaar in.

Maak ik bemerkingen, dan is het zonder wantrouwen tegen den romanschrijver-dichter, van wien veel te verwachten is. Zijn stijl is warm en zijn beschrijvend talent klassiek.

Moge men — want deze roman zal heel wat pennen in beweging

brengen — dus billijke, opbouwende critiek oefnenen. die dit talent helpt verheffen en meer veredelen. H. F. VAN M.

DUITSCH

Handel-Mazzetti (E. von). Brüderlein und Schwesterlein. Kempten, Kösel. M. 4, geb. M. 5.

Wij beloofden op dit boek nog eens terug te komen. Een kunstwerk is het niet, al heeft de schrijfster het niet in haast en spoed geschreven. Zij begon er reeds mede in 1898, dus 15 jaren wel niet van schrijven doch van denken en schikken. Het is een moderne roman, die heel veel fraaie stukken en episoden biedt, doch over 't algemeen niet bevredigt. Verschillende karakters zijn vervormd tot karikaturen. Wat men de schrijfster heeft verweten voorheen, vooral met het oog op *Jesse und Maria* namelijk Uebertreibungen und Unnatürlichkeiten en Vorliebe fur alles Derbe, kan men hier gerust herhalen. De kritiek heeft dat reeds gezegd en naar mijn inzien heeft zij volkomen gelijk. Het kan alleen voor volwassenen bestemd zijn. F.

Lipusch (Viktor). Heidetraum und anderes. Paderborn, Schöningh. (219) M. 2.60.

Het losse bandje spreekt van: Ein Novellenbuch eines neues, vielverheiszenden Autors. In werkelijkheid zijn het zeer eenvoudige opstelletjes, goed geschreven, soms van fijnen opmerkingsgeest getuigend. A. GIELEN.

Sylva (Carmen) Geflüsterste Worte. I en II Den Schlaflosen gewidmet. M. 2.80. — III Insomnia. M. 2.80. — IV Frageland. M. 1.80 — V. Mein Jenseits. M. 0.80 Regensburg, Wunderling.

HAMANN zegt over deze uitgave en de schrijfster; Er was een tijd dat Elisabeth de koningin van Roumenië in de „mode" stond. Dat gebeurde bij 't verschijnen van haar gedichten *Meine Ruh;* harer roumeensche Märchen *Aus Carmen Sylvas Königreich* en haar symboliek prozagedicht *Leidens Erdengang*. Langzaam verbleekte haar glorie. Wat nu bovenstaand seriewerk betreft, dat valt hem mêe. Men dient echter te onthouden dat Carmen Sylva eene protestantsche is, doch zonder positief christelijke wereldbeschouwing; nogal dikwijls treedt zij te voorschijn met haar rationalistische neigingen. Daarom kunnen de drie eerste deelen slechts lectuur zijn voor menschen, die goed ontwikkeld, zich niet gemakkelijk van de wijs laten brengen. Deel IV is gevuld met wijsgeerige gedichten, welke én wat de wijsbegeerte én wat de poetische waarde betreft geen ernstige kritiek kunnen doorstaan. V is wat phantastisch soms, overigens lief en gemoedelijk, maar voor katholieken te veel vorm zonder innigheid van inhoud. Zoo denkt Hamann, en ik vind dat zijn lof meer dan ruim is.

FEDERER.

ENGELSCH

Benson (R. Hugh) An Average Man. 2 vol. Leipzig, Tauchitz. (288 en 271). f 1.

Dit werkelijk mooie boek beveel ik aan, vooral nu het in deze Tauchnitz-editie voor zoo uiterst geringen prijs verkrijgbaar is. R.

Earls (M.) The Weddingbells of Glendalough. New-York, Benziger Bros. (388) 8vo cloth cover $ 1.35 net.

Deze roman door een priester geschreven, ademt een Katholieken geest van begin tot eind. De schrijver weet ons in zijn verhaal hartelijke sympathie in te boezemen voor zijn hoofdpersonen en doet ons een jaar uit hun leven meeleven, een jaar, dat zoo heel anders eindigt dan de lezer in 't begin zou gedacht hebben. Het hoofdstuk over Kenneth Shankee's quasi-huwelijk en echtscheiding en de zondige aanleiding daartoe, is zeer kiesch behandeld maar vormt geen kinderlektuur.

Wat meer duidelijkheid in de eerste hoofdstukken ware wel gewenscht. J. V. DRIEL, M. O. ENGELSCH.

Golding (Harry) en verschillende auteurs. The Wonderbook on Railways, Ward, Lock & Co., London, linen back, paper cover 3 sh. 6 d. 12 coloured plates. 320 illustrations.

Van dit boek mogen wij hetzelfde zeggen als over The Wonderbook on Ships van dezelfde firma, dat we laatst bespraken. Welke jongen zou niet graag wat lezen over treinen, locomotieven, stations, tunnels, bruggen, signalen en wissels; opkomst en ontwikkeling van 't spoorwegwezen, stoom- en electrische tractie, expressen en goederentreinen enz., alles verduidelijkt door een overvloed van platen? Technische bijzonderheden blijven achterwege. Daar wordt in 't algemeen juist zooveel gegeven, dat men aan 't eind van een hoofdstuk gekomen, spijt heeft reeds zoover gekomen te zijn. Voorwaar een goede eigenschap voor een boek.

J. V. DRIEL, L. M. ENGELSCH.

TIJDSCHRIFTEN

De Amsterdammer, weekblad voor Nederland. Wij ontvangen een uitvoerig *ingezonden stuk* over dit blad, met bijvoeging van een paar nummers. De inzender drukt zijne verontwaardiging uit over een lang artikel van BERNARD CANTER onder den titel *een vergeten afdeeling,* bedoeld eene eerherstelling en wettiging der venale vrouw. Wij kunnen het protest van den geachten inzender niet opnemen, wijl wij onze lezers niet wenschen voor te zetten aanhalingen uit het schaamteloos schrijven van den israëliet Canter. Niet omdat deze geen christen is, doch wijl hij alle respect tegenover den lezer uit het oog verliest. Noodig is het ook niet ter waarschuwing. Want ieder katholiek zal toch wel begrijpen dat

de Groene, en zeker niet in de laatste jaren, voor hem eene behoorlijke lectuur is. Zelfs in het overnemen van sommige plaatjes (b.v. uit *Jugend*) veroorlooft men zich eene vrijheid, die duidelijk bewijst onder welke luiden men de lezers rekent te behooren.

VARIA

Voorzichtig. In het nummer van DE PRINS, 6 Sept. 1913, staat eene aankondiging: **Van eigen bodem**, *keurverzameling bewerkt door Nederlandsche Schrijvers*, 10 dln., gebonden in 5 prachtbanden. Uitgave der Gebr. Graauw, Amsterdam. Ik betwijfel ten zeerste of deze verzameling voor katholieken bruikbaar is. Bij vluchtig nazien vind ik in Deel I een opstel *De Antichrist*, een limburgsche schets door Jos. Raemakers. Een metselaar woont in bij zijn broer, en als deze bij 't smokkelen wordt doodgeschoten, trouwt hij later met de vrouw om haar en de kinderen te kunnen helpen. De kerel gelooft niets, doch „hij moest voor 't trouwen komen biechten om den volgenden morgen, vóór de inzegening, tot de communie te worden toegelaten". Dat doet hij door eenvondig te verklaren: dat hij zijn best heeft gedaan en mocht hij onwetend iemand schaad of leed hebben berokkend, dan heeft hij daar spijt van. Anders niets.

De Pastoor, die hem kende als een ongeloovige, vond dat wel curieus maar eindelijk „kwam het goede hart van den herder boven", en zonder eene voldoende belijdenis, zonder berouw te vragen, geeft hij de absolutie. Dan heet het dat die man schijnbaar overwonnen toch overwinnaar was! Hij had alles tot een goed einde gebracht „zonder iets van zijn karakter prijs te geven". Daarna verklaart hij zich niet met de kerk te kunnen vereenigen: het is al mooi dat hij er tweemalen geweest is. Alle goede dingen in drie, zegt hij dan: Als ik dood ben kom ik er misschien voor den derden keer.

Dat is een zeer lummelachtig schetsje!

De veroordeeling van *Ames Juives*. Dit boek van COUBÉ, dat onlangs op den Index werd geplaatst, was reeds door velen gelezen en mooi gevonden vóór het veroordeeld werd. Verschillende lezers vragen welke wel de reden mag zijn en wij moeten antwoorden dat niet te weten met zekerheid.

Bij de veroordeeling van een boek worden de redenen niet openbaar gemaakt, tenzij soms aan den schrijver of aan de bisschoppen, die inlichtingen vragen. Over het algemeen evenwel is het niet heel moeilijk voor hen, die vóór de veroordeeling of daarna met verlof het boek hebben gelezen, met eenige waarschijnlijkheid die redenen te gissen.

Ons Geloof haalt in dit geval de woorden aan van een medewerker der *Gazette de Liège* en wij volgen dat voorbeeld. Wij nemen de vrijheid die meening hier vertaald weer te geven.

„Zonder te beweren dat wij het geheim der Kardinalen doorgronden, denken wij toch dat men waarschijnlijk geen groot geleerde behoeft te zijn om de reden te ontdekken der veroordeeling van *Ames Juives*. Het is een evangelische roman, en alleen reeds de samenkoppeling dezer twee woorden doet onaangenaam aan. Het is tegenwoordig een veel beoefend genre dat een uitgebreide literatuur heeft gebracht, waar somwijlen het heilige en het profane gelukkig is saamgebracht (als b.v. naar onze bescheiden meening in *Rayon* van MONLAUR of *L'Aube* van MYRIAM THELEM! doch elders de christelijke fijngevoeligheid wordt gehinderd".

„Het groote gevaar, de klip van den evangelischen roman schuilt wel hierin: dat hij geschreven wordt op den rand van den gewijden tekst en zoodoende lichtelijk in de oogen van onbedachtzame lezers er één mede schijnt te worden. De christologische roman dreigt aldus de kleur aan te nemen van een soort van apocrief evangelie en de fictie kan verward worden met de waarheid. . . . ."

„De „chanoine" COUBÉ heeft de uitwerking van zijn roman gebouwd op de gegevens der Evangelisten, maar er eene intrigue ingebracht, waardoor de karakters der personen, ten spijt der beste bedoelingen van den schrijver, mogelijk misvormd kunnen worden in den geest der lezers. Is het geen ontwijding van dat toonbeeld van ideale zuiverheid, verpersoonlijkt in den H. Joannes, den maagdelijken apostel, dien Jezus door zijn voorliefde een bizonderen glorieschijn schonk . . . . is het geen ontwijding van dezen leliereine, ofschoon onopzettelijk natuurlijk, hem huwelijksplannen toe te schrijven en zoo in menschelijke liefde te verwikkelen. Want hoe rein en edelmoedige deze ook moge zijn, zij is onwaardig dengene die slechts eene liefde kende, de goddelijke."

„En siddert onze christelijke fijngevoeligheid niet d'une émotion d'inquiétude et de malaise, bij de gedachte dat een zekere Nathan het plan maakt Jesus-Christus zelf te vereenigen met zijne nicht Johanna, de verloofde van Joannes!! Het is den schrijver erom te doen de snoodheid der joodsche ziel beter te schilderen, doch hij moet voorzichtig zijn dat zijn penseel, onverwacht en onwillekeurig, geen spatten werpt, al was het op den zoom slechts van Christus' maagdelijk-zuiver gewaad!"

ONS GELOOF voegt hieraan toe: Velen spreken over de Congregatie van den Index zonder er veel van te weten, en natuurlijk is hun oordeel dat men daar fel lichtzinnig te werk gaat. De eigenlijke Congregatie van den Index bestaat enkel uit Kardinalen; zij vellen het vonnis, dat vóór de publicatie aan de goedkeuring van den Paus onderworpen wordt. Maar alvorens het vonnis geveld wordt is het werk met zorg onderzocht, en door mannen der wetenschap. Als een boek aan het onderzoek der Congregatie onderworpen wordt, ziet eerst de Secretaris, bijgestaan door twee Consultoren, of er reden bestaat de aanklacht ernstig op te nemen. Oordeelen zij dat zulke reden bestaat, dan wordt een relator of verslaggever benoemd, beslagen in het vak waar het

boek over handelt: deze maakt eene geschrevene beoordeeling op over het werk, met aanduiding der plaatsen waar hij af te keuren vindt. Dit verslag, samen met het boek, wordt onderworpen aan de „voorbereidende Congregatie der Consultoren"; nevens den Meester van het Apostolisch Paleis, en den Secretaris der Congregatie — twee Dominikanen — die op iedere vergadering moeten tegenwoordig zijn, bestaat die voorbereidende Congregatie uit verschillende kloosterlingen en priesters; ten minste zes dier leden moeten aanwezig zijn opdat eene vergadering iets moge beslissen. Na beraadslaging, maken die Consultoren eene beoordeeling op, die aan de eigenlijke Congregatie — aan de Kardinalen — onderworpen wordt. Voor werken van bijzonder belang, of bijzonder moeielijk te beoordeelen, worden nog andere voorzorgen genomen, andere inlichtingen ingewonnen. Men ziet dat het juist niet al spelende is dat men werken op den Index zet. —

Verder deelt hetzelfde Tijdschrift nog het volgende mede: Als een werk in 't spel is van een katholieken schrijver, gunstig bekend, en een werk van belang, heeft Benedictus XIV voorgeschreven dat, zoo de natuur der zaak het toelaat, het werk niet aanstonds veroordeeld worde, maar dat de Congregatie het afkeure „tot het verbeterd worde". Dit oordeel wordt alleen den schrijver meegedeeld, met de aanduiding der plaatsen die dienen veranderd. Herwerkt hij zijn boek in den aangegeven zin, dan wordt geen vonnis publiek gemaakt. In zulk geval gebeurt het toch nog dat de eerste uitgaaf, indien ze reeds veel verspreid is, op den Index wordt gezet. Voor den roman van kanunnik Coubé heeft de Congregatie niet geoordeeld zoo te moeten handelen, misschien omdat het werk van te klein belang is, of, nog waarschijnlijker, omdat een roman, wiens „trame" afgekeurd wordt, eigenlijk niet wel kan herwerkt worden. Overigens, daar de boekhandel tegenwoordig heel anders ingericht is dan ten tijde van Benedictus XIV, en de boeken nu veel haastiger verspreid worden, past de Congregatie nog enkel bij uitzondering die langzame proceduur toe.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

Vraag: *Van welk moreel gehalte is de schrijfster* BLICHER—CLAUSEN en *wat denkt men van haar boek* INGA—HEINE?

Antwoorden:

Van BLICHER—CLAUSEN las ik onlangs een roman getiteld *Kjeld.*

Na lezing van dit boek heb ik geen lust meer gevoeld om nog met andere werken van deze schrijfster kennis te maken. Dit verhaal is doortrokken van ongezonde gedachten en ziekelijke sentimentaliteit. Kjeld, de hoofdpersoon van dezen roman, is gehuwd met Sun, een mooie doch erg oppervlakkige vrouw. Hun eersteling wordt doodgeboren en Kjeld verwijt het zijn vrouw, die, om toch maar vooral niet meer te lijden dan absoluut noodig is, zich had laten chloroformiseeren.

Den laatsten tijd waren Kjeld's gedachten steeds bij zijn kind, dat zou geboren worden. Als hij schilderde was 't voor z'n jongen die komen zou en hij die vroeger hoonend op alle mogelijke banken had neergezien en die slechts geld gehad had om het uit te geven, ging voorzichtig iedere maand naar de spaarkas en spaarde... voor z'n jongen.

En nu, nu heeft hij in z'n armen een lijkje. Het kindje moet begraven worden. Zelf brengt hij alles in orde en hij gaat alleen mee naar 't kerkhof. En als hij terug komt denkt hij niet meer aan z'n vrouw of aan iets anders. Al z'n liefde heeft hij overgebracht op het kindje, dat daar ver van hem ligt. Den volgenden nacht graaft hij het kistje weer op en neemt het mee naar huis, waar hij het in den kelder verbergt.

Elken dag gaat hij naar 't houten kistje, dat 't stof van z'n jongen inhoudt en zwijgend kijkt hij dan ernaar. Hij kan niet meer werken en ten laatste besluit hij eenigen tijd in een krankzinnigengesticht te gaan om tot rust te komen.

Hij blijft er lang en als hij weer naar zijn huis wil terugkeeren hoort hij dat z'n vrouw met een ander verloofd is.

Hij komt in huis zonder zijn vrouw te ontmoeten, neemt het kistje mede en gaat ver weg naar Londen.

Het verhaal is nu op een derde gevorderd en in het verdere gedeelte verhaalt de schijfster hoe Kjeld „pavement-artist" wordt, hoe hij steeds het kistje overal met zich mee neemt en zich voorstelt hoe groot zijn jongen nu al zou zijn en wat z'n jongen zou zeggen of doen.

Na honger en gebrek te hebben geleden sterft hij op kerstmismorgen van koude. Foei! wat een ziekelijke sentimenteelheid. Van een leven hiernamaals schijnt de schrijfster nooit gehoord te hebben. Van zulk een boek moet een verslappende invloed uitgaan en ik zou het nooit iemand aanraden te lezen. Uit alle bladzijden waait het modern pessimistische ongeloof ons tegen. PIET KR.

Van BLICHER CLAUSEN heb ik toevallig *Inga Heine* gelezen. Naar dat ééne boek kan ik niet oordeelen; men zegt mij dat ze heel wat slechter heeft geschreven. *Inga Heine* werd beoordeeld in *Boekenschouw* blz. 401 (1912). MEVR. ST.

Inga Heine heeft sommige goede stukken; de grootmoeder is een verstandige vrouw en verhoedt het groote kwaad; verder las ik nog *Verloren Tooverland*, maar ik zal het nooit iemand aanbevelen, want het is niet goed en niet mooi. ANNA W. P.

...En daaruit besluit ik dat BLICHER CLAUSEN de zangster is van ongelukkig huwelijksleven. Zij maakt en verordent echtscheidingen alsof het zoo behoort. Hare romanmenschen zijn dikwijls vrij onmogelijk, in de meeste gevallen slecht. WILLEM M.

Met twee woorden antwoord ik op uw vraag uit het voorgaand nummer. Het moreel gehalte BLICHER CLAUSEN als schrijfster is nul; bij haar boeken behoeft men nooit te vragen: is het goed? — maar alleen: kan het er door? Dat teekent dunkt mij genoeg de waarde der auteur voor ons! Wat betreft *Inga Heine* verwijs ik naar dit tijdschrift blz. 401 van verleden jaar. MR. T. V. W.

VRAAG VOOR 'T VOLGEND NUMMER: Wie beproeft eene verklaring van VONDEL'S vers: *van tijt, noch eeuwigheit gemeten.* (Lucifer 1ste Rei — zang)?

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:

Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.

Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.

In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

PRIJSVRAAG. Wij hopen in October den uitslag te kunnen mededeelen van de uitgeschreven prijsvraag.

W. R. TE ZW. Voor uw doel is M. J. VLIES (Schidlof's taalmethode Duitsch) wel aan te bevelen. Uitgever: H. Meulenhof, Amsterdam.

V. TE B. BLASCO IBANEZ is een slechte schrijver. *De keurboekerij* geeft *Sous les orangers* als ten strengste voorbehouden. Dit is het zelfde boek, dat in 't Hollandsch verscheen: *Waar oranjeboomen bloeien.* Als inderdaad die fransche vertaling letterlijk is, en niet verzacht en niet gezuiverd, dan is het boek niet alleen voorbehouden, maar absoluut te verwerpen als pornografie. Zóó de hollandsche vertaling.

R. BR. TE W. *Histoire des Croisades* van MICHAUD verscheen in 1854. Er bestaat een vrije hollandsche vertaling van: *Geschiedenis der Kruistochten* (uitgever voor 't oogenblik mij niet bekend.)

DE PRIJSVRAAG.

Werden aangeboden **negen** handschriften, ter mededinging naar den uitgeloofden prijs door Boekenschouw (1912, blz. 201) later vergroot tot **200 gulden.**

De hoofdredacteur verzocht medeondergeteekenden, van wie hij zeker wist dat ze zelf niet zouden deelnemen aan de competitie, hem bij de beoordeeling behulpzaam te zijn.

Hunne namen werden vóór den uitslag vaststond niet bekend gemaakt en ook zij wisten de namen der inzenders niet en weten die nog niet, uitgenomen den naam van den prijswinnaar. Deze maatregel werd genomen om zelfs de schijn van mogelijke beinvloeding onbestaanbaar te maken.

Onder de inzendingen troffen wij een drietal van meer dan gewone waarde; wij vonden echter geen vrijheid de beiden, die naar ons inzien op de tweede en derde plaats kwamen, hier te vermelden — wijl dan ook de namen der schrijvers zouden genoemd moeten worden.

Geheel onafhankelijk van elkaar werd met algemeene stemmen de prijs toegekend aan een in vele opzichten superieur werk van MAX HELLEN, ingezonden onder het motto:

Comment reprend-on du courage,
Quand on douta de l'œuvre? On se met à l'ouvrage!

De titel van den bekroonden roman is:

HET PARELENDE LEVEN.

Wij hopen, zoodra deze roman het licht zal zien, alle lezers met ons te hooren instemmen dat deze prijsvraag een merkwaardig boek heeft gewonnen voor de literatuur.

MEJ. M. SLOOT (Melati van Java).
DR. A. SLIJPEN.
M. WALRE.
A. B. H. GIELEN.

Even voor het afdrukken van dit blad, meldt ons een spoedbericht dat de auteur de helft van den prijs ter beschikking der Redactie laat.

EEN BOEK VAN MAURICE MAETERLINCK

Ronduit wil ik bekennen dat ik een hekel heb aan dezen schrijver; ik vind hem een pedant. Maar een handige kerel is hij in elk geval. Hij goochelt met woorden, en 't schemert de lezers voor de oogen: ze haasten zich, om toch iets te doen, hem te verheffen tot een fijngevoelig en hoogst oorspronkelijk taalkunstenaar. Hij spreekt over bovenzinnelijke dingen zóó volkomen onbegrijpelijk, dat men in hem een geest meent te ontdekken van duizelingwekkende mystieke beschouwing. Hij maakt een etalage van wijsgeerige, technische termen, dat men hem voor een diepzinnig filozoof is gaan houden. In één woord, hij heeft het ver gebracht. Deze Belg wordt genoemd onder de beste vertegenwoordigers der nieuwe, Fransche literatuur.

Hij heeft den Nobelprijs gewonnen, en gewone stervelingen hebben hem nu te beschouwen als een groot en geniaal man; de Zweedsche Jury heeft hem afgestempeld, en de rest van de wereld moet hem nu maar als echt aanvaarden. Maar och! daar zijn altijd ondankbare menschen, erg vasthoudend aan hun eigen oordeel, die een weinig durven mallen met zoo'n Zweedsche jury. Zoo doet Emile Poiteau, en erger zelfs: want hij waagt het heel oneerbiedige dingen te zeggen van den bekroonden MAETERLINCK: „hij is het troetelkind der menigte. Iedereen juicht hem toe en offert wierook. Niemand begrijpt hem, noch als hij hem leest, noch als hij beproeft te ontleden zijne gedachte, zijn beelden, zijn symbolen. Maar niemand heeft den moed of de oprechtheid dat te bekennen". — Ook Pierre Hervelin is niet lief voor den grooten man en durft zoo maar eventjes beweren dat zelfs de Nobel-jury niet te beschikken heeft over de onsterfelijkheid. En Emile Faguet, alsof hij het heeft over een gewoon mensch, wijst op eenige onhebbelijkheden van MAETERLINCK, met name op zijne gezochte duisterheid: „hij heeft een afkeer van alles wat oningewikkeld is, van alles wat duidelijk, begrijpelijk en bevattelijk is". —

Dat deert voorloopig echter in niets den voorraad roem, dien MAETERLINCK zich heeft verworven. Later zullen de meeste zijner boeken wel in vergetelheid geraken; gewogen de waarde van hun inhoud, is dat geen al te stoute voorspelling; maar thans zijn wij

zoover nog niet... MAETERLINCK is groot en geniaal, en naar wat hij zegt luisteren duizenden met gretig oor en onderworpen verstand. En voor het oor, dat houdt van zachten, melankolieken klank, valt er nog iets te genieten — maar voor het verstand absoluut niets.

Het veelgeroemde boek *La Mort*, waar de schrijver voor de zooveelste maal allures aanneemt van denker en geleerde, ondersteunt dit verwijt. Het heele geval komt eigenlijk hierop neer: MAETERLINCK is het goed gegaan op deze wereld, en de vroegere discipel van het college te Gent wordt niet alleen beschouwd als een meester tegenwoordig, doch door zijn uitgevers ook betaald naar die verworven kwaliteit. Op het einde van dien levensweg, met overvloed van materieel welvaren, zit echter een roover, die op zijn tijd alles weer afneemt en vóór dien reeds de vreugde vergalt. Dat is de dood. Maar Maurice heeft er iets op gevonden; met een heel ernstig gezicht onderneemt hij een zoogenaamd wetenschappelijk boek om te bewijzen dat de dood niets vreeswekkends heeft uit zich zelven, doch dit alleen heeft gekregen door de domheid der menschen. De heele opzet van het werk maakt dadelijk den indruk, dat de schrijver zich niet op zijn gemak voelt, en zijn uiterste best doet niet bang te schijnen, ofschoon hij in werkelijkheid doodsbenauwd is. Een jongen, die fluit in het donker, om zijn angst te verbergen! Neen, MAETERLINCK, die zijn Katholiek geloof ten oneere is geweest, zal ons niet misleiden omtrent zijn innerlijke gevoelens; hij gelooft zelf allerminst wat hij de menschen in *La Mort* tracht wijs te maken. Hij verricht dit laatste, het misleiden, evenwel op zoo behendige manier, dat ongetwijfeld velen, vooral onder de ongeloovigen natuurlijk, de dupe zullen worden van zijn apparaat.

Volgens dezen man moet men den dood niet vreezen. Daar is wel beschouwd geen reden voor. Het eenigste wat hem vreeswekkend maakt is de doodstrijd en de dwaze, door den godsdienst ingevoerde cultus der graven. Welnu, wij hebben het in onze macht, die elementen van verschrikking weg te nemen. Geen doodstrijd meer! Daar zijn middelen genoeg om den mensch, als het einde nabij is, stil van deze aarde te doen verdwijnen. Met een kwartje opium is al veel op dat punt te bereiken. Men ziet, de oplossing is simple comme bonjour. En met de meeste beslistheid voorspelt deze wijze dat er ongetwijfeld een dag zal komen, waarop de wetenschap (U weet wel: *de* wetenschap) deze vinding zal toepassen. Dat is dus in orde.

En wat het tweede betreft; geen graven, geen kerkhoven meer, maar eenvoudig de lijkverbranding. O, dat is zoo verkwikkend en gezellig! Luister maar even: „Purifié dans le feu, le souvenir vit dans l'azur comme une belle idée; et la mort n'est plus qu'une naissance immortelle dans un berceau de flammes". Wie zou 't nu nog mooier en heerlijker willen hebben? Het staat toch wel vast als een Amsterdamsche heipaal, dat de eerste de beste bon vivant, voor wien nu de gedachte aan den dood een weinig hinderlijk is, in het vooruitzicht dat hij niet begraven maar warmpjes verbrand zal worden, iederen morgen een meditatie over den dood zal houden en zich verkneukelen in het idee dat hij ten tweeden male, en thans voor de onsterfelijkheid, geboren wordt in een wiegje van vlammen. Mijn God, als de mensch op eigen gelegenheid gaat speculeeren over zulke onderwerpen, wat 'n nonsens kan hij dan toch uitpakken met een serieus gezicht.

Als die arme MAETERLINCK goed Roomsch was gebleven, en zijn kerkleer wat dieper bestudeerd had, zou hij ongetwijfeld eene andere oplossing hebben leeren kennen, die wel wat minder modern is maar dan ook heel wat verstandiger.

Mijn goede Maurice (als ik zoo vertrouwelijk mag spreken): indien de dood de overgang is naar een ander, beter, volmaakter leven, dan kan de natuur nog wel wat vreesachtig zijn, maar de denkende mensch maakt zich vertrouwd met de gedachte dat het maar gaat over het lijden van dezen tijd tegenover de heerlijke, gelukkige eeuwigheid. En niemand zal zoo kinderachtig willen zijn om de kerkhoven te willen opruimen en verdoovingsmiddelen te vragen in de laatste ure!

Hebt u er wel eens aan gedacht hoe pueriel uwe redeneering klinkt als U dezelfde praatjes herhaalt in gelijke, maar minder ernstige omstandigheden: als U b.v. een kies moet laten trekken en uw hart niet toelaat dat u verdoofd wordt? Volgens uwe theorie zou het hooge wijsheid zijn alle tandartsen te verdrinken en geen nieuwe diploma's meer uit te geven. Want de gedachte aan kiespijn is in staat onze levensvreugde te vergallen, al voor wij ze hebben. Vervolgens, als het eindelijk zoover is gekomen, zouden wij, zelfs met de grootste waarschijnlijkheid van nooit meer te ontwaken, ons toch maar moeten laten verdooven om dat enkele oogenblikje van pijn te ontgaan. Mal, vindt u niet? — Ja, ik ook. Maar u hebt dezelfde declamatie gehouden. Weg met de kerkhoven, die ons herinneren aan den dood — ik volg u na en roep uit: weg met dokters en ambulancewagens, die herinneren aan

de ziekte. U roept om medicamenten, die u bewusteloos de eeuwigheid indragen, alleen uit laffe, onmannelijke angst voor een pijnlijk oogenblik, dat echter wellicht ons den besten kijk op het leven kan geven, en een korte maar deugdelijke voorbereiding kan zijn. Ik zeg: liever bewusteloos en waarschijnlijk dood dan een oogenblikje pijn om bestwille. Ja, ik schaam mij werkelijk: mijne redeneering is even lafhartig en bespottelijk als de uwe. Maar ik doe het schertsend, en gij doet het ernstig, poseerend als wijsgeer. De hemel beware mij!

Want MAETERLINCK maakt er geen grap van. Hij onderzoekt het probleem ernstig en deftig. Buiten allen godsdienst om, zegt hij, zijn er drie hypothesen omtrent het leven na den dood. 1° Totale vernietiging. 2° Een leven met bewustzijn van het tegenwoordige leven. 3° Een leven zonder eenig bewustzijn. 4° Een leven in het universeel bewustzijn (of ten minste met een ander, dan wij nu hebben). De schrijver weerlegt de drie eerste veronderstellingen en als volslagen pantheist opteert hij voor de vierde hypothese. Totale vernietiging lijkt hem te materialistisch. Het persoonlijk voortleven, zooals theosophen en spiritisten zich dat hebben gedacht, valt tamelijk in zijn smaak, maar hunne argumenten vindt hij te zwak. Hij besluit daarom: „à partir de notre mort l'aventure de l'univers devient notre aventure".

Is dat nu zoo geruststellend? De wijsgeer MAETERLINCK schijnt er zelf zoo heel zeker niet van te zijn, ook al wordt den stervende cocaïne gegeven en in ieder dorp een crematorium gebouwd, want hij voegt er aan toe: „et si son immensité (de l'univers. red.) nous effraye, nous sommes aussi effrayants que lui-même".

Als dat nu geen troost is weet ik het niet, en de stier die wordt geschoten door een jager zou kunnen denken ('t is een veronderstelling): „ik ben ten minste even sterk als hij" en gerust sterven — en de dief, die wordt opgehangen door een beul: „ik heb even goed een verstand als deze man". Ze zullen er ver mee komen, maar in geen geval zoo ver als MAETERLINCK, die met open mond wordt aangestaard van wege zijn wijsheid en filozofie. Pour condoler!

M. WALRE.

BIJ HET EEUWFEEST VAN LOUIS VEUILLOT 1813—1913.

Nu het aantal auteurs met den dag vermeerdert op onrustbarende wijze; iedereen, die wat vlotter dan de groote massa zijn gedachten weer te geven weet, aanleg meent te hebben voor schrijver, is de tuberculose in de letterkunde binnengeslopen.

De overdreven democratie, die verwaanden tot wijzen verhief en van letterzetters redacteurs maakte, draagt daaraan schuld. Zij heeft de zelfgenoegzamheid, welke toch al zoo licht gedijt, aangekweekt met eene zorg en voortvarendheid als ware zij het geheim van alle kunnen welslagen. Opgevoed op zulk eene wijze, wint men allicht de overtuiging dat de allermalste uitdrukking de „allerindividueelste" is; en houdt, bij gebrek aan grondig weten, zijn eigen elementaire gedachten voor oorspronkelijk, zijn meest barokke idëen voor diepzinnige wijsbegeerte.

Wie dag aan dag overstelpt wordt door den vloed van dergelijke ziekelijke produkten, mag het wel beschouwen als een onschatbare gunst, indien hij zich te verdiepen heeft in werk en leven van een kerngezonde. Een kerngezonde was LOUIS-FRANCOIS-VICTOR VEUILLOT. Eenige dagen geleden (11 October) herdachten wij zijn 100sten geboortedag, en men zal begrijpen hoe gretig ik de gelegenheid aangrijp om te spreken van dezen grootmeester der Fransche letterkunde.

Een man als Veuillot moet wel tegenover zich hebben een heelen troep van menschen, die hem liever niet hooren omdat hij de dingen te duidelijk bij hun naam noemt en, waar hij meent te moeten verwijten plichtverzuim en karakterloosheid, geen minuut zoekt brengt om euphemismen te vinden. Een man van zijn temperament kan natuurlijk ook zijn felle vijanden bij honderden tellen, wijl hij nooit aarzelde het maskaradepak den luiden af te rukken om den schobbejak te ontdekken. Dat zulke menschen woedend werden en het niet verheelden, behoeft geen verwondering te baren. En wij willen overigens niet verbergen dat, naar ons oordeel, Veuillot het wel eens te bont heeft gemaakt en door zijn autoritair optreden begrijpelijke ontstemming verwekte.

Maar oprecht jammerlijk is het een individu als Edmond Scherer[1])

---

[1]) Deze Edmond Scherer heeft eenige deelen *Etudes sur la littérature contemporaine* geschreven. Hij rangschikt zijn woorden als tinnen soldaatjes, maar durft toch van Lacordaire beweren: „ses discours sont à peu près illisibles" — en

den kolos te lijf te zien gaan op geniepige wijze. Hij begint met de verklaring, alsof iemand daaraan waarde hechtte, dat hij niet den haat gevoelt, welken de naam van Mijnheer Veuillot in staat is op te wekken. Welneen! hij verwaardigt zich zelfs te bekennen dat er „wel iets goeds in den man is" — „M. Veuillot a du bon". Nog meer: „daar zit in hem wel iets van een eerlijk man, en al heeft hij geen zeer hoogstaand karakter, men kan toch niet ontkennen dat hij een afkeer heeft van laagheid". Au total M. Veuillot n'est par sans mérite". Na hem dezen prijs van verdiensten te hebben uitgereikt noemt hij hem: „un inquisiteur déclassé", en verklaart hem te zijn „trés ignorant", zijn geliefkoosd strijdmiddel „c'est l'injure" zijn stijl „sans être exquise est assez bien troussée"—, enz.; om er blauw van te worden. Bij zulk slijmerig gesijfel klinkt opwekkend en heldhaftig de markttaal van Victor Hugo:

Alors ce va-nu-pieds songea dans sa mansarde,
Et se voyant sans cœur, sans styie, sans esprit,
Imagina de mettre une feuille poissarde
Au sevice de Jèsus—Christ.

Jules Lemaître, ofschoon afgevallen van het Katholieke geloof, heeft in *Les Contemporains* (6de sér) op andere wijze den man gewaardeerd, met wien hij toch in zoovele opzichten van gevoelen moest verschillen. En iedereen, die eerlijk zijn hart durft uitspreken, al staat hij in levensbeschouwing lijnrecht tegenover den grooten polemist, zal in hem moeten erkennen een edel mensch, een groot karakter, een kunstenaar met de taal als er slechts weinigen zijn.

Zijn afkomst was heel nederig. In 1813, 11 October, werd hij geboren te Boynes; zijn ouders waren menschen uit het volk, weinig godsdienstig niet uit opzettelijk ongeloof doch uit onkunde. Maar de moeder, die alleen op groote feesten naar de kerk ging, wilde toch, uit traditie wellicht, dat de kinderen 's Zondags de H. Mis bijwoonden en 's avonds een Weesgegroetje zeiden. Louis deed, zonder voldoende voorbereiding zijn eerste H. Communie; „je n'y retournai plus" zegt hij — het bleef zijn eerste Communie tot aan zijn bekeering,

verder: „on ne citerait pas,dans toute l'oeuvre oratoire du dominicain un seul passage qui, aujourd'hui, á la lecture, puisse être dit éloquent, une seule phrase qui remue encore quelques choses dans nos cœurs" — en nog: „il n'a été ni un savant, ni un penseur ni un politique éclairé, ni un écrivain remarquable, ni même un orateur accompli.—"

Toegelaten tot het praktizijnskantoor van Mr. Delavigne, broeder van den bekenden dichter Casimir, hoorde hij vrijzinnige praatjes maar ontving tegelijkertijd eenig literair inzicht. Op zijn 18de jaar zat hij op 't redactie-bureau van een provinciaal blaadje, en oordeelde als een grootmogendheid des geestes met eene voorbarigheid en onbeperkte vrijmoedigheid, die hem wel vijanden moest maken. Een duel, dat hij zonder gewetenswroeging aannam, was het gevolg. Doch de onafhankelijke toon van den twintigjarigen jongen bleef niet onopgemerkt, en zijne scherpzinnigheid kon men niet loochenen. Hij werd naar Parijs geroepen in 1836, leerde grondiger de geheimen der journalistiek aan een stuk of drie bladen — en had vrijwel genoeg van politiek, vrijzinnigheid en journalisme.

Een vroegere kennis, Gustave Olivier, was teruggekeerd tot het katholicisme en verzocht Louis Veuillot met hem een reis te maken naar Italië. Deze stemde gaarne toe; 15 Maart 1838 kwamen de twee vrienden in Rome en een maand later was Louis katholiek „Catholique avant tout". Dat bleek reeds uit het werk dat hij een half jaar later uitgaf: *Les Pèlerinages de Suisse* (1839). Daar blijkt ook dat hij zich niet met een oppervlakkige kennis van zijn gelooft te vreden had gesteld, maar diep was doorgedrongen. Hij wilde nu niets anders meer zijn dan „un pauvre petit écrivain du bon Dieu". Hij wilde strijden voor zijn katholieke overtuiging, maar geen deel meer hebben aan den „helschen en walgelijken krantensabbat", gelijk hij zich uitdrukte. Hij werd een rustig souschef aan het Ministerie met kans op spoedige bevorderingen, wijl Guizot en anderen hem zeer gunstig waren gezind. Door den Minister werd hij uitgezonden als rapporter naar Algiers en teruggekeerd begon hem al meer en meer het kantoorleven tegen te staan, waar hij overigens weinig had te doen en veel tijd beschikbaar vond voor zijn studie en letterkundige werken. Achtereenvolgens verschenen *Pierre Santive* (1840) *Rome et Lorette* (1841). Maar hij wilde onafhankelijk zijn, en die vrijheid vond hij door zich meer en vaster te binden aan den dienst van Christus. Hij, die prachtige vooruitzichten had in de wereld, die door groote bladen gevraagd werd om zijne medewerking, stelde zich tevreden met een honorarium van 2000 gulden en een plaats aan de Redactie van het eenige katholieke blad, dat een weinig beteekende, *L'Univers* (in 1832 door Migne gesticht). Zijn krachtige en vooral onbevreesde taal klonk terstond door het land, verdedigend de vrijheid van onderwijs. De Minister wist geen beter tegenargument dan

een maand gevangenisstraf voor den onverschrokken redacteur (1843). Overal waar een onrechtvaardige daad viel te brandmerken was Veuillot bij de hand: in 1845 gold het Czaar Nicolaas I en geeselde hij den gewetenloozen schrijver van „Le Juif errant", Eugene Sue, den betaalden lasteraar.

In enkele jaren had hij het blaadje L'Univers opgewerkt tot een groot blad, dat gelezen werd over geheel de wereld, en waarmede wel degelijk rekening werd gehouden. Zijn eigen partij telde vreesachtigen, die de overtuiging van Veuillot al te luid en gloedvol vonden uitgesproken. Het kwam zelfs zoover, dat hij, de hoofdredacteur, de eerste plaats afstond aan een ander, en zich tevreden stelde met de tweede, om zijn geliefde krant niet te zien bezwijken onder de vereende pogingen der vijanden.

Maar zwijgen kon hij niet, gelukkig. Het prachtige boek *Libres Penseurs* verschijnt straks; *L'esclave Vindex*, *Le Lendemain de la Victoire*, waarin Thiers optrad onder den naam van Démophile, Lamartine als Phébus en de filosoof Cousin als Protagorus volgen spoedig. Hij looft Napoleon III in den aanvang, hij slaat hem zoodra zijne ware bedoelingen zichtbaar worden. Van Thiers roept hij luide „il est adroit, mais il est fatal" en hij eischt zijn heengaan als eene noodzakelijke voorwaarde tot Frankrijks heil. Zeven jaren, van 1860—1867, trachtte de Regeering het Veuillot onmogelijk te maken zijne waarschuwende stem te doen hooren: zijn blad was opgeheven. Maar door zijn boeken, zijn brochuren, zijn chansons sprak hij tòch uit wat hij wilde, vreezend niemand en niets.

Het moet den man van geloof en opoffering wel pijnlijk hebben getroffen, toen zelfs een Mgr. Sibour en vooral Dupanloup hem vervolgden, zijne goede bedoelingen in twijfel durfden trekken, en de laatste op afkeurenswaardige wijze hem zijn werk onmogelijk zocht te maken.

Wij zullen hier de redenen van die bestrijding liefst niet noemen; doch het is een feit dat men verschillende oorzaken heeft genoemd, die werkelijk met de zaak zoo goed als niets hadden te maken.

Men heeft gezegd dat Veuillot als polemist te heftig was; wij mogen toegeven dat zijn woord wel eens wat minder scherp mocht hebben geklonken; hij sprak wel eens vol hooghartige verachting, waar hij medelijden had kunnen voelen; hij voegde soms epigrammen in zijn polemiek, die niets bewezen, maar den bestredene belachelijk maakten.

Hij had meer arbeid moeten toonen ten opzichte van hooggeplaatste personen? Maar nu de geschiedenis ons de weinig

delicate machinatiën heeft blootgelegd van velen dier menschen, zal men toch toegeven dat zijn toon minstens verklaarbaar is.

Hij was te vasthoudend aan eigen oordeel? Waar het gezag sprak, heeft hij zich steeds zonder wrokken bij de uitspraak neergelegd.

Hij ging te ver in de eischen zijner orthodoxie? „Polemiste chrétien, Veuillot pourra se tromper une fois ou l'autre; mais ce ne sera jamais que par défaut ou excès de logique, par une application, ou légerement inexacte, ou un peu trop rigourense, du principe de foi."

Overigens, hij zelf heeft beleden dat hij soms te ver ging. Doch wat hebben wij hem per slot van rekening te verwijten: quelques outrances de détail, quelques rudesses, quelques vivacités de parole, quelques entrainements de verve et d'humeur. Voilà ses crimes en trente ans de lutte quasi-quotidienne, parmi les injures, les calomnies, les amertumes les plus capables de lui ôter le sang-froid. Dat over zijn persoon verkeerd werd geoordeeld in die dagen, toen hij zijn strijd voerde, en de gemoederen verbitterd waren, het is begrijpelijk. Maar nu wij rustig, door geen hartstocht verblind, onze meening kunnen zeggen, zal het oordeel over hem waardeerend zijn in hooge mate.

In wiens plaats zoudt gij willen staan: van Louis Veuillot, of zijner ongeloovige, neen zelfs van zijn groote katholieke tegenstanders? Ik hoop dat velen op deze vraag zullen antwoorden met P. Longhaye: „pour moi, gardant a ces derniers l'estime, la reconnaissance, la sympathie qu'ils ont glorieusement conquises, il me semble que je n'hésiterais pas."

Als taalkunstenaar staat Veuillot op den eersten rang: zelfs zijne artikelen en polemieken getuigen het. Als journalist is hij eenig; zijn korte zinnen, rake woorden hameren met één slag zijn idee vast in het hoofd der lezers. Als briefschrijver staat hij naast Mme de Sèvigné. Een satiricus van zulk gehalte, dat zijn vijand Saint-Beuve zich zelf niet onthouden kon hem te roemen. Een bewonderenswaardig novellist; lees slechts: *Pierre Santive*, *L'Honnête Femme*, *Corbin et d'Aubecourt*, *Historiettes et Fantaisies* en in al zijn boeken vinden wij hoe hij de natuur en het leven wist te betrappen: *Francais en Algèrie*, *Çà et là*, *Parfum de Rome*, *Odeur de Paris*.

Hij was, wat meer is, een groot en goed mensch, een hoogstaand karakter. Wie hem als zoodanig wil leeren kennen moet lezen zijn *Correspondance*, brieven geschreven zonder eenige ge-

dachte dat zij ooit aan 't publiek zouden worden overgegeven. Wat 'n zorg voor de bekeering van zijn broer Eugène, wat een opofferende liefde voor zijne beide zusters, wat een teedere liefde voor zijne kinderen, wat een heerlijk en prachtvol geloof, welke nederigheid en verachting voor eer en geld. En nog eens herhalen wij hier het grafschrift, dat hij voor zich zelven heeft geschreven; het is overbekend, maar 't zal toch immer in de minste woorden de meest volledige lofspraak zijn over dezen grooten en bewonderenswaardigen mensch:

Placez à mon côté ma plume,
Sur mon front, le Christ, mon orgueil;
Sous mes pieds, mettez ce volume
Et Clouez en paix mon Cercueil.

Après la dernière prière,
Sur ma fosse plantez la croix;
Et si l'on me donne une pierre,
Gravez dessus: „j'ai cru, je vois..."

J'espère en Jésus. Sur la terre
Je n'ai pas rougi de sa loi;
Au dernier jour, devant son Père,
Il ne rougira pas de moi.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Beysens (Dr. J. Th.) Ethiek of Natuurlijke Zedenleer. Eerste Deel. Algemeene Ethiek. Leiden, G. F. Théonville (773).

In dit omvangrijke werk van 738 bladzijden — ongerekend de uitvoerige inhoudslijst en het goed verzorgde zaakregister, waar echter ten onrechte Clemens Alexandrinus als heilige wordt aangegeven — ontwikkelt de Utrechtsche hoogleeraar de algemeene theorie van het zedelijk handelen.

Vooraf gaat een *Inleiding*, waarin vooreerst het goed recht der moraalphilosophie wordt bepleit tegenover moderne Fransche positivisten, die alle metaphysica uit de zedekundige wetenschap willen bannen. Na de methode aangewezen te hebben, welke dient gevolgd te worden bij de verklaring en rechtvaardiging der „zedelijkheidswerkelijkheid", omschrijft dan de hoogleeraar de algemeene kenmerken, welke die „zedelijkheidswerkelijkheid" naar ieders meening bezit.

In het *1ste hoofdstuk* volgt de nadere bepaling der algemeene zedelijkheidsbegrippen, terwijl hier ook dieper wordt ingegaan op

het verband tusschen zedelijkheid en 's menschen einddoel en geluk.

Het zeer omvangrijke 2de hoofdstuk behandelt de „objectieve of materieele zedelijkheid." Hier komt de „regel" of „norm" van het zedelijk goede ter sprake. Na eerst eigen stelsel, „het finalistisch realisme", uitvoerig te hebben verklaard en toegelicht, bespreekt en weerlegt de schrijver even uitvoerig de talrijke oudere en nieuwere stelsels, die andere zedelijkheidsnormen aanwijzen. Vervolgens wordt op de eigenschappen der objectieve zedelijkheid (algemeenheid, onveranderlijkheid) de aandacht gevestigd en aangegeven welke beteekenis deze eigenschappen bezitten. Het slot van dit hoofdstuk vormt een bespreking van *wet, plicht* en *sanctie*, waarbij tevens het karakter en de verhouding van *natuurwet* en *positieve wet* worden uiteengezet.

In het derde hoofdstuk, handelend over de „subjectieve of vormelijke zedelijkheid", vindt de theorie over het *voluntarium* en het geweten, over de deugden in het algemeen, en de eigenschappen, die met het zedelijk handelen verbonden zijn (toerekenbaarheid, schuld, verdienstelijkheid enz.) eene plaats.

Na in hoofdstuk IV de onderlinge verhouding van moraal en geopenbaarden godsdienst beschouwd te hebben, onderwerpt de schrijver in het vijfde en laatste hoofdstuk de rechtsphilosophische stelsels aan een nauwgezet onderzoek. Hier wordt het rechtsbegrip ontleed, en komen de vraagstukken, rakende het bestaan van het natuurrecht, zijn verhouding tot het positieve recht enz. aan de orde.

Deze dorre en noodwendig onvolledige inhoudsopgave is echter niet bij machte, een eenigszins voldoend denkbeeld te geven van de ontzaglijke stof, door Prof. Beysens meestal op uitnemende wijze in zijn jongste boek verwerkt. Enkel een aandachtige en gezette studie van het geheele werk kan dit verschaffen. Het zou mij verre de grenzen, door de onverbiddelijke redactie aan deze recensie gesteld, doen overschrijden, wilde ik nader ingaan op het vele goede, ja uitnemende, en het m. i. hier en daar betwistbare, dat de hoogleeraar ons geboden heeft.

Denkend aan een bekend motto van een bekend boek, en het eenigszins wijzigend, eindig ik met de „Ethiek" van Prof. Beysens ten zeerste aan te bevelen, niet op de eerste plaats aan de *convivae*, maar aan de *coqui*. Niet alleen vakgenooten in engeren zin, maar ook godgeleerden, juristen, paedagogen enz., zullen dit ernstige, wetenschappelijke werk niet zonder winste uit de handen leggen. Al zullen zij het wellicht niet altijd eens zijn met de opvattingen van den hoogleeraar, ieder zijner oplossingen willen aanvaarden, wel zullen zij ten overstaan van die opvattingen en oplossingen de stevigheid hunner eigen positie hebben te onderzoeken en, zoo noodig, te bevestigen. Dit kan niet anders dan der Katholieke wetenschap ten goede komen.

Oudenbosch. F. TUMMERS S. J.

Décrouïlle (R.) 1. Plans de Sermons sur la Liturgie avec développements, 4e edit., Tourcoing Belgique, J. Duvivier (313) post 8°. Frcs. 3.

2. Méditations Liturgiques pour toute l'Année Chrétienne 7e edit. Tourcoing, J. Duvivier, 2 vol. (720 en 668) kl. 8⁰. Frcs. 6.

Twee kostelijke werken!

Onbekendheid met de H. Liturgie, met de riten en plechtigheden, is zeker een der groote oorzaken waarom menigeen zich in de kerk verveelt. Vandaar het zoo goed-geziene en zeker doeltreffende streven der tegenwoordige geestelijkheid om het volk meer vertrouwd te maken met die H. Liturgie.

Kanunnik R. Décrouille komt hen daarbij helpen en hun taak inderdaad aanzienlijk verlichten door bovenstaand *No. 1.* Niet slechts voor preek maar ook voor onderrichtingen in patronaat enz. zijn ze uiterst geschikt.

„Te raadplegen werken" — voor wie wat breeder wil uitwerken — gaan telkens vooraf.

Exordium, — twee of drie punten met onderverdeeling — peroratie, worden iederen keer kort doch zakelijk aangegeven.

Het geheel omvat *60* onderrichtingen, aldus verdeeld: *La Liturgie en général:* 4; — *La Messe:* 22; — *Les Vêpres et le Salut:* 8; — *Le Cycle Liturgique:* 10; — *Cérémonies propres à certains jours:* 7; — Appendice *sur les Sacrements:* 9.

No. 2 zal niet minder welkom zijn.

In zijn „Introduction Générale", die Schr., terecht, aandachtig wil gelezen hebben, spreekt hij, na eenige zakelijke opmerkingen over den Weg der Volmaaktheid en zijn Drie Trappen (Zuivering, Verlichting, Vereeniging), een woordje over meditatie-boeken. Het eene meditatie-boek behandelt speciaal de christelijke deugden, het ander het leven van Christus, een derde volgt de Zondag-Evangelies enz.

Ondanks alle goede diensten door dergelijke, dikwerf door meesters in het geestelijk leven geschreven boeken bewezen aan de zielen, die streven naar de volmaaktheid, heeft schr. één groot bezwaar.

„Nous nous permettons pourtant d'émettre cette idée, qu'ils „vont à *isoler les âmes de la Liturgie*, et, par suite, de la vie de „l'Eglise, ils ne tiennent pas compte des priéres ni des lectures „que cette bonne Mère fait faire chaque jour à la Sainte Messe „et dans l'Office divin pour l'avantage spirituel de ses enfants".

Juist om haar kinderen vooruitgang te doen maken in het geestelijk leven, doorloopt zij *(voor hen!)* jaarlijks den *Weg der Zuivering* (Advent), den *Weg der Verlichting* (Kerstmis tot Pinksteren), den *Weg der Vereeniging* (Tijd na Pinksteren): in Oratie enz. der H. Mis bidt zij (*voor hare kinderen!*) om de bij dat tijdperk passende genade, — in Epistel en Evangelie verlicht zij (*hen!*) omtrent den geestelijken arbeid in dat bepaalde tijdperk te verrichten.

Viert zij een Heiligen-feest, dan stelt de Kerk ons dien Heilige ten voorbeeld, vraagt in de H. Mis (*voor ons!*) de deugd waardoor deze Heilige meer bizonder heeft uitgeblonken, en Epistel en Evangelie staan daarmede als illustratie van die deugd in nauw verband.

Welnu, als de H. Kerk dit alles inderdaad *niet uitsluitend voor hare priesters*, maar *óók voor alle geloovigen* doet, dan kunnen zij die mediteeren niet beter doen, dan hunne meditaties in te richten naar den geest der H. Kerk, die zijn uitdrukking vindt in de *H. Liturgie*.

Daarom volgt kanunnik Décrouïlle bij zijn meditaties het *missaal;* dàt maakt hij tot zijn *overwegingsboek*.

Uit elk Mis-formulier vat hij een kerngedachte, die dan met behulp van datzelfde Mis-formulier tot 'n pittige, praktische meditatie wordt ontwikkeld —

Bij de Heiligen bemediteert hij hun karakteristieke deugd.

Vóór elke meditatie 'n korte samenvatting; — achter elke meditatie 'n korte gedachte waarmede men zich „Avant la Communion" en „Après la Communion" terloops kan bezighouden.

Een uiterst praktisch boek dus èn voor priester èn voor leeken, die hun Missaaltje gebruiken!

Immers:

de *meditatie* wordt hier *voorbereiding op de H. Mis* waarvan Oratie, Epistel, Evangelie enz. veel beter zal begrepen, en dus met meer vrucht zal gebeden en gelezen worden, —

de *H. Mis* wordt de volmaking, de *bekroning der medidatie* waarin dezelfde waarheden werden overwogen, dezelfde gebeden gestort, dezelfde Heilige gevierd werd en aangeroepen.

En in het werken aan onzen geestelijken vooruitgang genieten wij meer van de machtige bemiddeling der H. Kerk, met wier gebed wij naar geest en hart inniger vereenigd zijn.

Uit praktisch oogpunt zal dit boek velen dienstiger zijn dan het zeker zeer mooie en meer wetenschappelijke, maar toch wel wat uitvoerige werk van Domkapitular Fr. X. Reck (Zie: Boekenschouw: 1912, No. 8 blz. 248; Studiën 1913 dl. 79, afl. No. 2). Bovendien citeert Décrouïlle niet in het latijn en is hij veel goedkooper.

Alleen reeds een aandachtig overlezen der korte meditaties zal voor priester en leek bij het opdragen en liturgisch volgen der H. Mis zeker vruchten afwerpen, die anders worden gemist!

Dus warm aanbevolen! OSCAR HUF S.J.

Famulus (Th.) Waar vinden wij de leer van Christus? Over de kerk „de zuil en grondvest der waarheid", 2de druk. Apolog. Vereeniging. No. 33. Utrecht, v. Rossum. — 's Bosch, Teulings. (70) f 0.25.

Op deze gewichtige vraag geeft de schrijver een afdoend antwoord? Christus heeft ééne Kerk gesticht; het middel om de ware leer van Christus in haar geheel zuiver en onvervalscht terug te vinden is niet de H. Schrift, maar de door Christus gestichte zichtbare Kerk. Uit de kenteekenen der ware Kerk blijkt dat deze eenig alleen kan zijn de Roomsch Katholieke. Het betoog volgt den gewonen gang, maar is zeer duidelijk en voor een ieder bevattelijk.

R. K.

Gebeden- en devotie-boekjes, die wij gaarne met een enkel woord hier aanbevelen:

MARIA ONS VOORBEELD. Handboek ter eere van O. L. Vrouw van het H. Sacrament. (door H. M. H. Bartels, pastoor) 2e druk. (272) Venloo, G. Mosmans, Sr.

GOD IS MIJ GENOEG (aan de vereerders van het Eucharistisch Hart van Jezus) Naar het Fransch, door H. Mosmans, C.ss.R. 2e dr. (160) Venloo, G. Mosmans, Sr.

JESUS ONS LEVEN. Handboek voor allen, die in oprechte liefde met Jesus vereenigd willen leven, door: H. J. Schraven, C. M. M. 2e dr. (320) Venloo, G. Mosmans, Sr.

DE WEG DER GODDELIJKE LIEFDE. Godvruchtige overdenkingen over verschillende geestelijke onderwerpen voor zielen, die voortgang wenschen te maken in de goddelijke liefde, met de verhandelingen over de goddelijke liefde — de gelijkvormigheid aan den wil van God — de wijze om vertrouwelijk met God om te gaan, en — de inwendige kwellingen. Gevolgd door Mis- Biecht- en Communie-gebeden. Door den H. Alph. Maria de Liguori. Uit het Italiaansch door Th. Bensdorp. C.ss.R. 3e dr. (375) Amsterdam, G. Borg.

VEERTIEN KRUISWEG-OEFENINGEN met korte onderrichting, door G. Kallen, s.j. (168) Brugge-Brussel. St. Augustinus-Drukkerij.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Album van Nederland. Stadsgezichten. Handel. Scheepvaart en Vischvangst. Nijverheid. Mijnbouw, Land- en tuinbouw, Veeteelt. 200 afb. naar photographie. Verklarende tekst in 4 talen. Leiden, Sijthoff. (104) gecart. f 1.—.

Pagani (Antonio) Het leven der eerbiedwaardige dienaresse Gods, Elisabeth Canori Mora. Vertaald uit Italiaansch door A. Th. Thompson. 's Bosch, Mosmans. (376) f 1.90.

De lotgevallen eener gehuwde vrouw, een zeldzaam voorbeeld der Christelijke huismoeder in de vorige eeuw. (1774—1825). Het boek is kerkelijk goedgekeurd en wij weten derhalve dat het door bevoegden is gelezen. De hoofdstukken XXV, Elisabeth door duivelen gekruisigd en XXVII, Profetische geest van Elisabeth, zijn werkelijk zeer wonderbaar. Wie dit boek bevorderlijk kan zijn tot geestelijken vooruitgang, laten wij natuurlijk over aan den geestelijken leidsman. Dat het werk, de beschrijving van dit veelbewogen leven, boeiend is, kan aan geen twijfel onderhevig zijn. R. K. PR.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Evers (G. A.) Nederlandsche Bibliographie van Boek en Bibliotheekwezen 1911 — Utrecht, Oosthoek. 1913 — (52).

Deze bibliographie bevat de in 1911 uitgegeven boeken tijdschrift- en courantartikelen, die betrekking hebben op boek en bibliotheekwezen. Het lijkt met groote zorg en nauwkeurigheid

bewerkt, en zal voor boekenliefhebbers en bibliotheekbeheerders een waardevol bezit zijn.

Hoogeveen (P. J. V. M.) Vlinder-Atlas. Bussum, Paul Brand. f 1.90 — f 2.30

Een boek dat wij een ruim debiet wenschen. Het is samengesteld, zegt de schrijver, om belangstelling te wekken voor de vlinders, die als een schitterende schoonheidsopenbaring van Gods heerlijk rijke natuur, ten allen tijde de aandacht der menschen trokken. Wij hopen dat het doel worde bereikt. Hoogeveen geeft een achttal hoofdstukken over de natuurlijke historie der vlinders en nuttige wenken voor verzamelaars; vervolgens bijschriften bij de fraai gekleurde platen en de namen der afgebeelde rupsen en vlinders. De 20 gekleurde platen bevatten 154 afbeeldingen en zijn over het algemeen zeer goed. Daar ik vroeger zelf een hartstochtelijk lepidopteroloog was en derhalve de meeste vaderlandsche voorwerpen in handen en onder de oogen heb gehad, zou ik hier en daar wel een kleine aanmerking op de gekleurde afbeeldingen kunnen maken wat de kleur betreft — maar dat zijn slechts heel enkele uitzonderingen, welke niet al te goed zijn uitgevallen. Een goed boek — voor iedereen bruikbaar. A. GIELEN.

Kortenhorst (Mr. L. G.) Proefschrift: Bevoegdheid van den Rechter om ongestraft te laten. Amsterdam, E. v. d. Vecht. (219)

Op uitgebreide wijze wordt hier behandeld een echt Katholiek princiep. In de voorrede toont schrijver, hoe reeds in het canonieke recht „het fanatisme der onvermurwbare afgoden plaats maakte voor het geloof in een strengen maar tevens vergevingsgezinden goeden God, die niet den dood des zondaars wenscht, maar alleen zijn bekeering."

Schrijver toont aan, dat reeds in de oudste strafrechtplegingen der Babiloniers, Perzen, Grieken, Romeinen enz. sporen te vinden zijn van vergevings-gezindheid.

Natuurlijk worden vooral de wetgevingen in onze cultuurstaten in beschouwing genomen. Met belangwekkende voorbeelden toont schrijver, hoe hard sommige vonnissen zijn geweest, gezien de omstandigheden van den delinquent. Over het algemeen blijkt wel, dat den rechter, zelfstandig, nog maar weinig vrijheid is gelaten, om daar, waar de wettelijke vereischten tot strafoplegging aanwezig zijn, geen straf op te leggen.

Sterke strevingen in betere richting zijn echter overal merkbaar. Zoo bespreekt schrijver de voorwaardelijke veroordeeling en andere moderne instituten, die gaandeweg ingang vinden.

Voor hen, die zich op strafrecht toeleggen, of zich bezig houden met reclasseeringsarbeid, is deze dissertatie ten zeerste lezenswaard.

MR. J. V. D. BIESEN.

Kramers' Fransch Woordenboek. Fransch-Ned. en Ned.-Fransch. 10de dr., bewerkt door W. van der Molen. Gouda, Van Goor & Zn. (1229) f 1.90.

Inhoud en uiterlijk zijn zonder eenig voorbehoud te loven. De druk is uitstekend, en wie een Fransch woordenboek noodig heeft, kunnen wij deze uitgave ten volle aanbevelen.

H. V. K., LEERAAR M. O.

Ström (G.) Zweedsch (Schidlof-methode). Amsterdam, Meulenhoff. —

Ström geeft hier les in het Zweedsch volgens het 1000-woordensysteem. Het boekje, gelijk al de werkjes volgens deze methode, is uitmuntend. Een enkele opmerking slechts: de uitgever meent dat bepaalde regels voor de (drie) verschillende uitspraken der o moeielijk zijn te geven en geeft ze daarom niet. Hij stelt zich tevreden door een teeken de vereischte uitspraak aan te duiden. Dàt is onjuist, wijl het een nieuw element in de taal brengt dat er niet in behoort. Er waren wel eenige vaste regels te geven, die den leerling zouden hebben geholpen. DR. S.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

B. B. (Louise) Laag bij den grond. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Eenige maanden geleden ontsliep de sympathieke schrijfster juffrouw L. de Neve, die onder den schuilnaam van Louise B. B. door zoo menig goed en — zeldzaam voorrecht — rein boek vele harten won.

Er werd beweerd dat haar boeken met kunst niets te maken hadden, dat zij niets waren dan ontspanningslectuur, maar tegengesproken kon niet worden dat zij eigenschappen bezaten, noode gemist in meesterstukken van woordkunst en moderne visie.

Zij zijn onderhoudend, boeiend, gezellig en boven alles vriendelijk. In *Kleinmalerei* kwam zeker haar talent het beste tot zijn recht. Van daar misschien dat „Laag bij den grond" ons maar half bevalt. De schrijfster reikte te hoog bij het teekenen van haar egoïstische, laag bij de grondsche Blanche, die den ridderlijken Jan Dirk eerst tot zich zoekt neer te halen, dan los laat, omdat zij haar niet geven kan, wat haar bekrompen zieltje begeert en het hoogste acht.

Men moet, om zulk een gecompliceerd karakter te ontleden, over een heel ander talent beschikken dan juffrouw B. B. bezat. Jan Dirk is misschien wat al te braaf, zijn moeder wat te gewild aristocratisch nobel en de moeder, oom en later de man van Blanche wat al te afstootend voorgesteld. Toch zijn zij voor hen, die niet al te hooge eischen stellen aan een familie-roman, nog wel aannemelijk. Louise B. B. vertelt aangenaam, los en prettig, vooral in gewone huiselijke omstandigheden; bij een tragisch moment, als op de laatste bladzijden, wanneer Mevrouw De Valck het doods-

bericht van haar zoon niet overleeft en Blanche haar gerechte straf ondergaat, schieten haar krachten te kort en wordt zij melodramatisch op het sentimenteele af. De dialoog is over 't algemeen vlot en natuurlijk, alleen ook weer bij ernstige conflicten gaat hij een tikje in het boekerige of theatrale over.

Hoewel Blanche's voorbeeld en gemoedsfeer alles behalve tot navolging mogen prikkelen, toont de schrijfster genoeg haar weinige sympathie voor deze treurige heldin, om haar boek zelfs voor meisjes, die de bakvischjaren achter zich hebben, ongevaarlijk te doen zijn. MELATIE.

Berthet (E.) Vader en dochter. Katholieke Colportage-roman uit het Duitsch bewerkt door H. Knippenberg. Uitgave R. K. Colportage-club Venlo. (320). Prijs f 0.60, in 20 aflev. 3 cts.

De vader is verbannen naar Cayenne, hij was medeplichtig aan moord en verduistering van een testament. Zijn zoon en dochter gaan hem bezoeken en trachten hem te helpen ontvluchten.

Hij weet te ontkomen en, na eenige dagen zwervens in een oerwoud, ontmoeten ze andere vluchtelingen waaronder zijn medeplichtige. De vader sterft in het woud, geeft levendige teekenen van berouw en verschaft zijn zoon alle inlichtingen omtrent het verdwenen testament. Het valt te betreuren dat de Heer K., die toch zooals hij zelf zegt „sommige onderdeelen heeft uitgebreid en zelfstandig bewerkt", die scene van het eten van menschenvleesch niet liet wegvallen. Dat is walgelijk en stuitend.

M. WALRE.

Hahn-Hahn (Ida Gravin) Peregrin, de zoon uit den vreemde. Kath. Colportage-roman uit het Duitsch door H. Knippenberg. Uitgave R. K. Colportage-club Venlo. (461) Prijs f 0.90 in 29 afleveringen à 3 cts.

Graaf Gorm verlangde vurig naar een erfgenaam. Reeds twee malen was kort na de geboorte zijn kind overleden. Toen nu voor de derde maal (tijdens afwezigheid van den graaf) de jongegeboren baby stierf, besloot de Gravin een kindje uit het Weeshuis te Genua als haar zoon aan te nemen. Dat kind was Peregrin. Tot aan den dood van Graaf Gorm waande hij zich den zoon des huizes.

Edelmoedig deed hij daarna afstand van de hem door den Graaf nagelaten bezittingen en verdween in alle stilte om den naam der Gorm's niet te schandvlekken.

Peregrin is een nobele figuur. De liefelijke Heliade, die Graaf Gorm haar hand weigerde omdat ze niet wilde toestemmen in een gemengd huwelijk, is flink principieel katholiek. De zwakke, weifelende gravin Gorm, en de egoistische, drakerige Justine zijn allen met meesterhand geteekend.

Een goede aanwinst voor onze bibliotheken is deze vertaling.

M. WALRE.

Jacoby (Alinda) Strijdende harten. Uit het Duitsch door H. Knip-

penberg Venlo. Uitgave R. K. Colportage club. (320) f 0.60 in 20 afleveringen à 3 cts.

Eene waarschuwing voor velen is deze roman. De treurige gevolgen van een gemengd huwelijk worden hier ons voor oogen gesteld. Moge de lotgevallen van Margaretha die zoo lichtvaardig haar hand reikte aan den schitterende Graaf Wilthausen, velen ten afschrikwekkend voorbeeld zijn. Zeer aan te bevelen als volkslectuur. M. WALRE.

Kamer (B. N. van de) Indische Caesaren waanzin, Nijmegen, H. Prakke, 1913. 2 dln. (155 en 157) f 4.30

De titel is wat wijdsch en veelbelovend; men vermoedt eene satire over toestanden, doch 't gaat, bijna uitsluitend, over den grootheidswaan van Controleur Vermeulen. Deze Rotterdamsche burgerjongen is als ambtenaar in eigen oogen een koning, gekroond met een dienstpet. Zooals vele menschen van geringe afkomst, is hij vooral tegen zijn minderen een onuitstaanbaar trotsche vlegel. Hij twijfelt geen oogenblik aan zijn universeele talenten, en is een afschuwelijke intrigant.

Het verhaal, dat zonder eenige pretentie in zeer goeden verslagstijl wordt gegeven, is in twee woorden na te vertellen. Om de inlanders geld te laten verdienen, opdat zij in den voorzienen hongersnood rijst kunnen koopen van de Chineezen, wordt de aanleg van een weg begonnen. Vermeulen, die trouwens absoluut geen verstand heeft van die dingen, wordt het werk opgedragen onder bijstand van een technisch adviseur, een opzichter. De Controleur stoort zich niet aan de adviezen en 't gevolg is dat er drie dooden vallen door een bergafschuiving en 't werk gestaakt moet worden. Later komt een energiek ingenieur ter plaatse om het werk voort te zetten, doch de arbeiders willen niet. Ten slotte blijkt dat Vermeulen den inlanders voor een groot deel het vroeger werk niet had betaald. Deze zaak wordt onderzocht. Vermeulen verlooft zich in aller haast met de niet mooie dochter van den assistent resident om den Vader straks op zijne zijde te hebben. Maar deze is een eerlijk man. Vermeulen wordt gestraft door verplaatsing. Nu wil hij ook niets meer weten van zijne verloofde, die in liefde-verblindheid nog altijd veel van hem houden blijft. Het einde is dat 't arme kind in een vlaag van wanhoop de hand aan zich zelven slaat.

Dit boek kan men iedereen in handen geven. Het is volgens den schrijver in hoofdzaak een ware gebeurtenis. A. GIELEN.

L'Ermite (Pierre) Zoo'n Buffel. Geautoriseerde bewerking door A. C. E. M. de Groot. Dieben Leiden 1913. blz. 266 pr.

Zoo vermakelijk en dóór en dóór geestig boek had ik in lang niet gelezen. Men zit bijwijlen te gieren van de pret. En door die dwaasheden heen, te midden van de meest onmogelijke dolligheden klinkt immer en immer de grondtoon door, die ernstig en soms tragisch is. Een anticlericaal van de vervoerde en derhalve verdwaalde soort, die door presbyterophobie ten slotte tot krank-

zinnige wordt. Ons vaderland is minder rijk, Goddank, aan zoo potsierlijke exemplaren (De knappe vertaler erkent dat in zijn voorwoord) maar toch.... maar toch: punten van overeenkomst zijn er wel en een zoo allemachtig-leuke charge kan heusch ook voorbehoedend werken. Verblijdend boek, en waard te zijn geprezen. DR. AL. SLIJPEN S.J.

Minnema (Nine) Het boek van Rite en Bob. Amsterdam, N. V. Concordia, Hooge Kadijk 3 (82). f 1.25

Het onderwerp is te ernstig om behandeld te worden in zulke opgezwiepte taal. Daar is niets natuurlijks in, het is alles gezocht en gemaakt. Enkele regelen van het „Naschrift" wil ik hier afschrijven:

„Stil wezen — stil — de wind suist door de boomen —

Zoo was het —

Hoort ge — hoort ge, hoe 't gesuis is geworden tot storm — en de takken, ze zwiepen en kraken.

Stil ruischte de wind, maar heftig beukt de storm als in heftige aanklacht. Een aanklacht tegen allen, die niet veranderen de woorden, die een moeder scheidt van haar kind.

Een aanklacht tegen allen die met wetjes en wetten spreken over de moeder zonder de moeder". Veel te opgeschroefd!

M. WALRE.

Multavidi. Van Rood tot Zwart.

De man die onder bovenstaanden pseudoniem verleden jaar het pamflet uitgaf *Van Zwart tot Rood* blijkt te zijn een zekere C. van der Pol, die (naar eigen verklaring) „als journalist jaarlijks kopy voor ettelijke honderden kolommen druks levert". Het vorige boek, waarop dit een vervolg is, noemden wij „een slecht geschreven pamflet tegen Kerk en personen, klaarblijkelijk door een renegaat samengeflanst". HET VOLK verklaarde „als uitsluitend literair product... zouden wij het geen hooge plaats kunnen aanwijzen". DE HOFSTAD sprak van „rauwe realiteit en „onwerkelijkheid." DE TIJDSPIEGEL: „vol aanvallen op de Katholieke Kerk" en verder: „als literair product behoort dit boek tot het genre, dat... een taaltje bezigt, waaruit ons oude hollandsch verminkt en verscheurd te voorschijn komt..." H. VAN LOON in DEN GULDEN WINCKEL: „Heel het verhaal draagt onmiskenbaar de sporen, door een leerling der lagere school als opstel geleverd te zijn... zoodat we dit boek eindelijk uit de hand in de snippermand leggen met de gedachte, dat het Katholicisme nog zoo mal niet is in den tegenwoordigen tijd, daar het met geschrijf wordt aangevallen, dat zelfs tot de prikkellectuur nog niet gestegen is." DE INDISCHE MERCUUR: „'t Werk (is) als roman een mislukking". — Zoo oordeelden niet-Katholieke bladen, en die scribent gaat er trotsch op dat hij jaarlijks honderden kolommen druks heeft volgestopt met zijn schooljongenstaaltje. Wel een reclame voor het blad, dat met zoo'n talent tevreden was! Dit nieuwe werk is van dezelfde kwaliteit; nihil, nul! Daar moet nog meer komen uit deze kweekplaats. Walgelijk!

W. MERKELBEEK.

Rutten (Felix) Avondrood. Met een inleiding van J. van Well S.J. Romen; Roermond 1913. f 1.25

Neen, de vrees van den inleider is niet echt. Hij weet en wist zeer goed, dat deze bundel zal bewonderd worden. Nog zijn er ooren genoeg in ons land, die hunkeren naar taalmuziek, nog zijn er zielen en harten te over, die mee zullen deinen, geneigd en gedwee, op het golvend-rhythme ven Rutten's gezangen.

Liederen van weemoed en liederen van hooge geestdrift bijwijlen, doch altijd weer de „fluweelige klanken" die bij zijn Eerste Verzen reeds werden geprezen.

Het is hier niet de plaats om er verder over uit te weiden. Beter zij nog even opgemerkt, dat, behalve de heerlijke teekening van Toorop, ook het uiterlijk van dit boek en de schikking der verzen een kunstenaarshand en smaak verraadt. DR. AL. SLIJPEN S. J.

Stilgebauer (Eduard). Dominé Schröder. Amsterdam, P. N. van Kampen. deel 1 (219) deel 2 (149) f 4.50.

De hulppredikant van Nauheim heeft zijne beroeping tot predikant der Zachariaskerk in de naburige stad te danken aan zijn groot redenaarstalent. Binnen zeer korten tijd is hij geworden de modepredikant. Het behoort tot den bon ton, te worden gedoopt, getrouwd en begraven door Dominé Schröder. Hij werkt veel op sociaal gebied. Een vorstelijke gift stelt hem in staat op Kerstavond de talrijke armen zijner parochie gelukkig te maken. In vereeniging met den schatrijken schoenfabrikant Simon, bezorgt hij diens fabriekspersoneel een gezelligen avond. Nijd en afgunst der overige predikanten zijn hier het gevolg van. Dominé Schröder treedt in het huwelijk met eene door hem gedoopte jodin. En dit gevoegd bij „het nieuwe in zijn leerstellingen en het weglaten der geloofsbelijdenis", doet den predikanten besluiten de hulp van het Koninklijk consistorie in te roepen.

Eenige vragen worden D. Schröder ter beantwoording voorgelegd. Zijn antwoord op dien brief laat ik hier volgen: deel II blz. 180.

.... 1. God is voor mij geen buiten ons zelf bestaand persoon, Hij is algoed, almachtig alomtegenwoordig. Hij is dus de scheppende natuur, het heelal zelf. Hij is in ons en wordt slechts als de idee van dit heelal door ons menschen erkend. Hij openbaart zich nooit of te nimmer in eenige door menschenhand geschreven wetten en verhalen. Hij openbaart zich enkel en alleen in de natuur en haar regelmaat, in de geschiedenis der menschheid, in het leven van ieder persoonlijk, die door Gods kracht het goede van het kwade weet te onderscheiden. Aldus is Hij voor mij de idee van het goede en rechtvaardige op zichzelf dat aan geen persoon gebonden kan worden. (*Dus dichterlijk pantheïsme.*)

2. De volmaakte openbaring van deze mijn Gods-idee is Jezus Christus, voor wiens historisch bestaan wij geen wetenschappelijk onbetwistbaar bewijs hebben, doch dat wij gelooven of niet gelooven moeten. Hij is voor mij eenvoudig de zedelijke mensch in wien die openbaring Gods die Goethe als het ideaal der reine

menschelijkheid heeft gekaraktiseerd, zijn hoogste uitdrukking vindt. Heeft Hij bestaan en zoo bestaan als de Evangeliën Hem schilderen, dan is Hij het ideaal van den altruïst, die echter in mannen als Budha, Socrates en menig ander zijn gelijke heeft. Met deze beschouwing zijn volgens mij de vragen omtrent zijn Zoonschap Gods, de Onbevlekte Ontvangenis en geboorte uit een maagd, zijn lichamelijke opstanding, reeds beantwoord, afgezien nog daarvan, dat deze dogma's door de wetenschappelijk historische navorsching van het Nieuwe Testament reeds in al hun bizonderheden zijn weerlegd. (Ik verwijs hier slechts naar de resultaten der navorsching der verhalen van de eerste christelijke eeuwen door Prof. Schilling in Berlijn). (*Een boekdeel onzin in 16 regels.*)

3. Een voortleven na den dood bestaat er voor mij slechts als philosofisch-idealistische erkenning van het feit, dat de idée van het goede in geslachten en geslachten tot nieuwe ontplooing komt, dat dus deze idée in zeer bepaalden zin onsterfelijk moet genoemd worden. Zooals U uit mijn Paaschpreek zult zien, is ook Jesus Christus in dezen zin evenals wij allen opgestaan uit den dood, omdat zijn werk en zijn gedachte in duizenden van menschen voortleeft. De vraag omtrent de wonderen, is eveneens door het historisch-kritisch onderzoek van het Nieuwe Testament in den geest van Prof. Schilling reeds lang in negatieven zin beantwoord". Dit is het antwoord dat D. Schröder zich in geweten verplicht achtte te geven, al was hem ook bekend dat dit schrijven hem zou losmaken van de staatskerk.

Met behulp der Joodsche familie Simon verrees een andere Kerk tot welks predikant Dominé Schröder gekozen werd. De Frankforter Dr. phil. Stilgebauer, geeft hier een stuk leven van onzen tijd. Wars van àlle fantasie verhaalt hij van den onderlingen strijd der predikanten en hunne kuiperijen. Dominé Schröder verklaart zelf blz. 35, het scherpe verstand waarmede (Prof.) Levin mij heeft ingeleid in de studie van Kant's practische rede heeft mij gered van het materialistisch denken, waartoe ik bijna met huid en haar was vervallen door de studie van Darwin en Häckel. Veel is de stakkerd er dus niet op vooruitgegaan. Voor ons is dit boek absoluut onbruikbaar. M. WALRE.

Verhagen (Balthazar) Nachtwaken. Gedichten. Nijmegen, H. Prakke. (70) f 1.25.

De dichter schreef op het titelblad de volgende verzen van Goethe:

Was, von Menschen nicht gewuszt
Oder nicht bedacht,
Durch das Labyrinth der Brust
Wandelt in der Nacht.

In het boek zelf vinden wij latijnsche en grieksche motto's, en de levensopvatting van Verhagen wordt door deze aanhalingen al eenigszins te vermoeden gegeven, en door zijn eigen verzen be-

vestigd: de man is modern-heidensch, of wil zich zoo voordoen. Liefde, Wijn, Schoonheid zijn de idealen van Balthazar:

Ziet 't Hart, dat in alle eeuwigheden
Als onuitputtelijke bron
Van Liefde en Vreugd wordt aangebeden;
O zie, mijn kind, de zomerzon!

Nu dringen alle duist're atomen
Met wild verlangen naar het licht,
Ontwakende tot schoonheidsdroomen,
En Vreugde is aller hoogste plicht.

Want Leven is naar Schoonheid trachten
En Vreugde is Schoonheids diepe zin,
Wie háár zich tot bewustheid brachten
Ontvingen Liefde tot gewin.

buiten deze belijdenis komen er in ditzelfde stukje heel wat dwaasheden voor:

En ieder stofje wiekt er levend
Ontloken tot een dagkapel.

of:

Nu voor de ontbering mijner oogen
Uw lieflijkheid in 't bloembed rust!

Om te zeggen dat hij vroolijke of droeve deuntjes speelt op zijn fluit, legt hij 't aan op de volgende manier:

Dat tot ontroerden lach en snik
Mijn aâm 't welluidend riet doet ruischen

en als zijn geliefde ontroerd wordt, vraagt hij heel deftig:

Wendt gij U af in zwijgend smeeken,
Verward van mijn bewogenheid,
Zoodat mijn hooge wijzen breken,
De fluit mij van de lippen glijdt?

Ten einde raad begint hij haar te kussen, heel eerbiedig ... de wimpers, die voor die gelegenheid in bloemen (van een zeer zeldzaam soort) worden herschapen.

Ik leg mijn handen aan uw slapen
En kus uw wimpers, die verdroomd
In liefdebloemen zijn herschapen.

Wij weten niet wat uit den heer Verhagen nog groeien kan, maar heden belooft hij nog niet veel.

En tóch moet, volgens den uitgever, een autoriteit op letterkundig gebied aan den auteur hebben geschreven: „Het is mooie kunst die ik zeer waardeer." Veeleischend is deze autoriteit zeker niet; en of hij zelfs een autoriteit is?

A. B. H. GIELEN.

FRANSCH

Bois (Jules) L'AMOUR DOUX ET CRUEL ; al maakt de schrijver niet den indruk opzettelijk iets onzedigs te hebben willen schrijven, zijn boek is toch gevaarlijk, troubleerend. zeer sensueel — **Duvernois** (H.) NOUNETTE OU LA DÉESSE AUX CENT BOUCHES ; een roman over slechte zeden. — **Gaubert** (Ernest) L'AMOUR MARIÉ, een spaansche roman, waarin het nogal spaansch toegaat ; zinnelijk en materialistisch. — **Mirbeau** (Octave) SEBASTIEN BOCK ; een nieuwe uitgave van een oud boek, dat hoogst schandelijk is. De schrijver is bedorven en pervers ; hij schoffeert alles wat goed en eerbiedwaardig is. — **Penè** (A. de) CONFIDENCES DE FEMMES ; als 't nu nog maar was van behoorlijke vrouwen, doch bijna uitsluitend slechte of half-gekke vertellen hier haar onstichtende vertrouwelijkheden.

Allanic (Mathilde) Au Soleil couchant. Paris, Plon-Nourrit. 3 fr. 50.

Het is een bundel. De eerste novelle *Au soleil couchant* is zeer mooi en waard gelezen te worden. *Bal blanc* bevalt mij niet; en *La soutane de l'abbé Constantin* is wel geestig hier en daar, doch maakt toch geen prettigen indruk. Het boek zal wel bestemd zijn voor jongere meisjes, voor welke ALLANIC pleegt te schrijven. Mijn oordeel is dat alleen de eerste novelle heelemaal geschikt is voor dat soort lezeressen. L. DAURIAC.

Daguerches (Henry) Le Kilomètre 83. Paris, Calmann—Lévy. 3 fr.56.

De titel is vreemd en de roman ook. Het gaat over den aanleg van een spoorweg in China, en de ondervindingen van een zonderlingen ingenieur. Het blijkt dat die man, naar zijn spreken te oordeelen, de moeraskoorts leelijk te pakken heeft. Voorbehouden. L. DAURIAC.

Decaen (Alice) Jacotte et son Cousin, roman. Plon, Paris. 3 fr.50.

Jacotte is volstrekt niet romantisch en laat zich daarom romantisch maken door het lezen van liefdeshistories. Het schijnen nog al geene gevaarlijke geweest te zijn en Jacotte verandert alleen in zooverre, dat ze, eerst een eenigszins onbeholpen meisje, ten slotte een dametje wordt.

Haar „cousin" is verliefd op haar, zonder dat zij het weet, en zij op hem, zonder dat hij het weet. Hoe is 't mogelijk ! Zij trouwen.

Het boek is in vloeienden stijl geschreven, diep gaat het niet, erg goed is het niet, maar kan als verpoozing dienst doen en het geeft geene aanleiding de romantische opvoeding „au sérieux" te nemen. Gemakkelijke scherts, betamelijke toon en niet langdradig. Jonge meisjes van een jaar of twintig, wier mentaliteit gezond is, mogen het lezen en zullen het aardig vinden. H. F. VAN M.

Margueritte (Paul). Les Sources vives. Paris, Plon-Nourrit 3 fr. 50.

Het boek is neutraal, maar het is goed en geeft zelfs uitmuntende lessen. Eene familie, die in haar rijkdom in staat was een volkomen leeg en nutteloos leven te voeren, vervalt plotseling tot

armoede; dat is hun geluk, zij werken nu energiek en krachtig en worden flinke menschen. Een paar bladzijden komen erin voor, die misschien jeugdige personen eenigszins zouden kunnen hinderen.

L. DAURIAC.

Milan (René). La Race immortelle, roman épique. Paris, Plon-Nourrit. 3 fr. 50.

Daar staat heel wat in dit boek. Een vervolg zal nog worden gegeven, dat ik mij vast heb voorgenomen niet te lezen. De reden is dat dit deel mij een kleine gedachte heeft gegeven van het talent des schrijvers. De roman, een epische(!), loopt over een tijdperk van ongeveer 2500 jaren!! Een reusachtige film, waarop 70 geslachten met duizelingwekkende snelheid voorbijtrekken. 't Is vermoeiend; en toegegeven dat de auteur heel wat studie moet hebben gemaakt om het ding in elkaar te zetten, moeten wij toch verklaren dat het buitengewoon weinig belangwekkend is.

L. DAURIAC.

Narçay (Poirier de) Les Croquebignard. Paris, Plon-Nourrit. 3 fr. 50.

Een sociaal probleem behandelt de schrijver: het afnemen van het geboortecijfer in Frankrijk. De schrijver geeft de schuld aan de Fransche vrouwen, maar uit zijn boek blijkt overtuigend dat hij aan haar niet alleen de schuld moet geven. Alle personen die hij opvoert, mannen zoowel als vrouwen zijn wezens zonder innige, godsdienstige overtuiging, en derhalve brutale egoisten; en daar ligt de oorzaak van het droevig feit. Het boek is natuurlijk voor volwassenen. L. DAURIAC.

Reijnès-Monlaur. Le Songe d'Attis, roman. Bernard Grasset, Paris. 3 fr. 50.

In hare voorrede zegt de schrijfster: „Ce conte grec s'est glissé au milieu des études préparatoires d'un travail plus important".

Over de hoedanigheid van roman of verhaal zullen wij niet twisten; liever verklaren wij, dat het boek, dat voor ons ligt, alle goeds belooft van het aangekondigde grootere.

De „Songe d'Attis" herinnert de prediking van den H. Paulus op den Areopagus en het eerste tijdvak na het H. Lijden. Attis, eene edele Grieksche, welke met hart en ziel naar den „onbekenden God" verlangt, komt tot het „licht" met haar man en eenigen harer omgeving. Het proces wordt geleidelijk beschreven, is voor allen leesbaar, omdat de verdorvenheid der Grieken niet wordt ontleed, en bevat niettemin tal van herinneringen aan de klassieken, door de schrijfster blijkbaar versch bestudeerd. Een aanbevelenswaardig boek van deze bekende pen. H. F. VAN M.

Thiéry (Jean) A l'Echelle, roman. Armand Colin. Paris. 3 fr. 50.

Mijnheer Buchenoir is rijk geworden door hard werken en geluk in zijne ondernemingen. Hij heeft zijne dochter laten trouwen met een berooid edelman en de roman beweegt zich om de dwaze verhouding daaruit ontstaan en de gekke dingen, waartoe ze aanleiding geeft. De intrigue is niet ingewikkeld, meer dan eenvoudig

zelfs, maar de uitwerking is uitstekend en het gezond verstand laat zich niet onbetuigd, waar het pas geeft hartige woordjes te spreken, die goede lessen brengen. Jongelui en ouderen zullen het boek met genoegen lezen. De type van Mijnheer Buchenoir is Molière waardig.

Nog dit voor belanghebbenden: het Fransch is niet zwaar, omdat het geene gefabriceerde taal is; 't leeft. H. F. VAN M.

DUITSCH

Bram (Franziska). Der Zorn Gottes. Köln, Bachem. (299) 4 M. geb. 5 M.

Eene dorpsgeschiedenis, die van het begin tot het einde boeit. Misschien vraagt men zich wel af waarom dezen titel is gekozen, zonder een antwoord te kunnen geven, maar dat verandert niets aan den inhoud. Justine, de dochter van de familie Röseler, op wie de toorn Gods drukt om eene bedreven wreveldaad, is een flink meisje en verdient haar geluk. FEDERER.

Keller (Paul). Die Insel der Einsamen. Berlin, Allgem. Verl. Gesellsch. (308). M. 4.

Misschien werd dit boek reeds besproken in uw tijdschrift, en ik geef gaarne mijn oordeel voor een beter. Wie geen boek ten einde kan brengen, als hij zich voortdurend moet afvragen: „maar hoe kan dat?" — „Is dat nu niet onmogelijk?" — hij kan zich de moeite sparen dit verhaal te beginnen. Het is alles zoo goed als onmogelijk, „fabelhaft" — maar of het daarom minder is? Het is wel geen sprookje, maar hyper-romantisch! Volwassenen, want het is geen boek voor kinderen, zullen mij gelijk geven.

FEDERER.

ENGELSCH

Hennessey (David) The Dishonourable. London, Hodder & Stongton (255) cloth 1 s. net.

Een boeiend verhaal van 't begin tot het einde. De watervloed die Brisbane (Oost-Australië) teisterde en zoovelen van have en goed beroofde, wordt voor den held van ons verhaal de gunstige gelegenheid, zonder welke zijn heldenmoed zich niet ten volle had kunnen toonen. Bovendien valt op hem de verdenking den Hon. C. M' Watt van 't leven te hebben beroofd; en zijn eigen leven in de handen van de jury lijkt bijwijlen in nog grooter gevaar dan toen het aan de willekeur der golven was overgeleverd. Toch had hij slechts een woord te spreken — maar nooit kwam dit over zijn lippen — om allen schijn van schuld van zich af te werpen. Hoe onze held in eere wordt hersteld en zijn vijanden beschaamd, zal de lezer op het einde van het boek kunnen vinden, alwaar hij ook zal zien, waarom de Honourable C. M' Watt terecht de Dishonourable heet in den titel van dit werk. Voor niet àl te jeugdige lezers wel aan te raden. L. V. D. BIESEN.

Life's Happenings. London, Arthur H. Stockwell, 29 Ludgate Hill (223) cloth 2 s. 6 d.

Vier aangename studies in levendigen en kernachtigen stijl gaarde en bond deze onbekende schrijfster samen tot een aardig bundeltje.

Door de duisternis luidt het opschrift van de eerste schets; en hier is het de onweerstaanbare zielskracht en naastenliefde, welke een hoogbegaafde vrouw in den vruchtbaren grond van eigen lijden en beproeving had opgekweekt, die een ongeloovige door het donker der wanhoop tot het licht des Geloofs en eener hoogere roeping heenvoert. *Winterrozen* is een blijde nazomer van zuivere liefde aan het zelfbedwang te danken van een man en een kunstenaar, die om hoogere beweegredenen het huwelijk afwijst, waartoe zijn hart hem aandrijft. Toch is de houding van Courteney, nadat zijn vroegere beminde op zijn eigen raad met een ander in het huwelijk getreden is, mij niet recht duidelijk en schijnt er zelfbedrog in het spel te zijn. Een daad van christelijke barmhartigheid brengt uitkomst in „*Geleid*" en de hand der Voorzienigheid met die van een verstandigen biechtvader voert de hoofdpersoon niet tot het huwelijk, dat men zou verwachten en evenmin tot het klooster. Haar onafhankelijk en ruim hart voegt een ongehuwd leven in de wereld, geheel aan liefdadigheid gewijd. *Joanna en Ik* het vierde en laatste verhaal leert ons de lotgevallen van twee gezusters, wedijverend in zelfopoffering. Van dit stuk gaat de eenheid wel wat verloren, doordat onze aandacht door de nauwelijks ineengrijpende geschiedenis van twee hoofdpersonen al te zeer wordt verdeeld, Het geheel lijkt meer op een brokstuk van een kunstig geweven tapijt, waarvan de lijnen hier grillig afgebroken, daar weer even grillig doorloopend, met al haar kleur nauwelijks een enkel geheel afgewerkt en ongeschonden patroon te voorschijn tooveren.

Het geheele boek is gezond, kernkatholiek. De priesterfiguren zijn sympathiek. De stof is natuurlijk niet voor kinderen aantrekkelijk, noch nuttig. Jammer dat de drukfouten nog al eens den zin storen, en dat het boek zijn jaartal van uitgave niet draagt.

L. V. D. BIESEN.

Revermort (J. A.) The Marrying of Hester Rainsbrook, London. William Heineman 1913, (303) cloth 6 s.

Door een blinde liefde gedreven, huwt Hester buiten medenweten van wie dan ook met Edward Marston, van wiens karakter en verleden zij niet de minste kennis heeft. Om het verhaal nog wat pikanter te maken is ook de jonge weduwe Constance Hardinge, welke Hester tante moet noemen en met wie zij in Vernet-les-Bains de baden gebruikt, evenzeer verliefd geraakt op den jongen man. Zoo krijgen wij bladzijde op bladzijde vol van liefde en jaloesie, meestal opgeschroefd, dikwijls zinnelijk, bijna altijd langdradig en hoogst zelden genietbaar. Daarnaast een levensbeschouwing, die volkomen heidensch zoude zijn, ware er niet juist kennis of onwetendheid, wat zal ik het noemen, genoeg van het

katholiek geloof, om aan het geheele onverkwikkelijk mengsel van een heidensche wereldbeschouwing en pantheistische droomerijen met de domme vooroordeelen van een waterachtig protestantisme nog een bijsmaakje te geven van haat voor alles wat katholiek is, of liever voor wat de schrijver onder katholiek verstaat. Want zulk geschrijf is eerder een beleeding voor den lezer, in wien de schrijver zooveel domheid en onnoozelheid veronderstelt, dan voor de Kerk welke de schrijver slechts kent uit theepraatjes. Men moet dan maar als waarschijnlijk aannemen, dat de protestantsche Hester met haar aanstaande zich 's morgens vroeg bij een onbekende pastoor aanmeldt. Deze door goud omgekocht, (maar de schrijver zegt, dat hij het toch niet om het geld deed), huwt zonder eenig onderzoek, zonder huwelijksaankondiging of dispensatie een onbekende dame, die zegt katholiek te zijn, met een dito Heer die beweert protestant te wezen. Dan krijgt de bruid een „plenary absolution". Natuurlijk ontbreek de o, zoo slimme en toch o, zoo domme Jezuiet ook al niet, en de teleurgestelde weduwe moet maar bekeeren en het klooster in. Hoe akelig dom van haar, zegt iedereen, en als afscheid van dezen schrijver zal ik 't zelfde maar herhalen. L. V. D. BIESEN.

VARIA

Hall Caine. Wij hebben reeds gesproken over het jongste boek van dezen auteur. Men leze het voorgaand nummer van dit Maandschrift. Nu komt echter de vraag, of de schrijver, uit onbekendheid met het kerkelijk recht, zijn heele roman niet heeft gebouwd op eene fictie. Hij beschouwt het huwelijk, waarover hij spreekt, als blijvend en onherroepelijk geldig. Maar is dat wel zoo, vroegen wij anderen. Hebben wij hier niet te doen met een „matrimonium ratum non consummatum" dat is: „een gesloten maar niet voltrokken huwelijk". De hollandsche vertaling geeft alle reden om dit te denken; wij willen echter deze eens nauwkeurig vergelijken met het oorspronkelijk Engelsche werk. En wij zullen dus in het volgend nummer onze bevinding mededeelen. DE REDACTIE.

Z. E. P. — Kwam mij in handen *Les deux ivresses* door madame NOËL BANGOR met een „préface" van Paul Bourget, uitgegeven door Perrin en Cie. (f 1.90). Ik zou dat boek lezen voor een ander. Ik had gezien dat „le correspondant" de strekking prees, zonder eenige verdere teekenende appreciatie. Na lezing wil ik gaarne „le Correspondant" gelijk geven, wat het eerste betreft: de strekking is goed. Zij is deze: laten zien twee liefdes, de eene edelmoedig, vol heldhaftige zelfvergetenheid, volgens het beginsel: „ne pas aimer plus que soi-meme un être cher, c'est presque le trahir" en: „le sacrifice est l'acte le plus sublime de l'homme, puisqu' il affirme le suprematie de l'ame sur la volonté". Deze was de liefde van Herbert Kean, zijn „ivresse".

Tegen den raad eener wijze vrouw, de vriendin zijner overledene moeder, kwam Herbert ertoe een meisje te trouwen, niet uit liefde maar uit edelmoedigheid, om het te redden uit de handen van een paar oude vrouwelijke wezens, die dat „kind" haar nichtje noemden en het lieten verkommeren, geestelijk en physiek.

Evelyne heette het meisje, een echt kind, daarbij een „enfant gaté", wispelturig, verre staande van alles wat Herbert met zijn groot en edelmoedig hart, zijne serieuze levensbeschouwing, zijn rijken opstrevenden geest bezig hield. Daarbij — en dat geeft de verwikkeling — Évelyne was te zwak, naar het oordeel van den geneesheer, voor de moederlijke functies; en ook dàt wist Herbert. Hij leefde naast haar een leven van offer, dat hem zwaar kon vallen, meer dan hij zich ooit had voorgesteld, dat echter vooral verzwaard werd door de houding van Évelyne, die, nog aan zijne zijde, met haar hart reeds aan een ander toebehoorde. Het ergste bleef Herbert, die zonder achterdocht was, verborgen. Zelf zoo edel, kon hij geen laagheid vermoeden als waaraan Pierre Langeais plichtig was, die van zijn vriendschap met Herbert misbruik maakte, om hem Évelyne te ontrooven. Pierre was een wufteling, meer oppervlakkig, meer man der wereld, en stond daarom als mensch dichter bij Évelyne. Deze leerde van hem de geheimen der „liefde", welke Herbert juist uit liefde tot haar, — maar eene andere en hoogere, zijn „ivresse", — haar onthouden had. Zij schonk aan Pierre zich zelf weg, eerst door belofte, later met de daad en geheel. Samen hadden zij een proces tot echtscheiding (de matrimonio rato non consummato) in Rome aanhangig gemaakt. De liefde had Herbert tot een held gemaakt, ze maakte Évelyne tot eene slavin van haar hartstocht. De eerste kon naar waarheid haar toevoegen bij het scheiden: „Nous avons compris l'amour différemment, c'est tout..." Haar liefde, haar „ivresse" was enkel zinnelijk, zonder adel, zonder rechtschapenheid, zonder grootheid. Mevrouw de Dormelles, bovengenoemde huisvriendin der Kaens, van alles op de hoogte, wist Herbert er toe te bewegen, zelf in Rome echtscheiding aan te vragen, doch om andere beweegredenen. Hij wist trouwens niet de pogingen door zijn vrouw reeds aangewend. Hij deed het, om het leven zijner vrouw te redden, die verkwijnde aan zijne zijde. Het was het grootste offer, dat hij brengen kon. Hij deed zóó zijn woord gestand, eens tot haar gesproken: „je vous veux heureuse, n'importe a quel prix..."

Hij moest zelf getuige zijn van de ontrouw zijner vrouw. Dat gaf de ontknooping.... „Puisque vous vous êtes donnée a cet homme, continue Herbert, suivez le des maintenant. Je reste seul probablement pour toujours. Et pourtant je prefère non ivresse a la votre"....

Behalve de strekking heeft „les deux ivresses" veel goeds en veel moois. Paul Bourget spreekt in zijn préface van een „situation très delicate" — „des aventures sentimentales" — „un drame moral exceptionnel". Hij plaatst geen enkele waarschuwing. Alleen die woorden zeggen wel iets voor ons. De inhoud bepaalt de

houding, door jeugdige, onervaren personen, tegenover dit boek aan te nemen. Maar andere: oudere en wèl-ervarene? Zij kunnen het wel lezen, dunkt me. Er zijn een paar plaatsen, waar men stuit op onnoodig en gewaagd erotisme. Het is van dien aard, dat ik niemand de lezing aanbeveel. Daarvoor lijkt me de beteekenis van het boek, ondanks zijn litteraire mooiheid en zijne goede strekking, niet hoog genoeg.

Wellicht vindt U.Z.E. van mijne bovenstaande bevinding omtrent een Franschen roman, die gemakkelijk onder de oogen uwer lezers zal komen, eenige regels geschikt, om in uw tijdschrift af te drukken. Noel Bangor is me uit geen ander werk bekend. Zij toont zich hier een katholieke schrijfster, ofschoon de behandeling harer stof niet specifiek roomsch is. De thesis die zij verdedigt is goed, ook van algemeen menschelijk standpunt. Een tendenz-roman dus van de goede soort, ook al vond ik tot aanprijzen om bijkomstige redenen geen voldoende gronden.

Den Bosch, Sept. 1913. J. DE KROON, R.K. PR

VOOR DE JEUGD

Benson (Robert Hugh) Rhymes, Old Testaments, London Longmans, 4^0 (25) illustrated, paper wrapper, 1 s. net.

Weer geeft de bekende romanschrijver R. H. Benson een staaltje van zijn ongelooflijke veelzijdigheid in deze rijmpjes, welke geschoeid op de leest der aloude Engelsche nursery-rhymes, de verhalen van den Bijbel tot op de kinderkamer moeten doen doordringen. De tekst wordt verduidelijkt door keurige nu eens ernstige nu eens dollige penteekeningen, welke bijna de bovenste helft der bladzijde vullen. De rijke omlijsting van roode figuren, alle ontleend aan het bijbelverhaal en de roode letter van het eerste blad geven het geheel een behoorlijk aanzien. Eenige der rijmen zijn treffend schoon in hun eenvoud, andere aardig en zelfs koddig. Jammer dat onze kleine op een stoute pen en nog stoutere verbeelding zullen moeten wachten, die 't aan zal durven 't Engelsche onderschrift ook voor hen genietbaar te maken. L. V. D. BIESEN.

Zoomers—Vermeer (J. P.) Boerentrientje Utrecht W. de Haan (262) 4 pltn.

Een aardig prettig geschreven verhaal voor onze meisjes van 15 jaar en ouder.

Katrijntje of Kathie zooals de deftige A'damsche Oma haar noemde, is de dochter van een zeekapitein. Na den dood harer moeder is ze als klein meisje gebleven bij de A'damsche Oma en later door haar Vader gebracht naar „Grootje" aan de Zaan.

Onze meisjes zullen wel opmerken dat Kathie de gelukkigste jaren haars levens heeft doorgebracht bij haar oude Grootje aan de Zaan. En Kathie heeft tijdig begrepen dat een eenvoudig leven aan de zijde van den flinken Barend, den vriend harer kinderjaren, groote waarborgen leverde voor een gelukkige toekomst. M. WALRE.

TIJDSCHRIFTEN

Annales politiques et littéraires. Wij mogen niet zeggen dat dit tijdschrift met besliste bedoeling slecht tracht te zijn. Doch niet zelden moet het worden gelezen met de allergrootste voorzichtigheid. Dit geldt vooral de boekbeoordeelingen. Op dit gebied moeten zij, die vertrouwen willen stellen in het advies der redactie, volkomen overtuigd zijn van den ernst en de nauwgezetheid, waarmede zij hare taak opvat. Vergissingen behoorden niet voor te komen, maar men kan het vergeven, wijl vergissen menschelijk is; maar beoordeelingen, die getuigen van groote lichtzinnigheid en herhaaldelijk worden opgenomen, moeten het vertrouwen voor goed schokken. Minstens in hare recensie's van nieuwe romans zijn de ANNALES van echt fransche luchtigheid, zoo erg zelfs dat kort geleden in Frankrijk openlijk er tegen werd gewaarschuwd. Wij doen hetzelfde met ernstigen nadrukkelijkheid.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

Vraag: Wie beproeft eene verklaring van VONDEL'S vers: *van tijd noch eeuwigheid gemeten.* (Lucifer).

Antwoorden:

W. DE G. Professor dr. Jonckbloet heeft dit vers en de volgende gerangschikt onder: klinkklank en bombast. Hij heeft daardoor zijn naam onherstelbaar beschadigd. P. Alberdingk Thijm vraagt hoe deze criticus dan zou verdedigen de verzen in Mozes' lofzang: Dominus regnabit *in aeternum et ultra*, (= in eeuwigheid en verder nog) of die van Broere: Immer, immer *en nog meer!* — of van Racine (in Esther): Que l'on célebre ses ouvrages au delà des temps et des âges, *au delà* de l'éternité.

M. M. De moeilijkheid zit hierin: in strikten zin kan men niet meten met de eeuwigheid, wijl eene maat beperkt moet zijn. Dus dat God niet kan worden gemeten door de eeuwigheid (zonder begin en zonder einde) is nogal duidelijk. Doch met die eeuwigheid kunnen ook wij niet eens worden gemeten; het zegt derhalve niets. Men kan evenwel (zie P. Boelen) eeuwigheid verstaan in den zin van eeuwigdurendheid (dat is: hebbende een begin, maar geen einde. Maar moet een maat niet hebben én een begin én een

einde om tot maatstaf te kunnen dienen? Dat geeft dus ook al geen verklaring.

B. R. Als ik het ga verklaren met de letterlijke beteekenis voor oogen, raak ik vast. Maar ik gevoel onmiddelijk dat de dichter God ontzagwekkend groot heeft willen voorstellen in zijn eeuwigheid. En, die ik vroeg, verklaarden hetzelfde, zonder meer: zij voelden het.

A. V. L. God wordt niet gemeten door den tijd *hoe uitgestrekt wij ons dat tijdperk* ook voorstellen. Zoo verklaar ik mij de gedachte van den dichter. Zoo zeggen wij immers ook wel: ik blijf u *eeuwig* trouw, zonder daarmede nu juist te denken aan een tijdperk, dat geen einde heeft.

N. N. Zou er heel veel uitlegkunde bij te pas komen ? Zou Vondel, zonder zich verder rekenschap te geven van de eigenlijke beteekenis van het woord, niet hebben gevoeld dat hij op deze manier zijn innerlijkste gedachte kon uitdrukken. Een dichter is geen landmeter.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

ANNA V. G. Wij hopen u nog menigmaal in „eigen kring" te ontmoeten. Wij namen het zeer uitvoerig antwoord niet op, omdat onze vraag een weinig anders bedoeld was. Uwe omschrijving is echter zeer mooi ; ik zal u daarover schrijven.

H. J. M. TE UTR. Uwe mededeeiing omtrent de plannen van dien Franschen schrijver hadden wij gaarne opgenomen, doch op 't oogenblik van verzending der kopie, was zij plotseling onvindbaar geworden. Houd het ons ten goede.

N. N. TE OOSTERBEEK. In uwe woonplaats bestaat de „Biblioth. der Nederl. Entomologische Vereeniging". De leden alleen hebben toegang, doch men zal u wel ter wille zijn in dit geval.

R. V. TE M. Laat uw jaargang *Boekenschouw* toch inbinden. Het geeft een mooi boekdeel van 438 bladzijden. De uitvoerige inhoud, die aan alle abonne's werd toegezonden wijst u terecht. Al de door u opgegeven boeken werden in jaargang 1912 besproken.

KATHOLIEKE INSPIRATIE IN DE NIEUWERE FRANSCHE LETTERKUNDE. FRANCIS JAMMES

't Is bekend, dat de scheidingswet in Frankrijk emancipeerend heeft gewerkt op vele kerkelijke toestanden. 't Is eveneens bekend, dat de vervolging bij menigeen het sluimerend katholiek bewust-zijn heeft wakker geschud. Welnu in deze jaren van katholieke achteruitzetting is ook in de letterkunde iets veranderd. De Engel des Heeren is neergedaald in 't stille, drabbige water, er kookt en gist iets, een fontein is ontsprongen, wier invloed zeer zeker weldadig zal zijn.

Onder de jongere Fransche letterkundigen zijn er velen, die hun talent, hun genialiteit beschouwen als een machtig middel tot verheffing en veredeling der christelijke maatschappij. Hun inspiratie is door en door katholiek. Hun kunst is dienstbaar aan 't bovennatuurlijk doel waarvoor God den mensch gemaakt heeft. „Door opnieuw te peilen in de bronnen der genade, zegt George Goyau, hebben ze nieuwe golven van schoonheid doen opwellen."

't Is gevaarlijk zich te wagen aan een prophetie over de duurzaamheid en vruchtbaarheid dier letterkundige beweging, maar 't kan zijn nut hebben eenige feiten meer van nabij te bezien, al was het slechts om zelf wat honig te puren uit de bloemen van eens anders erf.

De generatie van 't jaar 1890 heeft in den laatsten tijd heel wat pennen in beweging gezet. Voornamelijk twee *enquêtes* tusschen de maanden Maart en Juli 1912 gehouden in de *Revue Hebdomadaire* en de *Opinion* waren de aanleiding. In die *enquêtes* werd den jongen man van vandaag gevraagd hoe hij denkt over vaderland en godsdienst, over 't leven in 't algemeen. Men vond het belangrijk, — en niet zònder reden — te vernemen langs welken weg hij, die nog staat aan den voet van den berg, zich voorstelt te klimmen naar den top en wat hij daar denkt te zullen vinden.

AGATHON (een schuilnaam waaronder zich H. MASSIS en A. DE TARDE, de leiders van 't onderzoek in de *Opinion* verbergen) heeft de antwoorden verzameld en besproken.[1]) Natuurlijk liet zich de

[1]) AGATHON, *Les jeunes gens d'aujourd' hui.* Paris, Librairie Plon, 1913.

kritiek niet wachten. Er waren gegronde opmerkingen te maken. Slechts bij een élite was men te rade gegaan. Wordt hun zienswijze gedeeld door de massa? Sommige levensbeschouwingen dier jongelieden doen nog te veel denken aan kinderdroomen. Bovendien was voor de ouderen dat smalen op 't vorig geslacht niet vleiend. Par Saint-Georges, zegt FAGUET, ils ne sont pas modestes! Doch, hoe het zij, bij vriend en vijand dringt zich 't gevoelen op van quelque chose de nouveau dans la jeunesse. (AGATHON, *Introduction*).

Voor ons is ongetwijfeld het meest belangrijke, dat bij een groot gedeelte der ontwikkelde jeugd een besliste neiging tot het Katholicisme wordt waargenomen. Zeker, ook hier valt eenig voorbehoud te maken. 't Katholicisme is voor sommigen weinig meer dan een bron van esthetisch genot en „mystieke" voldoening, de zedeleer vindt waardeering, ze hebben oog voor 't schoone, 't edele in de Kerk; het hart wordt geroerd, maar de geest, 't verstand blijft onbuigzaam, onwillig; 't is een soort neo-katholicisme, schoone woorden maar geen daad. Hier tegenover blijft echter gelukkig waar, dat velen der jongeren ook tot de volle katholieke praktijk zijn teruggekeerd; — en dit is het verblijdende, wat uit de ingestelde onderzoekingen blijkt.

Geheel in overeenstemming met die feiten is de katholieke beweging in de letterkunde der laatste jaren. Zelfs mag men aannemen dat er hier wisselwerking bestaat, zooals tusschen een meester en een vlijtig leerling: beiden werken op elkander in, bemoedigend, bezielend.

Twee periodieken: *L'Amitié de France* en *Les Cahiers de l'Amitié de France* zijn de hoofdorganen dier katholieke letterkundige beweging [1]. 't Eerste, dat thans zeven jaren bestaat, verschijnt viermaal 's jaars, 't andere sedert twee jaren iedere maand, waarin *l'Amitié de France* niet uitkomt. Beide streven één doel na: les buts religieux, catholiques, artistiques, sociaux sont de part et d'autre identiques. Titel en bandteekening: een klokketoren met 't oud-fransch devies *Dex Aïe*, met Gods hulp, zijn een program. Door vriendschapsbanden onderling vereenigd, streven de schrijvers er naar, met Gods hulp, ook anderen

[1] Uitgever: G. BEAUCHESNE, 117, rue de Rennes, Parijs.
Prijs: Les Cahiers de l'A. D. F. (buitenland) 11 fr.

L'Amitié de France	„	7 fr.
Te zamen	,	16 fr.

vriendenhulp te bieden, — en, zooals 't klokkelied van toren naar toren zweeft, zoo zoeken ook zij weerklank in andere harten.

Hun lied is 't heldere, onverschrokken lied *des cloches catholiques*.

„L'Amitié de France is katholiek, zegt GEORGES DUMESNIL, de stichter. De katholieke geest is haar voornaamste reden van bestaan, zooals die was de grondreden harer wording." En VALLERY-RADOT, de hoofdman der *Cahiers*, voegt erbij: „Nous réclamons et proclamons le catholicisme intégral, remontant et aspirant jusqu' à ses sources les plus hautes et les plus secrètes." „Jesus-Christus is altijd tegenwoordig voor den geest en in het hart der schrijvers van de Cahiers... vooral verkondigen zij bijna op iedere bladzijde den lof Zijner Eucharistie." Deze opmerking der *Romans-Revue* (15 juin 1913, pag. 477) is volkomen juist.

Toch moeten deze tijdschriften niet gerangschikt worden onder de vrome periodieken van louter ascetischen aard. Neen, hier wordt ons kunst geboden, hooge kunst, katholieke kunst. Zooals bij de wording der kathedralen, zooals bij 't ontstaan der meesterwerken van Fra Angelico en Dante, zoo ook hier: de katholieke waarheid is de bron der schoonheid, of volgens 't stoute woord van een der schrijvers van de *Cahiers:* „na zes eeuwen van paganisme wordt de gedachtenwereld weer christelijk."

De medewerkers behooren tot de voormannen der hedendaagsche Fransche letterkunde. FRANCIS JAMMES, FRANÇOIS MAURIAC, LOUIS LE CARDONNEL, PAUL CLAUDEL, zijn niet alleen *de* dichters van 't oogenblik, maar zij hebben werk geleverd, dat blijven zal. Voor goed proza zorgen, — om slechts enkelen te noemen — ROBERT VALLERY-RADOT, EMILE BAUMANN en ANDRÉ LAFON, die reeds op zeven en twintigjarigen leeftijd een aanzienlijken literairen prijs verwierf. 't Wijsgeerig gedeelte is grootendeels toevertrouwd aan GEORGES DUMESNIL, professor der philosophie aan de Universiteit van Grenoble.

Al deze mannen hebben één zaak gemeen, n.l. — zooals ANDRÉ LAFON 't uitdrukt — le désir de servir, l'ambition de servir. Zij willen dienstbaar zijn aan anderen, maar eerst zelf dienstbaar aan God. In hun handen wordt de pen een werktuig van apostolischen arbeid, een taak, waartoe zij zich in 't bizonder voelen aangespoord door verwijten, die zij meenen te hooren. N'as-tu pas été celui qui voulait montrer le chemin? Et maintenant, ils gémissent ceux qui s'étaient confiés en toi.

Immers ook dit hebben zij bijna allen gemeen, dat zij een verleden hebben goed te maken. Zij herkennen zichzelf in Jean Paul,

den held van MAURIAC'S werk, getiteld: *l'Enfant chargé de chaînes.* In hun jonge jaren knelden ook hen slavenketenen. „Omstreeks zijn twintigste jaar droeg ieder van ons een Jean Paul in zich! Maar ziet! zijn ketenen zijn gevallen. Ik weet niet welke adem van zekerheid en liefde, — misschien zijn 't de gebeden onzer moeders, wier vruchten eindelijk rijpen, — over ons is heengegaan." En thans, in die heerlijke vrijheid, herkennen zij zich niet meer in den doffen spiegel hunner jongelingsjaren. Zij hebben gebroken met hun verleden, gebroken ook met hun vroegere meesters, il n'y a plus que Jésus-Christ qui vaille la peine qu'on vive de Lui et pour Lui.[1])

Onder deze schrijvers-bekeerlingen noemde ik reeds FRANCIS JAMMES. Zijn genooten eeren hem als hun poet laureate; over hem dus nog een enkel woord.

't Is moeilijk bij een Hollandsch publiek Fransche verzen van den lateren tijd aan te prijzen. Den zoogenaamden klassieken en romantieken versgang kunnen wij meevoelen, maar 't rythme en 't vrije vers der Symbolisten treffen veel minder. De nevel waarin taal en gedachten zich hullen is voor menig Hollandsch oog ondoordringbaar. Trouwens ook voor de Franschen zelf is niet alles goud wat er blinkt bij de Symbolisten. Schreef niet onlangs nog EMILE FAGUET: „Laten wij niet schromen 't ware woord te gebruiken, zij hebben afstand gedaan van 't vers en schrijven alleen in rythmisch proza?" [2])

Het symbolisme ontstond zooals menig literair verschijnsel uit reactie. Er moest meer „ziel" in de dichtkunst komen, over de dorre beenderen moest een adem gaan, die leven geeft. Maar, zooals dikwijls, ontaarde ook hier reactie in overdrijving. Het „vrije vers" deed den ouden alexandrijn eer betreuren dan vergeten; het grillige der gevoelsuitingen en het weëe der stemmingspoezie bleken niet bij machte eenvoud en helderheid te verdringen. Heel natuurlijk is het dan ook, dat vele der moderne dichters, na de eerstelingen van hun talent aan 't symbolisme te hebben opgeofferd, de rijpere vruchten van hun lateren arbeid op 't altaar der oude dichters hebben neergelegd Wel blijven zij zich vele vrijheden veroorloven, maar 't zijn slechts nieuwe borduursels op 't oude kleed.

Ook JAMMES is in dit opzicht een „bekeerling".

Hij werd geboren in 1868 te Tournay in 't departement der

[1]) Vgl. VALLERY-BADOT, *Cahiers, juin 1913, pag. 231-232.*

[2]) *Revue des deux Mondes, 15 janv. 1913. pag. 405.*

Hooge Pyreneeën. Langen tijd was zijn familie gevestigd geweest op de Antillen, maar hij is volbloed Franschman.

De natuur vooral trekt hem aan. Alles leeft voor zijn oogen, wanneer hij, de pijp in den mond ('t schijnt een hartstochtelijk rooker te zijn) het zuidelijk bergland doorwandelt. Alles leeft ook in zijn boeken, soms tot het overdrevene toe. Immers alles wordt verpersoonlijkt, denkend en sprekend ingevoerd, vogels en planten, honden en katten, hamers en lampen, ja zelfs..... de kuiltjes in de wangen. Maar moet men hierin wel iets anders zoeken dan de buitensporigheden van een jongen man die verbazen wil?

JAMMES' eerste dichtbundels *(De l'Angelus de l'Aube à l'Angelus du Soir; Le Deuil des Primevères; La Triomphe de la Vie)* hebben steeds nog invloed. Van zijn rythme vooral, dat men terecht gekunsteld-eenvoudig heeft genoemd, gaat voor sommigen iets aantrekkelijks uit. Doch ik meen de waarheid niet te kort te doen met te zeggen, dat JAMMES niet zoozeer om die eerste gedichten, evenmin als om zijn proza, maar vooral, of liever uitsluitend, om zijn jongste werk: *La Brebis égarée* en *Les Géorgiques Chrétiennes*, recht heeft op onze waardeering.

Hij zelf verwacht dit. Immers hij heeft verbrand wat hij eens aanbad. Zijn vorm is meer klassiek geworden en zijn gedachten vooral hebben een algeheele wijziging ondergaan. Thans is zijn inspiratie zuiver katholiek. Wat hij schreef voor zijn bekeering heeft hij zelf gebrandmerkt met te zeggen: je brave l'honnêteté mais pas en latin. En inderdaad, dat eerste werk gloeit van heeten hartstocht, 't is bezoedeld met wulpsche tafereelen in de rauwste tinten. Thans is dat echter veranderd. Al maakt 't schilderen van de passie *la Brebis égarée* tot een werk dat niet van ieders gading kan zijn, toch mag JAMMES zich op 't oogenblik met volle recht katholiek dichter noemen.

La Brebis égarée werd geschreven voor 't tooneel. 't Is de geschiedenis eener ongeregelde liefde. De fout echter wordt hersteld op christelijke wijze: de verleider gaat in een klooster zijn daad beweenen en 't meisje vindt in een braaf huwelijk beveiliging en eerherstel. Volgens FR. VEUILLOT is *la Brebis égarée:* la proclamation de Dieu et le relèvement de la femme.

Veel meer springt het echt roomsche naar voren in de *Géorgiques Chrétiennes.* De dichter bezingt in zeven zangen 't landelijk leven der boeren van het Zuiden. Hij schetst hun geloof en godsdienstzin, hun arbeid, hun verheven bedrijf, dat van hooge waarde is, omdat het 's menschen instandhouding ten doel heeft, maar

dat vooral een heilige wijding ontleent aan hetgeen God met de vruchten der aarde doet. Zijn niet het graan en de wijn de stof onder welker gedaante de Godmensch zich verbergt in de H. Eucharistie? Terwijl de menschen oogsten, zoo begint de eerste zang, dalen de engelen neer en verzamelen de fijnste bloem der tarwe voor „'t Brood der Engelen". En gelijk in dien aanhef zoo wordt overal de H. Eucharistie voorgesteld als 't centrum waarom 't leven der menschen cirkelt, als de zon waaruit levenskracht en levensblijheid stralen.

Teekenend zoowel voor versbouw als voor opvatting is het volgend fragment. Een jong meisje deelt aan haar vader haar roeping mee tot het kloosterleven.

Ma fille, lui dit-il, de quoi veux-tu parler?
Mon père, répond-elle, il me faut m'en aller.
. . . .

Ma fille, lui dit-il, quelle route veux-tu?
Mon père, répond-elle, où marche la vertu.

Ma fille, lui dit-il, n'est-ce point ma demeure?
Mon père, répond-elle, il est vrai; mais tu pleures....

Ma fille, lui dit-il, penses-tu trouver mieux?
Mon père, répond-elle, il faut que j'aille à Dieu.
. . . .

Ma fille, lui dit-il, renies-tu mon froment?
Mon père, répond-elle, il sert au Sacrement.

Ma fille, lui dit-il, renies-tu mes abeilles?
Mon père, répond-elle, aux cierges elles veillent.

Ma fille, lui dit-il, renies-tu mes doux fruits?
Mon père, répond-elle, en croix ils ont mûri.
. . . .

Il se laissa tomber à genoux et la terre
Supporta le martyre et la gloire d'un père.

Door zijn katholieke inspiratie bekleedt FRANCIS JAMMES een eereplaats in de letterkundige beweging, welke ik boven schetste.

Wel mag de vraag geopperd worden of deze beweging zich zal bestendigen en uitbreiden. Maar indien het gevaar vermeden wordt van overdreven mysticisme, waaraan nieuw-bekeerden dikwijls blootstaan, en indien de mannen van dit oogenblik geven wat hun talent belooft, mogen wij er zeker van zijn, dat in de Fransche letterkunde een oogst te velde staat, rijk aan vruchten, die den geest verkwikken zullen en het katholieke hart versterken.

Katwijk, 14 October 1913. J. VAN RIJCKEVORSEL S.J.

OP LOS ZAND GEBOUWD.
Iets over den jongsten roman van Hall Caine.

In het September-nummer van dit Tijdschrift werd een zeer nauwkeurig verslag gegeven van HALL CAINE'S nieuwste werk: *De vrouw die gij mij gegeven hebt.* Het laatste nummer bracht den lezers de boodschap dat wij nog iets meer hadden te verklaren omtrent dit boek, doch eerst door eene zorgvuldige vergelijking ons wilden overtuigen dat de vertaling genoegzaam met het origineel overeenstemde. Nu weten wij het: wat er aan ongerijmdheden staat in de Hollandsche uitgave, wordt zoo goed als letterlijk teruggevonden in het oorspronkelijke. En dus hebben wij alle recht en reden om den schrijver zelven te verwijten dat hij heeft gebouwd op los zand, dat hij gesproken heeft over dingen, waarvan hij volstrekt geen begrip had. Wij moeten dat aantoonen; vooral wijl zoo'n enorme reklame gemaakt is voor dezen roman, en hij (gelijk de Engelsche editie mededeelt) ongeveer tegelijkertijd verschijnt in dertien talen. De schrijver heeft gemeend een geweldig probleem voor te stellen: „de vier groote en ernstige phasen van het vrouwenleven, naar volgorde van hun stijgend belang n.l.: De Vrouw en haar Vader, de Vrouw en haar Echtgenoot, de Vrouw en haar Kind, de Vrouw en haar God". Dat klinkt als de indeeling van een wetenschappelijk boek, doch meer dan klinken doet het niet. In het oorspronkelijke heb ik die woorden ook niet gevonden, doch alleen in de vertaling, welke een voorrede geeft van den schrijver minstens driemaal zoo lang als de Engelsche. De Hollandsche uitgever schrijft in eene advertentie: „Het boek behandelt tevens het groote probleem van het Huwelijk en de Echtscheiding" en hij had er moeten bijvoegen: „bedoeld als een aanklacht tegen de hardheid en vasthoudendheid der Katholieke Kerk". — Want die bedoeling is klaar als de zon.

Doch door dit te willen heeft de auteur juist zijn vingers gebrand — hij beweert nu wel dat de geschiedenis voor een groot deel werkelijk gebeurd is, doch wij kunnen met zekerheid zeggen dat hij zich vergist. Wat hij vertelt is *niet* gebeurd; en als hij wat dieper was doorgedrongen in de huwelijkswetgeving der Katholieke Kerk, zou hij zich wel gewacht hebben het te beweren.

Ziehier nog even in het kort de historie: 1. Een meisje opgevoed door zusters in een kostschool te Rome, wordt door haar vader ten laatste daar weggehaald en uitgehuwelijkt *tegen haar zin* aan een slechten kerel. 2. Zij trouwt, maar weigert na de

plechtigheden zijne vrouw te zijn, wijl zij hem aldra leert kennen in gansch zijn zedelijk verval. 3. Zij komt in zondige intimiteit met een ander, een vriend harer jeugd. Deze moet op onderzoekingstocht naar verre landen. Zij zal moeder worden en ontvlucht het huis van haar man. 4. Zij leeft met haar kind in de bitterste armoede. Haar man neemt een andere vrouw. Haar vriend keert terug; zij zullen trouwen. 5. De Kerk kan volgens Hall Caine dit huwelijk niet ontbinden (wijl „zij de onontbindbaarheid van het huwelijk huldigt"). De dame, goed katholiek, gehoorzaamt aan deze onverbiddelijke wet en sterft van verdriet.

Dit is nu allemaal heel tragisch, doch heeft met de werkelijkheid niets te maken.

Want ten eerste: Was dat huwelijk geldig voor de Kerk? Deze leert toch dat de toestemming door „dwang en vreesaanjaging" verkregen het huwelijk ongeldig: nullum, maakt. De jonge vrouw had een afkeer van haar aanstaanden man, doch werd gedwongen door haar vader. Zij zegt (het was den avond voor het huwelijk) na een heftig gesprek met haar vader: „Mijn wil was gebroken; ik *kon* niet langer weerstand bieden". En op het oogenblik zelfs dat zij voor den priester het jawoord moest uitspreken, antwoordt zij wel „op luiden, helderen vasten toon: Ja", maar deelt ons mede dat zij op hetzelfde oogenblik: „allen op mij uitgeoefenden dwang vergeten was en ik me als 't ware voelde opgevoerd tot een toestand van *geestelijke extase*", en niets was in staat „mij uit mijn verheven exaltatie neer te halen". Zoodra dit was afgeloopen ging er: „opeens een rilling van afschuw door mij heen en het was mij, alsof mijn ziel plotseling ontwaakte, *na de verdoovende uitwerking van een slaapmiddel*". Ik vraag dus: is hier vrije en bewuste toestemming geweest? Of blijkt niet uit al die omstandigheden, dat het huwelijk uit volkomen gemis daaraan ongeldig, dus geen huwelijk was? Derhalve kon de heele roman, die nu ruim 600 bladzijden beslaat, op blz. 150 eindigen met de mededeeling dat zij, na tot bewustzijn gekomen te zijn, den bruten Lord Raa liet loopen en gelukkig werd met Martin Conrad, den vriend harer jeugd.

Doch wij zullen nu maar eens aannemen dat, niettegenstaande al die redenen, het huwelijk wél *waarschijnlijk* ongeldig was, doch zulks niet strikt bewezen kon worden. Dan valt er nog iets anders op te merken, wat allen grond aan deze historie ontneemt. Van den aanvang af heeft Mary geweigerd, na dat burgerlijk en kerkelijk huwelijk, de vrouw van Lord Raa inderdaad te zijn. Zij wilde

leven naast hem, niet *met* hem. Wij hebben hier dus te doen met een „matrimonium ratum non consummatum", een huwelijk dat wel gesloten doch niet voltrokken is. Welnu, in dit eene en eenig geval staat de Kerk *ontbinding* van den huwelijksband toe, mits er een behoorlijke reden is. Ik geloof dat er hier meer dan ééne zou kunnen aangewezen worden; doch wij volstaan met het aangeven van een enkele, welke in het kerkelijk recht als „voldoende" vermelding vindt. In het geval van een „matrimonium ratum non consummatum" wordt als goede reden voor de ontbinding steeds genoemd: de *waarschijnlijke* maar *niet strikt bewijsbare ongeldigheid* van het huwelijk. Na hetgeen wij reeds gezegd hebben over vrees en dwang het jonge meisje aangedaan, behoeven wij hier niet meer te pleiten voor eene, minstens zeer waarschijnlijke ongeldigheid.

Nu tracht Hall Caine den toestand nog wel wat ingewikkelder te maken; want hij laat een priester zeggen tot de vrouw: „Jij bent in deze positie de schuldige partij, en daarom zal geen enkel geestelijke, van welke Christelijke Kerk ter wereld ook, die het Gebod zijns Meesters gehoorzaamt, je huwelijk durven inzegenen". Dat zal moeten slaan op de zonde, welke zij bedreef met Martin Conrad; en het schijnt dat de schrijver hier denkt aan het impedimentum criminis. Doch hij heeft weer de klok hooren luiden en weet niet waar de klepel hangt. Want als er een impedimentum criminis aanwezig was, hadden ze dispensatie kunnen aanvragen.[1]) Maar genoemd impediment veronderstelt niet alleen echtbreuk, maar tevens de uitdrukkelijke belofte om samen te trouwen *na den dood* des echtgenoots. Daar is hier echter geen sprake van geweest.

Zoo valt het gansche gebouwtje van HALL CAINE in puin, en al zijn geschetter tegen de Katholieke Kerk blijkt erg voorbarig. Dat komt ervan als men praten gaat over dingen, waarvan men niet het flauwste begrip heeft.

Overigens, wat de schrijver vertelt van kloosters, priesters, zusters, van kerkelijke plechtigheden enz., geeft maar al te duidelijk blijk van zijn volledige onkunde op dit gebied. Duizenden echter zullen dezen nonsens weer slikken en het hoofd schudden over die „Roomsche tirannie", zonder een oogenblik te vermoeden hoe schandelijk ze werden beetgenomen.

't Is treurig en kleinzielig! A. B. H. GIELEN.

[1]) Al wordt die uiterst moeielijk gegeven.

HET KATHOLIEK NEDERLAND 1813-1913.
Ter blijde herinnering aan het Eerste Eeuwfeest onzer Nationale Onafhankelijkheid. [1])

Met vreugde en dankbaarheid moeten wij deze uitgave begroeten, want zij is een prachtvolle hulde aan Roomsche energie en ontwikkeling van vroeger en heden. Eere aan den ondernemingsgeest van het wakkere Comité, dat het plan voor zulk een grootsch werk durfde ontwerpen zonder een oogenblik kleinmoedig te worden.

Dit boek is een standaardwerk. Het geeft de geschiedenis van ons pogen en kunnen over gansch eene eeuw en op alle gebied — en deze geschiedenis was grootendeels ongeschreven en dus weinig gekend. De medewerkers hebben tijd nog moeite gespaard om zoo volledig mogelijk te zijn in kort bestek, en met scherpzinnigen ijver hebben zij gespeurd en opgespoord wat sinds lang verborgen lag in oude boeken en geschriften. Hier of daar mag een enkele naam, een merkwaardig feit of bekende periodiek zijn vergeten, wie zal daarover wrokken als hij bedenkt welk een massamateriaal in bijna ieder hoofdstuk moest worden verwerkt.

Eerlijk gezegd, wij hebben meer en beter ontvangen dan iemand, die eenigszins schatten kon de moeielijkheden aan dit werk verbonden, heeft durven verwachten. Volstrekt onmisbaar is het boek voor hen, die op de hoogte willen zijn der Roomsche kultuur in ons land; en men begrijpt dat wij het ook niet-katholieken, die nu eens voorgoed de nachtmerrie van het Roomsche spook willen afschudden, ten zeerste aanbevolen.

Maar op de eerste plaats is het een kostbaar geschenk voor de eigen geloofsgenooten. Als wij nagaan hoe wij tot 1848 moesten worstelen om onder de opgelegde voogdij uit te komen, en eerst in 1855 wat vrijheid erlangden, niet in theorie alléén doch ook in werkelijkheid, ofschoon tot heden nog niet ten volle en op elk gebied, dan moeten wij tevreden zijn over het werk dat gedaan werd. En dit boek moeten wij bestudeeren en bij de hand hebben om den weg te leeren in ons verleden.

En als wij dan zien op welke wijze zich het godsdienstig en maatschappelijk leven der katholieken heeft ontplooid, de beoefening van wetenschappen en kunsten hooger vlucht nam, de Roomsche Charitas steeds grooter werken tot stand bracht — zullen wij ten slotte met eerbied en dankbaarheid lezen het

[1]) Malmberg, Nijmegen, 2 dln. (854 blz.; 16 heliogravuren) Ingenaaid *f* 12.50. — geb. linn. *f* 16.50 — prachtb. halfleer *f* 21.—.

laatste hoofdstuk waarin de groote mannen worden gevierd en gehuldigd, die ons ten allen tijde een voorbeeld zullen blijven.

Hun is dit prachtige boek een monument ter eere, ons is het een onuitputtelijke schat van wetenswaardigheid. Wij hopen dan ook dat vele, vele katholieken het in hun persoonlijk bezit wenschen te hebben om het te bewaren, en dikwerf te doorzoeken als een rijk en kostbaar familie-archief.

De uitgever heeft blijkbaar kosten noch moeiten ontzien om in overeenstemming met de belangrijkheid des inhouds, deze uitgave te maken tot een lust voor de oogen.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Dieren (Dr. E. van) Darwinisme en Ongeloof. Een bijdrage tot de kennis der Schijnwetenschap. Baarn, Hollandia. (98). f 0.75

Dokter van Dieren neemt geen blad voor den mond, en hij heeft groot gelijk. Uit naam van eene zoogenaamde wetenschap worden zoovele euvelen begaan, dat het plicht is hard en krachtig te waarschuwen tegen dit bedrijf. Dezen schrijver mag men wel eens hooren over Haeckel, die door den heer Flothuis straks zoo werd opgehemeld. Zeer te pas komen de woorden van professor Chwolson: „Aan het graf van Haeckels „Wereldraadsels" zal niemand den hoed afnemen en niemand zal een krans neerleggen. Haeckel verwarde oppervlakkig leekengewauwel met ernstige wetenschap en liet zich verleiden stellingen neer te schrijven, die de ergste en belachelijkste natuurwetenschappelijke beweringen van leeken verre achter zich laten". En zóó, niet alleen door aanhalingen maar ook door bewijzen en het ontdekken van voortdurende tegenspraak, maakt dokter van Dieren een einde aan menige „wetenschappelijke reputatie". Het werd tijd: de gepopulariseerde wetenschap, en de voorbarige conclusies welke door halfweters werden getrokken en den volke verkondigd, hebben al schade genoeg gedaan. Een opmerking: blz. 87 „dialogues très-bien suivis" is verkeerd vertaald en beteekent: zeer goed samenhangende gesprekken. Het is zeer belangwekkend te zien hoe deze niet-katholieke schrijver in alles bijna onze opvattingen nadert en op wetenschappelijke gronden een heele kudde van wetenschappelijke(?) theorieën naar het slachthuis brengt. A. B. H. GIELEN.

Haeckel (Ernst) De wereldraadselen. Populaire studiën over monistische philosofie. Vert. door M. H. Flothuis, leeraar M.O. Baarn, Hollandia-drukkerij.

Nu door ernstige wetenschappelijke mannen het grootste deel

van Haeckel's arbeid is verworpen, schijnt het nog altijd als geestesvoedsel voor half-ontwikkelden goed genoeg te zijn. De heer Flothuis blijkens zijne voorrede, waarin hij declameert over „den driearmigen christelijken poliep" — over „de duistere nachten der priesterheerschappijen" — over de „door de banden der kerk omsnoerde wetenschap" — komt onder deze half-ontwikkelden stellig eene eereplaats toe. Een schrijver als Haeckel en een man, die zijn philosofie (?) verspreidt, moet wel elk gevoel van verantwoordelijkheid hebben verloren. A. B. H. GIELEN.

Jensen (Joh. v.) De Gletscher, eene mythe van den eersten mensch. Vertaald door J. E. Gorter-Keyser, met band- en boekversiering van Jan Wiegman. H. Meulenhof, Amsterdam. (304 p.) 8⁰ Ingen. *f* 2.40 geb *f* 2.90.

De Palaeontologie is een zeer verlijdelijke wetenschap. Trouw bijgestaan door haar zuster de geologie, weet zij uit fossielen en behouwen en onbehouwen steenen ons heele werelden op te bouwen. Landschappen uit de prae-historie ontrollen zich voor onze verbaasde blikken. De geheele evolutie van dier tot mensch; de ontwikkeling van de primitiefste cultuur tot hooge menschelijke beschaving doet men ons doorleven; naar onfeilbare geologische methoden worden de data er bij geleverd en daar tijd hier geen geld is, ziet men niet op een duizend jaar meer of minder. In opperste bewondering zien wij ernstige geschiedvorschers als een Eduard Meyer hun eerbiedwaardige professorale schedels ontblooten voor minder hooggeleerde dito's uit het Neander-thal afkomstig en voor ander dergelijk gespuis en in den pithekanthropos-erectus hun dierbare „Ahnen" begroeten. Is het wonder dat door dit alles het hoofd van een chauvinistisch jong Deen, met groote literaire fantasie, op hol wordt gebracht? Het gaat toch om niets meer of minder dan om de eer: de bakermat van het menschelijk geslacht te zijn geweest, op te eischen voor het Noorsche Vaderland en de aanspraken te betwisten, die Mesopotamië zich vermeet daarop te doen gelden. Dat is de pluim, die door de phantasmagorie van den jongen Deen op den hoed van het Germanen-ras gestoken wordt. Heel het scheppingsverhaal van boek Genesis wordt door hem in een nieuw kleed gestoken. Den nieuwen Adam, dien hij Dreng gedoopt heeft, laat hij natuurlijk niet door God geschapen worden naar Zijn beeld en gelijkenis, maar langs lijnen van geleidelijkheid zich evolveeren tot denkend mensch uit een geslacht, dat nog slechts twee dingen miste om waarachtig mensch te zijn: de herinnering en de voorzorg. Deze beide gaven dankte Dreng aan den ijstijd, die het Noordelijk paradijs verwoestte. Want terwijl zijn natuurgenoten terugweken voor de voortdringende koude, hield hij stand en bleef wonen in het barre Noorden waar het veranderde klimaat en de thans ingetreden afwisseling der jaargetijden hem dwong tot *voorzorgsmaatregelen* door de *herinnering* aan de in den winter doorgestane ellenden. Zoo leerde hij denken. Wij zullen ons niet aan een verdere inhoudsopgave van het boek wagen. Heel

het bijbelverhaal vindt men hier verklaard: de uitdrijving uit het Paradijs; Kaïn en Abel, Adam en Eva (dezen vinden elkaar pas buiten het Paradijs), de Zondvloed, de arke Noachs etc. etc. Daarbij is het boek met anthropologische, ethnologische, folkloristische, cultuur-historische, psycho- en physiologische, mimologische, religions-wissenschaftlichen, linguistische en nog tal van andere -istische en -logische, behalve juist met logische, verklaringen doorspekt.

Wij gelooven niet, dat het Bijbel-instituut dezen nieuwen exegeet tot doctor honoris causa zal promoveeren.

Tilburg. DRS. J. F. WETERINGS.

Kok (D. J. J. de) Verklaring van den Nederlandschen Katechismus. Met medewerking van en ingeleid door W. v. d. Hengel. Deel I Het Geloof. (376). Amsterd. Rotterd. Langenhuysen. f 2.50

Als dit werk compleet is, kunnen wij het eerst grondig en uitvoerig bespreken. Uit dit eerste deel blijkt echter reeds hoe conscientieus de beide schrijvers hun arbeid hebben opgevat. Het mag sommigen voorkomen dat alles te veel in bizonderheden is uitgewerkt, maar men moet niet vergeten dat hier een goed paedagogisch systeem streng en zorgvuldig wordt toegepast. Zij die belast zijn met katechetisch onderwijs zullen ongetwijfeld ondervinden dat deze methode goede vruchten zal dragen. De algemeene fout is dat men zich te vaak boven het verstandelijk peil van zijn gehoor verheft; doch wie dit boek bestudeert en de wijze van leeraren en verduidelijken zich eigen maakt, zal alle redenen hebben zich zelven geluk te wenschen. A. GIELEN.

Loewengard (Paul) Les magnificences de l'Eglise. 8°. (345) Perrin et Cie, Paris. 3 fr. 50.

Een boek vol geestdrift, hoog opvlammend uit eene ziel, na lang dolen het blijde thuisgekomen-zijn uitjubelend. Liturgie, genade, Goddelijke deugden, de H. Mis, de H.H. Sacramenten, het Officie der overledenen, het H. Hart, de H. Maagd, de Engelen, het primaat van den Paus, ik grijp maar enkele van de vele titels, die de stof van heerlijke opstellen vormen.

De lezing van het boek van dezen bekeerling zal ons den schat, dien wij in onze H. Kerk bezitten, nog meer doen waardeeren.

Het is geschikt voor ontwikkelde lezers en als ik nog een wensch had, zou het zijn: Waarom op dit boek geen „imprimatur" gevraagd? Dat is veiliger, al vermoed ik, dat geestelijke leidslieden er wel in gekend zullen zijn. H. F. VAN M.

Ponse (Charles) Causa finalis. Van Fetisj tot Monon. Amsterd. v. Holkema en Warendorf. (Uitgeg. op kosten van den schrijver.)

Wij waren eerst van plan een prijs uit te loven voor dengene, die uit dit boek van 645 bladzijden één enkele verstandige gedachte kon opdiepen. Maar de onmogelijkheid was zóó blijkbaar, dat wij het den lezer niet ernstig durfden voorstellen. De schrijver heeft een massa boeken gelezen, welker inhoud hem te machtig werd en hem ganschelijk in de war heeft gebracht. Ik heb, onder den

schijn van wetenschappelijkheid, nog nooit zoo'n barren onzin hooren uitkramen als door den heer Ponse. De pausen noemt hij „met purper en mijter uitgedoste apen" en tegen Christendom en Kerk trekt de man te velde met een bombarie als men slechts in een zeemanskroeg zou verwachten. Op blz. 331 prijst hij de menschen *die den zedelijken moed hebben, in te zien — en ook uit te spreken*: *dat we allen gezamenlijk van canaille afstammen; dat we allen canaille worden, als we door de omstandigheden daartoe worden opgevoed; dat het onze taak is, een beter karakter aan te kweeken.* Dit laatste achtten wij voor den scribent hoog noodig, maar kunnen toch de vrees niet onderdrukken dat het waarschijnlijk al te ver is gekomen. REDACTIE.

Renaudin (R. P. D. Paul) abbé de Saint-Maurice de Clervaux. La Doctrine de l'Assomption de la Très Sainte Vierge: sa Définibilité comme dogme de Foi catholique. 8° (322) Téqui, Paris, 1913. 7 fr. 50.

Het is hier de plaats niet over dit werk een uitgebreid artikel te schrijven, maar ik meen den vriendelijken uitgever ter wille te moeten zijn, waar ik erover lees:

Cette étude est extrêmement serrée et sera d'un réel secours aux théologiens qui auront à étudier cette même question. Elle pourra servir de modèle pour toute autre étude de ce genre. Il faut féliciter le savant abbé de l'avoir publiée. Elle pourra avancer la définition officielle de la doctrine de l'Assomption de la Vierge. Ce volume semble être le premier d'une nouvelle série de „questions théologiques". Si les volumes suivants ont la même valeur, il faudra la placer au premier rang parmi les études publiées à l'heure actuelle. (Mon. Bibl.)

Kerkelijk goedgekeurd natuurlijk. H. V. U.

Jörgensen (J.) Mijn Levensbeschouwing. Bussum, Paul Brand. (51).

Zijn Levensbeschouwing is de onze. Maar het is een genoegen haar te hooren in dezen vorm en uit den mond van dezen kloeken belijder, die haar niet altijd als de ware gekend heeft. Eigenlijk is dit boekje eene meditatie, die de dichter voor zich zelven houdt, eene meditatie over de groote waarheden. Het is wel eens aardig Jörgensen deze alleroudste christelijke gedachten te hooren overdenken, niet om een nieuw exempel te vernemen van klemmend betoog, maar om te begrijpen dat het oude bewijs altijd nieuw blijft en geschikt voor alle tijden en menschen. De vertaling van Mevrouw Logeman-van der Willigen kon wat klankvoller zijn — de uitgave van Brand (met een portret van Jörgensen) is keurig.

Lieshout. O. E. S. A. (J. A. van) Thomas à Kempis. De Alleenspraak der Ziel. Uit het Latijn vertaald. Amsterdam. C. L. van Langenhuysen. (154). f 1.— geb. f 1.50.

Een boek als dit behoeft geen aanbeveling: 't spreekt luide voor zichzelf. 't Is niet voor 't eerst, dat we den bewerker op dit terrein ontmoeten; z'n naam waarborgt 'n juiste overzetting en z'n taal

is 'n keurig Hollandsch. Eén kleinigheid omtrent de uitvoering: Blijkens de Inleiding hebben drukker en uitgever (of corrector) elkander op één punt niet begrepen. De alleenspraak der ziel wordt er echter niet door gestoord!

Mogen velen dit gulden boek ter hand nemen: we voorspellen hun zoeten troost en hoog genot! DOUWES, Amsterdam.

Liguorio (H. Alfonsus Maria de) Het geestelijk leven voor priesters, religieuzen en leeken. Vert. uit het Duitsch door J. M. J. Pluym C. ss. R. Amsterd. Borg. 2de druk. I (425) II (363). f 3.—

Het werk, een uitmuntend handboek voor het geestelijke leven, is te gunstig bekend om bij dezen 2den druk nog een bizondere aanbeveling te behoeven. De vertaler heeft rekening gehouden met de bepalingen van den H. Stoel, die in de laatste jaren verschenen zijn (b.v. over de H. Communie) en daarnaar zijne bewerking geregeld.

Mets (Eerw. Pater Bernardinus) Frederik Ozanam. Volksbibliotheek No. 38. Tweede duizendtal. Uitgevers-Vennootschap „Futura", Leiden, (45). Pr. 15 cts.

De bekende — doch niet genoeg bekende — rede van Pater Mets, waarin hij ons het leven teekent van Frederik Ozanam, den stichter der St. Vincentius-Vereenigingen. 'n Edel en groot man! 't Model van den waren christen! 't Worde door ieder gelezen, want zulk 'n leven is ook hierom van groote waarde, wijl 't ons geloof en onze liefde bevestigt en onweerstaanbaar tot navolging trekt.

Bij 'n volgenden herdruk zie de corrector 'n weinig scherper toe!

H. A. M. DOUWES.

Muré (J. C. H.) Evangelieboek voor Kinderen. Derde herziene druk, bezorgd door P. G. Groenen, Pr. Leiden. J. W. van Leeuwen. (124). kl. 8°. f 0.25.

't Werkje is bestemd om „op de Catechismus den kinderen in handen gegeven te worden, zoodat zij op de eerste plaats leeren verstaan en dan van buiten leeren de Evangeliën...." Echter kan het ook zeer goed dienst doen als leer-leesboek op school, patronaat en in 't huisgezin, terwijl ook volwassenen het na eerste kennismaking gaarne — en tot hun voordeel — wederom zullen ter hand nemen. De aanteekeningen na ieder Evangelie — waarheen door nummers naast den tekst verwezen wordt — zijn juist-van-pas, meestal eenvoudig en duidelijk en brengen, waar dit voor kinderen noodig is, de gulden levenslessen wat meer naar voren.

DOUWES, Amsterdam.

Dorp (P. van) R. K. Pr. Vrijdenkerswijsheid. R. K. Boekcentrale Amsterdam (132 pag.) 8°.

Een nieuw apologetisch werkje van Kap. v. Dorp, als altijd geestig en raak. J. F. W.

Laminne (Kanunnik Jacques) Katholicisme en Wetenschap. Uit het Fransch door Bas. van Kesteren, O. C., R. K. Boekcentrale. Amsterdam (52 pag.) 8°. prijs f 0.25.

Een uitnemende korte behandeling van de aloude waarheid: Er kan geen strijd bestaan tusschen wetenschap en geloof. J. F. W.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Saltet (M. l'abbé Louis) Histoire de l'Eglise. In-8 cartonné (XIII-424) 400 gravures, 12 cartes. J. de Gigord, Paris. 3 fr. 50.

Ce livre voudrait donner un enseignement historique sérieux et cependant d'une assimilation rapide.

Dit doel schijnt mij goed in het oog gehouden en daarom beveel ik de kennismaking aan van dit werk.

Leeraren vinden er wellicht, wat zij zochten, althans wat de methode aangaat.

Kerkelijk goedgekeurd. Nette uitvoering. H. F. VAN M.

Lippert (P.) Het Jezuïtisme. Psychologische Studie. In het Nederlandsch bewerkt door H. Kooyman S.J. Maastricht. Vos. 1913. (136) f 1.—.

De titel van dit boek is zeer neutraal. Toch doet, door eeuwenlang verkeerd gebruik, dat éène woord meer blaam dan lof verwachten. En menig eerzaam lezer heeft wellicht onder die geheimzinnig-groene kaft, bij zijn boekhandelaar, weer Hoensbroeckiaansche schandalen bevroed, of: „eindelijk ontmaskerd".

Een ontmaskering nu is dit prachtige werk inderdaad, althans indien we dat woord mogen gebruiken voor een: klare openbaring van geest en karakter eener vereeniging, die eigenlijk ook door haar vrienden nog nauwelijks begrepen wordt. Verder uitweiden heeft hier geen pas. Volsta derhalve een hoogst krachtige aanbeveling voor ieder ontwikkelde, die òf als apologeet, òf ook als zuiver-wetenschappelijk-geinteresseerde het wezen der Orde wenscht te kennen. DR. AL. SLIJPEN S.J.

Knippenberg (Dr. H. H.) Reyer Anslo, zijn leven en letterkundig werk. 8° (348) Amsterdam. E. van der Vecht. f 0.40

Een daad van eenvoudige rechtvaardigheid voor den bijna vergeten zeventiende-eeuwschen dichter! Of de schrijver er in geslaagd is blijvende sympathie te wekken voor den eene van het door Vondel geprezen tweetal „dichters van een sierlijke netheit", zal de toekomst leeren. Zeker is, dat men Anslo totnogtoe al te diep achter de bank geschoven heeft; waarschijnlijk zal na en tengevolge van de dissertatie van Dr. Knippenberg in de bloemlezingen der toekomst een plaatsje worden ingeruimd voor enkele fragmenten van den man, over wien de meesten zich nauwelijks iets meer herinneren, dan het woord van Six van Chandelier:

„Hij had Menno uitgetrokken,
Ging in lange knunnikrokken."

De groote verdienste dezer dissertatie ligt hierin, dat een loffelijke poging aangewend wordt, de gedichten van Anslo chronologisch te rangschikken, wat nog niet of niet voldoende tenminste geschied was noch in de standaardeditie van Joan de Haes (te Rotterdam bij Barent Bos 1713), noch ook later in de tijdschriftartikelen van J. Alb. Thijm (*De Dietsche Warande* V[1860], 475 v.), Allard (*Volks-Almanak voor Ned. Kathol.* 1884, 199 v.),

Bots en Klönne (*De Katholiek*, 97 [1890], 337 v.; 98 [1890], 47 v.) en Vos (*Gids* 1906, II, 316 v.). Met het vaststellen dezer chronologische volgorde hangt innig samen de vraag over het jaar, waarin Anslo tot het Roomsch-Katholicisme overging. Tegenover de genoemde auteurs, die het overgangsjaar tusschen 1647 en 1651 plaatsen, tracht Dr. Knippenberg aan te toonen (o. a. op bladz. 212), dat Anslo in 1654 katholiek werd. Zijne bewijsvoering lijkt mij niet overtuigend, vooral omdat hij te weinig rekening houdt met de duidelijke jaardateering der Litterae annuae van 1651; de op bladz. 211 voorgestelde oplossing èener werkelijk bestaande moeiijkheid omtrent Anslo's leeftijd wordt niet weggenomen door de bewering dat 1651 een drukfout is en veranderd moet worden in 1654. Veel meer overtuigend heeft de schrijver tegenover Jonckbloet, Vos en Prof. G. Kalff bewezen, dat Anslo niet uit minder edele beweegredenen van geloof veranderd is. Door zijn overgang tot de Roomsche Kerk kan hij niet gehoopt hebben de hand van Magdalena Back te verkrijgen. Op bladz. 157 volg. verzamelt de schrijver alles, wat van haar bekend is, en komt tot de gevolgtrekking, dat Magdalena in 1663 nog tot de Gereformeerde Kerk behoorde en dat er bovendien geen enkele aanwijzing bestaat, dat zij Roomsche sympathieën heeft gekoesterd.

Prijzenswaardig is nog, dat Dr. Knippenberg zich niet door zijn poging tot rehabilitatie laat meesleepen; hij blijft Anslo beschouwen als een dichter van den tweeden rang en is volstrekt niet blind voor zijn gebreken. DR. A. J. DANIELS S. J.

ONDERWIJS EN OPVOEDING

Corbierre (M. l'abbé A. J.) Pensées et Conseils de Mgr. d'Hulst. In 32 (184) encadrement rouge. J. de Gigord, Paris. 1 fr.

Edele gedachten en raadgevingen ter lezing en overweging aanbevolen; dit soort lectuur acht ik, in onze dagen van gejaag, hoogst nuttig. 't Kost weinig tijd en is een uitstekend geestelijk voedsel, dat men in een verloren oogenblik tot zich kan nemen.

Kerkelijk goedgekeurd. H. F. VAN M.

Dieben—Aewerdonk (M.) Een stukje praktijk. Leerboek van het enkelvoudig boekhouden (ten dienste van school-onderwijs, middenstandscursussen en zelf-onderricht) 1ste stukje (70) verklarend gedeelte. 2de stukje (219) oefeningsmateriaal. Leiden, H. J. Dieben. f 0.50 en f 1.10.

1ste stukje. Een bij uitstek praktisch werkje, dat door elk middenstander dient gekend te worden; te meer daar de schr. theoretische begrippen zooveel mogelijk heeft vermeden en er in geslaagd is op een zeer bevattelijke manier te geven „een wegwijzer en een middel om te verkrijgen eenig administratief inzicht".

2de stukje. Een flinke hoeveelheid werk dat accuraat uitgevoerd, niet nalaten kan succes te hebben. Vooral kwitanties en facturen

zijn goed onderhanden genomen. Het geheel is een kennismaking overwaard.

M. VAN LEEUWEN,
Twentsche Bank.

Helpman (Mr. G.) De Psychische en Physische invloed van de moeder op het ongeboren kind. Baarn. Hollandia-Drukkerij. 8^0 f 0.40.

Kan een voorstelling en de daaruit ontstane aandoening bij de zwangere vrouw ten gevolge hebben, dat het kind in uiterlijk of karakter overeenkomst toont met de oorzaak dier aandoening? Ziedaar de vraag, welke schr. zich stelt en met velen bevestigend beantwoordt tegenover vele anderen, die het even beslist ontkennen.

Tot staving van zijn gevoelen voert hij een 63-tal feiten aan, waarbij men zou verlangen, dat hij de betrekkelijke waarde der verschillende getuigenissen meer kritisch had toegelicht. Een brief van Liselotte, al had zij een goede opmerkingsgave, staat m. i. toch niet gelijk met een verklaring van een medicus.

De mogelijkheid van bedoelden invloed a priori ontkennen, zou onverstandig zijn, al is men er nog niet in geslaagd zijn aard en werking te verklaren. Dit laatste wordt ook door Mr. H. ternauwernood beproefd.

De schrijver wage zich niet buiten het gebied, waarop hij zijn speciale studie heeft gemaakt. Hij zou daardoor zijn betrouwbaarheid inboeten. Een werk van den h. Ireneus *de Monstris* is niet bekend. De Kerkvaders, met name Hieronymus en Augustinus, die hij aanvoert, hebben waarlijk wel andere verdiensten gehad dan die van compilatoren. Vooral in Augustinus kan ik in 't geheel geen compilator ontdekken.

De uitleg der vriendschap tusschen Jonathas en David (een perverse neiging volgens H.) spot met alle exegese. Ter verklaring van I Sam. 20: 30 leze hij eenvoudig het volgende vers.

Het boekje is uiteraard niet voor iedereen geschikt. Niets beduidende platheden, ook al zijn zij van Duitsche geleerden afkomstig, konden zonder schade weggelaten worden. J. F. DE GROOT.

Ligthart (Jan). Over Opvoeding. Eerste en Tweede bundel. Groningen, J. B. Wolters. (299—260). Geb. *f* 2.50 per deel.

Ofschoon de 2e druk van den Eersten Bundel reeds in 1909 verscheen, meenden we toch bij den herdruk van het 2e deel 't geheele werk te moeten vermelden. 't Geheel nu is een verzameling van opstellen over onderwijs en opvoeding. Deze opstellen zijn bijzonder vlot en onderhoudend geschreven, 't betoog is glashelder en ze bevatten een rijkdom van kerngezonde gedachten en wijze lessen voor ouders, zoowel als voor onderwijzers. Toch zal men deze boeken niet aan een ieder in handen geven. Hoe goed ook bedoeld, moraal en geloofsovertuiging van den schrijver zijn niet de onze! In 't bijzonder moeten we waarschuwen voor „Beschreven Bladen", die ons te lezen geven over: motieven tot het goede, zekerheid omtrent goed en kwaad, de geopenbaarde waarheid, enz. Ook hier en daar elders waren kantteekeningen te maken.

De welonderlegde lezer zal echter waarheid en dwaling weten te onderscheiden en daarom durven we dit werk voor ontwikkelden en voor 't gebruik onder critische leiding aanbevelen.

H. A. M. DOUWES.

Looymans (M. J.) Histoire de la Litterature française depuis les Origines jusqu' à nos jours. Nijmegen, Malmberg. 2 dln. (144 en 189).

Een uitmuntend handboek, dat ongetwijfeld spoedig op vele inrichtingen van onderwijs zal ingevoerd zijn. Het eerste deel gaat van het *Chanson de Roland* tot den *Cid* (dus van 1080—1636) het tweede deel vangt daar aan en behandelt de literatuur tot en met den nieuwen tijd. De schrijver verstaat de kunst in enkele woorden het karakter van een auteur te teekenen en de waarde van zijn werk te beoordeelen. Wie zich den inhoud van dit boek heeft eigen gemaakt, mag gerust over de Fransche letterkunde meepraten, want hij weet niet alleen de namen en feiten, maar zal een dieper inzicht hebben verkregen in het wezen der werken en bekwaam zich voelen een zuiver oordeel uit te spreken.

A. GIELEN.

Nicolaij (Fernand) La Vie compliquée. Etude d'actualité. Exemples typiques. in-16 (340) Perrin et Cie., Paris 3 fr. 50.

Indertijd beval ik in „Lectuur" Les Enfants mal élevés van dezen schrijver aan en sedert heb ik van hem de aangenaamste herinnering bewaard.

De hoedanigheden, destijds bewonderd, treft men ook hier aan: helderheid, soberheid van stijl, degelijke gedachten, gezonden kijk op het leven.

't Is dan ook een hoog genot met dezen schranderen kop „La Vie qui se complique" en „La Vie que l'on complique" te beschouwen, theorie naast practijk, studiën naast voorbeelden.

Die het boek leest, — 't is uitteraard voor grooteren het meest geschikt, — zal zich zijn tijd niet beklagen en betere levenslessen opdoen, dan in vele kranten, die slechts hoogerburgerschoolwijsheid geven. H. F. VAN M.

Suringar (Prof. Dr. W.) Zakflora. 11de druk bewerkt door Dr. H. J. Calkoen. Groningen, Wolters, (552).

Het eerste en oudste boekje om den naam te vinden van de in Nederland in 't wild groeiende planten. Maar wat een vooruitgang. Waren onze oudere studiegenooten al blij in 1870 met de eenvoudige handleiding voor het determineeren, die professor Suringar bezorgde, wij vragen nu meer — maar zullen toch niet meer kunnen vragen dan deze uitgave biedt.

De talrijke, over 't algemeen zeer fraaie afbeeldingen en niet het minst de gekleurde, maken het uiterst gemakkelijk eene plant te indentificeeren. Het is wel de beste zakflora, die wij bezitten, geloof ik.

Amsterdam. DR. P.

Tuns (C.) Stereometrie. Beknopt Leerboek der Meetkunde in de ruimte. Voor M.U.L.O. scholen, Burger-avondscholen, Normaal- en Kweekscholen, enz. Amsterdam. De R. K. Boek-Centrale. (71).

Beknopt *is* het, maar dikwijls ten koste van de duidelijkheid; voor zelfstudie lijkt het ons dus niet op de eerste plaats geschikt. Sommige bewijzen gaven we liever anders; enkele figuren zijn onduidelijk of zelfs 'n beetje slordig; (zie o. a. fig. 4, blz. 11). De deskundige gebruiker zal echter met een en ander rekening weten te houden. Door 122 opgaven — waaronder aan examens ontleend — wordt ruime gelegenheid geboden tot verwerking der stof. H. A. M. DOUWES.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH

Buysse (Cyriel). Van Hoog en Laag. Het eerste levensboek. Bussum, v. Dishoeck, (156).

Het gaat over een koewachtertje, dat door een freuletje wordt geprotegeerd en zich ontwikkelt als schilder. De jongen wordt op haar natuurlijk verliefd, maar 't boek eindigt met de verloving van de Jonkvrouw met een gravenzoon. Hij keert terug tot zijn Lisa, de dochter van een dorps-huisschilder. Daar komt nog niets onbehoorlijks in dit deel; even een zinnetje over „meneer de pastoor, die glunderde en tierde en regeerde". Wij zullen het tweede levensboek afwachten en zien of Buysse niet vervalt tot zijn oude, plat-liberale wereldbeschouwing (de meest domperige en kleinzielige die ik ken). A. GIELEN.

Couperus (Louis) Herackles. Amsterd. L. J. Veen. 2 dln. (244 en 226).

Dit boek handelt over het leven, de twaalf boetewerken en den dood van Hercules, den zoon van Zeus. Mythologische grapjes acht ik niet meer van onzen tijd; in Latijn en Grieksch mogen zij ons tot lezen lokken, wijl wij ons dan geheel kunnen verplaatsen in den ouden tijd. Eene letterlijke vertaling der klassieken heeft ook reden van bestaan, doch een Hercules-boek van Couperus in zijn specifiek taaltje vind ik eene onmogelijkheid. Ik wil wel toegeven dat hij hier nu juist niet zoo benauwend-gezocht is als elders gewoonlijk (*Eline Vere* uitgezonderd) maar hij is toch nog best in staat het gezonde taalgevoel en -begrip te vertroebelen. Bovendien eischen ook hier eenige voorstellingen dat men er zoo spoedig mogelijk een gordijntje voor schuift vanwege de eerbaarheid.

M. WALRE.

Eysten (Mr. J.) De Bedehaege's. Utrecht, W. Bruna. (236).

Lambert Bedehaege en Samuel Koenders waren de firmanten van het bankiershuis „Bedehaege en Koenders". Reeds bijna 150 jaren was een Bedehaege hoofd der zaak.

De jongens van Lambert hadden geen zin in het vak; de eene

werd officier, een ander zocht het in de rechten en Dirk was te dom om iets te worden.

Koenders had geen kinderen, en de vraag was: wie moest nu opvolgen? Samuel schoof zijn neef George Koenders naar voren, doch de Bedehaege's beliefden hem niet. Het Koenders-geslacht was streng orthodox in schijn, maar ze hadden het leelijk achter den mouw.

Samuel stierf en alvorens hij ad patres ging beloofde Lambert dat alleen een Bedehaege als compagnon zou worden opgenomen. Daar er geen meer in voorraad waren, die in aanmerking konden komen, ontdekte de schrijver een onecht kind, dat de functie vervullen kon. Hij wordt de compagnon en trouwt met Lambert's dochter Elsa. Daar komen nog twee andere buitenechtelijke schepseltjes op de planken, niemand weet waarom. Oscar, een van Lambert Bedehaege's zonen, trouwt met een roomsch meisje; haar papa vindt het heelemaal zoo erg niet, ofschoon de man beweert dat hij een overtuigd katholiek is. Het eenigste wat hij vreest, als hij zijn toestemming geeft, is dat hij nog wel „een mauvais quart d'heure met de kerk (zal) hebben"!!! Hij vermoedt ook dat het verschil in geloof voor de jongelui niet goed kan zijn, doch dat is minder voor dezen liefhebbenden vader en overtuigden katholiek!!

Ik wilde nog zeggen dat dit boek ongeveer in alle opzichten een prulletje is, maar de lezer van dit verslag zal het zelf wel hebben gedacht. M. WALRE.

Gijsen (Marie). Uit het hart van Brabant. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 8°. (240). f 1.50 geb. f 1.90

Deze novellen en verhalen zijn voor velen wellicht geen onbekenden. Met opvallend talent schetst ons hier Marie Gijsen het leven der Noord-Brabantsche boerenbevolking, hard werkend voor het dagelijksch stukje brood. Somwijlen doet deze schrijfster mij denken aan onzen nabuur Stein Streuvels, en al missen wij bij haar de fijne natuurtafereeltjes, zij doet zich kennen als een die goed gezien heeft het eenvoudige leven dier simpele dorpsbewoners. Het Noord-Brabantsch dialect verhoogt niet weinig de echtheid. Ik kan echter niet nalaten een kleine opmerking te maken over „De Zusters" (No. 4); de inhoudt komt hierop neer: De vroolijke guitige Dieneke, die geen jongen met rust kan laten, en de vrome zedige, stille Gilia zijn gezusters. Vader is ziek, de zaken gaan achteruit. Moeder verhuurt de pronkkamer aan een kunstschilder. In de harten van beide zusjes begint een liefde te ontluiken voor den jongen man. Dieneke denkt dat ze van de stille Gilia, die wel naar het klooster zal gaan, niets te vreezen heeft. Langzamerhand ontdekt ze het tegendeel. En als Gilia gaat trouwen met den schilder dan verklaart Dieneke dat *zij* naar 't klooster gaat. Deze novelle in haar geheel is een juweeltje... maar! Zeker, met eene onmiskenbare gave heeft schrijfster hier uitgebeeld de verschillende karakters der zusters. Maar juist daarom vind ik het

te betreuren dat ze Dieneke met haar gebroken hart nu naar het klooster laat gaan. Als 't nu nog schertsend gezegd was?

Kijk, door andersdenkenden wordt dát, tot onze ergernis, zoo dikwijls gezegd. Wij Roomschen moeten dus zulken onzin niet helpen verbreiden. Als de kloosters een reparatie-atelier waren voor gebroken meisjesharten dan zouden ze, vrees ik, spoedig al te druk werk krijgen. M. WALRE.

Hopman (Frits) In het voorbijgaan. J. A. Sleeswijk, Bussum.

Vlotte, prettig geschreven schetjes, vol leven en beweging, met natuurtafereeltjes, die u bijna zouden doen vergeten, dat ge rustig op uw kamer zit te lezen in plaats van met den schrijver rond te dwalen en te genieten van de vrije, heerlijke natuur. Ze bereiken hun doel, die verhaaltjes, een enkel misschien uitgezonderd; de monoloog (het is er wezenlijk een) van den schilder met zijn vrouw is zeker de vrucht van een regenachtigen namiddag, maar overigens is de lectuur wezenlijk een verpoozing van ernstigen arbeid.

Ondanks de philosophie! Zeker, Frits Hopman is philosooph. Hij voelt zich overstelpt door de liefde van het Al, vraagt hoe twee of drie details passen in onze voorstelling van het Zijnde, en laat zwemmende jongelui (wien ietwat meer betamelijkheidsgevoel niet zou misstaan) de innigste, lijfelijke gemeenschap ondervinden met het Al. Dat is zoo wat alles. De schrijver is „oud-leerling van de burgerschool" en een aanhanger van het idealistisch monisme. En zoo geeft hij in het voorbijgaan een snuifje van Hoogere Burgerschoolphilosophie. De dosis is te klein om uw genoegen te bederven. J. F. DE GROOT.

Neijl Stace (Tine). Oorspronkelijke roman naar het leven. 2 dln. B. J. Slothouwer, Amersfoort.

„Oorspronkelijke roman naar het leven" op het titelblad en deel II blz. 120 de volgende ontboezeming: „Arme Tine! Onderzoek „uw gefolterde ziel, voor gij uw rampzalig opzet gaat volvoeren! „Geen geluk meer? Slechts leed? Zoolang gij tranen hebt, die „uw zielesmart kunnen verlichten, zoolang er tranen zijn, die zeggen „dat nog iets u bindt aan het leven, dat gij in zondigen twijfel „wilt afwerpen als een versleten kleedingstuk, moogt gij dien „twijfel niet voeden. Of denkt gij niet aan het leed, dat anderen „te dragen zullen hebben om uwentwil? Al ziet gij in uw ver- „blinding geen uitkomst, al is het donker om u heen, moogt gij „daarom laf U onttrekken? Och, zij is zoo jong en onervaren! „Hoe zal zij dat alles overdenken enz."

Zulk een aanduiding van den inhoud, maar vooral zulk een praatje met de zwaarbeproefde heldin en met den lezer, die hier en daar zelfs de eer en het genoegen geniet door den schrijver direct te worden aangesproken, verraden genoeg dat deze roman den ouderwetschen kant vrij wel uitgaat. Toch beproeft Neijl Stace (anagrammistisch pseudoniem?) nu en dan een modernen toon aan te slaan. Bijv. deel I blz. 54 waar in de kleinste bijzon-

derheden verteld wordt hoe de ongelukkige Tempelman, wien zoo pas zijn betrekking opgezegd is, zich de handen wascht aan het fonteintje met het kleine, onoogelijke waschbakje alsof hij ze wil ontdoen van iets, dat zich niet laat verdrijven. „Het water spat in geniepige druppeltjes overal heen en het viezige blikken bakje schommelt het goorgrijze zeepwater in golfjes over den rand, plasjes makend en stroompjes op den kalen vloer."

Ook bij de beschrijving der steeg in het eerste hoofdstuk tracht de schrijver een illusie te geven van de werkelijkheid; overigens praat hij er maar wat op los, huiselijk, gemoedelijk, kunsteloos, soms wat al te ongegeneerd, maar altijd even breedsprakig om niet te zeggen loslippig. Toch gelukt het hem nu en dan een gevoeligen toon aan te slaan en ons iets te doen voelen voor het lief en leed zijner personen.

Het verhaal is overigens allernaarst. Vader van Doorn, een oude bijbelvaste loods, die met zijn texten moeder en zoon naar de ooren slaat en blijkt een gemeene schurk, dief en huichelaar te zijn, die zelfs terwijl hij zoo pas het treurbericht ontving van de verwonding van zijn eenigen zoon een schandelijk misdrijf durft plegen op zijn onschuldige, aanstaande schoondochter is een al te weerzinwekkend sujet. De geschiedenis schijnt trouwens door dit hoogst onwaarschijnlijk voorgestelde voorval, onoplosbaar geworden, het kluwen niet te ontwarren; de zelfmoord der ongelukkige Tine mislukt, wij vermoeden flauw dat de schr. zelf geen raad weet met zijn verhaal, nergens daagt uitkomst, — ondanks de eenvoudige omgeving wordt de roman naar het leven, één zoo als weinigen — om niet te zeggen niemand — hem beleeft, dus hakt hij met forschen slag den warwinkel door: de fielt van Doorn hangt zich op en het afkeer inboezemend, zoo niet ongeoorloofde huwelijk tusschen Anton en Tine wordt voltrokken, de donkere schaduw achteruitgeschoven; de schr. houdt een stichtelijk preekje over waren en valschen godsdienst en allen worden weer gelukkig. Geen boek voor jongelieden, volwassenen zullen het misschien niet ernstig opnemen zoo onmogelijk is het geheele verloop.

MELATI.

Rachilde. Haar Lente, bewerking van H. Swarth. Holkena & Warendorf. 1913. — f 2.50

Mevrouw Rachilde (eigenlijk Mevr. Valette geb. Marguerite Eymery) is nu 51 jaren oud en heeft al heel wat schuldige schrifturen op haar geweten. Zelve meent zij door dit boek een einde te zullen maken aan haar ongunstige reputatie van „auteur léger—". Daar zal echter een zware wijs op gaan! Want al komt die felle en brandende erotiek, welke wij van haar kennen, in dit boek niet voor; het leven van dit 15 jarig meisje, ons hier gegeven, is niet minder ziekelijk naar den geest en hare liefdesverbeeldingen zijn ongezond en besmettelijk. Het zal niemand verwonderen dat zij ten laatste een einde maakt aan haar leven. „En het water spreidt over haar naar achteren geworpen hoofd den lichten sluier

van de maan, een blanken sluier, waarvan de maan, meelijdend, zich ontdeed, ter eere van de kleine maagd, die zich verdrinkt, die haar trotsche lente vermoordt". Wat in dit boek over katholieke praktijken wordt verteld is nonsens eerste-klas. De vertaling is slecht op verschillende plaatsen, en wij kunnen ons moeielijk verklaren hoe Helene Swarth, die uit haar jeugd toch nog wel eenige Roomsche herinneringen zal hebben, Abbé vertaalt door abt, waar sprake is van een pastoor. A. B. H. GIELEN.

Richard (J. Mac.) Het roestige stilet. Naar het Fransch. 2 dln. 's Bosch, Leesbibliotheek v. de Mij de Kath. Illustratie.

Dit boek kan men iedereen in handen geven; kwaad zit er niet in. Wil echter de „Leesbibliotheek" haar ouden roem handhaven, dan moet zij in 't vervolg betere keuze doen. Wij zouden zoo gaarne van haar, als gewoonlijk, ontvangen goed *en* mooi. Dit verhaal is een draak. M. WALRE.

Spillmann (Jos.). De Zwarte Raadsheer. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 8⁰ (346)

De Jesuïetenpater Jos. Spillmann de bekende Duitsche schrijver, behoort ook in ons land tot de geliefde auteurs.

De Zwarte Raadsheer is het geschiedkundig verhaal van den strijd tusschen de Linden en de Harten, die woedde in Zug op het einde der 18de eeuw.

Het geslacht der Zurlauben's had groote diensten bewezen aan den Koning van Frankrijk. Door milde giften (pensions à volonté) trachtte het hof van Versailles de vriendschapsbetrekkingen te onderhouden. Baron Fidel Zurlauben was de uitdeeler dier giften Zijn eigen schatkist ontving het grootste deel, daarna kwam zijn familie aan de beurt en ten laatste zijne partijgenooten de Linden. Zijn neef Heinrich Zurlauben betwistte Fidel zijne rechten als hoofd der familie en uitdeeler dier gaven. Het gelukte hem eenige bewijsstukken tegen Fidel in handen te krijgen en hij stelde zijne zaak in handen van Joseph Anton Schumacher, een partijgenoot der Harten. Deze achtte zich ook al miskend door de Zurlaubens, had reeds eenige grove beleedigingen van Baron Fidel moeten verduren. En dit gevoegd bij zijn verlangen, Zug te bewaren voor den verderfelijken invloed van het Fransche hof, deed hem niet immer getrouw zijn aan zijne leuze: steeds te handelen volgens recht en rechtvaardigheid. Baron Fidel verliet Zug. De Linden moesten het onderspit delven en de Harten waren nu de machthebbende partij, doch slecht voor korten tijd. Joseph Anton Schumacher moest later ondervinden dat de volksgunst slechts ijdel is. Men was zijne heerschappij moede: hij werd gevangen genomen en tot drie jaren galeistraf veroordeeld. Hij stierf korten tijd na zijne verbanning. Niettegenstaande zijne al te groote gestrengheid en het toegeven aan zijn hartstocht kunnen wij toch „De Zwarte Raadsheer" onze sympathie niet onthouden. In de donkere dagen van tegenspoed heeft hij zich getoond een waar christen, een edelen held.

Heinrich Zurlauben de betwister van Baron Fidel's rechten was

verliefd op de dochter van den Zwarten Raadsheer. Deze echter wilde niet goedkeuren de keuze zijner dochter. De luidruchtige Baron, die nog al veel van een glaasje hield, was niet de geschikte echtgenoot voor zijne Seppeli. Na den dood van Baron Fidel kreeg Heinrich berouw over zijne handelwijze. Hij trok naar Rome om zich in dienst te stellen van den Paus. Seppeli had beloofd hem trouw te blijven en zijne vrouw te worden indien hij na jaren als een verbeterd man terug keerde. Juist in de dagen van rampspoed verscheen Heinrich Zurlauben weer in Zug. Met opoffering van zijn eigen leven trachtte hij den Raadsheer te redden. Op weg naar den Minister von Roll, wien hij gratie voor Schumacher wilde afsmeeken, overleed hij ten gevolge eener verwaarloosde verwonding. — Een boeiend verhaal, goed voor allen en iedereen. M. WALRE.

Verschaeve (Cyviel) Jacob van Artevelde. Kerlings, Brugge 1913.

Het onderwerp is tragisch genoeg. Jacob van Artevelde, te midden van zijn streven om zijn dierbaar Gent te verheffen tot een machtige republiek, gevallen als slachtoffer van een lage jaloerschheid. Niet in een grootschen beginselstrijd, maar door den haat van een vrouw, die aan Cathelijne, Jacobs echtgenoote haar zijden kleeren misgunt, valt hij : een verwikkeling, men zou bijna zeggen den held onwaardig.

De karakter-teekening is goed. Van Artevelde, belangeloos, vol liefde voor zijn vaderstad, maar te idealistisch, en daarom te weinig begrepen, niet in staat op een beslissend oogenblik in te grijpen. Zijn vrouw, met de eerzucht, die toch eigenlijk meer de liefde van de echtgenoote en de moeder is ; Geertrude Denijs, een helleveeg, die adel van karakter evenmin als fortuin weet te vergeven. De versbouw lijkt mij hier en daar gewrongen.

Het is een herinnering aan een groot verleden, welgeschikt om geestdrift voor het zich ontwikkelend Vlaamsche volksleven te wekken en dat ook lessen genoeg bevat voor heden en toekomst.

H. DE GROOT.

Wagenvoort (Maurits) Aan de grenzen der samenleving. Amsterdam. H. J. Becht f 3.25

In het studentenblad der vrije Universiteit wordt van dit product gezegd : „'t is slechts één teekening van laagheid en zonde, zonder momenten van hooger streven. Was het niet dat de beschrijving artistiek literair ware, wij zouden het gelijk stellen met de lage romanlitteratuur waarmeê onze boekenmarkt overstelpt wordt. De lezing van dit boek geschiede met groote voorzichtigheid". Wij voegen er bij dat het werk onleesbaar is van wege de menigvuldige smerigheid, óók in den zin van hartomdraaiende viezigheid. Waar het „artistiek literaire" schuilt mag Sherlock Holmes weten, wij hebben niet het geringste spoor ervan gevonden.

A. B. H. GIELEN.

Zegers de Beyl (H. Z.) De moed om te leven. Amersfoort, Valkhoff. 2 dln. (257 en 208) f 4.50.

Een goed boek is het stellig, ofschoon het alleen volwassenen in handen kan worden gegeven. Want het leven van den Indischen dokter Winschoten is van dien aard dat het een scherpe en prikkelende sambal lijkt, niet licht door iedereen te verdragen.

De jonge vrouw, die vol liefde was overgekomen, wordt in Indië door den onmenschelijken dokter vertrapt en vertreden. Zij draagt het jaren lang, enkel en alleen kracht vindend in haar Godsvertrouwen. Met verlof in Europa teruggekeerd, verliest zij door de schuld van haar man het eenig kind, een zoon van twaalf jaren. Als Winschoten, een ongeloovige bruut, begrijpt dat hij twee menschenlevens heeft vernietigd, schiet hij zich zelven een kogel door het hart. Marie, na lange ziekte tot het leven verrezen, wordt gelukkig met een ander. In spreektaal en beschrijving is het boek realistisch, maar nergens is ook maar de minste poging te ontdekken om leelijke dingen te zeggen uit plezier tot het leelijke. Nog eens: het boek is heel goed, doch enkel voor volwassenen geschikt. WILLEM MERKELBEEK.

Eeden (Frederik van). Paul's ontwaken. Amsterdam. W.Versluys. f 1.25 geb. f 2.00.

Een treurig boek — en een treurig bewijs van Van Eedens verval. Men denkt aan het woord der H. Schrift: „en hunne wijsheid bleek dwaasheid te wezen". Het doet pijn een vader aldus te hooren spreken over den dood van zijn kind. WILLEM MERKELBEEK.

Ring (Barbra). De ware. Naar het Noorsch door D. Logeman—van der Willigen. Utrecht, Honig. f 1.90 geb. f 2.40.

Dit is de voortzetting van Petra, dat in Boekenschouw naar verdiensten werd geprezen. Petra is hetzelfde, frissche, naieve kind als voorheen; zij doet wat het hart haar ingeeft, en is niet voor een klein geruchtje vervaard. Zij wist eigenlijk niet — dat zij geëngageerd was met Per — en Per bleek ook *de ware* niet te zijn. Een aardig en onschuldig boek. WILLEM MERKELBEEK.

Snöflinga (Zuster) (pseud. van Mrs. Little). Heilig Moeten. Vertaald door M. Middelkoop. Amersfoort, Veen. (173) f 1.50 geb. f 1.90.

Het boek is van eene Amerikaansche, mevrouw Little, en wordt hoogelijk geroemd. Het kwam in 1906 onder den titel *The Lady of the decoration* (zooals de Japannertjes haar noemden om het horloge dat ze droeg), en heeft nu zijn 22sten druk gehaald. In ons land verscheen reeds eene vertaling bij Honig met den titel: *Langs moeielijken weg;* misschien nog de beste titel van allen, zelfs te verkiezen boven den Engelschen. Welnu, 't is werkelijk een mooi boek, zuiver gevoeld, spontaan geschreven, met koddige opmerkingen en innige gevoelens. Het gansche verhaal is in geestige, haastige brieven, waarvan men noode een brokje zou missen. De vertaling is uitmuntend, maar de titel: *heilig moeten* klinkt zoo staten-bijbelsch en is zeer slecht gekozen. *De ballingschap van Zuster Snöflinga* zou al heel wat beter zijn. A. GIELEN.

Roland Holst — Van der Schalk (Henriette) De Nieuwe Geboort. 3de dr. (1913) Rotterdam, Brusse.

Met dit boek van verzen luidde Mevrouw Roland Holst — nu ruim tien jaren geleden — hare „bekeering" tot het socialisme de wereld rond.

Haar eerste bundel gedichten *Sonnetten en Verzen in Terzinen*, zeven jaren vroeger verschenen, was nog ontsprongen uit de roodgloeiende jong-geestdriftige verafgoding der zoogenoemde „tendenzlooze" Schoonheid en nu nog — welhaast twintig jaren na de opklinking van dit nieuwe, rijke geluid — is het eene waarachtige heerlijkheid zijn geestesbark te meren op dien stroom van melodie en er op de rythmische, heffende deining der verzen de weelde eener hooge schoonheid te ondergaan. Uit haar tweede verzenbundel *De Nieuwe Geboort*, waarvan wij nu den derden druk aankondigen, bleek, dat de dichteres zich tot een nieuw ideaal gewend had: de Schoonheid zong niet langer met haar eigen taal haar eigen lof, de dichteres liet nu de Schoonheid in dienst gaan van het socialistisch Idool.

Het zou zeer belangwekkend zijn in eene uitvoerige studie een paralelfiguur te teekenen van Henriette Roland Holst en van dien anderen dichter, zeloot geworden van het socialisme, Herman Gorter. Men zou kunnen doen zien *hoe*, en in de mentaliteit der beide kunstenaars de oorzaken kunnen opsporen *waarom* het socialistisch Ideaal in mevrouw Roland Holst een stadig-levende vlam heeft ontstoken, die hare dichtgaven in durende stijging heeft opgevoerd en in haar wonderlijke symphonieën van doorgloeide woordkunst heeft verwekt, in Herman Gorter daarentegen den dichter schijnt te hebben doodgedrukt, terwijl deze onvergankelijke zanger van de *Mei* gereïncarneerd werd in een hopeloozen Spinoza-apostel.

Zoo komt het dan, dat de vraag, die immer rijst bij de beoordeeling en de bespreking van een boek als *De Nieuwe Geboort:* wil de dichter geven Socialisme in Kunstvorm vermomd of zuivere kunst, geboren uit het Socialistisch Ideaal, hier zonder weifeling met het laatstgenoemde dient beantwoord te worden. Mevrouw Roland Holst toch is voor ons op de allereerste plaats kunstenares en daarna pas apostel van de Socialistische idee: daar iedere echte artiest in zijn scheppingen weergeeft al wat zijn ziel het meest en diepst ontroert, zoo ook is natuurlijkerwijs het geluid der *Nieuwe Geboort* doorklonken van de Liefde en de Hoop, het Geloof en de Schoonheidsweelde, die de dichteres in het socialisme als opperste essentie meent gevonden te hebben.

Daarom ook kunnen wij: Katholieken, zoo wij genoegzaam den vorm kunnen bewonderen, zonder daardoor aan de meesleepende gedachten ten slachtoffer te vallen, de *Nieuwe Geboort* lezen en herlezen zonder werkelijk ernstig gevaar. Men kan deze „Hymne aan het Kommunisme" zeer wel om haar uiterlijke schoonheid oprecht waardeeren en prijzen en genieten en toch in het socialisme met weerzin en met medelijden tegelijk blijven zien een gevaarlijk vuur voor jonge stormende geesten, een verleidelijk serpent

voor de wanhopigen van dit leven en een verblindenden schijnwerper in de handen der kwalijk-strevende eerzuchtigen voor de armen van geest.

De Nieuwe Geboort is een lente van schoonheid, waaruit de krachtige tonen van heldenzangen ons tegemoet klinken en waaruit ook het puur gelnid van droeve wijze en stille liederen als cello-klanken en orgelspel ons tegenruischt.

Proeft dit klinkdicht:

De dag kwam als een licht schip binnenzeilen
die de bewustheid weerbracht aan 't herleefde,
ik greep mij naar mijn hart hoe of het leefde
en zie, het lag een klare zee te peilen.

En 't was als gras zacht deinend vele mijlen
met niets dat ruw verbrak of wild op-leefde
maar vlak en open in zijn bloem-doorweefde
eenigheid, en een rust om aan te wijlen.

En het was vreugd te denken aan den dag
zooals die schoon zou zijn, opgaand en dalend
overal bloeiend veilig waar ik zag.
En 't was àl gekomen zonder mijn wil;
ik leefde maar, ik lag maar ademhalend:
wie maakt er in de nacht de harten stil? 1)

en deze late-najaarsstemming:

De grond vergat reeds lang de gouden schoven:
de regen ruischt zooals een stem die sust,
de jonge lente met al haar beloven
ligt ver onzichtbaar als een vreemde kust.

Winden omlaag rooven aan d'aarde rust
en wolken-risten z'aan de heemlen rooven;
nu sterft het jaar: de kleure-branden dooven,
de laatste vlammen zijn bijna gebluscht.

Nu sluit de boer zijn schuren en zijn erven
waar hij het voer voor langen winter gaarde
en jaagt het vee naar warmen donk'ren stal; 2)
— — — — — — — — — — — —

Is het niet droevig hooge zielen, als die der „Nieuw-Geborene", zoo dwalend in het duister door het leven te zien gaan, te zien, hoe zij een onnoozelen schijn hartstochtelijk omhelzen, de donkerte aanzien als het licht en naar het Ware Licht, het „Lumen ad revelationem gentium" waarvan de schouwende Simeon zong, de blinde oogen niet weten te heffen?

.... als weten ze, waarheen ze gaan;
en allen spreken luid, en geen
lijkt niet te weten wat daar ligt
te ver, te ver voor het gezicht.... 3)

H. VAN HAASTERT.

---

1) De Nieuwe Geboort, blz. 8.
2) De Nieuwe Geboort blz. 73
3) Idem blz. 13.

FRANSCH

Gasquet (J.) TU NE TUERAS PAS: Zinnelijk, anti-godsdienstig, nieuwe schuldtheorie! — **Gavarry** (F.) L'ULTIMATUM: Weinig talent; en wat hij heeft wordt misbruikt voor slechtheid — **Grimaud** (G.) LES HARPES EOLIENNES. Lieflijk is het geluid van deze harpen niet; zij zingen straatdeuntjes tegen de geestelijkheid en tegen het Katholicisme. — **Lichtenberger** (André) KALIGOUÇA, LE COEUR FIDÈLE: Deze heer is zoo absoluut ongeloovig dat wij hem beschouwen als gevaarlijk voor de samenleving. Dat is jammer, wij herinneren ons van hem een aardig boekje. — **Reboux** (P). LE JEUNE AMANT, ROMAN PARISIEN: Dat laatste zal er wel bijstaan als aanbeveling voor de liefhebbers. Tegen-natuurlijke schandalen.— **Rolmer** (L.) LES AMOURS ENNEMIES: Obsceen; brutale passie-wedijver tusschen vader en zoon. Zonder twijfel een immoreel boek. — **Yvan** (A.) LES GÉDÉON, HISTOIRE D'UNE FAMILLE IMMIGRÉE. Vertoont de droevige zeden van een joodsche familie, en maakt een karikatuur van den katholieken priester.

Allorge (H.) Le mal de la gloire. Paris, Sansot. 3 fr. 50.

Bordeaux schreef de voorrede. Het boek is goed; voor kinderen is het echter niet. L. DAURIAC.

Aubure (Catherine) Celle qu'on n'épouse pas. Paris, Grasset. 3 fr. 50.

Zij was rijk en werd bewonderd, gevierd en gevraagd — zij wordt arm en de vrienden en vleiers zijn verdwenen. De heldin, eene protestantsche, houdt zich goed en zoekt troost in de verlichting van anderer leed. L. DAURIAC.

Delly (M.) Entre deux Ames, roman. in-16 (321) Librairie Plon, Paris. 3 fr. 50.

De twee zielen zijn die van een arm, eenvoudig adellijk meisje van het platteland en van een groot adellijk heer, bezitter van enorme rijkdommen, een groot schrijverstalent, een gevierden naam.

Zij trouwt hem en redt daardoor hare familie van den finantiëelen ondergang.

Het huwelijk is haar echter erg tegen gemaakt door de beschrijvingen, die men haar gaf van den rijken, wereldschen echtgenoot, als van een egoïst die haar zieleleven eenvoudig als een onderwerp van studie zou beschouwen. Vandaar in den beginne verwijdering, hoewel het gedrag verder wederzijdsch correct blijft, en, na eenige maanden, toenadering en oprechte liefde op waardeering gegrond.

Dit proces wordt op meesterlijke wijze geschilderd en de schrijfster heeft door dit werk hare plaats onder de besten van onzen tijd bevestigd.

Een enkele vraag had ik wel te doen (bladz. 125) maar de ruimte laat het niet toe. Ik beveel liever het degelijke werk, waar geen „verkeerd" woord in voorkomt, van harte aan. Dat het „bekroond" wordt, staat bij mij vast. H. F. VAN M.

Dessoubre (H.) Le fâcheux tournant. Paris, Pan. 3 fr. 50.

Het onderwerp is gewaagd. Le fâcheux tournant is het 50ste jaar voor den man; zoo'n vijftiger helpt uit medelijden een ongelukkig meisje en komt zelf ten val, doch staat weer op. Het onderwerp is glibberig, maar de schrijver is handig en voorzichtig en behoorlijk. Voor volwassenen. L. DAURIAC.

D'Ulmès (Renée) Histoire d'une petite âme. Paris, Lemerre, 3 fr. 50.

Wat n' zwartgalligheid en wat een triestig onderwerp. Een klein meisje tusschen vader en moeder, die elkaar haten en verfoeien; 't arme kind heeft daardoor een leven als een hel, en tracht zelfmoord te plegen. Wie 't niet leest, heeft niets verloren.

L. DAURIAC.

Gallies (A) La Tutrice. Paris, Figuière. (222) 3 fr.

Gezonde lectuur, voor iedereen geschikt. De hoofdpersoon is eene tante, die wat al te veel den baas speelt, met de beste bedoeling doch met minder goed gevolg. R.

Morgan (J.) Sur le Seuil de l'amour, Paris, Plon. 3 fr. 50.

Dit boek is aandoenlijk en zuiver, iedereen kan het lezen.

L. DAURIAC.

Mesmy (Jean) Le Roman de la Forêt. in 16 (314) Bernard Grasset, Paris. 3 fr. 50.

Jean Nesmy, de bekende katholieke romanschrijver zond mij „très sympathiquement" dezen, zijn jongsten roman.

Naar het oordeel der besten behoort deze schrijver onder de eersten van onzen tijd en „le Roman de la Forêt" komt dit oordeel op schitterende wijze bevestigen.

Het geheele woud met al zijne poëzie, fijn uitgesponnen, met geheel het onbekende leven der „bûcherons, charbonniers, charretiers, gardes et chasseurs" wordt hier weergegeven in een geurigen en kleurigen stijl, des te meer bewonderenswaardig om het echte, zuivere Fransch, zonder bijmengsel, zonder wansmaak, zoo vaak als kunst vertoond. Eene idylle en een drama vormt den draad; en de gevoelens, welke tot uitdrukking komen, getuigen van de gezonde ziel van den schrijver, zoo gunstig ook bekend om het vroeger door mij gerecenseerde werk „La Lumière de la maison. In een woord: een schoonboek.

't Is voor grooteren, voor volwassenen, maar die zullen ervan genieten.

Zoodra het „bekroond" is, want daarvoor acht ik het als aangewezen, deel ik het mede. H. F. VAN M.

Vignaud (J.) Notre Maitre. Paris, Lafitte. 3 fr. 50.

Een rijk meisje trouwt haar armen dokter niettegenstaande allerlei bezwaren en moeilijkheden. 't Is wel goed, maar al te onervaren personen zou ik het toch niet in handen geven.

L. DAURIAC.

Renoels (Ch. des) Mors et vita duello. Nevers, Renoels (l'auteur) 3 fr.

Een mooi boekje; een goed stuk apologie in den vorm eener roman. Om den inhoud belangwekkender voor Franschen dan voor ons. R.

DUITSCH

Bosse (A. von) Rose Breiten. Leipzig, Reklam. 3 M.

Een Italiaan trouwt een duitsche vrouw. Het schijnt wel geen zuivere liefde te zijn geweest, want verschil in aanleg, volkskarakter, gewoonten, zijn in staat het liefdesbandje al heel gauw door te knippen. De dood van de juffrouw maakt een einde aan de miserie. Verkwikkend als een bakkersoven! FEDERER.

Jacobsen (Friedrich) Wahn. Leipzig, Reklam. 4 M.

De vrouw van een officier gaat er vandoor met een tooneelspeler. De verlaten man wordt een eenzelvige stakkert en maakt dat ook van zijn zoon. Door zijn tragischen dood brengt de laatste zijne ouders weer bij elkaar. Ik keur dit boek af. FEDERER.

Münch (Dr, Ph.) Die Beichte des Verführers oder Die Geburt des Gottmenschen jenseits von Kirche, Dogma, Gut und Böse. Leipzig, Born. 2 M.

De titel waarschuwt al genoeg. Het is een marmelade van allerlei onzinnigheden. Nietsche, Rousseau en andere vreemde snuiters schijnen de leermeesters te zijn geweest van dit heerschap Münch. 't Is een roman, maar een zeer slechte. FEDERER.

Vely (E.) Die geborne Canthussen. Leipzig, Reklam. 3 M.

Vely is de pseudonaam van Mevrouw *E.* Simon-Cou*vely*. Het boek is niet zuiver, alles behalve. Feitelijk niets anders dan het leven van een vrouw, die uitsluitend denkt aan hare schoonheid, en hoe zij „veroveringen" kan maken. Zij trouwt driemaal en blijft hetzelfde afschuwelijk lichtzinnige mensch tot in den dood. FEDERER.

ENGELSCH

Hegan Rice (Alice) Mrs. Wiggs of the Cabbage Patch. London, Hodder. (189) 1 sh.

Een heel mooi boekje vol blijdschap en weemoed. Mrs. Wiggs is een gelukkige vrouw bij al haar zorg en armoede en weet zich altijd te troosten. Toen haar huisje afbrandde en zij werk moest gaan zoeken in de stad, zeide ze vergenoegd: „gelukkig dat het varkentje is verbrand in plaats van de baby". Zij is ook goed en roemt de nagedachtenis van haar man door te vertellen „dat hij zoo'n nette hand schreef", andere deugden had dit dronken personaadje niet. Een goed en aardig boek. M. WALRE.

Queuyx (William le) Unnamed. London Hodder (343) 1 sh.

Dit verhaal is absoluut feuilletonachtig en door zijn verrassende gebeurtenissen en wonderlijke avonturen moet het den rasechten romanlezer wel boeien. Het gaat over een schatrijke, beeldschoone, hoogst adellijke jonkvrouw; over een huiveringwekkend geheim genootschap, namelijk de Italiaansche Camorra; over zeer inge-

wikkelde levensomstandigheden en schijnbaar onoplosbare raadselen; over speurende politie, lafhartige verraders en allerlei andere zaken en feiten, die de spanning gaande houden tot het einde; en indien de geduldige en dankbare lezer tot de laatste bladzijde gekomen is, mag hij de huwelijksviering van de wonderschoone gravin en een signeur van tamelijk ouden datum (want hij had al een dochter die tegelijkertijd haar bruiloft gaat vieren) met blij gemoed bijwonen. B. H. STENS. M. O.

White (Stewart Eduard) Arizona Nights. London, Hodder & Stoughton (312), 1 sh.

Een boekje vol Cow-Boys-geschiedenissen. De Engelschen hebben eene groote sympathie voor deze halfwilde kornuiten. Wij voelen ook wel iets voor hunne krachttoeren en dikwerf edelen aanleg maar toch zoo bizonder boeiend en onderhoudend kunnen wij de hier verhaalde avonturen niet vinden. B. H. STENS. M. O.

Stratton Porter. At the Foot of the rainbow. London, Hodder. (254) 1 sh.

Tamelijk goed van structuur en getuigend van niet alledaagsche opmerkingsgave. Wij mogen het echter niet aanbevelen voor iedereen wijl het een paar allerdomste dingen vertelt over de biecht.

Het verhaaltje komt hierop neer: Een vriend laat door een boezemvriend aan een meisje vragen of ze zijne vrouw wil worden; maar voor de mooie oogen van deze uitverkorene bezwijkt de boezemvriendschap van den man en hij vraagt haar voor zich zelven. Zij gaf hem haar ja-woord, nadat hij verzekerd had dat zijn vriend (van wien zij bekende werkelijk te houden) in het geheel niet aan haar dacht. Vijftien jaren van een weinig gelukkig huwelijk waren hiervan het gevolg. Toen stierf haar echtgenoot, door dronkenschap en wroeging vóór den tijd verwoest. In zijn laatste oogenblikken beleed hij zijn vroegere ongerechtigheid aan den priester, die terstond op hoogen toon verklaarde dat hij zulk eene misdaad niet kon vergeven, tenzij hij deze daad aan den bedrogen vriend openbaarde. De stervende stemde toe, maar alvorens hij de belofte kon volbrengen, blies hij den laatsten adem uit. De schrijfster laat daarop den priester verklaren dat de man zonder vergiffenis van God en de menschen de eeuwigheid is ingegaan. Dat is al erg genoeg maar het ergste komt nog.

De Katholieke weduwe gaat eenigen tijd later naar dien pastoor en vraagt hem eenvoudigweg wat haar man hem gebiecht heeft. De stumperd voldoet aan haar verlangen alsof het de gewoonste zaak der wereld betrof. Zulke priesters bestaan natuurlijk alleen in de verbeelding van Stratton Porter, doch een heele massa andersdenkenden zullen het slikken als room. 't Is jammer dat die nonsens het boek ontsiert. Voor wie nieuwsgierig is voegen wij er nog bij dat de weduwe en de eerste geliefde een gelukkig paartje worden. A. GIELEN.

TIJDSCHRIFTEN

Een goed tijdschrift? Wij hebben in ons vorig nummer gewaarschuwd tegen de luchthartigheid van de ANNALES POLITIQUES ET LITTERAIRES. De Heer LEVELT van Maastricht zendt ons de volgende fraaiigheid:

Ik vertaal uit de ANNALES dit staaltje: „Van den eersten dag af, stroomden de bezoekers er heen. De stroom neemt met den dag toe — men denkt aan zeker stuk van Molière — sinds een herderlijke brief van Mgr. Mercier, de eerbiedwaardigen en goedbedoelenden Bisschop van Mechelen, is komen verbieden aan de geloovigen een bezoek te brengen aan het koddige humoristensalon, aan de afdeeling beeldhouwwerk en schilderkunst, aan de sectie voor toilet en mode, die men niet kan gaan zien — Z. E. is ervan overtuigd — zonder slechte gedachten."

En in een noot:

„De rechtvaardigheid gebiedt ons te verklaren, dat eenige Belgische afdeelingen ook de eer hebben van dit aartsbisschoppelijk interdict, vooral die van de „monumentale decoratie", waar de hulpmiddelen der menschelijke vormen niet verwaarloosd zijn.

VOOR DE JEUGD.

Sutorius (Anna) Jodokus en zijn Heldin. Met illustraties en bandteekening. van Nelly Spoor. A'dam, Scheltens en Giltay (309).

Jodokus zijn ouders wonen buiten. Hij gaat school in A'dam en heeft eene goede verzorgster gevonden in zijne wel wat zoetsappige tante.

Jodokus is nog al een ongeluksvogel. Emelietje, de zus van zijn vriend Kees, is zijn goede engel, en spreekt altijd voor hem ten beste. Ze maken deel uit van een gezellig, aardig clubje, houden veel van een pretje, maar verwaarloozen toch niet hun plichten.

Dit prettig geschreven boek waar Nelly Spoor zulke aardige plaatjes heeft bijgeteekend, kan ik ten zeerste aanbevelen. Voor meisjes van 14—18 jaar, B. P.

Sutotius (Anna) De club van Brederood. Illustraties en bandteekening van Nelly Spoor. Amsterdam, Scheltens en Giltay. (264)

Een aardig, echt gezellig boek voor schoolgaande meisjes. De fatterige George, met zijn gemaakt-haagsch accent, is goed geteekend. Een echt leuke meid is Jo en haar vriendin Lien is ook een aardig vroolijke type. Zus is een heele hulp voor Moeder en een steun voor de jongere zusjes. In een woord 't is een jolig boek. Ik twijfel er niet aan of het zal erg in den smaak onzer meisjes vallen. B. P.

Turner (Ethel) Zeven kleine Australiërs. Met platen van A. Johnson. Utrecht, A. W. Bruna en Zn. (310).

Zeven kleine bewoners van Australië heeft Ethel Turner gekozen tot onderwerp van haar schrijverstalent. Meg de oudste is pas 16 jaar en de jongste van het groepje nog een baby. Aan het hoofd van dit huisgezin staat de ernstige kapitein Woolcot met Esther, zijn 20-jarig vrouwtje. Ze is de stiefmoeder van 6 kleine Woolcottjes, alléén de jongste is haar eigen kindje.

Het lief en leed, de fouten en gebreken maar ook de ondeugden van dit leuke troepje, vertelt ons Ethel Turner op heerlijke wijze. Zonder in preektoon te vervallen weet ze het verkeerde in hun karakters op leerzame wijze aan te toonen.

De aardige, vroolijke Judy, zoo'n echte wildzang met een hartje van goud, is de hoofdpersoon in dit boek. Nauwlettende zorge voor haar stiefbroertje is de oorzaak van haar vroegen dood. B. P.

Turner (Ethel). De bewoners van Misrule. Met platen van A. Johnson. Utrecht, A. W. Bruna en Zn. (344).

Een vervolg van de 7 kleine Australiërs. Het getal zeven is weer volmaakt. Een nieuw zusje „Essie" is Judy's plaats komen innemen.

Papa Kapitein en zijn jong vrouwtje gaan voor eenigen tijd naar Engelsch-Indië. Mey de oudste heeft nu de moederlijke zorgen van Ester overgenomen. Waarlijk geen gemakkelijke taak. De ongehoorzaamheid der mooie, zoo gaarne schitterende Nellie, heeft heel wat angstige uurtjes ten gevolge gehad.

En de ongezeggelijke, luie Bunky heeft leergeld betaald voor zijne kwade streken. Poppet, met haar gevoelig hartje, is heerlijk gekiekt.

Ethel Turner heeft de groote en kleine kinderwereld goed gade geslagen. Al wat zij zegt is zoo frisch en natuurlijk, soms ook treurig, dat is waar. En toch, die zijn er ook. Zoo wel dagen van vreugde als van smart geeft zij weer met groot talent. G. B. P.

Turner (Ethel). Moedertje Meg. Met platen door A. Johnson, Utrecht. A. W. Bruna en Zn. (328).

Meg de oudste der Australiërtjes is nu getrouwd. Ze is overgelukkig met haar Alan en haar baby.

En niettegenstaande de vele donkere wolken, die in de gedaante van ziekte en tegenspoed zijn komen opzetten, is ze toch de lieve, opgeruimde Meg gebleven.

Al de Woolcotjes zijn nog dol op haar en beijveren zich het voor zus zoo aangenaam mogelijk te maken. Ze vormen als het ware toch nog één gezin.

En in haar prettigen verhaaltant doet Ethel Turner ons weer zien het leven der 7 kleine Anstraliërs.

Deze drie boeken kan ik ten zeerste aanbevelen. Voor onze bakvischjes van 16—17 jaar is het bizonder geschikte lectuur. Onze hedendaagsche H. B. Sjes houden er zoo gaarne al een bizonderen vriend op na. Welnu, ze kunnen uit deze boeken eens

leeren, hoe verkeerd zulke vriendschap is en hoe de liefde tot uitgaan treurige gevolgen kan na zich sleepen.

Het is echter mijne vaste overtuiging, dat ook volwassenen met graagte deze werken zullen ter hand nemen. Het zijn geen halve heiligen maar echte natuurkinderen met goede en kwade eigenschappen en een groote dosis goeden wil, die ons hier worden voorgesteld.

G. B. P.

VARIA

Verbetering. De uitgever van het proefschrift van Mr. L. G. Kortenhorst: „Bevoegdheid van den Rechter om ongestraft te laten" is *niet*, gelijk wij opgaven, E. v. d. Vecht maar *Paul Brand te Bussum.*

Bericht. Jules Pravieux heeft twee romans onderhanden en een bundel verhalen, naar hij mij schrijft. De titels der twee verklap ik: *S'ils connaissaient leur bonheur* en *La Poudre aux yeux.*

Ze zouden al ter perse zijn als de gevierde auteur niet tobde met zijne gezondheid.

Bij Grasset, te Parijs, verschijnt met Februari a.s. *Le Baptême de Pauline Ardel*, een roman von Emile Baumann, schrijver van *Trois Villes Saintes* in den vorigen jaargang van BOEKENSCHOUW door mij besproken.

H. F. VAN M.

Opmerking. Wij ontvangen het volgend schrijven, waarvoor wij den ondergeteekende danken:

Z. E. P. De beide laatste woorden van het artikel van M. Walre (vorig nummer): *pour condoler* dienen vervangen te worden door *condoléances* of liever door een Nederl. uitdrukking. Het werkwoord *condoler* bestaat niet en *leeft toch* voor Nederl. auteurs. Indertijd is in *Neerlandia* over deze uitdrukking het een en ander geschreven dat waarschijnlijk aan de aandacht van den schrijver van het artikel. „Een boek van Maurice Maeterlinck" ontsnapt is. Met vriendelijke bescheidenheid brengt ondergeteekende het bovenstaande onder uwe aandacht Hoogachtend dw. dr. DIRKS.

Van onzen vriend en medewerker ontvingen wij het volgend antwoord:

„Mijn beste Redacteur, ik wist het heusch niet . . . op mijn herhaalde reizen in Frankrijk heb ik het woord waarschijnlijk nooit behoeven te gebruiken. Ik ging er gewoonlijk heen voor zaken en eens voor de bruiloft van mijn jongste zusje, toen kwam 't ook niet te pas. . . . Maar die hollandsche gewoonte om *p.c.* op de naamkaartjes te schrijven bij rouwbeklag, zal er wel schuld aan hebben, dat ik de uitdrukking als goede munt beschouwde.

I am Sorry!"

Nu, de „beste redacteur" bekent eerlijk dat hij 't ook niet wist, en dankt ook voor zich zelven den geachten inzender.

Een interessant boek. Bij Kösel (Kempten) is verschenen een boek, waarvan onmiddellijk een tweede uitgave noodig was. De titel luidt: *Graf Paul von Hoensbroechs Flucht aus Kirche und Orden; Was er verliesz und verlor*, von ROBERT V. NOSTITZ—RIENECK S. J.

Niet op de hoogte. In Sijthoff's *Nederlandsche Bibliographie* staat het volgende: Er is door eenige groote leenbibliotheekhouders bezwaar gemaakt tegen het nemen van een groot aantal exemplaren van het laatst verschenen boek van Hall Caine „De Vrouw die Gij mij gegeven hebt." — Hoewel geestelijken van invloed instemming betuigd hebben met de in Hall Caine's boek ontwikkelde theoriën, zijn de leenbibliotheekhouders niet te overtuigen".

Daar zal wel bedoeld zijn *Anglikaansche Geestelijken.* Uit het artikel in dit nummer kan de lezer zien hoe slecht die heeren op de hoogte zijn. De *theoriën* zijn evenzeer *fictie* als de rest van dit boek.

IN EIGEN KRING	WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ▪ ▪ ▪ ▪ ▪ ELKE MAAND ▪ ▪ ▪ ▪ ▪

Vraag voor het volgend nummer: Wie kent het boek *Marinus Marinelli: „De Bastaard of de bloednacht van Venetië".* 3 dln. Uitgever Jans, Almelo. 1890. *Is het goed of slecht of niets?*

CORRESPONDENTIE.

W. DEN H. Uwe „zijde" heeft zich vergist of U hebt verkeerd verstaan. De *Indexlijst* is een positief verbod, dat niemand mag miskennen. De *Indexlijst* is geen norma op zich zelf, maar wordt gecompleteerd door de *Boekenwet.* Voor uw verdere bezwaren: 1e *alle* slechte boeken kunnen niet op de lijst staan, zij worden echter *allen* veroordeeld door de *Boekenwet.* 2e *Alle* boeken die op de *lijst* staan zijn niet *in se* slecht, sommige zijn alleen *inopportuun* en worden *later* verwijderd van den Index.

M. ANG. WEERT. Voor uw doel is *de Geschiedenis der Nederlandsche Letteren* van *Everts* het meest geschikt.

LIDA VERG. T. *Sur la Branche* van PIERRE DE COULEVAIN. Dit boek van deze rationalistische dame is lichtzinnig en rationalistisch, gelijk al hare werken.

BREUST—EYSDEN. *Lect. p. tous* kan wel eens heel vreemde lektuur geven. Voor uwe *leerlingen* is het niet aan te bevelen. — De boeken van STALL zijn absoluut te verwerpen, ook de Fransche vertalingen; juist hetzelfde geldt van WOOD-ALLEN. Daar zitten wel goede dingen in, doch hunne voorlichtingen zouden noodlottig worden in 't geheel.

LETTERKUNDE. Alle genoemden zijn bruikbaar voor den leeraar. KALFF geeft een mooi werk doch vergeet de katholieke schrijvers; TEN BRINK geeft veel bizonderheden en bibliografie; DE VOOYS verstaat verreweg het best de Middeleeuwen. *De Historische schets van de Nederl. Letterkunde* door DR. DE VOOYS is goed ter orienteering.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

door FRANS OOSTHOUT

Marotz door **John Ayscough** (MGR. BIGGERSTAFFE—DREW). Naar aanleiding van een schrijven, dat aanmerking maakte op bovengenoemd werk van MONSIGNOR BIGGERSTAFFE-DREW, hebben wij dezen roman eens nader beschouwd. Ook de auteur zelf had klachten tegen zijn werk vernomen, en daarom eene nieuwe, verbeterde editie in het licht gegeven, op welke wij uitsluitend onze kritiek zullen baseeren. 't Is jammer, dat nog altijd de eerste uitgave van het boek in omloop is, nu hij in de nieuwe van 1912 verschillende plaatsen en zelfs geheele hoofdstukken heeft weggelaten, omdat ze den lezers min of meer aanstoot konden geven.

Om ook hen, die den roman niet gelezen hebben, in de gelegenheid te stellen, een oordeel er over te vormen, laten we hier eerst een kort overzicht volgen.

Het boek begint met een bal en sluit met een huwelijk. Het bal had plaats aan het keizerlijk hof te Weenen. Daar ontmoeten we voor het eerst Marotz (Marie) de hoofdpersoon van den roman. Zij is grootgebracht op het kasteel van San Vito, een plaatsje op het eiland Sicilië. Haar vader was prins „Hals" Nostitz, een Czech, die als toerist in Sicilië vertoevend de gastvrijheid genoot van den hertog van San Vito, en na eenigen tijd met diens dochter Lucia in het huwelijk trad. Zeventien jaren had zijne dochter Marotz doorgebracht in het ouderlijk huis, te midden van het Siciliaansch gebergte, toen zij eindelijk een reis maakte naar Weenen, waar zij, ik geloof voor de eerste maal van haar leven, een bal meemaakte.

Haar eerste dans was met Fabio di Majori, die aan niets dacht dan aan haar, terwijl zij geheel opging in de muziek. Haar tweede dans was met Rodrigo di Toledo, die haar na afloop naar een balkon leidde, waar hij zijn liefde verklaarde. Zij antwoordde niet; wist nauwelijks wat liefde was. Ook Don Fabio, zou gaarne om hare hand hebben gevraagd, maar hij durfde niet.

Daar hooren zij tusschen die wereldsche dansmuziek de klagende tonen van het Miserere en zien de verlichte vensters eener kapel. Don Fabio vertelt haar, dat in dien hoek een klooster staat, grenzend aan den tuin. Het klooster was opgericht ter plaatse,

waar een der leden van het keizerlijk huis een groote misdaad begaan had. De weinige zusters waren alle eenigermate verwant met de keizerlijke familie.

Den volgenden dag bezoekt Marotz de kapel van het klooster, waar de koster haar met trots rondleidt; kort daarop vinden wij haar bij de slotzusters als postulante.

De schrijver noemt het zelf een stout bestaan in een roman honderd bladzijden te wijden aan het leven eener postulante in een klooster van contemplatieve zusters, maar juist dit gedeelte van zijn werk werd bijzonder geprezen.

Daar bestuurde geene „Révérende Mère" het klooster; de stichteres was nog in leven, en liet zich „Arme Zuster" noemen. Zij wordt als een heilige en hoogstverstandige vrouw geteekend. Marotz begint reeds spoedig te tobben over de vraag, of zij wel roeping heeft, en ook „Poor Sister" is er niet zeker van. Meesterlijk is de beschrijving zoowel van den toestand van vertroosting, waarin Marotz in het begin verkeerde als van de dorheid, die daarop volgde. Nadat de vertroosting, om zoo te zeggen, haar hoogste punt heeft bereikt komt er plotseling een verandering in haar zieleleven. Zij kan niet meer bidden, en hoe zij ook poogde, de woorden kwamen alleen van de lippen en niet uit het hart. Behalve deze troosteloosheid ontwaren wij echter niet veel van den zielestrijd. Haar vader had zich bij haar intrede afgevraagd, of de hartstochtelijke, ijverzuchtige, teergevoelige Marotz wel geschikt was om eene Zuster Ignota te worden, en wij hadden dus mogen verwachten haar in kamp te zien met haar karakter en aanleg. Nu weten wij niet genoeg, waarom zij twijfelde aan haar roeping. Eindelijk na een afwezigheid van zes maanden keert Marotz naar huis terug. Intusschen was Maso, de schoenlapper van het dorp, een zeer vreemdsoortig mensch, zonder Sacramenten gestorven, ofschoon hij op het laatste oogenblik eenig teeken van berouw had gegeven. Toen zij op zekeren dag bloemen op zijn graf gelegd had en naar huis wilde terugkeeren, ontmoette zij aan de poort van het kerkhof Rodrigo di Toledo, met wien zij aan het keizerlijk hof gedanst had. Hij kwam om haar nogmaals ten huwelijk te vragen en ditmaal gelukte het.

Eenige weken na haar huwelijk verscheen Marotz in de maatschappelijke wereld te Napels en vervolgens ook te Rome. Zij bleven daar een maand lang en hadden vóór hun vertrek, zeer tegen den zin van Rodrigo, eene audiëntie bij Paus Leo XIII. Daarop begaven zij zich naar Cava dei Tirreni, waar een villa

stond, die aan Rodrigo toebehoorde. Hier verbleef ook Rodrigo's moeder voor eenige weken en verwelkomde haar zoon en schoondochter.

Rodrigo was klaarblijkelijk van meening, dat meer dan drie maanden na het huwelijk de wittebroodsweken voorbij moesten zijn, en bracht het grootste gedeelte van den tijd te Napels door, waar hij volgens zijn moeder „molti affari" had. Het was niets ongewoons als hij 's avonds telegrafeerde, dat hij den trein gemist had. Jegens Marotz was hij tamelijk koel, doch wegens gebrek aan ervaring viel het haar niet op.

Op zekeren morgen echter kwamen er eenige harde woorden. Rodrigo wachtte op het rijtuig, dat hem naar het station zou brengen, en zijn moeder was van plan een weinig later naar Pompeï te gaan, niet naar de ruïne, maar naar de bedevaartplaats. Toen ze Marotz uitnoodigde, met eene zinspeling op hare godsvrucht als vroegere postulante, sprak Rodrigo haar nijdig toe, dat Marotz nu genoeg aan godsdienst gedaan had voor geheel haar leven, en dat hij, een goed Katholiek, er niet gaarne aan dacht, dat hij eene gewezen non getrouwd had. Marotz bloosde. „Waarom hebt ge me dan getrouwd" riep ze onwillekeurig.

„Ik dacht, dat jij het verlangde", antwoordde hij ruw. Rodrigo en zijne moeder waren vertrokken. Marotz zat in den achtermiddag onder een prieeltje in den prachtigen tuin, uitziende op de golf van Salerno. Vlak voor haar was een marmeren balustrade en daarachter een vrij steile rotswand.

Zij peinsde: waarom had Rodrigo haar getrouwd? Wat had ze van hem en van het leven verwacht?.... Terwijl zij zoo mijmerde, ziet ze op eens een vrouw de steile helling opklauteren. Zij leek nog heel jong en hield een kind met haar hand tegen de borst gedrukt. Eindelijk was ze dicht bij haar, aan de overzijde der balustrade. Zij heette Cica, zeide ze, en was de dochter van den geitenhoeder, zij kwam uit nieuwsgierigheid om Rodrigos's *nieuwe* vrouw te zien. Een tijd geleden was ze met Rodrigo samen in de kapel geweest van Onze Lieve Vrouw, en zij hadden, voor het altaar geknield, elkander trouw gezworen. Rodrigo had een ring van zijn vinger genomen en aan haar vinger gestoken, zeggend, dat ze nu getrouwd waren voor God, van wien alle priesters hun volmacht ontvingen. Marotz twijfelde geen oogenblik: alles was waar. Deze wreede scène staat afgebeeld op den omslag van het boek. Wezenlijk had de teekenaar geen treffender moment kunnen kiezen. Mij dunkt echter, dat Marotz daar niet voldoende tot haar

recht komt. Kalm gaat zij heen; haar besluit is genomen: Geen man heeft twee vrouwen: en Cica was de zijne! Zij laat haar goed inpakken, en rijdt nog dienzelfden avond naar Salerno. Hier brengt ze den nacht door, en kwam den volgenden morgen te Paestum aan, waar zij eenige dagen wenscht te blijven en de komst van hare ouders wil afwachten.

Pesto is enkel de naam van het station; daar is geen stad of dorp, doch op minder dan een halve mijl van het station staat eene hoeve, waar zij eenige dagen logies verkrijgt. Des nachts brengt ze uren lang op het balkon van haar kamer door en overdag in de overblijfsels der heidensche tempels van Demeter en Poseidon. Boven de bonte bloemen in het rond ziet zij de zielen van myriaden Grieken zweven als kleine vlinders. Zij benijdt (zonderling genoeg) het volk, dat hier eenmaal leefde. Hoe onbekommerd was het, niet gekweld door duistere vragen en vrij van den zwaren last der verantwoordelijkheid. Het leven van die Grieken was als een lach op een schoon gelaat, als de glimlach op het eeuwig gelaat der natuur. Het komt haar plotseling voor dat ze geen zielen hadden; geen zielen, zooals wij die aannemen, welke verloren of gered kunnen worden, en die levenslang hebben te strijden. Dan denkt zij aan de smet, die gedurende drie geslachten de mannen van haar familie heeft bezoedeld. Zou haar zoon aan hen gelijk worden? Zij twijfelt niet, of het kind, dat zij draagt, is een zoon. Welke ziel zal hem gegeven worden en in hoeverre zal hij geestelijk op zijn vader gelijken? Het zou toch zeker beter zijn zonder ziel geboren te worden, dan met zulk eene, als zij meent te voorzien! Als zij eens verkoos, dat hij zonder ziel geboren werd, waarvan zou zij hem dan berooven? Van een middel om zichzelf te dooden, van een wapen, dat hij tegen God kan keeren! En meenende, dat het van haar beslissing afhangt, doet zij de keuze: haar zoon zou geboren worden zonder ziel. Wij behoeven hier niet op te merken dat de schrijver het geloof zijner lezers op een barbaarsche proef stelt.

Toen hare ouders kwamen, vonden zij Marotz in den tempel van Demeter tegen een kolom geleund, slapende van vermoeienis. Zij vertelt hun zonder inleiding haar geschiedenis en is van meening, dat haar huwelijk ongeldig is. De verloving kon in sommige gevallen een beletsel zijn voor het huwen met een ander, zoo had ze weleens gehoord. Bovendien zegt de Kerk, dat de toestemming der partijen wederkeerig, vrij, en zonder voorbehoud moet zijn. Haar toestemming was natuurlijk op die voorwaarde

gegeven, dat hij vrij was, en zou nooit zijn gegeven, wanneer zij alles had geweten. Als hij haar wilde dwingen, zou ze wel zien. De paus zelf zou misschien verklaren, dat haar huwelijk nietig was wegens een vroeger contract en zoo de ongeldigheid door de Kerk was bevestigd, zou de Staat in Italië haar ook geen last bezorgen.

Marotz' redeneeringen over haar huwelijk zijn tamelijk verward en onjuist. Wel geeft de auteur hier of daar een vage afkeuring te kennen, maar ten gerieve der lezers, die niet voldoende op de hoogte zijn van moraal en kanoniek recht, had hij beter gedaan met duidelijk ook de ware beschouwingen omtrent haar huwelijk in het licht te stellen.

De ouders bemerkten spoedig, dat er aan het besluit van hun dochter niets te veranderen viel. Over eenige dagen zou zij als Principessa di Torre Marco naar de plaats van dien naam, drie uur rijdens van San Vito, vertrekken met de hoop, dat niemand haar daar zou kwellen. Even daarna heeft zij eene ontmoeting met Rodrigo. Zoo deze dacht, dat zij bevreesd voor hem zou zijn, of dat hij haar voornemen zou doen wankelen, had hij zich deerlijk vergist. Heengaande besloot hij wraak te nemen. Haar kon hij wel niet meer wonden, noch naar de ziel noch naar het lichaam, maar hij voorzag een dag, waarop hij haar zou kunnen treffen in iets, wat haar dierbaarder was dan haar eigen persoon.

Marotz leefde te Torre Marco tot geluk en zegen van haar volk, dat trotsch was op zijn princes, en zij gevoelde zich gelukkig met haar kleinen jongen.

Een jaar na de geboorte van Piccolo, stierf de tante van den ouden Hertog en ook Don Ercole, de pastoor van San Vito, werd, nadat hij van de begrafenis thuis gekomen was, dood voor zijn geldlade gevonden. In het eerste gedeelte van het boek worden Zia (tante) en Don Ercole als twee verschillende typen van hebzucht voorgesteld. Zeker toont hier de auteur een groote kennis van karakters; zijn teekening en nuanceering is meesterlijk, toch doet zulk portret van een pastoor nogal onaangenaam aan. Don Ercole, die bij zijn dood eenige complimenten krijgt met het zachte verwijt, dat hij wel genoeg *gedaan*, maar niet genoeg *geweest* is, maakt in de eerste helft van den roman bijna uitsluitend een ongunstigen of belachelijken indruk. Waartoe dient die karikatuur?

Toen Piccolo tien jaren oud was ging ook zijn overgrootvader de Duca van San Vito sterven, bij welke gelegenheid hij met

zijn moeder overkwam. Geheel het huis moest op last van den stervende voor de komst van het H. Sacrament evenzeer versierd zijn, als toen vroeger de Koning der Beide Siciliën bij zijn familie ontvangen werd.

Van dien tijd was er verandering in den jongen te bespeuren. Tot nog toe had hij geen vraag te stellen gehad aan het leven, maar alles aangenomen met een glimlach. Nu begon hij het leven te overdenken en te zoeken naar beteekenissen, die hij te voren nooit vermoed had. Marotz bemerkte aanstonds de verandering, en was in het eerst bang, dat hij haar te veel zou vragen; maar hij hield zijn vragen voor zich.

Op zekeren dag krijgt Marotz onverwachts een bezoek van Don Fabio, met wien ze twaalf jaar geleden te Weenen gedanst had. Hij zou haar op dien avond zeker niet over het klooster gesproken hebben, zoo hij had kunnen vermoeden, dat zij daar weinige dagen later zou intreden. Later had hij gehoord, dat zij het klooster had verlaten en in het huwelijk ging treden, en eerst kort was hem bekend, dat haar huwelijk ontbonden was. Hij kwam haar nu tot zijne vrouw vragen.

Marotz antwoordde dat haar huwelijk niet ontbonden was, maar dat het nooit bestaan had. Doch welke stem ook haar huwelijk nietig mocht verklaren, er bestond voor haar iets hoogers dan logica. Ofschoon zij door haar valsch huwelijk geen echtgenoot had gekregen, had zij toch zichzelve tot vrouw gegeven en slechts de dood kon zulk een gift terugnemen. Don Fabio verkreeg echter dit voordeel, dat hij Piccolo geheel op zijn hand had.

De verandering in Piccolo openbaarde zich steeds duidelijker. Hij kreeg een nieuw gevoel, een gevoel van het geestelijke. Hij leerde bidden, zooals weinigen; het gebed omhulde hem als een kleed. Toen hij 15 jaar oud was, verdween hij plotseling zonder iemand te waarschuwen, en het eerste, wat men van hem hoorde, was, dat hij door het gebergte trok, predikend voor de boeren. Het landvolk liep te hoop, overal waar hij kwam, en ging na afloop der preek, die altijd in de buitenlucht gehouden werd, met hem naar de kerk om hun biecht te spreken. De biechtstoelen werden door lange rijen van penitenten belegerd. Niemand, zoo verklaarde men, had men ooit zoo hooren preeken; geen missie had, zoolang men zich herinneren kon, zulk een gevolg gehad.

Op een avond, dat hij, staande voor het voetstuk van een Madonnabeeld buiten een kerkje, weder aan het preeken was, stond onder zijn gehoor, behalve Hals en Marotz, ook nog zijn

Bisschop, die in deze kwestie in het geheel niet gehoord was. De preek stelde hem eenigszins teleur; hij vond ze scherp, vol verwijten en niet nederig genoeg, daar alle verwijten in den tweeden persoon werden gegeven. Hij had dan ook een onderhoud met Piccolo zelf. Na hem eerst op de proef gesteld te hebben, door hem te vragen wat hij doen zou, als het preeken hem verboden werd, gaf de Bisschop hem de vrijheid om door te gaan.

Onderwijl gingen in de ziel van Marotz geheel andere gevoelens om. Onder de preek werd ze door vreeselijke gewetensangsten gekweld, omdat zij nu zeker was, dat haar zoon de ziel, die zij hem onthouden had, zou gebruikt hebben voor de eer van God. Hoe kon ze het onrecht herstellen, dat ze begaan had, door hem zijn ziel te onthouden, en daardoor het ontvangen der Sacramenten onmogelijk te maken? Ze wist niets beter te doen, dan zichzelf ten offer te brengen en hare eigen ziel ter vergoeding aan haar zoon te schenken. Zij gaat biechten en spreekt met den priester over haar voornemen, maar zóó vaag, dat deze meent dat het over een gewone restitutie gaat, en haar aanspoort tot eene edelmoedige schadeloosstelling. Vóór de absolutie vroeg ze, of ze eerst haar penitentie mocht volbrengen en dan terugkeeren.

Toen niemand meer bij den biechtstoel stond, boog ze neer voor den priester om voor het laatst de absolutie te ontvangen en haar ziel rein naar Piccolo over te zenden. Voortaan zou zij geen Sacramenten meer ontvangen; God zou ze loven gelijk de vogelen daarbuiten. — Is dat nu niet wat al te zonderling?

Piccolo ging voort met zijn prediking. De kranten van Sicilië en Napels spraken er met ophef van, zoodat het ook ter kennis kwam van zijn vader Rodrigo. Op een avond merkte hij onder zijne toehoorders iemand op van zijn eigen stand, die zeer onoplettend en onverschillig toeluisterde. Hierdoor werd Piccolo gehinderd; zijn preek wilde niet vlotten en slechts weinigen van zijn gehoor volgden de priesters naar den biechtstoel. Piccolo, die ditmaal niet in de kerk was gegaan, had buiten een ontmoeting met Rodrigo, die zich langzamerhand als zijn vader bekend maakte. Hij wierp alle schuld der scheiding op Marotz, spotte met Piccolo's ijveren tegen zonden, die hij niet eens kende, en wist hem ten laatste te verleiden met hem mede naar Napels te gaan. Hier werd Piccolo binnen korten tijd geheel bedorven.

Na een half jaar echter kwam er verandering in zijn toestand. Zijn vader werd op reis in Sicilie vermoord door een rooverhoofdman, een neef van Don Ercole, den overleden pastoor van San Vito,

die even voor zijn plotselingen dood bemerkt had, hoe de lieve neef zijn geldlade leeggeplunderd had. Later was deze roover verscheidene malen gaan luisteren naar Piccolo's preeken, en was er ook getuige van, hoe Rodrigo door zijn aanwezigheid de preek had doen mislukken, die volgens zijn zeggen, den laatsten stoot moest geven tot zijn bekeering. Aan eenige boeren uit den omtrek verklaarde hij, dat hij het lichaam van Rodrigo gedood had, omdat deze de ziel van zijn zoon vermoordde. Fabio, die wegens familiezaken juist te Napels toefde, kwam zelf het vreeselijk bericht van den moord aan Piccolo mededeelen, en verloste hem tevens van de kwade gedachten, die Rodrigo hem over zijn moeder had ingegeven. Piccolo trachtte nu alles weer te herstellen. Hij en anderen bemerkten echter tot hunne verwondering, dat Marotz nu reeds twee jaren geen Sacramenten meer ontving. Dit kwam ook ter oore van den Bisschop, die ten laatste besloot een bezoek aan het kasteel te brengen. Hier gaf hij aan Marotz zijne bevreemding te kennen, dat haar zoon eerst kort geleden tot de eerste H. Communie was genaderd en nog gevormd moest worden, terwijl zij juist in de laatste jaren de Sacramenten ging verwaarloozen. Marotz vertelde hem ten slotte alles wat de lezer reeds weet. De bisschop, diep bewogen, leerde haar, dat zij het onmogelijke had beproefd. Dat haar kind reeds een ziel had, toen zij verkoos, dat hij zonder ziel zou geboren worden. Dat van het eerste oogenblik der conceptie de ziel reeds aanwezig is en daarom de kerk het voor zulk een groote misdaad houdt, de ongeborenen te dooden, in elk stadium van ontwikkeling.

Het slot laat zich gemakkelijk gissen: Marotz ontvangt weer de Sacramenten, en treedt in het huwelijk met Fabio di Majori.

Wat nu te zeggen van het dwaze idee van Marotz? Is het psychologisch beschouwd onmogelijk, dat iemand, die op godsdienstig gebied tamelijk onontwikkeld is, door een hevige smart op een bepaald punt zoo verblind of krankzinnig wordt? Wij zouden dit niet absoluut durven ontkennen, maar of het nuttig is zoo'n hoogst onwaarschijnlijk pathologisch geval voor het publiek te ontwikkelen, is een andere vraag. In elk geval, de auteur behandelt Marotz te veel als een heilige, en laat niet genoeg haar tekortkomingen zien. Waarom ging zij in haar droefheid niet naar een Katholieke Kerk in plaats van naar heidensche tempels; waarom raadpleegde zij, tenminste later, geen geestelijke over haar toestand? En toch naderde zij toen nog tot de Sacramenten! De schrijver is in meer opzichten wel wat erg vaag. Ook van Piccolo weten

wij niet, of hij gedoopt werd, of hij te biechten ging, welke opvoeding hij genoot. Wel vreemd, dat een jongen van vijftien jaar, die zelf zoo weinig van godsdienst wist, op eens aan het preeken gaat, en zulk een wonderkind dan plotseling een schandelijk leven begint te leiden. Terwijl de eerste helft van den roman vrij natuurlijk is, begint de schrijver in het tweede gedeelte vervaarlijk romantisch te worden in ongunstigen zin. Toch moeten we toegeven dat de historie van Marotz wel boeiend is, en dat het boek op vele heerlijke plaatsen het groote talent van den schrijver verraadt; alleen zouden we het liever niet geven in handen van onvoldoend ontwikkelde of jongere personen. Het kan zeer licht verwarring stichten!

AVONDROOD

door FELIX RUTTEN.

„AVONDROOD beteekent in de dichterlijke ontwikkeling van Felix Rutten een tweeden, beteren tijd; hij heeft zich grootendeels ontdaan van de formalistische krullen en ranken zijner jeugdperiode; 't is een zelfbewust zich voorbereiden tot hoogere vlucht. Daar zijn in dezen bundel reeds gedichten, die — al wordt het boek vergeten — onvergankelijk zullen leven met onze moedertaal." (Inleiding).

En ik geloof dat de voorspelling van dezen vriendelijken inleider zal vervuld worden. Daar liggen liederen in dit boek vol prachtige geluiden en zangerigen klank; ik noem als treffend voorbeeld: *Verloren woorden*, waarin alleen de verbeeldingen van „woorden, die spatten als bellen" — en „woorden die verflensen" te ver uit elkaar liggen om beiden spontaan te zijn opgekomen.

Hoe kan tot woorden rijpen
De weemoed om een waan,
Die niemand wou begrijpen,
Die nimmer werd verstaan.

Een wee om schoone dingen
Als nimmer zijn gedacht;
Droomen als nimmer gingen
Door andrer droomen-nacht.

Wie zal dit klagen vatten
Om wat ik heb bemind,
Ik zie mijn woorden spatten
Als bellen in den wind.

Ik zie mijn woorden flensen
Langs onbegane pad,
Och, zóó heeft van de menschen
Niet één ook liefgehad.

Innig en mooi is ook het *Leidmotief*

Hoe draag ik zachte, zachte
En zorgelijk-devoot
De bloemen, die ik plukte in uw gedachte,
Door 't avondrood?

Van een kostbare schoonheid schittert *Aan Haar:*

Nu geef me een gulden pen, om dezen zang
Te schrijven, in geluid van gouden noten;
En leve dan dit lied geen zomer lang
En zij 't in stilte alleen van mij genoten,
Zoo 'k eenzaam met de wolken en de zon
Naar mijn begeer dit lied maar zingen kon.

Maar het is geen *lied* — en de meeste gedichten in dezen bundel, hoe liefelijk van toon en klankvolle sprake, zijn toch eigenlijk geen liederen. Doch dat behoeft onze waardeering niet te verminderen; ik zou bijna zeggen: integendeel! Want bleek Rutten vroeger een keurig sonnetten-dichter, en thans een gevoelig zanger, daar zijn toch bewijzen dat hij tot hooger geroepen is.

Wat Boutens, Roland Holst en op zijne manier Nico van Suchtelen hebben beproefd, kan wellicht beter dan een van hen deze Roomsche dichter bereiken: een groot en grootsch poëen. Uit zijn streven om steeds door verband van inhoud of gevoel een cyclus te maken, blijkt zijn aanleg en innerlijke neiging voor een dichtwerk van breeden opzet.

Doch daar wordt meer vereischt? Maar wat meer gevorderd kan worden heeft Rutten reeds bewezen in vollen overvloed te bezitten, een talent voor magnifieke beschrijvingen en epischen verhaaltrant.

Het beste wat ik van hem ken is het fragment *David* en in dezen bundel: *Aan Haar.* Mij dunkt zulke stukken beslissen het pleit en bepalen de roeping van den dichter, die thans reeds eene plaats zich heeft verworven onder de eersten in den lande.

A. B. H. GIELEN.

HET VROUWENGEVAAR. [1])

Het schier ongeloofelijke is gebeurd!

In deze dagen, nu vrouwen op alle toonaarden jammeren en klagen over voorbije of nog voortdurende onderdrukking, nu steeds met harder geluid klinkt haar eisch van gelijkstelling met den man, nu zij met allerlei geöorloofde en ongeöorloofde middelen dwingen om het zoo vurig begeerde stembiljet, nu zij reeds den ondergang durven voorspellen van het rijk van den veel gehaten en gesmaden Man, en wat des mans is, — nu is er een vrouw opgestaan blijk gevend van grooten durf en moed, door zich vierkant te plaatsen tegenover haar zusters, haar en de argelooze, in hun kostbaarste bezittingen bedreigde mannen, ernstig waarschuwend tegen het de maatschappij dreigende „Vrouwengevaar".

Deze durvende vrouw is een Duitsche, Käthe Sturmfels geheeten, die *het* wagen wil. Wat is *het?*

„Ik wil der vrouwenbeweging in den weg treden. Met welk recht, tot welk doel? Recht? Och, het recht daartoe heb ik alleen reeds daardoor, dat ik een vrouw ben, die haar eigen natuur — de natuur van alle vrouwen — tot in den grond kent en die hiervan eerlijk en waar zou willen getuigen juist nu, waar die meer dan ooit verloochend wordt".

En verder: „Het feminisme, dat is het, wat ik den oorlog verklaar. Dit boek is een strijdschrift. En het is het luide, ver uitklinkende protest eener vrouw tegen de ontaarding van haar eigen geslacht. . . . .

„Ons volk gaat onherroepelijk zijn verval te gemoet als het vrouwelijk wezen steeds meer ingrijpt in de besturing van zijn levenslot".

Niet banaal is het zeker een vrouw zoo onversaagd front te zien maken tegen al hare moderne zusters, door al hun lievelingsafgodsbeeldjes tegen den grond te werpen, alle gangbare machtsspreuken, alle moderne theoriën over de nieuwe vrouw te bespotten, te belachen of beter nog van veel het ijdele, holle, vooze, aan te toonen. Zij vreest geen suffragettes of suffragisten, geen kiesrechtvrouwen of feeksen. Zij zou het er voor over hebben door de verontwaardigde bende te worden uitgejouwd, vervolgd, zoo al niet gesteenigd dan toch bedolven te worden onder minder aangename projectielen. De vertaalster van haar boek,

[1]) Käthe Sturmfels. Het vrouwengevaar. Geantbriseerde vertaling door B. Nolthenius-Mertens. Baarn, Hollandia Drukkerij.

staat haar onversaagd ter zijde en 't is zeker voor beiden te hopen, dat de door haar verdedigde en beschermde mannen met evenveel durf partij voor haar kiezen en niet lafhartig, om bij het niet altijd schoone en ook niet meer zwakke geslacht in 't gevlei te komen, beiden overloopsters toevoegen: Non tali auxilio!

Geen vrouwenbeweging, geen vrouwenquaestie, geen vrouwenzaak meer, doch een vrouwengevaar! En op levendigen toon, soms trillend van verontwaardiging, maar steeds met groote oprechtheid en vaste overtuiging gaat Käthe — niet Kate, de bekende heldin van Shakespeare's *Taming of the shrew*, (de getemde feeks) — tegen haar krieuwende, oproerige zusters te keer. Zij spaart haar in niets, zij vreest niet in zeer krasse — om niet te zeggen te krasse en ruwe termen — het wezen der vrouw nader te onderzoeken om te bewijzen hoe haar natuur een geheel andere is dan die van den man, hoe zij voor alles absorbeerend, receptief is aangelegd en hoe dit ook in haar talenten uitkomt — want genialiteit bezit alleen de man en verkeerd doen de vrouwen dus met aanspraak te maken op eigenschappen, die eenvoudig menschelijk moeten heeten. — Ook zelfstandig kan en mag zij niet zijn, zij kan er zelfs niet toe opgevoed worden, want dit ideaal ligt buiten haar wezen. Haar doel in den strijd is niets anders dan een begeerte naar macht, de wensch om den man voorbij te streven, niet in haar passende vrouwelijke betrekkingen maar ook in zuiver mannelijke willen zij haar eigen brood verdienen, zij klagen voortdurend over ongunstige maatschappelijke omstandigheden, maar begrijpen niet dat zij zelf er voornamelijk schuld aan zijn. Zij wil het kiesrecht veroveren om dan de geestelijke gelijkwaardigheid der beide geslachten te kunnen bewijzen maar de geschiedenis geeft voldoende bewijzen van de meerderheid van den man op elk gebied, nergens heeft de vrouw, ondanks vele bewijzen van het tegendeel, getoond dat zij zijn geestelijk gelijkwaardige is — wat *zij* ooit bereikte, verkreeg zij alleen nadat *hij* op elk gebied de basis had gelegd. De man toch is de scheppende kracht en geen ontwikkeling of dressuur zou haar ooit tot man kunnen maken, door haar zijn natuurlijken aanleg te doen verwerven.

Alle plannen der tegenwoordige vrouwen tot wereldhervorming, zijn aanmatiging en anders niet. Om die hooge idealen door praatzuchtige, onbedachtzame vrouwen op luiden toon geëischt, te bereiken, wordt de vrouw van haar natuurlijke bestemming en haar levensdoel vervreemd. Een teeken ook van zedelijk verval is haar zich voortdurend bezig houden met de sexualiteit — wij zullen de

Schr. op dezen weg niet verder volgen, alleen even aanstippen hoe scherp zij het den feministen verwijt te breken met de „oude moraal” en ten gevolge hiervan de onzedelijkheid in de hand te werken, het huwelijk te doen verachten en 't liefst het geheel en al af te schaffen. „Ons volk is gezond gebleven door het familieleven. Wee ons als het huwelijk valt!” roept zij waarschuwend.

In klemmend betoog toont zij verder aan het verband tusschen feminisme, jodendom en sociaal-democratie. Geen dezer drie groepen mag zich in haar sympathie verheugen. Van de sociaal-democraten namen de vrouwen over de ontevredenheid met al het bestaande, het haken naar een ideaal-staat, die nooit bereikt kan worden, van de joden hun onbescheiden naar voren dringen — het zijn de woorden van Käthe Sturmfels niet de onze — hun gewetenloosheid, die hen eindeloos doet schrijven in romans en feuilletons, oppervlakkige, frivole producten, welke zij niet verantwoorden kunnen en die onberekenbaar veel kwaad stichten. Beiden zijn geboren dilettanten, voor de kunst een groot gevaar opleverend, daar zij haar bestendig naar beneden trekken. De kunstbeoefening der vrouw, zoodra zij de grenzen van nauwgezette reproductie overschrijdt snelt reddeloos haar ontaarding tegemoet. Haar idealisme is niets anders dan een dekmantel voor de zelfzuchtige doeleinden van naar heerschappij strevende vrouwen, niet anders dan het nieuwste verleidelijkste toilet van het feminisme. Voor verleidelijke toiletten heeft iedere man een zwak. Dit weet niemand zoo goed als de vrouw.

Met een zeer behartigenswaardig woord over het verband tusschen feminisme en den ongunstigen, finantieelen toestand, waardoor de huwelijken verminderen en ongehuwde staat in alle kringen toeneemt, en een poging tot oplossing van het vrouwenvraagstuk, alleen mogelijk, wanneer de moderne vrouwelijke menschen weer eenvoudige vrouwen worden, eindigt het merkwaardige boekje.

Wij noemen het merkwaardig, maar nog merkwaardiger is het feit dat thans als iets vonkelnieuws „aan d'Overkant” beweerd en betoogd wordt wat „bij ons” katholieken sedert jaar en dag met evenveel recht en met veel minder partijdigheid is verkondigd en gewaarschuwd; want de hartstocht voert juffrouw Sturmfels maar al te vaak tot een ander uiterste.

Door zich blind te staren op het vrouwengevaar, door haar angst voor de rampzalige gevolgen van het ontvrouwen der vrouw, ziet deze moderne Cassandra voorbij, wat er in deze beweging goed, nuttig en zelfs noodzakelijk is. Zij werpt, om een bekende

uitdrukking te gebruiken het kind met het badwater weg. Zij streeft haar doel voorbij en treft met haar scherpe pijlen zaken, die het niet verdienen weggeschoten te worden.

't Zou ons te ver voeren en het is hier ook de plaats niet, de meeste harer beweringen tegen te spreken. Alleen willen wij erop wijzen dat juist het goede, rake door haar gezegd, precies hetzelfde betreft, waarop katholieke sociologen en moralisten wezen als gevaarlijke uitwassen eener in den grond niet verwerpelijke beweging. Zij gaat veel verder; geen ernstig denkende man of vrouw zal kunnen toegeven dat de oplossing van het vrouwenvraagstuk te vinden zou zijn in den terugkeer tot oude toestanden, in het eenvoudig opleiden van alle jonge meisjes tot het huishouden en in het slechts bij hooge uitzondering toelaten tot echt vrouwelijke beroepen, in het afwijzen van haar hulp in sociale belangen e. z. m. Zij ziet over het hoofd, dat de wijziging der economische toestanden eene verandering in den werkkring der vrouw gebiedend eischt, dat het struisvogelpolitiek is stelselmatig den blik af te wenden van haar nieuwe belangen en nieuwe plichten, die tot rechtmatige wenschen aanleiding geven.

Duidelijker dan ooit echter blijkt weer uit het betoog van deze vrouwenzaakbestrijdster, dat slechts op het terrein van het Christendom en volgens zijn eeuwige, onveranderlijke wetten een bevredigende oplossing ook van deze quaestie te verwachten is en afwending van het volstrekt niet denkbeeldige gevaar, dat in haar overdrijving de maatschappij bedreigt.

Slechts dan, als de christenidee, door de Schrijfster er geheel buiten gelaten, ook de vrouwenbeweging in de rechte banen weet te leiden en den juisten koers te doen houden — kan er van een „Vrouwengevaar" geen sprake meer zijn.

Daarom heeft ook het goede, gezonde feminisme reden Käthe Sturmfels dankbaar te zijn, omdat zij volwassen vrouwen van rijp oordeel wees, waarheen de excessen der modebeweging onzer dagen voeren, hoe zij tot niets minder leiden dan tot ontwrichting der maatschappij en tot vernietiging van het huisgezin.

Voor zeer jonge meisjes is het „Vrouwengevaar" geen lectuur; er wordt met te weinig christelijke en vrouwelijke reserve over sommige toestanden en personen geschreven; Käthe Sturmfels houdt er geen doekjes op na en legt zich nergens een blad voor den mond. Met weinig moeite had zij haar redeneeringen even bondig maar voor iedereen genietbaarder kunnen maken.

MELATI.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Beekman (Dr. E. H. M). Brieven aan een Baarnschen Jezuiet wien de duivel parten speelde. Bussum, Paul Brand 1913. f 0.60

Dr. Beekman heeft zich de moeite gegeven een uitvoerige, terdege gedocumenteerde en grondige weerlegging te schrijven van een hoop lasteringen, verzinsels en praatjes over het Katholiek geloof, die de heer Vernhout zich de moeite had gegeven tot voorlichting en stichting van het denkend deel der natie op te diepen uit schotschriften van Hoensbroeck. Wellicht gevoelt de heer Vernhout eenigen spijt, niet dat hij zijn prullen heeft laten drukken, o neen, natuurlijk niet, maar dat ze in handen zijn gevallen van een tegenstancer, die hem zóóver boven het hoofd gewassen is als Dr. Beekman.

Of de welverdiende les helpen zal? Och, de laster tiert als onkruid. Al beleeft het geschrijf van den heer Vernhout geen tweede uitgave, het type-Vernhout zelf beleeft er nog menigeen. Maar verdienstelijk en noodig blijft het, van tijd tot tijd eens te laten zien, wat dat alles waard is.

Een paar opmerkingen: De titel, door Dr. Beekman gekozen, heeft sommige lezers in de war gebracht. De verhouding tusschen philosophie en theologie is inniger dan Dr. Beekman meent. Het Rosminianisme is door de Kerk veroordeeld. Eindelijk, welk is het Neo-Kantianisme, dat zich rijmen laat met het Katholiek geloof? 't Is mij onbekend. J. F. DE GROOT.

Doodkorte (Alb. C. Mag. S. Theol.) Kritiek op David Hume: Over natuurwet èn Wonder. Bussum, Paul Brand. 1913. f 0.50

Hume meende tegen het wonder een bewijs gevonden te hebben, dat de eeuwen zelf trotseeren zou. Ongelukkigerwijze is het een sophisme in den slechten zin van dat woord. In de hier aangekondigde brochure geeft D. een uitvoerige weerlegging, die om de helderheid van het betoog en den eenvoudigen, bevattelijken vorm een welkome bijdrage is voor de apologetische litteratuur. In onze dagen van wondervrees kunnen wij niet anders wenschen, dan dat het werkje een ruime verspreiding moge vinden. J. F. DE GROOT.

Festugière (Dom M., O.S.B.), La Liturgie Gatholique. Essai de synthèse suivi de quelques développements. Abbaye de Maredsous (Belgique) 1913 (200). gr. 8⁰. Fr. 3.50.

Een hoogst eigenaardig boek, dat eenerzijds zoo verbazend veel en anderzijds die omvangrijke veelheid zóó zenuwachtig-eventjes en geleerd-gedrongen behandelt of aanraakt, en 't dan toch weer aandikt met tallooze, soms bladzijde-lange voetnoten en verwijzingen, — dat ik werkeijk geen kans zie om het in enkele woorden te kenschetsen.

Van „lezen" kan bij dit boek dan ook bepaald geen sprake zijn. Zelfs voor het ten deele ontwikkelde XIIIe Hoofdstuk moet men eerst nog een zware noot van ± een halve bladzijde verwerken om Schr's bedoeling te vatten.

Men had van Schr., — die door Dr. Dom Franco de Wyels in het Liturgisch Tijdschrift (1913, No. 7, blz. 391) aan ons wordt voorgesteld „als een der sterkste hedendaagsche denkers" en geprezen om zijn „onverbiddelijke redeneerkunde" en „geduchte scherpzinnigheid", terwijl het verschijnen zijner studie

een „ware *gebeurtenis* op Liturgisch gebied" wordt genoemd, — men had van dezen Schr., meen ik, mogen verwachten, dat hij gezorgd had voor heel-wat zuiverder begrippen over de Ignatiaansche methode van mediteeren. Zeker zou hij er dan hier en daar *feitelijk* met minder dédain en met meer ware ernst en kennis-van-zaken en degelijkheid en juistheid over hebben gesproken.

Wellicht had ook hij dan een woord van onverdeelden lof en wezenlijke hoogschatting gewijd aan wat de H. Kerk en zoovele groote Heiligen steeds ten zeerste goedkeurden, hoog waardeerden en uit alle macht aanbevalen en bevorderden met het oog op zijn onmiskenbaar: zielkundige, degelijk-ascetische en praktische waarde.

„Assurément, si nous nous sommes trompés, *c'est tout d'une pièce*" — zegt Dom F. over heel zijn boek. Voor wat hij over Ignatius' meditatie-methode gelieft te beweren, moeten wij hem toegeven, dat hij zich inderdaad *tout d'une pièce*" vergist heeft. En al die losse beweringen *feitelijk* met een air van op volkomen zaak-kennis berustend gezag en met 'n schijn van scherpzinnigheid!

Tot troost van den Schr. kunnen wij zeggen, dat zijn wensch: „que de plus habiles que nous se tirent d'un problème auquel nous nous reconnaissons personnellement hors d'état de donner une solution pleinement satisfaisante" (blz. 43), gemakkelijk kan vervuld worden daar er werkelijk zoo heel veel zaak-kennis niet voor noodig is om juister te oordeelen. Echter heeft Schr. vooral vast te houden aan het prienciep, dat men niet moet spreken over zaken, waarvan men ook het A. B. C. blijkbaar nog niet verstaat.

Aan weerlegging valt voorloopig natuurlijk niet te denken: Hier heerscht volkomen onkunde aangaande de allereerste grondbeginselen.

Maar er zullen ook in 't fransch wel heel eenvoudige boekjes over de „Wijze van mediteeren" bestaan, waar Dom F., — „tenminste met eenige leiding, — met succes ter school zou kunnen gaan. „Jusqu'ici tout est clair" (blz. 41.)

Vervolgens had het geen kwaad gekund indien Schr. ons eens kort en duidelijk had gezegd: wat hij onder dat kleine woordje „liturgie" eigenlijk verstaat.

Ik geloof niet, dat het voor den logischen gang van zaken aanbeveling verdient onder een-en-hetzelfde woord nu eens dìt en dan eens dàt te verstaan.

Gevolg: dat die „liturgie" zoo ongeveer van alles gedaan heeft:

Zij heeft o.a. de beschaving van half Europa (blz. 14) en een groot deel der Kruistochten (blz. 19) voor haar rekening en dat het woord „christenheid" tot in de XIVe eeuw nog iets beteekende, nog eenigen zin had, dat heeft 'm die „liturgie" óók al gedaan, (blz. 20) ... maar ... toch nog in verband met andere kerkelijke instellingen! Geen wonder, dat Schr. er reeds op blz. 42 noot 5 behoefte aan gevoelt ons te verzekeren: „Oh! nous ne sommes pas assez enfant pour voir dans la liturgie une panacée". Tot hiertoe zou men anders wel tot de tegenovergestelde conclusie geneigd zijn, en velen der volgende pagina's brengen daar geen verandering in. Want met 'n beleefd nootje en hoofsch excuus maakt men zich kwalijk van het in den tekst *feitelijk* bout-beweerde af! Maar wat verstaat Schr. dan toch allemaal onder „liturgie"? Bovendien: bij zulke kolossale beweringen in een wetenschappelijk-bedoeld werk kunnen we ons toch moeielijk tevreden stellen met de verzekering dat alles maar een „sommaire" is, met wat gevleugelde woorden en 'n ferme dosis verwijzingen naar auteurs, die ieder niet zoo-maar bij de hand heeft.

Dat het bloei-tijdperk der Liturgie en het bloei-tijdperk des Geloofs samenvielen, zal niemand betwisten. Maar... kwam nu die Geloofs-bloei voort uit de Liturgie? Zou men niet dichter bij de waarheid zijn als men den Liturgiebloei beschouwt als een heerlijk gevolg, een pracht-manifestatie van 'n levendig gelooven? Tóen het Geloof omver-ging, viel óók de Liturgie. *Dàt* leert ons de Hervorming.

Met de geschiedenis, de objectieve feiten en de praktische zijden des levens mocht Dom F. over het algemeen wel wat meer rekening houden. Dat is en blijft een strenge eisch, die ook aan de *persoon*lijke denkkracht" (Lit. Tijdschr. t. a. pl.) moet worden gesteld. Wij leven nu eenmaal niet in een enkel-gedachte wereld.

Op blz. 42 noot 2 zegt Schr. zeer hoffelijk „On sait quels hommes et que d' hommes d' action, de vertu et de sainteté la méthode de S. Ignace a formés"

— op blz. 69 echter: „Les méthodes de piété individualistes — (en daar hoort Ignatius' methode volgens Schr. óók bij cfr. blz. blz. 41) — „sont d'une façon indirecte, involontaire et imprévue, mais efficace, les alliées de la „laicité" parce qu'elles dissolvent les cadres de la vie catholique".

Heb ik 't goed verstaan?... De H. Kerk schijnt er eenigszins anders over te denken. Trouwens dat doet Zij op meer dan één punt bv. óók over sommige niet-strikt-liturgische devoties, die Zij desondanks met aflaten heeft verrijkt, terwijl Dom F. 't maar „dévotions mesquines" vindt. Een bloemlezing-fragmentje:

„*On* (!) a inventé (!) des *mois*, qui prennent la place du cycle ecclésiastique „alors qu'ils ne devraient representer que des dévotions de second ou de troisième „plan... C'est ainsi que le beau linge damassé de l'Eglise a été remplacé „par de la cotonnade (!)...

„Pseudo-liturgie (!) qui, sans avoir les qualités de la vraie, sert à tromper (!) „l'appétit populaire...

„Les lianes (!) et les vignes sans raisin (!) de petites devotions escaladent „l'autel et la croix!"...

Noot:

„L'industrie pieuse des mois peut paraitre (!) admissible (!) surtout pour le peuple, qui ne peut pas vivre du breviaire (!)... (blz. 89-90).

Maar nu vraag ik u toch in gemoede... Moet en zal de Liturgie nu absoluut „alleen-zaligmakend" zijn?

Doch op blz. 44 vind ik, dunkt me, de zielkundige verklaring van zulk een bevreemende uitlating — ze staat niet alleen! —:

„Des prejugés nous en avons tous.

„Tous, nous sommes plus ou moins (!) captifs de nos vieilles manières de „penser et d'agir. Mais, tous aussi, nous avons eprouvé bien de fois, dans notre „vie, combien ces forces internes peuvent faire obstacle à la découverte de la vérité".

Ik ga niet verder.

Zóó 'n propaganda is onsympathiek, spot met allen geest des onderscheids en is toch heusch nog ernstig bedoeld! Zij doet meer kwaad dan goed. Zij wekt dwaalbegrippen, brengt verwarring waar zuivere idees, kalmte en bezadigdheid broodnoodig zijn.

Men heeft mooi verzekeren, dat Dom F's „onverbiddelijke redeneerkunde „en geduchte scherpzinnigheid enkel plooiden voor een geestdriftige waarheids- „liefde, wier argelooze oprechtheid nooit heeft begrepen, dat men met de waarheid „kon omspringen, noch de waarheid voor een beleediging kon opnemen" (Lit. Tijdschr. t. a-pl) maar... dan moeten de feiten het ook bewijzen en ... „het juiste woord op de juiste plaats" is óók een door de ondervinding deugdelijk bevonden beginsel.

Waarom sommige zaken zoo onmogelijk op de spits gedreven? Waarom andere weer uitgedrukt met meer effectbejag dan onschadelijk is voor de objectieve waarheid?

Onklaarheid, overdrijving, eenzijdigheid, ja, 'n zeker fanatisme zijn geen goede noten voor een wetenschappelijk boek.

Als vurig minnaar der H. Liturgie noem ik de verschijning van dit werk dan ook volstrekt *geen blijde gebeurtenis*: en ik hoop, dat onze Liturgische Beweging in Nederland met heel wat meer kalmte en bezadigdheid, in één woord: meer hollandsch-degelijk geleid moge worden. God beware ons voor een liturgischen beeldenstorm!

Dit boek voert niet in de ware richting. De geest, die er uit spreekt is de ware niet, hij stoot en zou licht zeer nadeelig kunnen werken op gemakkelijk-ontvlambare gemoederen, die „voêlen" voor de H. Liturgie, en dat zou menig kostbaar ijveraar kunnen bederven. Heusch, in die richting zal ons heil wel niet liggen.

„Pour amander et réformer les habitudes de la piété populaire, il faut de „la part des pasteurs beaucoup de tact"... zegt Dom F.... „et énormément de patience" (blz. 90),... maar, diezelfde eisch had Schr. zelf zich ook dienen te stellen.

Ons lijkt dit boek in menig opzicht, waar het „nieuwe" idees heeft willen wekken,... een mislukking.

„A quelle passion sacrifions-nons donc ici, si ce n'est á l'amour de la verité?" (blz. 42).

OSCAR HUF, S. J.

Gerhardy (Joh.), Praktische Ratschläge über kirchliche Gebäude, Kirchengeräte und Paramente, — 2te Aufl, Paderborn, Ferd. Schöningh. 1913 (8 en 336) gr. 8⁰.; — M. 4.40, — geb. M. 5.60.

Een interessant man moet Deken Joh. Gerhardy wel zijn, — 'n man, die verbazend goed uit zijn oogen kijkt en begaafd is met een uitnemend praktischen zin; tenminste dat zou men uit zijn werk bepaald opmaken.

Denk nu maar uit wat ge wilt, — als het maar wezenlijk betrekking heeft op wat der kerke is, — ge vindt er hier een streng liturgisch verstandig en proefondervindelijk - praktisch - bevonden woord over. Het boek telt 110 §§, en ik raak heusch in de bekoring om er de titels van over te schrijven. Doch ga zelf een kerkgebouw na, heelemaal van-meet-afaan: van de „Bauplatz" (§ 1) waar ze moet komen te staan tot en met den Dienst in vollen gang (§ 110 „Die ministrantenkleidung") en dan voorzien van alles wat er wezen moet en mag. Laat die kerk te klein worden en dus vergrooting behoeven, — laat haar op groote of kleine schaal bouwvallig worden en opknappen of restaureeren, — laat ze tochtig of slecht-te-luchten zijn, of bijv. zóó vochtig, dat er geen decoreeren aan is enz. enz. overal weet Deken Gerhardy raad op. Zoo zou men over biechtstoelen, altaren, kerkvensters, decoratie, kelken, wierooksvaten, altaarschellen, paramenten enz. enz. nog een heel tijdje door kunnen gaan.

Wezenlijk een boek, waar menig pastoor en kerk-architect veel dienst van kan hebben. OSCAR HUF, S.J.

Vaughan (J.), Happiness and Beauty. London, Longmans 8⁰. (124) Cloth 1 s. 6 d. net.

Een aangename en frissche bewerking der eeuwenoude waarheden door den H. Ignatius op zoo meesterlijke wijze neergelegd tot grondslag zijner Geestelijke oefeningen. De mensch is door God geschapen voor een doel, hetwelk hij bereiken kan en moet. Dit doel is niet op aarde te vinden, waar alle geluk beperkt is, zoowel wat de volheid aangaat en zuiverheid, als wat betreft den tijdsduur. In het tweede deel: „Schoonheid", vergelijkt de schrijver alle pracht dezer aarde met de heerlijkheid eener menschenziel, dan vooral oogverblindend, als zij zelve de Godheid mag aanschouwen en, o wonder „divinae consors naturae" is geworden. — .

Misschien stelt een of ander het op prijs van het volgende lijstje kennis te nemen:

Thoughts for all Times; Life after Death; Concerning the Holy Bible; its use and abuse; Earth to Heaven; Faith and Folly; Dangers of the Day; The Purpose of the Papacy zijn nog eenige werken van dezen ijverigen controversist. Ook de roman, door hem geschreven: „*How I came to do it*" maakte veel opgang, evenals zijn talrijke bijdragen in de „Catholic Times" over geloofsvragen.

L. V. D. BIESEN.

Jörgensen (Johannes) Lourdes. Geautoriseerde vertaling door

D. Logeman-van der Willigen. Bussum. Paul Brand (202) f 1.25 — f 1.75.

Jörgensen schrijft veel, te veel zeggen sommigen. Zeker is, dat de haast der compositie bijwijlen geducht om den hoek komt kijken in zijn laatste geschriften. Dat neemt evenwel niet weg, dat men steeds den meester aan het woord hoort. Lourdes is weer een echt onderwerp voor hem; en hoogst belangwekkend te volgen is het verhaal van den strijd, dien deze oud-rationalist in weerwil van zijn huidige vroomheid, in Lourdes nog te strijden had tegen opwellingen van ingekankerde twijfelzucht. Maar het evident-bovennatuurlijke greep hem vast en liet er hem niet los. Het werd een volslagen overwinning. Daarom is dit een uitstekend boek. Ook de vertaling is goed. En, behalve den zeer smakeloozen omslag, werd door Paul Brand (als naar gewoonte) het uiterlijk prachtig verzorgd. DR. AL. SLIJPEN S. J.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Allard (Paul) Les Esclaves chrétiens depuis les premiers temps de l'Eglise jusqu'à la fin de la domination romaine en occident. In-12 (XIII. 484). Gabalda, Paris. 3 fr. 50.

De schrijver, wiens naam ik niet behoef te prijzen, heeft sedert 1876, toen de eerste druk verscheen, doorgestudeerd en zijn onderwerp up to date gehouden.

Het boek is kerkelijk goedgekeurd en doet ons een diepen blik slaan in het leven van de christenslaven, hun tijd en omgeving en leert ons voor de zooveelste maal, wat de H. Kerk voor de beschaving heeft gedaan. Een standaardwerk. H. F. VAN M.

Meerveldhoven (Paschasius van) Historisch apologetische schets der slavernij. Nijmegen, Malmberg, f 0.70

Ongetwijfeld een uitmuntend boek in degelijk wetenschappelijken zin geschreven. Na eene inleiding vat de schrijver in het kort de katholieke rechtstheorie over de slavernij samen. Daarna de historie dezer dienstbaarheid vóór Christus (heidensche volken in het Oosten — Joden — Grieken — Romeinen). Vervolgens de slavernij na Christus. Ieder onpartijdig lezer zal toegeven dat de geest des Christendoms aan deze ongelukkigen de vrijheid heeft gebracht en een einde gemaakt aan de schandelijkste exploitatie. DR. M.

Melati van Java, Hortense de Beauharnais, Koningin van Holland. Hollandia-Drukkerij, Baarn (215) f 1.50 geb. f 1.90

In eene breed opgezette karakterschets maakt de schrijfster het den lezer mogelijk wat dieper door te dringen in het zieleleven van één der hoofdpersonen uit het groote Napoleontische drama, wat meer van nabij te bezien het dagelijksche leven van de „grooten" uit dien tijd. Om Hortense als middelpunt groepeert Melati tal van andere personen en zoo geeft dit boek veel, heel veel meer, dan de titel doet verwachten. De niet altijd even aangename

familie-verhouding der „Bonapartes" en der „Beauharnais" loopt door geheel het verhaal heen. Het huwelijk van Hortense met Lodewijk Napoleon blijkt nog al ongelukkig te zijn geweest en slechts korten tijd zien wij hen het huiselijk geluk deelen. De ontwikkelde vrouw heeft een der voornaamste rollen gespeeld aan het Keizerlijk Hof en 't is daarom, dat eene karakterschets van haar ons zooveel omtrent dezen interessanten tijd leert.

Als moeder van den lateren Napoleon III, dien wij reeds hier, in zijne jeugd nog, zien optreden, is deze historische vrouw niet minder belangwekkend.

Het boek is in aangenamen verhaaltrant geschreven. Ons volk heeft niet zooveel liefde voor historie als het groote aantal Gedenkboeken 1813-1913 zou doen vermoeden — en dat is toch een klein gebrek. Dit boek zal, wij twijfelen er niet in het minst aan, hun, die het lezen, wat meer zin voor geschiedenis bijbrengen.

Het is inderdaad de lezing overwaard. C. PRINZEN.

Naber (Johanna) Van de Revolutie tot de Restauratie. 3de druk. Haarlem, Tjeenk Willink & Zoon. (242) f 1.50.

Om een *blik* te geven op dit tijdperk heeft de schrijfster ons voorgesteld Madame Campan 1752-1822. Eugenio de Concy, hertogin van Reggio 1791-1868 en de Moeder van Napoleon, Letizia Ramolino 1749-1836. In en door deze persoonlijkheden leeren wij het tijdvak van Revolutie tot Restauratie vrij goed kennen. Goede historische lectuur. Op de laatste bladzijde geeft Naber de bronnen, waaruit zij putte. Het dient te worden opgemerkt dat *Madame Mère* van C. Brachvogel uit historisch oogpunt luttel waarde heeft. DR. M

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Bruggencate (K. ten) Engelsch Woordenboek. 2 dln. Engelsch-Nederlandsch en Nederl.-Engelsch. Groningen, Wolters. f 5.40.

Deze 6de uitgave werd evenals de beide voorgaande bezorgd door L. van der Wal. Droeg dit woordenboek reeds lang met eere zijn roem, deze nieuwe bewerking dwingt tot nog hooger prijzen. Een Engelsch woord zal men niet licht te vergeefs zoeken, daar blijkt dat de schrijver de maakwoorden der moderne spreektaal niet heeft vergeten; waar echter het Nederlandsch voorop staat, wordt het zeldzaam of willekeurig-gemaakt woord gewoonlijk niet aangegeven. Dat is zeer goed gezien; in het eerste geval wordt daardoor de zoeker naar een vreemd Engelsch woord niet licht teleurgesteld; in het tweede geval wordt hij niet in het gevaar gebracht zijn Nederlandsch te vertalen in minderwaardig of minder gebruikelijk Engelsch. Een der beste Engelsche woordenboeken wat betreft volledigheid, kortheid, zakelijkheid!

V. D. B., M.O.

Drijvers (F., pr.) De Eigendom. Wat hij zijn moet en worden kan. Tweede uitgave. Om- en bijgewerkt. Uitgevers voor Belgie:

G. Drijvers—Viskers—Werchter. Voor Nederland: G. Mosmans Zoon, 's-Hertogenbosch. 1913.

Dit in vloeiend vlaamsch geschreven werk is de arbeid van een man, die zijne stof geheel beheerscht.

Het groote voordeel van het werk is, dat de schrijver — zonder nochthans de verschillende stelsels zijner tegenstanders onbesproken en onaangevochten te laten — zelf komt met een stelsel, dat, volgens hem, de sociale misstanden zal opheffen n.l. „zooveel mogelijk zij een ieder eigenaar".

Hij gaat daarbij uit van de grondstellingen, vervat in Leo's XIII onvolprezen „Rerum Novarum."

Zeer verdienstelijk is zijne bestrijding van Marx's waardeleer, haar daarbij verdedigende tegen eene algemeen gebezigde echter te oppervlakkige bestrijding.

Niet in alles ga ik met den schrijver accoord. Zoo lijkt mij zijne onderscheiding van den eigendom in zuiver persoonlijken en in kapitalistischen, — onder zuiver persoonlijken verstaande „dengene, dien de eigenaar zelf gebruikt of door zijn werk tot waarde brengt" en onder kapitalistischen „dengene, dien de eigenaar door anderen laat gebruiken, mits er zelf inkomsten van genietend" — te willekeurig.

Ook hooren samenspraken als van den schrijver en de(n) Baron in wetenschappelijke werken niet thuis.

Het boek bevat zeer veel lezenswaardigs voor hen, die iets dieper in de sociale en economische vraagstukken willen doordringen.

Rotterdam, 1913. MR. KNEEPKENS.

Erskine Stuart (Janet) The education of catholic girls. London, Longmans en hetzelfde nu onlangs verschenen in het Fransch: **L'education der Jeunes filles catholiques**. Paris, Perrin.

Een merkwaardig boek, getuigend van den praktischen zin der schrijfster (tegenwoordig algemeene Overste du Sacré-Coeur), doch meer nog van haar ideale opvatting van opvoeding en onderwijs. Uit een enkele bladzijde van dit boek spreekt meer begrip en wijsheid dan uit den enormen codex, dien het Haagsche Congres over opvoeding ons heeft nagelaten. Ziehier de stof, welke wordt behandeld: Godsdienst — Karakter — Beginselen der Kath. Wijsbegeerte — Praktisch leven — Les en spel — Exacte Wetenschappen — Moedertaal — Levende talen — Geschiedenis — Kunst — Wellevendheid — De hoogere opvoeding der vrouw.

De fransche vertaling is voor ons land meer geschikt dan het oorspronkelijke werk, dat nu en dan specifiek-engelsche toestanden en behoeften veronderstelt? Dit is zeker: het boek mag in geen enkele vrouwelijke inrichting van onderwijs ontbreken, en liefst zou ik het ook in handen zien van alle ontwikkelde dames.

A. GIELEN.

Francken-Coster (M. J.) Uw kind zal genieten van het eerste onderwijs. (Dit onderwijs vangt aan met den vierjarigen leeftijd). Handleiding. Utrecht, de Haan. (304) f 2.90 — geb. f 3.50.

Al spelende leeren. Het boek van deze Directrice is een uitmuntende handleiding voor hen, die met het eerste onderwijs belast zijn. Zij leert het kind aanschouwen, denken en praktisch uitvoeren. Ook alle moeders beveel ik het ten zeerste aan. De kist met leermiddelen kost f 16, wel wat duur waarschijnlijk voor vele beurzen; doch ook afzonderlijke voorwerpen zijn goedkoop te verkrijgen en successievelijk, telkens voor een kleine uitgave, kan men zich dus het geheel aanschaffen.

Gelderen (I. van) Duitsch woordenboek. Ned.-Duitsch en D.-N. 2 dln. Groningen, Wolters. f 5.80.

Dit woordenboek behoort tot het beste wat wij op dit gebied bezitten, heeft men gezegd, En sinds is het werk steeds beter en nauwkeuriger en vollediger geworden. Iedereen, die een goeden dictionnaire zoekt, bevelen wij het ten zeerste aan. J. G. M. O.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Aiguesperse (M.) Kitty als jong meisje (no. 4 Witte Bibliotheek) Bussum, Paul Brand.

Een moeilijk werk zeker het vertalen uit het Fransch. Zoo licht gaat met het aroom de pit verloren. De elegante Franschen hebben er zoo'n bijzonderen slag van, een niemendalletje aantrekkelijk te maken door de wijze waarop het vertoond wordt, sierlijke krullen, mooie drapeeringen; zoo weten zij ook van een restantje spijs, door geurige sausen, een smakelijk gerecht te maken. Willen wij Hollanders het onze landgenooten vóórdienen op onze manier dan blijft het niemendalletje, het droge stukje vleesch; de geur, de chic, de fijne smaak is er af.

Wat in 't Fransch aardig en geestig klinkt is bij ons zoo spoedig stijf, harkerig, onnatuurlijk; daarom is 't een groote kunst zóó te vertalen, dat het gallische zout niet verdampt en het Hollandsche gerecht toch goed verteerbaar blijft. Meer kan men redelijkerwijze van een vertaling niet verlangen. Mia Badeux verstaat over 't algemeen deze moeilijke kunst. De brieven van Kitty, het vrolijke, uitgelaten, geestige meisje, aan haar verstandige peettante en de enkele antwoorden der wijze dame laten zich prettig en gezellig lezen. No. 4 van de Witte Bibliotheek is zijn oudere broers of zusjes niet onwaardig. MELATIE.

Bowen (Marjorie) Spel der Voorzienigheid. Amsterd. Van Holkema & Warendorf.

De titel is God's playthings in het Engelsch, en het oorspronkelijke werk werd in Boekenschouw (1912 blz. 406) uitvoerig besproken. Het is eene verzameling van kleine schetsjes, waaronder sommige aanstoot geven. Op blz. 69 staat dezelfde domheid als

in het Engelsch; de priester die de H. Hostie brengt spreekt de volgende woorden In nomine patris, fil*iis*, et spiritus Sanct*us*!!! Op een andere plaats heet de H. Hostie „de ouwel". Waar het gaat over katholieke zaken of personen slaat de schrijfster eenige kilometers ver de plank mis. Niet bruikbaar. A. GIELEN.

Bowen (Marjorie) Een ridder uit den spaanschen tijd. Amsterd. Scheltens en Giltay (299). f 2.50 — geb. f 2.90

Die ridder is don Juan, en de schrijfster vertelt zijn liefdesgeschiedenissen. Zij kraamt verder haar wijsheid uit over don Carlos, Filips en zijn vrouwen, roomsche gebruiken, Inquisitie, auto-da-fés. Wat zij in dit boek heeft samengebracht is absoluut ongenietbaar, en een enkele maal moet het den lezer onpasselijk maken, b.v.: (Don Carlos is ziek en een monnik wil trachten zijn wonderdadige genezing te verkrijgen).

. . . . „Toen zij in het ziekenvertrek terugkwamen, steeg een ondragelijke lucht tot hen op. Juan trad een stap terug.

Op het weelderige bed lag, naast den bewusteloozen Infant uitgestrekt, het half verteerde lijk van een geestelijke, in een verrotte pij gehuld.

„Dit is Broeder Diego, uwe Majesteit", legde een Franciskanermonnik met trots uit.

„Een heilige?" vroeg de Koning.

„Neen Sire, doch hij stierf als een heilige. Indien hij den Infant genezing kan aanbrengen, zou de Heilige Vader hem inderdaad heilig kunnen verklaren" (aldus letterlijk: blz. 38).

Daar komt meer voor in dit boek, dat op den smaak van Hottentotten en Kozakken is berekend. Slecht en foei-leelijk. De vertaling vol fouten tegen constructie en zinbouw. A. B. H. GIELEN.

Castle (Agnes en Egerton) Als de Jeugd eens wist. 6 pltn. van Lancelot Speed. Utrecht, W. de Haan. f 0.90 — geb. f 1.25

Het onvermoeide Engelsche schrijverspaar geeft hier een zeer avontuurlijke en ingewikkelde roman uit den tijd van den losbandigen koning Jerôme van Westphalen. 't Spreekt van zelf dat de avonturen allesbehalve stichtelijk zijn en de omgeving meer dan lichtzinnig. Toch zegevieren ten slotte reine liefde en huwelijkstrouw. Niet voor de jeugd, en niet eens voor *alle* volwassenen.

MELATI.

Clercq (René de) Harmen Riels. Amsterdam, van Looy (326).

De Clercq, de guitige, geestige en gevoelige liederendichter van voorheen, is gevallen. Hij heeft al, tot ieders groote verwondering en droefheid, zijne medewerking verleend aan *Het Midden*, dat anti-katholieke schimpblad.

Uit dit nieuwe boek, dat hij voltooide in Mei van dit jaar, blijkt dat hij zijn stuur kwijt is. Zwaar, onduidelijk gegrübel; socialisterige ontevredenheden, ook met het socialisme zelf; een ongezonde en ongegronde vrijheidszucht! René de Clercq is gevallen, en zoo lang hij vrijwillig liggen blijft zien wij over hem heen.

A. GIELEN.

Flaubert (Gustave). Drie Vertellingen. (Een eenvoudige ziel. De legende van Sint Juliaan den gastvrijen. Herodias.) Vert. Marie Koenen. Bussum, Paul Brand.

De *Trois Contes* van Flaubert hebben een zekere beroemdheid verworven, welke aldoor in stand wordt gehouden door schrijvers die er nooit een letter van hebben gelezen en daarom hun voorgangers maar napraten. Daar zijn er evenwel, die zich de moeite van het lezen hebben gegeven, en tot een gansch andere waardeering zijn gekomen dan de stereotype! Laten wij nu vooreerst zeggen dat *Trois Contes* van Flaubert zoo ongeveer het eenige is (onder voorbehoud) dat men van dezen man kan lezen zonder innerlijk in opstand te komen. De vertaling van Marie Koenen is uitmuntend en haar roomsche fijngevoeligheid heeft haar eenige onhebbelijkheden van het oorspronkelijke doen wegwerpen. Dit zij voorloopig voldoende; in het volgend nummer komen wij terug op *Flaubert* en zijne *Trois Contes.* A. GIELEN.

Haarlem (J. van). Generaal Bourokadine. (Naar het Fransch). 2 dln. 's-Bosch, Mij. Kath. Illustratie.

Dit verhaal is zeer boeiend en zal den lezer in spanning houden van het begin tot het einde. Wij bevelen het Katholieke Bibliotheken ten zeerste aan. WILLEM MERKELBEEK.

Hulzen (G. van) Een Vrouwenbiecht. Amsterdam, Meulenhoff-editie f 0.75.

De titel klinkt bizonder onrustwekkend, maar houdt zijn belofte niet voor hen, die aasden op prikkel-lectuur. De auteur registreert een zielkundig proces. Al jaren lang is zij getrouwd, en voor hare gezondheid moet zij nu alleen naar Zwitserland. Daar verlieft op haar een Don Juan, dien zij dapper weerstaat — daarna een zonderling type, voor wien zij bezwijkt. Beiden echter weerstaan de grootste verleiding — zij gaat naar haar man en hij zwerft (gelijk hij vroeger ook al gedaan had) de wereld door. Haar man echter is het droef te moede; hij zegt niets, maar op zijn sterfbed blijkt dat hij zijn vrouw van ontrouw verdacht heeft, en die gedachte zijn leven heeft vernietigd.

Men ontvangt den indruk dat het boek is geschreven ter waarschuwing, en voor een volwassene is het geen *verboden* lectuur, doch hij zal het niet lezen dan met een potlood in de hand om hier en daar een groot uitroepteeken op den rand te plaatsen.

A. GIELEN.

Meer de Walcheren (Pieter van der) Mijn Dagboek. November 1907 — Juni 1911. Bussum, Paul Brand f 2.25 geb. f 2.90.

Dit *Dagboek* bestaat uit twee deelen. Het eerste deel geeft voornamelijk reisindrukken, het tweede bevat de bekeeringsgeschiedenis van den Schrijver. Hij zegt in zijn voorwoord, dat hij „genoodzaakt was den tekst geheel om te werken, leemten aanvullend, veel overbodigs weglatend!!

Hoe jammer, dat hij de gegevens van zijn Dagboek niet geheel

heeft omgegoten tot een aaneengesloten verhaal! Mij althans komt het voor, dat de ietwat hortende vorm van een dagboek den schrijver belet ons te doen gevoelen al het intieme, het intense, dat er leefde in zijn ziel, toen hij ten prooi was aan „de marteling van de geestelijke onrust" of opklom „langzaam hooger in een geestelijk bergland".

Het is echter niet te verwonderen, dat de schrijver zich tot dezen vorm getrokken gevoelde, welke de geliefkoosde vorm is van *Léon Bloy,* die zooveel bijdroeg tot zijn bekeering, zijn peter was bij het H. Doopsel en als mensch en schrijver zoo hoog staat in zijn achting. Heeft hij van hem misschien ook geleerd bij Dom Gueranger „vaak bladzijden-lange sentimenteele kletspraat" te vinden en bijna alle koningen . . . . en priesters „geestelijke kruideniers" te noemen?

Hier en daar stootte ik op gewaagde uitdrukkingen of op stellingen, welke theologisch minder juist zijn, zooals deze, dat „Jezus het water door zijn intreden in den Jordaan . . . . voor altijd de kracht gegeven heeft, die . . . bij het Doopsel merkbaar wordt".

Ondanks deze opmerkingen moge het boek, — dat door den uitgever keurig werd verzorgd, — ruimen aftrek vinden en weldadig werken zooals een bekeeringsgeschiedenis eigen is.

J. VAN RIJCKEVORSEL S. J.

Ouida. Helianthus. Nagelaten roman bewerkt en voltooid door C. Thieme. Amsterdam, Holkema en Warendorf. (279). f 2.50

Johan van Goenderode, die den titel voerde van Koning van Helianthus, had vier zonen. Theo, de troonopvolger, een man met een onverzettelijken wil. Elim, de tweede zoon en de meest populaire, werd aanbeden door het volk. In de oogen zijns vaders was hij een dweeper; en de hoogwaardigheidsbekleeders beschouwden hem als een anarchist, een revolutionair.

Platon Illyris en een van Johan's voorvaderen hadden Helianthus vrijgemaakt. Illyris werd verbannen uit het land aan welks grootheid hij had medegewerkt.

Elim ontdekte de verblijfplaats van Illyris. Hij bezoekt herhaaldelijk den grijsaard en vat eene innige vereering op voor diens kleindochter.

Vele aanhangers telde nog Illyris en na zijn dood eischte het volk — hierin gesteund door Elim, dat zijn stoffelijk overschot zou worden bijgezet in den Tempel der Onsterfelijken. De Koning was woedend doch durfde niet weigeren. Elim volgde te paard het lijk van Illyris naar de laatste rustplaats.

Een krijgsraad veroordeelde Elim — die officier in 't leger was — als overtreder en voor den duur van 12 maanden verbande men hem naar het meest afgelegene zijner landgoederen.

In die dagen stierf de kroonprins; Elim was nu troonopvolger. Zijn vader kon zich niet vereenigen met het denkbeeld dezen zoon Koning te zien van zijn rijk. Hij hield hem gevangen in een verborgen plaats van zijn paleis. Het volk kwam in opstand,

trok met Illia naar het paleis, en het gelukte den brandweermannen Elim's verblijf te ontdekken.

Illia, de kleindochter van Illyris, werd uitgeroepen tot Koningin. Haar eerste regeeringsdaad was het koningschap over te dragen op Elim.

Koning Johan was intusschen gevlucht naar den tuin van zijn paleis waar een aeroplane gereed stond om hem weg te voeren naar het Noorden. De koning beval den aviateur recht over zee te gaan. Een hevige windvlaag deed hem den dood in de golven vinden. Elim en Illia waren nu Koning en Koningin van Helianthus.

En nu mijn oordeel over dit boek: Wat de schrijfster heeft gewild met den opzet van dezen roman is mij niet duidelijk. Monarchen en ministers komen er alles behalve goed af. Ik durf het bezwaarlijk als uitspanningslectuur aan te bevelen, wijl het mij zelf nogal verveeld heeft. M. WALRE.

Reyneke van Stuwe (Jeanne) Gelukkige menschen. Amsterdam L. J. Veen 2 dln. (194—169) f 4.90 f 5.50 geb.

Dit is het laatst verschenen boek der serie: *Zijden en Keerzijden.* Een roman uit de hofkringen. Baron en Baronesse Van Reymerswaele verheugen zich in 't bezit van vier kinderen.

Maurits is gehuwd met Josephine Elst van Velzen, eene coquette van den eersten rang in alle opzichten. Ze flirt met een gezantsschapsattaché; kinderen heeft dat lieve vrouwtje om verschillende redenen liever niet. Haar man gaat door haar gedrag geestelijk ten onder, doet poging tot zelfmoord en zal zijn verdere levensdagen in een sanatorium moeten slijten.

Maximiliane, een hysterisch wezentje en onbenullig schepsel, leelijk er nog bij, wordt ten huwelijk gevraagd door een deftigen nietsdoener. Ze is blij eindelijk een man te krijgen. Die blijdschap moet ze duur bekoopen; haar man die haar geld trouwde ontziet zich niet de aanstaande moeder van zijn kind te mishandelen.

Loïs die zich artistiek waant aangelegd, raakt verliefd op de kunst van den schilder Govaert van Berckheide. Ze schijnt zich in hem te hebben vergist. Hij heeft hoogere (?) gevoelens over de liefde, en zal haar niet geven wat zij verlangt. In oogenblikken van zenuwachtige overspanning laat ze zich liefkozen door een anderen man en zegt dan: „Jij had me kunnen gelukkig maken".

Alix wilde een huwelijk sluiten uit liefde alleen. En ze koos den uitgestootenen Reymont Berchem, een der kinderen van Huize ter Aar. Ze dacht te kunnen leven, innig gelukkig met haar Reymont, verre van het gewoel en gedruisch der wereldsche vermaken, maar de jonge Alix kon de hoffeesten en haar stoet van schitterende kennissen niet vergeten. Heftige tooneelen worden afgespeeld in den huiselijken kring. En die zucht naar genieten deed haar verlangen maar te scheiden van den man, dien zij eens heeft liefgehad, van den vader der baby, die zij weldra kan verwachten.

Erg gelukkige menschen! Geen verkwikkende lektuur. M. WALRE.

Sinclair (F. de) Sancta Musica. Amsterdam. Van Holkema & Warendorf. f 2.50 — geb. f 2.90

Het verhaal van een Muizen- en Kikvorschenkrijg: van twee zangvereenigingen in een kleine stad. Het begint met een muziekleeraar, die zijn leerlingen kust en malle praatjes verkoopt. Het geheel is meer satiriek dan geestig; over 't algemeen te overdreven, te gewild kluchtig. WILLEM MERKELBEEK.

Terégo (A. L.) Leo Verberne, Amsterd. L. J. Veen 2 dln.

De levensbeschrijving van een afvalligen priester door den apostaat zelven (alterego); zoo laat men het voorkomen ten minste; doch daar staan zulke tastbare leugens in dit boek, dat wij de geschiedenis veeleer voor een fictie houden en een poging om half-katholieke hun geloof geheel afhandig te maken —. Het Nederlandsch is bargoensch en wij gelooven niet dat er menschen zijn, die van dit gruwzaam vervelende verslag meer dan een twintig bladzijden zullen lezen. Op pag. 113 staat: „Mijn naaste omgeving zal mij eenigen tijd wel voor niet-heelemaal goed bij 't hoofd gehouden hebben." Ik kan het best gelooven! Slechte lectuur. (Bij het verbeteren der drukproef ontvang ik bericht dat het boek in België erg druk wordt aangeboden. Zoo'n boek in een katholiek land! Verraadt dat niet het doel van den schrijver?)

A. GIELEN.

Weve (Jo). Gestilde Passie. Bussum, Paul Brand. (296) f 2.25 — f 2.90

Als het waar is, dat het kiezen van den juisten titel het moeilijkste werk is bij het schrijven van een boek dan mag het ons niet verwonderen, dat een vertaling als *Gestilde Passie* totaal mislukte. Wij bedoelen hier alleen den titel, die al zeer ongelukkig is gekozen, want in het geheele, tamelijk lijvige deel komt niets voor, wat maar in de verste verte op passie, hoe rein ook, gelijkt; zij kan dus onmogelijk gestild worden — en misschien vinden wij hierin reden tot verheuging, want de wereld is tegenwoordig reeds zoo vol passie, dat zij het best met iets minder kan doen.

Deze opmerking ons van het hart zijnde, erkennen wij gaarne dat er verder in het boek niets verkeerd, gewaagd of leelijk is. Integendeel, de slecht gekozen vlag bedekt alleen lieve, goede, mooie, reine dingen. Alles is even ideaal, een model roomsch huishouden, een zorgzame, aandachtig roomsche bladen lezende Pa, een teedere, hartelijke moeder, gehoorzame kinderen, gezellige, ijverig studeerende broers, snoezige zusjes, onschuldige flirtations, een prettige St. Nicolaasviering, leuk tennisspel, over en weer logeeren, ernstige gesprekken en vroolijke dagjes, één bekeering — twee huwelijken ten slotte; alles even glad, even geleidelijk. Nu en dan een kleine hobbeligheid op den rechten, prachtigen weg, vlug er over heen getipt en het wagentje glijdt weer geruischloos voort.

Allen zijn even goed, even vriendelijk, even meegaande, zelfs Dolly's Oom verzet zich niet eens tegen het roomsch worden van zijn nichtje en het misdrijf door Cor begaan om edele beweegredenen, hindert hem niet in zijn carrière en in zijn liefde.

Werkelijk! Jo Weve heeft talent en durf; haar figuurtjes zijn wel geboetseerd uit amandelpas en rozenwater maar keurig, netjes, gaaf. Een ziels- en gevoelsleven als van Greet, zoo innig roomsch, is reeds op zich zelf een stukje apologie. Daar tegenover Miep, de aardige, guitige oppervlakkige meid, die geheel in frivoliteit zou opgaan zonder haar godsdienstig fond. De stijl is wat vlak, de omgeving te vaag aangeduid, de bijzonderheden soms te veel in het kleine, peuterige afdalend, de dialoog over het algemeen vlot met allerlei moderne verkortingen (ie's, d'r's, 'ns enz.) en de typische uitroepen van het hedendaagsche meisjes-vocabulaire als: leuk, gewoon, zalig, zielig — vooral het liefelijke: zeg! — alles om maar heel echt te doen. Over 't algemeen te weinig gang, te weinig afwisseling, te weinig contrast, te weinig botsing, te weinig verdieping der karakters, te weinig gebeuren, te veel licht — te weinig schaduw: crême op wit.

Gelukkig de jonge schrijfster, die nog geen andere ervaring schijnt te bezitten dan die men opdoet in stillen, huiselijken en vriendenkring. Mag men haar meer levenskennis toewenschen, gekocht door veel lijden, veel dèsillusie, veel strijd misschien, die alleen haar in staat zal stellen het leven in vollen rijkdom uit te beelden in een rijper werk? Misschien zal dit kunnen door haar te duur gekocht blijken. In allen geval is het voor ons nu reeds een voorrecht den blik te mogen slaan niet alleen in het reine roomsche meisjeszieltje van Greta, maar wat ons nog meer waard schijnt, in het hare, dat er zeker sprekend op lijkt.

MELATI.

Ingezonden.

Meermalen heeft men gevraagd om Kath. romans; gelukkig, Jo Weve heeft ons een geschonken, die er wezen mag!

Inderdaad in *Gestilde Passie* (beter ware b.v. *Zielestrijd*) is alles innig en diep Katholiek gevoeld; en de R. Kath. begrippen over het huwelijk zijn flink vastgezet. Dat intusschen de hoofdpersoon, de gepassioneerde of verliefde Henk, hoe Katholiek ook, nu en dan zwakke oogenblikken heeft, is menschkundig; daartegenover staat bij hem menige zelfoverwinning, en, als Dolly's doopsel en eerste H. Communie nadert, echt christelijke kieschheid. Ziedaar de eerste verdienste, de R. Kath. zijde van het boek.

De tweede is zekere eenvoud. De schrijfster werkt mooi, meerdere malen heel mooi, zoodat ze treft en roert; maar van zucht tot *mooi doen* geen spoor, of men moest zoo iets willen vinden in enkele beschrijvingen. Tot dien prijzenswaardigen eenvoud reken ik ook de taal: 't is gezond Nederlandsch, in 't algemeen zuiver en juist, helder, vloeiend, sierlijk, natuurlijk. Niettemin wat meer bondigheid in gesprekken en beschrijvingen ware wenschelijk.

Overigens past die eenvoud in den stijl aan geheel den opzet. Immers het onderwerp van den roman is niets buitengewoons; en juist daarom schaadt de titel, wel wat op effect berekend, aan het gewenschte effect: die titel doet allicht iets anders verwachten. Heel natuurlijk moet zoo iets gewoons aan velen in onzen tijd minder bevallen: dát is hun geen passie, geen aangrijpend avontuur enz.; dus geen idealiseerende kunst! Dus? maar ik voor mij vermag mijn lof niet te onthouden aan wie het gewone, het werkelijke op voortreffelijke en belangwekkende wijze weet voor oogen te stellen; en die daarenboven, alle zedenprediking met recht ontduikend, niettemin de R. Kath. zedenleer, het echt R. Kath. leven weet in 't licht te zetten: ook dát noem ik waarachtige kunst!

Een andere verdienste is het volhouden, en gaandeweg ontwikkelen der karakters, zeker der hoofdfiguren, al blijft ook dat uiteraard binnen het gewone.

Ik besluit: ik heb dezen roman met genoegen en met toenemende belangstelling gelezen; en omdat het een R. Kath. roman gold, met ernst bestudeerd. Ik aarzel niet te verklaren: hier is, alles te zamen genomen, goed en degelijk werk geleverd, werk allerzekerst boven de middelmaat. Dit is onafwijsbaar: tenzij iemand zekere aprioristische begrippen en eischen vooropstelt, of een werk (wie weet om wat redenen soms?) subjectief, niet bloot objectief beoordeelt. Maar zoo iets mag geen billijke, allerminst opbouwende R. Kath. critiek heeten.

Amsterdam. J. J. G. BOELEN, S. J.

Westland (Cora) Levenswond. Leiden, Sythoff. f 2.40 — f 2.90

De jonge schrijfster draagt haar boek op aan Brieux, auteur van het tooneelstuk *Les Avariès*, dat in Frankrijk voor een tijd verboden werd. In de voorrede verklaart zij te hebben gebroken met de convenance (de convenance namelijk om te zwijgen over een onderwerp als zij hier behandelt). Zij schijnt een pleidooi te voeren ten gunste van het geneeskundig onderzoek vóór het huwelijk; zij schijnt echter niet te begrijpen dat zij door haar boek van ruwe realiteit en brutale zinnelijkheid het aantal slachtoffers nog zal vermeerderen. Absoluut te verwerpen! A. GIELEN.

FRANSCH

Bonmariage (S.) A L'OMBRE DES GRANDES AILES : Anti-katholiek en immoreel. — **Bondy** (F. de) CONSTANCE DANS LES CIEUX : onzedelijk, verheerlijkt echtbreuk. — **Ferron** (M. G.) L'ENFANT AU RENARD : Scabreus. De held is onzuiver als de dieren, die de verloren zoon te hoeden had; hij kent alleen den eeredienst der schoonheid; en hij slaat ten laatste de hand aan zich zelven. — **Giafferi** (P.) LES MAMANS ; een slechte vrouw, die zich echter opoffert voor haar kind; en als de zoon haar verlaat (gehoorzaam aan de verkeerde beginselen, die zij hem leerde) sterft zij van verdriet. Niettegenstaande al de ontroering, welke kan uitgaan van dit verhaal, staat het tegen door menigvuldige stootende passages.

Cléryan (Luce de) La Rançon de Geneviève, roman. Bernard Grasset, Paris. (280) 3 fr. 50,

De geschiedenis van Mlle Geneviève de l'Estang, prix d'excellence du Sacré-Coeur de Montfleury. Bij de zusters opgevoed, gaat zij als jong meisje naar huis, een oud, vervallen kasteel, waar hare moeder en haar grootmoeder, beiden weduwe, wonen; de laatste met alle fierheid, vaak overdreven, van den ouden adel, de moeder, steeds bezig met voor allen en alles te bidden, vooral voor haar ongelukkig gestorven echtgenoot.

Het meisje wordt, bij gebrek aan fortuin, door geen edelman gevraagd en trouwt ten slotte met een rijk burger, per advertentie gevonden. Dit heer ontpopt zich als een aanvoerder van apachen, eindigt met zelfmoord en Geneviève maakt een eind aan eigen leven en dat van haar kind.

In dezen roman komen bladzijden voor, waarover wij het voorhoofd fronsen (b.v.: over de opvoeding in kloosterscholen) en verder is de inhoud van dien aard dat alleen volwassenen het kunnen lezen. Beter echter indien zij het niet doen.

H. F. VAN M.

Nisson. (Claude) Le Masque doré, roman, Librairie Plon. Paris. (321) 3 fr. 50.

Een meisje, d'origine obscure, komt in kennis met een jong, degelijk edelman, maar de mama van dezen, eene weduwe, is tegen het huwelijk, als de afkomst van het meisje, welke haar was verborgen gehouden, door hare aangenomen tante eindelijk wordt bekend gemaakt.

De vraag is dus: had men het „masque doré" op jeugdiger leeftijd moeten wegnemen?

De vraag zou gemakkelijker te beantwoorden geweest zijn, als de tante eene vrouw was geweest van geloof en godsdienst.

Het onderwerp laat ik daar, ook de intrigue. De vorm is van een schrijver van den eersten rang. Het boek is geschikt voor grooteren, die de wereld en het leven kennen. H. F. VAN M.

Rosny (M.) Sepulcres blanchis. Paris, Calmann-Lévy. 3 fr. 50.

Rosny wordt met eere genoemd en behoort tot de beste schrijvers. Het blijkt weer uit dit boek, dat zoo geestdriftig werd geprezen. Van katholiek standpunt kunnen wij het echter niet beschouwen als onberispelijke lectuur, en achten daarom de lezing voorbehouden. DR. L. DAURIAC.

Seuhl (A.) Le Comptoir du Père Dentelle. Paris. Grasset. 3 fr. 50.

Zwart pessimisme. De patroons zijn bedriegers, de volksleiders deugnieten; de kooplieden dieven; het volk bestaat uit bruten; de priester is een vakman, gelooft zelf niet wat hij leert enz. enz.

Ik kan het boek niet goedkeuren; het is ongodsdienstig en anarchistisch. DR. L. DAURIAC.

Thélen (Myriam) Ceux d'hier, ceux d'aujourd'hui. in 16 (351). Librairie Plon, Paris, 3 fr. 50.

„La Mésangère" van deze schrijfster, bekroond door de Academie, is wel bekend. Het werk, dat voor ons ligt, bevestigt haar goeden naam.

't Is geen eigenlijke roman, 't zijn veeleer losse schetsen, maar er loopt toch een draad door, die ze bijeen houdt.

Ceux d'hier teekent de oudjes op het land, die, hunne kinderen tot last geworden, door dezen worden heen en weer gezonden. Ceux d'aujourd'hui brengt ons in werkmansgezinnen, waar het familie-gevoel hoe langer hoe meer verdwijnt door de slechte beginselen, welke doordringen in de werkplaatsen en onder alcoholmisbruik welig tieren en groeien.

Krachtige schetsen, waaruit nuttige lessen vallen te trekken.

Onder de sociale werkers zal het boek, dat voor ontwikkelde volwassenen is, zeker lezers vinden. H. F. VAN M.

Yole (Jean) Les Arrivants, roman; J. Duvivier, Tourcoing (376) 1 fr. 50.

No. 4 van de „Romans apologétiques et sociaux" van dezen ondernemenden, katholieken uitgever.

Een gezond boek, zeer goed gedrukt, gemakkelijk van stijl, levendig van inhoud, leerzaam en onderhoudend en spotgoedkoop.

In het dorp Cernay zijn de machtige edelen van vroeger uit het gemeentehuis verdreven. De radicalen zegevieren. Wat zullen de edelen nu doen? Jammeren en klagen, of . . . . de bakens verzetten?

Men leze dit boek, dan weet men het en geniet men van den practischen, helderen, diepen zin van den schrijver. H. F. VAN M.

DUITSCH

Bartisch (R. H.) Geschichte von der Hannerl und ihren Liebhabern. Leipzig, Staackmann. M. 3.

Het gaat over de „Spätliebe des älternden Junggesellen", gelijk ik ergens las. Daar komt echter bij dat het jonge meisje, waarop die man in zijn levensherfst verlieft, zoo volkomen vrij is van alle moraal-begrippen dat het boek geen gezonde lectuur kan genoemd worden. FEDERER.

Bleibtreu (K.) Zwei wackere Helden. Ein satirischer Roman. Leipzig, Grethlein. (251) M. 3.

Bleibtreu was in vroegere periode de schrijver van brutaal-realistische boeken, en in deze satire is hij nu juist geen fijn en voornaam spotter. Het werk lijkt ons vrijwel mislukt. FEDERER.

Ertl (E.) Neuhäuselhof. Leipzig. Staackmann. M. 3.

Het is zeer ouderwetsch (wat de methode betreft): de mannetjes worden allen bewogen door draadjes, die de auteur in de handen houdt. Ik geloof niet dat er nog lezers zullen zijn die in zulke boeken hun gading vinden. FEDERER.

Freimark (H.) Der Meister. Leipzig, Heins. (390). M. 3.60.

Het boek is alleen geschikt voor ontwikkelde en rijpere lezers. FEDERER.

Seeliger (E.) Peter Vosz, der Millionendieb. Berlin, Ullstein. M. 3.

Een kassier gaat er met eenige millioenen van door.... om zijn bankier te redden, want de millioenen bestonden slechts in schijn! Dan gaan de detectives aan het werk en het wordt een aaneenschakeling van dolle avonturen en kluchten. Het boek heeft geen waarde! FEDERER.

Stratz (Red) Stark wie die Mark. Stuttgart, Gotta. 3 M.

Uit de groote wereld. Vele bekende grootheden en personen worden opgevoerd: Bismarck, Winthorst. Rare liefdegeschiedenissen! Ik beschouw het boek als een sensatie-roman. FEDERER.

ENGELSCH

Jacobs (W.) Captains all. Londen, Hodder, 1 sh.
Allergrappigste vertelseltjes, tenminste verscheidene van dit tiental. Het is echte volkshumor en aangenaam te lezen in een uurtje, dat men eens wil uitrusten.

Pemberton (Max). My Sword for Lafayette, London, Hodder, 1 sh.
De geschiedenis van een zekeren Zaïda Kay, die Lafayette vergezelt naar Amerika om deel te nemen aan den vrijheidsoorlog. Het boek boeit door zijn eigenaardigheid, en vooral door het karakter van Kay. Het is een avonturen-roman, en niettegenstaande vele bladen in Engeland het boek ten zeerste hebben geprezen, geloof ik toch dat men het niet hoofdzakelijk moet lezen om literair genot. Hoogst boeiend is evenwel het verhaal met zijn historischen achtergrond; het einde waar zijn jonge Fransche vrouw sterft onder de guillotine, en Zaida weer terugkeert naar Amerika is heel tragisch. A. GIELEN.

KUNST

Damrlch (Dr. Joh.) Die Altschwäbische Malerei. Mit 50 Abbild. München, Alg. Ver. für Chr. Kunst. Amsterd. R. K. Boekcentrale.
DIE KUNST DEM VOLKE, geeft voortdurend mooie en bizonder goed verzorgde uitgaven, en hare Monographien verdienen de aandacht in breeder kring. De tekst van Damrich wordt geïllustreerd door scherpe reproductie's van sommige meesterstukken der Holbeins, Burgkmair, Amberger, Strigel e.a. Zeer aan te bevelen.

TIJDSCHRIFTEN.

Tierseele, Zeitschrift für vergleichende Seelenkunde. Herausgeber Krall. 1913. 1 Jahrgang.
Krall is de man van de denkende paarden! en daar worden aan de Elberfeldsche paarden dan ook heel wat opstellen, reeds in deze aflevering, gewijd. Het geheel is in ongeloovigen zin. Ik vermeld hier deze nieuwe uitgave alleen wijl zij voor vakmenschen misschien eenig nut kan hebben, door hen op de hoogte te stellen van de onderzoekingen en theoriën dezer heeren.

VOOR DE JEUGD.

Cramer (Rie) Prentjes bij versjes. Utrecht, W. de Haan. f 1.90
Deze aardige versjes en de in zachte tinten gekleurde plaatjes zullen zeker wel in den smaak onzer kleine kleuters vallen. Een mooi boek! B.

Grimm Sprookjes, naverteld door Alb. Steenhoff — Smulders, met platen van Karel Simunek. Bussum, Paul Brand (105) f 1.50, f 1.90.
Voor velen zijn ze geen onbekenden de sprookjes van Grimm. Voor wie ze nog niet kent, kan ik *deze* [1]) vertaling ten zeerste

[1]) De vertaling verschenen in de Wereld-Bibliotheek is niet geschikt voor onze kinderen. MEVR. M. G. B.

aanbevelen. De kleinen zullen ze met plezier lezen, en om ze na te vertellen aan de heele kleintjes zijn ze uitstekend.

Hauff Oostersche, sprookjes naverteld door Alb. Steenhoff-Smulders, met platen van Karel Simunek. Bussum Paul Brand (143) f 1.50 — f 1.90

Sprookjes van toover- en spookgeschiedenissen. Heerlijke verhalen voor kinderen. Niet voor de kleinste maar voor jongens en meisjes van 9—10 jaar. MEVR. M. G. B.

Hildebrandt (Marie) Nieuwe versjes. Met teekeningen van Nelly Spoor. Utrecht W. de Haan. (25 m. 12 gekl. pltn.) f 1.25

Dit zijn wel de mooiste kleurtjes die ik tot nu toe van N. Spoor gezien heb. En de versjes van Marie Hildebrandt zijn alleraardigst. Dit prentenboek zal zeker veel gezocht zijn. B.

Jehu (Félicie) Wat Noortje beleefde. Utrecht A. W. Bruna & Zn. 8° (296). f 1.50 – f 1.90

Noortje en Elsa waren dikke vriendinnen. Elsa's ouders waren zeer gefortuneerd. Noortje's moeder (een weduwe) leefde van een bescheiden inkomen. Noortje zou eenige jaren gaan doorbrengen in Zwitserland bij Elsa. En al wat Noortje daar nu heeft ondervonden wordt ons medegedeeld in dit boek.

Voor meisjes van 14—16 jaar. De eenige aanmerking die ik heb is deze. De schrijfster zegt: Noortje begon Elsa's moeder te haten. Nu ja, die moeder van Elsa was een dom, onverstandig moedertje; maar de uitdrukking is wel wat sterk. B.

Pieck (A. F.) Hand aan hand door 't dierenland met 30 platen, van Franciska Schenkel. Bussum, J. A. Sleeswijk.

Tommy en Truus gaan naar 't dierenland. En al wat ze daar zien en ondervinden wordt in aardige versjes verteld. Een heel mooi boek voor onze kleine kleuters; prachtige platen. B.

Turner (Ethel) De vier kinderen Lomax, Utrecht A. W. Bruna en zoon. (292) met platen. ing. f 1.— geb. f 150.

Eene kinkhoest-geschiedenis noemt E. Turner dit boek. De kinderen Lomax hebben kinkhoest. Papa krijgt 't ook. De Lomaxjes worden nu met Juffr. Bibby naar „buiten" gestuurd. Die juffr. verbeeldde zich een schrijvers-talent te bezitten. Ze maakt kennis met Hugh Kinross (een beroemd auteur) en die twee worden een gelukkig paartje.

Mij dunkt dit boek staat lang niet zoo hoog als de in vorige afleveringen besproken werken. 't Zijn aardige kleuters die kleine Lomaxzusjes en broertjes, maar 't is alsof de schrijfster minder zorg heeft besteed aan de karakterteekening. Er is meer aandacht gewijd aan de wel wat wonderlijke avonturen van Bibby en Hugh. Neen dit werk is niet zoo fijn gevoeld en uitgewerkt als we dit van Ethel Turner gewoon zijn, en voor meisjes ook niet zoo geschikt. MEVR. M. G. B.

Valkenstein (Kees). In de Naftabus. Utrecht W. de Haan (246) met platen f 1.50, geb. f 1.90.

Papa Prim gaat met zijn vier kinderen plus een vriendje en een vriendinnetje een vacantietochtje maken in .... een schuit.

Al 't lief en leed van dien tocht wordt op koddige wijze verteld. En aardige teekeningen verhoogen de waarde van dit boek. Zoowel voor jongens als meisjes van 10 tot 12 jaar. B.

Weurman-De Rooy (H.) Hoe houden wij onze kinderen bezig. Amsterdam, H. Meulenhoff Sr. (228). f 1.90 — geb. f 2.40

Wanneer de gure dagen komen en onze kleine peuters niet meer buiten kunnen spelen, zal dit boek van onschatbare waarde blijken. En menig Maatje of oudste zus zal de kleinen heerlijk kunnen bezighouden met al de leerrijke knutselwerkjes die hier worden beschreven. Mevr. W. de R. begint fröbeloefeningen voor kinderen van 3-jarigen leeftijd. Een enkel greepje uit den rijken inhoud: Boetseeren, kraaltjes rijgen, het erwtenwerk, beeldschrift, papierwerk, matjesvlechten, het raffiawerk enz. Met het begripsvermogen en de ontwikkeling der kleinen is steeds rekening gehouden. Maar dat wil ik wel zeggen: erg gemakkelijk is het niet. Zelfs groote menschen kost het eenige inspanning. Dat heb ik met mijn man ondervonden toen we een vouwfiguurtje wilden probeeren. Wellicht heeft de al te langdradige verklaring hier schuld aan. In enkele woorden zou 't, dunkt mij, soms duidelijker zijn aan te geven.

Nochtans raad ik een ieder die veel met kinderen omgaat, ten sterkste aan dit boek te koopen. MERR. M. G. B.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

VRAAG: Wie kent het boek *Marinus Marinelli. De Bastaard of de bloednacht van Venetië.* 3 dln. Uitgever Jans, Almelo. 1890. *Is het goed of slecht of niets?*

ANTWOORD:

Ik heb een viertal leenbibliotheken bezocht doch vond het nergens. Op drie plaatsen werd mij geantwoord: het is een sensatieroman, die houden wij niet na. (Ik geloof dat de heeren op den titel afgingen — sensatieromans waren er overigens genoeg in hunne bibliotheek). M. V. L.

VRAAG VOOR HET VOLGEND NUMMER: Welke colportageromans werden gedurende dit jaar bij u gevent? Wilt u de titels geven en zoo mogelijk drukker of uitgever! Antwoorden op deze vraag zijn voor ons van zeer groot belang.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

door A. B. H. GIELEN

GUSTAVE FLAUBERT

Het is uiterst moeielijk in een kort artikel het werk van dezen schrijver met klaarheid te belichten, wijl het is van zoo wonder grillige structuur, dat het plan van den bouwer meestal een raadseltje blijft.

Wel wordt gewoonlijk gezegd dat Flaubert's *Correspondance* eenig begrip kan geven van zijne literaire opvattingen; maar deze bewering kan alleen worden aanvaard indien men den vollen klemtoon legt op dat beperkend woordje „eenig". — Veel en diep inzicht brengen zij in waarheid niet. Zijn werken wijzen overigens op geen enkele vaste theorie, want nu eens treedt hij op als fantastisch romantiker en straks huldigt hij de meest strakke inpassibiliteit van den naturalist. En zoo is het niet alleen in zijn boeken maar ook in zijn leven. Hij heeft een afgodische vereering voor Victor Hugo, dweept met Chateaubriand, doch aanbidt tevens den nuchteren Boileau; hij verklaart dat de roman een spiegel moet zijn van het werkelijke leven, en in zijn eigen producten stalt hij de meest wonderlijke verbeeldingen uit; hij hekelt de dwaasheden der menschen, vaak op hard-rake manier; en hij behoort door zijn zucht naar enormiteiten en zonderlingheden tot degenen, die zijn satyre treft.

In één eigenschap blijft Flaubert zich gelijk: in angstvallige zorg voor den vorm; zelf erkent hij dat een goedklinkende volzin hem doet bezwijmen van verrukking, en al wat hij schrijft wordt luidop gelezen (il le fait passer par son „gueuloir") en veranderd totdat het volkomen harmonisch klinkt voor zijn gehoor. Doch de ongemeene zuiverheid van stijl maakt nog niet den meester en bedekt allerminst de onzuiverheid zijner werken. Laten wij dit vooraf zeggen: in de keuze zijner woorden kan Flaubert zoo brutaal plat en zoo intens gemeen zijn, in beschrijvingen vaak zoo onmenschelijk vies dat het voor velen physiek onmogelijk zal blijken, bijvoorbeeld zijn *Salammbô* ten einde te lezen.

Jan ten Brink (Spectator, Mei 1863) heeft op deze onhebbelijkheid reeds gewezen en haar veroordeeld in ronde woorden; maar

de heer Sachse trachtte zijn man te verdedigen door dit belachelijk argument (De Gids, Januari 1890): „dat Flaubert's vader en broer beide medici waren, en hij door den voortdurenden omgang met vele geneeskundigen, langzamerhand veel van hun gewoonten overnam, waaronder ik hier bijzonder wil noemen: het argeloos uitspreken van een aantal woorden en zegswijzen, die voor de burgerij als vies en gemeen klinken".

Inderdaad een lustige opvatting: elke verkeerde gewoonte is goed te praten, als men slechts verklaart hoe zij ontstaan is. En bovendien: iemand die weet hoe Flaubert zijn woorden keurde en woog, en zijn voorliefde voor ruwe en platte taal kent uit zijn *Correspondance*, moet nu niet met zijne „argeloosheid" voor den dag komen.

De letterkundige nalatenschap van dezen Franschen schrijver, voorlooper van het naturalisme, is niet heel groot. Wij bezitten van hem den roman *Madame Bovary* en *Salammbô*, die beiden *op den Index* staan; het allervreemdste *Tentation de Saint-Antoine*, waaraan hij bijna gansch zijn leven heeft gearbeid en geploeterd; vervolgens de langdradige, maar onvoltooide geschiedenis van *Bouvard et Pécuchet* en het mieserige *L'éducation sentimentale*. Ook deze laatste boeken, alle, zijn hoogst gevaarlijke en beslist te ontraden lectuur. Wie den schrijver genoegzaam wil leeren kennen kan hem, met eenige omzichtigheid, bestudeeren in de *Trois contes*, waar zijne verscheidene talenten en zijn stijlvermogen duidelijk uitkomen.

Madame Bovary verscheen in 1857 en verwekte veel tegenspraak en veel bewondering. De bewondering voor de uiterst subtiele psychologische analyse, de scherpe teekening der karakters, de zuiverheid van stijl was rechtmatig; doch de verontwaardiging niet minder, want het geheel is pervers.

Daar zijn er waarachtig, die uit dezen roman nog een gezonde moraal willen distilleeren; die volhouden dat de schrijver door het droevige voorbeeld van Madame Bovary zoekt te waarschuwen tegen romantische dweepzucht en hysterische gevoeligheid, doch met heel wat meer reden kan men zeggen dat de auteur den spot drijft met al wat eenigszins zweemt naar deugdzaamheid, door het te karikaturiseeren tot fletsche burgerlijkheid en allerordinairste stupiditeit.

In ditzelfde boek echter heeft Flaubert een onsterfelijk type

geteekend: den middenstands-liberaal Homais, den schreeuwer, den bluffer, den priesterhater, die zoo ontzettend veel trekken van overeenkomst heeft met verschillende onzer tegenwoordige vrijzinnige schoolmeesters en zelfs met eenige socialistische kamerleden, wat betreft hunne forfanterie, hun levenmaken, duldelooze onkunde plus schaamteloos zelfvertrouwen, en hartstochtelijke begeerte om zich op den voorgrond te dringen. Het type is onsterfelijk als de verwaandheid zelve.

Behalve deze en verschillende andere persoonlijkheden, die kleur en leven brengen in de handeling, is het boek niets anders dan de studie, met pijnlyke scherpzinnigheid tot de kleinste bizonderheden doorgevoerd, van een hysterische vrouw, die haar man bedriegt, alle zedelijkheidsbegrip verliest, haar huisgezin ruineert en ten slotte zich zelfmoordt. Het is dan ook van zoo neerdrukkende triestigheid en hopelooze fataliteit dat men er wee van wordt.

Salammbô (1862), een karthageensche roman, is een heel andere uiting. Was het den schrijver straks te doen om eene psychologische analyse, hier zoekt hij vooral physieke ontleding en legt het dier op de snijtafel. Het kan niet ontkend worden dat de reuzengevechten en gruwzame worstelingen van half of geheel wilde horden beschreven zijn met epische kracht; maar alles is zoo verbijsterend door monsterachtigheid, onmenschelijke wreedheid, weerzinwekkende mishandelingen, koelbloedig bedreven beestachtigheden, dat men er onpasselijk van wordt. En ik moet eerlijk bekennen, dat toen ik de beschrijving had gelezen van den melaatschen Hannon, mij eene walging overkwam zoo geweldig, dat ik mij den ganschen middag zag gedwongen tot een onvrijwillige vasten. Maar ik sta dan ook niet alleen in dit ondervinden, geloof ik, en menig ander zal wel den raad hebben moeten opvolgen van den reeds genoemden Sachse: „Wie er niet tegen kan, doe het boek maar dicht en drinke een glas spuitwater". Maar de vraag is of eene beschrijving, wier uitwerking door spuitwater moet geneutraliseerd worden, nog tot het domein der kunst behoort?

Geeft Salammbô nog stukken van geweldige en schrikwekkende grootheid, *L'education Sentimentale* (1899) verloopt in stompzinnige platheid en leegzielige kleinheid.

Men beweert dat in dit boek Flaubert zijn eigen ervaringen heeft beschreven, zijn eigen leven uitgebeeld. Maar wat een leven is dit dan geweest? Van een man die in sensueele genietingen

afleiding zoekt en niet vindt, maar die zijn bestaan eene mislukking moet noemen. Doch het is van weinig belang of de schrijver hier een portret, in elk geval bijgewerkt, van zich zelven heeft willen geven. Een feit is dat het boek beroemdheid heeft gekregen door zijn matelooze langdradigheid en hopelooze eentonigheid. Dat was ook klaarblijkelijk de bedoeling van Flaubert: hij wilde een leven schetsen, dat uitgaat als een nachtkaars; de verwording van een zwakkeling, die zijn jeugddroomen niet kan verwerkelijken, tot een sufferige, willooze, plat-burgerlijke dorper. Een eeuwig weifelen, rusteloos zoeken, wispelturig liefhebben, (als het woord hier gebruikt mag worden) — het leegloopen van een leven!

Daar zijn weinigen, die geestdrift hebben gevoeld voor dit werk. En ik kan het mij best voorstellen. Zijne vrienden zeggen dat de bewondering later wel komen zal, zoodra het boek goed begrepen wordt. Maar zij hebben dàt al vijf en twintig jaren geleden gezegd . . . en het is thans ongetwijfeld het meest vergeten van al wat Flaubert geschreven heeft.

In *Bouvard et Pécuchet* (1881) heeft hij ons een satyre gegeven van „la bêtise bourgeoise", de nachtmerrie van Flaubert. Burgerlijkheid was in de oogen van dezen man eene doodzonde, en zelf legde hij er zich dan ook op toe om in alles zich zoo singulier mogelijk aan te stellen. Om die zoogenaamde imbecilliteit te hekelen neemt hij twee klerken, waarvan den een plotseling een groot fortuin aanwaait, dat beiden in staat stelt zich de bespottelijkste ondernemingen te veroorloven. Zij vatten alles aan voor een poosje en beproeven dan weer iets anders na herhaalde mislukking. Landbouw, boomkweekerij, geneeskunde, astronomie, geschiedenis houdt hen beurtelings bezig, en in alles en ten allen tijde begaan ze onmogelijke flaters.

Is dit boek fijn-geestig? Flaubert zelfs zou woedend worden als iemand had gemeend hem een compliment te maken door zulks te beweren. Geestigheid riekt naar vernuft, en vernuft verachtte hij als een kinderachtig spel; waarschijnlijk omdat hij het zelf niet bezat. Maar het plat-burleske van een Rabelais, het grofkomieke en het gegantisch-groteske viel in zijn smaak, en in *Bouvard et Pécuchet* heeft hij naar hartelust daaraan voldaan. Deze opeenstapelingen van grappen maakt het geheel tot iets onmogelijks en zoo zwaar op de hand, dat wie het als straf zou moeten doorlezen, op 't eind gewis zat te huilen in plaats van te lachen.

De *Tentation de Saint Antoine* (waaraan Flaubert bijna heel zijn leven heeft gepeuterd) noemt een Franschman ergens „splendide cauchemar" en „hallucination fantastique". Ik geloof dat het met die woorden vrij juist geteekend is: het lijkt de droom van een opiumschuiver. De heer Sachse vertelt: „*La Tentation* is niet te analyseeren" en daarin heeft hij gelijk: maar als hij verder beweert: „in het algemeen is bedoeld in dit werk een groote strafoefening te houden over den mensch, in de goden en godsdiensten die hij zich gemaakt heeft", dan voelen wij ons geneigd wat hij elders schrijft hier onmiddelijk naast te zetten: De „mensch heeft dus steeds behoefte aan de vereering van het Onbekende dat hij niet kan begrijpen; als de mensch geen goden meer heeft om te aanbidden, gaat hij het zich zelf doen. Zoo ongeveer zou men de philosophische idee von *La Tentation* kunnen definieeren, en ***misschien op honderd andere wijzen***". In die laatste woorden, welke wij onderstreepten, zit wel de waarheid. Wat de schrijver heeft bedoeld zal wel steeds een raadsel blijven. Toen Flaubert, reeds in 1845, het schilderij van Breughel, de verzoeking van Antonius, aanschouwde, maakte hij plan datzelfde onderwerp te behandelen; een jaar later valt hem eene gravure van Callot in handen, eveneens voorstellend de bekoring van Sint Antonius. Flaubert moet bij die gelegenheid hebben gezegd: „het grotesk tragische heeft een buitengewone aantrekkelijkheid voor mij, het beantwoordt aan de intieme behoeften mijner kluchtig bittere natuur". In 1874 verscheen het boek en de schrijver zelf was er niet bijster over tevreden; 25 jaren vroeger, toen hij aan zijne vrienden Maxime du Camp en Bouilhet het opus in eerste redactie voorlas, had de laatste hem al geraden het heele ding eenvoudig in 't vuur te werpen. — Wie leest het nu nog? Natuurlijk er wordt wel eens over gesproken en geschreven, maar wie leest het nog?

Het heeft, gelijk al de boeken van dezen schrijver, prachtige bladzijden, maar op den duur wordt het ongenietbaar omdat men maar niet ontdekken kan wat Flaubert toch eigenlijk wil. En daar is wel niets zoo vervelend, geestdoodend en ongeduldig-makend als mooie woorden en zacht loopende zinnen te hooren aldoor, zonder ooit te kunnen vatten, waarom ze gesproken worden.

Wie overigens Flaubert wil leeren kennen als stilist, ik zeide het reeds, kan volstaan met zijne *Trois Contes*. Een zeer goede vertaling, die bovendien eenige onbetamelijkheden van het oorspronkelijke heeft vermeden, werd door Marie Koenen uitgegeven in de Witte Bibliotheek van Paul Brand.

Nu moet men niet denken dat ik een bewonderaar ben van de *Trois Contes*. Het eerste van dit drietal: *Un coeur simple* vind ik al te nuchter en onwaarachtig van stupiditeit der hoofdpersoon, de dienstbode Félicité. Jonckbloet (*uit Nederland en Insulinde* II 150) noemt haar: „een uitgekookte keukenmeid, wier geest gestadig in de sferen der grofzinnigste onwetendheid vertoeft; die, om reden van eenige gelijkenis tusschen eene voorstelling des H. Geestes op het kerkvenster en haar opgezetten papegaai Loulou, de idiotisch domme gewoonte aannam „de dire ses oraisons agenouillée devant le perroquet"; die, op het oogenblik dat zij den laatsten adem uitblies, „crut voir dans les cieux entr'ouverts un perroquet gigantesque, planant au-dessus de sa tête".

De heele historie van deze dienstbare maakt een droeven indruk; zij die zoo weinig van het leven verlangde, heeft niets ontvangen.... alles verloren. Maar nu wijs ik op één ding: Flaubert wilde natuurlijk juist, de titel duidt het reeds aan, iets heel eenvoudigs maken van dit verhaal. Bij oppervlakkige lezing lijkt het dan ook simpel van natuurlijkheid, doch bij nader onderzoek is het volstrekt niet zoo natuurlijk. Al de teleurstellingen, die het coeur simple moest ondervinden, zijn opgetast en opgestapeld, kunstmatig bijeengebracht.

Als achttienjarige wordt ze trouweloos verlaten door den jongen, die haar liefde had gezworen. Als dienstbode hecht zij zich aan de beide kinderen van Mevrouw Aubain; het meisje sterft, de jongen leeft slecht en als hij later tot inkeer komt, trouwt hij eene hooghartige jonge vrouw, die Felicité ruw behandelt. Zij voelt genegenheid voor een neefje, die zeeman wordt en op de eerste reize reeds sterft. Een papegaai wordt haar troetelkind, en 't dier gaat dood; zij laat hem opzetten, doch 't wordt slecht gedaan en hij verliest zijn veeren. Hare mevrouw, van wie zij juist op 't laatst eenige genegenheid had ondervonden, sterft; de dienstbode blijft achter in kommervolle omstandigheden, wordt ziek en.... terwijl ze den laatsten adem uitblies, waande ze in de open hemelen een reusachtigen papegaai te zien, zwevend boven haar hoofd. Men zal toegeven dat al die gebeurtenissen, elk op zich zelf heel eenvoudig en natuurlijk, niet zonder eenig geweld in dit ééne leven zijn saamgedrukt: het moest en zou troosteloos zijn. Dat is romantisch naturalisme!

De tweede vertelling verdient hetzelfde etiket; zij heet *Légende de S. Julien l'hospitalier*. Flaubert is hier belletrist in den slechten zin van het woord en meer romantisch dan men op het eerste

gezicht zeggen zou. Ik ben het volkomen eens met Jonckbloet, die liever de oorspronkelijke akten der martelaren uit de eerste eeuwen des Christendoms ter hand neemt! Dat is dan ook heel wat anders, en oneindig beter door verheven eenvoud en eerlijke bewondering.

Ik voor mij moet altijd lachen als een Kloos het heeft over de schoonheid van Dante, dien hij onmogelijk begrijpen en nog veel minder waardeeren kan; als Busken Huet tusschen Amsterdam en Haarlem de pracht ontdekt van de „Navolging" of Flaubert en anderen een christelijke legende of heiligenverhaal op hunne manier komen vertellen. Het lijkt mij altijd te veel literatuur en te weinig ziel. Als proeve van stijl en kunstmatige mise-en-scène kan het er door, maar overigens.... neen!

Het derde verhaal *Hérodias* geeft Flaubert gelegenheid zijn kennis der oudheid te luchten, gelijk hij dat deed in *Salammbô*. Ik wijk hier in mijn oordeel af van velen: Hérodias bevredigt mij minder dan de beide voorgaande vertellingen. De H. Joannes is te veel wildeman; de dochter van Hérodias te akrobatisch, en de vrouw zelve eigenlijk te tam.

En nu ten slotte: *Madame Bovary* en *Salammbô* zijn de meesterwerken van Flaubert; zij staan echter om de grove immoraliteit op den Index. De *Tentation* is een geniale warboel — de rest verheft zich slechts door enkele stukken boven het middelmatige. De *Trois Contes* munten uit door eenvoud en zuiverheid van stijl bovenal.... en daardoor misschien alleen. De heele Flaubert, die zich zelven noemde een talent van den tweeden rang, is zeker geen geinspireerd kunstenaar. Een letterzetter onder de letterkundigen; een monomaan van het woord, van den klank, van den volzin!

Jonckbloet zegt: „Flaubert is een schrijver, in den vollen doch niet in den besten zin des woords. Stond het aan mij, hij wierd een uiterst talentvol, zoo gij wilt een geniaal peuteraar geheeten. Niet zoozeer de gedachte is hem heilig als wel de phrase.....

....Daar wordt in onze dagen veel gebazeld over diepzinnigheid; ieder romanschrijver houdt er, volgens zeggen van sommige boekaankondigers en ook, want wij behooren rechtvaardig te wezen en een iegelijk het zijne te geven, volgens nederige bekentenis der schrijvers zelven, eene zoogenaamde „philosophie" op na; een zeer fraaiklinkend woord, dat echter niet altijd door „levenswijsheid" vertaald mag worden. Laat ons oprecht zijn, en met het oog vooral op de romantische producten der pers, nederig bekennen dat onze tijd bovenal de tijd is der *phrase!*

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Berthe C. SS. R. (A.) De Goddelijke Verlosser. Uit het Fransch door E. Triebels—van Agt. Leiden, Théonville. 1914. (503).

Een zeer mooi boek; een leven van Christus, dat uitermate boeit, wijl het ons zoo geheel weet te verplaatsen in de oude tijden. Dat geeft aan deze bladzijden juist de groote waarde, dat zij een schat van kennis en weten bevatten, verklaring geven van vroegere gebruiken en tal van bizonderheden verhalen.

De auteur heeft zijn werk verdeeld in acht boeken, welke weer in onderafdeelingen gesplitst zijn. I. Het Goddelijk Kind. II. Een stem uit de woestijn. III. De Messias in Israël. IV. Stichting van het Rijk Gods. V. Samenzwering der Phariseërs. VI. Het banvonnis van het Sanhedrin. VII. Lijden en dood van Jezus. VIII. De zegepraal.

Wij wenschen het boek in ieder Katholiek huisgezin, en bevelen de lezing ten zeerste aan. A. GIELEN.

Coghlan (Daniel), De Sanctissima Eucharistia. Dublin, M. Gill, (524) 10 sh.

Een schoon tractaat over het H. Sacrament „van liefde". Het boek is bestemd voor de theologanten gedurende den studietijd en voor de priesters bij de verdediging van het dogma. Want de dogma's worden nog in het bijzonder aangevallen, zegt de schrijver, vooral in Engeland. Is in andere landen de strijd ontbrand om de fundamenten van den Christelijken Godsdienst tegen Modernismus, Evolutionismus en valsche Critiek, in tegenwoordigheid der Anglicaansche secten vooral is het zaak het geloof dogma voor dogma te verdedigen. Daarom ligt er over geheel dit tractaat een Engelsch cachet, dat het frisch maakt en belangwekkend. Met buitengewone zorg is het Patristische element behandeld, waardoor steeds duidelijk worden de machtige schakels, die de Roomsche Kerk, door alle ketterijen heen, verbinden met de Apostolische tijden. P. V. D. SCHEER.

Charruan (J.) L'Esclave des Négres, Saint Pierre Claver. Pierre Téqui, Paris. (250) 2 fr.

Als de levens van helden ter lezing worden aanbevolen, mag men Petrus Claver, die zich zelven maakte tot een slaaf der slaven niet vergeten. Daar wordt zooveel gesproken van liefde tot het volk, voor de uitgestootenen . . . ik geloof dat het voorbeeld van Claver welsprekender is dan eenig redenaar ter wereld ooit wezen kan. H. F. VAN M.

Erker, (Jos.) Enchiridion liturgicum in usum Clericorum et Sacerdotum in sacro altaris ministerio. Ed. 2a. Labaci, 1910, (15 A, — 503) 8°. geb. M. 5.80.

Dit boek, ofschoon wel wat laat ter recensie gezonden — de voorrede is onderteekend 15 Juli 1910 — en niet meer volmaakt

„bij" wat de na dien datum verschenen decreten betreft, moge hier desondanks nog even worden vermeld, omdat 't met het vele dat onveranderd bleef, dank zijn beknoptheid, volledigheid en overzichtelijk-praktische inrichting een prettig „Nachschlagebuch" vormt. De talrijke en minutieuse verwijzingen naar oudere zoowel als nieuwere liturgisten van erkend gezag wekken terstond het denkbeeld van groote nauwkeurigheid. Des te meer moet het ons verwonderen hoe schr. op blz. 277 de woorden van het „Rituale Romanum" over het Communie-uitreiken, *tusschen aanhalings-teekens*" aldus kan samenvatten:

„Communio autem populi intra missam fieri debet, nisi quando „ex rationabili causa post Missam sit facienda".

Maar dàt laat de H. Kerk haar „Rituale" toch heusch niet zeggen! — voor het overige is de behandeling van dit punt in orde.

(*Zie over dit boek onder Correspondentie*) OSCAR HUF, S. J.

Vaughan S. J. (Bernard). Socialism from the Christian standpoint. New-York 1912. Macmillan. 8⁰. (389) cloth, top gilt 6 s. 6 d. net.

In dit boek dat, uitgegeven met duidelijke letter en fraaien solieden band, zooals alleen Macmillan dit kan, reeds op het eerste gezicht het oog bekoort, spreekt en redeneert en lacht en schertst de echte volksprediker pater B. Vaughan, met den lezer over het „roode gevaar". „I do not want to talk like a book", zegt hij, en waarlijk bij het lezen verplaatst men zich onwillekeurig onder die opeengedrongen menigte van duizenden en duizenden, welke in St. Patrick's Cathedral, New-York, den boeienden conferentiër in ademlooze spanning volgden; men geraakt onder den invloed van de machtige stem, het vurig oog en breed handgebaar, dat niet alleen in Engeland, maar in Amerika, Australië, Canada en Japan de toehoorders kon boeien en medesleepen. En men voelt het, de schrijver, die in de paleizen der grooten en de stulpen der achterbuurten geleefd en gewerkt heeft, spreekt met rijke levenservaring, over hetgeen hij weet niet alleen uit de boeken, maar uit den mond der werklieden zelven. Hij erkent vele grieven van den arme, vele fouten van den rijkaard; hij durft de misstanden noemen en het goede in het socialisme prijzen, maar daarnevens legt hij de ware leer der Kerk. Zoo gaat hij na de betrekking, waarin het socialisme staat tot Kerk en Staat, tot het individu en de familie, en vraagt zich in de vijfde lezing af: of een Christen Socialist zijn kan. In de laatste vier lezingen zet hij helder uiteen de plichten van het bezit, de beloften van het socialisme, en vraagt zich dan af, wat het socialisme voor de ware sociale hervormingen heeft tot stand gebracht en tot slot noodigt hij allen, zoowel rijk als arm uit, terug te keeren tot Christus, want zonder de rechtvaardigheid, billijkheid en liefde welke het Christendom alleen leert, kan geen staat bestaan, geen duurzaam vergelijk tusschen patroon en werkman tot stand komen.

L. V. D. BIESEN, M. O.

Vogt (P.) Maria in hare voorafbeeldingen. Lezingen voor de

feestdagen der Allerzaligste Maagd en voor de Maria-maanden Mei en October. Vertaald door C. Coopman S. J., Leiden. H. J. Dieben (327).

Het boek bevat dertig lezingen: aan elk der voorafbeeldingen zijn er drie gewijd. De verdeeling geef ik aan opdat onze lezers duidelijk mogen zien hoe overvloedig de stof is:
I Judith — Onbevlekte ontvangenis. II Tempelbouw — Maria-Geboorte. III Mirjam — Maria's naam en levenstaak. IV Tempelwijding — Maria Boodschap. V Esther — Maria en het Verlossingsplan. VI Paradijs — Moeder des Heeren. VII De Macabeesche — Moeder van Smarten. VIII De Ark des Verbonds — Maria Hemelvaart. IX De Sunametische — Maria, onze Moeder X De regenboog — Moeder van barmhartigheid en dan tot besluit XI Toren van David — Hulp der Christenen. Het boek behoeft geen bizondere aanbeveling, het is in zijn soort een standaardwerk. R.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Allibert (Abbé C.), Manuel d'histoire locale. In 8 (XVI-394) avec de nombrenses illustrations. Aubanel, frères, Avignon. 3 fr. 50.

Deze „guide pour la rédaction des Monographies historiques" met 36 zeer belangrijke illustraties verdient de aandacht der studeerenden: paléographie, diplomatique, épigraphie, numismatique, administration, blason, sceaux, etc. H. F. VAN M.

Boer (Dr. M. G. de) Van oude Voyagiën III. Met Tasman en Bontekoe. Amsterdam, H. Meulenhoff 1913 (111. m. ktn. en pltn.) *f* 1.50, geb. *f* 1.90.

Met dezen derden bundel heeft Dr. de Boer zijn aangekondigde uitgave van oude Nederlandsche reisverhalen beëindigd. Jammer, want er konden nog best een paar deeltjes bij, en het is te hopen, dat het goede succes uitgever en schrijver tot een tweede serie overhaalt — merkwaardige tochten van onze oude zeelui zijn er nog genoeg. In ieder geval, *Van oude Voyagiën* is een welgeslaagd boek. Vijf reizen brengt deze laatste bundel; twee kleine: de tocht der Nassausche vloot onder Jacques l'Hermite, de reis van Jacob Roggeveen en een jammerlijk-mislukte overwintering op Spitsbergen in 1634; en twee groote, de op het titelblad aangekondigde. Is de omzeiling van Australië door den kloeken Groninger Abel Tasman meer een echte ontdekkingstocht, de reis van Bontekoe heeft hare populariteit vooral te danken aan de opeenvolgende reeks ongelukken van dezen Hoornschen schipper,

„Zoo wonderlijck door Godts bestier
Geredt uyt Water, Moordt en Vyer".

Echte zeelui toch onze voorvaderen! waaghalzen zou men tegenwoordig zeggen, indien hun notedopjes eens ter vergelijking lagen naast onze moderne zeekasteelen.

Een groot aantal afbeeldingen van oude prenten en kaarten versieren weer dezen bundel; velen er van zijn zeer gelukkig gekozen, maar toch moet ik opmerken, dat sommige prenten —

en dit geldt ook voor den tweeden bundel — niet geschikt zijn om onder de oogen te komen van kinderen. C. WESSELS S. J.

Joy, (John C., sJ.) The Emperor Marcus Aurelius, A Study in Ideals. The Iona Series, Dublin, Cath. Truth. Soc. 8⁰. (140) cloth 1 s. net.

Ten volle waardeert de schrijver het reine hart, den edelen geest, de eenvoudige zachtzinnigheid en teederheid van den grooten Marcus Aurelius. Alleen staat deze te midden zijner tijdgenooten door de verhevenheid zijner idealen, „voyaging through strange seas of thought alone"; alleen ook „door een verstandelijken levensernst, een edel zelfvergeten en door teergevoeligheid voor anderen"; in de lagere natuurlijke orde, mocht men hem zonder overdrijven: the imperial sage, purest of men" roemen.

Maar ook duidelijk komt in dit werkje uit, dat het verschil tusschen de wijsheid van Christus en die van den Stoicijn onmetelijk groot is. Terecht wijst de schrijver er op, dat men dit verschil niet moet zoeken in hetgeen de Stoicijn geeft maar juist in wat hij niet geeft. De woorden zijn schoon, maar spreken slechts tot het verstand, niet tot het hart, de ware grondslag der zedenleer ontbreekt, en daarom staat die schijnbaar sterke vesting van menschelijke levenswijsheid wankel en stort zij ineen bij den eersten aanval der hartstochten. In een vergelijking der leer van M. Aurelius met die van Th. à Kempis, en van de deugd der martelaren met die van hun vervolger, denzelfden Aurelius, levert hij het onomstootbaar bewijs der bovenstaande bewering. De nette uitgave der Iona Series verdient allen lof.

L. V. D. BIESEN M. O.

Stark (E.), Uit Indië, Egypte en het Heilige Land. Amersfoort, Veen, 2e dr.

De vrienden, die reeds zoovele uitgaven, voor intiemen kring en niet voor de pers bestemd, op hun geweten hebben, zijn nu ook weer oorzaak dat de heer Stark zich liet verbidden en zijn reisbrieven de wijde wereld inzond. Iets nieuws is, dat deze vrienden — meerendeels zoo niet allen artsen — met hunne handteekening bevestigen dat zij de verantwoordelijkheid dezer uitgave op zich namen. Blijkbaar beleefden zij er pleizier van, een tweede druk bleek noodig en is nu ook in netten vorm verschenen.

Het boek houdt aangenaam, velen misschien nuttig bezig. De brieven zijn ongekunsteld, zonder eenige pretentie op mooi doen, de schrijver praat gezellig, opgewekt — hij bewondert Indië zeer en is het volstrekt niet eens met hen, die Java het voorportaal van een zeer leelijke plaats noemen. Huiselijk maar raak vertelt hij over zijn lotgevallen, zijn ontmoetingen, zijn indrukken, zijn maaltijden, zijn tandheelkundige successen, zijn gedachten, eerst in Indië dan in Egypte en het Heilige Land. Wij, die slechts met eerbiedigen huiver de namen uitspreken aan het heiligste in onzen godsdienst verbonden, treft het vreemd, zelfs onaangenaam den schrijver over Jerusalem, Golgotha, Bethlehem op denzelfden

lossen, vrijen toon te hooren spreken als over de Merapi of Port Said. Toch is er geen zucht tot profanatie bij hem te vinden en bekent hij zelf evenals zijn reizgezel, een vrijmetselaar, een diepen indruk te hebben bekomen van het Heilige Graf, en hoopt hierdoor het Nieuwe Testament later met meer vrucht te kunnen lezen.

Het boek is versierd met illustraties en penteekeningen en *last not least* met het portret van den schrijver zelf, die zeker overtuigd is hiermede zijn lezers een genoegen te doen. MELATI.

Tschudi (Clara). Marie Antoinette; Jeugd. Eerste jaren der Revolutie. Naar de oorspronkelijke Noorsche uitgave door J. Clant van der Myll-Piepers. Uitgever Meulenhoff en Co., Amsterdam. (339 blz.)

Dit aardige boekje is met vele en mooie platen geïllustreerd. De schrijfster verhaalt ons over Marie Antoinette's zoogenaamde gelukkige jaren, die echter rijker waren aan bitterheid dan aan geluk, tamelijk oppervlakkig, maar over het algemeen sympathiek. Zij toont ons duidelijk aan, in welk een moeilijke positie het arme 14 jarige meisje zich bevond, toen zij van het huiselijke, door en door fatsoenlijke hof van Schönbrunn en Weenen plotseling verplaatst werd in den poel van ongerechtigheden, die toen Versailles heette, zonder eenigen vasten stem of zekere leiding, zonder één goeden raadsman of liever omringd door velen die allen het tegenovergestelde van haar verlangden. Geen wonder dat zij vaak het spoor bijster raakte en door haar fouten niet alleen, maar ook door haar goede hoedanigheden verkeerde dingen zeide en deed, die onherstelbare gevolgen na zich sleepten.

De schrijfster bemantelt haar misstappen niet maar tracht ze te verklaren uit haar karakter, eerste opvoeding en omgeving. Over de groote wereldgebeurtenissen, die in haar vlinderbestaan zoo wreed ingrepen, zegt de schrijfster niet veel, zij duidt ze nauwelijks aan en laat ze enkel als achtergrond dienen voor de lichtgestalte der rampzalige koningin.

Wij hadden wel gaarne gezien, dat zij met meer klem de laaghartige beschuldigen en vuige lasterpraatjes afwees, die den goeden naam van Marie Antoinette thans nog bezoedelen, terwijl het toch zoo goed als bewezen is dat zij waarheid sprak, toen zij tegen haar beschuldigers fier verklaarde: „Boeten voor mijn fouten ja, maar niet voor mijn misdaden!" Niet genoeg ook wordt in het licht gesteld welk een verstandige, goede moeder zij zich steeds toonde en in de dagen van tegenspoed de trouwe en zelfs liefhebbende echtgenoot was van den man, die haar steun zoo noodig had.

Het volgende deeltje, dat ons het ongehoorde lijden der smartvolle koningin gedurende de Revolutie moet verhalen, zal misschien er veel toe bijdragen haar figuur nog stralender te maken, door aan te toonen hoe ontzettend zij haar lichtzinnigheid van jonge vrouw moest boeten en hoe zij zich verhief tot de hoogste hoogten van geduld en christelijke onderwerping.

Hoewel de schrijfster volstrekt geen jacht maakt op schandalen, eischte de teekening van het onzedelijke hof, waar een du Barry troonde, dat zij tot bijzonderheden afdaalde, waarvan de kennismaking alles behalve geschikt is voor bakvischjes. Elke moeder leze dus eerst dit boekje vóór zij er de lezing van aan haar dochter toestaat.

De vertelmanier der Noorsche schrijfster is wat vlak en houterig, de vertaling kon ook vloeiender zijn. Een bepaalde fout is dat 's Konings dochters Adelaïde en Louise hun stervenden vader verpleegden. Zooals men weet, was de tweede Carmelites en mocht haar klooster zelfs voor dit doel niet verlaten. MELATI.

Ward (Wilfrid), Live of John. Henry Cardinal Newman. London, Longmans, 4^0, 2 dln. (654,627) 12 sh. 6 d.

Lang reeds hadden wij uitgezien naar een levensschets van den grooten Engelschen Kardinaal, wiens bekeering volgens den staatsman-romanschrijver Disraeli aan de Engelsche staatskerk een schok heeft toegebracht, waarvan zij na 25 jaren nog sidderde en wiens leven na zijn bekeering onafscheidelijk verbonden is met den vooruitgang en de geschiedenis der Katholieke Kerk in Engeland gedurende de laatste helft der vorige eeuw. De eervolle, maar moeielijke taak van dit veelbewogen leven gedocumenteerd te beschrijven, was aan weinigen beter toevertrouwd dan aan W. Ward, den zoon van Newman's medebekeerling en vriend, professor Ward, den schrijver van het leven van Kardinàal Wiseman.

In soberen, strengen stijl, volledig tot in de kleinste bijzonderheden, met aanhaling van tallooze brieven, schildert Ward ons den student van Oxford, spoedig fellow van zijn college en gevierd prediker der Universiteitskerk St. Mary's, die door diepe studie der Kerkvaders, juist terwijl hij in zijn Tracts de grondstellingen der Anglikaansche leer wilde bewijzen, tot het inzicht geraakte, dat de waarheid aan de zijde van Rome was, en die toen na jaren van pijnlijken twijfel, trots zware offers, zich in de Katholieke Kerk liet opnemen, gevolgd door invloedrijke vrienden. Na in Rome de h. priesterswijding ontvangen te hebben, sticht Newman in Engeland het oratorium van St. Philippus Nerius, waarvan hij tot zijn dood het hoofd bleef. De jaren sinds zijn terugkeer in Engeland tot zijn verheffing als Kardinaal heeft Newman dikwerf aangeduid als treurige dagen. Onvermoeid heeft hij gezwoegd, vele ondernemingen, b. v. de Kath. Universiteit van Ierland, begonnen, maar schijnbaar mislukte alles. Welslagen en roem zijn in die lange jaren nooit zijn deel geweest. Aangevallen door zijne vroegere vrienden, werd hij soms gewantrouwd door zijn Katholieke geloofsgenooten. De Bisschoppen zagen begrijpelijkerwijze nauwkeurig toe op het werk van dezen ondernemenden nieuw-bekeerde, wiens invloed zoo gevaarlijk groot was. Om zijne houding tijdens het Vatic. Concilie werd hij ook te Rome eenigen tijd verdacht. De onfeilbaarverklaring, die hij voor zich steeds aangenomen had, vond hij voor Engeland niet opportuun, daar zij vele zoekende

Anglikanen van de waarheid zou verwijderd houden; vandaar zijn krachtig verzet tot aan de uitspraak van het concilie, doch ook niet langer. Eindelijk beloonde Leo XIII het werk der goede bedoelingen van Newman door hem tot kardinaal te verheffen.

Ofschoon Ward, zooals we van een eerste klas geschiedschrijver verwachten, zijn stof zoo objectief mogelijk wil aanbieden, maakte hij zich toch wel aan eenige partijdigheid ten gunste van Newman schuldig, waar hij diens verhouding tot en briefwisselingen met de Kerkelijke overheden beschrijft. Het boek is natuurlijk geen lichte lectuur, maar voor wie zich een grondig idee wil vormen van het Katholieke Engeland van 1850 tot 1900 is het een onmisbare bron. Het werk, eerst verschenen in twee rijk geïllustreerde deelen voor den prijs van 30 shilling, is thans goedkooper herdrukt en voor 12½ sh. verkrijgbaar. Ten einde te gemoet te komen aan den gewonen lezer, voor wien het groote werk wel een gesloten boek zal blijven, zal binnen kort, op 't voetspoor van Ward, een schets van dezen grooten Engelschen Kardinaal in de reeks Geloof en Wetenschap, Studiën voor onzen tijd, het licht zien.

J. KROON. S. J. Leeraar Engelsch M. O.

ONDERWIJS EN OPVOEDING

Abbalat (Antoine). Comment il faut lire les auteurs classiques francais. (De Villon à Victor Hugo). Paris, Armand Colin (400) 3 fr. 50,

Op het gebied van stijlleer is Abbalat een naam van beteekenis; en wie den vorm der klassieke schrijvers wil bestudeeren vindt hier uitmuntende leiding. Abbalat geeft echter ook appreciaties over den inhoud, en die kunnen wij maar niet zoo zonder meer onderschrijven. De leeraar zal dus hier een weinig moeten toezien om recht te zetten, wat scheef staat. H. F. VAN M.

Coppius (Marie). Planten en wieden in het kinderhart, vert. door S. E. Gunning—Lulofs, met een woord ter inleiding van Dr. J. H. Gunning Wzn. Zwolle, Ploegsma. f 1.25, geb. f 1.75.

De schrijfster heeft de lessen gevolgd van een bijzondere inrichting ter opleiding van bewaarschool-onderwijzeressen, bestuurd door Prof. Eugen Poppenheim, voorstander der Fröbelmethode. Zij is werkzaam in een z.g. kindertuin, heeft in haar omgang met kinderen en moeders een uitgebreide ervaring opgedaan en deelt daarvan rijkelijk mee in haar werkje: Pflanzen und gäten in Kinderherzen, Leipzig, Teubner 1912, dat vertaald voor ons ligt. De onderhoudende schrijftrant en opgewekte toon is de vertaling bijgebleven. Men krijgt den indruk, dat Mej. Coppius haar moeilijke, dikwijls ondankbare taak con amore verricht en dat zij een goeden kijk heeft op het kinderhart. Uit dit boek valt wel iets te leeren, niet slechts voor bewaarschool-onderwijzeressen, maar ook voor degenen, die met grootere kinderen in aanraking komen. Niet iedereen zal het eens zijn met wat op bladz. 21 over het godsdienstonderwijs als wilsvorming gezegd wordt. Wie een *boven-*

natuurlijken godsdienst aanneemt, zal wenschen, dat ook de eerste kinderopvoeding daardoor worde bezield. Voor hem plaatst zich de schrijfster te zeer op *natuurlijk* standpunt. Wat op bladz. 70 te lezen staat over het spannen van vogelstrikken, zal het hart stelen van dierenbeschermers.

Bladz. 53: aardige opmerkingen over de eigenzinnigheid van kinderen.

Bladz. 54 zeer juist: „Spreek ik al zachter, dan zal ook het schreeuwen en harde praten van de kinderen spoedig ophouden".

Bladz. 60 goed gezien: „In den strijd tegen de koppigheid der kinderen lijden wij onze grootste nederlagen".

Bladz. 87 ook waar, dat men van de fouten zijner kweekelingen de oorzaak allermeest bij zichzelf moet zoeken.

Bladz. 119: „en uit elke straf en strengheid moet dan ook steeds liefde blijken". Dit vergeten paedagogen nog al dikwijls.

DR. A. J. DANIELS S. J.

Duranthon (Abbé L.) Vademecum des écoles et patronages. Avignon, Aubanel. (312) 3 fr. 50—.

Saynètes, dialogues, monologues — — sujets divers; geven allicht geschikte stof voor het doel, waarmede het boek werd samengesteld en dat in den titel genoegzaam staat uitgedrukt.

H. F. VAN M.

Ligthart (Jan). Jeugdherinneringen. Groningen. J. B. Wolters. (273). Geb. f 2.50.

'n Boek, dat we gaarne ter lezing aanbevelen; niet zoozeer omdat 't zoo smakelijk is geschreven, maar vooral om de waarheden die er tusschen de regels en soms in ronde woorden staan te lezen. Ieder opvoeder moest er eenige uurtjes aan wagen, om Jan Ligthart zijn jeugdherinneringen te hooren verhalen: hij zal zich den tijd niet beklagen en de aan hem vertrouwde jeugd zal er wel bij varen. Want: wij opvoeders begrijpen het kind te weinig en vaak berispen en bestraffen of verhinderen wij, waar we een tegengesteld, of tenminste een ander middel moesten toepassen. Opvoeding en onderwijs moeten practisch zijn en zich aanpassen aan het voelen en het behoeven van het kind. Dit alles en veel meer nog leert ons de verteller door middel zijner eigen ondervinding en altijd weet hij te boeien en dikwijls ons te bekoren door de keurigheid zijner beschrijving. We wijzen meer bijzonder op „mijn eigen kamertje" (Uit: Nog in Huis"); „onze lieve Mietje de Porster," „Chris de Mooy," enz. (Uit: „Verandering)". Aan kinderen zal men dit boek niet in handen geven; niet slechts omdat de godsdienstige overtuiging van den schrijver van de onze verschilt, maar omdat kinderen niet behoeven gewezen op de gebreken hunner opvoeders. 't Is nog genoeg als ze die moeten zien en . . . ondervinden. H. A. M. DOUWES.

Uytendoorn (Corry). Onze Roomsche Vrouwen. Losse Opstellen. De R. K. Boek-Centrale, Amsterdam.

Onze tijd staat ontegenzeggelijk in het teeken der Vrouwenquaestie. Van alle kanten roeren zich de vrouwen, met meer of minder bewustzijn en kennis, met meer of minder succés en geluk, maar allen òf zij willen of niet worden meegesleept door den snellen stroom der „Beweging". 't Gaat niet aan rustig aan den oever te blijven staan en te zeggen: „Och! Ik bemoei er mij niet mee, dat is niet voor mij. Vroeger sprak men er niet over en 't ging toch goed! Ja, 't ging goed omdat de tijden anders waren en de menschen ook. Nu echter, na de oprichting van den R. K. Vrouwenbond, is de behagelijke rust alom verstoord en hoe ongaarne ook, de uit haar aard conservatieve Roomsche vrouw is wel verplicht, zich op de hoogte der zaak te stellen en mee te gaan.

Waarheen? 't Ontbreekt haar niet aan voorlichting, die dwaze vooroordeelen, onzinnige voorstellingen verjaagt en haar veilig leidt op de nieuwe banen voor haar geopend door den drang der tijden en den groei der ideëen.

Gelukkiger dan haar andersdenkende Zusters, heeft zij geen vrees te koesteren voor verdwalen of vallen in gevaarlijke hinderlagen. Zij heeft maar in vol vertrouwen de vaste, zekere leiding te volgen van haar geestelijke overheid, zich uitsprekend in de rustige taal en glasheldere betoogen van mannen en vrouwen van erkende vroomheid, wetenschap en ondervinding, die haar beveiligen zullen tegen elk „Vrouwengevaar".

Ook Corry Uytendoorn — ieder zal wel weten wie zich onder dezen schuilnaam verbergt — heeft het hare gezegd over de plichten der vrouw in onze dagen en over de wijze, waarop zij door den R. K. Vrouwenbond hierin kan geholpen en gesteund worden.

In zeven boekjes, die nog vervolgd zullen worden, houdt zij de vrouw van onze dagen vòòr, hoe zij in de eerste plaats zich voor haar man en kinderen nuttig kan maken en toont haar op welke wijze zij haar invloed gebruiken moet om godsdienstige gevoelens aan te kweeken en den geest van man en kinderen, tot heil der maatschappij, te verheffen en te veredelen. Dit is de inhoud van No. 1.

No. 2 behandelt de positie van het jonge meisje en toont de noodzakelijkheid voor haar aan, zich tot een beroep te bekwamen en toch in huis nuttig te zijn.

In No. 3 *Vrouw en pers*, wordt gewezen hoe zij er toe kan bijdragen de Roomsche pers te steunen en de neutrale uit haar huis te houden.

Over de roeping der *Middenstandsvrouw* verhaalt ons No. 4 terwijl No. 5 en 6 handelen over *Vrouwelijk winkelpersoneel* en het *Dienstbodenvraagstuk*. In No. 7 wordt geleerd hoe de Katholieke vrouw vóór alles vrouw in den verhevensten zin des woords moet zijn, wanneer zij deel wil nemen aan de vrouwenbeweging onzer dagen, en dus ook hierin in geen geval neutraliteit betrachten mag.

Zooals men ziet behandelt de schrijfster zeer actueele onderwerpen en wij haasten ons het te zeggen: in echt katholieken geest.

Het „katholiek vóór alles" kan zij gerust als motto gebruiken. Misschien had het nog beter gestaan op den omslag dan de drie leelijke poppen-figuren van nu.

Zij geeft hoogst behartigenswaardige, nuttige en zelfs noodzakelijke wenken. Men zou alleen kunnen wenschen dat zij op aangenamer, losser wijze werden gezegd, dat Corry, die blijkbaar zeer goed weet, wat zij leeren wil, minder gebruik maakte van versleten stoplappen als: „het behoeft geen betoog (dikwijls gevolgd juist door een zeer lang betoog) of „om kort te gaan (als inleiding van een zware redeneering) om haar denkbeelden dieper in den geest harer lezeressen te prenten.

Een vlug gewiekt woord, een lichte pijl treffen meestal hun doel, waar zwaarder wapens het wit missen. De inhoud harer verhandelingen is uit den aard der zaak ietwat droog en door haar schuifelen op looden voeten maakt zij het haar toehoorders vaak onnoodig moeilijk haar gedachtengang te volgen. Een beter verzorgen van den vorm, wat minder haast, en vooral het vermijden van leelijke germanismen, die twijfel zouden doen ontstaan aan den zuiver hollandschen oorsprong dezer losse opstellen, zullen deze handige boekjes zeker aan waarde doen winnen door het aangename aan het nut te verbinden.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Bos (Fokko). Leugen. Utrecht, Bruna. (246).

De geschiedenis loopt aldus: Vader en moeder met hunne twee dochters woonden rustig in een stil stadje. Tegenspoed, ten gevolge van speculatie, bracht den man aan lager wal, zoodat hij in 't vervolg dienaar moet zijn waar hij vroeger meester was. De oudste dochter loopt weg en wordt in de groote stad al spoedig meegesleept — een verloren en venale vrouw. Zij keert na eenigen jaren op bezoek huiswaarts en maakt de ouders wijs dat zij eene beroemde zangeres is geworden — zij durft niet bekennen wat zij werkelijk is.

In het tweede deel vinden wij haar gehuwd met een onderwijzer-weduwnaar. Zij is niet meer teruggekeerd naar de stad; zij walgde van dat slechte leven; en toen hij haar vroeg of er niets was in haar leven waarover zij zich had te schamen, heeft zij geantwoord met een leugen en werd zijne vrouw. Na eenige jaren komt de angst over deze leugen; zij vreest dat hij 't zal ontdekken, want daar is plotseling iemand verschenen, die haar gekend heeft in den tingeltangel. Zij vlucht. Eindelijk na langen tijd haalt hij haar terug en vergeeft. Ik vind dat zij wel wat erg hooghartig is na al wat er voorviel; zij beweert echter te jong te zijn geweest om te weten wat zij deed. Voor volwassenen, zonder het aan te bevelen! A. GIELEN.

Burg, (Emma van). Isola Bella, Amsterdam. P. N. v. Kampen en Zoon (280).

De naam klinkt hoog poëtisch maar de inhoud stelt diep teleur. De schrijfster verplaatst ons naar Texel en ze verhaalt ons de verliefdheden dier jonge eilandbewoners. 't Gegichel en gegrinnik om de gevolgen eener onvoorzichtige liefde is erg achterbuurtsch. Zulke boeken kunnen wij niet gebruiken. M. WALLE.

Ede (R.), De groote dwaling, Amersfoort,, G. Slothouwer 8⁰ (253)

Dominee Orth heeft, na de geboorte van een levenloos kindje, zijne vrouw verloren. Nu vraagt hij zich zelven af „Waarom heeft God dit gedaan"? In die dagen komt een vriend terug uit Afrika. Het zien der gruwelen van den oorlog heeft dezen man zijn geloof doen verliezen. (?) Dominee Orth komt veel aan huis bij den Dokter, een atheïst, die hoog geprezen wordt om zijne onbaatzuchtige menschlievendheid. Dominee verliest zijn hart aan dokters dochter maar met zijn hart verliest hij ook zijn geloof.

Een vóórkind van den dokter is gehuwd met Dominee van Werven. Deze waant zich een profeet. En als hij op zekeren Zondag de gemeente aankondigt dat God een offer zal vragen dezer dagen, dan is hij oorzaak van heel wat zenuwtoevallen van oude vrouwtjes en kwezelachtige juffers. Zijn voorzegging wordt niet vervuld. In een aanval van waanzin wil hij zijn vrouw als „offer" het leven benemen. Hij wordt tijdig gegrepen en boet zijne verwaandheid met verstandsverbijstering. Zijn vrouwtje, die geloovig was geworden door hem, ziet nu ook het dwaze van den godsdienst in (?!)

Alles komt hier op neer dat in hun geloof „de groote dwaling" te vinden was. Ridicuul en slecht. M. WALRE.

Eysten (Mr. J.) Laat Geluk. Rotterdam. D. Bolle 8⁰. (235) f1.75

Maurits van Gantelen een rijk geworden planter, vestigt zich in den Haag. Hij komt onder de betoovering van een mooi, graag weeuwtje en in een oogenblik van passie vraagt hij haar zijne vrouw te worden. Gelukkig voor hem ontdekt hij tijdig dat deze hartelooze, flirtende vrouw niet de ware voor hem is. Hij verbreekt zijne verloving met haar, gaat op reis en huwt een half jaar later Mimi van Hoorn. Mimi een jong naief onschuldig meisje gaat op in haar man en Maurits vindt bij haar 't ware geluk.

Men ziet, de strekking van dezen roman is niet kwaad. Toch moeten wij dit boek ten strengste afkeuren. Mr. Eijsten veroorlooft zich zulke brutaliteiten op zedelijk gebied en durft zijne romanhelden zulke walgelijke onfatsoenlijkheden laten bedrijven dat het boek zonder pardon te verwerpen is. M. WALRE.

Feith (Jan) Billy. De gedenkschriften van m'n chauffeur. Amsterdam. Scheltens en Giltay (211).

De mémoires van Billy den chauffeur verschenen reeds in „De Auto". Voor verschillende lezers zijn 't dus waarschijnlijk oude bekenden.

Jammer dat hoofdstuk VI niet in den haak is en een matrone opvoert die haar chauffeur een briefje in de hand stopt en hem schaamtelooze avances doet. Als dat was weggebleven zou men tegen dit boek *geen* bezwaar hebben. M. WALRE.

Gogh-Kaulbach (Anna van) Het Licht van binnen. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon, 2 dln. 8^0 (2×120 blz.)

Eene ernstige ziekte heeft Lenie, toen ze nog kind was, het licht harer oogen geroofd. Zoowel hare huisgenooten als Hans, de vriend harer kinderjaren, omringen haar met voorkomende zorgen. In Lenie echter ontwaakte een gevoel van liefde voor dezen vriend. Hans is geweest in 't buitenland en heeft daar zijn leventje geleefd. Truus, Lenie's schoonzusje, geniet in de dubbelzinnige taal van Hans. Hij begeert haar en . . . 't loopt dan ook al spoedig mis. Nu Truus de gevolgen harer daad ontdekt, vlucht ze tot Lenie; deze weet te bewerken dat haar broer 't kind zijner vrouw ook als zijn kind zal beschouwen.

Niettegenstaande Lenie alles weet en zelfs Hans op de hoogte brengt van Truus' toestand, blijft zij verlangen de vrouw te worden van dit sujet. Dat Hansje heeft intusschen een ander meisje het hof gemaakt. Lenie brengt hem onder 't oog dat hij voor Dora geen ware liefde heeft en 't gevolg hiervan is dat hij eindelijk de blinde Lenie tot vrouw neemt. Van godsdienst is in dit boek geen sprake. Alle christelijke ideëen worden verbannen; zelfs Lenie, die beschouwd wordt als de goede engel der familie zegt aan Dominee Karstens, als hij haar voorstelt 't Kerstfeest in de kerk wat op te luisteren: (blz. 85) „Nee Karstens, ... zoo'n kerstboom in de kerk heeft altijd iets officieels en kils en stijfs. Je moogt er nergens anders over spreken dan over het christelijke feest. Maar over de heerlijke beteekenis van het oude heidensche feest, de zonnenwende spreek jullie niet". (Stakkerd!) En daarna (blz. 86) „Weet je wat ik zoo graag zou willen hebben? wat niet-christelijke kerstliedjes". En later verklaart ze 't christelijke kerstverhaal prachtig te vinden „Als 't maar niet altijd zoo .... kerksch verteld werd". Arme, blinde Lenie, zelfs 't licht van binnen ontbrak haar. Slecht. M. WALRE.

Gogh-Kaulbach (Anna van). De sterkste. Amsterdam, L. J. Veen. 8^0. (269).

Herbert en Bart zijn half-broers, werkzaam in 't bankiershuis van hun vader. Herbert is van zijn jeugd af een „rusteloos werker die niet anders van het leven scheen te vragen dan werken". Bart is iemand die alleen leeft voor zonneschijn, geluk en mooiheid. Veel gewerkt heeft hij nooit en is ook niet geheel vrij van socialistische begrippen. Hij zou een misdaad goedkeuren, indien ze kon voeren tot geluk. Hij werd steeds beschouwd als de zwakke; Herbert was de sterke.

Bart verloofde zich met Wies Termolen. Hij ging op in zijn geluk. Zij verlangde naar een te huis en een groot gezin. Hij enkel naar zonneschijn, reizen en 't zien van mooie dingen. Wies

kwam logeeren, maar nu raakte Herbert ook op haar verliefd. Hij bekende Wiesje zijn liefde, en zei gaf toe dat ze veel van hem hield; liet zich liefkozen en deed 't ook hem. Nu wilde Herbert haar voor zich. Om trouw te blijven aan Bart, den zwakke die haar noodig had, verzon Wies een leugen. Herbert was woedend. Zij kon nu zijn vrouw niet worden omdat ze (zooals zij hem voorloog) gezondigd had met Bart. Hij zou niet dulden dat de ander gelukkig met haar was. Langs sluipwegen ontdekte hij de waarheid. Bart verklaarde dat Wies alleen uit meisjesschroom en 't hechten aan conventie (!) geweigerd had....!

De verloving werd verbroken. Wies zag in dat Bart haar kon missen — hij was nu de sterke. En omdat Herbert, die zwak was, haar noodig had voor zijn geluk, besloot ze zijne vrouw te worden.

Een ongenietbaar en slecht boek met vele hartstochtelijke passages. De inhoud zegt overigens al genoeg wat het waard is.

M. WALRE.

Griendt (J. van de). Schipbreuk, drama in vier bedrijven. Helmond, Van Moorsel en Boogaard.

De strekking is zeer goed — en de auteur toont duidelijk de ellende van het gemengd huwelijk. De samenspraak mag krachtiger en boeiender zijn op sommige plaatsen, maar over het algemeen kunnen wij het talent van den schrijver niet miskennen, en hopen dat zijne ontwikkeling steeds in goede richting moge voortgaan.

R.

Harryson (Henry Sydnor). Queed. 's Gravenhage, Blankwaart en Schoonhoven (334).

Henry G. Surface en Mr. Weylandt waren vrienden. Surface bedroog zijn vriend, nam de vlucht en . . . ongelukkig ook het fortuin van Weylandt! Vele jaren later ontmoet de zoon van Surface, onder den aangenomen naam van Queed, de dochter van Weylandt. Queen een zonderling geleerde, tevens een zelfzuchtig schepsel, verbetert zich onder den invloed van Sharlee Weylandt tot een maatschappelijk mensch. Zijn Vader, die zich verbergt onder den naam van Prof. Nicolovius, tracht Queed's vertrouwen te winnen. Een toeval doet Queed den waren naam zijns vaders ontdekken. Hij wil nu Sharlee Weylandt de geroofde sommen teruggeven; deze weigert wel het geld, maar weigert niet de vrouw te worden van Queed.

Dit is misschien geen roman zooals ze gaarne gelezen worden door meisjes, die alleen maar wat opwinding en fantasterijen zoeken. 't Is geen boek dat voortdurend praat over liefde en nog eens weer over liefde! En juist daarom kan ik de lezing met genoegen aanbevelen. Queed is goed en met zorg uitgebeeld. Sharlee Weylandt is een frisch meisje, hard werkend voor 't dagelijksch brood; Charles Gardiner West met zijn hooge aspiraties een goed geteekend type. Jammer alleen dat de vertaling zooveel te wenschen overlaat.

M. WALRE.

Heimburg (W.) Familie Lorenz; naar het Duitsch bewerkt door J. P. Wesselink—van Rossum. Alkmaar, Gebr. Kluitman (316).

Een nieuw familie-verhaal van de onvermoeide Gartenlaube-schrijfster Wilhelmina Heimburg. Het is een onschuldige, wel wat langdradige en breed uitgesponnen geschiedenis van een vader en moeder, die zich in het karakter en de levenskeuze hunner beide zonen vergissen en daardoor veel verdriet beleven. Toch komt alles goed terecht vooral door de schoondochters, die eerst door schoonmama miskend en vervolgd, ten slotte door de oude vrouw op schitterende wijze worden gehuldigd en in eere hersteld.

Voor rijpere jeugd en volwassenen kan het geen kwaad.

MELATI.

Lamberts Hurrelbrinck. Een offer. Amersfoort, Valkhoff. (145) f 1.50 geb. f 1.90.

Een heel arm vrouwtje ziet er kans in haar zoon te laten studeeren voor priester. En na zijne wijding wordt deze flinke, godsdienstige man, met zijn mooie redenaarsgaven en geweldige physieke kracht, kapelaan op 'n klein Limburgsch dorpje, te midden eener half-wilde bevolking van smokkelaars en wilddieven. Eenige proeven van zijn ontzettende kracht dwingen eerbied af, en daardoor worden de inwoners naar de kerk getrokken. De priester moet spreken met de uiterste eenvoudigheid om door dit volk te worden verstaan. Eenmaal, als de gravin en de graaf in hun dorp verschijnen, viert hij zijn talent den teugel, en de bewonderende gravin offert een goudstuk voor zijne armen — maar de armen hebben hem niet verstaan, hij sprak „te hoog". — Nu heeft hij de zwakheid dit goudstuk zoolang mogelijk te bewaren als een hulde aan zijn talent, ofschoon hij zijn horloge verkocht heeft om het geld te kunnen geven aan de armen. Maar ten laatste offert hij ook dit goudstuk op om zijn vijand, een woesten strooper, te redden. Men kan zeggen: groote geesten hebben soms kleine zwakheden. Het boek is goed, het karakter van den priester bewonderenswaardig. Maar zou in Limburg nog zoo'n dorp vol woestelingen als dezen bestaan? Lamberts Hurrelbrinck kan ons nog wel eens verrassen met een mooie vertelling, ik geloof het vast, maar hij zal psychologisch wat dieper moeten gaan.

A. GIELEN.

Schumacher (H. V.) Lady Hamilton's liefdeleven.

Wie de geschiedenis kent van deze Lady begrijpt wat er in dezen historischen roman kon worden uitgestald. De schrijver heeft de felle en schelle kleuren vooraan gelegd, en 't doet pijn aan de oogen . . . en aan de ziel. R.

Schumacher (H. V.) Lord Nelson's laatste Liefde.

Een vervolg op de passie-geschiedenis van Lady Hamilton, en evenals deze niet leesbaar.

Verschaeve (C) Philips van Artevelde. Brugge, Kerlinga.

Verschaeve geeft goed werk; daar zijn zelfs meesterlijke too-

neeltjes in dit treurspel. De samenspraak is levendig en krachtig, meer dan eens herrinnerend aan Shakespeare. A. GIELEN.

Vesters (J. B.) De Idioot. Malmberg's Roman bibliotheek. Nijmegen L. C. G. Malmberg (157) *f* 0.90.

Papa en Mama van Dijl hadden twee dochters, Johanna, de verloofde van Willem Stassaart, en Alice. Hugo de eenige zoon was zoo'n achterlijk kereltje, dat men hem beschouwde als een idioot. Daarom werd hij verguisd en versmaad door allen. Johanna echter had door haar liefdevolle zorgen, grooten invloed op hem gekregen. Door haar bemoeiïngen kwam nu geregeld een onderwijzer Hugo les geven en de verstandelijke vermogens begonnen zich meer te ontwikkelen. In die dagen deed een „heusche (?)" Baron zijn intrede in den familiekring. Papa en Mama van Dijl die streefden naar verkeer in de hoogste kringen, gaven den Baron niet alleen de hand hnnner dochter Alice maar ook offerden ze geheel hun fortuin om den baron te steunen in zijne schitterende ondernemingen. Dat heer echter was een chevalier d'industrie. Hij verdween plotseling en nam wel het geld der familie van Dijl mede, maar liet de dochter achter.

De oude Heer van Dijl had nu niet alleen zijn geld doch ook zijn verstand verloren; door den schrik werd hij geheel kindsch. Johanna, die hare verloving met Willem Stassaart verbroken had omdat ze Hugo niet wilde verlaten, huwde later met den onderwijzer die Hugo niet alleen geestelijk maar ook lichamelijk gered had. Alice ging in eene betrekking. En Hugo hoopt arts te worden om later zijn vader te kunnen genezen.

Een mooi verhaal, tot in de kleinste bizonderheden goed doorgevoerd en fijn uitgebeeld. De tegenstrijdige karakters der beide zusters zijn werkelijk naar het leven. Zoo'n boek kan men gerust een ieder in handen geven. M. WALRE.

Wägner (Elin), Vrouwenleven. Naar het Zweedsch door Logeman-v. d. Willigen. Utrecht, Honig. 1913. (263) f 2.75 geb. f 3.25.

Voorin staan enkele recensie's van dit boek, natuurlijk vol lofs. Eene zegt: „E. W. heeft in haar boek alle tegenstanders van de vrouwen-emancipatie eens flink op hun plaats gezet". Eerlijk gezegd, daar hebben wij bij aandachtige lezing niet veel van gemerkt. Een andere kritika zegt dan ook ongeveer het tegenovergestelde: „Vele vrouwen vragen nog: Wat zijn het eigenlijk voor vrouwen, die strijden om het recht der vrouw en wat bedoelen zij eigenlijk met hun Vrouwenkiesrecht?

.... In *Vrouwenleven* vinden wij de verschillende typen; stemrecht-slaven en stemrecht-enthousiasten, zij die strijden om het recht en andere die wanhopen".

Ons oordeel is het volgende: E. Wägner, misschien tegen haar bedoeling, stelt ons alleen moreel- of physiek-ontredderden als kiesrechtvrouwen voor. Ik kan dus moeilijk begrijpen dat dit boek eene apologie wil zijn!

De schrijfster is beslist anti-christelijk en huldigt het vrije-liefde leven. Het lijdt geen twijfel dat vrouwen door zulke romans te schrijven de zaak, die zij voorstaan, eer zullen verslechteren dan verbeteren. Het boek is af te keuren; ook volstrekt niet mooi. Het lijkt door zijn onsamenhangendheid en allerleitjes, veel op een schotel *hors d'oeuvres variés.* A. GIELEN.

Wermeskerken (Henri). De Profundis clamavi! . . . De Biecht eener Moeder. Amsterdam Scheltens en Giltay 8°. (251).

Om het gevoel onzer lezers niet te kwetsen, moet ik mij ditmaal onthouden een kort verslag van dezen roman te geven. Een moeder, die hare dochter in vertrouwen neemt en haar mededeelt den zedeloozen roman van haar leven. Bah! M. WALRE.

FRANSCH

Achalme (Lucy). LES POINGS LIÉS; de schrijfster schijnt de onontbindbaarheid van het huwelijk niet aan te nemen. Er hapert nogal iets aan dezen roman. — **Joliclerc** (E.) GRAINE DE ROI; zonder twijfel of aarzeling te verwerpen. — **Margueritte** (V.) LA ROSE DES RUINES. Het is bekend dat deze auteur propagandeert voor het vergemakkelijken der echtscheiding. In tegenstelling met een tamelijke loftuiting, die hij kort geleden in ons land mocht ontvangen, wijzen wij op 't gevaarlijke van den auteur. Dit laatste boek is misschien iets beter dan het meerendeel, doch niet zuiver genoeg om het te kunnen aanbevelen. Bovendien onmenschelijk saai. — **Rochebrune** (Mme de). LE CALVAIRE DE L'ISLAM. Hier worden zulke scabreuze toestanden en gebruiken tentoongesteld, dat het boek volstrekt onbruikbaar is.

Adam (Madame) Chrétienne, roman. Plon. Paris in 16 (321) 3 fr. 50.

De schrijfster, in 1836 geboren, was tot dusver de ijverige dienares van wat men, zeer zonderling, het néo-hellenisme noemt. „Het hellenisme zegt Jules Lemaître is voor de menschen van onzen tijd een droom van natuurlijk en gelukkig leven, beheerscht door de liefde tót en het zoeken ván vooral plastische schoonheid en ontdaan van al het buitenaardsche."

Een oud recept, waarmee al heel wat hoofden bedorven zijn! Echt heidensch! Madame Adam (haar naam is Juliete Lamber) was dan ook eenvoudig eene heidensche schrijfster, zooals hare boeken, haar salon, haar roep getuigden. Na o.a. Païenne geschreven te hebben, heeft, zij thans, na hare bekeering, ons „Chrétienne" gebracht.

Dat het boek eene groote sensatie heeft teweeg gebracht, spreekt van zelf. Een bijna tachtig-jarige, die terugkeert....

De inhoud van den roman is als volgt: Een de Noves is als een wanhopige, een verdoemde gestorven na een leven van misdaad en schande.

Mélissandre, zijne vrouw, van haar ellendig juk bevrijd, zal

voortaan aan Tiburce Gardannes toebehooren, dien zij als heidensche vrouw beminde. Maar men eischt, dat zij een jaar zullen wachten alvorens te trouwen.

In dat jaar komen zij terug op den goeden weg, de eene door de lezing van den H. Augustinus, Bossuet, Lacordaire, de Imitatio, enz. de ander door de studie van den H. Paulus.

In eene beschrijving te treden, zou mij te ver voeren....

't Is een treffend boek en al is het hier en daar nog een tikje Fransch, het bevat heerlijke, diepzinnige bladzijden.

Ik zou het echter liefst gelezen zien door zeer ontwikkelde volwassenen, want er komen gedeelten in voor, waar de oude mensch nog spreekt, al krijgt hij geen gelijk, en dat is voor sommigen ongeschikt.

Litterarische waarde zoeke men echter niet op de eerste plaats in het boek; het heeft vooral zijn karakter uit een oogpunt van apologetiek. H. F. VAN M.

Bullen (Frank T.) Idylles de la Mer, Preface de R. Kipling. Texte françois d'Albert Savine in 16 (294). P. V. Stock et Cie., Paris. 3 fr. 50.

Zeven en twintig zeeschetsen. Kipling weet geen woorden te vinden om ze te prijzen. Zoo hoog stijgt mijn geestdrift niet, maar 't is een mooi en leerzaam boek voor jongelui.

H. F. VAN M.

Gyp Napolèonette. Paris, Calmann-Lévy, 3 fr. 50.

In vluggen Gyp-stijl geschreven, geestig en opgewekt. Ik vermoed dat jonge dames wel schik zullen hebben in deze andere jonge dame, die Napoléonette heet. Zij draagt dien naam met recht, want zelfs aan 't hof van Lodewijk XVIII blijft zij eene overtuigde Bonapartiste, die haar gevoelens niet verbloemt. 't Is een aardig boek.

Houlette (René La) Sur mon chemin. Contes et poèmes en prose, in 16 (233) Pierre Téqui, Paris 3 fr. 50.

Een dertigtal verhalen en schetsen, geschreven „au courant de la plume pendant une année de journalisme". Geestig en vermakelijk, satyrisch en roerend, vol afwisseling. H. F. VAN M.

Ménabréa (Henri) Une brillante affaire, roman, in 16 (468) P. V. Stock et Cie,, Paris, 3 fr. 50.

Een groote, zware roman, maar die goed op pooten staat.

De „brillante affaire" is eene fabriek van aluminium. De levensvoorwaarden worden er door veranderd, aartsvaderlijke plattelandsgezinnen worden er door geruïneerd, hooger streven gedood.

Jammer dat er bladzijden in voorkomen die stootend en stuitend zijn. 't Boek kan dus niet onvoorwaardelijk worden aanbevolen.

H. F. VAN M.

Mercereau (Alexandre) Gens de là et d'ailleurs, Eugène Figuière et Cie., Paris.

Deze schetsen zou ik niet bespreken, als zij niet van een schrijver

waren, die door de vrijmetselarij blijkbaar, omhoog gebeurd wordt.

Zij zijn vuil, vol valschheid en haat tegen den godsdienst, druipen hier en daar van gif, en.....

Maar dat is al erg genoeg. X.

DUITSCH

Gantzer (Fritz). Die Rotburg. 2. Aufl. Leipzig, Grunow. 3 M.

Dit boek heeft voor dat het niet het oude afgezaagde thema van liefde en verliefdheid behandelt.

Die Rotburg is eene gevangenis; en de direkteur neemt het kind eener landloopster, dat daar ter wereld kwam, onder zijn schuts en zorgt er voor met groote liefde. Hij doet dit ook om goed te maken de mishandeling de gevangen vrouw tijdens zijne afwezigheid aangedaan. De echtgenoote van den directeur kan niet dulden dat de man zooveel doet voor dat kind, het is of haar eigen geluk daardoor bedreigd wordt. Vandaar strijd tusschen beiden. Nogal kras realisme, en meer dan eens zeer onwaarschijnlijk. E. H. HELLIG.

Zahn (Ernst) Der Apotheker von Klein-Weltwil. Stuttgart — Deutsche Verlag. M. 3.50.

Een eigenaardig boek van koele observatie en rustig naturalistische beschrijving. Het karakter van den Apotheker gaat boven mijn begrip. De man neemt proeven op zijn medemenschen, harteloos ongevoelig en wreed. Hij weet met verfijnde scherpzinnigheid steeds de manier van doen of spreken te kiezen om iemand ongelukkig te maken. Twee broertjes, kleine knapen die zielsveel van elkander hielden, brengt hij tot haat door steeds den een te prijzen en den ander te vernederen. Eene vrouw, die zielsveel hield van haar man, doet hij twijfelen aan zijn energie; een werkman die veel over had voor zijn patroon drijft hij met een enkel woord tot het bitterste socialisme. Een redakteur, die een talent had ontdekt en dat op den kandelaar zocht te plaatsen, maakt hij wild van naijver door hem eenvoudig te vragen of zijn protégé ook zijn opvolger zal zijn. Zahn is gewoonlijk niet licht te begrijpen, en wat hij zich met dit boek heeft voorgesteld is tamelijk raadselachtig. Indien het zóó kan worden opgevat, als bedoelend een bewijs, hoe weinig er noodig is om een mensch af te trekken van het goede — hoe lichtelijk de mensch zijn beste bedoelingen prijs geeft en zich door anderen laat misleiden . . . ja, dan is het *bijna* begrijpelijk.

In elk geval een troosteloos boek. Wie echter eens kennis wil maken met dit zonderling bedenksel kan het doen, zonder dat hij behoeft te vreezen onhebbelijke of verkeerde voorstellingen onder de oogen te krijgen. E. H. HELLIG.

ENGELSCH

Ayscough (John). Prodigals and sons. London, Chatts & Windus 8°. (326) cloth 6 sh.

Gelijk alles wat Ayscough schrijft, verraadt ook deze verzameling van een goede 25 verhalen de meesterhand. Toch loopen de verhalen in verdienste nog al uiteen en kan men ze nauwelijks onder zijn beste pennevruchten rekenen.

Barclay (Mrs. Florence). The Broken Halo. London, Putnam. 8°. (408) cloth, 6 sh.

Een boek, dat erg tegenvalt en, zoo mogelijk, nog minder goed geslaagd is dan *The Upas Tree*. The Catholic Book Notes haalt over deze schrijfster terecht de volgende woorden aan uit de *Times:* „descriptions which come very near to the border-line of circumspection, but do not overstep it". Dit is genoeg om ons tot voorzichtigheid aan te manen!

Casey (Sadie Catharine). Libby Ann. London, Heinemann 8°. 6 sh.

Een echt Iersch boek. De heerschzuchtige Libby, het weeskind, dat in elke omgeving domineert, en de bemoeizuchtige Miss Sparks staan te midden van een menigte even krachtig als juist geteekende persoonlijkheden. De Iersche humor kruidt het gansche verhaal. Zeer aan te prijzen.

Connor (Jean), Bond and Free. New-York, Benziger Brothers, 8°. (273) cloth 2 sh.

Bond and Free, schijnt mij al te sensationeel toe, om het veilig aan te raden. Wel faalt de duivelsche schurk met zijne tijgerachtige medehelpster in zijn boos opzet; maar zulke prikkellectuur, al is zij niet slecht, kan toch ook niet gezond genoemd worden.

Deming Hoyt (Francis), The ComingStorm, New-York, Kenedy, 8°. (284) cloth 1.25 dollar.

Een mislukte roman over het Socialisme.

Gibbs (Mr. Philip), A Master of Life, London, Cassell, 8°. cloth, 6 sh.

Titus Harsnett, de zoon van een rijk industrieel, bevindt zich na 't overlijden van zijn vader aan 't hoofd van eene groote fabriek. In de sociale woelingen van het industrieleven, en in zijn politieke loopbaan, waar hij voor- en tegenspoed kende, gaart hij de rijpe ondervinding, vereischt om den weidschen titel van „Master of Life" met recht en reden in 't wapenschild te voeren. De tendenz van het boek, hetwelk een verbetering van sociale toestanden beoogt, vermindert het boeiende van het verhaal in geenen deele. Aanbevelenswaardig.

Owen Roe and Honor Urse. By the Brown Bog. London, Longmans, 8°. (296) cloth ill. 6 sh.

Negen boeiende, zij het ook ietwat sombere verhalen, spelende in het land, waar de zon slechs door tranen heen lacht en waar

het groene veld maar al te dikwijls met het somber bruine heideveld, en de diepzwarte turfgronden afwisselt. Het beeld van de lijdensgeschiedenis van dit zwaar beproefde, maar ternedergeslagen volk. Dit aangenaam uitgegeven boek bevat veel wat treffend is en schoon. N. B.

Reynolds (Mr. Rothay), The Gondola, London, Mills and Boon, 8°. 6 sh.

Dit is lichte lectuur. Een liefdesgeschiedenis, waartoe de schrijver zijn kennis van Italië en Rusland heeft aangesproken, om de noodige afwisseling in het verhaal te brengen.

KUNST

Rooses (Max) Flandre. Paris, Hachette. (656 gravures — pag. 349) 7 fr. 50.

De Conservator van het Museum Plantijn heeft met dit boek een fraaie bijdrage geleverd tot de algemeene kunsthistorie der collectie *Ars Una — Species mille*. Met behulp der menigvuldige verluchtingen, die wel klein maar voldoende duidelijk zijn, en kort-en-bondige verklaringen, geeft hij ons een prachtig overzicht der Vlaamsche Kunst: de heerlijke architectonische monumenten, de onsterfelijke schilderijen, beeldhouwerken, weefsels, boekversieringen, miniatuurkunst (en deze laatste vooral met grooter uitvoerigheid dan gewoonlijk pleegt te geschieden). De schrijver mocht wel zeggen: Et ainsi nous avons cherché à compléter dans toutes ses parties la glorieuse histoire de l'art dans les Flandres. Daar is ons geen boek bekend over hetzelfde onderwerp, dat in zoo kort bestek zoo volledige en zoo magistrale inlichtingen geeft als dit werk van Max Rooses. Het verdient alle aanbeveling. R.

Rijkse (Jac.) Anatomie voor Kunstenaars. Amsterdam, Meulenhoff. Met 92 illustraties en 51 buitentekstplaten. (184). f 4.90 geb. 5.50.

Op dit gebied bezat Nederland nog weing, en misschien niets dat speciaal voor kunstenaars was geschreven. Dit boek nu voorziet in eene leemte, welke onloochenbaar bestond, en studenten voor de examens M.O. teekenen zullen hier alles vinden wat zij noodig hebben. Het behoeft geen verklaring dat ook andere vakmenschen deze uitgave zullen waardeeren. De figuren zijn zeer goed, de tekst duidelijk in zijne verklaring en overvloedig. R.

VOOR DE JEUGD

Gierlöff (Cristiaan) Tony. Uit het Noorsch overgezet door D. Logeman-van der Willigen. Bussum. Paul Brand. (145.)

Het oorspronkele boek had zorgvuldiger gesnoeid moeten worden, en dan nog? Of 't geholpen zou hebben?

Tony's moeder houdt er zulke malle padagogische begrippen

op na, dat er niets aan te verbeteren valt; ze zijn dwaas van het begin tot het einde-, al loopt er hier en daar een gezonde opvatting tusschen.— Ook de schrijver zelf schijnt evenmin takt te hebben om met jongens om te gaan als Mama Hassel. Wat moeten bij voorbeeld die „spiernaakte" jongens van blz. 57, die op blz. 61 vergeten dat zij ongekleed zijn; en de twee gebroeders-matrozen, van wie de een den ander vermoordt „om eene vrouw" — ; het raadselachtige versje op blz. 83, de nonsens over „ de klaarheid van het Alwezen" op blz. 415? Neen, ik kan allerminst instemmen met het toeterend lofkoor, dat ik heb hooren opgaan, en de uitbundige roemers zullen bezwaarlijk hun oordeel kunnen verantwoorden, als ze eens aandachtig gelezen hebben. Aan een boek voor jonge menschen moet men wat betrouwbaarheid betreft, hoogere eischen kunnen stellen. A. B. H. GIELEN.

Heukels (H.) Excursieboekje. Amsterd. Meulenhoff. 550 gekleurde afbeeldingen. *f* 1.90. *f* 2.25.

Tekst van den bekenden Heukels natuurlijk zeer goed; de plaatjes, ofschoon dikwijls wat fel-kleurig, helpen toch zeker mede ter herkenning der voorwerpen. Het boekje houdt heel wat in: planten vooral, weekdieren, insecten, visschen, vogels, zoogdieren. Een zeer goede gids voor de beginnende jeugd, misschien ook wel voor volwassenen, die gaarne wat meer willen weten van de omgevende natuur. Aanbebevolen.

Kinderversjes (Onze). Van Vroeger en Nu. Bloemlezing voor school en kinderkamer verzameld door S. Abrahamsz. Met teekeningen v. J. Sluyters. 3de druk. Amsterdam, Meulenhof (128).

In dit boekje zullen de ouders menig aardig versje vinden, dat zij hunne kinderen kunnen leeren.

Kuiper van der Koogh (E.) Moeder vertelt. Met zwartjes en witjes van Jan Wiegman. (136).

Opgezonden aan eene moeder van twee aardige knaapjes. Antwoord: dat het een bizonder lief en leuk boekje is.

Koenen (Marie). Van Wenschen en Wonderen. No. 1 van de Lente-serie. Leiden, Théonville. (193) geb. f 1.—.

Eindelijk is de *Lente-Serie*, die wij verleden jaar reeds aankondigden, geopend. En luistervol geopend met dit mooie boekje van Marie Koenen, dat zelfs volwassenen met genoegen zullen lezen om de eenvoudig-mooie taal.

Een staf van bekende medewerksters is aan deze uitgave verbonden. De *Lente-Serie* zal *velerlei* (verhalen, geschiedkundige en natuurhistorische schetsen, levens- en reisbeschrijvingen) „te kiezen geven aan jongens en meisjes van 12 tot 14 jaar, en meer nog aan de grooteren van 14 tot 18 jaar". — Welkom!

TIJDSCHRIFTEN.

De Haagsche Vrouwenkroniek: WEEKBLAD VOOR DE ONTWIKKELDE VROUW. Hoofdred: Mevr. S. Lugten - Reys.

Een nieuwe onderneming! Ik heb voor mij liggen al de nummers, welke tot heden[1]) zijn verschenen, maar deze zijn nog te weinig om een volledig oordeel mogelijk te maken. Wel valt al aanstonds te erkennen: dat ieder hooger ideaal ontbreekt; het mooiste staat nog op den grond!

Maar 't gaat ook wel eens wat lager: kon bijv: niet kort en bondig het vuile stuk *Le Minaret* (in No. 2,) worden afgekeurd, in plaats van er een gulzige uiteenzetting van te geven en aan 't slot te bekennen, „mij heeft de *Minaret* niets gedaan — niets dan wrevelig gemaakt, en ware het niet voor het rustig, mooi en soepel-majestueus bewegen van den authentieken neger, 't ware een verloren avond geweest". Ja, waarachig, wat zoo'n neger wel van ons denken moet? Marie Verhaeren, die de rubriek *Kunst- en Kritiek* verzorgt, komt voor den dag met Diderot, Plato, Socrates enz. en doceert: „wij kunnen evenmin iets „onnatuurlijks" doen, als iets „bovennatuurlijks", omdat we de natuur zelve zijn — !!! Elders (No. 3.) wordt het ziekelijke tooneelstuk van Bernstein: *Le Secret* geprezen. De hoofdredactrice vindt het Engelsche suffragettenblad „merkwaardig". De roman *Ille mihi* wordt door Nannie von Wehl geroemd als een prachtig stuk vrouwenwerk en de theorie over het huwelijk daar gehuldigd schijnt ook te worden goedgekeurd. Met Kerstfeest, uit vrees dat er iets christelijks in het blad zou komen of de naam van God zou moeten worden genoemd, wordt alleen een oude heidensche sproke opgedischt.

Maar genoeg! over kleeding, mode, poppenfabrikatie, tearooms mogen er misschien aardige artikelen in staan — waar het gaat een enkele maal over ernstige vraagstukken babbelt de schrikbarend-oppervlakkige moderne vrouw, die uit haar geestelijke krachten gegroeid is.

Een Katholieke ontwikkelde vrouw, die van dit geestesvoedsel, beproefde te leven, zou al spoedig bemerken dat zij op een hongerkuur werd aangewezen.

[1]) Tot 10 Januari 1914.

VARIA.

Multatuli over onderwijs. De vrijzinnige onderwijzers die over 't algemeen zoo onberaden hun afgodje Multatuli vereeren, moeten eens lezen wat hij schreef: „Met onderwijs bijv. moet die „Staat" niets te maken hebben, of bijna niets. Hierin ben ik — Atheïst — nagenoeg 'n geestverwant van den katholiek Schaepman en den Orthodox Keuchenius". (Groninger Weekblad 1886, 13 en 24 December).

Multatuli en de Socialisterij. In Nov. 1886 zette hij een advertentie in Handelsblad, Nieuws van den Dag, Nieuwe Rotterd. Courant; een advertentie om te verklaren dat hij de middelen der sociaal-Democraten om tot verbetering te komen *in hoofdzaak onjuist* vond.

Op een uitnoodiging om te komen spreken voor het Demo-

cratisch Congres te Antwerpen (1873) antwoordde hij meer waar dan beleefd: „'t Parlage van democraten bevalt mij geen haar beter dan dat der meest ouderwetsche behouders. Integendeel. Ik kan nog beter met een redeneerenden minister overweg, dan met een werkman, die aan 't raisoneeren slaat, zegge déraisoneeren gewoonlijk". (Brieven X, blz. 7.)

Verder dit vernietigend vonnis: „maar onder de andere radicale hervormers zijn er soms lui, die hun meeningen slechts verdedigen om zeker standpunt in te nemen, om voorgangertje te spelen, om . . . iets te zijn. En om tot den schijn daarvan te geraken, vleien zij de hartstochten der massa. De zoogen. strijd tusschen „kapitaal" en arbeid" erken ik niet". (Groninger Weekblad; als boven),

Niet zoo voorbarig. Mejuffr. H. S. S. Kuyper heeft een boek geschreven: *In het Land van Guido Gezelle* (in volgend no. wordt het besproken) en daar staat op blz. 154 „Met een gevoel van eerbied doorbladerde ik de oude bladzijden (een bijbel door Vorsterman gedrukt, Red.) op de laatste bladzijde staat:

Gephrint Thantwerpen in die Cammerstraate in den Gulden Eenhoorn Bi mi Willem Vorsterman Voleyndt op Sinte Mattheus-avont, den XX dag van September, In 't jaer nae die ghebuerre ons salichmakers M. C. C. C. C. C. en XIX.

Het staat er zoo eenvoudig en toch, wat een geloofsmoed moet die Antwerper drukker gehad hebben, om zijn naam en huis dus publiekelijk te noemen in verband met een daad, die toentertijd een misdaad was, waarop de doodstraf stond".

Zou de Juffrouw dit geschreven hebben indien zij had geweten dat Vorsterman zijn werk, *nauwkeurig door katholieke geleerden van Leuven had laten verbeteren!* (over 't algemeen neemt men aan als waarschijnlijk dat kwaadwilligheid of nalatigheid van het drukkerij-personeel oorzaak waren dat meerdere uitgaven van Vorsterman werden veroordeeld.)

Uit **„De Haagsche Vrouwenkroniek"** (No. 5) „Zou Nederland niet eens het voorbeeld kunnen geven door wedstrijden (voor vrouwen, Red.) te organiseeren, waarbij alleen de *schoonheid* van het lichaam de voornaamste factor is? Dit zou eene daad zijn van groote opvoedkundige waarde...." aldus Lize Deutmann, arts. — Och ja, waarom niet? Met paarden zijn ze ook zoo begonnen, en de opvoedkundige waarde bleek zoo groot dat de dieren nu al verstand hebben, ten minste in Elberfeld.

Deze Lize Deutmann schrijft in de Januari-aflevering van het Maandschrift: „Vragen van den dag" een artikel: „De opleiding van den arts en de occulte wetenschappen". En dat gaat met eene luchtigheid alsof ze een matje uitklopt. Veel beweringen over spiritisme en magnetisme en de waarde der genomen proeven, gepaard met een volkomen gebrek aan kritischen zin!

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ■ ■ ■ ■ ■ ELKE MAAND ■ ■ ■ ■ ■

VRAAG: Welke Colportageromans werden gedurende dit jaar bij U gevent?

ANTWOORD: Wij hebben op deze vraag een zeer groot aantal antwoorden ontvangen. Sommige van die prullen zijn niet zoo zeer onzedelijk als wel bloederig en drakerig in alle opzichten. De taal is eenvoudig beneden peil! Op de dorpen worden ze minder rondgevent dan in de steden, maar 't komt toch nog al voor. Amsterdam spant de kroon, zeker omdat de voornaamste uitgever van deze boeken alhier woont, op de Lauriergracht. Zij worden meestal dienstboden en werklieden in handen gespeeld, die zonder te berekenen wat hun het boek in zijn geheel kost — de enkele centen voor iedere aflevering goedsmoeds betalen, en niet bedenken wat een exorbitant hoogen prijs zij voor het ding geven.

Velen zijn ook slecht op zedelijk gebied, daar zij allerlei moreele gruwelen voorstellen en in ongewasschen taal vertellen.

Op de kleine plaatsen komt een ander euvel dikwijls voor: als iemand een boek bestelt bij den uitgever rechtstreeks, wordt in het toegezonden boek een reclame gestopt voor dingen, die er niet dóór kunnen. Een enkele uitgever, die het op dit gebied al te bont maakte, hebben wij gewaarschuwd; indien hij zijne praktijken voortzet, zullen wij hem hier aan den kaak stellen.

Amsterdam is berucht. In Frankrijk gaat een waarschuwing tegen *Le Recueil populaire* dat onder de deur wordt door geschoven. De uitgever heet: Heiermann — Amsterdam. Waarheid of fictie, de naam van dien uitgever? Het is een echte colportageroman: „on lit cela par devoir professionel, mais avee dégoût.

Men moet die dingen vernietigen, en de colporteurs die ze komen terughalen eens ongezouten de waarheid zeggen.

Wij danken de lezers voor hunne inlichtingen, en kunnen hun mededeelen dat wij verschillende maatregelen hebben genomen en waarschuwingen uitgezonden, om plaatsen die nog niet geheel besmet zijn door dit euvel, zooveel mogelijk schoon te houden.

VRAAG VOOR HET VOLGEND NUMMER: Wie kent den sensatieromam *Am Kreuz* van WILHELMINE VON HILLERN. (eig.: Frau Wilh. Diemer). Het boek is ook vertaald in het Nederlandsch. Met belangstelling zien wij vele antwoorden tegemoet; het zal spoedig blijken waarom. Geeft ons uw oordeel eens!

CORESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

V. D. A. te L. *De geheimen der Vrijmetselarij* zijn de ellendige schriften, welke de bedrieger LEO TAXIL uitgaf, bewerend de Vrijmetselarij te ontmaskeren. Vele goedgeloovigen liepen erin, en TAXIL lachte hen uit en bleef vrijmetselaar. De man is nu dood, gestorven buiten allen godsdienst.

W. D. V. te R. Op dat oordeel moogt u niet vertrouwen; u is er allerminst door verantwoord tegenover uwe lezers.

A. S. te N. Dat boek van ZAHN hebben wij in dit nummer juist besproken. De roman van SCHWARZKOPF: *Greta Kunkel* is reeds ter beoordeeling gezonden aan een onzer medewerkers.

J. B. te M. Vraag *Modernisme en anti-modernisteneed* door G. VAN NOORT. Uitgave: Langenhuysen, Amsterdam. Voor uw doel ruim voldoende.

N. V. te R. Net spijt ons! Exemplaren *Boekenschouw 1912* zijn niet meer voorhanden. Misschien kunt u tegen hoogeren prijs een exemplaar te koop vragen. Schrijf het ons dan en wij zullen uwe aanvraag hier bekend maken.

R. TR. te L. De romancollectie van Ollendorp á un franc, is zoo goed als geheel af te keuren.

Het loont de moeite niet op zoek te gaan om tusschen al dien rommel één parel te ontdekken.

X. — R. K. PR. De roman welke u opgaf als geschreven door *Annie de Graaff* is eene vertaling van een boek van *Zahn.* Er staat niets in tegen Geloof of zeden bepaald. Meer durf ik niet zeggen.

DEN LEZERS. Bij Scheltema & Holkema is verschenen eene vertaling van J. H. Fabre's beroemd boek, onder den titel: *Zeden en gewoonten der insecten.* Al wat in het Fransche werk eene apologetische strekking had is zorgvuldig weggelaten... wij behoeven niet te zeggen dat het werk daardoor een enorm groot deel van zijne waarde verloren heeft.

B. TE N. Uwe moeilijkheden zullen wij in een brief trachten op te lossen, ze staan alle in verband met de tegenwoordigen auteurswet. Uwe verklaringen zijn foutief, behalve de laatste.

† † †. Eerst na afdrukken van 't eerste vel bemerkten wij dat het Enchiridion (besproken op blz. 280) reeds in 1910 was uitgegeven, anders hadden wij stellig die bespreking niet opgenomen, zeker niet onder: Nieuwe Uitgaven. REDACTIE.

HENRY BORDEAUX OVER HET HEDENDAAGSCH FRANSCH TOONEEL

De bekende romanschrijver HENRY BORDEAUX verzamelt onder den titel: *la Vie au Théâtre* de tooneelkritieken, welke hij maandelijks plaatst in *la Revue Hebdomadaire*. Tot nu toe verschenen drie deelen; zij bevatten drie reeksen van opstellen, geschreven tusschen October 1907 en Mei 1913.

Dat hier degelijke kritiek te verwachten is, spreekt van zelf. Immers, wie den romanschrijver kent, zal van den criticus meer vragen dan beuzelachtig dilettantenwerk. Al zijn de romans van BORDEAUX niet geschikt *ad usum Delphini*, toch staat de schrijver, dank zijn degelijke, christelijke beginselen, hoog boven de velen, wier eenig beginsel schijnt te zijn 't ommantelen of verheerlijken der ondeugd. Ondanks de aanklevende parasieten kan een boom hoog oprijzen, als slechts de wortels diep indringen in een vruchtbaren bodem. Dit is het geval bij BORDEAUX. De bodem, waarin hij wortelt, is de grondslag van het gezonde sociale leven, namelijk het huisgezin met zijn tradities, bewaard door den godsdienst en van geslacht tot geslacht ongeschonden overgeleverd. BORDEAUX is de verdediger der familie; onvermoeid strijdt hij tegen de talrijke invloeden, welke het huisgezin trachten van een te scheuren en zóó de macht en de grootheid der maatschappij te verbrokkelen. Wie zal de anarchie weren uit den staat, als ze reeds knaagt aan het huisgezin?

Bij 't beoordeelen van het hedendaagsch tooneel is BORDEAUX evenmin overal te verdedigen. Hier en daar zou men hem wat minder indulgent verlangen. Dit neemt echter niet weg, dat hij ook als criticus zeer hoog staat, dank zijn beginselgetrouwheid. In zijn theaterbeschouwingen strijdt hij voor dezelfde heilige zaak als in zijn romans en met dezelfde wapenen,

Het „leven op het theater" beteekent bij hem niet, dat elke hedendaagsche levenstoestand of levensuiting recht heeft op het tooneel te worden nagebeeld, — veel minder dat een tooneelvertooning mag of moet worden toegejuicht, enkel en alleen omdat zij een getrouwe weerkaatsing is van de werkelijkheid. Integendeel. Over deze valsche theorie, welke onder de misleidende leuze van

l'art pour l'art de kunst afzondert van de moraal en, met den spitsvondigen eisch van realisme en natuurlijkheid, al wat des menschen is, ook 't slechte, tot een geschikt thema verklaart van kunstuiting, wordt door BORDEAUX herhaaldelijk de staf gebroken en een streng vonnis geveld. Zijn tooneelverslagen, zegt hij, zijn „aanteekeningen over de schouwspelen van mijn tijd, vergeleken bij onze zeden en ons sociaal leven" (I II). Hij bestudeert het leven op het theater, maar 't is slechts om uit de trekken van het konterfeitsel den innerlijken toestand van het model af te leiden, en vooral om de waarde der huidige theaterkunst te bepalen door ze te toetsen aan de onomstootbare wetten, waaraan zoowel het leven als de kunst onderworpen zijn.

Al wat indruischt tegen die wetten, zoowel op het theater als daarbuiten, is in strijd met de van God gestelde orde, met de gezondheid der menschelijke ziel. L'art, aussi bien que la vie, doit rechercher l'ordre et la santé. La beauté ne saurait être ni malsaine ni désordonnée (I II).

De eerste vraag, welke de tooneelcriticus zich dan ook stellen moet, is niet of het stuk een goede vertolking vond. Allereerst moet hij onderzoeken, of opzet en uitwerking misschien niet zijn, wat CHATEAUBRIAND noemde, *une insulte à la rectitude de la vie.* (I, III). 't Is een eeuwenoude waarheid, dat van het tooneel een verheffende invloed moet uitgaan. Het doel der theaterkunst moet zijn den toeschouwer in tegenwoordigheid van het schoone den drang te doen gevoelen zichzelf te verbeteren (III 347).

Maar wie kan het dan billijken, en in naam van wat kan men het goedpraten, dat 't hedendaagsch tooneel zich verlustigt in tafereelen, welke in plaats van den toeschouwer te veredelen, hem met zijn verbeelding alleen eenigen tijd doen verwijlen in een kring van menschen van minder allooi dan hijzelf, of wier buitensporigheden hij, ook al mocht hij hun gelijken, in zijn binnenste moet afkeuren als onteerend, menschonwaardig? De letterkundig-schoone vorm is geen verontschuldiging. De prikkel der booze passie wordt er door verscherpt. Gedaante en kleur verhoogen de aantrekkelijkheid der giftplant. Bij de ouden werden te vergeefs de ten tooneel gevoerde ondeugden van Jupiter bedekt met een waas van ironie, — hun invloed bleef verderfelijk.

De ware schoonheidsleer veronderstelt, dat kunst en moraal niet gescheiden zijn. Zooals iedere vrije handeling van den mensch zich regelen moet naar 's menschen eindbestemming, zoo ook de kunst. De moraal geeft dat richtsnoer aan. Wat buiten

die regeling, die orde is kan geen echte schoonheid zijn, maar is slechts valsche namaak. Voor HENRY BORDEAUX is die waarheid het uitgangspunt der tooneelkritiek. Zonder scha te loopen op esthetisch terrein, zegt hij, kan geen schrijver „zich kanten tegen de machten, die aan mannen en vrouwen gegeven hebben de hooge zielsbeschaving, welke bestaat uit eerbesef, godsdienstzin, schaamtegevoel, waardeering van huisgezin en maatschappij" (II 287).

Het hedendaagsch tooneel gaat er groot op, dat dwangjuk der moraal — zoo heet het — te hebben afgeschud. Kan het verwonderen dat het weinig genade vindt in de oogen van onzen criticus?

De uiteenzetting alleen reeds, welke BORDEAUX geeft van de verschillende tooneelstukken der laatste jaren, is voldoende om zijn afkeurende kritiek te verklaren. In een sombere reeks rijen zich de ergerlijkste tafereelen van zedenbederf aaneen. Telkens opnieuw een *insulte à la rectitude de la vie*, een kaakslag op 't gelaat van hen, wier eergevoel nog niet geheel is afgestompt. Vat men de theaterprodukten der laatste jaren te zamen, dan verkrijgt men een bundel, waarvan het geheel zoowel als bijna ieder onderdeel uitwasemt *une odeur malsaine de fleurs qui se décomposent* (II, 341).

De psychologie heeft plaats moeten maken voor de physiologie, de ziel voor het lichaam; — de inwendige strijd, waarin de klassieke kunst het edelste van den mensch zulke heerlijke overwinningen deed behalen, is vervangen door een ontembare jacht naar voldoening. Inderdaad, wat anders geven ze te aanschouwen, *ces spectacles amoraux auxquels on nous convoque sans répit*, (I 39)? — Men ademt er de benauwende lucht in van adellijk vleesch, *cette odeur de chair faisandée vous prend à la gorge* (I 43). De zenuwen worden geschokt, maar 't is geen gezonde ontroering (III 81). Trouwens, hoe kan het anders? Waar de wellust zegeviert volgen wreedheid en misdaad van zelf. *La volupté, utiliseé comme unique élément d'art, conduit fatalement à la cruauté, au sadisme ou au crime* (II 134.) In een sterke uitdrukking van JULES LEMAITRE vat BORDEAUX te zamen wat het tooneel van onzen tijd te aanschouwen geeft, namelijk, men ziet er „*des femmes traîner avec soi les souvenirs du lit et les secouer sur le public* (I 166 en 215).

In 't bijzonder verwijt de schrijver van *la Maison* aan de hedendaagsche dramaturgen, dat zij het huisgezin ondermijnen, het familieleven, de maatschappij. De conflicten, welke zij voor hun tooneelstukken verkiezen, veronderstellen totale afbraak van alles

wat tot steun dient aan een volk, een land, het sociale leven (II 132). De nieuwe Fransche school, namelijk die van een BATAILLE en een BERNSTEIN tast de grondslagen aan der maatschappij (III 438). In de kunst drukt ons de last van meer dan honderd jaren van politieke en moreele verwarring; de gewichtigste waarheden worden in twijfel getrokken; alle steenen van het huis worden verwrikt (III 500, 501). In onzen trots stellen wij ons voor de wereld te kunnen hermaken, haar vaste wetten te kunnen omverwerpen, de sociale verplichtingen te kunnen smoren. *C'est un travail que Dieu même n'entrependrait pas, puisqu'il serait contraire à l'ordre organique* (III 24.)

Vooral het huwelijk met zijn heilige plichten wordt door het hedendaagsch theater onteerd. Het eerste deel van BORDEAUX' tooneelkritieken opent met een studie over *le mariage au théâtre*. Daarin toont hij aan, hoe in de vorige eeuwen het onschendbare ongeschonden bleef, terwijl men er thans de vernielende handen naar uitslaat. De band wordt verbroken, het doel wordt miskend, de verheven instelling, waardoor de mensch Gods scheppingskracht nabij komt, wordt op het moderne theater verlaagd tot een middel van zingenot.

Le mariage moderne, avec les facilités du divorce, avec le dégoût de l'enfant, avec la recherche du seul plaisir, ça n'offre aucune différence foncière avec la galanterie (I 26.)

Maar zijt ge dan het volk van Venus? vroeg eens aan BORDEAUX een bewoner van Mulhausen, met wien hij de opvoering bijwoonde van een echt modern „Parijsch" stuk. Mij dunkt, de vraag van dien Elzasser moet iedereen, die het tegenwoordige Fransche tooneel bestudeert, over de lippen komen. Het is alsof er geen hooger leven meer bestaat, het is alsof de ziel, volgens PLATO's uitdrukking, zoo vast aan het lichaam is genageld, dat zij zelve stof geworden is en al de eischen van het lichaam tot de hare heeft gemaakt. Vgl. III 281.

Twee schrijvers vooral vonden in den laatsten tijd veel bijval. Ik noemde ze reeds, HENRY BATAILLE en HENRY BERNSTEIN. Ook op 't Nederlandsch tooneel is de laatste althans, meen ik, geen onbekende. Verdienen zij hun beroemdheid? Het publiek is niet veeleischend, zegt BORDEAUX, de kritiek heeft het recht strenger te zijn (II 274). Maar niet alle critici maken van dit recht gebruik, zelfs niet wanneer wat recht was plicht wordt. Leest men b.v. wat een ADOLPHE BRISSON in zijn *le Théâtre et les Moeurs* (bladz. 39—95) over beide dramaturgen zegt, dan doet zijn

aldoor vergoelijken van wat niet door den beugel kan wee aan. Die brutale liefdedrama's, waarin met goddelijke en kerkelijke wetten wordt gespot, waarin de schuldigen gemakkelijk grijpen naar revolver en pistool, zijn in-slecht. Terecht spreekt BORDEAUX met klem zijn afkeuring uit over het *théâtre maladif* en de *déclamations creuses* van H. BATAILLE (III 401, 460); en het strekt hem tot eer, er groot op te gaan zich meer den eenig ander criticus gestreng te hebben getoond tegenover *l'art étroit* van BERNSTEIN (III 460). De personen door dezen schrijver ten tooneele gevoerd, zegt BORDEAUX, gelijken op de aloude grotbewoners, wier eenige zorg bestond, na het stillen van den honger, in het voldoen der begeerlijkheid (II 342). Over de grotbewoners wil ik niet twisten, maar wat hij van BERNSTEIN's theater zegt, is volkomen waar.

Maar is er dan niets goeds te verwachten van de hedendaagsche Fransche tooneelkunst? De pessimistische kritiek van BORDEAUX zou ons haast alle hoop doen verliezen. Doch, Goddank! ook deze medaille heeft haar keerzijde. Een reactie begint zich baan te breken. In een vorige aflevering van *Boekenschouw* wees ik op een herleving in de Fransche litteratuur van den laatsten tijd (7e jaargang, blz. 203 en volg.) Zooals vele anderen heeft ook BORDEAUX de symptomen van die wedergeboorte waargenomen. Hij spreekt van „de physieke en moreele herleving, waarvan wij getuigen zijn" (III 401). Heeft hij er trouwens zelf niet veel toe bijgedragen om de romanlitteratuur frisscher, gezonder te maken? Maar 't is alsof de nieuwe levenszon, die reeds zoo weldadig straalt op lyriek en roman, het zoo diep gezonken theater nog niet heeft bereikt. De strekking van het hedendaagsch tooneel is dan ook niet meer in overeenstemming met de strevingen, welke overal elders naar voren dringen (II 140). De mystische gloed der nieuwe dichters (II 147), en de godsdienstige toon, doorklinkend in vele moderne romans (III 439) zeggen duidelijk, dat het leven, zooals het hedendaagsch tooneel het uitbeeldt, niet meer is een getrouwe weergeving van de werkelijkheid. Langzaam, weliswaar, maar toch merkbaar, verjeugdigt zich en veredelt het leven en daarom is het te hopen en te voorzien, dat ook eenmaal „ons theater aan onzen geest een ander voedsel geven zal dan die voortdurende huwelijksrampen" (III 440). Ook tot het tooneel zal zich uitstrekken „de klassieke herleving, welke meer en meer veld wint in de hedendaagsche letterkunde" (III 262).

De wolken van symbolisme en letterkundige anarchie ver-

duisterden reeds te lang den Franschen hemel. Veel meer dan al die *éphémères actualités* (III 153) is de klassieke tooneelkunst in overeenstemming met den Franschen volksaard en het echt Fransch karakter. Voor alles vraagt de Franschman klaarheid en orde; 't zijn juist de schitterende kenmerken der klassieke kunst. Zoodra Frankrijk zich laat beïnvloeden door uitheemsche strevingen, is het zich zelf niet meer; het boet er zijn oorspronkelijkheid en kracht bij in. Veel meer nog is dit het geval, wanneer anarchistisch verzet de godsdienstige en maatschappelijke tradities, welke Frankrijk hebben groot gemaakt, geweld aandoet. Alle geweld wreekt zichzelf, ook op letterkundig gebied.

Frankrijk bezit wat tooneelkunst betreft een krachtig bolwerk in de *Comédie française*. Daar, in het HUIS VAN MOLIÈRE, worden met eerbied de schatten bewaard van het nationale repertorium. De eerste artiesten spelen daar de stukken der 17e-eeuwers, of stukken een plaats naast de hunne waardig. „Wil men zijn goeden smaak versterken, zegt BORDEAUX dan moet men van tijd tot tijd de klassieke meesterstukken opnieuw gaan hooren" (III 469). 't Is een verblijdend teeken, dat het klassiek theater in onzen tijd steeds hooger in tel komt. 't Is het eerste symptoom van een herleving, het aanlichten van een nieuwen dag. Hoe meer Frankrijk naar zijn letterkundig verleden terugkeert, des te talrijker en zuiverder kunstproducten zal het voortbrengen. Uit eigen asch moet de phoenix herrijzen, verjeugdigd wel, maar zichzelf gelijk.

In den vreemde vergast men zich gaarne aan het kleingoed, dat in groote hoeveelheden de grenzen wordt overgevoerd. 't Zijn vaak onbenulligheden, die zich brutaal aandienen als letterkundige kunstgewrochten. Het Parijsche etiket werkt betooverend. Alsof een successtuk per se een meesterstuk was!

Wil men zich een juist denkbeeld vormen van het hedendaagsch Fransch theater, dan moet men zich niet laten verblinden door den uitwendigen schijn. Alles is geen goud wat er blinkt. BORDEAUX's tooneelkritieken bewijzen het duidelijk.

J. VAN RIJCKEVORSEL S. J.

Katwijk a/Rijn, 2 Jan. 1914.

REACTIE!

Reactie tegen de Schunnigheden vau Henry Bataille. De tooneelschrijver BATAILLE, die half Parijs vergiftigde door zijn ziekelijke en pervers-onzedelijke stukken, heeft het nu toch eindelijk te bont gemaakt. Zijn laatste stuk *Le Phalène* heeft de verontwaardiging opgewekt van bijna heel de Fransche pers. Dat het morbide bedenksel nog veel bekijks had, zegt niets. In een stad als Parijs zijn altijd genoeg on-principieelen vermeerderd met de beroepsvuiliken, die zoo'n schandaal-spektakel willen zien. Bovendien gaan er geruchten dat een groot aantal toeschouwers gehuurd waren. De bladen, die er nog een greintje fatsoen op nahielden hebben dezen volksverknoeier zoo deerlijk gehavend, dat BATAILLE heeft getracht zich in een woedend artikel te verdedigen. De kerel weet echter niet veel meer in te brengen dan dit cynische woord van Th. Gautier: „si l'on était vertueux, où placeriez-vous vos articles sur l'immoralité du siècle? Vous voyez bien que le vice est bon à quelque chose."

Onder de enkele bladen, die Bataille's walgelijk spul trachten op te hemelen, waren: 1⁰ *Femina*, het zoogenaamd fatsoenlijk dames(?)tijdschrift, dat ekstert: „il y a tant de beautés dans l'oeuvre de Henry Bataille qu'elles ont echappé à la plupart des critiques —" (het ding was zóó mooi, dat bijna niemand van die mooiheid iets merkte! Groote Goden, wat een logica!) Een ander, *Monde artiste*, komt voor den dag met dit vermolmde zetje: „Il est temps de revendiquer hautement pour le théâtre et pour tous les arts le droit absolu à l'immoralité. Selon la belle parole d'Anatole France, „la morale est la somme des préjugés de la communauté". L'art est inutile, s'il n'est qu'un reflet de ces préjugés. Il doit les modifier par l'apport des ideés nouvelles, car la morale se transforme sans cesse et les artistes sont les pionniers de ces transformations". Nu kan men wel zeggen dat zulk eene bruutheid tusschen twee hikken moet zijn neergeschreven, maar 't blijft toch wel treurig dat de lieve vrijheid van drukpers de verspreiding van dergelijke dronkemanspraatjes mogelijk maakt.

A. GIELEN.

DE TANGO EN DE PERS.

Nu heb ik al weken lang behoorlijke, misschien wel wat wereldsche menschen gehoord, die den Tango-dans toch heusch zoo erg niet vonden en anderen, minder behoorlijk en meer wereldsch, zoekend steeds en vooral te behagen door hun *ruime* opvattingen, die ronduit verklaarden dat al dat protest-rumoer geweldig overdreven was; en ten laatste heel onschuldigen, te onbekend met de dubbelzinnigheden der gepatenteerde verleiding, om in dit melancholisch gestap eenig kwaad te kunnen zien.

Maar uit dit alles blijkt nu nog niet dat de tango geen verderfelijken invloed heeft; wél blijkt de noodzakelijkheid om roekeloozen en argeloozen met nog meer klem te waarschuwen. Hier en daar mag een surrogaat van den dans zijn ingevoerd, dat neemt niet weg dat altijd het gevaar van verwarring blijft bestaan zoolang de naam dezelfde is, en niet minder blijft het degradeerend ter wille eener wulpsche mode den naam van dien ontuchtigen dans te willen geven aan iets, wat misschien niet verkeerd is. Herinnert dat niet aan opgeschoten kwajongens die zich aanstellen als hadden zij overdadig gedronken, terwijl zij in werkelijkheid niets hebben gebruikt, alleen omdat zij daardoor meenen te gelijken op „groote menschen" van hun soort.

De tango is onzedelijk, en de dansen die het niet zijn moet men dus uit aanstellerij niet tango gaan noemen.

De man, die als „Spuistrater" in *de Hofstad* nogal eens brutale en gewaagde dingen durft debiteeren, was een weinig uit zijn humeur toen hij voor 't eerst den tango zag; hij vond hem niet onzedelijk genoeg, ofschoon hij met den glibberigen Richepin tegen den man van 't HANDELSBLAD van meening was, dat hij soms een gezonde (?) opwekking is der lusten. Hij zegt het alleen een beetje ruwer dan ik het doe op dit oogenblik.

Voor *ons* katholieken is het natuurlijk voldoende dat het kerkelijk gezag streng-afkeurend gesproken heeft. Maar moest het ding niet voor *eenieder* in kwaden geur komen te staan, reeds door het feit dat een lubriek schrijver als Richepin er mede colporteert en een tooneelstuk heeft gemaakt („om van te geeuwen", zeggen de kritikers) eenig en alleen om den ontuchtigen dans in te voeren. Of heeft de uitspraak van den hoogleeraar Treub, dien men toch moeielijk van preutschheid (och, dat lieve, bespottelijke woord) kan verdenken, ook geen waarde meer?

Nu moet ik eerlijk bekennen dat ik nooit of nimmer gretig uitzag naar lofbetuigingen van de overzijde; het is, helaas, een

Roomsch zwak zich daarover bovenmate te verblijden en een boek van een katholiek auteur, dat bij uitzondering de eer te beurt valt door een der vrijzinnigheid te worden geprezen, wordt al heel gemakkelijk voor een kunstwerk gehouden. Wat, goed bezien, toch wel een weinig ridikuul is.

Doch waar het gaat om een afkeurend oordeel, heeft de uitspraak van die mannen der onafhankelijke moraal wel degelijk waarde, toonend dat zelfs voor een mensch met alles behalve overdreven zedelijkheidsbegrippen, met een aangeboren normaal schaamtegevoel, het werk of de persoon in kwestie te ranzig is. Dat is dan ook de reden waarom ik eenige „gansch onverdachte" getuigen in deze tango-kwestie wil aanhalen. Ik mag daarvoor gebruik maken van de citaten, die Pierre Roget, voor eenzelfde doel heeft saamgelezen en verwerkt in een artikel *Le Tango et la Presse.*

Reeds in April van verleden jaar schreef *L'Eclair :* Cette fureur du tango nous a gagnés. Les jeunes filles exigent qu'il soit le complément de leur éducation mondaine. Les professeurs de tango font florès, et les camelots le vendent sur le boulevard „avec la manière". Un académicien devant un aréopage de jeunes Françaises en a célebré, récemment, les audaces expressives et n'a osé qu'en condamner l'abus: „Faut du tango, pas trop n'en faut". Moins indulgents, quelques peintres de moeurs, après avoir contemplé des couples mornes et lents, sans un sourire, sans un éclat de voix, sans nulle rumeur de fête, se serrer et se pétrir, aux accents d'une incantation triste et exaltée, se sont demandé: „Est-se du sport? est-ce du vice? Vous avez dû voir danser le tango: serait-ce point plûtot du massage?"

Men behoeft derhalve in het schijnbaar weinig gepassioneerde van den dans geen bewijs voor zijn onschuld te zoeken; het is een kunstmatige „massage", een wel-overlegde, zeer methodische schunnigheid.

Paris-journal sprak in dien tijd ook al van: „contorsions sans doute révélatrices, mais dont l'outrance n'est un piment que pour les appétits grossiers". Juist, een opwekking van de lagere hartstochten; zelfs Richepin moest dat toegeven, maar vond het een aanbeveling, wat het ook ongetwijfeld zal zijn voor het soort menschen, dat in zijn boeken ontspanning en verkwikking kan vinden!

Nog sprekender is de uitslag eener enquête onder zijne lezers, ingesteld door het vaak indecente blad *Gil Blas.* 109 spreken

zich uit ten gunste van den tango, 151 veroordeelen hem, 47 aarzelen, doch zullen wel geneigd zijn zich aan te sluiten bij de ongunstige uitspraak der meerderheid. Dat zegt veel, als men bedenkt in welk een wereldje *Gil Blas* zijn lezers vindt over 't algemeen.

In datzelfde blad verklaart Louise Abbema: „Ik vind den tango een abominabelen dans... De vrouwen vergeten alle waardigheid, en worden er vaak wreed voor gestraft, maar ik kan geen medelijden met haar gevoelen. Zij krijgen wat ze verdienen."

Jean Bernard drukt in *Le Monde* (11 Jan. 1914) zich nog krasser uit. Hij bekent zijn verwondering en verrassing (en dat toont voldoende zijn standpunt) dat hij 't eens is in zulk eene kwestie met de Bisschoppen, maar hij kan niet anders en schrijft: „Si j'avais vu ma mère danser le tango, j'en aurais eté comme deshonoré; si c'eut étè ma fille, je l'aurais considérée comme perdue". Welnu wat onteerend zou zijn in onze oogen, indien het gepleegd werd door eigen moeder of dochter, kan er niet beter op worden als het gedaan wordt door anderen. De tooneelschrijver Abel Hermant is van hetzelfde gevoelen. Hij heeft een tooneelstuk geschreven *La Semaine folle*, waarin twee personen den tango dansen, en een derde uitroept: c'est dégôutant, walgelijk. Nu heeft Abel Hermant openlijk erkend dat deze uitdrukking zijn persoonlijke meening geeft over den dans. „Ik behoef u dus niet te zeggen" gaat hij voort, „wat ik denk over moeders die hare dochters dergelijke vertooningen veroorloven; 't zijn domme gansjes of dwazen, misschien beiden". Ook Jules Claretie sprak van „suggestieve mimiek" (pantomimes suggestives) en vond dat men wel ver ging in „l'art des contorsions. Les grâces et les ris, comme on disait autrefois, prennent volontiers á présent des gràces d'apaches". En als een franschman zulke woorden gebruikt, dan kan men er wel zeker van zijn dat het besprokene murw is tot op het been.

Na deze aanhalingen, die wij gemakkelijk kunnen vermeerderen met eenige dozijnen uit andere landen, zal toch elkeen wel overtnigd zijn dat wij hier te doen hebben met eene uiting van bedorvenheid en ruwen wellust. De oorsprong van den dans is dan ook zoo obscuur, zullen wij maar zeggen, dat een fatsoenlijk mensch er niets meê te maken moest willen hebben. Het is eenvoudig een dans die is uitgedacht en in praktijk wordt gebracht in de slechte huizen. Daaromtrent schijnt wel geen twijfel mogelijk te zijn na de verklaring van den Argentijnschen gezant, die door Paul Genève werd geinterviewd. Ik geef hier het oordeel van

dezen heer, dat is een verpletterend vonnis, met de eigen woorden weer:

„Je fis visite à l'homme du monde le mieux placé pour m'instruire du tango argentin, à S. E, don Enrique Larreta, ministre phénipotentiaire d'Argentine . . . Le ministre d'Argentine m'a dit, officiellement, des choses graves.

— On danse en effet le Tango chez nous, me répondit le diplomate; non point dans les pampas, mais dans certaines grandes villes et surtout à Buénos-Ayres: c'est une danse *reservée tout specialement aux* . . . mauvais lieux,

— Pardon?

— . . . Aux mauvais lieux, et qui n'en est sortie que pour conquérir l'Europe. Vous souriez, monsieur? . . .

— Oui, excellence, je souris: je ne sais pas danser le Tango.

— Vour avez donc ceci de commun avec la presque totalité de mes compatriotes, reprit le ministre d'Argentine; le Tango, chez nous c'est. . . . voyons, comment dire, . . ., c'est quelque chose comme la danse de vos apaches, comme la „chaloupée" des barriéres . . . la tango est plus spécial que cela . . . je cherche une image, une figure . . . Oui, tenez: c'est plutôt une sorte d'apéritif sensuel qu'une danse. Vous saissisez?

— Certes! Et le tango que l'on danse a Paris conserve quelque rapport avec ce . . . avec cet apéritif de chez vous?

— C'est la même danse, monsieur". (L'opinion 22 Nov. 1913).

Ik geloof dat het bezwaarlijk duidelijker kan worden gezegd hoe liederlijk deze dans is door zijn oorsprong en ook, ten minste bij zeer vele gelegenheden door zijn tegenwoordige figuur. Want dit staat vast, al moge men hier en daar hebben veranderd en gewijzigd: c'est la mème danse. Wat de heer Richepin heeft rondgevent is dezelfde dans, uit oogpunt der choreographie misschien een weinig gefatsoeneerd, maar wat moraliteit betreft even lichtzinnig, evenals in de „mauvaix lieux" een apéritif sensuel. Diezelfde Richepin, ik vermeldde het immers reeds, vond den tango een gezonden opwekker der lusten.

Maar aangenomen dat men hem heeft overgegoten in zulk een vorm, dat het stuitend en stootende is weggelaten? M Le Fort, directeur de l'académie des maîtres de danse, die ook als kunst den dans verwerpt, zegt: „mais il est certain que nous avons fait néanmoins tous nos efforts pour rendre cette danse correcte et acceptable parmi la meilleure société". Maakt deze man zich geen illusie, en heeft la meilleure société niet herhaaldelijk blijk gegeven van een geheel ander gevoelen te zijn?

Het valt toch niet te loochenen, dat de Keizer van Duitschland op officieele bals en aan zijne officieren in uniform den tango heeft verboden. De Koning van Engeland heeft zijne instemming betuigd door hetzelfde verbod uit te vaardigen. Victor Emmanuel heeft den beruchten dans uitgesloten van het hofbal. De gezanten van Oostenrijk, Duitschland, Engeland en Spanje laten hem niet toe in hunne salons. Zelfs de President van den Senaat en de voorzitter der Kamer in Frankrijk willen er niet van weten.

Het is bekend, de bladen deelden het reeds meê, dat eene Engelsche uit de hoogste kringen een artikel in de „Times" heeft geschreven, waarin zij protesteert tegen tango en andere negermanœuvres. Zij verzoekt zelfs de dames op hare uitnoodigingskaarten te willen mededeelen of zij Turkey Trot, Tango of Boston toelaten, zoodat men van te voren weet, welke salons en huizen men vermijden moet.

Haar schrijven heeft heel wat pennen in beweging gebracht, en de „Times" mocht een groot aantal wederwoorden en brieven van instemming ontvangen. En 't blijkt wel dat 't grootste deel van het publiek zich nog te veel respecteert, of te veel prijs stelt op de deugd der kinderen, om hen over te leveren aan die „massage", of, zooals dezer dagen de Parijsche correspondent (een onverdachte) von de „N. R. Ct." schreef: „het zwoel, onsmakelijk gewrijf van den tango."

Maar veronderstel nu eens dat, gelijk verschillende kranten in ons land doen, men werkelijk zou kunnen spreken van een fatsoenlijken tango?

Hoe is dat ding tot stand gekomen? Door weglating en wijziging van eenige schandelijke figuren uit den oorspronkelijken, zedeloozen dans, ofwel het is een geheel andere die slechts den naam van den beruchten heeft behouden.

In het eerste geval zal het toch wel duidelijk zijn dat men door toelating en aanprijzing van dien veranderden tango met vuur speelt. Daar zijn dan maar enkele bewegingen noodig om wederom tot het kwaad te vervallen, en geen mensch mag zich blootstellen aan dat gevaar. In het tweede geval geeft men toch ergenis door te doen gelooven dat men zijn goedkeuring hecht aan die verwildering der zeden, en wordt bovendien oorzaak door lafhartigheid en veinzerij van mee te willen doen, dat de gemeene tango gemakkelijker propaganda vindt. En dat is schandelijk.

Wie dat niet inziet mag wel eens onderzoeken of er niets hapert aan zijn begrip van betamelijkheid en verantwoordelijkheid.

A. GIELEN.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Ghellinck (J. de, S. J.). Le mouvement théologique du XIIe Siècle. Etudes, recherches et documents. Paris, J. Gabalda, 1914 (IX-409).

Wie belang stelt in de geschiedenis der theologie, zal de verschijning van dit werk weten te waardeeren. De twaalfde eeuw is zeker niet het bloeitijdperk van de theologie, maar een streven maakt zich merkbaar naar een systematische en wetenschappelijke behandeling van het dogma in geheel zijn omvang. En zelfs zou die eeuw op de volgende, ja, in zekere mate tot op onze tijden toe een machtigen invloed oefenen door een werk, dat de grootste scholasken eeuwen lang ten grondslag zouden leggen aan hun bespiegelingen: de *Libri Sententiarum* van den *Magister Petrus Lombardus*. Het is dan ook grootendeels de wordingsgeschiedenis van dit werk, zijn verhouding tot andere, omstreeks dienzelfden tijd of vroeger verschenen werken op het gebied van theologie en kerkelijk recht, welke hier behandeld wordt. De Ghellinck doet het met een volledigheid en nauwkeurigheid, die allen lof verdienen. Zou men hier en daar grootere helderheid wenschen, men wijte dit gemis aan de inderdaad overweldigende stof, die verwerkt moest worden. J. F. DE GROOT.

Klameth (Gust., Dr). Das Karsamstagsfeuerwunder der heiligen Grabeskirche. Wien, Mayer & Co., 1913, (46) gr. 8° M. 1,50.

Een zeer interessante en kritische studie over het zgn. wonder, waarbij op Paasch-Zaterdag eenige in het H. Graf geplaatste lampen door een geheimzinnig hemelsch vuur zonder menschelijke tusschenkomst (!) zouden ontbranden.

Schr. begint, na de geschiedkundige mededeeling van dit feit door een ooggetuige, zijn onderzoek over de „Keime des heiligen Feuers" in het O. T., in de heidensche eerediensten en het N. T., waarbij dan natuurlijk ook onze tegenwoordige wijding van het „Nieuwe H. Vuur" uitvoerig besproken wordt in zijn symbolische beteekenis.

Voor belangstellenden aanbevolen! OSCAR HUF, S. J.

Manuale Christianum, Mechelen, H. Dessain, (16 en 1183) 12°, — geb. Frcs. 4.10,—4,85,—6.20.

Een kostelijk boekske, een ware goudmijn, een uiterst praktisch vade-mecum. Op dun, fijn indisch papier, met duidelijken brevierdruk, in dito klein formaat hebben we hier bij elkander het *heele Nieuwe Testament*, met inleidingen, index en onderverdeelingen; — het *Officie der H. Maagd* voor de verschillende Tijden des jaars; — het *Officium; de Commemoratie OO. Fid. Defunctorum;* de *zeven Boetpsalmen, Benedictio Mensae* en het *Itinerarium; — Preces Selectae ex Veteri Testamento, Liturgia Sacra Scriptisque Sanctorum;* waaronder natuurlijk ook de Ordo Missae", „Offic. de Immaculata Conceptione" en Offic. Parv. s. Cordis Jesu"; en ten slotte Thomas a Kempis' *De Imitatione Christi*, —

met index, waarbij voor iederen dag van het jaar een bepaald fragment is aangewezen.

De Preces Selectae" zijn òòk afzonderlijk verkrijgbaar, Frs. 0,60;—1.—;2.70. Vooral aan Seminaristen warm aanbevolen!

OSCAR HUF, S. J.

Officium Majoris Hebdomadæ a Dominica in Palmis usque ad Sabbatum in Albis juxta ordinem Breviarii, Missalis et Pontificalis Romani, cum appendice qua continentur Commemorationes Festorum quæ a Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis exclusive occurrere possunt. Nova editio juxta nuperrimas præscriptiones (Octobris 1913) S. Rituum Congregationis. — Typographia Pontificia et S. Rituum Congregationis Eq. PETRI MARIETTI. Editoris, Taurini (Italia) 1914. Prix: 3 fr. ; relié : 4 fr. 50.

De uitvoerige titel zegt allen belanghebbenden genoeg wat de inhoud is. Laten wij erbij voegen dat de letter magnifiek is door duidelijke teekening en heel de uitgave bekoorlijk.

1. **Schott** (Anselm; O. S. B.), Das Meszbuch der hl. Kirche, Herder, Freiburg i. B., 18te Anfl., 1913 (32 u. 1018) kl. 12^0, geb. van af M. 3.30 tot M. 13.—
2. **Ruyter** (J.), Zondagsmisboek, G. Mosmans, Senior, Venloo, 1913 (744) 14 × 8½ cM., geb. Fl. 1.40 tot 3.00.
3. Roomsch-Katholiek Kerkboek met zang volgens de Vaticaansche uitgave, Dessain, Mechelen, 1913 (12 en ± 1050) kl. 12^0, geb. Fr. 2.— tot Fr. 4.—.
4. Het Zondagmisboek, uitgegeven door de Abdij „Keizersberg" met medewerking der Abdij „Affligem", Liturgisch Bureau, Keizersberg, Leuven, 1913 (22 en ± 700), kl. 8^0, Fl. 0.90 — geb. Fl. 1.10 tot 2.10.

Daar hebben we *vier* volks-Missaaltjes in eens. *No. 1.* spant verreweg de kroon, 't is een wezenlijk prachtige uitgave, waarom wij onze duitsche buren gerust mogen benijden. De *vertaling* is *keurig verzorgd*, zeer *zakelijke* en *degelijze noten* wijden den geloovige nader omtrent de H. Liturgie der Kerk in, zoowel wat tekst, handeling als feest en tijdkring betreft. Deze *18de* uitgave is wederom vermeerderd, maar daarmede toch nog niet volledig: zoo ontbreken bv. de feriaal-missen van den Vasten-tijd. *No. 3* is wel *volledig*, heeft ook een „Proprium" der Nederlandsche Bisdommen, Biecht-, Communie- en andere gebeden. Ook is evenals in *No. 4* de liturgische noten-tekst opgenomen.

No. 2 en *No. 4* bepalen zich tot de Zondagen en voornaamste feestdagen. Voor *beiden* zou ik evenals voor *No. 3* willen opmerken, dat aan de *vertaling* van den liturgischen tekst, vooral van de *gebeden*, nog meer zorg had mogen worden besteed.

No. 3 en *No. 4* gebruiken voor de vertaling der Evangelies het „Bijbeltje" der Apologetische Vereeniging „Petrus Canisius". Mij dunkt, dat *No. 2* hier verstandiger gedaan heeft door zich aan

den in de Liturgie gebezigden Vulgaat-tekst te houden. Het „Bijbeltje" immers volgt den Griekschen tekst met 'n groote vrijheid in 't plaatsen der leesteekens, en zoo komt die vertaling op sommige plaatsen bv. in het Joannes-Evangelie niet best met den liturgischen tekst overeen.

Het *Zondagsmisboek der E.E. P.P. Benedictijnen* verdient een *bijzonder woord van lof* voor de *schoone* en *degelijke verklaringen*, die den tekst begeleiden. Ze zijn in den geest van Pater Schott's mooie uitgave. En ofschoon ik voor mij het *volstrekt niet onverstandig* vind als men geen *onverdeeld* voorstander is van het missaal-gebruik door het *volk* (ik geloof zelfs, dat de geest des onderscheids in dit opzicht ten onzent tegenwoordig wel wat in 't gedrang raakt!) — zou ik nu met No. 4 in de hand wellicht menigeen het misboek-gebruik kunnen aanraden, waar ik hem vroeger eerder naar niet strikt-kerkelijke liturgische mis-gebeden zou hebben verwezen. Mochten de ijverige Benedictijnen van Leuven en Affligem ons mettertijd een compleet missaal schenken volgens dezelfde wijze bewerkt. OSCAR HUF, S. J.

Dirks s. J. (C. J.) Overwegingen over het Lijden van onzen Heer Jezus Christus, voor elken dag van de Vasten. 2de deel van de geeseling tot de verrijzenis, Leiden, J. W. van Leeuwen. (250), *f* 0.95, geb. *f* 1.35.

Het eerste deel verscheen verleden jaar en werd besproken in ons Februari-nummer 1913. Bij de aankondiging van 't geheele boek willen wij nogmaals erop wijzen, dat hier door verdeeling, uitwerking, en praktische toepassing een uitmuntend meditatieboek is gegeven over het bitter lijden Onzes Heeren, (De prijs der beide deelen is *f* 1.75 geb. *f* 2.55). R.

Fortescue (Adrian, Ph. D., D. D.) The Lesser Eastern Churches. Londen, Cath. Truth Society, (pp. XVI, 468) 8° cloth, gilt top, illustrated, 5 sh. net.

Voor de volle kennis en waardeering van het Liturgisch leven in de Oostersche Kerk was „The Orthodox Eastern Church" van denzelfden schrijver een heerlijke bijdrage. Het is nu zeven jaar geleden, dat de Cath. Truth. Society dit werk over de kerken in in het Oosten, welke het schisma van Photius in de 9de tot de 11de eeuw van de moederkerk afscheurde, in het licht gaf en de drie uitgaven, welke het mocht beleven, zeggen beter dan welk woord van lof ook doen kan, hoe dit standaardwerk een ware baanbreker was op dat gebied.

Nu bieden dezelfde schrijver en dezelfde Society een vervolg aan dier geschiedenis in eene studie over de Oostersche kerken, welke in de 5de eeuw in opstand kwamen tegen de Concilies van Ephese en Chalcedon en sindsdien als afzonderlijke kerkgenootschappen voortbestonden. Deze studie omvat de stichting der Nestorianen, de oudste schismatieke kerk der Christenheid; die der Copten, welke uit de ketterij der Monophieten ontsproot; die der Abyssiniërs, Jacobieten en der Malabaarsche Christenen, en ten

laatste, die der Armeniërs. Daarna zet de schrijver uiteen de hiëarchie en organisatie, de riten en kerkgewaden, het geloof, de zeden, den tegenwoordigen toestand en het aantal leden van iedere sekte. De vele illustraties naar photografie en teekening, de plannen en afbeeldingen hunner kerken, de portretten dergenen, die thans die kerken besturen, zullen den gewonen lezer, en den student der kerkelijke en liturgische geschiedenis, de lezing van dit prachtig uitgevoerde en degelijk boek vergemakkelijken en veraangenamen.

Dat Cath. Truth Society dit prachtig studiewerk voor den lagen prijs van drie gulden aanbiedt, pleit wel voor de levenskracht en den ondernemingsgeest van deze apologetische vereeniging,

L. V. D. BIESEN, M. O. ENGELSCH.

Loyola (Mary), Vóór het Allerheiligste (Coram Sanctissimo), Vertaald door S. Erens—Bouvy. s'Bosch, Mosmans. (230) linnen *f* 0.60, – leder *f* 1.25 en *f* 2.

De godvruchtige boeken van Mother Loyola worden ook in ons land zeer gewaardeerd, getuigen de vele vertalingen harer werken.

Naast de poëtische vertolking van pastoor Jonckbloet, zal deze uitmuntende proza-vertaling van Mevr. Erens—Bouvy zich ongetwijfeld handhaven, wijl zij is vollediger en tot eigenlijk gebed meer geschikt.

K. K. PR.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Kuyper (H. S. S.) In het Land van Guido Gezelle, Zwolle, La Rivière & Voorhoeve. (252) *f* 3.50.

Dit statig uitgegeven boek heb ik met veel belangstelling gelezen. Mej. Kuyper reisde door mooi Vlaanderen en maakte kennis met vele voorname letterkundigen en weet ons over Verriest en Streuvels en Gezelle wel aardige bizonderheden mede te deelen.

In Gabrielle Verriest heeft zij eene vriendelijke geleidster gehad, en Hugo Verriest zien wij in al zijn beminnelijkheid en praatvaardigheid.

Het is werkelijk zeer prettig in gezelschap van Mej. Kuyper nog eens al die plaatsen te bezoeken, welke men vroeger, voor een deel althans, reeds mocht aanschouwen; soms verrassend hoe twee menschen eenzelfde voorwerp met geheel andere oogen zien.

Maar in dit geval kon het moeielijk anders; Mej. Kuyper is warm protestant, en heeft bovendien nog eenige verkeerde voorstellingen van den ouden Roomschen tijd. Zij staat verbaasd bij 't aanschouwen van een Vlaamschen Bijbeltekst op den gevel van een oud gebouw — de Roomschen mochten immers den Bijbel niet lezen in eene levende taal! Over hare bewondering voor Vorsterman hebben wij in vorig nummer van dit Tijdschrift reeds een woordje gezegd. Maar de schrijfster is eerlijk en heeft een open gemoed. Zij erkent: „Vlaanderen ik heb U lief gekregen. Ik bewonder U, niet alleen om uw verleden, maar ook om uw heden. Gij hebt mij veel geleerd".

A. GIELEN.

ONDERWIJS EN OPVOEDING.

Foerster (Dr. Fr. W.), Karaktervorming, een boek voor ouders, onderwijzers en geestelijken, Zwolle Ploegsma (443) 1913 (f 2.90, geb. 3.50).

In dit boek geven Ida Heyermans en Titia van der Tuuk een Nederlandsche bewerking van Foerster's *Jugendlehre*, in 1904 verschenen, sedert herhaaldelijk herdrukt, in 1912 met „61 bis 65 Tausend" op het titelblad. *Jugendlehre* behoort tot de oudere werken van den Züricher hoogleeraar en verdient de aandacht van alle opvoeders, omdat het de grondslag van heel zijn opvoedkundig gebouw kan genoemd worden. Een gedeelte ervan, de z. g. *Beispiele*, was reeds in het Nederlandsch vertaald, andere stukjes had Ida Heyermans in een vroeger verschenen tijdschriftartikel opgenomen, redenen, waarom thans geen eigenlijke vertaling, maar een bewerking het licht ziet.

De werken van Foerster nog aanbevelen, begint tot de gemeenplaatsen te behooren. Uit zijn paedagogie spreekt zooveel gezond verstand, zooveel achting voor het op te voeden kind, zooveel ethische verheffing, dat wij naar hem blijven luisteren ook waar wij het niet geheel eens kunnen zijn. Wij bewonderen zijn diepe kennis van het menschelijk hart en voelen op elke bladzijde, dat hier een man aan het woord is, die niet alleen zichzelf en anderen nauwkeurig heeft geobserveerd, maar ook die observatie door telkens herhaalde reflexie vruchtbaar heeft gemaakt voor de toekomst. Toch leggen wij na lezing zijn boek eenigszins onvoldaan ter zijde, omdat te weinig rekening gehouden wordt met het *bovennatuurlijke*, dat voor de volledige karaktervorming geëischt wordt. Men kan bezwaarlijk Foerster hiervan een grief maken. Want wil men hem juist beoordeelen, dan dient men zijn standpunt in het oog te houden. Hij wil in een van de kerk en den godsdienst vervreemde maatschappij de natuurlijk-ethische beginselen tot ontwikkeling brengen, bepaalt zich daartoe om nuttig te kunnen zijn aan menschen van allerlei richting, maar maakt dan ook den indruk tegenover den godsdienst een eenigszins gereserveerde houding aan te nemen.

Ook degenen, die een dergelijke opvatting niet deelen, zullen in „Karaktervorming" veel van hun gading vinden, dat zij wenschen te gebruiken als hulpmiddel bij hun opvoedingswerk.

Dat van vijandige gezindheid tegenover den godsdienst geen sprake is, blijkt duidelijk uit de tweede voorrede van het boek, dagteekenend van Maart 1907, waar de schrijver naar aanleiding van verschenen critieken zijn standpunt handhaaft. Om den geheelen Foerster te kennen, en overtuigd te worden van zijn feitelijke hoogachting van den godsdienst en zijn eerbied voor de opvoedkundige middelen der Roomsch-Katholieke kerk, moet men ook zijn latere werken lezen. Beperkt men zich tot *Jugendlehre*, dan zou men licht te eenzijdig oordeelen.

DR. A. J. DANIELS S. J.

Lisez-vous Francais? Een bloemlezing uit Fransch proza met de vertaling in het Nederlandsch.

Do you read English? Eene bloemlezing enz. —

Lesen sie Deutsch? Eene bloemlezing enz. — Amsterdam. A. van Hees. Elk deeltje *f* 0.45.

De samensteller zegt dat deze boekjes in de eerste plaats bestemd zijn voor hen, die de beginselen van het Fransch leerden, doch te weinig woorden, uitdrukkingen en zinswendingen kennen, om met genoegen zich door lectuur de taal verder eigen te maken. Ik sta tegenover deze methode, gelijk zij hier wordt toegepast een weinig skeptisch, vooral omdat de gekozen stukjes voor zulke beginnelingen vaak te moeilijk zijn. — V. R.—M.O.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Adama van Scheltema (C. S.) Uit stilte en strijd. 3e druk. Rotterdam — W. L. en J. Brusse.

Dit is een vreemd bundeltje: hier staan werkelijk schoone verzen naast St. Nicolaasavond-poezie-producten, ernstige stemmings-stukjes naast vlegeltjes-versjes. En wat nog vreemder is: beide soorten hebben toch hun bekoring, omdat A. v. S. een echt zanger is. Zijn taal bezit een geheel bijzondere sonoriteit, die zelfs in de quasi-boertige versjes niet te loor gaat.

Toch luisteren wij liever naar verzen als „De dralers" (blz. 23).

Het welig licht was afgekomen
En lei zich aan de kim te rust.
De groote zee begon te droomen
En spoelde heur rozeroode zoomen
Over de stil vergulde kust.

MR. H. VAN HAASTERT.

Baaten (Leo). Gedichten. Bussum. Paul Brand *f* 1.25, geb. *f* 2.—

Wij hebben weinig genoten bij het lezen van deze „gedichten" en wij begrijpen dan ook niet, waarom Leo Baaten ze heeft doen uitgeven. Tevergeefs luistert men of er soms een nieuwe klank uit opgaat, vruchteloos zoekt men er naar schoone beelden, of kostbare gedachten. Taal, toon en ideën zijn in dezen bundel zoo erg conventioneel of nagevolgd, vooral van Gezelle.

k'Zing van mijn stillen achternoen,
en zoen
mijn Jacques en Kees en Tiene:
zij jolig van het kienen
naar 't warme bed zich spoên. (blz. 54).

Is dat geen huisvaderspoëzie, die binnenshuis had moeten blijven, liever dan in 't mooie goud-witte jurkje, dat Paul Brand voor haar geconfectioneerd heeft, als dochter der zangmuze voor 't voetlicht der kritiek te verschijnen?

Een schoone stemming in een schoon geluid is wel „Nacht" (blz. 15)

't Is donkre nachte zonder ster.
en alles zwart nabij en ver . . . .
't lijkt dood . . . .

De regen tikt zijn droeven tik
stil op de blaên.
de wolken weenen zonder snik
traan op traan.

MR. H. VAN HAARTERT.

Burman (R) 't Onafwendbare. Amsterdam, Allert de Lange. 2 dln. (226—250).

Paul van Herkelen is gestorven; Rudolf de vriend uit Nora 's kinderjaren denkt blijkbaar: le roi est mort, vive le roi — en hij vraagt de jonge weduwe zijne vrouw te willen worden. Nora echter openbaart hem een treurig geheim en maakt van die gelegenheid gebruik om een paar onzinnigheidjes te luchten: „Neen, ik zal je nooit toebehooren! Gods hand zelf heeft mij den weg gewezen, dien ik te gaan heb. Hij heeft mijn man tot zich genomen en mij zoo behoed voor openlijke schande en oneer; niemand zal ooit weten dat het kind, dat nog geboren moet worden Paul 's kind niet is..." — „Ik weet dat ik gezondigd heb, maar hiervan heb ik alleen aan God rekenschap te geven".... „Wij weten dat het onvermijdelijk is dat aan de kinderen de zonden der ouders bezocht worden". —

Dat kind is van haar en van den man, die dacht „vive le roi", van Rudolf. Henk van Herkelen wordt nu opgevoed door zijne moeder in een geloof van wraak en straf, van genade, vloek en boete. Henk moet predikant worden als zoenoffer voor de zonde zijner moeder; bepaald een zeer wanstaltig begrip van boete! Voor den armen jongen voelt ze meer haat dan liefde, hetgeen al even afschuwelijk is als haar uitboetingssysteem.

Henk moet niets hebben van die opgedrongen theologische studie en doet in 't geheim aan juristerij. De moeder is woedend als zij het bedrog verneemt en wil niets meer van den jongen weten, en Rudolf schaart zich aan hare zijde. En Henk gaat den breeden weg op, leeft met Marianne, eene gescheiden vrouw, die ten slotte voor hem en zich zelve op niet nader aan te duiden wijze geld verdient. Walgend van zoo'n leven keert de jonge losbol terug naar Holland, ziet nog eens zijne moeder, die van geen verzoening wil weten én al spoedig sterft. Nu wordt Henk dokwerker in Engeland, later vrijwilliger in den Tranvaalschen oorlog. Daarna vinden wij hem als kellner, secretaris in een hôtel. Hier vindt hij Marianne, in 't laatste stadium der tering, met een aangenomen dochtertje Lucie. Hij laat Marianne te Montreux verplegen en bezoekt haar iedere week; stervend beveelt zij hare Lucie in zijne zorgen. Maar Lucie wordt (onwetend) verleid door een kellner; het kind sterft. Henk doet haar in een degelijk pension en gaat weer heen. Als ober maakt hij kennis met een jonge Hollandsche dame, doch verzwijgt zijne liefde, wijl hij voelt dat hij met zulk een verleden dit reine meisje niet mag naderen. Hij trouwt dan eindelijk met . . . Lucie. Waarom? „Hij zag den weg voor zich . . . hij zou trachten Lucie te helpen in den strijd tegen haar wild, hartstochtelijk bloed . . . en in de gedachte dat

zij aan den rand van een afgrond gingen, dat elke misstap dien hij deed haar noodlottig moest worden en dat hij voor haar verantwoordelijk was, zou hij de kracht vinden om ook zich zelf staande te houden . . ." Hij werd directeur van een te huis voor herstellende kinderen. — Al die sexueele afwijkingen en gruwelen maken het boek slobberig . . . en de barbaarschheid, waarmede de zonde der moeder bezocht wordt aan het kind, dat als 't ware tot zedelijken ondergang schijnt voorbestemd, is (waarschijnlijk tegen de bedoeling) volstrekt onchristelijk. M. WALRE.

Musbach (Dora) Onder Betoovering. Amsterdam. Scheltens en Giltay (280).

Frank Verhaven, een nog jeugdig kunstschilder, had een vroolijk leventje geleid en stond bekend als een joviale kerel. Nu wilde hij hard gaan werken en vertrok naar een Geldersch dorpje. In 't pension waar hij vertoefde, leerde hij Liesbeth kennen, wier franke vroolijkheid hem aantrok. Spoedig had in een kloosterkapel, waar ze schuilden voor een naderend onweer, de eerste kuspartij plaats. Frank voelde nu plotseling dat hij te ver was gegaan. Trouwen wilde hij Liesbeth niet, wel met haar leven in... Nu ja, U begrijpt het wel! Het voorstel durfde hij echter niet wagen. Hij vertrok naar Dusseldorf, exposeerde aldaar en... zijn werk werd bekroond. Onmiddellijk was nu zijn besluit veranderd; hij was overtuigd dat Liesbeth hem inspireerde; zij moest dus zijne vrouw worden. Zij stapten dan ook in 't huwelijksbootje. Een paar jaartjes hield 't wispelturige Frankje zich goed; toen kwam zekere Madelon (de mooie jonge vrouw van een prozaman) in zijn leven. Dat vrouwtje voelde dadelijk voor kunst (?) Frank moest haar les geven en zij proseerde voor hem. Liesbeth verrastte hen, toen Frank bezig was zijn model met liefkozingen te overladen. Natuurlijk komt de schilder zoozeer onder Madelon's „betoovering" dat hij met haar „durchbrennt". In Parijs leven ze fuivend van den eenen dag in den anderen, totdat een dolzinnige autotocht een einde maakt aan de pret. Madelon loopt eene longontsteking op en gaat dood, Frank begint te sukkelen en als 't heel erg met hem wordt, verlangt hij terug naar Liesbeth. In A'dam, waar zijne vrouw nu woonde, aangekomen, overvalt hem eene bloedspuwing. Men brengt hem in een ziekenhuis, waarschuwt Liesbeth en deze laat hem vervoeren naar hare woning. Ze verpleegt hem nog een paar weken, waarna Frank sterft, vrouw en kind onverzorgd achterlatend. Het is waarachtig een verkwikkelijke historie, nog akeliger gemaakt door 't gluiperig gedoe van Liesbeth's zwager, die zijn schoonzusje niet met rust kan laten!

M. WALRE.

Savornin Lohman (Anna de). Ik zeg de waarheid, Amsterdam, L. Veen. (222). f 3.25, geb. f 3.90.

De Charivarist in *de Groene* doorsnuffelt ijverig kranten of tijdschriften, zoekend naar ongelukkige zinswendingen en verspreking of verschrijvingen van haastige auteurs; zijn vondsten zijn wel eens

heel vermakelijk. Zoo ontdekte hij in de *Hollandsche Lelie* van de hand der Redactrice het volgend, blijkbaar jachtend geschreven zinnetje: „Niemand denkt er aan de vogels te willen vermoorden omdat zij nu en dan een parasol of een hoed, of een stoel verontreinigen (wat mij herhaaldelijk gebeurde)".

Had daar gestaan: verontreinigen van onschuldige zielen, bezoedelen van den naam van haar medemenschen, dan behoefden wij niet te denken aan een slordig zinnetje, doch mochten het letterlijk nemen als een ronde bekentenis; want dát is de freule herhaaldelijk gebeurd en overkomt haar nog.

Wie een weinig bekend is in den Haag kan de meeste personen van dezen roman noemen met hun werkelijke namen, wat wijst op pamfletachtige manieren en eene laagheid is.

Maar nog laaghartiger is het schande-boek van deze hysterische vrouw; alles wat eerbaar heet word vernield en vertrapt; echtbreuk en ontucht vergoelijkt of gevierd. 't Is eenvoudig weerzinwekkend! En deze schrijfster, die geparadeerd heeft met haar ongeloof, doch die niets anders is dan eene venijnig afgunstige, wijl zij minder van 't leven heeft genoten dan anderen, zij blijkt nu doodsbenauwd voor den dood. Dat mag dan ook wel, want de verantwoording welke zij heeft te geven zal schrikwekkend zwaar zijn indien zij zóó de eeuwigheid ingaat. R.

Schmitz (Marie). Verzen. Johannes Morks, Leiden. (68) f 1.25 f 1.75.

't Is jammer, dat Marie Schmitz niet wat meer zelfkritiek bezit: zij zou dan heel wat verzen uit deze „Verzen" geschrapt hebben en al was 't bundeltje daardoor al wat kleiner — ja eigenlijk wel heel klein geworden, zeer zeker zouden we ons dan niet zoo dikwijls als nu hebben moeten ergeren aan onvoldragen en opgeschroefde gedichtjes. Wat daarenboven bijzonder irriteert, is haar manie om te koop te loopen met haar „passie". Dit woord ligt in haar mond bestorven, in de helft harer verzen koketteert zij ermee en niemand gelooft aan het eind van den bundel, dat de dichteres werkelijk gepassioneerd is van schoonheid of liefde of wat dan ook.

Marie Schmitz moet, wil zij ontroering wekken, stil en simpel haar liedjes zingen, zooals zij dit doet in „Avond-weemoed" (blz. 27)

> Dan praalt de hemel mat en ver
> In pure blauwe pracht.
> Dan staat een eerste bleeke ster,
> Als stille hemelwacht.
> En aan de verre westerkim
> Verglijdt, gelijk een bleeke schim,
> Het daglicht in den nacht.

MR. H. VAN HAASTERT

Waldrichem (M. van). Mevrouw Adine. Dordrecht, Revers. (410).

De jolige achttienjarige Adine is gehuwd met haar vijftigjarigen voogd. Hoe dat gekomen is? Wel, Adinetje hield zoo dol veel van oom Nanne Eirma dat ze *hem* vroeg of zij zijn vrouwtje *mocht* worden. Ze waren in den beginne erg gelukkig maar de

geboorte van een dood kindje ontneemt Adine haar opgeruimdheid. In dien toestand van down-zijn ontmoet zij Philip van Geen, een vroegeren speelmakker. Zij noodigt hem aan haar tafel en... kan hem ten laatste niet meer missen. Zoodra echter Philip het waagt Adine zijn liefde te bekennen, ontvlucht zij hem. Philip verschijnt nu ook niet meer in hun huiselijken kring en Adine verhaalt het gebeurde aan haar man. Deze ezel gaat Philip opzoeken, verklaart hem dat Adine niet buiten zijn vriendschap kan en hij moet daarom terugkeeren, en daar de liefde van Adine voor Philip rein en heilig is, *zoo moet* ook zijne liefde geheiligd worden! Hij (de man) zou wel niet lang meer leven en dan was Adine vrij!

Philip komt dan weer en korten tijd gaat alles goed, totdat Nanne uit de stad moet. Philip verklaart wederom zijne liefde en Adine bekent dat ook zij van hem houdt. Philip zou den volgenden dag terugkeeren, doch Adine wil hem niet weerzien, zij verlaat de woning van haar echtgenoot, een brief achterlatend waarin zij hem vraagt om vergeving en opgeeft het adres harer tante waar zij een schuilplaats zocht. Edda Hagen, een intrigante en gewetenloos schepsel, onderschept dien brief en weet Philip te overreden met haar naar Berlijn te vertrekken. Hierdoor wilde zij den schijn wekken alsof Adine er met Philip van door was. Edda's man, Rudolf, achtervolgt hen, en treft hen in een pensionkamer, waar die twee zich hadden opgesloten. Nu komt Philip tot bezinning, hij begrijpt de lage handelwijze van Edda, seint Eirma het adres zijner vrouw. Philip vertrekt naar Suriname en huwt later Jo Hagen, die zich ook al op onfatsoenlijke manier aan hem had opgedrongen.

Eirma en Adine leefden nog vele jaren gelukkig samen. Na Eirma's dood huwt zij den gescheiden echtgenoot van Edda. (Echt modern moraal-rommeltje).

Philip van Geen was de zoon van Marie Frantzen (Adine's Tante) en dominee van Geen. Dat ijdele, hartelooze maar streng(?) orthodoxsche schepsel had uit schaamte nooit haar zoon willen erkennen. Haar zuster ontmaskerde het geheim van Philip's geboorte. Marie Frantzen vermaakte nu haar vermogen aan Philip en eenige dagen later vond men haar dood in haar kamer. De juffrouw had zich opgesloten en de gaskraan opengezet. — Niet appetijtelijk. M. WALRE.

FRANSCH.

Aurel LA SEMAINE D'AMOUR; Deze dame verstaat de kunst zoo vervelend mogelijk te zijn en tamelijk ongegeneerd. — **Bouchor** (J) L'IRONIE SENTIMENTALE; onbruikbaar, de menschen dansen zoo hard in het slijk dat het den lezer om de ooren spat. — **Elder** (M) LE PEUPLE DE LA MER, riekt naar Zola; dat zeemansvolkje bestaat uit zoo'n grauwe bruten, dat men liever geen kennis maakt — **Foville** (J. de) BETHSABÉE; Om inspiratie te vinden voor zijn

compositie's verlaat Savigny vrouw en kind en geeft zich over aan een schaamtelooze jodin. — **Hermant** (A.) LE JOYEUX GARÇON; het boek is vooral te verwerpen om het verhaal *Le Rat*, dat franchement pornografisch is. — **Marbo** (C). LA STATUE VOILÉE; Mevrouw Marbo zegt heel zacht en zoet zeer leelijke dingen. Haar stijl is goed, haar moraal is slecht. — **Poinsot** (M). TOUTE LA VIE; Idioot. De man verheft de sensualiteit tot ideaal, tot doel van ons leven. — **Roi** (G. le), JOE TRIMBORN; een bundel novellen, waarin de katholieke godsdienst wordt bespot en belachelijk gemaakt. —

Berthie (L.) Mon agneau, les loups et Moi. Paris, Basset. 3 fr. 50.
Het boek is goed. Moi is een flink en krachtig meisje dat de wolven (verloofde, vader en broeders) in bedwang houdt en het lam, een verlaten kind, onder hare hoede neemt. Misschien wat te veel literatuur, zeker te triestig. Overigens goed en christelijk.
L. DAURIAC.

Bovet (M. A. de) La Terre refleurira. Paris, Lemerre. 3 fr. 50.
Hier en daar wordt eenige voorzichtigheid aangeraden, zoodat men het boek zoo maar niet alle jongelieden in handen moet geven. De heldin is overigens een flink persoontje, die met krachtige hand bestuurt en het huis van den zwakken vader tegen ondergang zoekt te beschutten. L. DAURIAC.

Bricon (E.) Micheline Quinette. Paris, Plon-Nourrit. 3 fr. 50.
Heel goed bedoeld, maar zoo echt Fransch van opvatting dat onze Belgische lezers er mee zullen lachen, en de Hollanders nog meer. Een verkeerd opgevoed meisje trouwt met een man, die niet deugt, haar verlaat en door zich te zelfmoorden haar eindelijk vrijmaakt. Dat is alles goed en wel, maar nu gaat 't kind in een klooster waar zij door vroomheid, talent en schoonheid een soort van afgodje wordt.... en dat is erg romantisch en Fransch.
L. DAURIAC.

Foley (Ch.) On tue dans l'ombre. Paris, Tallandier. 3 fr. 50.
't Is wel wat al te verschrikkelijk, dat is de eenigste aanmerking.
L. DAURIAC.

Kerguy (L. de). L'Oiseau de France, roman. Bernard Grasset, Paris. (281) 3 fr. 50.
Een roman, rein als de witte omslag en die door iedereen mag gelezen worden, die van reine liefde lezen mag.
't Doet goed, als men zoo'n boek, eene zeldzaamheid, ontmoet; als men karakters te zien krijgt, waar degelijkheid, plichtsbetrachting, godsdienst, uit spreekt.
En dan up to date! Over een vlieger, uitvinder van een stabilisateur perfectionné.
Den inhoud vertel ik niet, maar die in een mooi boek belang stelt, gaarne zonen ziet, die van hunne ouders houden; mannen,

die vóór eene zware taak tot God gaan, moeders die haar rozenkrans bidden en dat alles in het volle leven van onzen tijd, moet dit lezen. H. F. VAN M.

Lechartier (G.) La Confession d'une Femme du monde, roman. Plon, Paris (295) 3 fr. 50.

Zoo'n dame, die vertelt, hoe ze na haar huwelijk de wereld gaat najagen en haar weelde en wellust, die tot aan den uitersten rand van den afgrond, tot echtbreuk bijna gaat en die het gevaar nu en dan haarfijn uitpluist, me dunkt, men moet flink op de beenen staan, als men dan niet geraakt in wat wij wegbidden aan het einde van het Onze Vader.

En waartoe dat alles?

Zeker, ten slotte komen man en vrouw op betere wegen en erkennen te hebben gedwaald in hunne levensopvatting; maar dat gaat mij wat te gemakkelijk. Ze draaien zoo in eens om, alsof ze op eene wandeling waren en plotseling van richting veranderden.

Ik herhaal, de schrijver heeft het goed bedoeld, maar zóó in den afgrond kijken, zoo scherp en fel, maakt zoo licht duizelig en een heldere kop is toch beter! H. F. VAN M.

Trilby (T.). Arlette, jeune fille moderne. Paris, Tallandier. 3 fr. 50.

Ik vind niets zoo treurig als een „modern meisje", en ofschoon van Katholieke zijde dit boek van Trilby zonder voorbehoud werd geprezen, kan mij dit moderne ding geenszins bevallen. Een onuitstaanbaar bakvischje, dat haar vader behandelt als kameraad, verschillende gezonde godsdienstige praktijken bijgeloof noemt, enz. Als zij eindelijk tot inkeer komt, blijft zij voor mij even onuitstaanbaar, omdat zij paradeert en zich zelve bizonder interessant schijnt te vinden. Waarachtig geen model! L. DAURIAC.

DUITSCH

Günther (Agnes). Die Heilige und ihr Narr. Stuttgart, Steinkopf. 2 Bde. M. 10.

Het meest merkwaardige boek dat sinds jaren in Duitschland verschenen is. Ernstige, denkende lezers en lezeressen zal het een lief bezit zijn. Het is niet mogelijk een denkbeeld te geven van den inhoud; iedere regel zit vol gedachten.

Herbert (M.) Die Kinder des Kilians. Köln, Bachen. (240) M. 4.

Dr. Kiliaan is een braaf man doch hij is te hard. Zijn opvoedingsplannen leiden schipbreuk; door zijne onverzettelijkheid maakt hij zijne kinderen ongelukkig. Hij houdt geen rekening met hun aanleg en talenten en is door zijn dwang schuld dat zij zich afwenden van het goede. Ouders en opvoeders moeten dit boek eens lezen, zij zullen veel goeds vinden maar ook meermalen het niet eens zijn met de schrijfster.

Jeske-Choinski (Th.) Die letzten Römer. Historischer Roman aus der Zeit Theodosius des Groszen Köln, Bachem (581) geb. M. 8.

Een knap stuk werk beschrijvend den kamp van het Heidendom met het Christendom in de 4de eeuw. Het is een tendenzroman van de goede soort en buitengewoon boeiend en belangwekkend.

Scharlau (M.) Im Schatten. Freiburg, Herder. (336) M. 4.60.

Deze schrijfster heeft reeds door een paar romans de aandacht getrokken. Zij is diep-religieus aangelegd en 't ernstige probleem dat zij hier behandelt wordt niet op luchtige, lichtvaardige wijze opgelost.

Strobl (K. H.) Die vier Ehen des Matthias Merenus. Ein heiterer Roman. Leipzig, Staackmann. (340) M. 5.

Dezelfde vrouw huwt na even zooveel echtscheidingen viermaal met denzelfden man. Lichtzinnig, godsdienstloos, onafhankelijke moraal! Het boek is eenvoudig slecht te noemen.

Wagner (H.) Das dunkle Tor. München, Albert Langen. (552) geb. M. 6.

Een weesjongen, droomer en idealist, geraakt in handen van slechte studiemakkers; komt onder invloed eener schaamtelooze vrouw; vindt een vroegen dood. Het boek is mooi, doch hier en daar zoo sterk erotisch dat het alleen voor ervaren lezers kan zijn.

ENGELSCH.

Ayscough (John) Faustula, London, Chatto, Windus (332) cloth, 6 sh,

Een roman over de eerste christentijden, gelijkend op Fabiola en Callista. De heldin, uit adellijke heidensche ouders geboren, wordt door een Christenslavin onderricht in het Geloof dat zij later, Vestaalsche maagd geworden, omhelst. Hierom wordt zij levend ingemetseld (De scène in het graf der levend begravene is wel wat fantastisch). Boeiend wordt de levenswijze der Vestalen en der vervolgde christenen beschreven. De critiek, in een vorige aflevering uitgesproken over *Marotz* van denzelfden schrijver, is hier niet van toepassing. J. KROON, S. J.

Barton (George) In Quest of the golden chest. New-York. Benziger. 5 sh. 6 d.

Een boeiend boek, vol avonturen. De levensloop van Paul Perker, den jongen held, is interressant tot het einde. Voor iedereen. C. B. N.

Hunt Jackson (Helen) Ramona. New-York, Sampson. (390) 6 sh.

Een verhaal uit de oude tijden vóór de Amerikanen in Z. Amerika binnendrongen, terwijl de wegkwijnende Spaansche en katholieke bevolking een harden strijd om het bestaan streed op de kusten van den stillen Oceaan. Een zeer goed leesbare roman. C. B. N.

Filt (Flora) Sacrifice. London, Sands (237) cloth. $2^1/_2$ sh.

Rex en Dora zijn bekeerlingen. De eerste beleeft een zwaren tijd, wanneer hij zijn vader, een protestantsch geestelijke, laat weten dat hij niet langer een „valschen godsdienst" kan aanhangen. Rex wordt priester en Dora gaat in het klooster. Hoewel er heel wat geloofsleer verwerkt wordt in dit boek, dat een uitstekend geslaagde controverse mag heeten, is het verhaal volstrekt niet onaantrekkelijk. Dit is reeds de 2de uitgave. C. B. N.

KUNST

Kemper (Val., O. F. M.), Laien-Brevier in Bildern. München, Gladbach, B. Kühlen, 1913, aflevering 1—4, per afl. M. 1.—

Een „leeken-brevier" niet uit gebeden maar uit kunstplaten bestaand met stichtend verklarenden tekst. Het werk volgt in afzonderlijk verkrijgbare afleveringen het plan van 't wezenlijk „Brevier", dat ons in aanraking brengt met Jezus Geboorte, openbaar leven, Lijden, Verrijzen enz. Triomf in Hemel en Kerk en ook met degenen, in wie het christen-ideaal der hoogste volmaaktheid op zoo voortreffelijke wijze belichaamd is: Maria en de Heiligen van beider geslacht, van allen leeftijd, rang en stand. Zoo liggen voor mij de 4 eerste afleveringen; I *Die Kindheit Jesu.* II *Das Leiden Christi*; — III *Das Leben Mariae*; IV *Jesu Wirken*;

Naast iedere plaat, — met smaak gekozen uit de bekendste oude en nieuwere meesterwerken — staat één bladzijde tekst. Eerst het verhaal der voorstelling of een daarop betrekking hebbend fragment uit de H. Schrift, — dan een beschouwend-stichtelijke en ook profaan-onderrichtende verklaring der plaat, — en tot slot een daarbij passend oud of modern religieus gedicht, voor wier kunstwaarde ons namen als: Annette von Droste-Hulshoff, Weber, Angelus Silesius, Cordula Peregrina, Kreiten, S. J. Leo van Heemstede enz. borg staan.

Het is een schoon religieus kunstwerk-voor-het-volk, dat wij u gaarne aanbevelen. In een katholiek salon o. a. zou het ook uitstekend op z'n plaats zijn, beter dan menig ander plaatwerk, dat men daar wel eens, en nu juist niet tot stichting, aantreft.

OSCAR HUF, S. J.

Molkenboer, O. Pr. (B. H.). Roomsche schoonheid. Bussum, Paul Brand. (83 illustr., blz. 525), linnen f 25, perkament f 35.

„Wat een welmeenend schoonheidszoeker op zijn zwerftochten door Italië aan pracht van herinneringen opdoet, zal voor velen, hoop ik, altijd de moeite van 't lezen waard zijn", zegt Molkenboer; en wel niemand zal er zijn die op dit punt in gevoelen met hem verschilt. En daar hij niet alleen als welmeenend, maar ook als scherpzinnig en gelukkig schoonheidszoeker zich vaak reeds heeft doen kennen, is de verwachting dat zijn boek over *Roomsche Schoonheid* door velen gelezen zal worden, allerminst zonder grond.

Wie dit majestueuze deel voor zich open legt, behoort te weten dat hij de kleingedrukte inleiding niet mag overslaan, op straffe

van veel wetenswaardige bizonderheden omtrent Nederlandsche Rome-literatuur te verliezen.

„Niet met den heiden Goethe heb ik mijn standpunt gekozen op de gebroken paleisruïnen van 't Paganisme, om enkel vervuld te worden van een *Heidensche Schoonheid*, maar met Katholieke voorgangers als Wiseman, Veuillot en Schaepman zocht ik van Sint Pieters top Italië's *Roomsche Schoonheid*", zegt Pater Molkenboer. Maar niet als eenzijdig zoeker is hij gegaan, voor al wat schoon was had hij open oog. Hij heeft Rome bewonderd als „het hart van de wereld", als „de stad der puinen en de stad der Katakomben, van Heidendom en Christendom, van kunst en wetenschap en natuur: het hart der wereld." — En hij ziet Rome, de stad, gelijk zij is en niet gelijk wij vóór het aanschouwen haar opbouwden in onze verbeelding, want van Rome valt veel onverkwikkelijks te zeggen inderdaad, veel schijn bij zooveel echts, tijdelijkheid bij het onvergankelijke.

Maar het onvergankelijke bezingt de schrijver als hij ophaalt de Apostolische herinneringen; en de onvergankelijke kunst viert hij in eerst aarzelende dan voluit-bewonderende woorden, als hij ons binnenleidt in Sint Pieter. Dat is het juist wat zoo'n vertrouwen geeft in den schrijver, dat hij frisch bewondert maar nooit zijn kunstkennis laat verschalken door den schitterenden schijn. In het Vaticaan, knielend voor den Vader der Christenheid, overstelpt hem de ontroering, maar in Sint Pieter of in de andere kerken, waarheen wij hem volgen op zijn vroege bedevaart, heeft hij zijn woord van kritiek tegenover het gekunstelde, zijn woord van afkeuring voor het gewaagde en onbescheidene. En als wij met Molkenboer parken en paleizen, Musea en kapellen hebben bezocht en afscheid nemen van Rome, moeten wij erkennen innig te hebben genoten en veel te hebben geleerd. Wij hebben Rome liefgekregen. „Want bij alle ergernissen, welke de verbasterde afkomst van den „pius Aeneas" ons geen dag te goed houdt, bij alle teleurstellingen, die vroegere illusies verdreven, blijft Rome ondeerbaar de eeuwige en heilige stad, het middelpunt van ons verlangen...." — Wij zijn verheugd dat de geleider niet dadelijk afscheid neemt van ons en begrijpt dat wij gaarne de rekbaarheid van den algemeenen titel *Roomsche Schoonheid* billijken en dankbaar aanvaarden dat daaronder ook begrepen wordt de schoonheid elders in Italië door Roomschen voortgebracht. En zoo mogen wij hem vergezellen naar Monte Cassino, het eeuwenoude Benediktijnerklooster, naar Napels waar hij ons natuur en echtheid bewonderen leert en de beroemde grafmonumenten aanwijst — naar de „Villes mortes" Sorrento: Torquato Tasso's geboortestad, Amalfi met zijn oude kathedraal, Salerno met het vergeten graf van Gregorius VII, Herculaneum waar uit den bodem de klassieke oudheid herrijst. Zoo gaan wij met hem door Umbrie en Toskane, van Ravenna naar Venetië en zeggen aan het einde der reize met hem: „Addio, gansch Italië! Wat ik van U zag en leerde, was, te midden van uw natuurbetooveringen, de diepe, eeuwige Schoonheid van het

heilige Rome, was een kunst-en-leven, welke zonder die Urbs als middel- en brandpunt, zoo rein en grootsch nooit zou geschitterd hebben. Ieder Katholiek, wien de prijs niet te hoog is moest dit boek koopen. R.

VOOR DE JEUGD.

Bauer (Clémence). Vriendinnetjes. Een verhaal van meisjes Zutphen. P. van Belkum Az.

Een allergezelligst leuk boek. 't Speelt in Indië onder lieve, goede menschen. Het huiselijk leven op Java wordt er trouw naar waarheid geschilderd; Toetie Dewald en Non zijn een paar aardige vriendinnen. De eerste gaat naar 't kleine Klooster, volgens een noot, een R. K. Inrichting waar vele ouders, ook protestantsche, hun dochters heenzenden. Vooral om dit Indische milieu, zoowel als om den vlotten verhaaltrant en den vluggen prettigen dialoog, zal dit boek bijzonder in den smaak vallen der „vriendinnetjes" voor wie het bestemd is, MELATI.

Bürhs (Lize). Poppenmoedertjes; met platen door Frans Lazarom. Amsterdam R. K. Boek-centrale.

Alleraardigst om voor te lezen. En ook voor onze eerstbeginnende meisjes een leuk boekje. 't Gaat vooral over haar lievelingen: de poppen. G. B. P.

Koch (Henny) Solita, Het Meisje uit den Vreemde. Bussum J. A. Sleeswijk 8° (236) 4 pltn: f 1.25—f 1.75.

Dit boek is blijkbaar voor *Protestantsche* kinderen. Ik moet zeggen, 't is werkelijk mooi en boeiend. Solita heeft op één dag haar beide ouders verloren. Een trouwe neger brengt haar nu naar Grootma die in Hamburg woont. Solita is een snoezig kind met een warm voelend dankbaar hartje. En de Grootma is een verstandige vrouw, die Solita tot een braaf, degelijk meisje weet te vormen. G. B. P.

Strang (Mrs: Herbert) De Meisjes Robinsons. Utrecht, W. de Haan (246) 6 pltn.

Wie voor zijn meisjes een echt prettig boek wil hebben, geve haar dit verhaal der meisjes „Robinsons" Drie zusjes gaan met haar oom op reis, lijden schipbreuk en zijn gedwongen eenigen tijd op een eiland te vertoeven. En evenals Robison Crusoë zijn Vrijdag, zoo vinden zij hier een jong negermeisje Tangati.

Ik ben er dan ook vast van overtuigd dat zelfs grootere meisjes met graagte dit boek zullen ter hand nemen. C. B. P.

TIJDSCHRIFTEN

De Telegraaf.

Eenige maanden geleden werd *De Nieuwe Rotterdammer* voor de vierschaar gedaagd en veroordeeld, nu is bij ROMEN te Roermond eene brochure verschenen tegen *De Telegraaf*.

Het is een feit, dat velen dit luchtig en dikwijls lichtzinnig geschreven blad vrijwel onschadelijk vinden, doch zij zullen tot ander en beter inzicht komen na lezing van dit strenge en onweerlegbare requisitoir.

Daar is bijna geen enkele rubriek, of de schrijvers van *De Telegraaf* vinden gelegenheid een loopje te nemen met onze Christelijke levensbeschouwing; op den meest spottenden toon wordt door een half ontwikkelden medewerker gebazeld over de hoogste en ernstigste problemen, en de moraal komt er gewoonlijk niet af zonder kleerscheuren.

De schrijver toont het aan in scherpen, logischen betoogtrant en geeft voorbeelden in overvloed tot staving van zijn beweren. Wij hopen dat ieder Katholiek, die den waren aard van *De Telegraaf* wil leeren kennen, een paar centen over heeft om zich deze brochure aan te schaffen; daarna zal hij zich stellig gedrongen voelen haar te verspreiden. — Het wordt tijd inderdaad!

VARIA.

Geen jongensboek. Wij vernemen tot ons genoegen dat GIERLOFF'S *Tony*, dat wat al te haastig door bijna alle bladen als een jongensboek werd aanbevolen, *volstrekt niet* als jongensboek bedoeld is.

Verboden. Onder patronage der *Annales politiques et littéraires* worden „conferences" gegeven; de Aartsbisschop van Tours heeft verboden aan zijne geestelijkheid deze conferenties bij te wonen.

De Hofstad. Zou de Redactie van dit weekblad haar briefschrijvenden *Spuistrater* niet eens op het hart kunnen drukken zijn lezers wat meer te eerbiedigen. Zijn brief over den „Tango" is van een bar cynisme en moreel nihilisme.

Boekenschouw hoopt met den nieuwen jaargang, aanvangend Mei a.s., de menigvuldige lezers nog meer en ruimer lectuur en voorlichting te geven zonder eenige verhooging van den abonnementsprijs. Wel zullen wij gaarne opgaven ontvangen voor nieuwe abonné's om daardoor onze nieuwe onkosten eenigszins goed te maken.

Schobbejakken. Een uitgever in Duitschland stuurt een prospectus met bloedroode letter gedrukt, aanbevelend een roman „omdat hij door de zedenpolitie verboden is". Wat 'n vuiliken die willen leven van de zonden der menschen.

Waar ze het gaan zoeken. Zoo juist wordt ons het 1ste nummer toegezonden van een nieuw tijdschrift: Zeitschrift für Buddhismus, Herausgegeben vom Bund für buddhistisches Leben. Een zekere dr. Wolfgang Bohn opent met een artikeltje Buddhismus und Charakterbildung en 't voornaamste wat hij ons te zeggen heeft ten gunste van die Religie is 't volgende: Sie befreit uns vom zeitvergeuderischen Dienste gegen irgend ein Wesen, das über uns zu bestimmen hätte, dessen Liebe wir mit gebet und Opfern erkaufen, dessen Zorn wir versöhnen müssten. — De man heet Bohn!

Maeterlinck. Al zijne werken zijn thans op den Index geplaatst.

IN EIGEN KRING	WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ▪ ▪ ▪ ▪ ▪ ELKE MAAND ▪ ▪ ▪ ▪ ▪

VRAAG: Wie kent den sensatieroman *Am Kreuz (Aan het Kruis)* van WILHELMINA VON HILLERN (Frau W. Diemer)?

ANTWOORDEN: Het is al een tiental jaren geleden sinds ik dat boek heb gelezen; ik weet niet of er toen al een Hollandsche vertaling van bestond. Mijne overtuiging is dat het verderfelijker invloed kan hebben dan een ruw-slecht boek; dit is geraffineerd hysterisch Mevr. B. V. L.

... Een weerzinwekkende vermenging van bovennatuurlijke en plat-natuurlijke liefde. Ik hoop toch niet dat u iets goeds van dit boek zult zeggen; zie bijgaand briefje eens in, en u zult overtuigd zijn wat een onheil het kan stichten en hoe het zelfs volwassen vrouwen in verwarring heeft gebracht. N. N.

Misschien wel wat harstochtelijk, maar overigens een spannende roman. Maar het is heusch geen lectuur voor iedereen MONICA.

(Neen, dat is het werkelijk niet, maar de Hollandsche vertaling komt voor in de meeste katalogen van Leesbibliotheken, en ofschoon het een echte draak is, geschreven zonder eenig talent, wordt het toch veel gelezen).

Am Kreuz van VON HILLERN is mijns inziens geen mooi boek. Wel komen er eenige boeiende passages in voor, doch ook veel dat stootend is. De verwarring telkens van Christus met den vertolker van de Christusrol in het passiespel staat mij tegen. De houding van de Gravin ten opzichte van Freyer, dien zij houdt voor een soort god, en toch achtervolgt met echt menschelijke

passie, is treurig. De verhouding tusschen haar en Freyer na hun huwelijk, vind ik afschuwelijk. Bovendien trouwde deze man, een katholiek, met eene, die zich noemt rationaliste; volgt dus de stem van zijn hartstocht en niet van zijn geweten. Dat Petrus niet Christus verloochende maar den misdadiger, dien anderen in hem zagen, is voor mij wat nieuws. Het oorspronkelijke boek ken ik niet, maar de vertaling, ofschoon misschien niet bepaald slecht of onzedelijk, is toch lang niet geschikt om door iedereen gelezen te worden. Ik vind het in elk geval jammer zijn tijd aan zulk boek te besteden, zelfs onder sensatieromans is wel wat beters te vinden.

TH. M, B.

Deze, met recht genoemde, sensatieroman verscheen kort vóór de opvoering der Ober-Ammergauer Passiespelen van 1890. 't Is een opgewonden zoogenaamd mystiek verhaal van een zeer wereldsche gravin, alles behalve ontroostbare weduwe, die met haar stoet bewonderaars, hofmakers en lichtzinnige vriendinnen naar het Beiersche dorp komt, ten einde daar, omdat het nu eenmaal zoo hoort, het godsdienstig spel bij te wonen. Zij ontvangt er echter den geweldigsten indruk van haar leven, vooral door het spel van den grooten Christus-vertolker Josef Mayer. Zij wijdt op zoogenaamd mystieke wijze haar gevoelens van weer ontwaakte godsvrucht, berouw en liefde, aan den zeer aardschen boerenzoon in plaats van aan God zelf. Zij liefkoost hem en laat zich door hem streelen en mengt op vaak stuitende wijze haar hartstochtelijke liefdesuitingen met religieuse ontboezemingen. Men kan soms de gedachte aan een heiligschennende parodie van Magdalena's boetedoening niet onderdrukken. Een zeer ordinaire liefdegeschiedenis ontwikkelt zich uit deze hypermoderne aanbidding. Jozef en de gravin sluiten een soort van huwelijk — bij de ontbijttafel van een dorpspastoor — er volgt een tijd van zalige verrukking na dezen roof van den eenvoudigen jonkman uit zijn omgeving door een niet zeer jonge werelddame, totdat de gravin haar dorpsche man begint te vervelen — er is ook nog een zoontje — zij keert terug naar haar vroegere omgeving en wil niets liever dan haar mystiek-passioneel avontuur vergeten. Er volgt vervreemding, verloochening, scheiding en ten slotte verzoening, als Jozef, in genade door zijn mede-dorpelingen aangenomen, nadat hij berouwvol tot hen is teruggekeerd, nog eens de Christus-figuur voorstelt en dan bijna zelf aan het kruis sterft. Nu erkent zij hem als haar wettigen man, verpleegt hem in zijn laatste uren en brengt haar nieuwe weduwenstaat in stille afzondering en liefdadigheid door.

Zooals men ziet een ongezonde mengeling van devotie en hartstocht, de atmosfeer is zwoel, het gebeuren onwaarschijnlijk, om niet te zeggen onmogelijk. De schrijfster was toen nog niet Katholiek, later is zij het wel geworden; zij toont echter veel sympathie voor ons geloof, hetgeen wel te verwonderen is, na haar zeer onroomschen roman *Sie kommt doch!* die de dwaaste opvattingen geeft van het kloosterleven.

Am Kreuz maakte indertijd nogal opgang, nu is het door beschaafden bijna niet meer te lezen; stijl, opzet, vorm, alles is verouderd en het maakt slechts den indruk van een antieken draak.

M. S.

VRAAG VOOR HET VOLGEND NUMMER: Wie geeft nog eens een oordeel over den veelbesproken LÉON BLOY; niet over den mensch, maar over den schrijver. Kan hij verderflijk zijn?

CORRESPONDENTIE

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

M. W. te M. Dat artikel in de *Illustration* no. 3699 deugt inderdaad niet; het is wetenschappelijk zeer oppervlakkig. Ik kan echter niet inzien dat het een ontwikkeld mensch zou kunnen misleiden. Men weet toch wat de zoogenaamd wetenschappelijke artikelen van dergelijke revues waard zijn.

W. J. D. te H. De genoemde novellen zijn niet kwaad. De boeken van Ohnet behooren tot de koetsiers- en portierslectuur. Dat van Edoardo is ons onbekend.

MEVR. E. G. te BL. Wij waren niet in staat U een antwoord te geven; U kunt er echter op rekenen dat het in uw bezit zal zijn vóór 20 Februari.

W. V. D. V. te B. De werken van J. V. MAURIK zijn niet geschreven voor kinderen; voor volwassenen bruikbaar, waarde hebben zij echter niet. De *twee wezen* van D'ENNERY is voorbehouden lectuur gelijk al zijne boeken, ook zelfs voor volwassenen.

J. DE KR. te S'-B. Gaarne zullen wij U opgave doen van de gevraagde bibliografie. De opmerking over het bedoelde stuk zullen wij, daar u het zelf goedvindt, ter kennis brengen van den schrijver. U alvast dankend voor de waardeering, waarvan uw artikel blijk gaf, hopen wij u spoedig schriftelijk te kunnen antwoorden.

W. V. H. te BR. Als u volkomen overtuigd wilt zijn van de onverantwoordelijke roekeloosheid der bedoelde beoordeeling, behoeft u slechts te lezen blz. 24 en verder van blz. 97 tot 124. De geheele strekking deugt ook niet.

WILLEM te Z. Op de eerste plaats verzoeken wij u in het vervolg uwe brieven voluit te onderteekenen; anders geven wij geen antwoord. — MAUGRAS heeft geen enkel werk geschreven dat met fatsoen kan gelezen worden; al zijn boeken rieken naar zedelijke vermolmdheid, en wij geven gaarne toe dat de kringen, die hij beschrijft inderdaad moreel bedorven waren. Doch dat is nog geen reden om zich in dergelijke onthullingen te gaan verlustigen.

KAN LÉON BLOY VERDERFELIJK ZIJN?

La plus ruineuse des folies, décidément, c'est de n'être pas un maquereau ou un imbécile.
Léon Bloy: Le Mendiant ingrat, P. 340.

Eerst gisteren — 17 Febr, kwam de laatste aflevering van *Boekenschouw* in mijn bezit en vond ik daarin op de laatste bladzijde de vraag: „Wie geeft nog eens een oordeel over den veelbesproken Léon Bloy; niet over den mensch, maar over den schrijver. Kan hij verderfelijk zijn?"

Natuurlijk heb ik vlam gevat op deze vraag en grijp ik deze gelegenheid bij de voorhoofdsharen — post est occasio calva? — om den „veelbesproken" LEON BLOY nog meer besproken te maken. In alle gesprekken en redetwisten over BLOY, meng ik — met en zonder bescheidenheid — gaarne mijn stem.

Het is goed, dat eindelijk en alom de ban der „Conspriration du Silence" rondom deze merkwaardige persoonlijk eens voor goed worde verbroken. De meest eenvoudige, maar ook meest laffe wijze om een tegenstander dood te drukken, is het doodzwijg-systeem. Deze kleine bijdrage wil niet meer schijnen dan ze is. De korte tijd, die mij rest, om ze gereed te maken voor „het volgend nummer" waarvoor ze gevraagd is, dwingt mij ze zonder veel voorbereiding en volgens de snelle en eeningszins ordelooze wendingen der oogenblikkelijke gedachte neer te schrijven. Het zijn dus slechts een aantal punten, die ik den BOEKENSCHOUW-lezers ter onbevooroordeelde overpeinzing ten beste geef.

I.

Om te beginnen geef ik mij-zelven verlof eene bedenking op te werpen tegen den vorm, waarin bovengenoemde vraag gesteld is. Er wordt n.l. een oordeel gevraagd over Leon Bloy; „*niet over den mensch, maar over den schrijver*". Ik zou daartegenover de vraag willen stellen: Mag men in LEON BLOY den schrijver scheiden van den mensch? en in één adem daarop antwoorden: Neen, duizendmaal neen! Zoo ooit dan is hier, in dit schrijversleven, een bewonderenswaardig evenwicht, eene verhevene prac-

tische aanvaarding en uitvoering van alle consequenties, die BLOY'S levenstheorie hem opdringt. Hij predikt het absolutisme, de intransigente, hartstochtelijke, nimmer moede naleving van Jezus' leer — en hij werpt in werkelijkheid alle relatieve eischen van het wereldsche leven verachtelijk terzijde in de volstrekt-onmiddellijke opstreving naar de Hoogste Liefde, die God is.

Hij huldigt de Armoede als een *noodzakelijkheid* ter zaliging, daarbij steunend op Christus' niet te misduiden woorden in alle vier de Evangeliën — en BLOY leeft zelf in de bitterste armoede, die dikwijls in volslagen gebrek overslaat: „La Pauvreté est le Relatif — privation du superflu. La Misère est l'Absolu — privation du nécessaire (Le sang du Pauvre, p. 41)

Hij vervloekt op honderd manieren en geeselt met duizend zweepen de lafheid zijner tijdgenooten en vooral der moderne katholieken — en zelf is hij een leeuw van overtuigingsmoed en geloofssterkte.

Hij predikt de noodzakelijkheid van het lijden — en zelf houdt hij niet op het lijden en de smart over zich af te smeeken, vermoedend de geweldige mysterieuze diepten der Reversibiliteit, dat de philosophische naam is voor de „gemeenschap der Heiligen". Uit zijne dagboeken kan men lezen hoe rijkelijk God BLOY gezegend heeft met de genade van het lijden.

Mij dunkt, dat men — in het aangezicht van BLOY'S smartelijk leven — en deze feiten overwegend — den mensch niet van den schrijver kan en mag abstraheeren.

2.

Kan BLOY verderfelijk zijn? Is het lezen van BLOY'S werken gevaarlijk?

In vollen ernst antwoord ik: *Ja!* Zeer verderfelijk! Hoogst gevaarlijk!

Het komt er maar op aan te weten voor welke personen dit proza gevaarlijk is?

Allereerst dan is het gevaarlijk voor den „bourgeois", de incarnatie van bekrompenheid en lafheid, de trismegisth der onbeduidendheid, het individu, voor wien heldhaftigheid en dwaasheid gelijke begrippen zijn en wiens geheele levens-philosophie besloten ligt in het kostelijke spreekwoord: „zoetjes-aan! dan breekt het lijntje niet!"

Voor dien „bourgeois", zeg ik, is BLOY gevaarlijk. In de zeld-

zame vlagen van luciditeit voelt dit ras toch, dat het niet weet te ontkomen aan de grijp-en-vang-armen der ijzeren consequenties, die BLOY uit het Evangelie neerschrijft en in het klare licht stelt. Het gevoelt het gevaar, dat het iemand bij het lezen van BLOY's boeken zou kunnen overkomen, door een plotselinge banjir van geestdrift en edelmoedigheid te worden opgenomen, meegesleurd en neergeworpen in de bovennatuurlijke dwaasheid van het Christelijk heroïsme, dat een binnenzee is van Gods al-omvattende liefde. En dat vindt de „bourgeois" een ontzettend benauwend gevaar: zoo iets mag hem nooit of nimmer overkomen.

Zooals Odysseus' makkers hunne ooren dichtstopten met was, om den zang der lokkende sirenen niet te hooren, uit vrees door de onweerstaanbare klanken te worden meegesleept en den dood te vinden, onvermijdelijk — zoo ook stoppen de „bourgeois" zich de ooren toe, want ook zij zijn bevreesd, dat BLOY's geweldige taal hen zal meesleuren en dat zij den „bourgeois" — dood zullen vinden in de armen van God-zelf. LEON BLOY, die den „bourgeois" beter dan wie ook doorziet, schrijft daarom dan ook van hem dit treffende trekje: „Un trait caractéristique du bourgeois est la peur de toute détermination héroïque chez les autres aussi bien que chez lui-même". (Quatre ans de captivité à Cochons-sur-Marne p. 287).

3.

Behalve voor den „bourgeois" is LEON BLOY een gevaar voor de naam-christenen, voor hen, die er een Zondags-christendom, een godsdienstig minimum op na houden, voor hen, die Christus kennend en zijn onbenaderbaar heiligen naam dragend, Hem toch slechts als „quantité négligeable" behandelen, als iets dat pas komt na de zaken en de genoegens.

Voor deze allen is BLOY een groot gevaar, want hij spijkert hunne laffe huichelarij aan den openbaren schandpaal, hij geeselt hun afgodendienst der uiterlijkheid, hij hoont met zijn vlijmende ironie en zijn krassend sarcasme hunne weëe kleurloosheid: „Les catholiques modernes prétendent cacher leurs idoles jusque dans les Plaies adorables". (Le Sang du Pauvre, p. 17).

Zie b.v. op welk eene gevaarlijk-rake manier BLOY de ware gedaante van dat „godsdienstige minimum" weet te teekenen in de paraphrase op het spreekwoord:

„Dieu n'en demande pas tant": „Quelle épigraphe pour un commentaire du code civil! Plaisanterie trop facile et qu'il faut laisser charitablement à MM. les journalistes ou clercs d'huissiers. Le cas est grave. N'est-ce pas une

occasion de stupeur de songer que cette chose est dite, plusieurs millions de fois par jour, à la face conspuée d'un Dieu qui „demande" surtout à être *mangé!* Le marchandage perpétuel impliqué par ce Lieu Commun a ceci de troublant qu'il rend manifeste le manque d'appétit d'un monde affligé cependant par les famines et réduit à se nourrir de son ordure.

Il serait puéril de faire observer qu'en cette formule, bien plus mystérieuse qu'on ne croirait, tout porte sur le mot *tant*, dont l'abstraite valeur est toujours à la merci d'un étalon facultatif qui n'est jamais divulgué. Cela dépend naturellement de l'étage des âmes.

Mais, comme la pente de toute négation est vers le néant, il n'est pas téméraire de conclure que l'imprécise *demande* de Dieu équivaut à rien et que ce Dieu n'ayant plus rien à demander, en fin de compte, à des adorateurs qui peuvent indéfiniment rétrécir leur zèle, il n'a que faire désormais de son Etre ou de sa Substance et doit nécessairement s'évanouir. Il importe, en effect, aussi peu que possible, qu'on ait telle ou telle nótion de Dieu, Lui-même *n'en demande pas tant* et voila le point essentiel . . . . Si Dieu n'en demande pas tant, il est forcé, pai une conséquence invincible, d'en demander de moins en moins, je le répète, et finalement de *tout refuser*. Que dis-je? En supposant qu'il lui reste alors un peu d'existence, il se trouvera bientôt dans la plus pressante nécessité de vouloir enfin qu'on vive comme des cochons et de lancer le reliquat de son tonnerre sur les purs et sur les martyrs, etc." (Exégèse des Lieux Communs p. 11—12).

4.

BLOY is gevaarlijk, want hij predikt het *absolutisme* en „on ne veut pas d'un personnage qui profére l'Absolu, fût-ce dans un clairon d'or (Le Mendiant ingrat, p. 166). Men veracht BLOY, omdat hij alle menschen en dingen en alle gebeurtenissen beziet „sub specie aeternitatis", men werpt hem uit, omdat hij eischt, dat alle menschen, *uitsluitend* geschapen voor een eeuwige bestemming, ook in al hunne daden, tot de onbeduidenste toe, op volstrekte en rechtstreeksche wijze voor die eeuwige bestemming zullen arbeiden, met andere woorden, omdat BLOY eischt, dat alle menschen zich de *heilig-wording* tot eenige en hoogste *plicht* stellen [1]).

„Avez-vous remarqué, zoo schryft hij in „Le bon conseil", voorrede van „Belluaires et Porchers", la haine infinie, la haine d'exception, tragique et surnaturelle, intraduisible, même en patois carthaginois, dont l'humanité généreuse rémunère tout promulgateur d'**ABSOLU**?

Je n'aurais jamais attaqué personne, que l'exécration dont m'honorent les contemporains serait identique.

N'eussé-je en moi que la plus infinitésimale portioncule de cet Absolu détesté

1) Ik begrijp niet hoe Pater J. van Rijckevorsel S. J. in „Boekenschouw" 7e Jaargang, afl. 5 kan schrijven: „Léon Bloy eischt van den Christen veel meer dan 't Evangelie".

dont le seul pressentiment désagrègerait jusqu'aux pilastres des cieux, — tout est dit, et je n'ai plus qu' à décamper avec précipitation dans les *intérieurs* du désert, du très affable désert où subsiste encore la progéniture de ces bons corbeaux nourriciers, qui déjouaient les complots des affameurs de prophètes.

Tel est le secret, l'unique secret. Un homme peut avoir du génie et n'être pas universellement abhorré. L'exemple de Napoléon et de quelques autres le prouve. Un homme peut même devenir un Saint, ce qui est diablement plus difficile, et se conserver encore quelques amateurs.

Mais si quelque lueur d'Absolu se manifeste en n'importe qui, à propos de n'importe quoi, les cailloux et les blocs de marbre dont toute âme humaine est pavée, s'insurgeront à la fois contre le pauvre mortel assez férocement élu du Seigneur pour colporter sur notre fumier ce néfaste rayon mourant du septiéme ciel!

Il parait que je suis assez gravement infecté de ce mal, puisque tant de gens ont eu la bonté de m'en avertir, en déployant autour de moi le cordon sanitaire des calomnies prophylactiques.

— — — — — — — — — — — — — — —

Je suis avant tout, surtout, Catholique Romain. et j'ai, depuis trés-longtemps épousé toutes les conséquences possibles de ce principe. Cela, c'est mon fond, c'est mon substrat. Si on ne le voit pas, on ne peut rien comprendre à ce que j'écris.

Je suis et je serai toujours, aussi, pour les pauvres et les faibles contre les puissants, pour le peuple de Dieu contre le peuple du Démon, dussé-je en mourir. Mais à la condition que ces pauvres ou ces faibles ne viennent pas faire leurs ordures contre l'Autel, parce qu'alors je deviendrais aussitôt moi-même un puissant pour les écraser.

Il est vrai que je suis un catholique vêhément, indépendant, mais un catholique *absolu*, croyant tout ce que l'Eglise enseigne. Quand je maltraite mes coreligionnaires, ce qui m'est souvent arrivé, c'est que leur lâcheté ou leur bêtise révolte en moi précisément le sens catholique". (p. IX—XI, p. XV).

Juist dit absolutisme van LÉON BLOY vindt men dwaas-overdreven, onmogelijk en gevaarlijk.[1])

En toch .... zou de absolute levenswijze niet de waarachtige eenig-juiste zijn?

Stelle men zich dit — in zich dwaze, maar in casu toch duidelijke — geval voor:

Ik sterf in doodzonde en zie in het bijzondere oordeel de geheele verschrikkelijkheid van mijn leven en de oorzaken, waarom ik ter verdoeming verwezen zal worden. Doch God heeft medelijden met mijne ziel: hij geeft mij gelegenheid mijn leven te herdoen. *Hoe zou ik dan leven?* Zou ik mij nog aan relativiteiten storen? Zou ik menschelijk opzicht vreezen? Zou ik van het leven trachten

---

[1]) Zeer belangrijk: Apologue explicatif de l'insuccés de mes livres depuis vingt ans. La recherche de l'Absolu. L'Invendable, p. 22—25

te genieten, waar ik kon? Zou ik niet in opperste geweld naar de heiligheid streven?

Met één woord: zou ik niet in het meest volstrekte Absolutisme leven, door nooit of nimmer iets anders in het oog te houden dan de bereiking van mijn eeuwige bestemming ter gelukzaligheid?

5.

BLOY is gevaarlijk want hij neemt het Evangelie „au sérieux".

Als Jezus onmiddellijk na de zaligsprekingen (bij Lucas VI, 24) zijn vervloekingen uitspreekt en het ontzettende woord doet hooren: „verumtamen, vae vobis divitibus" — dan vertaalt die gevaarlijke BLOY dat door: „wee u, rijken!"

„On veut, à toute force, que l'Evangile ait parlé d'un *mauvais* riche, comme s'il pouvait y en avoir de bons. Le texte est pourtant bien clair: *homo dives* „un riche", sans épithète. Il serait temps de discréditer ce pléonasme qui ne tend à rien moins qu'à dénaturer, au profit des mangeurs de pauvres, l'enseignement évangélique.

Un mauvais riche, si on tient à rapprocher ces deux mots, est comme un mauvais fonctionnaire ou un mauvais ouvrier, c'est-à-dire un individu ne sachant pas son métier ou infidèle à sa fonction.

Le mauvais riche est celui qui donne et qui, à force de donner, devient un pauvre, „un homme de désir", ainsi que le prophète Daniel qui préfigura Jésus-Christ". (Le Sang du Pauvre p. 78).

Natuurlijk vermeet BLOY zich ook, een zwerm andere dergelijke teksten over de rijken op dezelfde manier uit te leggen: het heele 13e hoofdstuk uit het boek Ecclesiasticus is voor den arme geschreven; Matthaeus XIX, 23 v.v.; Marcus X, 25 v.v.; Lucas I, 53; XII, 16—21; XVI, 20 v.v.; XVIII, 24 spreken allerduidelijkst uit, dat alleen de armen — of die zich daaraan gelijk maken — den hemel zullen binnengaan.

BLOY ramasseert zijne denkbeelden over dit kapittel in de volgende woorden[1]): „Tout riche qui ne se considère pas *le domestique* et *l'intendant* du Pauvre est le plus infâme des faussaires et le plus horrible des fratricides".[1])

6.

BLOY is gevaarlijk — zoo pleegt men nog te zeggen, want hij is een vertwijfelde, de „Désespéré", zooals hij zich zelf genoemd

---

[1]) Dit uit het hoofd geciteerd: de tijd ontbreekt mij deze aanhaling te verifieeren.

Ik raad mijne lezers dringend aan eens te lezen hetgeen Sint Bernardus. schrijft over de armen: vooral het prachtige stuk: „De clamore pauperum"

heeft, hij is een dolle keeshond, die wild in het rond naar zijn tijdgenooten blaft en bijt, een „envieux qui n'attaque ses contemporains que par fureur de son obscurité et de sa misère".

Ziet hier BLOY's eigen verklaring hieromtrent:

„Notre époque n'étant pas précisément une époque de penseurs, très peu ont compris, que Marchenoir (d. i. Léon Bloy zelf) est un „désespéré" *philosophique* et nullement un désespéré *théologique*. En d'autres mots il n'attend rien des hommes, mais il attend *Tout* de Dieu". (Quatre ans de captivité à Cochons-sur-Marne, p. 392).

7.

Ten slotte — de tijd ontbreekt mij om *alle* „gevaarlijkheden" van Léon BLOY op te sommen — ten slotte is BLOY gevaarlijk wegens zijne averechtsche denkbeelden omtrent het lijden, de waarde van de smart.

In No. 38 van den XIIen jaargang van „Van Onzen Tijd" deelt „een ascetisch priester" ons deze vondst mede.

Nu wil ik mij hier liever niet verdiepen in de vraag waarom die priester uitdrukkelijk aan de V. O. T.-redactie verbood zijn naam te noemen, terwijl een aanval als deze toch wel met open vizier behoorde te geschieden. Al was het maar alleen ten respecte van BLOY's petekind, Pieter van der Meer de Walcheren, wien de aanval mede betreft. Evenmin zal ik kritiek oefenen op de vreemde benaming, die de redactie aan den briefschrijver geeft en eenigs zins odieus is voor de andere priesters, daar zij den indruk wekt, dat „ascetische" priesters zulke hooge zeldzaamheden zijn, dat aan dezen priester uitdrukkelijk dit epitheton ornans moet gegeven worden.

De aanval zelf is hier hoofdzaak.

Uit het eenigszins duistere proza van dezen „ascetischen priester" straalt als een ster in den nacht deze hoofdgrief tegen LÉON BLOY: de „oude communard" (ja! ja! legenden hebben een taai leven! Daarenboven zal hier wel bedoeld zijn: de oude *oud-communard*), de oud-communard dan „verheugt zich in het lijden om het lijden" en de ware opvatting is, dat „het lijden is een middel, nooit doel, en men verheugt zich dus in het lijden niet om het lijden, maar om de gevolgen, zooals men er ook niet naar verlangen moet om de pijn, die er in is, maar om de blijdschap en de goede vrucht, die er uit volgt." Deze ware opvatting van het lijden wil de briefschrijver daarna bewijzen door een tweetal aanhalingen uit het boek „Het gebed" van de Abdis van St. Cécile de Solesmes, aanhalingen, die . . . totaal niets met het geval te maken hebben, want

zij hebben betrekking op den staat „in een ziel, die de eenheid van het geestelijk leven bereikt heeft" en op den „staat der geestelijke verloving en van de beproevingen in dien staat", dat is dus een abnormale genade-toestand, waarin God op buitengewone wijze de menschenziel bewoont.

Bewijzen — maar bewijzen, weet u! — dat LÉON BLOY het lijden om het lijden (even absurd als „l'art pour l'art") bemint: daarvan vind ik in heel den brief geen spoor. Deze omstandigheid begroet ik in dit geval met eenige dankbaarheid, want het bespaart me den tijd, die noodig zou geweest zijn de bewijzen, welke de briefschrijver als zoodanig zou hebben kunnen bijbrengen, te ontnuchteren. Ik heb dus niets anders te doen dan positief uit BLOY's werk te doen blijken, dat hij het lijden *niet* om het lijden bemint, maar dat hij het lijden liefheeft alleen *als betaalmiddel in bovennatuurlijken zin.*

Wanneer de briefschrijver de boeken van BLOY niet zoo onverdedigbaar oppervlakkig of zoo onrechtvaardig bevooroordeeld had gelezen, zou hem gebleken zijn, dat het onvergelijkelijk mysterievolle dogma van de „Gemeenschap der Heiligen" BLOY steeds — in geheel zijn leven, bij al zijn gedachten en daden — voor oogen staat, dat iedere handeling, iedere gebeurtenis door hem wordt gewogen „au poids du ciel".

Zoo ook het lijden. Wanneer LÉON BLOY van God eene gunst vraagt — b.v. de bekeering van Huysmans, dan gevoelt hij zich gedrongen ook onmiddellijk *betaling in smarten* aan te bieden. En God neemt deze altijd van hem aan. Dit is het geheele geheim van zijn dertig-jarig smartenleven.

„Il m'est impossible de demander quoi que ce soit, sans faire de moi une cible, sans offrir de *payer!* Ainsi s'explique le bagne immense de ma vie, depuis environ trente ans. Pensée qui me console et qui me fait peur". (L'Invendable, p. 103.

Zeker! Bloy is een hartstochtelijk minnaar van het lijden — evenals Christus dit was, die door het drinken van het honderdduizendste deel van den kleinst denkbaren druppel uit Zijn lijdenskelk den verdoemden mensch weer met God had kunnen verzoenen, maar liever verkoos 33 jaren te lijden, van Zijne ellendige geboorte af tot Zijn „overdreven" kruisdood toe: „nous gens du dixneuvième siècle, (qui) ne comprenons rien à cette Folie de la Croix pour laquelle se résigner est si facile...."

Men zal niet van mij eischen, dat ik hier alle bewijsplaatsen, die ik zou kunnen aanhalen, om de waarheid van mijne bewering

te staven, ga afschrijven. Al zijne dagboeken staan er vol van, in „Le Désespéré" en in „La Femme Pauvre" zijn ze te vinden. Men veroorlove mij te volstaan met een paar voorbeelden.

BLOY wil het lijden uit liefde tot Jezus: „Le bonheur, c'est le Martyre, le bonheur suprême en ce monde, le seul bien enviable et désirable. Etre coupé en morceaux, être brulé vif, avaler du plomb fondu pour l'amour de Jésus-Christ". (L'Invendable, p. 116) en elders: „Un chrétien qui ne veut pas souffrir aves Jésus est un bourgeois confortablement installé et le ventre plein, assistant de son fauteuil, avec un voluptueux dilettantisme d'attendrissement, au supplice d'un innocent qui meurt pour lui" (ibid. p. 286).

BLOY bemint het lijden als bovennatuurlijk betaalmiddel: „Toutes les fois qu'on a de la joie, qu'on jouit spirituellement ou corporellement, il y a quelqu'un qui paie". (Le Vieux de la Montagne, p. 182) en dus ook omgekeerd: steeds wanneer men lijdt, wanneer men smarten heeft te dragen, betaalt men voor iemand: voor iemands zieleheil, iemands geluk op aarde of wat dan ook.

Wanneer de „ascetische priester" BLOY'S-werken dus zorgvuldig had gelezen en overdacht, zou hij zijne — euphemistisch gezegd — onjuiste aantijging tegen den schrijver van „L'Invendable" niet hebben neergeschreven: hij zou dan ook in laatstgenoemd boek deze niet te misduiden uitspraak hebben gevonden: „La Douleur n'est pas notre fin dernière, c'est la Béatitude qui est notre fin dernière. La Douleur nous conduit par la main au seuil de la Vie éternelle. Là elle nous quitte, ce seuil lui étant interdit". („L'Invendable", p. 164)

* * *

Uit dit alles ziet men, waarin de „gevaarlijkheid" van LÉON BLOY steekt, in hoeverre hij „verderfelijk" kan zijn. Men zij dus gewaarschuwd!

Hadden Pieter van der Meer de Walcheren en de talrijke anderen, die door het lezen van BLOY'S boeken Katholiek geworden zijn (ik zou u een lang lijstje van zulke bekeerlingen kunnen overleggen) dit „gevaar" bijtijds ingezien — dan zouden zij zich nooit gedwongen gevoeld hebben, tot het zoo zware offers van nederigheid, zelfbeheersching en liefde eischende Katholicisme over te treden.

„Il y en a, zoo schrijft de „verderfelijke" zelf, qui demandent le baptême après m'avoir lu. Quelle Sanction divine à mes violences! Ceux qui me condamnent, se croyant sages, ne comprennent pas que je suis un *témoin*, que ma fonction est de rendre

témoignage en un temps de rénégats et que c'est pour cela que mes livres atteignent quelques âmes". (L'Invendable, p. 135).

* * *

Dat ik niet alleen sta in mijne gevaarlijkheids-qualificatie, wil ik bewijzen door eenige gedeelten af te schrijven uit een brief, dien de oud-aalmoezenier van de Fransche vloot, de abbé Pient Cornuau, aan de redactie van het tijdschrift „Les Marches de Provence" (afl. October 1912) schreef:

„Mais BLOY est avant tout chrétien....

Oui, chrétien, dans toute la force du mot; c'est-à-dire ami du Christ jusqu'au sacrifice sans mesure, jusqu'à la mort.

Non pas même un chrétien dans le rang, mais un chef, un de ceux qui ont positivement mission d'appeler les âmes et de les conduire au Maître.

Oh! J'entends bien qu'il n'est pas constitué officiellement dans l'Eglise en cette fonction d'apostolat; et il ne s'est du reste, jamais donné le ridicule d'y prétendre. Il éclaire avec amour le chemin des âmes de bonne volonté; et, les ayant ainsi conduites aux pieds du prêtre, celui que la Providence semble désigner à l'achèvement de l'oeuvre divine, fût-il le plus humble; — il se retire en quelque coin de silence pour remercier Dieu, avec des larmes, de l'avoir choisi pour être son passeur.

Et cependant telle est sa mystérieuse et sublime investiture dans cette mission très-haute, et telles sont les bénédictions de l'Esprit-Saint sur ses livres, que ceux que les lisent en en pénétrant la force et la douceur, vont presque nécessairement à Dieu, pour qui ils ont été exclusivement écrits.

Et je suppose que si tant de catholiques modernes se détournent de BLOY, c'est qu'ils ont flairé ce danger, n'ayant qu'une peur: d'être entrainés par une surprise d'enthousiasme et jetés, par ce terrible ami de Dieu, sans compromissions ni atermoiement, dans l'engrenage de l'héroïsme chrétien qui est leur épouvante.

— — — — — — — — — — — — — — —

Anssi, aux prêtres qui connaissent le prix des âmes, qui les veulent grandes, qui ont d'ailleurs le souci de leur ascension personnelle, je ne puis rien souhaiter de plus vraiment efficace que de chercher dans l'oeuvre de cet artiste impeccable la doctrine sûre, généreuse et sans défaillance, qu'il y enchâsse partout si magnifiquement, avec l'unique volonté de servir vraiment la gloire de Dieu.

Et je songe avec éblouissement à la beauté vraie de cette pensée, écrite par l'âme qui le connaît le plus au monde: „L'esprit de LÉON BLOY est comme une cathédrale oú le Saint-Sacrement serait toujours exposé".

Rotterdam. MR. H. VAN HAASTERT.

LEON BLOY

Als *mensch* behoeven wij hem niet te beoordeelen, hoewel, als gewoonlijk, schrijver en mensch ook hier moeilijk te scheiden zijn. Die hem van nabij kennen, prijzen hem even hoog in beiden, maar zijn absolutisme, zijn gebrek aan gezond verstand en practischen zin schijnt hij in het dagelijksche leven ook te vertoonen, en zijn luid verkondigde theorie dat degene, die aalmoezen geeft, dankbaarheid verschuldigd is aan den bedeelde, past hij in de eerste plaats op zich zelf toe.

Zijn stijl is schitterend, rijk aan verrassende wendingen, stoute, soms te stoute beelden, daarom vaak duister en overladen — overal is het te veel, dat maar al te dikwijls hindert en stuit. Zijn Fransch is moeilijk te verstaan wegens de menigte vreemde woorden, door hem gebezigd met ongeëvenaarde zeggingskracht. In zijn kracht is hij vooral, wanneer hij vizionnair raakt, dan rollen hem de gebeeldhouwde zinnen als gouden penningen uit den mond, dan schijnt hij de voorhangen weg te rukken, die ons het onzienlijke verbergen, hij hult zich in den profetenmantel en schreeuwt of liever buldert verwenschingen en vervloekingen uit tegen alles, wat hij haat en veracht — en dit is ontzaggelijk veel — zonder eenige terughouding of schroom.

Wij kunnen ons begrijpen, dat jeugdige geestdrift, door zijn vuur meegesleept, bewondert wat hij bewondert, vervloekt wat hij banbliksemt. Voor hen, die bezadigder zijn, wordt deze voortdurende pose van Jupiter tonans vermoeiend, vervelend, later weerzinwekkend, misschien ook omdat Bloy zich zelf onophoudelijk beklaagt en als slachtoffer der menschelijke boosheid en lafheid voorstelt. Zeker is er veel waars in zijn ontmaskering van hedendaagsche wantoestanden, wansmaak, wangeloof, hij heeft dikwijls veel met Tolstoï gemeen, waar deze de maatschappij, vooral de kunst, ten doode veroordeelt. Maar evenals de Rus zondigt hij door overdrijving en verzwakt hierdoor noodzakelijk zijn betoog.

Hij mengt slechts twee kleuren op zijn palet, zwart en wit; hij verafschuwt of vergoodt de menschen; voor de eersten zijn geen scheldwoorden, beschimpingen, vervloekingen, vernederingen, duwen, stooten, schoppen en trappen te veel, voor de anderen niets dan verheerlijkingen, apothéoses, kniebuigingen. Van de eerste soort ontkomt er niemand, noch vorsten, noch priesters, noch schrijvers, noch kunstenaars, zelfs pausen levend of dood, geen haar goeds blijft aan hen, hij weet van geen verontschuldiging, geen waar-

deering, waar het hun fouten of hun onbetwistbare verdiensten geldt. Om de gunstelingen daarentegen te verheffen, schrikt hij zelfs niet terug voor ergerlijke blasphémie, b.v. in zijn — overigens prachtig — boek *l'Ame de Napoléon* — waarin hij een vergelijking waagt, zoo godslasterlijk, dat men ze te vergeefs zou zoeken in werken, door den Index veroordeeld.

En dan, wie zijn die gunstelingen, wie die verachten? Onder de laatsten vindt men er, door ons steeds met eerbied en bewondering beschouwd, onder de eersten velen, van de meest bedenkelijke reputatie.

Dikwijls ook berust zijn bewondering of afgrijzen op een zeer betwistbaar feit, b.v. het einde der Bourbons in „*les Lis sur le fumier*" een meesterstukje van uitingskracht naar aanleiding van den kleinzoon van Naundorff, den pseudo Lodewijk XVII, waard in een verdachte kroeg. Al zijn haat en verachting voor het aloude koningshuis spuwt hij uit in een stroom van verbijsterende scheld- en smaadwoorden, die echter de innerlijke armoede van zijn betoog niet kunnen verbergen; want de meesten zien om goede redenen in Naundorff slechts een gewonen bedrieger en hiermede valt de geheele redeneering. Nog erger maakt hij 't als hij de arme keizerin Eugenie geen verwijt, geen smaadwoord spaart omdat hij ergens gelezen heeft, dat zij, de Spaansche, uit haat tegen Frankrijk haar eenigen zoon toeliet in Zoeloeland te gaan sterven! Dit zwaar redeneeren doet denken aan de bekende kip zonder kop van de Genestet.

Ook zijn Rabelaisiaansche of Zola-achtige voorliefde tot vieze luchtjes en walgelijk vuile beschimpingen en woorden, die zelfs het Latijn tarten, maakt de lectuur zijner boeken voor velen tot een zeer onsmakelijke bezigheid.

Maar 't gevaarlijkste van Bloy is voorzeker dat zijn bewonderaars, zoo onder zijn invloed komen dat zij alles van hem bewonderenswaardig vinden, door dik en dun met hem meegaan. Hierdoor worden hun oordeel en hun smaak bedorven, zij verliezen evenals hij het evenwicht, verlangen te veel van de wereld, verachten alle rijken, allen die den gulden middenweg bewandelen, alle ijverige werkers, die voor hun gezin leven, hun schulden betalen, zich weten te beheerschen, gewoon hun moeilijke dagtaak vervullen. Zij brandmerken hen met den stempel van het onvergeeflijke „bourgeois"-zijn en verheerlijken den Arme, alleen omdat hij arm is. Veel goeds, waars en moois ligt in zijn theorien maar men moet ze aanvaarden onder bénéfice van inventaris en

hiervan willen jongeren meestal niet weten. Er zullen er zijn, wien Bloy niets doet, maar juist voor de besten is hij zoo uitermate aantrekkelijk en deze kunnen door zijn theorien, in verblindenden glans en verbluffenden rijkdom van beelden en zinnen uitgegalmd, licht van de wijs raken en in een richting worden gestuurd, die niet tot hun geluk leidt; wanneer zij Bloy, hun aangebeden leidsman, beter leeren beoordeelen, zal het voor hen misschien te laat zijn.

In een bepaalde studie over den grooten schrijver zou nog veel meer te zeggen en door bewijzen te staven zijn ook over zijn philosophische en boute theologische beweringen. Nu moge het volstaan te betreuren, dat Bloy tot zijn schade zeker drie der kardinale deugden mist en op zeer eigenaardige manier de grootste der goddelijke betracht.

Misschien is hierdoor zijn gebrek aan evenwicht eenigszins verklaard. M. S.

NOG EEN OORDEEL.

Natuurlijk moest een oordeel gevraagd worden over LÉON BLOY *als schrijver* en niet *als mensch*. Daar zijn er meer, wier werk valt af te keuren, en die toch als mensch ten hoogste zijn te eerbiedigen. De heer van Haastert behoeft den Index maar even op te slaan, of te denken aan den schrijver van het onlangs veroordeelde *Ames Juives*. Overigens, zoo Bloy als mensch niet beter, niet verstandiger, niet nederiger, niet fatsoenlijker, niet katholieker is dan als schrijver, is hij ook een treurige persoonlijkheid. Want als schrijver gaat hij zich te buiten op eene wijze, die kant noch wal raakt. En als de theoriën van dezen démolisseur ingang mochten vinden zou ik dat inderdaad betreuren als een *noodlottige* gebeurtenis.

1°. Het comité der Leuvensche keurboekerij, dat bestaat uit mannen van groote ontwikkeling en rijpe ervaring neemt van LEON BLOY op: Pages Choisies — L'invendable — Quatre ans de captivité à cochons-sur-Marne als *streng voorbehouden*, hetgeen zij verklaart met deze woorden: (het bestuur) „neemt deze werken alleen in de boekerij, omdat het in sommige gevallen voor ontwikkelde personen kan nuttig zijn er kennis van te nemen, voor zoover hun geweten dit toelaat. Ten einde nadrukkelijk de *aandacht* op het *zedelijk gevaar* van deze werken te vestigen" eischt het van den lezer een schriftelijke verklaring, waardoor het personeel van alle verantwoordelijkheid wordt ontslagen.

2°. L'abbé Louis Bethléem, wien men in deze materie toch wel groot gezag zal willen toekennen, zegt van BLOY: il semble ne se servir de sa plume que pour déchirer, blesser ou ternir: tous ses ouvrages servent de cadre aux invectives grossières de leur auteur. Faute de bienveillance et d'humilité, que de talent l'on gaspille!

3° Die er verstand van hebben mogen wel eens nagaan of er geen boeken van BLOY onder de kerkelijke boekenwet vallen; ik ben van oordeel alreeds dat al zijne werken ernstig „voorbehouden" dienen te worden. En ik noem hem als schrijver verderfelijk, omdat hij is: (De bewijzen haal ik opzettelijk uit een van zijn tamste boeken *Belluaires et Porchers*. 1905). . . .

Een aanprijzer van bedorven lectuur. Hij adoreert de ontuchtige boeken van Baudelaire, en wordt woedend dat een *pudibonde main*, de immoraliteit heeft verzacht (atténuée) (blz. XX). Hij heeft zijn best gedaan om een nieuwe uitgave te verkrijgen van *Les Chants de Maldoror*, die hij zelf noemt la bonne nouvelle de *la damnation* en *diffamation inouie de la Providence:* en hij durft dan deze absurditeit neerschrijven: Le scandale sera grand peut-être et, ma foi! tant mieux. L'Evangile n'enseigne-t-il pas que le scandale est nécessaire? (blz. 6). Is dat geen raaskallen? Dengenen, die Flaubert met recht beschuldigen van „mépris évident de la tradition chrétienne" scheldt hij *gratte-culs de la piété!* (blz. 110) enz.

Een verkleiner van het Gezag. Ik zou buiten het boek moeten gaan, waaraan ik mij houden wil, om aan te toonen hoe hij op eene wijze, die Voltaire tot eer zou hebben gestrekt, Leo XIII heeft gehavend. Lees hoofdstuk XI over de Kerk in Frankrijk, die hare meest onwaardige zonen vereert en zegent. Hij schimpt de katholieken als *âmes médiocres*, en spuwt op hunne *accomodants pasteurs*, hij stelt Leo XIII voor als gevend aan een onwaardige, een „résidu d'abcès anticléricale", zijn pauselijken zegen, *le frétrant* de sa bénediction papale. (blz. 116) Als de Aartsbisschop van Parijs het boek verbiedt van Barbey d'Aurevilly: *un prêtre marié*, dan spot hij met de imbéciles gémissements entendus chez les catholiques épouvantés.... dan noemt hij de priesters: pasteurs de cet incomestible troupeau .... Janissaires fainéants de l'Apostolat. (blz. 121).

Hij lacht met de fijngevoeligheid der zuiveren. C'est une ressource vraiment admirable que la chasteté! L'éducation catholique moderne demeurée fidéle à des traditions deux fois séculaires, enseigne impertubablement que le plus énorme de tous les forfaits est l'impureté des sens. (124). Enfin il est tout à fait permis

d'être sans amour (volgens de katholieken) quand on est sans libertinage.

Eenige walgelijkheden, die hij op twee plaatsen debiteert, *moet* ik overslaan. Hij brult tegen de benepen zedelijke opvoeding van dezen tijd bij de katholieken en herinnert aan de Middeleeuwen, toen de kunstenaars „mentionnaient innocemment toutes les hontes des reprouvés sur les murs de leurs cathédrales"—; „l'Eglise n'était pas begueule... et les coeurs purs avaient des „yeux purs"—, „les esprits chastes pouvaient affronter sans péril l'ostentation même des folies charnelles", — en nog wat over „l'opprobre dont le Rédempteur s'était accoutré", maar wat ik hier niet kan afschrijven. Deze doordrijver van het absolutisme schijnt telkens en telkens te vergeten dat er eene zonde is, „die onder ons niet eens genoemd mag worden". —

Een volslagen gebrek aan sensus catholicus. Hij beweert wel dat het gedrag zijner geloofsgenooten „révolte en moi précisément le sens catholique", maar de man vergist zich. Trouwens die heele leer van het absolutisme, zooals hij het opvat, moet herhaaldelijk in strijd komen met het catholicisme. Het absolutisme erkent ten slotte alleen het eigen gezag en de woestheid, waarmede BLOY de geestelijken aanvalt en voortdurend uitvaart over het verval der Kerk (on demande des prêtres. On en demande *d'autres*) zegt genoeg dat hij 't beter meent te weten dan zij allen. Een Katholiek, die katholiek voelt, spreekt ook niet van: *bétail de sacristie — Cochons de la prière — racaille des chemins de Croix — Canaille des sacristies. Le Clergé... est prèsque toujours d'une mediocrité épouvantable.* Den dominikaan, Pater Didon, die het Leven van J.-Christus schreef, noemt hij *Père Judas.* Sprekend over de bekeering van Coppée, Brunetière, Huysmans, schrijft hij dezen nonsens: „Ah! le dernier coup et le plus mortel, qui pouvait être porté à l'Eglise, c'est assurément la conversion des littérateurs". — Als hij verneemt dat Paul Bourget tot de H. Sacramenten nadert: „Cette horreur manquait. Aggravation effroyable, qui me le ferait détester un peu plus, si c'etait possible!"

Over zijn grenzeloozen hoogmoed (naar het uiterlijk te oordeelen), zijn barbaarsche liefdeloosheid (bij gelegenheid v. d. brand v. d. liefdadigheidsbazar), zijn dwaze pralerij met zijn armoede, zijn gejammer over miskenning, zijn afbreken van ieder talent bijna, zijn weergalooze overdrijving (o. a.: deze opdracht van een zijner boeken: Ce livre est offert à l'un des rares survivants du Christianisme, à Josef Floruin, propagateur de Léon Bloy en Moravie) moeten wij zwijgen wegens plaatsgebrek.

Maar is 't wonder als ik wensch dat in Nederland nooit een „propagateur de Léon Bloy" zal optreden, of als 't gebeurt, het wettig gezag hem spoedig tot de orde roept? Wat Jules Lemaître zeide van d'Aurevilly, door BLOY zoo buitensporig bewonderd, niettegenstaande zijn monsterachtige vuiligheid, durf ik beweren van LÉON BLOY: „J'ai beau faire, rien ne me semble moins chrétien que le catholicisme de" — LÉON BLOY. Het is jammer van het onmiskenbare, groote, prachtige schrijftalent van dezen man, dat hij het zoo misbruikt.

De aanhalingen door Mr. van Haastert in het eerste artikel gegeven, zullen verder den scherpzinnigen lezer wel overtuigen van de gevaarlijkheid van LÉON BLOY; want daar is ongeveer geen enkele alinea bij, of ze bevat een dwaling of vernuftige sofisterij.[1])

Zeer zeker, in zijn werken vindt men dikwijls prachtige gedachten en verheven gevoelens, maar de vraag was of de lezing zijner boeken verwarring kan stichten. En dan luidt het antwoord: zonder den minsten twijfel, en wel vooral omdat zijn taal zoo meesleepend is en zoo bedwelmend het absolute van zijn voorstelling. Daardoor ook kan hij tot bekeering opwekken, doch verdere voorlichting moet men dan, in Godsnaam, niet bij BLOY gaan zoeken.

A. GIELEN.

---

[1]) *Notanaa*: In de aanhalingen van Mr. v. Haastert blz. 340: „étalon facultatif qui n'est jamais divulgué" vergeet Bloy de voorname taak van het geweten. En de laatste alinea „Ce Dieu .... doit necessairement s'évanouir" is natuurlijk barre onzin. — Blz. 341: blijkt dat men een heilige kan worden zonder een absolutist te zijn. Goddank, dat is ten minste één verstandig woord. — Blz. 342, wordt de zin en bedoeling van het Evangelie-woord schandelijk vervalscht. — Blz. 343 (regel 29): als Bloy de bekeering vroeg van Huysmans als een gunst, waarom acht hij die dan een ramp voor de kerk? (Zie *mijn* aanhaling blz. 351) — Blz. 345: Toutes les fois qu'on a de la joie enz!... maar dan moest Bloy zoo niet uitvaren tegen den priester, die de kerk niet verwarmde — of tegen de makers van slechte verzen. De oplossing van het heele Bloy-raadsel ligt vooral, in zijn eigen bekentenis (blz. 341): Je suis un catholique *véhément, indépendant!!*

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Benson (Robert H.) Paradoxes of Catholicisme. London, Longmans 8°, cloth 3½ sh.

Het boek is zeker zijn prijs waard, maar gaarne hadden we dien lager gezien, omdat het zoo geschikt is voor algemeene verspreiding. De meest tegenstrijdige beweringen worden vaak geuit tegen de Kerk van Rome. De schrijver toont aan, dat de Kerk ook waarlijk oorlog predikt en tegelijk vrede, rijkdom goedkeurt en armoede prijst, heiligheid bezit niettegenstaande de gebreken van sommige harer leden, de rede vrijlaat en toch geloofswaarheden voorschrijft en zoo verder. Voor ontwikkelde Katholieken zeer aan te bevelen; en wie het aan een andersdenkenden vriend uitleent, verricht een verdienstelijk werk. C. B. N.

Dorp pr. (P. van) Op tegen Zedenontaarding in woord en daad, in boek en beeld, in dans en kleeding. Verzameling van officieele bisschoppelijke stukken en Pers-artikelen over de moderne dansen. Amsterdam, R. K. Boek-Centrale (46) f 0.10.

Wij geven den inhoud: Herderlijke brief van het Duitsche Episcopaat. — Het Belgisch Episcopaat tegen de Zedenontaarding. — Z. D. H. Mgr. Callier, Bisschop van Haarlem over de moderne Vrouwenkleeding. — Verbod van de moderne slechte dansen. — Persstemmen en Besluit. R.

Dorp R, K. pr. (P. van). Vrijdenkers-Wijsheid. Amsterdam R. K. Boek-Centrale (132) f 0.90.

Op onderhoudenden en populairen toon zet van Dorp een zekeren Hendrik Schutjes recht, die gemeend had te moeten opkomen tegen een drietal artikelen van den heer van Dorp en „de vrije gedachte" tegen hem wenschte te verdedigen. (De artikelen heeft van Dorp met nog eenige andere verzameld in een boekje: *De Vrije Gedachte en Ds. Schermerhorn* — R. K. Boek-Centrale f 0.20.) In dit verweer wordt Schutjes eens duchtig à faire genomen en de malligheid der Vrijdenkers-Wijsheid eens flink in het zonnetje gezet. Het zal met groot genoegen worden gelezen, daaraan twijfelen wij geen oogenblik. A. GIELEN.

Famulus (Th.) Godloochenaarswijsheid of eenige gewone opwerpingen tegen het Godsbestaan beantwoord door.... (4e druk) Amsterd., R.K. Boek-Centrale (124) f 0.25.

Dit kranige boek is bij zijn vierden druk al te goed bekend om nog aanbeveling te behoeven. Wij wijzen derhalve slechts op den schat van wetenswaardigheden, die de schrijver heeft verzameld voor zijne bewijzen. Niet alleen voor den lezer, doch ook voor hem, die goede en onderhoudende apologetische voordrachten wil houden is dit werk onmisbaar. R.

Famulus (Th.) Indien er een God bestaat, waar komt die God dan weer vandaan? Amsterdam, R.K. Boek-Centrale (11).

Dezelfde schrijver heeft al een flinke reeks van kernachtige, degelijke apologetische werken en werkjes op zijn naam staan. Famulus grijpt hier eene moeilijkheid aan ter oplossing, die door Godloochenaars dikwijls te berde wordt gebracht. Als men er hen opwijst, dat de orde in de natuur onmogelijk te verklaren is zonder oorzaak, zonder God, dan zeggen ze: „Daar kom je geen haar verder meê, want dan sta je weer dadelijk voor de vraag; waar komt die verstandelijke oorzaak, die God dan weer vandaan?"

De schrijver geeft het antwoord: „God heeft geen oorzaak. Hij bestaat altijd en heeft altijd bestaan". — Hij laat echter de Godloochenaars hunne moeielijkheid urgeeren en zeggen: „Welnu dan beweren wij met hetzelfde recht: de *wereld* heeft geen oorzaak, de *wereld* bestaat uit zichzelf." En dan komt het antwoord van den apologeet: die redeneering gaat niet op, want alleen een volstrekt *on*afhankelijk wezen kan uit zich zelven bestaan en de wereld is *niet* zoo volstrekt onafhankeiijk; want wij zien domme dingen in de wereld doelmatig handelen, dat is: krachtens overleg. Maar in die dingen zit geen overleg, dus het moet er *buiten* zijn. Er bestaat dus buiten, boven, onderscheiden van de wereld een overleg, een verstand waarvan ze afhangt. Op verschillende andere wijzen toont Famulus deze afhankelijkheid aan. Dit boekje is zeer aan te bevelen. A. GIELEN.

Huf, S. J. (Oscar). Het Goede-Week-kerkboek. Malmberg, Nijmegen. (460) f 0,60, geb. f 0,85.

Het boekje geeft den *latijnsch-nederlandschen tekst* der Goede-Week-Plechtigheden met *verklaringen.*

De *verklaringen*, tusschen den tekst geplaatst, zijn beknopt, helder, eenvoudig, zeer volledig en van een diepgang als men van een schrijver, die 'n alom geprezen: „Van Palm-Zondag tot Paschen" als vóór-studie gaf, mag verwachten.

Aan de *vertaling der liturgische gebeden*, is zeer veel zorg besteed, en ook in dit opzicht brengt deze uitgave ons een schrede verder.

De *Psalmen en verdere moeielijk verstaanbare Schriftuur-stukken* zijn, o.a. ook door verklarende tusschenvoegsels in cursief, voor ieder toegankelijk gemaakt. Er is steeds naar gestreefd den zinsloop en het karakter van godsvrucht en gebed daarbij onaangetast te laten.

Geheel nieuw zijn naast de gebeds-vertalingen o. a. ook de liturgische verklaringen bij *Donkere Metten* en *Vespers*, terwijl hier, evenals bij de uiteenzetting der andere Plechtigheden, rekening is gehouden met de nieuwste literatuur op dit gebied.

De *uitgave* — op dun papier en in zeer handig formaat — is verder zeer artistiek verzorgd met beginletters, vignetten, sluitstukken en band van Eug. Lücker.

Aangezien het boekje van onzen liturgischen medewerker juist op 15 Maart zal verschijnen — en dus te laat om nog in „Boekenschouw" te worden opgenomen — zond de uitgever ons de losse

afgedrukte vellen ter kennismaking, waardoor het ons mogelijk was in dit nummer reeds eenige inlichting te geven. Wij wijzen ten slotte nog op den prijs, die werkelijk onbegrijpelijk laag is, zoodat wel niemand zich het bezit van dit degelijk en prachtig uitgevoerd boek behoeft te ontzeggen. RED.

Lewis (Canon H.) Modern Rationalism as seen at work in its Biographies, London, Society for Promotion of Christian Knowledge, 8° (418 cloth. 4 sh. net.

Canon Lewis verhaalt hierin zonder eenige emphase, en zonder afkeer van of voorliefde voor de personen den indruk, welken de levens van zekere rationalisten bij ons moeten nalaten. Iets droevigers, iets meer ontmoedigends is niet uit te denken. Men kan slechts uitroepen: De Hemel beware er ons voor, dat de wereld ooit met dit slag van menschen zou bevolkt worden! Gelukkig dat het getij van zulk materialistisch ongeloof verloopt, en de wereld niet geheel in sombere wanhoop zal wegzinken, C. B. N.

Schäfer, O. S. B. (Dr. B.) Liturgische Studien. Beiträge zur Erklärung des Breviers und Missale, F. Pustet, Regensburg, 1913.

Band II: Septuagesima bis Gründonnerstag ausschliesslich, (8 u. 248) 8⁰. M. 2.80; geb. M. 3.80.

Band III: Das Triduum Sacrum oder die drei letzten Tage der Karwoche, (8 u. 244) 8⁰. M. 2.80; geb. M. 3.80.

Het eerste deel van dit mooie werk verscheen begin 1913 en werd toen reeds door mij besproken en aanbevolen (Mei 1913, No. 1, blz. 14).

Schr. wil het zijne bijdragen tot een op degelijke exegese en historie berustende liturgische verklaring van den Bevier- en gedeeltelijk ook van den Missaal-tekst. Aangezien de stof voor één man te machtig is, beperkt Schr. zijn studie meer bijzonder tot de Antifonen, Responsoria en Versicula van het Brevier, terwijl terloops toch veelal ook een woord gezegd wordt over de bijbehoorende Psalmen, en soms ook over de Lecties, zooals b.v. in Band III, waar de Klaagliederen van Jeremias zeer mooi, alhoewel hier en daar niet zonder een vleugje van gedwongenheid in hun toepassing, — besproken worden. Dit deel vooral, waarin ook de morgen-plechtigheden der Goede Week, naar het Missaal, min of meer uitvoerig worden besproken, heb ik met ingenomenheid gelezen. Ofschoon verre van volledig of de stof uitputtend geeft het een aardigen kijk op de Plechtigheden. Toch zijn er, evenals bij de terloops voorkomende Psalm-toepassingen ook hier meerdere punten, waarin ik bezwaarlijk met Schr. mee kan gaan. Nu en dan bespeurt men bij Schr. een zekeren, mijns inziens niet voldoend gemotiveerden zin voor exclusivisme b.v. als hij den „Exsultet"-zingenden diaken nu maar volstrekt wil beschouwd hebben als voorstellend den Engel, die de Verrijzenis verkondigt, en a. u. b. niet Maria Magdalena — terwijl deze laatste voorstelling — zonder dat men de eerste geheel behoeft uit te sluiten — hier niet alleen veel dieper maar ook veel logischer en schooner

in den gang der voorafgaande plechtigheden ligt, en óók in de Paaschkaars-wijding zelf. Ik zwijg over de algemeenheid dezer laatste verklaring ook bij liturgisten van naam, nieuwe en oudere. Met deze laatste had Schr. over het algemeen zeker wel wat meer rekening mogen houden.

Door aanhaling van den griekschen tekst van het scheppingsverhaal en door scherp-gekozen bewoordingen maakt Schr. de schoone en diepe beteekenis der Y-vormige beädeming van het Doopwater zeer helder; dat hij met die verklaring echter tot een *nieuw* resultaat meent te zijn gekomen, waarvan in de Voorrede moet worden gewaagd, wil mij vreemd schijnen.

Een laatste opmerking zij: dat men op meerdere bladzijden te vergeefs zoekt naar 'n verwijzing, die ons de „Fundstelle" of den oorspronkelijken zegsman van deze of gene passage vermeldt. Schr.' werk is toch geen kerkboek, waar men zulks uitteraard zooveel mogelijk vermijdt, maar een als wetenschap (zij 't dan ook stichtende) bedoeld boek, en daar is een verwijzing meer dan op haar plaats.

Het boek is bovenal bestemd voor geestelijken, en ik kan niet anders dan het dezen warm aanbevelen. OSCAR HUF S. J.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Christ (Dr. Jos). Krijgsherinneringen van een veteraan uit den Fransch-Duitschen oorlog. Uit 't Duitsch vertaald door A. Hulsebosch S. J. Leiden, G. F. Théonville, (203), 4 pltn.

Een boek voor grooteren en jongeren, waarin wij vernemen van een ooggetuige over de gebeurlijkheden in en om Parijs bij den optocht der Duitschers en den zegevierenden intocht na den oorlog binnen Berlijn.

Aardige episoden en vermakelijke anecdoten vertelt hier de oude veteraan. Als ik mij niet vergis heb ik een van hen, die hier wordt opgevoerd, in het buitenland wel eens ontmoet, maar onder de nederige uniform van een miles Christi. Eerlijk en oprecht doet hij den vijand,waar zulks mogelijk is, recht wedervaren. Met groote belangstelling heb ik deze herinneringen gelezen. Ten zeerste aanbevolen. M. WALRE.

Duijnstee (P. Fr. D. F. X.) Kerk en Staat in hunne wederzijdsche verhouding van kerkrechtelijk en geschiedkundig standpunt beschouwd. Uitgevers-Vennootschap Futura, Leiden.

Twee kloeke deelen van 240 en 325 bladzijden, zeer duidelijk gedrukt en lokkend tot lezen. Waar eene hoogst bevoegde pen in kalme, onwrikbare argumentatie nog kort geleden dit werk ten zeerste prees en het ook leeken ten zeerste aanbeval, behoeven wij niet verder aan te dringen.

Den inhoud noemen heeft zijn nut: Roomsche Kerk en Roomsche Staat, Roomsche Kerk en Christelijke Staat, Scheiding van Kerk

en Staat in de practische toepassing, het alles in twintig hoofdstukken verdeeld, met meer dan dertig bladzijden bijlagen en een naamregister. H. F. VAN M.

Gailly de Taurines (Charles) La Reine Hortense en exil. Paris, Hachette 3 fr. 50.

Dit boek bevat vele interessante bijzonderheden over de laatste jaren van de fransche vorstin, die korten tijd de kroon van Holland droeg ; vooral vertelt het ons tamelijk uitvoerig den eersten droevigen tijd in haar ballingschap na den val van Napoleon's rijk.

Men kan niets anders dan medelijden voelen met de jonge vrouw, die naast een treurig huwelijksleven toch zooveel grootheid en glans had gekend en die nu door het wantrouwen van het fransche Gouvernement, vervolgd werd van den eenen staat naar den andere, verdreven uit haar eigen woning en nergens rusten mocht om haar zwakke gezondheid te verzorgen en zich aan de opvoeding harer kinderen te wijden. Terwijl haar brave maar lastige man, Louis Bonaparte, haar last nog verzwaarde door zijn bedreigingen om haar haar beide zonen te ontnemen.

De schrijver volgt op den voet de „Memoires" van Hortense's voorlezeres mademoiselle de Cochelet — om haar leelijkheid ook wel Cochelaide bijgenaamd — welke van dweepzieke bewondering voor haar meesteres getuigen. Onwillekeurig misschien bootst hij ook haar pathetischen toon, steeds in hoog tempo van bewondering en symphatie en medelijden gehouden, na; een toon, die, thans tamelijk uit den tijd is, met de strenge historie weinig te maken heeft, en maar al te vaak wat naief en lichtgeloovig klinkt.

Zóó is 't zeker te veel van den lezer gevergd alle verzekeringen van Hortense, door de goede Cochelet als orakels aangehoord, voor goede munt aan te nemen en het voor waar te houden dat zij niet de minste eerzucht bezat en niets liever wenschte dan vergeten te leven en ook haar zoon deze lessen van eenvoud in te prenten, door den aanstaanden Napoléon III maar al te spoedig vergeten.

Misschien had het fransche gouvernement niet zoo geheel en al ongelijk haar goed in het oog te houden en voor een bevallige maar toch gevaarlijke samenzweerster te houden. In allen geval pleit het zeer voor Hortense's tact en slimheid, hare intiemste bedoelingen, zelfs voor haar naaste omgeving te hebben verborgen. Alleen Louis, die haar beschuldigde, den opstand der beide prinsen in 1831, zoo niet goedgekeurd, dan toch oogluikend te hebben toegestaan, kon zij niet bedriegen.

Hoe 't ook zij, Hortense was, ondanks haar zwakke gezondheid en haar vele tekortkomingen, een flinke, met veel kunstzin begaafde vrouw, die zich zelfs in een bouwvallige, van alle geriefelijkheid ontbloote woning een aangenamen kring wist te scheppen en misschien de eenige der Napoléoniden was, die onder alle omstandigheden de dame van hooge geboorte bleef.

Over den eenigen bewezen en zeer betreurenswaardigen misstap

van Hortense, die de geboorte van den beruchten hertog de Morny tot gevolg had, glijdt de al te bewonderende schrijver vluchtig heen.

Vooral zij, die de fraaie karakterschets van Melati van Java, onlangs uitgekomen, met genoegen lazen, zullen in dit boek een aangename aanvulling vinden. Het is geschreven met zooveel kieschheid, als men in fransche historie-boeken slechts zelden vindt. R.

Haspels (G. F.) Vondel. (onze groote mannen; Serie 1 no. 1). Baarn, Hollandia-drukkerij (42) f 0.40.

Haspels heeft een open gemoed voor de schoonheid van Vondels leven en kunst. In dit beknopt boekje staat het meest wetenswaardige samengedrongen en het zal zijn doel hebben bereikt indien het meer lezers wint voor Vondels werken, „den vorst en vader der poëten." D. K. S.

Mourret (F.) Les Origines chrétiennes. Tome I de l'Histoire générale de l'Eglise, 1 vol. in 8° raison (540) Bloud et Gay, Paris. 7 fr. 50.

Van deze kerkgeschiedenis in acht deelen zijn verschenen: III L'Eglise et le monde barbare, V. La Renaissance et la Réforme, VI L'Ancien Regime, VII L'Eglise et la Revolution en thans I Nog zullen verschijnen II Les Pères de l'Eglise, IXe et Ve siècles, IV La Chrétienté du Xe au XIVe siècle, VIII L'Eglise contemporaine (1825—1900). VAN M.

Oehmke (T. R. L.) Twaalf jaren koloniaal. Utrecht, H. Honig (206).

Een Duitsche onderwijzer vertelt hier op welke wijze hij zich liet aannemen voor ons Ned. Oost-Indisch Leger. 't Leven der Kolonialen schetst hij op aardige wijze. De man weet blijkbaar overal lichtpunten te ontdekken. Als men dit boek leest zal men moeten bekennen: 't leven der Koloniaaltjes is toch niet zoo duister als men wel eens denkt. In elk geval niet het beruchte, Fransche Vreemdelingenlegioen. Maar toch, bij al wat wij weten van elders, kunnen wij moeielijk vergeten dat de schrijver een optimist is. L. LENSING.

Het Rood Gevaar. Handleiding ten dienste van den fabrieker, den mijnwerker, den havenarbeider, het beamten-personeel en van alle werklieden die zich willen behoeden voor geestelijk en zedelijk bederf. Door een Anti-Vrijzinnige. J. K. Alberts, Sittard en M. Alberts, Gulpen.

De ruim 300 driestarren, welke dit boekje bevat, getuigen van ijverige studie en van rijpe levenservaring. De toon is ernstig, vaderlijk-vermanend, liefdevol waarschuwend, hartstochtelijk, getemperd door het geloof, vol medelijden met den arbeider en bezorgdheid voor Kerk en maatschappij.

Wat de inrichting, de verdeeling van de behandelde stof betreft hebben we eenige opmerkingen.

Er heerscht namelijk in dit boekje een groot gebrek aan orde.

Al is een voortdurende, geheel onverwachte afwisseling van onderwerp aangenaam voor den spoedig vermoeiden en naar

prikkeling hunkerenden lezer, toch had hier naar een logische verdeeling en vaste volgorde der te behandelen onderwerpen gestreefd moeten worden, ten eerste omdat het een handleiding wil zijn en ten tweede omdat het bedoeld is als strijdmiddel.

Minstens ware een alphabetisch register zeer gewenscht geweest, en dit had dan tevens als inhoudsopgave kunnen dienst doen.

Bij het samenstelien van zulk een register was het dan misschien ook den schrijver opgevallen, dat hij veelvuldig in herhalingen vervalt, en had hij door een samenvatting van dezelfde roode gevaren, of ten minste door een collectief-aanduiding het overzicht zeer verduidelijkt en vereenvoudigd. Om een voorbeeld te noemen:

In 26 driestarren wordt er gesproken van Roomsche bonden, van verschil tusschen roode en Roomsche bonden, van het samenwerken van roode met Roomsche bonden en van Roomsche bonden, wier leden rood op de graat zijn.

Vier verschillende onderwerpen, die zeer in elkaar grijpen en die elk à part zesmaal hier en daar worden besproken, daargelaten nog dat „bond" eerst organisatie, dan federatie, nu eens vereeniging dan weer vakvereeniging genoemd wordt.

Op enkele taalfouten wil ik niet wijzen; het uitvallen van eenige regels (blz. 202, bovenaan) zal ik een zetter maar laten verontschuldigen.

Ik eindig liever met den oprechten wensch, dat dit boekje, hetwelk inderdaad een sterke dam is tegen den rooden springvloed, met duizenden moge verspreid en gelezen worden, vooral door de arbeiders, en dat het veel moge bijdragen om het roode gevaar, dat ons dierbaar Nederland zoo ernstig dreigt rot te maken, nog tijdig te bezweren.

Rotterdam. JOS. JUTTE.

ONDERWIJS EN OPVOEDING

Wij geven hier eenige nieuw-verschenen of herdrukte boeken, die voor onze lezers van nut kunnen zijn:

Aitton (D.) Repetitieboekje van de Algemeene Geschiedenis voor candidaten van de eindexamens der gymnasia en H. B. scholen en de hoofdonderwijzers-acte. Utrecht, de Haan, (92) *f* 0.60.

Buil (J.) en **Bergmans** (J.) Beknopt overzicht der bijbelsche geschiedenis voor de hoogste klasse der katholieke volksschool en voor het huisgezin. II. Het Nieuwe Testament (204) *f* 0.45. Utrecht, St. Gregoriushuis.

Dijkshoorn (J.) Tien mondelinge eindexamens in de Fransche taal, met sleutel. Zwolle, Tjeenk Willink (85) *f* 0.70.

Toetsnaald 's Gravenhage, Belinfante. II voor candidaathoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen, Verzameling van schriftelijke werkzaamheden van 32 examens voor de hoofdacte van 1908—1913 (84) *f* 0.75.

Hamaker (Dr. H. G.) Over willen en handelen. Een boek voor opvoeders en voor geneeskundigen. Theoretische Wilsleer. 149. J. B. Wolters, Groningen.

Dit boekje, waarvan de strekking is de deterministische wilsleer meer bekend te maken, waarvan de schrijver zich verklaart een aanhanger van het psychisch monisme, dient volstrekt ontraden te worden aan diegenen, voor wie het bestemd is. Er kan wel geen noodlottiger grondslag voor de opvoeding worden uitgedacht dan het determinisme.

Dat de schrijver niet bemerkt, in welke tegenspraak hij met zichzelven vervalt, wanneer hij de vrijheid loochent (vrijheid is niet hetzelfde als volkomen onafhankelijkheid van den wil en evenmin in strijd met het causaliteitsbeginsel) en toch de verantwoordelijkheid wil behouden, wanneer hij beweert, dat het in 's menschen macht is zijn gebreken te verbeteren door concentratie van gedachten en toch in die concentratie van gedachten geen vrije daad wil erkennen, dat wijst op een gemis aan logica, waardoor hij een zeer onveilige gids wordt op het door hem betreden terrein.

J. F. DE GROOT.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

B. B. (Louise) Janneke de Pionierster. Amsterdam, Holkema en Warendorf. Modern Bibliotheek. (275) f 0.90.

Voor velen zal dit boek geen onbekende zijn. Ik las het reeds jaren geleden; doch de goedkoope uitgave in de Modern Bibliotheek brengt het opnieuw onder het publiek en daarom bespreek ik het.

Na veel wederwaardigheden is Janneke Mevrouw Offenberg geworden. Manlief heeft eene betrekking als ingenieur aanvaard te Rameleh. De aankomst in Rameleh is alles behalve opwekkend. De Europeesche bevolking bestaat alléén uit de heeren der Maatschappij, en deze zijn woedend dat eene vrouw haar intrede doet in hunne afzondering; in hartelijke (?) woorden geven ze Janneke te verstaan dat ze beter deed maar heel gauw weg te gaan. Janneke echter blijft bij haar Henk. En door haar goedheid en lieftalligheid, haar eeuwig opgewekt zijn, weet ze een algeheele omkeer te weeg te brengen. De brasserijen en slemppartijen waaraan die heeren der schepping zich iedere 14 dagen, bij de aankomst der mail, plachten over te geven, houden (dank Janneke's gastvrijheid) geheel op. Ze beginnen weer „fatsoenlijk mensch" te worden. Janneke heeft 't vooruitzicht Rameleh zijn eersten burger te schenken. Als ze ontwaakt na een lange bewusteloosheid en in herinnering aan hevige smarten, komt ze tot de treurige ervaring dat haar kindje doodgeboren is. Nu is haar kracht gebroken. Henk wil haar naar Holland sturen, doch de herinnering

aan hetgeen Rameleh was voor hare aankomst, doet haar besluiten te blijven. De vreeze dat Henk zou worden wat de anderen geweest zijn, geeft haar nieuwen levensmoed. En ze begint weer haar huis te maken tot een aantrekkingspunt voor al de geëmployeerden.

Slechts één van dat zevental hield er een huishoudstertje op na, men wist het, maar niemand had ooit dit schepseltje gezien. Hij (de Directeur der onderneming) had haar laten overkomen en toen hij wegging voor eene betere betrekking, liet hij haar achter als een ding, dat verder voor hem geen waarde meer had. Als hij de arme een briefje van duizend in de handen heeft gestopt, meent hij met zijn geweten in regel te zijn. Janneke, die inderdaad een frissche en fijnvoelende vrouw is, neemt de verlatene als dienstbare bij zich aan huis.

In dit boek, waarvan ik den inhoud gaf, opdat iedereen kunne oordeelen, komt niets voor dat de passie wekken of de verbeelding bezoedelen kan. M. WALRE.

Gréville (Henry). Dosia. 's Gravenhage, Blankwaardt en Schoonhoven. (186) f 0.65.

De „Blauwe Bibliotheek" geeft in 2en druk *Dosia*, vertaald uit het Fransch door WILHELMINA SEIFFERT. Deze vertaling is goed leesbaar, maar mag toch nog wel een weinig meer worden verzorgd. Zoo b.v. „een *rilling* van jaloerschheid *knaagde* aan het hart", klinkt al heel dwaas . . .

En het boek? Dat is goed en . . . leuk; ik weet het niet beter uit te drukken. Het geeft de geschiedenis van Dosia, een soort Majoor Frans, maar veel spontaner en vooral meer „enfant terrible". Een zuivere liefde tot een officier dwingt dit natuurkind, dat paardrijdt, zwemt, schaatst, als de beste, en met klaren lach zich vrolijk maakt over de komedie en onoprechtheden der mode-wereld, dwingt haar zich zelve ook meer te beheerschen. 't Is een onschuldig boek.

Onder den schuilnaam Henry Gréville heeft Madame Durand, geboren Alice Fleury, heel wat romannetjes de wereld ingezonden, waaronder een vrij groot aantal, die kunnen worden aanbevolen als ontspanningslectuur (hoogere waarde hebben zij niet) maar ook een groot aantal, die zijn te verwerpen als anti-godsdienstig of aanstoot gevend. In elk geval moet men mevrouw Durand niet kiezen als opvoedkundige raadgeefster; haar boek *l'instruction morale et civique des jeunes filles* werd in 1882 op den Index geplaatst. Henry Greville of Madame Durand, geboren in 1842, leefde tot haar 30ste jaar in Rusland, waar zij dikwijls de stof zoekt voor hare verhalen. Zij stierf in 1902. A. GIELEN.

Supper (Augusta). De Pastorie van Andersberg, naar het Duitsch. Utrecht, Honig (226).

Het blijkt dat de schrijfster is eene warm voelende protestantsche vrouw, en voor protestanten is dit verhaal dan ook klaarblijkelijk bedoeld en geschreven. M. WALRE.

Verster. Bosch Keitz (Minca) 'n Schat van 'n Vrouw, Amsterdam Holkema en Warendorf, Modern Bibliotheek. (277). *f* 0.90

Papa Livius is een verwoede oude-munten-verzamelaar. Mama een ingebeelde zieke, innerlijk zoo gezond als een vischje in 't water. Sabina, de eenige dochter, zou gaarne in 't huwelijksbootje stappen met Max Doolemans, maar helaas! de kansen zijn ongunstig. Dora, haar schoonzusje, weet uitkomst: Max moet zich uitgeven als arts en Mama genezen van haar denkbeeldige kwalen, het loon voor zijn goede diensten zal dan zijn „de hand van Sabientje". De schattige Dora heeft door dien prachtinval heel wat verwikkelingen teweeg gebracht, en 't scheelde niet veel of 't was voor goed uit tusschen Max en Sabientje. Een briefje van Max voor zijne aangebedene was door Dora zorgvuldig in verstelwerk verstopt en aangeland in 't Maagdenhuis. Een weesje vond dit briefje en nu beschuldigde men een der meisjes van een amourette met Max Doolemans. De hemel beware alle trouwlustige lievelingen voor 'n schat van een schoonzusje als Dora. Want haar lief- en gedienstig-zijn heeft heel wat lasten veroorzaakt, en al worden ze hier ook grappig verteld, ze hadden heel wat leed kunnen te weeg brengen. 't Eind van 't liedje is nu echter dat Sabientje haar Max krijgt. M. WALRE.

Wohlbrück (Olga). Wees een man. Naar het Duitsch. Amsterdam, v. Holkema en Warendorf. 2 dln. (207) ing. f 2.90 geb. f 3.50.

Markus Lukas werd geboren op een stoomboot; en toen op den aanlegsteiger te Bremerhaven zijn vader stond te wachten op zijne vrouw, kwam de hofmeesteres en legde hem zijn zoontje in de armen; de moeder was aan boord gestorven. Deze hofmeesteres werd nu Markus' verpleegster en later de vrouw van zijn vader. Toen dat gebeurde was Markus woedend. Hij wilde zijne verzorgster (Mammi noemde hij haar) voor zich alleen behouden. Hij begon haar te haten. Zijn vader zond hem naar Berlijn. Dr. Labisch leeraar aan 't gymnasium nam hem op in zijne woning. Daar leerde Markus het leven kennen. Kurt de zoon des huizes bracht hem van alles op de hoogte, leidde hem in 't gezelschap van meisjes en naar kunst aspireerende knapen. Markus, de patriciër, zooals hij, de afstammeling der Lukassen, genoemd werd, kon hier geen genoegen vinden. Zijn sterk ontwikkeld plichtsgevoel leidde hem. Mevrouw Labisch voelde zich erg aangetrokken tot Dr. Ramin, den Rector van het gymnasium. Markus ontdekte die verhouding waarvan Dr. Labisch niets begreep. Dr. Ramin's moeder echter trachtte haar zoon te onttrekken aan Mevr. Labisch's invloed. Zij ging met hem op reis. Toen hechtte die dwaze dame zich als een schaduw aan een jongen kunstenaar. Deze kreeg ook genoeg van haar verwelkte schoonheid. 't Mensch kon zich niet verzetten tegen haar leed, gaf zich over aan den drank en vergiftigde zich. Markus vond haar dood in haar kamer. Nu zou Markus, de jonge gymnasiast, zijn vacantie doorbrengen in een badplaats. Daar leerde hij kennen een tooneelspeelster, die ook

met hem speelde. Hij keerde terug naar Bremen en werd zwaar ziek. Mammi verpleegde hem. Nu stuurde zijn vader hem naar de Koloniën en gaf hem verschillende aanbevelingsbrieven mee. In 't warme land leerde hij een bruin meisje kennen. En de geschiedenis zijner liefde wordt hier nog al erg realistisch weergegeven. Volgens de traditie moest Markus worden de opvolger van zijn vader. Hij echter wilde doorstudeeren. De oudste zoon uit het tweede huwelijk zijn's vaders, zou nu het hoofd worden der firma Lukas. Markus trouwde met de dochter van een parvenu, die veel speelschulden maakte en op weg was zich en haar man aardig te ruïneeren. Marcus stuurde zijn vrouwtje naar zijn ouderlijk huis. De invloed dier degelijke familie werkte weldadig op zijne Kamilla. Hij zelf leefde nu zeer zuinig, behaalde den dokterstitel en wilde zich vestigen in een kleine plaats als privaat docent aan een universiteit. En toen hij terug kwam in Bremen om zijn vrouwtje te halen, stierf plotseling zijn vader. Markus beschouwde het nu als zijn plicht, op te treden als hoofd der firma Lukas. Hij zeide zijn lievelingsdroomen vaarwel en werd handelsman.

Dit boek is niet hartstochtelijk en slechts op één enkele plaats nog al erg realistisch, gelijk ik hierboven reeds aanmerkte. En toch het doet verder denken dan de schrijfster zich uitspreekt. En vader Lukas is de leer toegedaan dat 't noodlot 's menschen leven regelt. M. WALRE.

Zahn (Ernst) Eenzaamheid, vertaald door ANNIE DE GRAAFF, Amsterdam, Mij. voor G. en Goedk. lectuur.

Daar het boek als nieuw wordt aangeprezen en uitgestald, kan het nuttig zijn het hier even te ontleden.

Ort is tot predikant beroepen te Wadenz, zijn eerste standplaats. De man meent het goed, en wil zich wijden geheel aan zijn gemeente; hij trekt er heen met zijn grijze moeder, Frau Jacoba, en een arm nichtje, voor welks opvoeding hij zorgt draagt. Hij en de onderwijzer van Wadenz beginnen nu te werken voor de menschen, richten vereenigingen op, en brengen nieuw, opgewekt leven. Maar . . . 't is alles geen goud wat er blinkt, integendeel Ort gaat ondervinden dat alles maar schijn is.

Ort maakt kennis met een arme weduwe, wier man in de gevangenis zit; als zijn straftijd om is komt deze tot zijn vrouw, die echter angstig vlucht naar dominee Ort. Op verzoek van den man, die beweerde zijne vrouw te willen zien en spreken, brengt Ort haar tot hem, en de bandiet schiet eerst zijn vrouw en dan zich zelven dood.

In het hotel vertoefde eene vrouw van verdachte zeden met hare dochter; Ort werkt op het gemoed der moeder dat zij hare dochter moge opvoeden tot een beter leven, en zóó geschiedt... tot op een goeden dag beiden er van door zijn met een slechten kerel.

Meta, eene Katholieke, zal protestant worden om met Ort te trouwen. Doch haar vader wil dat zij huwt met een rijken katholieken architect, en Meta geeft toe.

Zoo verdween de eene illusie na de andere en ten slotte verlaat ook de onderwijzer Reinhard zijn vriend Ort, die op aanraden zijner moeder ontslag neemt en terugkeert naar Neuborg om zich uitsluitend aan de studie te wijden.

Hij heeft vruchteloos gestreden tegen de eigenliefde der menschen! De moeder van dezen dominee is een menschenhaatster, en 't boek zit vol van zwaar gegrübel! M. WALRE.

FRANSCH

Bonnard (A) LA VIE ET L'AMOUR, een kookboek voor zinnelijke genietingen; de titel geeft nog meer dan hij belooft. — **Garnier** (P.) LES COEURS FAROUCHES; de vrouw van Vertange, een halven gek en een heelen woesteling, houdt het met diens broer, een halven woesteling en een heelen gek. De hysterische vrouw zoekt daarna den dood in de golven, die „zich zwijgend sluiten over haar graf". O, die leuke golven en die malle menschen. — **Léré** (J.) MONSIEUR FERDINAND; het verlangen geestig te zijn schemert overal door, maar de schrijver heeft het slechts gebracht tot flauwe grappigheid, platte aardigheden. Monsieur Ferdinand, die een Homais, dat is een van onze Amsterdamsche Dageraadsmannen had kunnen voorstellen, is niets geworden dan een onmogelijke verbeeldingskrokodil van den schrijver. — **Miomandre** (Fr. de) L'AVENTURE DE THÉRÈSE BEAUCHAMPS; de geschiedenis van een getrouwde vrouw, die zich door een saffraankleurigen Chinees, de vent is bijna milliardair, op sleeptouw laat nemen en op de klippen wordt getrokken. Innerlijk en uiterlijk onwaar. — **Nion** (F. de.) LES FAÇADES. Dit boek verscheen reeds in 1898 voor den eersten keer en maakte toen groot kabaal. De schrijver bedoelt een pamflet tegen de losse zeden en smerigheidjes van den adel, en hoont de slachtoffers van den brand „du Bazar de Charité", die indertijd zooveel sensatie verwekte. Dat is klein en weerzinwekkend. — **Paul-Margueritte** (Lucie) LE CHEMIN DES ÉCOLIÈRES; de stijl is goed, het boek zelf is niet goed, volstrekt niet. — **Quillot** (Maurice) La Fille de l'homme; Een nieuwe Faust is de held van dezen roman. Deze kwibus maakt in zijn laboratorium een vrouwenlichaam, een heusche vrouw van vleesch en bloed, en zoekt er een ziel in te storten .... de stakkerd zal op 't oogenblik nog wel bezig zijn met dit werkje — Erg ongezond.

Baumann (Emile). Le baptême de Pauline Ardel. Bernard Grasset, Paris. 3 fr. 50.

Emile Baumann is — ondanks zijn niet fransch klinkenden naam — een der talentvolste katholieke romanschrijvers van *la douce France*. Zijn *l'Immolé*, dat ondanks vele krasse beschrijvingen en stuitende tooneelen, toch door en door katholiek is, vestigde de aandacht op dezen schrijver, die later door de beschrijving der *Trois villes saintes* op nieuw blijk gaf van zijn tot mystiek geneigde, echt roomsche ziel.

Le baptême de Pauline Ardel verscheen eerst in *le Correspondent* en is nu afzonderlijk uitgekomen. Kon l'Immolé slechts met het grootste voorbehoud worden aanbevolen of nog beter toegestaan worden, *le Baptême* is rein en wit als sneeuw door zonnestralen doorgloeid.

Een eenvoudig, droevig verhaal van een naar het leven geteekenden, godloochenenden en anti-clericalen lyceum-leeraar, die met zijn knorrigen oom en moederlooze dochters in een provinciestadje wordt geplaatst. Met een collega van oprecht katholieke beginselen in kennis gekomen leert Pauline, het 18-jarig meisje, hier een sfeer kennen, geheel verschillend van die, waarin zij leeft. De familie Rudi is een ideaal katholiek gezin. Zij voelt diep de armoede van haar eigen zieleleven en vindt het een misdaad aan haar begaan, dat haar vader verzuimde haar het H. Doopsel te laten toedienen. De oudste zoon der Rudis, een jong veelbelovend student, voelt zich tot haar aangetrokken en zij erkent in diepe smart hoe ver zij van hem af staat en dat het verschil van levensbeschouwing voor hun liefde een ernstig beletsel is. Julien wordt ziek, sterft en na zijn dood, ervaart Pauline, dat hij zijn leven offerde om haar ziel te redden. Vrijwillig zal zij nu, ondanks den tegenstand van haar vader, het H. Doopsel ontvangen om met haar dooden bruidegom in zijn geest voortteleven.

Dit onderwerp is teer, fijn en hoog poëtisch behandeld, de tegenstelling der beide gezinnen is scherp geteekend, zonder dat Ardel en zijn oom Hippolyte ooit caricaturen worden. Integendeel zij blijven voor het oog der wereld hoogst achtenswaardige menschen, maar alle leden der familie Rudi zijn ideale katholieken, die prachtig mooi spreken en verheven handelen. Toch zijn zij levende en zeer goed mogelijke menschen. Wanneer alle katholieken zoo waren, zou de triomf van onzen godsdienst weldra verzekerd zijn.

De mooie natuurbeschrijvingen, de treffende tooneeltjes maken het lezen tot een genot en toch legt men het boek niet voldaan ter zijde. De opzet is te breed voor het eigenlijke, niet veel beteekenende geval. Er hadden heel andere conflicten uit kunnen groeien dan een bijna-verloving tusschen twee kinderen van nauwelijks twintig jaren. De ascetische priester, broer van Ardel, had nog veel belangrijker rol te vervullen gehad; van Pauline's moeder wordt niets gezegd, was zij ook een ongeloovige van huis uit, of een christin, die onder den invloed van haar sectarischen man verflauwde — wij vinden het jammer dat alles zoo plotseling eindigt, dat diepe rouw het gelukkige, ondanks allen ernst zoo vroolijke en opgewekte gezin der Rudis treft.

Een blanke roman in elk geval vol hooge, reine gevoelens en diepe gedachten in fraaie taal, zooals de meeste katholieke romans onzer dagen de twee levensrichtingen tegenover elkander stellend, die hoe langer hoe meer scherper vormen aannemen, en onverzoenlijk blijken.

MELATI.

Daudet (Léon) La Fausse étoile. Paris, Fasquelle 3 fr. 50.

Dit boek is voor volwassen personen. Voor hen is het boek goed, en het zal hun duidelijk maken hoe door de gouvernementeele lijmstokjes menschen van groote gaven vleugellam worden gemaakt. Wij zien hier een scherp portret van de democratische corruptie in Frankrijk, en de personen zijn tamelijk kenbaar. Tiffe zal Pelletan, de man die de helft van zijn ontbijt of diner in zijn onverzorgden baard of knevel droeg — en Barquemont zal denkelijk André wel verbeelden. Naar 't leven geteekend — onderhoudend — vlijmend scherp! DR. DAURIAC.

Dusserre. Jean et Louise 3 fr. 50.

Ik heb dit boek gelezen toen het verleden jaar verscheen als bijvoegsel van de *Illustration*. Stellig, daar komen mooie beschrijvingen in voor, maar 't is veel te onzuiver. De omgang van den eenarmigen herder en het herderinnetje zijn nogal wild-hartstochtelijk. Voor jeugdige menschen is dat geen lectuur, voor volwassenen .... is beter en mooier te vinden, vooral beter op zedelijk gebied! DR. DAURIAC.

Laurent (M.) Le Calvaire fleuri. Paris, Lemerre. 3 fr. 50.

Francois Bourgeace heeft van zijn vader een zeer radikale opvoeding ontvangen; van godsdienst weet hij niets; hij is niet eens gedoopt. Hij werkt zich op tot een der leiders van de partij, en ontdekt al spoedig het schaamteloos geknoei dat er gedreven wordt.

Zijne vrouw sterft en hij, de wilde anti-klerikaal, heeft het hart niet den priester weg te jagen van haar sterfbed. Later stemt hij zelfs toe dat zijne dochter trouwt in de kerk met een klerikaal. De partijmannen schelden hem natuurlijk uit voor „renegaat", maar hij haalt de schouders op en keert hen en hun partij den rug toe. Als de priester, die in dit boek wordt voorgesteld, wat flinker en resoluter was, zou Francois op het einde van den roman ook al den laatsten stap hebben gedaan, dunkt mij. Het boek is zeer goed. DR. DAURIAC.

Montégut (M.) Monsieur Georges. Paris, Ollendorff. 1 fr.

Montégut is dood en de roman, dien hij ons achterlaat is geen bizonder waardevolle erfenis. De inhoud is als volgt: Een rijke fabrikant en zijn vrouw hebben hun zoon heel verkeerd opgevoed; beginselen heeft hij niet.

En bij gebrek aan beginseleu heeft hij de socialistische theoriën daarvoor gaan houden. Daarmede is hij besmet als hij terugkeert in zijn dorp. Een hart en zedelijkheid heeft dit jongmensch evenmin. Hij beleedigt zijne moeder; hij verleidt de dochter van den meesterknecht, en 't ongelukkige meisje pleegt zelfmoord. De arbeiders verlaten de fabriek, die moet gesloten worden, en de bedrijver van al deze rampen en ellende, gaat heen met opgerichten hoofde als had hij een goede daad verricht . . . op jacht naar andere avonturen en schandalen. De schrijver heeft dat jammerlijk gedegenereerd jongmensch, volstrekt niet voorgesteld

als een held — maar hij laat ons toch onder den pijnlijken indruk van het feit dat deze kwajongen ongestoord en straffeloos zijn misdaad voortzet. Voor volwassenen. DR. DAURIAC.

Roux Servine. Le Planet Saint-Eloy, roman in 18 (300). Bernard Grasset, Paris. 3 fr. 50.

Het Sint-Eloyen-pleintje in eene kleine stad wordt bewoond door „oude" menschen, die nog geloof hebben en er komen „nieuwe" wonen, die de „moderne zeden" brengen. De „oude" worden uitgelachen en de „nieuwe" bewonderd.

En de schrijver kan niet nalaten herhaaldelijk stukjes in te lasschen, die men „vuile bakken" noemt. „Moeurs modernes", ja, ja!

Ik heb het boek half gelezen, het toen toegeslagen en op den omslag een woord gezet, dat het tegenovergestelde van „zindelijk" uitdrukt! H. A. VAN M.

Vézère (Jean). Les Girasol et leur nouvelle bonne. Paris, Lethielleux, 1 fr.

De auteur is eene vrouw, en niettegenstaande haar schuilnaam, zou men bij het lezen van dit boek reeds tot zulk vermoeden zijn gekomen.

Lès Girasol zijn goede, lieve menschen . . . maar zij kunnen geen dienstbode houden; met een paar dozijn hebben zij het reeds beproefd! En nu biedt zich eene aan, die alle goede eigenschappen schijnt te bezitten . . . maar zij heeft eene akte en zonder haar werk te verwaarloozen, wil zij zich verder voorbereiden tot het afleggen van andere examens. En 't gelukt. Zij studeert en werkt, en is in staat het gebrek aan orde, de grootste fout der Girasols, te doen verdwijnen. Deze dienstbare onderwijzeres wordt vervolgens door den invloed van Mlle Thérèse, de verstandigste van de Girasols, bekeerd tot het Katholieke geloof. Voor jonge dames zeer aan te bevelen; niet vervelend, maar dikwijls zeer geestig en guitig!

DR. DAURIAC.

Yole (Jean) Les Démarqués, roman in 18° (312) Bernard Grasset, Paris. 3 fr. 50.

De verhuizing van het land naar de steden heeft al heel wat pennen in beweging gebracht en het aantal Fransche romans over dit onderwerp is legio. De hier aangekondigde behandelt de inlandsche verhuizing van de eene streek naar de andere, van de Vedée naar Gascogne.

Prachtig wordt de toestand der Vendeeërs geteekend, die zich in Gascogne geheel vreemd vinden. Dat de schrijver in het werk beschouwingen heeft ingeweven over de sociale zijde dezer kwestie, behoeft geen betoog. Doch het is alles levendig en vlot en niet log en zwaar als vele moderne tendenz-romans.

En dan, het boek mag door ieder ontwikkelde, ook door jongelui, die de Franschen „avertis" noemen, worden gelezen.

De stijl is goed, de typeering strak, in één woord eene goede een nuttige roman. H. F. VAN M.

DUITSCH

Bonde (Sophus). Fräulein Kapitän. Stuttgart, DeutscheVerlag... 3 M.

Ook in dit boek komen weer van die pogingen tot verkrachting, welke al te uitvoerig worden beschreven. De schrijver laat het zulke schurken dan wel slecht vergaan, doch iedereen zal toegeven dat de goede bedoeling het boekje nog niet maakt tot een, dat men iedereen in handen kan geven. Voor jeugdige lezers of lezeressen met licht ontvlambare verbeelding acht ik het dan ook volstrekt ongeschikt. V. HARTIG.

Ernst (Paul). Ein Novellenbuch. Berlin, Meyer & Jessen. geb. M. 5.

Zeer goed geschreven zijn deze 26 novellen. Voor het meerendeel liefdesgeschiedenissen, die wel niet aan weeke gevoeligheid lijden, toch ook bij lange niet zoo zuiver zijn gehouden als men dat zou wenschen. En dat wilden wij ter waarschuwing nu even zeggen, waar het boek ook van katholieke zijde zoo uitbundig geprezen werd als een der merkwaardigste voor literaire fijnproevers. Och, mijn beste Dr. Katann, die zijn er zoo weinig!

ANTON VOGL.

Falke (G.) Herr Purtaller und seine Tochter. Mainz, Scholz. (195). 3 M.

Een heel eenvoudig boek van eenvoudig leven. Het boek is goed, met zedelijken ondergrond. Het milieu is protestantsch, doch de godsdienst treedt weinig op den voorgrond.

Gagern (Fr. v.) Der böse Geist. Leipzig, Staackmann, (412) geb. M 6.

Onbruikbaar. Het is een tendenzroman vol hartstochtelijke aanvallen tegen de christelijk-sociale partij, de geestelijkheid en het domme paapsche geloof.

Hauser (O.) Faustulus, Stuttgart. Bong. M. 3.

Moet verbeelden de historie van den zoon des beruchten dr. Faust. De schrijver heeft er niets meer van weten te maken dan een ordinair verhaaltje met fel anti-katholieke strekking. Slecht.

Keller (Paul). Die Insel der Einsamen. Berlin, Allgem. Verlagsgesellsch (309) geb. M 5.

De Redacteur van het jonge katholieke (bijna neutrale) Tijdschrift *die Bergstadt* dat zooveel opgang maakt in Duitschland, schreef bij parten en deelen dezen roman in zijn periodiek, en geeft haar nu in boekformaat uit. Paul Keller is bekend en wordt geliefd om zijn schoone, poëtische uitbeelding der natuur, welk talent hij ook hier weer toont op bewonderenswaardige wijze. Het boek, dat ons verhaalt van menschenhaat en liefde, van lijden en schuld, van boete en zonde, van smart en geluk, is het lezen overwaard.

Swarzkopf (N.) Greta Kunkel. Stuttgart, Deutsche Verlag... (245) f 1.60.

Op den reklameband staat: Ein Dorfroman mit spannender Handlung und voll psychologischer Feinheiten. Ik kan er niet

goed uit wijs worden; het is de geschiedenis van een meisje met een verward kopje en hartje, dat ten langen laatste, als zij hoofd en hart al dikwijls gestooten heeft, omkomt in de golven. En toen juist was het geluk dicht bij ... ! Ik kan ook het boek, dat al te lichtvaardig handelt over zonden tegen het zesde gebod, geen verkwikkende lectuur noemen. A. GIELEN.

ENGELSCH.

Oxerham (John) The Maid of the Silver Sea. London, G. Newnes. (255).

Heel avontuurlijk en zeer boeiend; over 't algemeen frissche werkelijkheid, nu en dan echter echt romantische verrassingen en onmogelijkheden. Nance is eene flink meisje, en houdt zich flink te midden van al die ruwe emigranten, landbouwers en mijnwerkers; vooral echter tegenover haar brutalen stiefbroeder is zij op haar hoede. Verschijnt een soort ingenieur, die al spoedig Nance liefheeft.... dan komen de verwikkelingen, haar stiefbroeder wordt gevonden met verbrijzelden schedel, de ingenieur wordt verdacht en hij moet vluchten naar een eiland, waar hij in een onderaardschen gang het lijk vindt van een smokkelaar; Nance zwemt door de branding om hem voedsel te brengen; een kranige meid.... geen walvisch zou het haar hebben nagedaan. Eindelijk wordt de ingenieur opgejaagd door de verwoede mijnwerkers als 'n wild dier, hij komt te voorschijn, betuigt zijn onschuld, en met groot gevaar van zijn leven ontdekt hij dat de moordenaar een wild en woest paard is. Als hij weken later aan de beterhand is, zegt de dokter dat Nance hem maar eens flink moet omhelzen, want dat is de beste medicijn. En zoo doet zij! — Het boek is niet kwaad, maar hier en daar is Nance, als een echt natuurkind, wel wat erg vrij als zij haar zwemoefeningen gaat houden. Voor een bibliotheek, waar het is bestemd voor iedereen, acht ik het daarom niet geschikt.

Williamson (C. N. & A. M.) It happened in Egypt. London, Methuen. (386).

Echt van Williamson. Een millionairsdochter, die verstrooiing zoekt; een officier en zijn vriend, die een schat zoekt in een Egyptisch graf; en beiden vinden elkaar ten slotte. Wel aardig en goed voor iedereen.

KUNST

Rothes (Dr. Walter). Peter Paul Rubens. Met 53 Abb. München, Alg. Verein. fur Chr. Kunst.

Dit 16de nummer van „Die Kunst dem Volke" is weer een lust voor de oogen, en kan velen nader brengen tot kennis en bewondering van den grooten Meester. Uitmuntend.

VOOR DE JEUGD

Finn S. J. (Fr). The Fairy of the Snows, Washbourne, London, (222), 8⁰, 1 sh.

Na een onderbreking van 12 jaren, besteed aan druk parochiewerk levert de welbekende schrijver van jongensboeken, pater Finn, een nieuwen roman met al de eenvoudige natuurlijkheid en aantrekkelijke opgewektheid zijner vroegere werken, als Tom Playfair, Harry Dec en Percy Wynn. De fairy is een braaf arm meisje, dat geholpen door pater Carney (waarschijnlijk den schrijver zelf) flink en gelukkig door het leven komt. Het karakter van den drankzuchtigen vader, een typischen Ier, is goed volgehouden. Treffend is de beschrijving van het sterfbed van Margaret Marrow, die juist de eerste H. Communie ontvangen heeft. Aanbeveling is voor een boek van pater Finn sinds lang overbodig.

J. KROON. M. O.

Nuyens (J. F.) De zwarte hoed. Avonturen van Kapitein Golver en stuurman Pim. Uitgevers-Vennootschap Futura, Leiden (159).

Jan mag de Kerstvacantie bij Tante doorbrengen. Hij heeft daar buiten een gezellig leventje. Stuurman Pim kort de lange avonden door zijn prachtverhalen. Gebeurtenissen die hij zelf heeft doorgemaakt verhoogen de aantrekkelijkheid zijner vertellingen.

Een echt heerlijk boek voor onze jongens en meisjes, maar ook een degelijk Katholiek werk, dat mag ik hier wel bij vermelden.

G. B. P.

Smelders (Miep). Nannie Dorsvliet. Amsterdam, Scheltens en Giltay (216) ingen. f 1.40, geb. f 1.90.

Nannie of Toos Dorsvliet, de dochter van een Indisch officier, is voor haar opvoeding naar Holland gestuurd. Toos is een flink meisje, een goed kind met een gouden hartje, een flink, degelijk karakter. Geen flirtje, zooals er tegenwoordig, helaas, zoovelen zijn.

De broer van haar meest intieme vriendin mag haar gaarne lijden. Het duiveltje van jalousie heeft een harer vriendinnen leelijk te pakken en doet nu zijn best Toos in een verkeerd daglicht te stellen. Een ernstig ongeluk, aan dat vriendinnetje overkomen, brengt haar tot andere gedachten. En eerlijk en berouwvol geeft ze Toos haar goeden naam terug.

Een goed boek voor meisjes van 16 jaar en ouder. G. B. P.

TIJDSCHRIFTEN.

Golgotha. Maandschrif der Eerw. Paters Passionisten voor Roomsch-Katholieke huisgezinnen. Per jaar (franco) f 1.25.

Het doel van deze uitgave is „Jezus" bitter lijden beter te doen kennen en beminnen, de Godsvrucht tot O. L. Vrouw van Smarten te verspreiden, alsook de lezers belangwekkende lectuur te bezorgen. *Golgotha* dat iedere maand in afleveringen van 32 blz. verschijnt,

wordt goed geredigeerd en tracht alle lezers wat van hun gading te doen vinden. *Op den uitkijk* en *Uit de Katholieke Wereld* zijn rubrieken, waarin vaak heel aardige mededeelingen voorkomen. Heel goed, en zeer aanbevolen.

VARIA.

Het parelende Leven. De roman, die werd bekroond bij de prijsvraag van *Boekenschouw*, zal verschijnen, naar wij vernemen bij PAUL BRAND te Bussum.

Moderne Reclame. Nu de werken van MAETERLINCK op den Index zijn geplaatst, stuurt EUGEN DIEDERICHS VERLAG IN JENA een prospectus, waarin wordt aangekondigd een extra-uitgave van het onbenullige boek van dezen schrijver, VOM TODE (vertaling van LA MORT; zie *Boekenschouw* no. 6 van dezen Jaargang). Boven dit prospectus staat met groote letters: Soeben auf den Index gesetzt! en beneden dit bericht: Maeterlinck telegraphierte als Antwort auf das Verbot des Papstes: „Verleger wird entzückt sein. Im übrigen vorsintflutlicher Ereignis ohne Bedeutung". — Nu, als een knappe kop gelijk Maeterlinck, die in zijn boek La Mort nog heeft te worstelen met de eerste regels eener behoorlijke logica, zoo iets verklaart, hebben de kleinere goden het hoofd te buigen,

Josef Lauff plagiarist. Josef Lauff is ook bij ons geen onbekende; zijn romans uit het Rijnland werden ook hier zeer bewonderd ondanks of misschien juist om hun zeer onkatholieke ja zelfs onchristelijke strekking. Vooral Kevelaer, waarin hij de beroemde bedevaartplaats en de vrome pelgrims belacht en bespot, verwekte veel ergenis. Hij werd tot pruisisch hofdichter verheven en was de eenige der Duitsche letterkundigen die voortdurend onderscheidingen kreeg om zijn vele onbeduidende feeststukken. Nu is een aanklacht wegens plagiaat tegen hem ingediend daar hij zijn roman „Die Tanzmamsell" grootendeels bijna woordelijk heeft overgenomen uit een in 1862 verschenen novelle „Mignon's Eiertanz" van den in 1891 overleden schrijver August Becker. Dit proces zal zeker zijn zoo goedkoop gekochten letterkundigen roem niet verhoogen.

Mother Loyola. M. C. VAN ZAANVEER heeft bij C. MOSMANS te 's Bosch eene vertaling uitgegeven van een prachtig werkje der bekende Engelsche schrijfster. De titel luidt: *Wees Gegroet Gij vol van Genade.* Overwegingen en lezingen over de geheimen van den H. Rozenkras, met practische toepassingen. De lezing en overdenking ervan zal ons behoeden tegen het al te werktuigelijk bidden van het schoone Rozenkransgebed.

Goede-Vrijdag door FELIX RUTTEN een nieuwe bundel gedichten zoo juist verschenen bij de R. K. Boek-Centrale te Amsterdam. Recensie volgt.

IN EIGEN KRING	WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

VRAAG: Wie geeft nog eens een oordeel over den veelbesproken LÉON BLOY; niet over den mensch, maar over den schrijver. Kan hij verderfelijk zijn?

ANTWOORDEN: Te uitvoerig om hier op te nemen, hebben wij voor ditmaal geplaatst als artikels. Wij hopen van harte dat deze schrijver bij ons zoo skeptisch mogelijk zal worden beschouwd; zulke wildebrassen, die teugelloos doordraven en plezier hebben aan hun eigen forsch geluid, zijn waarachtig niet de menschen, waarnaar wij, katholieken, moeten luisteren.

VRAAG VOOR HET VOLGEND NUMMER: Een *kort* maar *typeerend* oordeel over de romans van BSSE VON HÜTTEN: 1°. *Pam.* — 2°. *Hoe het Pam verder ging?* —

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

HAARLEM. Neen, de boeken van HUMPHRY WARD zijn volstrekt niet geschikt voor iedereen; zij is zeer rationalistisch. De andere schrijfster, MRS. WILFRID WARD, is Katholiek.

MEVR. G. *Myriam de Magdala* van den oud-onderwijzer TH. CHÈZE is *geen goede lectuur*. Zeker, daar komen mooie bladzijden in voor, maar over 't algemeen is 't boek van zoo groote onwelvoeglijkheid, van zoo brutale uitbarstingen van hartstocht, dat het den lezer bouleverseert. Met welke bedoeling het geschreven is, weet ik niet — maar IK beschouw het, wat de uitwerking en het effect betreft, als een slecht boek.

M. W. te M. Als U den schrijver kunt opgeven van *De blanke Slavin*, kunnen wij waarschijnlijk een oordeel geven. Zonder dat, zien wij er niet veel kans toe. Wij zullen echter zoeken.

DOOR BLANKE STEDEN

Italien und kein Ende!

Wij staan in het teeken van Italië! Meer dan ooit oefent Italia la Bella haar toovermacht uit op ons Noordelingen.

Is het een soort mode of wel een niet te ontkomen bekoring, uitgaande van dit land, waarvan de naam alleen een streeling der ooren is, een klank vol zoete melodie, een lach van blijde jeugd? Italië schijnt nu eenmaal *de* schoonheid onder de natiën, omglansd door alle gaven van gratie, liefelijkheid, poëzie. 't Is of het hoogste in godsdienst, in heiligheid, in traditie en historie, in kunst en letteren, in natuur en romantiek samen kwam in het éene Italië, of zijn glorie alles wat er laag, minderwaardig, valsch en slecht is, dofschittert, zoodat het in onze verbeelding straalt als het land der Idealen.

Er zou een belangrijk boek te schrijven zijn over „Italië in het oog zijner bewonderaars", want allen zagen het anders, met hun eigen oog en hun eigen ziel, christenen en godloochenaars, wereldlingen en asceten, kunstenaars en dichters, archeologen en geschiedschrijvers. En wie het niet liefkreeg, begreep het niet, is ook niet waard het te begrijpen, zelfs niet het te bezoeken. Aan de gewone toeristenkudden openbaart het zijn geheimzinnige bekoring niet, maar de schoonheidzoekers vinden er het mooiste, het heerlijkste, ieder volgens eigen smaak, temperament, gevoels- en geestessfeer.

't Is één Italië en toch zoo verschillend — het Italië van Montaigne, van Hooft, van Goethe, van Chateaubriand, van Taine, van Veuillot, van Schaepman, van Jörgensen — wij kunnen er bij voegen uit den allerlaatsten tijd, van Pieter van der Meer de Walcheren, van pater Molkenboer en van Couperus.

Drie verschillende Italië-bezoekers, deze laatsten, en minnaars. Is Italië zien en liefhebben dan niet één, voor menschen van ontwikkeling, gevoel en beschaving? Niet altijd — er zijn er ook, die Italië verafschuwen omdat het Roomsch is, omdat de Paus er zetelt, omdat domme papenhaat hen belet zich te verheffen tot de sereene hoogten, van waaruit men alléén Italië kan overzien en begrijpen — want zonder de katholieke Kerk is Italië niets

dan het product van Mazzini, Garibaldi en de Carbonari — het toppunt van domme parvenu's ijdelheid zich uitsprekend in het protzerige Victor Emmanuel monument, dat het eeuwige Rome zoo droevig ontsiert. Deze zien, in hun zwartkijkerij, niets dan vuile straten, verflooze huizen, onopgeruimde ruïnes. Zij klagen bitter over brutale koetsiers, luie lazzaroni, opdringende bedelaars, onsmakelijk eten, te veel monniken, te veel kerken, te veel heiligenbeelden, te veel bijgeloof, te weinig ingetogenheid, te veel Roomschheid.

Geen dezer drie laatste schrijvers is door zulke treurige kwaal aangetast. Pater Molkenboer natuurlijk zocht vóór alles „Roomsche Schoonheid" niet alleen in Rome „het hart der wereld" maar door geheel Italië, in beroemde groote en kleine steden, in dorpen en gehuchten, in romantische bergen en dalen, in oude abdijen, in vervallen tempels en kloosters.

Pieter van der Meer, toen nog ongeloovig, vond er den weg naar de Waarheid, door hem gezocht. In Italië's kunst en historie openbaarden zich voor hem de eerste stralen van het Licht, dat weldra alle nevels van zijn geest zou verdrijven en in vollen glans voor hem opgaan. Eerbiedig, bewonderend, nooit misprijzend is zijn toon; het Italië der primitieve vrome schilders en dichters, van den grooten Poverello, de echt christelijke cultuur vóór de Renaissance trekt hem aan. Voor hetgeen déze bracht voelt hij niets.

Couperus daarentegen zwerft door „Blanke steden" onder blauwe lucht, als een andere Goethe zoekt hij voor alles de herinneringen aan het oude Italië der Romeinen en later de herleving der antieke schoonheid en kunst, doorglansd en doorademd van christelijk voelen en denken. Het katholieke Italië kan hij echter niet ontvluchten, maar hij blijft er koel, onverschillig, wij zouden haast zeggen onberispelijk beleefd tegenover. Hij bewondert zijn kunst zooals hij de tempels der Bouddhisten en de Moskees der Mohammedanen zou bewonderen; de innerlijke mystieke schoonheid, die zich aan Van der Meer schemerend vertoonde en door pater Molkenboer zoo geheel doorvoeld wordt, blijft hem verborgen. Op nieuw zien wij, hoe een man zonder positief geloof, misschien ook zonder behoefte er aan, de poezie en den uiterlijken kunstvorm zelfs van katholieke meesterwerken weet te waardeeren en te bewonderen, maar niet in staat is de hooge innerlijke waarheid en schoonheid der katholieke Idee te begrijpen en te doorgronden. Slechts een door en door katholieke ziel kan Italië in zijn volheid en in zijn kracht zien en lief krijgen, want in zulk een klankbord alleen vermag het zijn rijke harmoniën te doen trillen.

Toch blijft Couperus, overweldigd door Italië's schitterend verleden van kunst, historie en poezie eerbiedig, geen woord van afkeuring, van smaad — ons zoo vertrouwd helaas! door de onkunde in godsdienstige zaken en het hardnekkig vooroordeel van andersdenkenden — ontsnapt zijn pen.

Brengen de beelden van Aphrodite hem in heidensche verrukking, analyseert hij wat al te trouw haar verschillende attributen en haar optreden in Rome's Musea — voor Rafaël en Michel Angelo buigt hij zich in bewondering en vindt bijna katholieke klanken, waar hij vóór de Transfiguratie moeite heeft niet neer te knielen, waar hij bij zonsondergang van Fiesole, in verrukking neerziet op Florence, als de tinten en de atmosfeer een schoonheid weven van teederheid, zachtheid, die bijna heilig zijn. „Het is de ure van den Angelus, het oogenblik dat de Engel neerdaalde voor de Maagd en haar zeide Ave Maria gratia plena — en dat zij antwoòrdde op zijne aankondiging: Ecce ancilla Domini! Het is dit teedere oogenblik; uit de stad, in haar dal zingen de verre, zilveren klokken en voert de avondwind haar galm tot ons op. De zon zinkt bloedroode bol achter zwarte cypressen — een gloor van rose licht gloeit zacht over de stad, wier silhouet geteekend wordt door Brunellesco's koepeldom, door Grotto's lelietoren, door de forteresmassa van het Palazzo Vecchio, welks slanke toren opbloeit in het azuur, door de ernstige lijnen van Santa Croce. Maar in het Oosten rijst reeds een azuren damp, een nevel van opalen strepen over de heuvelen. — Er slieren feeënsluiers daar reeds over de verkillende Arno... en het zijn het zacht gloeiende rose en het koele, blauwige opaal tegen elkaar... en dan zijn het tusschen alle deze tinten in deze rose blauwe atmosfeer, alle de zachte lijnen van harmonie, en onder dezen nachtenden hemel van onuitsprekelijke teederheid tampen de zilveren klankenreeksen der klokken omhoog en zingen zij het Ave Maria hier en antwoorden zij daar met het Ecce Ancilla Domini!"

In Siena is het weer de stille bekoring van het middeleeuwsche stadje, die hem treft, en „wat is die bekoring anders dan de geur van den geest des Geloofs, die de heerlijke campagna rondom versierde met kloosters vol plechtigen ernst, met kerkjes tusschen de cypressen op de heuvelen, die den Dom en de Campanile omzweeft, en de stille glorie van klare rust — die de prachtige fresco's, schilderijen en mozaieken, zoowel als de trotsche bouwwerken het aanschijn gaf — een bekoring, telkens verschillend en altijd weldadig."

Slechts even herdenkt hij de heilige Sieneesche Jonkvrouw Caterina Benincasa, wier mystieke extases niet verhinderden de practische rol, die zij speelde in de geschiedenis harer stad en in die van Enea Silvio Piccolomini, Paus Pius X (!) — natuurlijk wordt hier de tweede Pius bedoeld — onder wien Siena geraakt tot haar hoogste glorie.

Couperus is vóór alles romanschrijver van buitengewone verbeeldingskracht en maar al te vaak ongebreidelde fantasie. Holland was hem te duf, te saai, te eng — waarom het niet bekend? — te burgerlijk. Hij meende zich als kosmopoliet te moeten voordoen en ging aan het reizen — zooals meestal gebruikelijk, zette hij zijn reisimpressies om in boeken — eerst waren het romans die geheel of gedeeltelijk in het land der Zon — waar het echter ook dikwijls genoeg regen- en nevelachtig, zelfs buiig en koud kan zijn — spelen. In tegenwoordigen of verleden tijd, in de oude geschiedenis en zelfs in de mythologie zocht hij zijn onderwerpen — helaas! verreweg de meeste zijn voor ons katholieken ongenietbaar en zelfs verboden lectuur door hun verregaande, al te stuitende tafereelen vol heidensche wulpschheid en zinnenroes. — Later kwamen de reisbeschrijvingen, de kleine schetsen — en het laatste legde de nu 50-jarige alles wat hij over Italië had gelezen, wat hij er gezien, gevoeld, gedacht, gemijmerd, gefantaseerd had neder in deze twee prachtig uitgevoerde, kloeke deelen.

Vóór alles blijft Couperus romancier, overal ziet hij het tooneel, waarop zich het menschelijk gebeuren afspeelt, zijn verbeelding dringt de eeuwen terug, hij aanschouwt met de oogen van zijn geest, hetgeen vóór langen tijd geschiedde, hij bouwt de ruïnes op, hij bevolkt de steden met haar oude bewoners, hij laat in de paleizen de luisterrijke feesten vieren, in bacchanaliën ontaardend, van de Romeinsche keizers en grooten.

Hij ziet het Colosseum terug in vollen luister, hij woont de uitvaart bij van den te vroeg gestorven Rafaël, hij bespiedt Michel Angelo bij zijn reuzen arbeid in de Sixtijnsche kapel, hij aanschouwt Syracuse als de stad van Dionysos. — Zijn boeken-geleerdheid tracht hij overal te bezielen door de macht zijner herinneringen en door den gloed van zijn overrijke verbeelding en 't is zijn schuld niet dat hij te veel ziet en te veel beschrijft en dat zooveel hem ontgaat; de innige, de geheimzinnige, de mystieke ziel van het katholieke Italie, die zich met wondervollen rozengeur openbaarde aan den zoekenden geest van Pieter v. d. Meer, die in volle glorie straalde voor Pater Molkenboer, en die zelfs voor

een Ruskin nog zoo menigmaal omsluierd bleef omdat ook hij geen Roomsche ziel bezat. Fantasie, wetenschap, geleerdheid zijn niet voldoende; nu en dan een glimp, een straal, dadelijk weer verglommen, die de nevelen doorbreekt, een indruk te snel vervlogen. Zoo, in het Colosseum, bij maanlicht doemen voor zijn fantasie de herinneringen op van alles, wat daar in die titanische omgeving geschiedde. De fonkelgeharnaste gladiatoren bestrijden elkander tot hun roode bloed uitstortte. Titus, Commodus verschijnen voor hem, de eerste weenend het gelaat in de toga verbergend om de gruwelen niet te zien, de andere schietend op de vermiljoen geschilderde struisvogelen van Mauretanië. Hij hoort de brullende wilde dieren — en:

„Daar nadert de blanke stoet der christenmartelaren over het blanke zand van het perk — spoedig niet blank meer maar purper — terwijl de leeuwen de biddende martelaren bespringen en knauwen, terwijl gladiatoren christenmaagden vermoorden en in den mist van den maneschijn stijgt op als een wolk van zielen, een dichte wolk van duizende zielen, stijgt op in den maanlichtenden hemel; er is zacht gezang van Hosanna, er is zacht geruisch van wuivende palmen. Over de wreede kom opent in extase zich de zilver glorende goddelijkheid van het wijd ontslotene Paradijs".

Maar als hij staat vóór de beide tableaux vivants (zooals hij ze noemt) de School van Athene en de Disputà dan bekent hij dat beide tafereelen hem koud laten — de oplossing van het enigma kan ons niets schelen — „wij hebben nu wel iets begrepen maar zoo weinig nog gezien — onze moderne zielen blijven koud bij den aanblik dezer bevallige, overdachte apotheose". Het dogma der Transsubstantiatie staat zoo ver van zijn — door en door moderne ziel, liever had hij, dat Rafael wederom de eenvoudige schoonheid van het naakte lichaam gaf dan deze gecompliceerde kunst.

Misschien is Couperus toch 't meest zich zelf als hij dwaalt door het ons betrekkelijk nog onbekende eiland Sicilië: „Er ruischt door de namen van dit eiland als een adem van poezie, als een klank van antieke lieresnaren en weerklank van vroeg mediaevale harpekoorden. Trinacria, Sicilia, Conca d'Oro, Palermo, terwijl uit den naam van de rozen omkranste heilige dier parelstad, Santa Rosalia, de poezie toe ademt van rozengeur die zich niet der liefde maar der vroomheid wijdde."

En hier waar hij, de decoratieschilder bij uitnemendheid, niet

diep behoeft neder te dalen, maar zijn oog spelend aan de buitenzijde der dingen laat te gast gaan, waar hij de geschiedenis van het poëtische eiland met eenige versierselen uit het een of ander historische handboek — misschien zelfs Baedeker — overschrijft, voelt hij zich 't meest op zijn gemak.

Hij laat zijn pen vieren — soms te veel, — hij verwaarloost de taalregelen, hij geeft naar verkiezing zijn woorden een eigen geslacht b. v. hij laat op *den* rots staan, hij maakt zinnen als deze:

„Maar zoo gij weigert dit alles te doen aanschouwen terwijl gij dwaalt over deze zeer breede en zeer lange zoden bank, welnu strekken wij dan ons uit tusschen de lange halmen, buigen wij de armen achter over, leunen wij het hoofd in de palmen en laten wij ons weg staren naar die blonde zaligheid, *die* de zinkende zon daar ginds is in den verren hemel, *die* paarsen gaat boven de wijde weiden, *die* purperen gaan over het Grieksche theater, *dat* wazigen gaat in de nevelen van het einde des dags.....

De aan elkander geregen betrekkelijke voornaamwoorden, *die*, *die*, *dat* kunnen den mooi bedoelden zin niet duidelijker maken; een schooljongen, die zoo schreef, zou men slordigheid verwijten, bij Comperus heet het misschien woordkunst — of poëtische vrijheid!

Zoo hebben wij met hem even gedwaald door het tweede gedeelte der „Blanke Steden". 't Is ons moe en warrelig voor de oogen geworden van al zijn schitterende epitheta, zijn bloem- en kleurrijke-beschrijvingen, — van zijn vreemde woorden, waaraan hij zich bezondigt even goed als Molkenboer, van al het goud, zilver en paarlemoer, waarin hij het licht ziet verglansen — maar het liefst van alles volgen wij hem als hij zijn eruditie aan kant zet en ons aardige tafereeltjes teekent gelijk in Ostia, waar hij en zijn vrouw met behulp van den gezelligen custode op zoek gaan naar scherfjes mozaiek.

Is dit misschien een beeld van zijn talent, iets dat schittert in den zonneschijn en iriseert als een vreemde edelsteen, tintelt als saffier en topaas, als smaragd en beryl en fel chrystoliet — maar als men later naar die tooverjuweelen ziet, blijken zij niets meer te zijn dan overpoeierd glas — van kapelle-vleugeltjes zijn zij geworden de vleugeltjes van een libel nog wel heel mooi — maar veel minder dan toen zij flonkerden in den zondoorgloeiden puinhoop van Ostia. M. S.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

Adolphe Retté en Paul Loewengard

door A. B. H. GIELEN S.J.

ADOLPHE RETTÉ zendt mij zijn jongste boek: *Quand l'Esprit souffle* en op denzelfden dag ontvang ik de laatste uitgave van *La Splendeur Catholique* door PAUL LOEWENGARD geschreven. En tusschen al het groezelige groeisel der moderne literatuur, al die onbeholpen romannetjes van vrienden of vriendinnetjes door vriendinnetjes en vrienden aangeprezen in kranten en tijdschriften, of weerbarstig-stoute wijsgeerige beschouwingen van jongemannen, die eens even het wereldraadsel willen openpeuteren, alsof het een oester is, of de orakels van over-het-paard-getilde universeelmenschen, oppervlakkig als een tennisbaan en leeg als socialistische beloften, komen deze twee boeken mij verkwikken met hun ernst en volle levenswaardeering.

LOEWENGARD verhaalt zijn overgang van het Jodendom tot de Kerke Christi, zijne langdurige worsteling met de genade, die hem ten laatste overwint en brengt tot de waarheid.

Hij was geboren uit israëlietische ouders, die zich echter verre hielden van hun eigen eeredienst en zich tevreden stelden met de gangbare rationalistische opvattingen. De vader was een vrijdenker: „un père libre penseur qui, logique avec ses convictions, nourrissait ma jeune âme de matérialisme et de blasphèmes". Hij was geen vrijmetselaar, maar „il partageait toutes les haines de l'abominable secte". Met Jacobijnsche bewondering kon hij spreken over de „onsterfelijke beginselen van 1789", en zeker uit liefde voor vrijheid en recht, juichte hij bij elken nieuwen aanval tegen de Kerk, bij iedere uitdrijving der religieuzen. De man was een grimmig spotter en hij borgde zijne geestigheden bij Voltaire en dergelijke energumenen. De moeder had ten minste nog de gewoonte behouden „d'une vague prière déiste", en zij leerde dit gebed aan haar zoon, op wien het een diepen indruk maakte.

Doch de zaden van het ongeloof waren uitgestrooid in de ziel van het kind door den ongeloovigen vader, en onder den drievoudigen invloed van diens noodlottigen omgang, van het lyceumonderwijs en de moderne literatuur kwamen zij tot ontkieming en groei. Vooral de literatuur met haar twijfel en levensmoeheid, haar verheerlijking der zonde en ziekelijke gevoeligheid is hem ten ongeluk geweest.

„De onze à quinze ans, Musset fût mon maître, mon directeur,

mon plus intime ami. Maître séduisant, directeur peu sûr, ami très dangereux". Ja, inderdaad een zeer onveilige gids en een uiterst gevaarlijke vriend, door wien velen reeds ten gronde zijn gegaan.

„A douze ans la Grâce me sollicita une première fois" zegt LOEWENGARD . . . . maar, helaas, te vergeefs. Een knaap van veertien jaren leert hem gedurende een achttal dagen de beginselen der katholieke Leer . . . . en Paul verlangde niets vuriger als het H. Doopsel te ontvangen en een Christen te worden. Maar hij durfde niet vragen, hij vreesde de sarcasmen van zijn vader „et ses colères folles". — „Par crainte je résistai aux pressantes sollicitations de la Grâce". . . .

En dan komt de val. Van Musset gaat LOEWENGARD naar Voltaire, Diderot, Rousseau; van de romantikers loopt hij naar de onzedelijke naturalisten en de overspannen decadenten, en alvorens hij den leeftijd heeft bereikt van 16 jaren zijn in hem verwoest en weggevaagd „les principes naturels, religieux, moraux et sociaux. — Zola maakte hem vertrouwd met het dierlijke in den mensch, Loti met den wanhopigen twijfel en het sombere pessimisme, Renan met de schijnwetenschap en de goedkoope kritiek, Anatole France met de boulevard-moraal en de lachende godslasteringen En de jongen, die altijd geloofd had in God, verliest ook dat eene geloof, hij wordt een atheist en voelt zich ongelukkig, aangetast door eene ontzettende smart: „la douleur métaphysique".

„A seize ans, la Grâce me sollicite pour la deuxième fois". In zijn levensangst had hij zich uitgesproken tegenover een zijner kameraden van de Ozanam-school en deze bracht hem in kennis met een geestelijke. Twee maanden duurden die besprekingen, toen werd Paul ernstig ziek en zijne ouders oordeelden het noodzakelijk hem naar Zwitserland te sturen en toe te vertrouwen aan de bizondere zorgen van een bekwaam geneesheer. De genade klopte aan een gesloten deur, en twee vijanden, de gewone vijanden, die ieder zielzorger ontmoet als de meest geweldige tegenstanders „l'orgueil de l'intellectuel naissant et les passions de la puberté" hielden de wacht.

Hij wordt een kunst-maniak en zinkt tot aan zijn voorhoofd in het slijk. Baudelaire, Leconte de Lisle worden zijn leermeesters en raadgevers, de waanzinnige hoogmoed van Nietzsche bedwelmt hem, de wijsgeer Kant, de Mephistopheles der Metaphysiek, verlamt zijn verstand. Hij wordt naar eigen bekentenis: *un enfant de volupté.*

De jonge man met zijn vurige en gloeiende verbeelding wilde

letterkundige worden, doch vond bij zijn vader zoo'n tegenstand, dat hij moest toegeven en in de rechten ging studeeren; zoo heette het ten minste, want in werkelijkheid bleven de pandecten en wetten onaangeroerd, en werd de Muze gevierd, hartstochtelijker dan ooit te voren. Hij wordt een brutaal genieter en een afschuwelijk egoïst.

Maurice Barrès, ofschoon zelf niet-katholiek, streeft naar edeler ideaal, en roemt het nationalisme boven de enghartige eigenliefde, en deze schrijver der *Déracinés* wordt voor PAUL LOEWENGARD, in zekeren zin een redder. „En attendant que sur mon chemin de Damas, je rencontrasse le Maître unique, l'unique Religion, l'unique Prince des hommes, je choissis pour „intercesseur" Maurice Barrès; en Retté, die in zijn boek ook spreekt over LOEWENGARD voegt er bij: „bien entendu, *intercesseur* n'est pas pris au sens religieux."

Bij het opkomen der Dreyfuskwestie en het felle anti-semitisme, dat daarvan het gevolg was, voelt PAUL LOEWENGARD zich weer israëliet; hij gaat naar de Synagoog, verkeert met den rabbijn, volgt de ritueele plechtigheden en bidt. En biddend komt eenige klaarheid in zijn geest; hij hoort van een Messias, een Verlosser en wil hem kennen leeren; maar hij bemerkt dat de rabbijnsche begrippen omtrent den Messias in tegenspraak zijn met de Profeten, en niets anders dan valsche, rationalistische verklaringen.

Nog meer! „Judaïsme, dreyfusisme et socialisme étaient étroitement unis. Quand Jaurés, de Pressensé, vinrent donner des conférences à Lyon, l'élément israélite — et protestant! — composait la majorité de leur salle. Le journal que l'anarchiste Sébastien Faure fonda dans cette ville avait parmi ses actionnaires beaucoup de Juifs, comme à Paris *l'Humanité* de Jaurés, *la Lanterne* et *la Petite République*. En hij had genoeg van dit socialistisch geknoei, waaraan de joden meededen. Synagoog en politiek keert hij den rug, maar blijft gevangen in zinnelijkheid en zonde „corrompu et corrupteur". —

Hij ontmoet een jonge dame van groote geestesgaven, maar eene ongelukkige, die haar katholiek geloof had verworpen. „Les deux pauvres égarés se plurent" en zochten hun troost in een opgewonden spiritisme, in den innerlijk armoedigen cultus der kunst. LOEWENGARD had reeds in het licht gegeven eenige treurige bundels: *Les Pourpres mystiques* (1899) — *Georgina* (1902) e.a.; en trad nu voor den dag met *Les Fastes de Babylone* (1905) een „répertoire de saletés lyriques". Dan treedt hij in het huwelijk

met de afgevallen katholieke, en spoedig ontwikkelt zich in hem en in haar een geweldig verlangen naar rust in het geloof. Zij bezoeken de kerken, vragen voor zich de gebeden van priesters en religieuzen en LOEWENGARD laat zich onderrichten door den bekenden geestelijke Joseph Lémann, ook een convertiet uit het joodsche kamp. De oogen gaan hem open en naar het woord van Louis Veuillot „il y a des choses qu'on ne peut bien voir qu'avec des yeux qui ont beaucoup pleuré", — zal vooral de smart en het lijden hem helderziende maken.

Een geweldige zenuwziekte grijpt hem aan, de tijding van het bankroet zijns vaders bereikt hem, en hij draagt en duldt; want hij gevoelt hoe rechtvaardig het is dat hij boete doet voor de zonden zijns levens. Zijne vrouw is reeds teruggekeerd tot de waarheid, die zij lichtzinnig had verloochend, en 8 December 1908 wordt ook Paul gedoopt.

Het is stellig voor ons katholieken eene belangwekkende lectuur, die deze bekeeringsgeschiedenis ons biedt. Want hier zien wij onthuld de sombere machten, die de geesten verderven en terughouden van het Licht; den strijd eener ziel, die zich door God voelt geroepen, doch jarenlang de stem der genaden door de luide geruchten van een wild en hartstochtelijk leven overstelpt.

Het andere boek, waarover ik even nog spreken wilde, is van ADOLPHE RETTÉ (die voorheen zijn eigen bekeering verhaalde in *Du Diable à Dieu*) en draagt het opschrift: *Quand l'Esprit souffle.* Hij spreekt over Huysmans, Loewengard, Claudel, Verlaine e.a.," gevend eene analyse „des conversions dont le récit a été publié. Men vindt in deze bladzijden den RETTÉ, dien men vroeger leerde kennen, ijverig, vurig, geestig, en een enkele maal een weinig toegevend aan artisten-gemelijkheid. Zoo is hij vermakelijk, waar hij schrijft: „Lorsque dans une famille bourgeoise il naît un enfant doué pour l'art, dès que son goût se manifeste, ses proches l'observent avec une stupéfaction doulourense, comme s'il devenait soudain bossu ou bancal. Ou encore ils sont pareils à la poule qui couva des oeufs de cane et qui s'affole en voyant les canetons, a peine sortis de la coquille, courir à la rivière prochaine". Nog prettiger vind ik hem waar hij de traditioneele fabel van de artistieke wiskunde-vrees weer eens huldigt en spot met la chose calcul: „des logarithmes, ce doivent être des animaux bizarres comme les ornithorynques et les babiroussas....." — Doch dat zijn slechts sporadische sporen van vrolijkmakend gas, hier en

daar door een lek ontsnapt; het boek is over het algemeen in hoogst ernstigen toon gehouden en zegt harde waarheden.

Het zegt vooral noodzakelijke waarheden, die maar al te licht worden bedekt. Hij toont de zieleleegheid van den modernen mensch, de holheid zijner begrippen, de voosheid zijner levensopvatting, de verwoesting van ondeugd en ongeloof. En ik ben overtuigd dat het werk van RETTÉ menigen jongen man, in de jaren van storm, kan behoeden en beschermen. — Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht!

En met den schrijver wensch ik van harte dat zijn bede in vervulling moge gaan. „Amis de partout qui m' écrivez, qui m'aimez, qui m'encouragez, qui priez sans cesse pour moi, veuillez considérer ceci: mon nom, en latin, veut dire *filet*. Oh! je le sais mieux que personne: la trame de ce réseau est fort lâche et il y manque bien des mailles. Mais enfin il a plu au bon Maître de s'en servir, à plusieurs reprises, pour capturer des âmes. Peut-être, s'en servira-t-il encore pour en prendre d'autres". Zoo zij het! —

Adolphe Retté: *Quand l'Esprit souffle.* 1914. Paris, Alb. Messein, Quai Saint-Michel 19. — Paul Loewengard: *La splendeur catholique, du Judaïsme à l'Eglise.* 1914. 5me édition. Paris, Perrin. — Behalve dit werk schreef Loewengard nog een goed boek: *Les magnificences de l'Eglise,* — zijne andere werken zijn te verwerpen als ziekelijke en slechte voortbrengselen. Zelf heeft hij be kend, „catholique, j'en reprouve hautement l'esprit". Wat betreft de boeken van Retté, moet men niet vergeten, dat *Du Diable à Dieu* en *Le régne de la Bête* niet voor iedereen geschikt zijn. Voor algemeene lectuur echter, komen in aanmerking: *Un séjour à Lourdes, Sous l'étoile du Matin,* (ook vertaald in het Nederlandsch) en *Dans la lumière d'Ars.*

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Jansen S. J. (A. F.) De H. Mis, onze schoonste parel. Amsterdam, Borg. (155). f 0.30, geb. f 0.45.

Niet een gebedenboek, doch een ter voorlichting en onderrichting van katholieken allereerst, maar zeer geschikt ook om niet-katholieken te helpen begrijpen. Als 't ware een tractaat over de H. Mis, licht bevattelijk, zonder dat daardoor de degelijkheid schade lijdt. Velen, ook ontwikkelden, zullen nog wel iets vinden in dit boekje, dat hun eenige opheldering geeft, want de schrijver behandelt „het hoogheilig Offer van 't nieuwe Verbond, om dit van vele kanten te bezien en zijne grootheid en rijke vruchten na te gaan". Het moge veel worden verspreid, opdat de zin en

beteekenis, de heiligheid en hoogheid, de kracht en de genade onzer Heilige Geheimen meer en meer worden gekend en gewaardeerd. R. K. PR.

Petitalot (R. P.) Un Mois de Marie sur la Vie de la Très Sainte Vierge. 2me édit. 1914. Paris, Téqui.

Deze „Mois de Marie" is zeer aan te bevelen voor hen, die over de H. Maagd gedurende de Meimaand moeten preeken. Zij vinden er 31 onderwerpen, netjes verdeeld en uitgewerkt. Wat betreft de „exemples", die als illustratie moeten dienen, zij hebben niet alle mijn onverdeelden lof; te naief, te gezocht, te nietszeggend, te onwaarschijnlijk. En vernemend dat een immoreel koning als Lodewijk XIV iederen dag den Rozenkrans bad, gevoelen wij wel verwondering, doch heelemaal niets van „respectueuse surprise". Maar zij, die een verstandig gebruik weten te maken van het boek, kunnen deze en dergelijke dingen natuurlijk weglaten. A. GIELEN.

Prédicateurs (Vade-mecum des), pour Dominicales, Fêtes, Sermons, Panégyriques, Avent, Carême, Adoration, Retraites diverses, Mois de Marie et du Rosaire, Allocutions, etc. 1914. 3me édit. Paris, Téqui. (782.)

De ondertitel belooft veel, maar het boek geeft ook veel in werkelijkheid. Het zijn schemata, kort, bondig en goed logisch in elkaar gezet — een stramien, waarop de redenaar zijn gedachten kan uitwerken. Iedereen begrijpt wat een kostbare hulp zulk een boek kan zijn; het veronderstelt eigen kennis en studie, eigen denken en zoeken; maar met een enkel woord worden de gedachten, die sluimerend liggen in het magazijn der herinnering, wakker geroepen, en komen zich den redenaar aanbieden, die ze kleedt en rangschikt en de wereld inzendt.

De redevoering of preek welke gemaakt is naar het schema, dat wordt aangegeven, blijft persoonlijk eigendom en oorspronkelijk werk. Dit boek geeft enkel onderricht in de techniek, en is juist daarom zoo goed en aanbevelenswaard. A. GIELEN.

Santen S. J. (P. J. van) Gezag en Vrijheid. 1914. Malmberg, Nijmegen.

No. 1. Serie X van *Geloof en Wetenschap*. Sinds in de XVIe eeuw het gezag werd gehavend, en volstrekt onjuiste begrippen van vrijheid werden ingevoerd, is de verwording op dit gebied steeds toegenomen en van autonomie, die aldoor absoluter werd gehuldigd, is men reeds gekomen tot volkomen wetteloosheid. En de dwalingen der eeuw laten gewoonlijk ook de begrippen der goeddenkenden niet geheel ongerept, getuigen wel de eigenaardige opvattingen van gezag en het groeien eener matelooze vrijheidsbegeerte, ook bij velen, die men vaster aanhangers zou wanen van de oude, beproefde leer omtrent gezag en vrijheid. Dit boekje is derhalve actueel; scherp en klaar spreekt de geleerde schrijver over: oorsprong van den Staat en de hoogheid

van het Staatsgezag — over de plichten van gehoorzaamheid, eerbied en onderlinge welwillendheid. Ten slotte weerlegt hij de moderne dwaling kort en duidelijk. Wij bevelen dit werkje ten zeerste aan, en raden degenen, die in de gelegenheid zijn dergelijke onderwerpen voor vergadering en vereeniging te behandelen, het eens ijverig voor zich zelven te bestudeeren en dan om te werken tot voordracht of lezing, die veel nut zal stichten. A. G.

Vreeswijk (Fr. Martialis). Roomsche Rijkdom. III. Gewijde Lyriek. 1914. A. Greven, Zevenbergen, (180). f 1.— geb. f 1.40.

Reeds twee bundels, I *Vragen van den dag* en II *Liefde-Lijden*, werden door de Pers gunstig besproken, en deze derde zal zonder twijfel eveneens met vreugde worden begroet. „Onze letterkunde is den schrijver dank verschuldigd" zei de beoordeelaar der vroegere uitgaven in de „Kath. Ned. Stemmen". En waarlijk Fr. Martialis Vreeswijk beschikt over een rijkdom van taal, een hooggaande begeestering, welke vrij zeldzaam zijn. Hij sleept den lezer meê door den vloed zijner klinkende woorden.

Soms zouden wij echter wat meer soberheid hebben gewenscht en wat minder gezochtheid in de koppeling der woorden, wat minder luide geestdrift. Doch wij willen niet gaan afdingen, en blijven liever dankbaar voor de schoone, verkwikkende gedachten, waarvan deze dichter in zijn proza ons te genieten geeft. A. G.

Zey S. J. (Jac. J.) Over de Grondslagen van ons Katholiek Geloof. Apologetische opstellen. (160).

Door eene vergissing bij de verzending kwam deze uitgave eerst nu in ons bezit, en wij haasten ons daarom nog eene korte bespreking te geven. Het boek zit vast logisch in elkaar. Nadat de schrijver heeft aangetoond dat het niet aangaat te zeggen: Laat ieder maar blijven in zijn geloof, want de meesten hebben toch geen tijd of bekwaamheid om ernstig te onderzoeken of zij het ware hebben, — geeft hij eenige practische wenken bij geloofsverdeding, welke hij zelf uitmuntend ter harte neemt. Eerst wordt bewezen dat er een God is, vervolgens dat God een bepaalden godsdienst kan openbaren en het inderdaad ook gedaan heeft, en ten slotte dat deze, door God geopenbaarde godsdienst, volkomen en onvervalscht, slechts bij de katholieken te vinden is. De groote verdienste van dit boekje is zonder twijfel de bevattelijkheid en, ik zou willen zeggen, de smakelijkheid der voorstelling. Men voelt onmiddellijk dat de auteur, al schrijvend, voortdurend aan hoorder of lezer gedacht heeft en zóó vond het juiste woord om duidelijk te zijn en de aandacht geboeid te houden. Eene aanbeveling zou hier werkelijk overbodig zijn. R.

Fischer (Joh.) Predigten über das Opfer speziell über das hl. Messopfer, Manz, Regensburg (VII u. 104) 8°. Mk. 2.—.

Een reeks preeken over het H. Misoffer. „Predigten über das „Messopfer ohne Bezugnahme auf Sündenfall, alttestamentliches „Opfer und Kreuzopfer erschienen mir als Bau ohne Fundament"

zegt Schr. in de voorrede, en daarom opent hij met twee preeken over die onderwerpen.

Schr. laat vooral de leer van het Concilie van Trente overal scherp naar voren treden, belicht en ontwikkelt die voor zijn gehoor, en legt naar aanleiding der „Ergebnisse der neueren patristischen Forschungen als auch durch das Kommuniondekret des Heiligen Vaters" een sterken nadruk op het offermaal-karakter der H. Mis.

Hier en daar stuiten we op enkele wel goed-bedoelde maar misschien wat minder juiste uitdrukkingen, elders weer een gedachte die wel wat breeder ontwikkeling behoefde. Heel vreemd klinkt ons blz. 8:

„*Mit Fellen geschlachteter Tiere bekleidete der Herr die Blösse* „*der gefallenen Menschen — warum? was sollte das bedeuten?* „*Antwort: Durch die Sunde ist der Mensch dem Schwerte Gottes* „*verfallen, daher die Klinge des gegen den Menschen gezückten* „*Schwertes am Eingange des Paradieses*"... en op blz. 10 weer: „*Es kleidete Gott der Herr unsere Stammeltern in Felle ge-* „*schlachteter Tiere und gab damit seinen Willen kund, dass einstweilen das Blutopfer des kommenden Erlösers vorausdargestelt werden sollte durch Vergiessung und Darbringung von Tierblut*".

Bij Hummelauer, Dessens enz. geen woord hiervan. Dr. Jos. Selbst zegt in zijn bemerking van Dr. Schuster's en Dr. B. Holtzhammer's „Handbuch der Bibl. Geschichte" (Herder, 1906) heel eenvoudig: „Gott tat dies indem er sie anleitete, wie sie sich bekleiden sollten".

De behandelde stoffen zijn: 1: Des Opfers Vorgeschichte, — 2: Das Blutopfer des Alten Bundes, — 3: Das heilige Kreuzopfer, 4: Das hl. Messopfer als Denkmal der Passlon des Herrn, — 5: Die hl. Messe als Opfer Christi u. der Kirche, — 6: Die hl. Messe als Selbstopfer der Christenheit, — 7: Die hl. Messe als Mahl der Unsterblichkeit, — 8: Die Liturgie der hl. Messe A). Die Liturgie der Vormesse, — 9: B) Die Liturgie der eigenlichen Messe, — 10: Die Totenmesse, — 11: Das Selbstopfer des Christen. OSCAR HUF S. J.

Herwegen (Ildefons, O. S. B.) Germanische Rechtssymbolik in der römischen Liturgie, Heidelberg, Carl Winter, (37) gr. 8°. M. 1.

Een hoogst interessant stukje studie, waarin, naar de ZeerEerw. Schr. zelf zegt, wel meer problemen worden gesteld dan definitief opgelost, maar dat daarom toch als bijdrage tot de geschiedkundige zijde der liturgische wetenschap niet minder mag worden geschat. Bij de zinsverklaring onzer liturgische handelingen zal men veelal uitsluitend op de geschiedenis zijn aangewezen. Haar wording nagaan is in menig geval de eenige weg tot verklaring. Dat de Germaansche Rechts-Symboliek in de Romeinsche Liturgie een rol heeft gespeeld als Schr. aannemlijk maakt, was zeker tot heden nog niet van algemeene bekendheid. En heel deze

kleine maar ernstige studie brengt ons ongetwijfeld tot deze conclusie: dat de Geschiedenis van het Recht voor de Liturgische Wetenschap van onmiskenbaar gewicht is.

De in dit opzicht door den geleerden Benedictijn besproken liturgica zijn:

1. *Die Segnung der Brautkammer.*

2. *Fusztritt und Backenstreich bei der Firmung.*

3. *Handreichung beim Gehorsamsversprechen des Neupriesters und beim Jungfräulichkeitsgelöbnis der gottgeweihten Jungfrau.*

4. *Die Investitur und die Traditio instrumentorum bei den hl. Weihen.*

Men ziet, punten die in zich zelf en om hun nieuwe belichting in het bijzonder de belangstelling der liturgisten ten volle waard zijn. OSCAR HUF S. J.

Smit (Johannes), De daemoniacis in historia evangelica, Romae Bretschneider (Via del Tritone 60) 1913 (XXIV + 590). L. 6.00.

Deze dissertatie, waarmee de geleerde schrijver, thans Hoogleeraar aan het Groot Seminarie van het aartsbisdom, zich te Rome den doctorstitel verwierf, werd voor het grootste gedeelte in de bibliotheek van het Pauselijk Bijbelinstituut samengesteld. Een rijke verzameling van boeken moet daar reeds aanwezig zijn, boeken op allerlei gebied, oude en nieuwe, katholieke en niet-katholieke, wat te meer getuigt van den ernst, waarmee de kerkelijke overheid de scripturistische studiën aanmoedigt, als men bedenkt, dat het Instituut opgericht werd door den apostolischen brief van Paus Pius X, *Vinea electa*, gedateerd 7 Mei 1909.

Prof. Smit heeft zich tot doel gesteld het schrijven eener „dissertatio exegetico-apologetica". De evangelie-verhalen, waar over duiveluitbanning gesproken wordt, handhaaft hij in hun traditioneelen zin tegenover de vele, vinnige aanvallen van rationalistische schriftuur-verklaring. Belangrijk en leerzaam in hooge mate is dit onderwerp, omdat het innig samenhangt met de opvattingen omtrent den persoon van Christus. Uit den aard der zaak moest derhalve het historisch-critisch overzicht der kwestie onder de hand van een bekwaam exegeet aangroeien tot een breede inleiding voor Nieuw-Testamentische Bijbelwetenschap. De artikelen-reeks van Léonce de Grandmaison in den loopenden jaargang der *Etudes*: *Le problème du Christ*, vooral het 1e artikel: *Les voies sans issue* (*Etudes* 138 [1914], 26 volg.), deden mij met genoegen terugdenken aan de even heldere uiteenzetting van de leer der tegenstanders bij Prof. Smit. Om beter voorbereid te zijn voor een grondige studie van zijn eigenlijk onderwerp moest de schrijver een uitgebreid onderzoek instellen naar de duivelsleer der Joodsche bronnen (Oude Testament — Hebr. en Grieksche tekst — apocriefen — Flavius Josephus — Talmud) en in verband hiermee ook vergelijken het materiaal, dat de godsdiensten van Babylon, Perzië en Griekenland aan de hand doen. Dit gedeelte — een kleine honderd bladzijden — lijkt mij het voornaamste, omdat het voor een deel althans ingrijpt in de groote

kwestie over den wederzijdschen invloed der Oostersche godsdiensten. Waarom de Indische godsdiensten, met name het Buddhisme, hier niet vermeld moesten worden, had de schrijver uit apologetisch oogpunt ten minste even kunnen aanstippen, ook al behoeft hij voor zijn doel niet verder in te gaan op de z. g. Indisch-Christelijke parallellen.

Nu heb ik niet eens gesproken over de uitvoerige weerlegging van de in omloop zijnde moeilijkheden van medischen aard, over de exegetische behandeling van de teksten, over de zorgvuldige samenstelling van het zaak- en personenregister, over de lijst der aangehaalde of verklaarde schriftuurplaatsen. Maar ik mag niet over verdere plaatsruimte beschikken en breng gaarne een woord van eerbiedige hulde aan den schrijver, die geen moeite gespaard heeft om een belangrijke stof met toewijding te bewerken.

DR. A. J. DANIELS S.J.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Barrès (Maurice). La grande pitié des églises de France. 1914. Emile-Paul, Paris. (418). 3 fr. 50.

Een gevoel van nationaliteit en ook wel Roomsche sympathiën, drijven Barrès om in het openbaar, als schrijver en afgevaardigde, op te treden voor katholieke belangen. Hij is een man, die geen hand voor den mond houdt, als hij eens flink de waarheid meent te moeten zeggen, en zoo doet hij in dit boek, dat ons verhaalt van de schandelijke onverschilligheid en sectarische boosaardigheid, welke heerschen in gouvernementeele kringen ten opzichte van de Katholieke kerkgebouwen.

Hij heeft voorheen dan ook reeds uitgegeven eene brochure: *tableau des églises qui s'écroulent* en hij zal niet rusten helpers te vinden voor zijn werk van behoud: J'appelle tous les esprits nobles à se masser sous les murs du Christ civilisateur au village. Wij hopen dat hij slagen mag; doch een gevoel van behoorlijkheid en rechtvaardigheid, een zin voor kunst en vaderlandsliefde zijn niet voldoende om den strijd vol te houden tegen de grimmige vrijmetselarij, die in Frankrijk hoogtij viert.

Faguet (E.) Mgr. Dupanloup. Un grand évêque. 1914. Hachette, Paris. (252) 8 frcs.

Gaarne geef ik toe dat het uiterst moeielijk is de geschiedenis te schrijven van Mgr. Dupanloup. En als ik beweer dat Faguet er niet in geslaagd is, bedoelt dat geene miskenning van zijn talent; maar de taak ging boven zijne krachten. Omtrent den strijd met Louis Veuillot vernemen wij feitelijk niet veel bizonders; ook de houding van Dupanloup ten opzichte van het onfeilbaarheidsvraagstuk wordt mijns inziens vrij oppervlakkig besproken.
Sommige hoofdstukken behandelen zeer belangwekkende onderwerpen, maar . . . . niet tot onze volle tevredenheid. En al beschouwt Faguet zijn held dan ook van vele kanten, als „liberaal" —

opvoeder — moralist — schrijver — redenaar; al geeft hij nieuwsgierig-makende titels als: Mgr. Dupanloup et J. J. Rousseau — Stoïcisme de l'évêque d'Orléans enz.; wij meenen gerust te mogen zeggen, dat ook na het verschijnen van dit werk, het leven van Dupanloup en de onthullende schets zijner persoonlijkheid nog moeten geschreven worden. Voor historiekenners, die weten te schiften, is deze uitgave echter niet zonder waarde.

DR. S.

Specht (Richard). Gustav Mahler. Mit 90 Bildern. Berlin und Leipzig, Schuster & Loeffler (388). f 4.90.

De waardeering van den mensch, van den kunstenaar en zijne kunst. Een strenge biografie is het niet en kon het nog niet wezen, wijl al het materiaal „für ein derartig erschöpfendes biographisches Werk nicht zugänglich ist; voorloopig ten minste nog niet! Bovendien, meent de schrijver, zou het niet getuigen van tact, daar zoovele personen, welke in zulk eene biografie betrokken zouden zijn, nog leven. Mahler, een „Akkumulator prachtvoller Energie" — wordt door Specht bewonderd niet alleen als kunstenaar, doch ook als mensch"; maar juist over dat eerste hoofdstuk „der Mensch" zijn wij het minst te spreken. De schrijver had inderdaad goed gedaan het weg te laten, indien hij niets anders en beters wist te geven dan zijne eigen waardeeringssuperlatieven. Mahler was een overtuigde determinist: „wenn nicht Fatalist; doch ein überzeugter determinist". — „Er war nicht gottesfürchtig im gewöhnlichen Sinn; aber er glaubte an den groszen Kreislaub des Lebens und an eine Bestimmung der Menschheit". Hieruit volgt reeds dat de geniale dirigent en komponist voor ons als mensch minder genietbaar is. De partituur des levens wist hij niet te lezen!

ONDERWIJS EN OPVOEDING.

Calvet (J.) Alfred de Vigny. Beauchesne, Paris fr. 2.50.

Dat is een boek, dat met allen nadruk dient aanbevolen te worden. Om zijn eigen innerlijke waarde, natuurlijk. Maar toch ook, omdat het de eersteling is van een collectie, die aan de aandacht onzer R. K. Leergangen niet ontgaan mag. Want het titelblad draagt fier in top de Roomsche geloofsbelijdenis: Bibliothèque française et *catholique*. En op de laatste bladzijde van den omslag deelt de uitgever ons mede dat onder leiding van den bekenden Francis Vincent, een reeks „Portraits littéraires" zullen verschijnen, die biographie en kritiek tot een harmonieus geheel vereenigend, geen verbrokkelde gegevens zullen collectionneeren, maar letterkundige persoonlijkheden zullen teekenen ten voeten uit. De medewerkers zullen met zorg uit deskundigen worden saamgelezen, en gekozen uit het Katholieke Kamp.

Alléén uitgeversreklame?!

Beslist niet! Dàt wordt gewaarborgd èn door den eerlijken

naam der Katholieke firma, èn door het verleden van Francis Vincent, èn reeds door bovenstaand boek. Mij althans lijken deze drie gegevens duidelijk genoeg om in deze collectie een reeks letterkundige studiën te verhopen, die ons vrij zullen maken van den dwang der zoogenaamde officieele examenboeken. Gedeeltelijk ten minste. Want, te oordeelen naar het boek van Calvet, zullen zij ons niet de vele onbeduidendheden bijbrengen, waarin maar al te dikwijls een examen verloopt. Maar in een goed geheel, letterkundig uitgewerkt, kritisch en historisch juist, zullen zij ons de ware beteekenis weergeven van de gansche persoonlijkheid, en zóó onze candidaten behoeden tegen de valsche opvattingen, die het Hollandsche liberalisme hun anders mocht opdringen over Fransche schrijvers. R. GEELKERKEN.

Decorne (Chanoine S.) Dans la chambre du Malade. Consolations et conseils, délassements et souvenirs; avec une préface de Mgr. Baunard. Recteur des Facultés catholiques de Lille. P. Téqui. Paris.

De uitvoerige titel zegt reeds genoeg wat dit boek geeft; het is een waar handboek voor den kranke, dat hem de zoo moeilijke kunst van het ziek-zijn leert; vooral hoe hij dezen droevigen tijd, maar al te vaak de voorlooper van den naderenden dood, met vrucht moet doorbrengen.

„Elke bladzijde van uw boek brengt tot God", zegt in zijn inleidend schrijven de vicaris-generaal van het Aartsbisdom Kamerrijk „Het is vol van den zuiveren geest van het Evangelie en de Kerk" prijst Mgr. Baunard in zijn voorbericht.

Waar van zulke bevoegde zijde het werk wordt aanbevolen, kunnen wij niet anders doen dan het onder de aandacht brengen van alle zieken, of van hen, die geroepen zijn zieken te bezoeken, te troosten, te heiligen. Door een *goede* hollandsche vertaling zou het zeker in nog wijder kring nut kunnen stichten. M. S.

Fiessinger (Dr. Ch.) La Formation des caractères. 1914. Paris, Perrin. (310) 3 fr. 50.

De schrijver heeft zelf verklaard dat men in dit boek niet vinden zal eene logische ontwikkeling van gedachten, poursuivies jusqu'à leur épuisement total. Toch zit er regel en verdeeling in het geschrift: 1°. les règles de formation, waar de schrijver zeer te recht een weinig spot met al de dwaze proefnemingen en absurde theoriën van moderne paedagogen. Maar zelf brengt hij ons ook al niet verder. 2°. Les déviations morbides, waarin hij over la peur schrijft en vooral over de politieke rol, die de angst en vreeze speelt. Zijn oordeel over de Fransche politieke raddraaiers zal wel wat overdreven zijn, maar het teekent toch eenigszins het gehalte dier fortuinzoekers, vooral nu de gebeurtenissen telkens en telkens meer onthullingen brengen. „Pourvu qu ils gardent le poste qui leur agrée, qu'importe l'égout où ils se promènent! Un peu plus ou moins de fange, cela ne tire pas à conséquence. L'épouvante les harcèle de redevenir un simple

citoyen comme vous et moi et pour échapper à ce cauchemar, il n'est pas de vilenie où ils ne se jettent avec véhèmence, si ce piétinement de leur dignité assure la satisfaction de leurs appetits. La peur chez tous ces gens, est fonction de la dévertébration de leur âme. Amollies et liquefiées par la fermentation de tous les ingrédients d'envie et de haine, qu'une bassesse de nature et une absence de discipline y ont accumulés et tassés peu à peu, ces âmes tremblent comme la surface d'une mare de ferme se ride au moindre souffle qui se joue sur les flaques de purin". — 3°. heeft hij het over les adaptations féminines; 4°. les qualités et les défauts des caractères. 5°. les exemples (bijna alle voorbeelden van aberratie).

Voor ons heeft het boek absoluut geen waarde tenzij om wille der curiositeit. Zij die eene bizondere studie maken van paedagogische methoden en misvattingen, vinden in dit boek wel iets van hun gading. Doch zij zullen toegeven dat, indien men de kunst moet leeren uit dit werk van Dr. Fiessinger, wij nog lang, heel lang zullen moeten wachten op karakters. A. GIELEN.

Hermans (P. Hyacinth) Wat ze in de kamer niet wisten. Een woord over de R. K. Blindenverzorging in Nederland. 1914. Amsterdam, v. Langenhuijzen (40).

In dit kleine boekske zegt P. Hermans groote waarheden.

„Het R. K. Instltuut voor blinden te Grave komt op de landsstatistiek niet voor, en zoo was het meerendeel der Kamers onbekend met het bestaan van de grootste en voornaamste inrichting voor blinden-onderwijs, waarop ons land kan wijzen". Inderdaad bedroevend! En de schrijver, die naar Grave is getogen, verhaalt opgetogen wat hij zag en bewonderde in dit roemvol instituut, en wat ze in de Kamer en in den lande nu ook wel moeten te weten komen.

En op zijn terugreis naar Rotterdam leest Pater Hermans in een boek van Prof van Dijk: „Zouden wij niet dubbel en dwars tevreden moeten zijn, als er maar eens werkelijk naastenliefde ware. Ik voor mij zou in dat geval alle „sociale bemoeiing" met aanhalingsteekens, gaarne over de grenzen brengen". — En de onderhoudende schrijver besluit: „De R. K. Blindenverzorging zal wel niet meetellen onder de „sociale instellingen" van ons land, maar wat ik daarginds in Grave gezien heb bij die paters en zusters, die over de blinden waken, is een epos van naastenliefde, dat met geen Nobelprijs is te loven . . . En waarvan ze in de Kamers niet wisten!" WILLEM MERKELBEEK.

Zerwer (Zuster Antonie). Wenken over Zuigelingverpleging. Uit het Duitsch door B. B. Feikema. Leiden, Sijthoff. (17). f 0.75.

Dr. J. G. Gohl noemt dit boek een uitnemend werk, en als voorzitter van de ziekenverpleging ven het „Witte Kruis" kan hij gezag en ervaring doen gelden, die dit prijzend woord tot een aanbeveling maken. Een groot aantal afbeeldingen verduidelijkt den tekst en maakt hem begrijpelijk voor iedereen. R.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Hurrelbrinck (Lamberts) De Heks van Heinsbroek. Amsterdam, Elsevier. (286). f 1.90.

De heks, Marie Althoff, is een nog jonge vrouw; haar verloofde is door een ongeluk om het leven gekomen en haar vader jaagt haar weg uit zijn huis . . . . in een armoedige hut brengt zij haar kind ter wereld.

Radeloos, zonder eenige hulp, besluit zij het meisje te vondeling te leggen voor de deur van burgemeester Wessels. Deze had eenige dagen te voren een kind verloren en de moeder, half waanzinnig van smart, beschouwt de kleine vondelinge als haar eigen Marieke. Maar de burgemeester heeft een draak van 'n jongen, mismaakt, valsch en slecht in alle opzichten.

Marie Althoff, de heks, is na den dood haars vaders gaan wonen in een huisje op den berg. Zij is de goede engel der familie Wessels, helpt in tijd van ziekte en geldnood, zorgt dat de vlegelachtige Nol haar Marieke niet krijgt, doch de verloofde wordt van Peter Ubachs. Als Nol dit verneemt tracht hij Peter uit den weg te ruimen, doch komt ten gevolge van een val om het leven. Daar blijft echter nog een hindernis. Moeder Ubachs wil niet dat haar zoon zal trouwen met een meisje, dat geen vader heeft. Marie Althoff, de heks, weet in moederlijke scherpzinnigheid ook hier iets op te vinden. Zij gaat naar Wessels, die zijn vrouw verloren heeft, herinnert hem aan zijn belofte om alles te doen wat hij kan voor Marieke's geluk, en . . . . de burgemeester trouwt de heks om 't kind een vader te geven. Marieke krijgt dan haar Peter, natuurlijk! M. WALRE.

Maltzahn (E. von.) Het heilige Bloed. Kampen J. H. Kok (239).

Dit verhaal speelt ten tijde der Kerkhervorming in Mecklenburg. De Wangelin's behoorden tot de voorname Katholieken, die trouw waren gebleven aan hun geloof. Joachim Wangelin, de laatste afstammeling van zijn geslacht, was verloofd aan de schoone Luitgardis, eene adellijke Jonkvrouw die in 't geheim de leer van Luther was toegedaan. Egidius Faber, Luther's leerling, onderrichtte haar. Toen Joachim dit vernam, trachtte hij zijne verloofde te overreden trouw te blijven aan het Katholiek Geloof en om die reden voerde men haar naar een klooster, opdat zij onder de leiding eener vrome Priorin haar dwaalbegrippen zou verzaken. Deze Priorin bemerkte dat de Proost van het klooster Luitgardis naar het leven stond. en stelde haar onder de hoede der adellijke Familie von Bülow. Joachim Wangelin trok met zijn vader er op uit om te vernemen of zijne verloofde tot andere gedachten was gekomen. En vernomen hebbende dat Luitgardis trouw bleef aan de nieuwe leer van het zuivere Evangelie, besloot hij in een klooster te treden. Een Wangelin mocht geen huwelijk sluiten met een Luthersche!

Priester geworden, zonden zijne overste hem naar verre landen tot bekeering der heidenen. Daar kwam hij ten val. Hij beleed zijne schuld aan de grootste „Hoogwaardigheidsbekleeders" der Kerk. Evenwel kon hij geen rust vinden, totdat hij zijne zonden beleden had aan den Prins Bisschop Albertus Magnus, die ook de leer van Luther omhelsd had. Zijn biecht bij dien afvallige en het ontvangen van het Sacrament onder beide gedaanten gaf hem de lang gewenschte rust weer. Johan Albrecht I, die den Dom van Schwerin aan den Evangelischen godsdienst had overgeleverd, bewerkte een huwelijk tusschen Luitgardis en Joachim! (We zijn er!) E. v. Maltzahn die bekend staat om hare godsdienstige stichtelijke werken, geeft hier een groot bewijs van bekrompen eenzijdigheid. Al wat Luthersch is of wordt, prijst en roemt zij, zooals de vrome Priorin die Luthersch werd, terwijl de Katholieken het er allesbehalve goed bij haar afbrengen. En nu iets over den titel van dit boek. Ik wil hier weergeven den inhoud eener aanteekening op pag. 9. Het heilige Bloed was volgens de legende een droppel Bloed van Christus, die in een jaspissteen bewaard werd. Deze droppel zou zich elken Vrijdag op het uur van den kruisdood des Verlossers in drieën deelen en wonderen aan de geloovigen kunnen verrichten. Graaf Hendrik v. Schwerin bracht dit kleinood in 1223 van een kruistocht mede, en het werd voortaan in den Dom te Schwerin vereerd. Lange jaren bleef de bloedkapel een bedevaartplaats en het bisdom dankte zijn welvaart aan de talrijke offers, totdat Johan Albrecht I het valsche bloed en den afgod St. Vitus vernietigde en den Dom ontsloot voor de verkondiging der zuivere leer (1552) Wel zeker! Wat is de Geschiedenis toch een gezellig ding! Je kunt er van maken wat je wilt! je behoeft maar alleen een beetje te liegen, en dat is geen kunst. Maar weet u wat kunst is? Een roman schrijven! M. WALRE.

Meeren (Willy van der). In 's levens storm. Familieroman. Leiden, J. van Leeuwen (K. Fercken) (210) f 1.50, geb. f 1.90.

De verschijning van dezen roman juichen wij toe omdat nu hier eens een ander motief wordt gekozen dan die eeuwige liefde. Niet dat wij haar voor goed zouden willen verbannen uit de romans; maar 't wordt zoo eentonig altijd hetzelfde te vernemen.... en 't wordt bepaald onuitstaanbaar voortdurend van akelig hartstochtelijke, ongeoorloofde en ergerlijke liflafferijen te hooren.

De schrijver is blijkbaar een beginneling, en hij zal het ons daarom niet euvel duiden dat wij eenige opmerkingen maken, die wij nuttig oordeelen voor de ontwikkeling van zijn talent. Onberedeneerde lofprijzingen hebben al zoovelen van de wijs gebracht. Dus strikt eerlijk en naar waarheid: De stijl is nog wat erg onbeholpen hier en daar, soms zelfs foutief. Letterkundige waarde heeft het boek in elk geval niet, en wie het beweert maakt zich belachelijk. De gebeurtenissen zijn ook te geforceerd. Dat de familie Mallerne financieel ten onder gaat door het bedrog

van een administrateur, is te begrijpen. Dat de vader doodvalt als hij verneemt dat zijn zoon als koloniaal naar Indië wil, dat die zoon kans ziet onder een valschen naam, zonder papieren, de buitenlandsche agent te worden van een handelshuis, dat hij door Tonner in een speelclub wordt geleid en geplunderd, een stuk teekent, waardoor hij zich in diens handen overlevert, gedwongen wordt inbraak te plegen bij zijn rijken oom, dat die rijke oom ineens de lieve St. Nikolaas komt spelen en villa's huurt voor zijn bloedverwanten, en equipages ten geschenke geeft, en huizen meubelt in vijf verschillende stijlen, dat is toch alles wel een beetje te goeder trouw en zal de auteur bij een volgend boek moeten vermijden. (Een fout van den brocheerder, in mijn exemplaar, is nog onaangenamer: na blz. 160 begint hij weer met blz. 81 tot 91 en gaat door met 177; in een nieuw exemplaar, dat ik kocht om het geheel te kunnen lezen, komt dat ongeluk niet voor).

Niettegenstaande de tekortkomingen van den schrijver, zal dit boek zijn weg wel vinden. Het verhaal is spannend en een enkele maal vinden wij nogal mooie brokstukken, zoodat de lezer niet voortdurend wordt teleurgesteld. Wij zijn, helaas, zoo gauw tevreden!

Doch meer nog: de strekking is zuiver; het karakter van Richard en Vie zal als voorbeeld een zeer goede werking hebben op tal van lezers. Daarom is ook onze wensch en onze hoop, dat deze nieuwe roman in elke katholieke volksbibliotheek worde opgenomen. Want afgezien van alle literaire waarde, blijft toch het voornaamste: *goede ontspanningslectuur*, vormend het karakter en bemoedigend de harten in den storm des levens. Wij hopen dat de schrijver zijn taak moge voortzetten en bij elk nieuw boek blijken mag geven van rijper talent. A. GIELEN.

Meyier (Fenna de), Het geluk van Thea Wencke. Amsterdam P. N. v. Kampen 2 dln. (190) ing. f 3.90 geb. f 4.50.

Thea de vrouw van Anton Wencke voelde zich oud (blz. 4 1ste deel). „Oud, al was ze pas 35 jaar, verlangeloos en sekseloos. Eéne die eigenlijk al afstand gedaan heeft van het leven". Het huwelijk van Théa's vader was niet gelukkig, en wellicht had dit er toe bijgedragen Thea's jeugd te verbitteren door opstand en haat. Want gehaat had Thea haar vroeg gestorven moeder. Ze was nu al 10 jaar gehuwd met Anton Wencke. Hun eenig kindje was gestorven kort na de geboorte. Anton was en bleef een groot kind; kribbig, egoïstisch, wispelturig, steeds willend doordrijven zijn verlangens. Hij flirte veel met Jenny, de vrouw van een zijner vrienden, die hem voorstelde zich van Thea te doen scheiden. Anton schrok, bemerkte dat hij te ver was gegaan. Nooit zou hij Thea willen missen. Frank, een pleegkind van Thea's vader, keerde terug uit Indië. Als broer en zus met Thea opgevoed, was zijne liefde voor haar gebleven in zijn hart. En nu bij haar gelogeerd, bemerkend de koele verhouding tusschen Thea en haar man, laaide zijne liefde op in fellen gloed. Enkele weken

bracht Thea in Frank's gezelschap door ten huize van haar vader en hun vriendschappelijke omgang had ten gevolge dat Thea 't voornemen maakte zich te láten scheiden van Anton, (blz. 111): „Wèl, uit medelijden voor Frank — uit liefde voor hem zou ze het kunnen en zou ze het ook doen, ze had 't hem beloofd — zou ze als een moeder die voor 't geluk strijdt van haar kind, alles trotseeren. En zij bemerkte hoe weinig ze zelf hechte aan een toekomst met Frank. Was dat niet wonderlijk en eigenlijk héél koud en ongevoelig van haar? . . . . Wat was dat dan toch voor een liefde die ze voor hem gevoelde? Mijn God hoe verward op eens al die gedachten. . . ." Plotseling was Anton's vader gestorven. Ze stelde nu van dag tot dag uit met haar man te spreken over hunne scheiding, tot een dringend schrijven van Frank haar deed spreken. Anton verzette zich niet tegen haar voorstel. Maar diepgevoelde, stil gedragen smart sprak uit al zijn doen en laten. Thea, heen en weer geslingerd tusschen het gevoel van haar plicht te moeten doen en haar liefde voor Frank, was nerveus, besluiteloos. En getroffen door 't leed Anton aangedaan, ging ze naar hem toe: (Blz. 149). „Blijf je? Blijf je bij me? Toe, blijf maar bij me! Ik kan je niet missen. . . . O God, ik ben zoo ongelukkig!"

„Hij schreide zacht aan haar borst en zij streelde zijn hoofd, zachtjes, zachtjes. . . . Voelde zij hem niet als haar zoon, haar armen zoon, dien ze verloochend had? Anton, stil nu. Ja, ik zal bij je blijven". — Nu schreide zij zelve ook. — „Mijn God, is 't waar?" Hij durfde haar niet gelooven. Frank kwam, wilde Thea nog overreden met hem te gaan, doch standvastig bleef ze weigeren, trouw aan het Anton gegeven woord.

Frank, dat treurig sujet, vertrok naar Canada. Hij meldde Thea later zijne verloving, er bijvoegend: „dat hij nu eerst recht gelukkig was."

Dat Frankie gebruikt ook nog (blz. 155) den grooten vloek en tusschen hem en Thea ging 't nogal hartstochtelijk toe!

M. WALRE.

Rutten (Felix): Goeden Vrijdag. N. V. R. K. Boekcentrale, A'dam.

Hoe verblijdend is de vruchtbaarheid van dezen lyrieker!

Nog golft door ons de ontroering van het „Avondrood" en reeds leidt de dichter ons binnen in den Purperen Dag van 's Heeren bloedig Lijden: „Goede Vrijdag."

Zeker bestaat er verband tusschen Rutten's laatste twee verzenboeken. Voor „Avondrood" ontwierp Jan Toorop eene symbolische teekening en uit het bepeinzen daarvan ontstond weer „Goeden Vrijdag." Welk eene verheugende wisselwerking tusschen de zielen dezer beide Kunstenaars.

„Toen de uitgave van een vroeger bundeltje gedichten voorbereid werd, verschenen onder den titel „Avondrood", zoo schrijft Felix Rutten in de voorrede, vereerde Toorop dat boekje met een bandteekening:

Boven 't avondrood van menschelijke vreugd en wee, brandt de aureool om Christus' hoofd, gelijk een zon die niet ondergaat; De gevleugelde gezant der sferen wijst de weenende ziel op het onveranderlijke stralen van dit Licht:

Dààr is de vrede voor de vredeloozen, de vreugde voor wie zonder vreugde zijn, en liefde's eeuwigheid voor allen die om gestorven liefde treuren:

Dat is de schoonheid die alles verzoet.

Uit het verinnigd bepeinzen van dit gedicht in lijnen van den meester die Toorop is, bloeide de volgrij dezer gedichten — een drama in lyriek — samengehouden door den titel „Goede Vrijdag".

Daarom moest Toorop's teekening ook voorafgegaan aan dit bundeltje, dat hem in liefdevolle vereering is gewijd".

Deze verzen zijn van eene gave schoonheid en een innige ontroering, zooals Rutten er wellicht nog geene zong voorheen. 's Dichters gang was een opgang van zijn „Eerste verzen" af: met „Goede Vrijdag" staat hij hoog op Golgotha, met beide armen om het kruls en hij bidt tot de Smarten-Vrouwe

Leid mij aan uw moederhanden,
Steun mij met uw moederarmen;
Leer mij eindelijk belanden
In Zijn eindeloos erbarmen".

En als de Goddelijke Dulder Zijn geest in de handen Zijns Vaders heeft teruggegeven, weent des dichters zang:

„Doof de lampen, dood de lichten:
De avond hult de vergezichten
Van den zonnegouden dag.
Licht verkeert tot schroomvol duister.
Eenzaam door de stilte ruischt er
Jammerlijk het doodsbeklag".

„Haec meta doloris" — zoo las de dichter op een oude kerk te Hoorn en koos dit kernwoord als motto voor dezen bundel, waarin hij zingt van Christus' droeven dood, waarin alle droefenis haar einde vindt en alle vreugd haar oorzaak en begin.

De Uitgevers moeten onzen dank ontvangen voor den moed, waarmee zij dit verzenbundeltje hebben uitgegeven, want men weet hoe moeilijk een Katholiek dichter een uitgever vinden kan, die het „aandurft", zelfs „op risico", zooals met „Avondrood" het geval was. En dat de uitgevers dikwijls den moed missen voor een uitgave, vindt zijn grond in onze misdadige onverschilligheid ten opzichte onzer eigen Katholieke dichters. Ieder onderzoeke het eigen geweten open en eerlijk, en ieder schuldige betere zich! Dat hopen wij!

De sierkunstenaar E. Lücker verdient ten slotte nog te deelen in onzen lof, om de verdienstelijke bandteekening: die purperkleur van kruis en kruis-roos op den paarsen ondergrond is zeer goed bedacht!

MR. H. VAN HAASTERT.

Stratz (Rudolf) Liefdes offer. Amsterdam, Becht. Naar het Duitsch door Rutters Audretsch (320).

Georg Gisbert, infanterie-officier, is gehuwd met de mooie Vera van Vocht. Dàt is in orde! Maar na drie jaren hadden ze al volop genoeg van elkaar. Dat is modern en boekerig!

Hij toog naar Afrika, zij ging naar haar vader, en het kind, dat hem was toegewezen door den rechter, bracht hij naar zijne moeder. — Eerste bedrijf, wonderwel gelijkend op al de eerste bedrijven der tegenwoordige romannetjes.

Negen jaren later. — Hij is gehuwd met Otti Dörsam en vader van drie kinderen; Vera is de verloofde van een ouden, schatrijken graaf. Onverwacht ontmoeten ze elkaar op een diner en Vera voelt nu plotseling liefde opkomen voor haar kind en gaat het veelvuldiger bezoeken. En zoo gebeurt het: de *tweede* vrouw is afwezig, het *eerste* kind is aanwezig en wordt ziek, de *eerste* vrouw is er dadelijk bij om het te verplegen, en de *eerste* liefde ontvlamt weer bij Georg en wel zóó flink, dat hij straks bij 't sterfbed van het kind besluit, zich te laten scheiden van zijn *tweede* vrouw, en met zijn *eerste* gescheiden vrouw het leven maar weer op nieuw te beginnen. Het is klaar dat die menschen het leven als een draaimolen beschouwen. en van plicht en verantwoordelijkheid en fatsoen geen begrip hebben.

Papa Dörsam (en let nu op!) wil niet dat zijn dochter Otti zal worden verstooten en tracht Vera over te halen van Georg af te zien. Hij zegt: „U weet dat wij van een geloovige katholieke familie zijn. Daarom reeds alleen had ik van mijn standpunt nooit een scheiding kunnen goedvinden. Voor mijn dochter blijft dit precies hetzelfde" ... Mijn lieve mijnheer Strätz: begrijpt u dan niet dat u hier papa Dörsam onzin laat vertellen, en dat hij, indien hij werkelijk geloovig katholiek is, nooit de verbintenis van Otti met den gescheiden Georg als een wettig huwelijk kan beschouwen! Uw lezers zullen dát nu weer slikken!

Het slot: Vera begrijpt dat zij „voorbestemd" is iedereen ongelukkig te maken; ze neemt dus een revolver en maakt een eind aan haar leven. Georg moet nu bewaakt worden dag en nacht, anders pleegt hij ook zelfmoord, dit hoort er zoo bij. Eindelijk, op 't graf van Vera belooft hij te blijven leven, als hij verneemt dat 't haar uitdrukkelijke wil was. Otti komt hem bezoeken, zweert hem trouw en laat hem alleen naar Afrika vertrekken. Een voorbeeld van ziekelijke, hartstochtelijke en plat-domme levensopvatting. Hoe krijgen ze het bij elkaar! M. WALRE

Streuvels, (Stijn) Een beroerde Maandag. Amsterdam L. Veen. f 0.50.

Het Gele-Bibliotheek-boekje bevat de volgende twee schetsen. No. 1. *Een beroerde Maandag* geeft ons een stukje echt Vlaamsch dorpsleven. De pastoor, wel ijverig maar vrij onbeduidend naar Streuvels voorstelling, wordt her en der geroepen en heeft dien Maandag geen rust. Het mooie zit dan ook niet in de historie maar in de fijn realistische teekening.

No. 2. *De Lawine* vind ik minder werkelijk, en het bijgeloof, waarvan daar verhaald wordt, nog al bar voor onzen tijd. Worden er waarlijk nog zulke domme menschen gevonden, wat ik niet wil bestrijden, dan acht ik hen toch te weinig belangwekkend om onze aandacht te verdienen. Komen ze voor in andere omgeving, die de moeite van het bekijken waard is, dan nemen wij ze op den koop toe. Dat gebeurt hier . . . want de beschrijving van het ingesneeuwde dorpje is wel aantrekkelijk en zou op zich zelf genoeg zijn. De geboorte van het kind . . . „met een aap op den arm" en het gekakel der buurvrouwen moeten wij nu er wel bij nemen, maar het verzwakt den indruk.

M. WALRE.

Toselli (Enrico) Hare Keizerlijke Hoogheid mijne Vrouw. L. Veen, Amsterdam (334).

Een fijnvoelend man is Toselli zeker niet, anders zou hij zijn zoogenaamd vierjarig huwelijksleven met Louise van Toscane, kroonprinses van Saksen, niet hebben beschreven, en de moeder van zijn kind niet aan de kaak hebben gesteld. Toselli was een lichtzinnig musicus en de prinses . . . ik weet niet of zij eene musica mag heeten, maar meer dan lichtzinnig in elk geval wel. Verkwistend, wispelturig en wat wij oneerbiedig zouden noemen „half gaar". Zij schreef hare mémoires op verzoek eener Engelsche, speculeerende uitgeversfirma, — en een Engelsche schrijfster kwam over om haar te helpen. Louise waande zich nu opeens een „schrijfster" en kreeg het in haar bol. De toestand voor Toselli (de man zegt het zelf) werd voor hem onhoudbaar. Ofschoon hij eerst opzag tegen eene scheiding ter wille van het kind, ging hij er later toch maar toe over. Wat een kerel, die dacht gelukkig te kunnen zijn met deze gescheiden vrouw, die schandaal had gemaakt en haar vroegeren man en kinderen in den steek gelaten. Het boek is niet hartstochtelijk evenmin belangwekkend. Een krantenverslag van een schandaal-proces zou 't even goed doen.

M. WALRE.

Wibbelt (Augustin). Het Boek van de Vier Bronnen. Uit het Duitsch vertaald door Anton van Welsem, Pr. Wed. J. R. van Rossum, Utrecht. (221) f 1.—.

Daar zijn vier dingen, zegt de schrijver, waaraan onze tijd in hooge mate behoefte heeft: Gezondheid, Vreugde, Kracht en Leven. Eveneens vier in getal zijn de bronnen, waaruit die kostelijke wateren in helderen stroom naar boven wellen: de Natuur, het Spel, de Arbeid en de Godsdienst. Welnu, laat u door den vertaler bij de hand leiden langs kleurrijke weiden en oogstrijke velden, door ernstige wouden en vriendelijke dalen en zet u neder aan elke bron om te drinken met volle teugen. Moogt ge op uw weg al 'n enkelen distel ontmoeten en verraadt soms een bloem, dat ze van vreemden bodem is overgeplant, ge zult er den vertaler niet moeilijk om vallen en zeker zal uw dronk er niet door worden vergald.

H. A. M. DOUWES.

FRANSCH.

France (Anatole) (LA RÉVOLTE DES ANGES. Deze oppervlakkige salon-grappenmaker, die godlastert en vuile praatjes verkoopt en door zijne tegenwoordigheid de Académie onteert (hij durft het waarachtig op het titelblad laten drukken dat hij lid is van dien Olymp) gaat zich in dit boek op schandelijke wijze te buiten. Hij behoort stellig onder de slechtste en gemeenste schrijvers, die op dit oogenblik de Fransche literatuur onveilig maken. — **Glésener** (E.) MONSIEUR HONORÉ; een Belgisch product, beschrijft de heldenfeiten en viesheden van een onzuiveren kerel, die alleen „la bêté humaine" schijnt te kunnen vertoonen. — **Nayral** (J.) L'EMPEREUR ET LE COCHON, een poging om grappig te zijn, die in slobberigheid verloopt. — **Ochsé** (J.) LA FEUILE MORTE, een gek, die slecht leeft, vrouwen najaagt en ongelukkig maakt, verklaart dat zijn grootste leed voortkomt uit zijn ongeloof en zich van kant maakt. — **Werth** (L.) LA MAISON BLANCHE, is een hospitaal en de schrijver vindt deze plaats blijkbaar geschikt om hatelijkheden te verkoopen, dubbelzinnige praatjes aan den man te brengen en tusschen zijn tanden te vloeken tegen dogma's en Voorzienigheid. Stumperd, hij is veel zieker dan hij zelf vermoedt.

Bordeaux (Henry). La nouvelle Croisade des enfants. Paris, Flammarion. 3 fr. 50,

Een nieuwe Bordeaux. Ik had nooit gedacht dat hij zoo'n boek kon schrijven, zoo teer, zoo liefdevol, zoo innig begrijpend de ziel van het kind. Hij vangt aan met een proloog en zegt: ce chapître ne fait pas partie du livre. Vous pouvez le sauter, et même je vous le conseille. Je l'ai écrit pour moi-même, un peu tendrement je crois, et seulement pour quelques mamans et quelques papas aussi. Ik hoop dat iedereen het lezen zal; het is een meesterstukje. En het verhaal? C'est un conte pour les petits enfants qui ont reçu notre tradition, pour les petits enfants et *pour les grandes personnes aussi*, zegt Bordeaux zelf: je souhaiterais qu'il ressemblât à ces chansons d'autrefois qu'on psalmodiait aux veillées en filant la quenouille. Het is lief en eenvoudig, geestig en ontroerend. Het verhaalt van kinderen, kleine kinderen, die stil het huis ontvluchten en zonder eenig begrip van den afstand naar Rome willen gaan.... en werkelijk een tweetal, geholpen door een menschlievenden heer, bereiken het doel van hun tocht en ontvangen met andere knapen en meisjes voor 't eerst de H. Communie in tegenwoordigheid van den Paus. Een verheerlijking van de Communie der kinderen en van de veelvuldige Communie in het algemeen. Bordeaux heeft ons blijde verrast.

A. GIELEN.

Brugère (René La) Ces Messieurs de Julhiac Le Coq, roman in 18° (293) Bernard Grasset, Paris. 3 fr. 50.

Een mooie roman uit den tijd van de Fronde, omstreeks 1650.

Gaspard de Julhiac-Le Coq is een eerste vechtersbaas, een echte kemphaan, die gaarne victoria kraait.

Zijn broer Henry is van kalmer aard en legt zich toe op het stoken van eau-de-vie de „Grande Champagne" om te herstellen op finantieël gebied, wat Gaspard vervecht.

Een liefdeshistorie komt er in voor, maar 't is alles keurig netjes.

En de verschillende figuren, een aardig galerijtje, zijn zeer verdienstelijk geteekend. H. F. VAN MAARSEVEEN.

Clermont (Emile) Laure. Paris, Grasset. 3 fr. 50.

Als de schrijver, naar ik vermoed, wil waarschuwen voor de gevaren van het idéalisme, had hij eene andere figuur moeten kiezen dan Laura, die veeleer eene geexalteerde is. Overigens is het boek zoo phychologisch ingewikkeld, dat weinigen het zullen lezen tot de laatste bladzijde. Men kan het beproeven. L. DAURIAC.

Duquesnel (F.) La Bande des habits noirs. Paris, Fasquelle 3 fr.50.

Een dievenbende en hare heldendaden. 't Is behoorlijk geschreven, maar maakt de verbeelding nogal warm, zooals detectiveromans dat plegen te doen. L. DAURIAC.

Géniaux (Ch.) Les Patriciennes de la mer. Paris. Tallandier. 3 fr. 50.

De vrouwen der zee, die den Oceaan liefhebben, ofschoon zooveel wat zij liefhebben hij heeft geroofd. Eene wordt ontrouw aan de traditie en huwt een landrot. Een goed boek; misschien voor sommigen wat te realistisch op enkele plaatsen. L. DAURIAC.

Lichtenberger (A.) Le Sang nouveau. Paris, Emile-Paul. 3 fr. 50.

Het nieuwe bloed is het sportbloed der jonge generatie. Dat is heel goed en gezond, als die mannetjes maar niet vergeten, dat er nog iets anders te doen is in de wereld. De vader van Max Dailliot, de hartstochtelijke vliegenier is een declameerend politicus, zijne moeder een onuitstaanbare devote, in den onbehaaglijken zin van het woord, zijn grootvader een scepticus . . . zoovele verschillende karakters, die noodzakelijk in botsing komen, maken het boek wel interessant en Lichtenberger heeft talent, dat is bekend genoeg. Voor volwassenen. L. DAURIAC.

Pierrelle (Claude) Les pierres qui vivent, roman in 18° (267) Bernard Grasset, Paris. 3 fr. 50.

De geschiedenis van een kasteel, een erfstuk, dat familieleden elkaar betwisten, door een Engelschman wordt gekocht, weer in de oude handen terugkomt en ten slotte overgaat in een ander geslacht.

Levende steenen inderdaad, de poëzie van het „thuis".

Overigens zeer eenvoudig en, hoewel de vrouw van den Engelschman onbeduidend en beuzelachtig is, onschuldig tot het eind.

H. F. VAN MAARSEVEEN.

Richeviel (Th.) L'emprise inévitable. Paris, Figuière. 3 fr. 50.

Ik neem de vrijheid dit boek een prul te vinden in alle opzichten. Geen stijl en geen gedachten, alleen papier en woorden.

L. DAURIAC.

Roland (Marcel) Faiseur d'or. Paris, Flammarion. 3 fr. 50.

Een echte goudmaker wordt ons voorgesteld, die door zijn geheime kunst echter niet gelukkig wordt. De auteur heeft verbazend veel fantasie en weet zijn fictie zoo waarschijnlijk te maken, dat wij geen oogenblik worden overvallen, zoolang wij lezen ten minste niet, door eene gedachte van wantrouwen. Deze roman is goed, heel goed zelfs, doch voor volwassenen. L. DAURIAC.

DUITSCH.

Hammerstein (H. Freiherr von) Roland und Rotraut. Leipzig, Amelang. (245) M. 3. geb. M. 4.

Hammerstein werd bekend door zijn Märchen : „Die blaue Blume", dat in zijn genre een kunstwerk is; een pracht van dichterlijk gevoel en eenvoud. Zijn „Roland und Rotraut" vertoont wederom dezelfde buitengewone eigenschappen, maar de sage zelf bevredigt niet.

De ridderknaap Roland heeft tot speelgenoote het pleegdochtertje van den half-wilden en heidenschen herder Ragnar. Op zekeren dag is het kind ontvoerd en Roland ontvlucht zijn huis en gaat haar zoeken. Hij komt terecht bij de Uhlensteinern, ridderlijke zigeuners en roovende ridders, die hem in hun midden opnemen. Een oorlog breekt uit in het Oosten en de Uhlensteinern trekken daarheen onder aanvoering van hun koning Günther.

In de hoofdstad van het Oosten vindt Roland zijne Rotraut onder de hofjonkvrouwen der Koningin. Nu zal niets meer deze twee geliefden scheiden. Doch Ragnar ontdekt dat zij elkaar niet kunnen toebehooren, wijl zij te na in den bloede verbonden zijn. Hun geluk wil hij echter niet verstoren en daarom geeft hij beiden een drank te drinken, die hen doet insluimeren voor eeuwig. En overstelpt van smart slaat de heiden dan ook de hand aan eigen leven. Dit slot voldoet niet; bovendien zijn ook eenige tooneelen van te groote zinnelijkheid. 't Is jammer, want Hammerstein is een merkwaardig talent.

Stach (Ilse v.) Die Beichte. Köln, Boisserée (68) M. 3.

Eene historische novelle, verhalend van Koning „Wenzel", die „Johannes von Nepomuk" laat vermoorden, wijl hij weigert het biechtgeheim te schenden. Deze novelle is waarlijk prachtig gelukt wat betreft de uitbeelding der personen, de sobere krachtige taal en de dramatische voorstelling. Wij zeggen gaarne met een ander beoordeelaar: Wünschen kann man nur, dasz wir in der katholischen Literatur mehr solcher Meisternovellen hätten.

Een vroeger werk van deze schrijfster heet „Sendlinge von Voghera" en bevalt veel minder. FEDERER.

ENGELSCH

Jacobs (W.) Many Cargoes. Londen, Methuen. (247) 2 sh.

De 34ste uitgave, maar de eerste, die zóó goedkoop is. Een twintigtal schetsen, leuk en geestig zooals Jacobs dat kan, over zeelieden en bonken. Het is een onschuldig genot zijn schippers en matrozen te hooren en te zien. Volle werkelijkheid zonder de onpasselijkheden, die de werkelijkheid onwerkelijk maken.

J. BEKE-MULDER.

Sumner Lincoln (Natalie). The man inside. New-York, Appleton (303) 5 sh.

Het boek is echt Amerikaansch in opvatting en in schrijfwijze. Waar een gesprek wordt weergegeven, staat zoo ineens een enkel woord tusschen twee streepjes, om even in te lichten over den toon der stem, de gelaatsuitdrukking of de gemoedsgesteldheid van den spreker. Dat steekt natuurlijk zeer af bij de gebruikelijke methode der romanschrijvers, die verlangend zijn dergelijke omstandigheden wijd en breed uit te spinnen. En de inhoud? Als de mooie Cynthia Carew van een bal terugkeert, bemerkt zij plotseling dat ze niet alleen zit in haar rijtuig, het lijk van haar oom is er ook!! De „detectives" gaan op zoek naar den moordenaar, ontdekken internationale spionnen en.... eindelijk blijkt de moordenaar iemand te zijn, dien niemand had verdacht. Echt Amerikaansch is de aanbeveling van den uitgever: „One of the strongest recommendations of the book is that it is absolutely impossible to discover the ending without finishing the story".

J. BEKE-MULDER.

KUNST

Beissel (Steph. S. J.) Seelengärtlein, Katholisches Gebetbuch, Freiburg B., Herder, (z. VIII w. 212) 24°, geb. M. 2.60 in fijnere kunstbanden M. 4 M. 10.

Het prospectus geeft ons aanleiding dit boekje onder de rubriek „Kunst" aan te kondigen:

„Die Ausstattung und typographische Anordnung ist ein meister-„werk, das sich zum Besten und Schönsten zählen darf, was aus „alter und neuer zeit exustiert. Der Reiz des altdeutschen Kunst-„druckes ist erhöht durch einheitlich stilisiertes figürliches und „dekoratives Bildwerk von Prof. Otto Hupp. Dem Inhalt und der „Ausstattung entsprechen die von demselben Künstler entworfenen stilvollen Original-Einbände".

Inhoud en vorm moesten volgens het streven van schrijver en uitgever in de richting zijn van het in 't begin der XVIde eeuw zoo gezochte „Hortulus animae".

Het boekske ziet er inderdaad keurig uit — de kunst-waardeering zij aan bevoegden overgelaten — en de inhoud is zooals men

dien van een Pater Beissel, die ook op ascetisch gebied reeds zooveel goeds geleverd heeft, kan verwachten. OSCAR HUF S. J.

TIJDSCHRIFTEN.

Natuur en Wetenschap. Geïllustreerd algemeen wetenschappelijk Maandschift, voor Holland f 5.— Paul Brand, Bussum.

Wij hebben voor ons het 3de nummer van den eersten jaargang en kunnen natuurlijk nog geen beslist oordeel geven. Ons eenig doel is dan ook belangstellenden op deze uitgave te wijzen.

Een artikel in dit Maart-nummer: *Misdaad en technisch Politie-onderzoek* door E. Goddefroy, officier van politie te Oostende, toont welke resultaten men kan verkrijgen bij het opsporen van misdadigers door de „vingerafdrukkunde." De schrijver haalt verschillende voorbeelden van ontdekking aan en geeft de afdrukken der vingers op voorwerpen, de afdrukken van een wapen of een kleedingstuk in de weeke aarde, die tot de ontdekking voerden. Inderdaad een overtuigend pleidooi voor het technisch politie-onderzoek. Ingenieur Felix Orrt begint eene verhandeling over *De grenzen der Natuurwetenschap.* De fotografische rubriek geeft korte maar goede wenken voor het opnemen van portretten. In het algemeen laat zich dit tijdschrift niet kwaad aanzien, doch wij nemen eene afwachtende houding aan. De meeste auteurs die bijdragen zullen leveren voor de volgende nummers zijn Gentsche professoren, professor Sleeswijk uit Delft en Dr. Roels van Leuven.

VARIA

Een treurige strijd. Dom Festugière en Dom Bauduin hebben een requisitoir gehouden „contre les Exercices, contre l'ascèse et l'influence regrettable de Saint Ignace". Nu komt Louis Peeters S. J. en geeft een rustig en kalm antwoord op deze grieven in eene brochure: Spiritualité „Ignatienne" et „Pieté liturgique" (Casterman, Tournai). De toon is waardig, het betoog klemmend. Het is alleen maar te betreuren dat een onrechtvaardige aanval deze verdediging heeft noodig gemaakt. Pax!

Gevaar. Wij lezen nu de laatste twee jaren al herhaaldelijk van „*de* katholieke roman". Afgezien van het feit dat telkens dingetjes worden geprezen, die absoluut geen waarde hebben, moest toch ook de uitdrukking zelf tot voorzichtigheid manen. Is inderdaad de katholieke levensbeschouwing zoo eng dat slechts *de* katholieke roman kan bestaan; of willen wij nu waarachtig één boek tot model gaan verheffen, waarnaar alle katholieke schrijvers moeten werken? Daar is niets wat alle ontwikkeling en vooruitgang op literair gebied zoo tegenhoudt, als eene onbezonnen cameraderie!

IN EIGEN KRING	WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EEN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

VRAAG: Een *kort, typeerend* oordeel over de romans van BSSE VON HÜTTEN: 1°. *Pam.* — 2°. *Hoe het Pam verder ging?*

ANTWOORDEN: (Kort sàamgevat). Met veel talent geschreven, maar slecht, vooral het eerste boek. Vrije liefde, wild leven. De schrijfster aanvaardt geen verantwoordelijkheid voor de daden en opvattingen van haar heldin, verklaart ze in eene voorrede!! Het tweede boek ook niet goed, ofschoon Pam tot behoorlijker levensinzicht komt op het einde. Voor jonge meisjes beide boeken beslist gevaarlijk.

VRAAG VOOR HET VOLGEND NUMMER: Willen zij, die gelezen hebben *Henriette* van COPPÉE, hun oordeel geven?

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

BR. S. TE H. Zulk een geïllustr. Engelsch tijdschrift bestaat niet. Het R. K. weekblad *The Tablet* (niet geïllustr.) is zeer mooi. Misschien ook goed *Irish Rosary.*

J. C. TE T. 1°. Neen. 2°. *De Algemeene Geschiedenis* van K. Wilde (uitgever Théonville te Leiden) is uitmuntend.

BR. V. TE M. *Irish Rosary* is op zich uitstekend; weet niet of zal beantwoorden aan uw doel. Uitgaven v. Manresa Press aan te raden. R. K. Magazine bestaat niet.

P. Q. TE BR. *L'Illustration* is niet aanbevelenswaard. De andere vraag zal ik per brief beantwoorden, wijl 't niet kan met een enkel woord.

R. TE A. *Bergen-op-Zoom* is een liederlijk tooneelstuk.

INHOUD

VAN DEN ZEVENDEN JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW

15 MEI 1913 — 15 MEI 1914

ARTIKELEN

BLZ.

Leesbibliotheken, Jos. Jutte 1
Over de Vrouwenkwestie, A. Gielen 33
Roomsch tekort (?) in Engeland, Melati 73
Colette Yver over Romans, M. Walre 107
Kopie voor de vrijzinnige kranten 116
Het Tooneel 144
Katholiek Nederland 1813—1913 147
De Prijsvraag 171
Een boek van Maurice Maeterlinck. M. Walre 172
Bij het Eeuwfeest van Louis Veuillot 1813—1913 176
Katholieke inspiratie in de nieuwere Fransche letterkunde; Francis Jammes, J. v. Rijckevorsel S. J. 203
Op los zand gebouwd. Iets over den jongsten roman van Hall Caine. A. B. H. Gielen 209
Het Katholiek Nederland 1813—1913 212
Marotz door John Ayscough, Frans Oosthout. 239
Het Vrouwengevaar, Melati 249
Henri Bordeaux over het hedendaagsche Fransch Tooneel, J. v. Rijckevorsel S. J.. 305
Reactie, A. Gielen. 311
De Tango en de Pers, A. Gielen. 312
Kan Léon Bloy verderfelijk zijn? Mr. H. van Haastert . . 337
Léon Bloy, M. S. 347
Nog een oordeel, A. Gielen 349
Door blanke Steden, M. S. 373

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

BLOY, (Léon) blz. 139. — CAINE, (Hall) blz. 41. — FLAUBERT, (Gustave) blz. 273. — HEBBEL, (Friedrich) blz. 76. — KRANE, (Anna Freiïn von Krane) blz. 109. — LOTI, (Pierre) blz. 4. — RUTTEN FELIX, blz. 247. — THOMSON, (Francis) blz. 113. — RETTÉ, (Adolphe) en LOEWENGARD, (Paul) blz. 379.

TIJDSCHRIFTEN

Amsterdammer (De) 165. — Annales politiques et litéraires 201. — Catholic Junior (The) 104. — France Illustrée (La) 30. — Golgotha 370. — Haagsche Vrouwenkroniek 300. — Intimités, Revue Catholique de Poesie 104. — Midden (Het) 103. — Prins (De) 71. — Revue Populaire (La) 30. — Telegraaf (De) 333. — Tierseele Zeitschrift für vergleichende Seelenkunde 270. — Natuur en Wetenschap 403. — Irish Rosary 404. — The Tablet 404. — L. Illustration 404.

VARIA

Amvels. Hoe kan ik mijn brood verdienen (31). Pamfletten (105). Maandblad voor R. K. Boekhandel (105). Hugo Verriest (105). Maurice Maeterlinck (135). De Witte Bibliotheek (135). F. de Sinclair (136). Jerôme Jêrome (136). Jean de la Brète (136). Jules Pravieux (136). K. Howard (136). Van eigen bodem (166). Coubé Ames Juives (166). Hall Caine (198). Noël Bangor, Les deux Ivresses (198). Jules Pravieux (237). Robert v. Nostitz-Reuneck S.J. Graf Paul v. Hoensbroech's Flucht aus Kirche und Orden (238). Hall Caine. De Vrouw die gij mij gegeven hebt (238). Multatuli over Onderwijs (301). Multatuli en de Socialisterij (301). H. S. S. Kuyper. In het land van Guido Gezelle (302). Haagsche Vrouwenkroniek (302). Gierloff. Tony (333). De Hofstad (333). Schobberakken (333). Zeitschrift für Buddhismus (334). Maeterlinck (334). Het Parelende Leven (371). Moderne Réclame (371). Josef Lauff, plagiarist (371). Mother Loyola (371). Felix Rutten. Goede Vrijdag (371). Een treurige strijd (403). Gevaar (403).

A

	BLZ.
Abbalat (Ant.) Comment il faut lire les classiques français	286
Achalme (Lucy) Les poings liés	295
Adam (Paul) Stéphanie	97
„ „ Jeunesse et amours de Manuel Héricourt . .	132
„ (Mme) Chrétienne	295
Adama v. Scheltema (C. J.) Uit stilte en strijd	322
Aengenent (J. D. J.) De Sociale taak der Roomsche vrouw in onze dagen.	40
Aengenent (J. D. J. en Wesseling C. J.) Handboek der zielkunde	47
Aigueperse (M.) Kitty als jong meisje	260
Aitton (D.) Repetitieboekje van de Algemeene Geschiedenis	359
Alberich-Chabrol. La Maison des dames	133
Album van Nederland	185
Allibert (Abbé C.) Manuel d'histoire locale	282
Allanic (Mathilde) Au Soleil couchant	194
Allard (Paul) Les Esclaves Chrétiens depuis les derniers temps de l'Eglise jusqu à la fin de la domination romaine en occident	257
Allorge (H.) Le mal de la gloire	231

BLZ.
Aman (J.) Velasquez 23 reproductions hors texte 21
Amvels. Hoe kan ik mijn brood verdienen 31
Anders (Fr.) Doktor Dutmüller und sein Freund 66
Annales politiques et litteraires 333
Annunzio (G. d') Uit het leven van Giovanni Episcopo . . 21
Ardel (Henri) La nuit tombe 161
Aubure (Catherine) Celle qu'on n'épouse pas 231
Audigier (C.) Palavas de Bédarieux 133
Aurel. La semaine d'Amour 326
Ayscough (John) Saints and Places 14
" " Levia Pondera 100
" " Marotz 239
" " Prodigals and sons 298
" " Faustula 329

B

Baaten (Leo) Gedichten 322
Badeux (Mia) De Freule v. d. Dennenhof 60
Bangor (N.) Les deux Ivresses 97
Banning. Ko Folkes 22
Barclay (Florence) The Broken Halo 298
Baraude (Henri) Les Glas des Monarchies 162
Barres (Maurice) La grande pitié des églises de France . . 388
Bartels (H. M. H.) Maria ons voorbeeld 185
Bartisch (R. H.) Geschichten von der Hannerl und ihren Liebhabern 269
Barton (George) In Quest of the Golden Chest 329
Batilliat (M.) La Liberté 25
Baudot (J.) L'Antiphonaire 9
" " Le Cérémoniel 9
" " Le Missel Romain 9
Bauer (Clémence) Vriendinnetjes 332
Baumann (Emile) Le Baptême 364
B. B. (Louise) Laag bij den grond 187
" " Janneke de Pionierster 360
Beekman (Dr. E. H. M.) Brieven aan een Baarnschen Jesuiet wien de duivel parten speelde 253
Beissel S. J. (St.) Seelengärtlein 402
Bellarminus. Het Onze Vader 84
Bellanger (J.) Une heroïne champenoise 133
Belt (J. C. v. d.) De Balkanoorlog 89
Benda (J.) L'ordination 25
Bensdorp (Th.) De weg der Goddelijke Liefde 185
Benson (Robert H.) A child's rule of life 70
" " " An Average Man 165
" " " Rhymes Old-Testaments 200
" " " Paradoxes of Catholicisme 353
Berger (M.) L'homme enchainé 132

BLZ.
Bernard (B.) Leçons élémentaires de Liturgie 13
Berthe C.S.S. (A.) De Goddelijke Verlosser 280
Berthet (E.) Vader en Dochter 188
Berthie (L.) Mon agneau, les loups et Moi 327
Bertram (Paul) Schaduw van Macht 60
Beysens (Dr. J. Th.) Ethiek of natuurlijke zedenleer . . . 181
Binet-Valmer. Le coeur en désordre 25
Blasco Ibanez. Sous les orangers 170
Bleibtreu (K.) Zwei wackere Helden 269
Blicher-Clausen. Inga-Heine 168
„ „ Het verloren Tooverland 169
Boer (Dr. M. G. de) Van Oude Voyagiën 125
„ „ „ „ „ 282
Bock (Alfred) Die Oberwälder 133
Bois (Jules) L'Amour doux et cruel 194
Bonde (Sophus) Fräulein Kapitän 368
Bondy (F. de) Constance dans les cieux 267
Bonmariage (S.) A l'ombre des grandes ailes 267
Bonnard (A.) La Vie et l'Amour 364
Bordeaux (H.) La Maison 25
„ „ La nouvelle croisade des Enfants 399
Bornier (H. de) Oeuvres choisies 162
Boucher (J.) L'ironie sentimentale 326
Boudier-Bakker Ina 136
„ „ „ 137
Boulger (D. C.) Holland of the Dutch 90
Bourceau (E. P.) La Sainte Messe 84
Bos (Fokko) Leugen 289
Bosse (A. von) Rose Breiten 233
Bovet (A. M. de) La Terre refleurira 327
Bowen (Marjorie) Spel der Voorzienigheid 260
„ „ Een ridder uit den Spaanschen tijd . . 261
Bram (Franziska) Der Zorn Gottes 196
Brentwood (Evelyn) Henry Kimpton 67
Brête (Jean de la) Mon Onkle et mon curé 106
Bricon (E.) Micheline Quinette 327
Brugère (René la) Ces Messieurs de Julhiac 399
Bruggenkate (K. ten) Engelsch Woordenboek 258
Bruggen (Corry van) Heleen. Een vroege winter 129
Bruyère (André) Le chateau au mystère 133
Buysse (Cyriel) Per anto 129
„ „ Van hoog en laag 222
Bührs (Lize) Poppenmoedertjes 332
Burg (Emma van) Isola Bella 290
Bullen (Frank T.) Idylles de la Mer 296
Burman (R.) 't Onafwendbare 323
Buil (J.) en Bergmans (J.) Beknopt overzicht der Bijbelsche geschiedenis 359

C

BLZ.
Cabrol (F.) La Réforme du Breviaire et du Calendrier . . 9
Cachons (J. des) La Vallée bleue. 26
Cagion (Dom P.) L'Eucharistie, Canon primitif de la Messe 85
Caine (Hall) De Wittebroodsweken van Kapitein Davy . . 93
„ „ De Vrouw die gij mij gegeven hebt. 198—209—153
Callewaert (C.) La Réforme du Bréviaire, son esprit, ses préscriptions nouvelles. 47
Calvet (J.) Alfred de Vigny. 389
Casey (Sadie Catherine) Libby Ann. 298
Castle (Agnes en Egerton) Als de jeugd eens wist. . . . 261
Champeaux (L.) L'Expérience du Docteur Forgues . . . 132
Charruan (J.) L'Esclave des Nègres St. Pierre Claver. . . 280
Children's Classics (The). 70
Chréstien (Noël) L'ouvrier de Paix 163
Christ (Dr. Jos.) Krijgsherinneringen van een veteraan uit den Fransch-Duitschen oorlog 356
Claeys-Boúuaert (Dr. M.) S. J. Tacitus als Kunstenaar. . . 58
Clermont (Emile) Laure 97
„ „ „ 400
Clercq (René) Harmen Riels 261
Cleryan (Luce de) La rançon de Geneviève 267
Coghlan (Daniël) De Sanctissima Eucharistia. 280
Collection Liturgique onder Redactie van D. Cabrol . . . 9
Collette (Willy) Vagabonde. 138
Coulevain (Pierre de) Sur la branche 238
Connor (Jean) Bond and Free 298
Coppius (Marie) Planten en wieden in het kinderhart. . . 286
Corbière (M. l'Abbé A. J.) Pensées et conseils de Mgr. d'Hulst 219
Cosinus. Kippeveer. 156
Couperus (Louis) Herakles 222
Cramer (Rie) Prentjes bij versjes 270
Cuyck (Fr. v.) Verloofd 61
Cyril-Berger, Cri-cri . . . . , . . 132

D

Daudet (Léon) Le lit de Proscruste 26
„ (Ernest) Les aveux d'un terroriste. 64
Daguerches (Henry) Le Kilomètre . . , ... 194
Dausch (Dr. P.) Die Wunder Jesu 148
Davignon (Henri) Un Belge. 162
Decaen (Alice) Jacotte et son cousin 194
Decorne (Chanoine) Dans la Chambre du Malade. . . . 390
Décrouille (R.) Plans de sermons sur la Liturgie avec développements 182
Delly (M.) Entre deux Ames 231
Deming-Hoyt (Francis) The Coming-Storm 298
Derennes (Ch.) Les enfants sages 132

BLZ.
Dessoubre (H.) Le fâcheux tourment 231
Desbrus (L.) Cas de conscience à l'usage des personnes du monde . . , ... 9
Destreé O. S. B. (Bruno) Op onze levensreize ter halverwegen. 86
Dieben-Aewerdonck (M.) Een stukje praktijk. 219
Dieren (Dr. E. van) Darwinisme en Ongeloof 213
Dirks S. J. (C. J.) Overwegingen v. h. Lijden van O. H. J. Chr. 319
Donat S. J. (J.) Summa philosophiae christianae. 48
Doncoeur S. J, (P.) Synopsis scriptorum ecclesiaticorum . . 48
Doodkorte (Alb. C. Mag. Theol.) Kritiek op David Hume. 253
Dormise (Paul) L. Idéal au fil des jours 132
Dorp (P. van) R. K. Pr.: Vrijdenkerswijsheid. 217
„ „ „ „ „ „ Op tegen Zedenontaarding . . . 353
„ „ „ „ „ „ Vrijdenkerswijsheid . , ... 353
Dostojefsky (F. M.) De Gebr. Karamazow 156
Dosz-Scheid S. J. (von) Levenswijsheid voor onze ontwikkelde jonge dochters . . . . . , ... 40
Douwes (G. H. J.) Het Ministerie Heemskerk 54
Do you read English? 322
Drachmann (Holger) Tot den Dood 156
Driessen (Dr. H.) God en Godsdienst bij Emmanuel Kant . 148
Drijver (F. W.) Historie en Legende. . . . . . . , . . 15
Drijvers (F. pr.) De Eigendom. 258
Du Bois (Netty) Souvenirs de la Combe 15
D'Ulmès (Renée) Histoire d'une petite âme 232
Duplessy (Abbé E.) Matutinaud lit la Bible 49
Duquesnel (F.) La Bande des habits noirs 400
Duranthon (Abbé L.) Vade mecum des écoles et des patronages 287
During Dachau (Dr.) Die Künstlerfamilie della Robbia . . 128
Dusserre. Jean et Louise 366
Duvernois (Ernest) Nannette ou la déesse aucent touches . 194
Duynstee (P. D. F. X.) Kerk en Staat 356
Dijkshoorn (J.) 10 mondelinge examens in de Fransche taal 359

E

Earls (M.) The Weddingbells of Glendalough. 165
Ede (R.) De groote dwaling 290
Eeden (Frederik van) Paul's ontwaken 228
Eeckels (C.) Bloeitijd 156
Elder (M.) Le peuple de la mer 326
Ennery (d') De twee Weezen 336
Erker (Jos.) Enchiridion liturgicum 280
Erlande (A.) L'Enfant de Bohème 133
Ermite (Pierre) The Mighty Friend 28
Ernst (Paul) Ein Novellenbuch 368
Erskine Stuart (Janet) The education of catholic girls . . 259
Ertl (E.) Neuhäuselhof 269

BLZ.
Estaunié (Ed.) Les choses voient 163
Estrade. De Verschijningen te Lourdes 49
Eysten (Mr. J.) Naast den troon 61
„ „ De Bedehaege's 222
„ „ Laat Geluk 290
Evers (G. A.) Bibliografie van boek en bibliotheekwezen 1911. 185
Everts. Geschiedenis der Nederl. Letteren 238

F

Faber (J. M.) Hoe maak ik zelf een telefoon 92
Fabre (J. H.) Zeden en gewoonten van insecten 304
Faguet (E.) Mgr. Dupanloup 388
Falcke (G.) Herr Purtaller und seine Tochter 368
Famulus (Th.) Over het Wonder 118
„ „ Multatuli's gebed van den onwetende . . . 149
„ „ Geen God? 149
„ „ Waar vinden wij de leer van Christus? . . 184
„ „ Indien er een God bestaat waar komt die vandaan? 353
Feith (J.) Billy. De Gedenkschriften van m'n Chauffeur . . 290
Ferron (M. G.) L'Enfant au Renard 267
Festugière (Dom M. O. S. A.) La Liturgie Catholique . . . 253
Fiessinger (Dr. Ch.) La Formation des Caractères . . . 390
Filt (Flora) Sacrifice 330
Finn S. J. (Tr.) The Fairy of the Snows 370
Fischer (Joh.) Predigten über das Opfer speziell über das H. Messopfer 385
Flameng (L.) Derriere le Masque 133
Flaubert (Gustave) Drie vertellingen 262
„ „ „ „ 273
Foerster (Dr. Fr. W.) Karaktervorming 321
Fogazzaro. Il Santo-Leila . . . . , ... 137
Foley (Charles) On tue dans l'ombre 327
Forment (Maxime) The Wolf 28
Forstescue (Adrian Ph. D. D. D.) The Lesser Eastern churchs 319
„ „ The Mass a Study of Roman Liturgy 118
Foucher (L. A. Ch.) Au Pays Hollandais 90
Foville (J. de) Bethsabée 326
Francken-Coster (M. J.) Uw kind zal genieten van het eerste onderwijs 259
France (Anatole) La Révolte des Anges 399
Freimark (H.) Der Meister 269
Frencken (F. B. J.) Gekruisigd, Bijbelsch tooneelspel. . . 129

G

Gagern (F. v.) Der Böse Geist. 368
Gailly de Taurines (Charles) La Reine Hortense 357
Gallies (A.) La Tutrice 232

	BLZ.
Gantzer (Fritz) Die Rotburg.	297
Gasquet (J.) Tu ne tueras pas.	231
Gatterer (Prof. Dr.) Annus Liturgicus	10
„ „ „ Wie betet man das neue Brevier? . .	48
Gaubert (Ernst) L'Amour marié	144
Gavarry (F.) L'Ultimatum	231
Gaughan (J. A.) The Plucking of the Lily	134
Geerebaert S. J. (A.) Het verklaren der oude schrijvers in de Humaniora.	56
Geerebaert S. J. (A.) Horatius. Liergedichten	57
„ „ „ Vier eclogen van Virgilius I-II-III . .	58
„ „ „ Cicero's pleitrede voor Milo	58
„ „ „ Bloemlezing uit de Grieksche Lierdichters	92
Gelderen (I. van) Duitsch Woordenboek	260
Genderen Stort (R. v.) Paul Hooz en Lambert Brodeck . .	159
Geniaux (Ch.) Les Patriciennes de la Mer.	400
Gerhardy (Joh.) Praktische Rathschläge über Kirchliche Gebaüde u. s. w.	256
Gezelle (Guido) Gelegenheidsgedichten 13-14 deel . . , .	22
Ghellinck (1 de S. J.) Le mouvement théologique du XIIe siècle	317
Giafferie (P.) Les Mamans	267
Gibbs (Mr. Phillip) A Master of Life.	298
Giërloff (Christian) Tonny	299
Glesener (E.) Monsieur Honoré	399
Gihr (Dr. N.) Das H. Messopfer	84
Gogh-Kaulbach (Anna) Het licht van binnen.	291
„ „ „ De Sterkste . . . :	291
Golding (Harry) The Wonderbook of Ships for Boys an Girls	68
„ „ The Wonderbook on Railways. . , . .	165
Goulmy (Paul) Stembuskansen.	54
Goyau (Georges) Bismarck et l'Eglise	125
Graaf Pr. (J. J. de) Het Jubeljaar 1913.	87
Greinz (R.) Gertraud Sonnweber	27
Gréville (Henry) Dosia	361
Griendt (J. v. d.) Schipbreuk, Drama	292
Grimaud (G.) Les Harpes Eoliennes.	231
Grimm. Sprookjes	270
Groot (Prof. Dr. J. V. de) Wedergeboorte.	49
„ „ „ Levenswijding	49
Gruber (Dr. P.) Anleitung zum Breviergebet u. s. w. . . .	48
Gunther (Agnes) Die Heilige und ihr Narr	328
Gyp, Napoleonnette.	296
Gijssen (Marie) Uit het hart van Brabant	223

H

Haarlem (J. v.) Generaal Bourokardine	262
Haeckel (Ernst) De wereldraadselen	213
Haer (W. G. J. de) Practisch Kerkboek.	10

BLZ.
Hagen (M. v. d.) Waar is de Kerk van Christus 149
Hahn Hahn (Ida Gravin) Peregrin 188
Hamaker (Dr. H. G.) Over willen en handelen 360
Hammerstein (H. Freiherr) Roland und Rotraut 401
Hamp (P.) La peine des hommes 133
„ „ Marée fraîche 133
„ „ Vin de champagne 133
Handel-Mazetti (G. von) Brüderlein und Schwesterlein . . 99
„ „ „ „ „ „ . . 164
Hans (A.) Langs diepe wegen 93
Harrison (Henry Sydnor) Queed 292
Hartog (J.) Richard Wagner 91
Haspels (G. F.) Vondel 358
Hauff, Oostersche sprookjes. 271
Hauser (O.) Faustulus 368
Hay (Marie) Winterkoningin 61
Hedin (Sven) Van Pool tot Pool 150
Hegan Rice (Alice) Mrs. Wiggs of the Cabbage. 233
Heimburg (W.) Familie Lorenz 293
Helpman (Mr. G.) De Psychische en Physische invloed van de moeder op het ongeboren kind 220
Helpman (Dr. L.) Rheumathiek genezen door eenvoudige en gemakkelijk toe te passen methode 19
Hennessey (David) The Dishonourable 196
Hennig (A.) Die Bombe und andere Humoresken 65
Herbert (M.) Die Kinder des Kilians 328
Hermans (P. Hyacinte) Wat ze in de Kamer niet wisten . 391
Hermant (A.) Le joyeux garcon 327
Herwegen (Ildefons O. S. B.) Germanische Rechtssymbolik 386
Het Rood Gevaar. Handleiding ten dienste v. fabriekers, mijnwerkers, enz. 358
Heukels (H.) Excursieboekje 300
Heyrman S. J. (J.) Chrysostomus rede op Eutropios . . . 57
Hildebrandt (Marie) Nieuwe versjes 271
Willern (Wilhelmina van) Am Kreuz 334
Hocking (S). Eindelijk hereenigd 23
„ „ „ 130
Hoeven (J. M. v. d.) Galerij van beroemde Fransche Tooneelspelers 157
Hoffman v. Ballestrem-Frix und Kätchen 106
Höller (Dr. Jos.) Die Epiklese der griechisch-orientalischen Liturgiën 49
Holst (H. v.) Modern American Homes 21
Hoogeveen (P. J. V. M.) Vlinderatlas 186
Hopman (Frits) In het voorbijgaau 224
Houlette (René) Sur mon chemin 296
Huf S. J. Het Goede Week—Kerkboek. 335
Hulzen (G. v.) Een Vrouwenbiecht 262

BLZ.

Humaniora Philologische verzameling voor het onderwijs . 56
Hundredfold (A.) 66
Hunt Jackson (Helen) Ramona. 329
Huppertz (H.) Christ und Mohammedaner. 65
Hurrelbrinck (Lamberts) De Heks van Heinsbroeck . . . 392
Hütten (Bsse von) Pam—Hoe het Pam verder ging . . . 404

I

Ichenhæuser (Elisa) Frauenziele 40

J

Jacoba (Alinda) Strijdende harten. 188
Jacobs (W.) captains all 270
„ „ Many cargoes 402
Jacobsen (Friedrich) Wahn 233
Jansen (P. Th. E. I. B. Ord. Praed.) Rechtuit 149
Jansen S. J. (A. F.) De H. Mis onze schoonste parel . . . 383
Jéhu (Felicie) Wat Noortje beleefde 271
Jensen (Joh. v.) De gletscher, een mythe van den eersten mensch 214
Jerôme—Jerôme (K.) Drie man in een boot . . . . . , 105
„ „ Drieman op een fietstocht 105
Jeske-Choinski (Th.) Die letzten Römer 329
Joliclerc (E.) Graine de foi 295
Jonkers (Alb.) De H. Mis als voorbereiding tot de H. Communie 11
Jörgensen (Joh.) Roomsche Heiligenbeelden 23
„ „ Mijn levensbeschouwing 216
„ „ Lourdes 256
Jouan (Eva) Het verlaten kind 157
Joy S. J. (John) The Emperor Marcus Aurelius 283

K

Kaboth (H,) Der Sonnenburg 27
Kalderkerke (B. van) Uit donkere dagen 158
Kallen (G.) Veertien Kruiswegoefeningen 185
Kamer (B. N. v. d.) Indische Caesaren waanzin. 189
Kane S. J. (Robert) God or Chaos 149
Keller (Paul) Die Insel der Einsamen 368
„ „ „ „ „ „ 196
Kelman (John) Among famous Books 19
Kemper (V.) Laïen-Brevier in Bildern . . . . 50—330
Kempf (C.) Die Heiligkeit der Kirche im 19 Jahrhundert . 118
Keppler (Mgr. von) Gedachten en raadgevingen voor den kansel 127
Kerguy (L. de) L'oiseau de France 327
Kinderversjes (Onze) Van vroeger en nu 300
Klameth (Gust. Dr.) Das Karsamtagsfeuerwunder der heiligen Grabeskirche . . . . , ... 317
Klieba (M,) Mein Wien. Gröszstadtmärchen 99

BLZ.
Kleine Texte für Vorlesungen und Uebungen 58
Klug (Dr. J,) Ideal und Leben 11
Knippenberg (Dr. H.) Pieter Cornelisz. Hooft en Constantijn Huygens. 151
Knippenberg (Dr. H.) Reyer Anslo zijn leven en letterkundig werk 218
Koch (Henny) Solita 332
Koenen (Marie) Het Hofke 93
„ „ Van Wenschen en Wonderen 300
Kok (David de O. F. M.) Het huwelijk van den Zaligen Franciscus met Vrouwe Armoede 87
Kok (D. J. J. de) Verklaring van den Nederl. Katechismus 215
Kortenhorst (Mr. L. G.) Proefschrift, bevoegdheid van den Rechter om ongestraft te laten 186
Kramers' Fransch Woordenboek 186
Kritiek op het verslag van de Staatscommissie in zake de spellingskwestie 92
Kroes (H. W. J.) Auswahl aus der Deutschen Literatur mit einem Abriss der Literaturgeschichte. 59
Kroes (H. W. J.) Zur Wiederholung Kl. Deutsche Grammatik mit Ubungssätzen 151
Kroon (Simon) Huwelijksmarsch voor orgel 153
Kuyper (H. S. S.) In het land van Guido Gezelle 320
Kuyper v. d. Koog (E.) Moeder vertelt. 300
Kunz (Chr.) Das Katholische Kirchenjahr 119
Kwakman (Th.) Het Weesgegroet in het kort omschreven . 87

L

Lagerlöf-(Selma.) Der Fuhrmann des Todes . . . . , . 134
Lamberts Hurrelbrinck. Een offer. 293
Lamine (Kanunnik Jacques) Katholicisme en Wetenschap . 217
Langenscheidt (Paul.) Liefste Mijn 62
Larsen (Karl.) Een moderne huwelijksgeschiedenis 93
La Tour du Pin (Marquise) Journal d'une femme de cinquante ans 54
Laurent (M.) Monsieur Georges 366
Laveille (S, J.) Le P. de Smet 91
Lechartrier (G.) La confession d'une femme du monde . . 328
Lecigne (C.) Louis Veuillot 126
Lectures pour tous 238
Leeuwen (Prof. J. van) Homerus 127
Lenòtre (G.) Bleus, blancs et rouges. , . . . , ... 54
Leré (J.) Monsieur Ferdinand 364
L'ermite (Pierre.) Zoo'n Buffel 189
Lesconhier (D.) Explication des Principales cérémonies et fétes 120
Lesen sie Deutsch? 322
Levelt S. J. (L.), Katholiek leven in Frankrijk 12

BLZ.
Levray (Marguerite) Par les rudes sentiers. 65
Lewis (Canon. H.) Modern Rationalism as seen at works in Biographics. 355
Lichtenberger (André) Kaligouça le coeur fidèle 231
„ „ Le Sang nouveau 400
Licht und Schatten Zeitgemäsze Plaudereien. 88
Lieshout O. E. S. A. (J. A. van) Thomas à Kempis. De Alleenspraak der Ziel 216
Lifes Happenings 197
Ligthart (Jan) Over Opvoeding. 220
„ „ Jeugdherinneringen. 287
Liguorio (H. Alph. M. de) Het geestelijk leven voor Priesters 217
Lilienfein (H.) Die Grosze Stille 28
Linger (Evert) Vergeef en vergeet 24
Lippert (P,) Het Jezuïtisme 218
Lippusch (Victor) Heidetraum und anderes 164
Lisez-vous Français? 322
Loewengard (Paul) La splendeur catholique 54
„ „ Les magnificences de l'Eglise 215
Lockington S. J. (W.) Bodely Health and Spirituel Vigour . 152
Looymans (M. J.) Histoire de la Litterature française depuis les origines jusqu'a nos jours 221
Loyola (Mary) Vóór het Allerheiligste 320

M

Maizeroy (R.) L'inconstant, confession d'un amant . . . 64
Maltzahn (E. von) Het Heilige Bloed. 392
Manuale-Christianum 317
Marbo (C.) La Statue voilée 327
Marinelli (Marinus) De Bastaard . - 272
Marguerite (Paul) La Maison brûle 64
„ „ Les Sources vives. 194
„ (V.) La Rose des ruïnes 295
Maryan. L'Echo du Passé 65
„ Roman d'Automne 65
Martin S. J. The Roman curia as it now exists 16
Mathilde. Juliaan en Juliane. 165
Maurice (François) L'Enfant chargé de chaînes 65
Maugras (Algemeen oordeel) 336
Maurik (Algemeen oordeel) 336
Mc. Carthy Ph. Dr. (Charles H.) Columbus and his Predecessors 151
Meer de Walcheren (Pieter van) Mijn Dagboek 262
Meeren (Willy v. d.) In 's levens storm. 393
Meerveldhoven (Paschasius van) Historisch Apologetische schets der slavernij 257
Mélia (Jean) Le Triomphe de l'argent 65
Melati van Java. Hortense de Beauharnais. 257

BLZ.
Menabréa (Henri) Une brillante affaire 296
Mercereau (Alexandre) Gens de là et d'ailleurs 296
Mesmy (Jean) Le Roman de la Fôret 232
Mets (Pater Bernardinus) Frederik Ozanam 217
Meyier (Fenna) Het geluk van Thea Wencke 394
Michaud. Histoire des Croisades 170
Michaux (Baronne) Le Bandeau . . . . , 98
Milan (René) La Race immortelle 195
Milligan (George) D. D. The New Testament 120
Minnema (Nine) Het Boek van Rite en Bob. 190
Miomandre (Fr. de) L'Aventure de Térèse Beauchamps . . 364
Mirbeau (Octave) Sebastien Bock. . . . . , . . 194
Möller Pr. (J. B. W. M.) Christelijke Democratie en Vrouwenbond 152
Molkenboer (B. H.) Vondelschetsen 158
„ „ Roomsche Schoonheid 330
Montandry (Antoinette) Leur Fille 98
Morgan (J.) Sur le seuil de l'amour 232
Mosmans C. ss. R. (H.) God is mij genoeg. 150
„ „ „ „ „ „ 185
Mourret (F.) Les Origines Chrétiennes 358
Müller de la Fuente (E.) Der liberale Kaplan. 28
Multavidi, Van Rood tot zwart. 190
Münch (Dr. Ph.) Die Beichte des Verführers 233
Muré (J. C. H.) Het Evangelieboek der Kinderen 217
Musbach (Dora) Onder betoovering 324
Chèze (Th.) Myriam de Magdala 372

N

Naber (Johanna) van de Revolutie tot de Restauratie . . . 258
Nabuurs (M.) Korte verklaringen der H. Mis in vragen en antwoorden 12
Narçay (Poirier de) Les Croquebignard 195
Nayral (J.) L'Empereur et le Cochon 399
Nederland (Atlas van) voor wandelaars, wielrijders enz. . 91
Neyl Stace (Tine) Oorspronkelijke roman naar het leven . 224
Nicolay (Fernand) La Vie compliquée 221
Nion (F. de) Les Façades 364
Nisson (Claude) Le Masque doré 268
Noord Nederland (Kaart). 91
Noordwal (Cornelie) O, die lastige juf 160
Nostitz (R. von) Graf Paul von Hoensbroechs Flucht aus Kirche und Orden 238
Nuyens (J. F.) De zwarte hoed. 370

O

Ochsé (J.) La feuille morte 399
O' Donovan (Gerald) Father Ralph 102

BLZ.
Oemke (T. R. L.) Twaalf jaren koloniaal 358
Officium Majoris Hebdomadae. 318
Ohnet (Algemeen oordeel) 336
Oppenheimer (Dr. Fr). De Sociale Questie 59
Oppenraay (Dr. Th.) De recititatione privata officii divini juxta rubricas a Pio X reformatas. 48
Ouïda. Helianthos 263
Outram (Mary Frances) In the Van of the Vikings . . . 29
Owen, (Roe) and Honor Urse) By the Brown Bog. . . . 289
Oxerham (John) The Maid of the Silversea 369

P

Pagani (Antonio) Leven der Eerbiedwaard. dienaresse Gods Elisabeth Canori Mora. 185
Pannier (E.) Le nouveau Psautier du Bréviaire Romain . . 124
Paul Marguerite (Lucie) Le Chemin des Ecolières. . . . 364
Pauli (Karl) Der Richtige und andere Humoresken . . . 66
Peerke de Belg. Lustige liedekens. 130
Pemberton (Max) My Sword for Lafayette. 270
Pené (A. de) Confidences de femmes 194
Petitalot (R. P.) Un Mois de Marie sur la Viè de la très Sainte Vierge. 384
Petzold (A.) Memoiren eines Auges 99
Phillpotts (E. den) The Forest in the Hill 134
Picart (Dom O. S. B.) De la Terre au Ciel 124
Pieck (A. F.) Hand aan hand in 't Dierenland 271
Pierrelle (Claude.) Les pierres qui vivent 400
Poinsot (M.) Toute la vie 327
Poiteau (Emile) Quelques écrivains de ce temps 19
Ponse (Charles) Causa finalis Van Fetiss tot Monon . . . 215
Post (B. J.) Wat vroeger gebeurde. Vaderl. Gesch. voor de middelklassen van scholen met R. K. bevolking. . . . 128
Pourtalès (G. de) Solitudes 133
Pravieux (Jules) Un vieux célibataire. 136
„ „ Mon Mari. Séparons nous. 136
„ „ Autour du Presbytère 136
Prédicateurs (Vade Mecum) pour Dominicales; Fêtes, Sermons Panégiriques, Avent, Carême, Adorations etc. 384
Prevost (Marcel) Les Anges gardiens 98
Provins (M.) L'Art de rompre 133

Q

Quellot (Maurice) La Fille de l'homme. 364
Queux (William le) Unnamed 233

R

BLZ.

Rachilde. Haar Lente; bewerking van H. Swarth 225
Rasche (B.) Das Breviergebet nach der Konstitution Pius X 48
Ravestein (Max) Bij Ons 72
„ „ Aan den Overkant 72
Reboux (P.) Le jeune amant. Roman Parisien 231
Receuil populaire (Le), ... 303
Rechtvaardigheid en Naastenliefde. Voordrachten gehouden ter 7e sociale week te Breda 51
Reineke v. Stuwe (Jeanne) Het vroolijke Leven 130
„ „ „ „ Geef ons heden 94
„ „ „ „ Gelukkige menschen 264
Remery (F. T. C.) De Schepping volgens den Bijbel . . . 125
Renoels (Ch. des) Mors et vita duello 232
Renaudin (R. P. D. Paul) Abbé de St. Maurice de Clairvaux. La Doctrine de l'Assomption de la Ste. Vierge 216
Revermort (J. A.) The marrying of Hester Rainsbrook . . 197
Reynes-Monlaur. Le Songe d'Attis 195
Reynolds (Mr. Rothay) The Gondola 299
Richard (J. Mac.) Het roestige Stilet 226
Richeviel (Th.) L'emprise inévitable 401
Ring (Barbara) De Ware 228
Rita (Mrs. Desmond Humphreys) A Grey Life 29
Robert (André) Le combat dans les ténèbres 99
Robert (Louis de) Paul Stanley 68
Rochebrune (Mme de) Le calvaire de l'Islam 295
Roi (G. le) Joe Trimborn 327
Roland-Holst v. d. Schaik (Henriëtte) De nieuwe Geboort . 229
Roland (Marcel) Faiseur d'Or 401
Rolmer (L.) Les amours ennemis 231
Romains (J.) Les copains 99
Rooses (Max) Flandre 299
Rosny (M.) Sépulcres blanchis 268
Rotasi (V.) De klokken die verklonken 94
Rothes (Dr. Walter) Peter Paul Rubens 369
Roux Servine. Le Planet Saint-Eloy 367
Rozier (Mgr.) L'Art d'étre Maman 20
Rutten (Felix) Avondrood 191
„ „ „ 247
„ „ Goeden Vrijdag 395
Ruyter (J.) Zondagsmisboek 318
Rijkse (Jac.) Anatomie voor Kunstenaars 299

S

Sabatine (Rafaël) The Strolling Saints 68
Sainclair (F. de) Baron Selderie 136
Salmon (A.) Les tendres canailles 133
Salterino (Signor) Circussterren 130

BLZ.
Salterino (Signor) Satanella, circusverhalen 130
Saltet (M. L'Abbé Louis) Histoire de l'Eglise 218
Salus (Hugo) Seelen und Sinnen 134
Santen S. J. (P. J. van) Gezag en Vrijheid. 384
Saridjem. De Kazernehuishoudster 160
Savornin Lohman (Anna de) Zedelijkheidsapostelen . . . 23
„ „ „ „ Ik zeg de waarheid 325
Schäfer (Dr. Bernh.) Liturgische studiën 14
„ „ „ „ „ 355
Schafstal (Neerlands Taal. — Woorden van P. J. Heije . . 153
Scharbau (M.) Im Schatten 329
Scherman (Th.) Ägyptische Abendmahlsliturgien des ersten Jahrtaussends in ihrer Ueberlieferung dargestellt. . . . 88
Schilgen S. J. (H. J.) Das neue Brevier 48
Schmitz (Marie) Verzen 325
Schott (Anselm O. S. B.) Das Messbuch der H. Kirche . . 318
Schraven (H. J.) Jezus ons leven 185
Schrijnen (Dr. J.) Konstantijn de Groote en het Edikt van Milaan 17
Schumacher (H. V.) Lady Hamilton's Liefdeleven 293
„ „ Lord Nelson's laatste Liefde 293
Schulz (J.) Colette's Novene. 160
Schwarzkopf (N.) Greta Kunkel 368
Seeliger (E.) Peter Voss der Millionendieb. 269
Seuhl (A.) Le Comptoir du Père Dentelle. 268
Simoens (A.) Na den storm. 126
Sinclair (F. de) Sancta Musica. 265
Skinner (Henriett Dana) Their Choice 69
Slagten e. i. (W.) De toepassingen der Electriciteit. . . . 92
Sloet (Dr. A. W. H.) Heeft Jezus het Pausschap niet gesticht? 55
Smelders (Niep.) Nonnie Dorsvliet 370
Smit (Johannes) De Daemoniacis in historia evangelica . . 387
Snöflinga (Zuster) Heilig Moeten 228
Soer (Elise) Tot hoogen prijs 95
Sophocles, Koning Oedipus 160
Soulié (Henry) La Route s'éclaire. 27
Spender (Harold) The Call of the Siren 69
Specht (Richard) Gustav Mahler 384
Spillman (Jos.) De Zwarte Raadsheer 226
Stach (Ilse von) Die Beichte 491
Stall (Algemeen oordeel). 238
Stark (E.) Uit Indië, Egypte en het Heilige Land. . . . 283
Steinbach (Fr. K.) Die menschliche Stimme in Dienste der Kirche 51
Steketée (Johanna) Van tweeërlei ras 63
Stemrecht voor Vrouwen, Oorspronkelijke Novelle. . . . 24
Stilgebauer (Eduard) Domine Schröder 191
Stieglitz (H.) Mea Culpa. 52
Stoorvogel (A.C.) Opstelverhaaltjes 152

BLZ.
Straeten (E. v. d.) Alexander, Tooneelspel. 332
Strang (Mrs H.) De meisjes Robinsons 234
Stratton Porter. At the Foot of the Rainbow 234
Stratz (Rudolf) De laatste stem. 130
„ „ Stark wie die Mark 269
„ „ Liefdesoffer 397
Streuvels (Stijn): Zonnetij — Kerstekind — Stille avonden 31
„ „ Een beroerde Maandag. 397
Strobl (K. H.) Die vier Ehen des Mathias Merenus . . . 329
Ström (G.) Zweedsch, Schildlof-methode 187
Summer Lincoln (Natalie) The Man inside 402
Sturmfels (Käthe) Het vrouwengevaar 249
Suringar (Prof. Dr. W.) Zak-flora 221
Sutorius (Anna) De club van Brederood 235
„ „ Jodokus en zijn Heldin 235
Supper (Augusta) Die Mühle im kalten Grunde. 99
„ „ De pastorie van Andersberg 361
Swift-Jonathan. Gullivers travels into several remote nations of the world 106
Swarth (Hélène) Thea Lelie 64
Sylva (Carmen) Geflüsterte Worte 160

T

Taxil Leo. (De Geheimen der Vrijmetselarij). 304
Terego A, L. Leo-Verberne. 205
Telch (C.) Epitome Theologiae moralis universae per defnitiones, Divisiones et summaria principia pro recollectione Doctrinae Moralis et ad immediatum usum confessarii et paroehii excerptum ex Theol: moral: R. P. Noldin S. J. . 89
Thelen (Myriam) ceux d'hier, ceux d'aujourd'hui 298
Thierry (Jean) A l'Echelle 195
Thomson (Dr. William) Leven, Dood, Onsterfelijkheid . . . 52
Toetsnaald voor candidaat hoofdonderwijzers 359
Toselli (Enrico) Hare Keizerlijke Hoogheid mijn vrouw . . 398
Toussaint v. Boelaere (F. V.) De bloeiende verwachting. . 96
Trilby (F.) Arlette, jeune fille moderne. 328
Tschudi (Clara) Marie Antoinette's jeugd 284
Tuns (C.) Stereometrie 222
Turner (Ethel) Zeven kleine Australiërs 236
„ „ De bewoners van Misrule 236
„ „ Moedertje Meg 236
„ „ De vier kinderen Lomax 271
Twain (Mark). 106

U

Uytendoorn (Corry) Onze Roomsche vrouwen 287

V

BLZ.

Vacandard (E.) Etudes de critique en d'Histoire religieuse . 12
Valkenstein (Kees) In de naftabus 271
Vallery-Radot (Robert) L'homme de désir. 163
Valmy (Pauline) La Chasse á l'Amour 64
Vallotton (Benjamin) Hunne werken volgen met hen. . . 132
Vandeur O. S. B. (Dom R. E.) La Messe du S. C. de Jésus 53
Vaughan S. J. (B.) Socialism from the Christian standpoint 281
„ (J.) Happiness and Beauty. 258
Vely (E.) Die geborne Canthussen 233
Verhagen (Balthazar) Nachtwaken. 192
Verschaeve (C.) Ferdinand Verbiest 96
„ „ Jacob van Artevelde 227
„ „ Philips „ „ 293
Vesters (J. B.) De Idioot. 294
Vezère (Jean) Les Girasol et leur nouvelle bonne 367
Vieillard Lacharme (D.) L'Eglise Cath. aux Premiers Siècles 17
Vignaud (J.) Notre Maître 232
Vigourel (A.) Cours Synthetique de Liturgie. 13
Vitry (Dom Ermin) In Christus hernieuwd 53
Vletter (A. C. de) Zeven jongens in de knel. 135
Vogt (P.) Maria in hare voorafbeeldingen. 281
Volbeda (R.) A secund years course of Engl. Grammar, idiom and composition. 21
Voss (Richard) Als Goden liefhebben 96
Vreeswijk (Fr. Martialis) Roomsche Rijkdom 385
Vrieze (Ed.) en Bloemink (F. H. N.) Geschiedkundig leesboek 128

W

Waal (Ant. de) Ein Besuch im Vatican 60
Wagenvoort (Maurits) Aan de grenzen der samenleving . . 227
Wagner (C.) Wat onmisbaar is 53
Wagner (Elin) Vrouwenleven 294
Waldrichem (M. v.) Mevrouw Adine 325
Ward (Wilfrid) Henry Cardinal Newman 285
Werbizkaja (Anastasia) Als de stormwind waait 24
Wermeskerken (Henri) De Profundis clamavi 295
Werth (L.) La Maison Blanche 399
Westland (Cora) Levenswond 267
Weurman de Rooy: Hoe houden wij onze kinderen bezig. 272
Weve (Jo) Gestilde passie 265
Wibbelt (Augustin) Het boek van de vier Bronnen . . . 398
Willy: Claudine à l'école — à Paris — en ménage — s'en va 106
„ Quatre Claudine 138
Wilhelm S. J. (B.) Over het land der bergen gevlogen . . 18
Williamson (C. N. en A. C.) Miss Barries huwelijk . . . 132
„ „ „ „ „ „ It happened in Egypt . . . 369

BLZ.
Wismans (J. H.) Overzicht der Engelsche letterkunde. . . 92
Witte (H.) Op den Terpenberg 97
Wohlbrück (Olga) Wees een Man 397
Wood—Allen (Algemeen oordeel). 238
Wood (Michaël) The House of Peace 134

Y

Yole (Jean) Les Arrivants 269
„ „ Les Démarqués 367
Ymal (Oswin) The Spanish Crucifix and other Tales . . . 102
Yvan (A.) Les Gédeón. 231

Z

Zaidan (G.) La Soeur du Calife 133
Zahn (Ernst) Der Apotheker von Klein-Weltwil. 297
„ „ Eenzaamheid 363
Zegers de Beyl (H. Z.) De moed om te leven 227
Zerwer (Zuster Antonie) Wenken over Zuigelingenverpleging 391
Zey S. J. (Jac. J.) Over de grondslagen van het Katholiek Geloof 385
Zichy (Geza Graf von) Aus meinem Leben 18
Zoomers-Vermeer (J. P.) Boerentrientje. 200